

Guilhermus parisien[sis] de vniuerso.

<https://hdl.handle.net/20.500.14918/461870>

Guilhermus parisiensis :v
de vniuerso. :v

Incipit prima pars prime partis Guilhermi Parisiensis de vniuerso.

Scientia de vniuerso dicitur secundum duas intentiones quarum altera est philosophia completa ex aggregatione omnium scientiarum philosophicarum que admo-

di vniuersum aggregatum est ex omnibus que sunt et eius totalitas non est nisi collectio omnium eorum. Hoc autem manifestum est ex proportionem quoniam que admodum se habet vniuersum quod scilicet ad totum aggregatum ex omnibus scibilibus. Sic scientiarum vna que ad scientiam aggregata ex omnibus. Hoc autem est ut iam diximus philosophia completa in totalitate sua. Huius vero exemplum est scientia de triangulo et scientia de circulo que partes sunt indubitater geometrie complete. que admodum triangulus et circulus partes sunt vniuersi per geometriam mensurabilis seu cognoscibilis. Sic numerus et magnitudo continua ad aggregatum ex ambabus et eodem modo scientie de hijs ad scientiam aggregatam ex ambabus se habent. Altera vero intentione scientia de vniuerso est scientia de ipso per modum quo vniuersum hoc est de hijs que sunt ei per modum istum videlicet in quantum est vniuersum et hoc nominabo et nuncupabo et persequar inquisitione per scrutata per vias probationum et declarationum per quas acquires tibi certitudo eorum si deo voluerit

Quia illa scientia fit pars secunda prime sapientialis ac diuinalis magisterii propter duas causas.

Primo igitur in primis quia vniuersum non intelligo hic nisi vniuersitates creatoris et sue dicam vniuersum siue omne sue mundum simpliciter. hoc est absolute determinationis adiectione vna est intentio apud me trium istorum. Quare scientia de vniuerso per modum istum est scientia de omni scientia que de mundo simpliciter scientia vna est. et est pars secunda prime sapientialis ac diuinalis magisterii. hoc autem est propter duas causas quarum altera est honor et gloria creatoris qui est finis principis et ultimus totius sapientialis diuinalisque magisterii propter hunc finem enim philosophantes in rebus huiusmodi soli

recte vereque philosophantur in illis. Non enim hac de causa sola inuestiganda sunt magnalia ac mirabilia creatoris ut cognoscantur quin potius ut ipse magnificetur et agnoscatur esse deus ac diuinis seculorum et suadeatur per hoc vel potius ingeratur animabus humanis honorificentia cultus ipsius. Cognitio quippe sola et enarratio laudum atque magnalium ipsi non ei debetur nec sola perficit animas nostras. sed veritas atque sinceritas vltime venerationis est ei debita propter supraminentiam glorie sue et altitudinis et animabus etiam nostris debita est sicut nobilis perfectio earum et ipsa etiam est humane vite decore vnicuique et decus eximium. Aliasque quoque iam didicisti quia qui sic philosophantur et animas suas miserabiliter decipiunt et contra ipsam veram philosophiam quinque modis peccant. Primum quia vacuum eam faciunt et inanem ab eo quod potissimum continere debet videlicet gloriam seu glorificationem creatoris. Secundo quia sterilem eam faciunt a fructu suo quod est remuneratio felicitatis eterne. que in nouissimo expectatur. Tercio quia deformem eam faciunt ac detruncatam sine ab ea huiusmodi detruncantes cum principia eius pulchritudo ac speciositas in hoc fine consistat quemadmodum si pavo decandetur cuius pulchritudinis pars maxima in cauda consistit. Quarto stultam eam faciunt quantum ad seipsum dum magis ex ea stulti quam vere sapientes efficiunt ex ea quippe stulte non sapienter et viuunt et operantur. Quinto iniuriosam et contumeliosam illam deo efficiunt dum illam glorie sue inanissime applicant glorificari ex illa inaniter et non creatori glorificare veneratione congrua cupientes. Huiusmodi ergo homines non philosophos veri nominis. Sed philosophorum simias ridiculosissimas que vti que vere sunt reputate. Secunda causa est destructio erroris qui sunt circa vniuersum siue de vniuerso errorum in quantum quibus declinat a vijs veritatis et semitis rectitudinis per quas ad hunc finem scilicet vere philosophandi venit. Sunt etiam isti errores quia eorumque glorie dei contradicunt ut vel dimidi deo et non in ultimate perfectionis perfectus putetur vel indignus omni gratiarum actione. omni que honorificentia. utpote qui nec aliud nec aliter possit vel nunquam potuerit facere que faciat vel qui omnino non curet quod agatur in rebus humanis vel circa eas esse penitus

Pars prima de vniuerso

negauerunt. Sunt et alii errores quibus et omnis lex contradicit et eisdē ab omni lege contradicitur nec p̄tenti fuerunt. In iulmodi erronei sic imminuere gloriā dei et euacuare spem cultorū ipsius quin ex vniuerso eternitatē attribuere ausi sunt et probationibus se hoc posse astruere attentauerunt. Manifestū igitur est quia errores istos destruere et contradictionibus huius erroneorū respondere questionesq; eorū dissoluere veritatēq; contrariā astruere p̄sentis p̄positū est intentionis mee ac desiderij in hoc tractatu si deus voluerit.

Quod actor vniuersi est vnus rationib; stabiliter et error manicheorum simul destruitur.

Dico igitur quia vniuerso ē vnitas qua et ē et dicit vniuersum. et actor eius qui est benedictus deus et sublimis quoniam ipse ē vnus et quoniam nō est ei alter cōtrarius. et hic declarabo tibi p̄ vias p̄bationū nō quemadmodū in p̄me philosophie p̄ma pte declaraf. Sed probationibus facillimis et pene vulgaribus quoniam huius erroris auctores fm v̄torez vulgares hic est brevis intellectus et pauca exitationis homines se duxerūt. et hic ē error p̄mus cuius destructioni intendo in hoc p̄mo capitulo. hic igitur error ortū habuit a regione p̄fidis et auctor ei; dictus ē manū. Unde et sequaces eius manicheos nominat gens xpianorū et cepit error iste fere cū ip̄a lege xpianorū. Sicutq; ē adhuc nō solū p̄nitiosissim; Sed etiā pestilentissimus quapropter ip̄m etiā gladio rigue p̄sequi et exterminare vsq; hodie nō desistit. Hoc etiā nō min; gens hebreorū aut saracenorū faceret. si apud eos inueniret. Hic ergo seductor et falsiloquēs posuit duo esse principia duos esse deos et nominauit alterū deū lucis et deū benignū. alterū v̄o deū tenebrarū et deū malignū. Sic posuit et duo vniuersa duoq; regna duas etiā gētes. et vocauit eas iuxta p̄dictas noīa cōes gentē lucē et gēte tenebrarū. Regnū lucē et regnū tenebrarū. Sub stancias etiā diuisit iuxta modū istū et q̄s greci vocāt eudēmones latini v̄o anglos bonos dixit a dō bono et principe lucē creatos eiusq; mīstros eē. Quos alit vocant cacodemōes latini v̄o angelos malos v̄l dyabolos posuit a principe tenebrarū et deo maligno creatos eē eiusq; eē mīstros et dīa mala patissimos atq; p̄mptissimos

posuitq; p̄tētatē int̄ principes istos et bel lū nō solū p̄peruū. S; etiā eternū et inter regna et gētes eorū. Sūt et alia deliramenta et mirabilia earū etiā rami multi errorū istius q̄s p̄sequi nō est intentionis mee hic per r̄ones methaphysicas.

In primis igit cōtra ip̄as radices ac radicale fundamentū erroris istius disputandū erit. P̄leo ergo qz cū erronei isti ponūt duo principia atq; conuenia et eterna necesse habēt p̄sequenter ponere. Vtrūq; eē necesse eē p̄ se et p̄pter hoc simplex i vltimate simplicitatis. Si ē aliquo modo alterutri eorū eēt cōpositū eēt ex necessitate partibile et p̄pter hoc haberet aliquo mō ptes quare neutri eorū eēt principij simplr cū vtrūq; haberet multa priora se valet ptes suas siue cōponētia sua. oēs ei ptes et oīa p̄ponētia priora sunt toto suo qd cōponūt. Ampli; neutri eorū erit necesse esse p̄ se fm hoc imo vtrūq; erit possibile eē p̄ se cū vtrūq; sit causatū ab ip̄is p̄tib; cōponētib; totalitatē ip̄ius oīno ei cōpositū quolibz mōdū causatū ē partū ex qbus p̄sistit totalitas ip̄ius et etiā cōpositorū adunatū seu aggregatū ptes illius et adducētis in totalitatē ip̄ius. Jam ante declaratū ē i p̄ma pte p̄me philosophie qz omne huius causatū ē possibile eē p̄ se et ē recipiens eē p̄ se qd ē aliud ab ip̄o et p̄pter hoc est in eo potēcialiter siue possibiliter quoniam ē ei accidens hoc ē adueniēs ei et receptum ab ip̄o supra totā completā essentia suam eē ei omne qd dat a causa huius suo causato sepabile ē ab illo saltē intellectu et omne receptū a suo recipiente et generaliter omne eē cū fuerit aliud a suo ente separabile ē ab ip̄o eē mō quo diximus. Omne autē a quo eius ē separabile ē nō habet illud nisi possibiliter siue potēcialiter et ita nō h̄z illud ea necessitate qua aliqd dicit necesse eē p̄ se. Manifestū igit ē qz neutri duorū istorū principiorū ē necesse eē p̄ se. Amp. si vtrūq; ē necesse eē p̄ se vtrūq; erit simplex i vltimate simplicitatis in neutro igit aliquid erit eēncialit̄ qd nō sit ip̄m. Quī igit bonitas et malicia sint i eis essentialiter ex necessitate alterū erit sua ip̄a bonitas alterū v̄o sua ip̄a malicia. Necesse ergo p̄ se aut dicit vniuoce de ambo quis aut equoce. qz si vniuoce aliquid igit erit alteri p̄ hoc qz ē necesse eē p̄ se siue p̄

suā efficiā erit et alteri. q̄re si alteri ē boni-
tas p hoc q̄ ē necesse esse p se erit similiter
et alteri et de malicia eodē modo se habe-
re necesse est. q̄re vel vtrūq̄ erit bonū eēn-
cialiter vel vtrūq̄ malū vel vtrūq̄ bonū
et malū simul. ampli⁹ si vniūce d̄ de eis
necesse esse p se declaratum ante est alibi
q̄ necesse esse p se nullo modo d̄um potest
esse commune imo necesse est ipm esse vnū
in fine vnitatē et i vltimate indiuiduitatis
q̄ non potest esse nisi vniū numero. Nul-
modo igit̄ erunt duo illa p̄traria vel p̄mu-
ne ad illa. **¶** Si dixerit q̄s q̄ equoce d̄ de
illis. manifest⁹ ē error ei⁹ cum non dicatur
necesse nisi a non cessando. Necesse em̄ p
se verissima declaratione ē q̄ nō cessat eē
p hoc est ei⁹ p se hoc est nō aliunde. hoc au-
tem est dicere cuius esse p̄mū ē non ha-
bens abscissionem vel icorruptionē in suo
esse. et hoc est ei⁹ nō aliunde videlicet ipsa
p̄mūitas essendi seu p̄manendi q̄ntū ad
ad necessitatē igit̄ nō d̄ necesse p se de eis
equoce. **¶** Neq̄ q̄stus ad id q̄ est p se. Si
ei⁹ p se sentit i negationē solā vt eius inten-
tio sit hec. scilicet non aliunde. **¶** Manifest⁹
est q̄ negatio ista vna intentione dici-
tur de ambob⁹. **¶** Si vō intentio ei⁹ est firmi-
tas querendi quemadmodū cadere vide-
tur i ratione substantie vel iuxta modū illū
Dico q̄ nec sic d̄ d̄ eis nisi vniūce. vtrūq̄
ei⁹ vna intentione firmū i suo esse cum neu-
trum sit pendens ab alio neq̄ dillabens.
aut diffuens i corruptionē suā in nō esse
ipm vero esse cum de vtroq̄ dicat̄ effici-
aliter t̄m non recipit intellect⁹ q̄ d̄ eis dica-
tur equoce nec ē p̄ssibile intellectui huma-
no q̄ntumcūq̄ p̄teruo et discolor cōtin⁹
gere vel somnare ibi equocationē nisi for-
tassis hic delirare voluerit. **¶** De altero
sic dicat̄ vt significet bonitatē vt de altero
similiter vt significet maliciā q̄si ens et bo-
nū p̄mū p̄uertat vno mō. s̄t̄ ens et malū
p̄mū p̄uertat altero mō. **¶** Patef. **¶** Aūt
tibi p̄cedētes p̄bationes anteq̄ incipiam
destruere hoc. **¶** Manifestū ei⁹ p se quia
q̄cūq̄ inest socrati p hoc q̄ ē hō inest et
cūlibet alij indiuiduoz eiusdes speciei q̄-
re quod inest p̄ncipio malo p hoc q̄d est
necesse eē p se inest. et p̄ncipio bono per
hoc ipm. **¶** Si necesse esse p se cōiter et vni-
uoce d̄ d̄ ambob⁹ vt hō d̄ socrate et alijs
indiuiduis eiusdes speciei q̄re si alter ē ma-
lū p hoc q̄ ē necesse esse p se erit et reliquū
malū p eandē causam. **¶** S̄t̄ et bonū q̄re

vtrūq̄ erit et bonū et malū. **¶** Si necesse
esse p se singulare ē seu p̄p̄iū et indiuidua-
le accidit idē et p eandē viā quēadmodū
si dicat̄ q̄ albū p hoc q̄d ē socrates est hō
erit et medic⁹ p eandē causā hō. **¶** Az ergo
patefeci tibi certitudinē p̄bationū istarū.
¶ Error manicheozū alia via destruit si
ens de duob⁹ p̄ncipijs que ponunt dica-
tur equoce.
¶ **R**uertar igit̄ nūc iuxta p̄missū ad
destruendā istā vanissimā falsita-
tē q̄ errone⁹ iste delirat ens d̄ vtro-
q̄ dictozū p̄ncipiozū dici equoce et
altera intentione ipam entitatē nihil ali-
ud esse q̄ ipam bonitatem. **¶** Altera vō ipas
entitatē nihil aliud eē nisi ipam maliciā.
Dico igit̄ q̄ cum ipse ponat bonitatem et
maliciā p̄trarijs vō p̄trarietate necesse est
vt ponat eis gen⁹ commune. **¶** Nō si ipm ens
nō ē eis commune q̄ idubitatē ē oīm p̄mu-
nissimū multo fort⁹ nihil aliud erit eis ne-
cesse. **¶** Amp. cū p̄traria circa idē habeat
naturalit̄ et eē et fieri. Si veri nois p̄traria
sunt bonitas et maliciā et erit et fiet ex ne-
cessitate circa idē subiectū. **¶** Idem inq̄ vel
genere vt albū et nigrū circa sup̄ficiē et sa-
nū et egrū circa corp⁹ animal vel circa idē
specie et eadē sanū et egrū circa eundē ho-
minē ex necessitate ergo cōmunicat genus
aliq̄d bonitas et maliciā. **¶** Ampli⁹. ma-
nifestū p se ē q̄ vtrūq̄ p̄municat rōe sub-
stancie p̄t substantia generali itētiōe accipi-
tur vt dicat̄ d̄ oīm eo q̄ p̄p̄a firmitate sic
stat vt nō idigeat fulcimenō aut sustentatio-
ne subiecto p modū q̄ accidēs d̄ idigere
subiecto. **¶** Si rationē substantie cōmuni-
cat ergo et ipam substantiā et nomen eius
¶ Amp. scdm hoc null⁹ sermo erit alijs
hominib⁹ cū hōi erroneis cū ipi alijs
rationib⁹ et itētiōib⁹ oēs sermones ac-
cipiat q̄ alij homines. **¶** Si em̄ equoce vt
mur vlt̄ poti⁹ abutitur hoc noie ens equi-
uocabūt eodē errore et alia q̄re imponent
eis magnificatiōes et itētiōes quas nec
recipit nec capit intellectus hominū aliozū.
¶ Ampli⁹. nō effugit quin p̄trariū et cō-
trarietas p̄muniter dicatur de vtroq̄ eoz
s̄ nec declinare possunt in contrariū sub-
ente cū entitū quoddā sit alij contrariū et
quoddā nullū. **¶** Contrariōz vō nullū ē nō
ens et nullū non entitū p̄trariū. **¶** Si igit̄ p̄mu-
niter dicat̄ de hīs contrariū ens vō sup̄
sit ad id q̄d ē contrariū manifestū ē quod
ens p̄muniter dices de illis. **¶** Amp. vniū
A q̄ ij

Ars prima de vniuerso

ex necessitate communiter dicat de illis alio
quin non vere dicerent duo. nec essent ni
si vtriusque esset vnu. **A**mp. q̄ ē ratio vel in
tentio vnius. nisi in se indiuisum et ab hijs
diuisum diuisione que ei congruit. **N**e
mo autē dubitat quin hec ratio vterque cō
ueniat amplius nec duo p̄ncipia nec duo
dij vel eēnt vel dici possent nisi p̄ncipius et
deus vniuoce de hijs diceretur quēadmo
dū nec duo canes de dicitur animal gres
sibile terrestre et piscis. **N**ote em̄ semel po
situs. hoc ē vna positiōe nō potest vti huius
manus intellectus equoce eo q̄ nō contin
gat ac simul intelligere diuersa. falso au
tē dicitur ista duo animalia sunt duo ca
nes. **S**ic et falsissime asserunt vel duo esse
p̄ncipia vel duos deos. **S**i deus et p̄ncipiū
equoce dicuntur de ip̄is. **A**mp. quomō
oia alia vniuoce dicerentur de eis. **S**i ens
et necesse ēē p se equoce solūmō diceren
tur de eis. **R**es ei vniuoce dicitur de ambobus.
Similiter et p̄nceps similiter et regnū p̄n
cipatus de regnis eorū et p̄ncipatibus. **S**i
militer et gens de genteluminis et de gente
tenebrarū. **S**imiliter et angelus de angelis
bonis et angelis malis. **E**odem mō et sub
stācia de substācijs bonis et substācijs ma
lis necesse igitur ē vt et illa suprema omnia
videlicet deus boni illius et necesse ēē p se di
cant de eis vniuoce q̄ si ē manifestū est ti
bi q̄ impossibile est quicquid eos posuisse
superiorem diximus cū necesse esse p se nō diui
ditur vllō modorum nec si commune alijs
quo genere p̄munitatis multitudini que
sic multa essentialiter id ē q̄ sit hoc et hoc.
Amp. esse in se aut pure bonū aut pu
re malū aut neutrum ita vt omnino sit imune
a bonitate et malicia cum ei sit imparitibi
le p oēm modū et simplex in vltimate sim
plicitate nō potest ēē mixtū ex bono et ma
lo cum omne mixtū potēcialiter sic p̄posi
tū ex eis ex quib⁹ mixtū ē. quēadmodū ox
imel et ex melle et aceto cū etiā omne mixtū
posterius sit naturaliter vtroque eorū ex quib⁹
mixtum ē. **R**estat igitur vt necesse ēē p se sic p
vnu trius modorum q̄s dixi tibi vix vt sit vlt
pure bonū vel pure malū vel seorsus omni
no a bonitate et malicia. **N** si fuerit pure
bonū neutrum igitur duorum p̄ncipiorū dictorum
erit pure malū vel eēncialiter etiā malū cū
vtriusque ēē sit pure bonū p eandē viā ma
nifestū ē q̄ si fuerit pure malū necesse est
neutrum dictorum duorum p̄ncipiorū erit pure bo
nū cū ei vtriusque eorū sit in seipso et eēncialiter

necesse ēē p se erit vtriusque ex necessitate pu
re malū cum ip̄m necesse ēē in seipso sit pu
re malū. **S**i vō necesse ēē p se ē seorsum in
seipso a bonitate et malicia erit ex necessi
tate vtriusque toto suo esse seorsum a boni
tate et malicia cū necesse esse per se sit to
tū esse vtriusque ip̄orum. **A**mplius. cū vtrius
que ip̄orum simplr sic in vltimate simplicitate
et nō habēs nullo modorum parte et parte.
manifestū ē q̄ neutrum ip̄orum habet aliquid
eēnciale p̄ter ip̄m ēē et q̄ ex quo est. q̄re cū
cōcent vniuoce ip̄m necesse esse p se nihil
habet alter essentialiter qd nō habeat et re
liquū. **S**i ergo bonitas ē essentialiter alteri
erit essentialiter ex necessitate ambobus et o
malicia similiter se habet erunt igitur ambo
ex necessitate essentialiter bona et essenti
aliter mala. **I**mpossibile igitur ē vt alterū sit
essentialiter bonum alter essentialiter malū.
Amp. manifestū ē q̄ ēē nō hz cō
trariū aut oppositum nisi non ēē vlt aliqd
eorū q̄ ad nō ēē dicat q̄ potē ē medium in
ter ēē et nō ēē qm̄ ip̄i esse p̄trariū q̄lia sunt
mori deficere corrumpi et similia quorum
vnum quodque via est ad nō ēē et mediū per
qd venit ad illud. **N**ā autē didicisti q̄a dī
gnus ē noīe p̄trarij extremum q̄ aliqd ex
medijs et q̄ vera cōtrarietas nō ē nisi in
ter extrema cum cōtrarietas verissima ra
tione et deputata diffini tiōe sit differētia
cōpleta et p̄p hoc maxima. **M**anifestū
ergo ē tibi p hoc q̄ esse plenum atq̄ p
fectum nō hz contrarium veri noīs acra
tionis nisi nō ēē p̄pletum. hoc ē cum quo
nihil oīno ē de ip̄o ēē. **S**ed q̄ ergo ista vt
p̄ncipium bonorum cū sit ens p̄fectum in vlt
imitate p̄fectionis in se et fm se nō hz cō
trariū nisi nō ens p̄uatū in vltimate p̄
uationis ab ip̄o esse. **I**ntelligo autem sic
p̄uatū cui oīno nihil relictū sit de ip̄o esse
media ei q̄ postea nō sic p̄uata sit p̄pleta
scz p̄uatōe ip̄ius ēē neq̄ diminuta p̄pleta
diminutiōe eiusdē p̄pleta ei diminutiō p̄
mata p̄sumptio ē. **M**anifestū igitur ē q̄ p̄n
ceps tenebrarū fm deliramentum errone
orū istorū ē vere et oīno nō ens hoc ē nihil
p̄sus habens ip̄ius esse cū ip̄i ponat ip̄s
p̄trarium ei q̄ est et fm eos sic in cōplemē
to et vltimate differēcie ad ip̄m esse si
ue ad ip̄m ens. **N**ō si dixit q̄ non cōsūq̄
distat ab ip̄o ēē videlicet p̄pleta differētia
seu maxima sed appropinqt ei erit ergo si
cut mediū ad illud. **Q**uare erit vel defici
ens vel demonēns vlt corruptionem susti

nens vel aliqđ hmoi ex quoz vnoqz manifestu est q: nec deus nec pncipiū nec pncips vllō modozū nominadus ē cuz eius ēē adeo debile z infirmū sit. vt ad omīno ēēfestinet vtpote in eiusdem via positum

Destructio erroris manicheoz si malicia pncipiū tenebrarū ponatur occidere.

Am quia patefactum ē tibi q malicia non potest essencialis esse ei q est necesse esse per se z quia qui

ponunt pncipiū maloz eregione z cōtrarium pncipio bonozū necesse habēt ponere ipm necesse esse p se. Nunc vero

declarabo tibi quia malicia non potest ei esse aduenticia vel accidentalis. **P**ico igr quia si malicia aduenticia est ei erit ei vel

a se vel ab alio. **N** si fuerit ei a se. videlicet acq̄sita ei per se erit hoc ex necessitate vno

modozū quos dicā videlicet vel naturaliter erit nata in eo quēadmodum putredo

z alie quedā passionēs in quibzdam naturaliter nascūt aut erit ei ex opatiōe sua

quia fuit agens in seipm vlt in aliud vlt erit ei impressa ab alio agente in ipm. **N** si

fuerit in eo nata naturaliter cū in suo esse non sit ipm nisi bonū et eius entitas non

sit nisi bonitas erit ex necessitate ex bono in eo malum et ex bonitate malicia z hoc

naturaliter ac p se. cum non aliunde videlicet p aliud malicia ei aduenit. **A**m

plius. scōm hoc ipm genuit malicia in se ipo qre de bono z de bonitate sua genuit in se maliciā et hoc p se. **M**anifestū aut

est quia ex neutro contrarioz naturalitac p se pcedit reliquū. **A**m. Malicia aut

est contraria bonitati eius essenciali z naturalit. **S**i est contraria ergo non est in eo

dem cū ipa nec patitur eam secum. **N**ō ē igitur in eo malicia nec esse potest cuz bonitas sit eidem essencialis et inseparabilis.

Nō si dixerit qā non est contraria non est igitur veri nominis malicia qre nō erit vere malū ex ipa vel p ipam. **A**m. scōm

hoc non erit p̄traria bonitati alteri? pncipij videlicet qđ ē pncipiū bonozū cōmuniāt eniz ex necessitate bonitatē essenciale sicut z ipm esse ex quo ē vtriqz bonitas essencialis. **A**m. hmoi malicia

aut est aliquo mō repugnās bonitati ei? essenciali aut nullo mō. **S**i dixerit q: ē ei repugnans aliquo mō quero iterū aut re

pugnat essencie ei? aut non q si repugnat essencie eius nō patit igr illā essenciaz ei?

Si fortio: ē ea. **T**am dudum ergo destruxit

eam. **S**i autē minus fortis ē essencia eius q ipa malicia. iam dudum igr destructa ē ab ipa malicia. **N** si fuerit eque fortis.

altera igr impedit alteraz z nō finit aliqd ex ea esse quare nō pueniet aliqd malū ex ea. **S**i aliquid igr puenit ex ea erit vel bonū vel mediū inter bonū et malū. **S**i

nō nō fuerit repugnās essencie eius scōm se sed repugnat ei in actibus vlt operibus suis. hoc nō potest ēē nisi altero duozū

modoz quos narrabo quozū primus est vt impediāt operetur omīno et tunc pncipiū malozū nihil opabitur vel poterit

operari p essenciaz suā z ita erit impotentissimū scōm essenciā suā. **S**ecūd? mod? vt ipediāt eā ne opet put vult aut sic vult

sue p vt deberet. aut sic deberet ex q apparet alia impotentia et miseria ipius. vt

delicet q nō potest opari put vult aut sic vult neq: pro vt deber aut sicut debet.

Am. **I**sta maliciā aut sustinet voluntarie aut inuitū q si voluntarie non repugnat igr essencie ipius naturaliter cū hoc

clarissime videat z nihil tenebrarū q̄tum ad ignorantia paciat. **N**ihil ei omīno est q lesionē essencie sue. **S**i em̄ sciat aut videat voluntarie paciatur. **S**i vero nō voluntarie vel inuitus patitur vel sustinet fir

am maliciāz apparet impotentia miseria ipius cum velit repellere maliciā ppriā z excludere a se et non possit ex quo etiaz

apparet ipm seruū esse malicie sue z ea cogente opari mala velut pressum seruitute malicie pprie z non posse abūicere vel ex

cutere a se ingū huius seruitutis. **A**m plius. hec malicia aut ei coeterna aut aduenit ei ex tpe. q si est ei coeterna cum sit

aliud ab ipo erit creata vel facta ab ipo z creatura vel factura eius qre erit volutari ei? oīno subdita z nihil p̄ra ipm oīno pō

tens qre nō erit nisi q̄diu vult z quō vult **N**on ē igr in ipo nisi p volūtate ipius et solus potest eaz destruere. sicut et omnes

alias facturas suas. Cum ergo malicia ei noceat faciens eaz deterius q̄ esset sine illa non sustinebit eam per punctū sp̄is in seipo. **A**m. si cogitauit creādo maliciā

am in seipo aut intendit in hoc pdesse sibi aut ledere se et nocere sibi. **S**i intendit pdesse sibi apparet ei? error. imo cecitas

manifeste cum dubitari non possit maliciā nocere ei in quo est. error autē nullo mō cadit in deū. **S**imiliter nec ignorantia

isti sunt erronei ponunt ipm eā? eum. **S**i

Pars prima de vniuerso

vero intendit sibi nocere et ledere se et hoc sciens et prudens cum error ut dixi et ignorantia apud ipsum locum non habeant apparet euidenter ei dementia. nihil enim et quod sibi nocere aut se ledere scienter intendat nisi aut turbatio ire aut alterius passionis ipsum subuerterit sicut accidit in eis qui se ipsos iugulant interdum aut aliter occidunt de quibus dubium non est quin ex dementia hoc faciant. Si vero ex tempore malicia ei aduenit manifestum est ipsum fuisse corruptum atque perversum. et etiam seductum quod enim aliquid efficitur malum cum prius non esset non fit nisi uno trium modorum quos narraui valere corruptione ut equus qui corruptione humorum aut membri alicuius efficitur malus cum prius non esset aut ex perversitate sicut accidit in hominibus qui de bonis mali efficiuntur cum eorum voluntates pervertuntur ut mala vel male velint aut seductione quemadmodum contingit in his qui per errorem vel ignorantiam mali sunt aliena suggestionem decepti. Qualiter ergo iste somniatus deus malus effectus est quicquid enim horum trium passus fuerit manifestum est ipsum nomine dei indignissimum nihil enim horum cadere potest in veri nominis deum. **A**mplius mutatio non fit nisi in substantia que sustinet predicamentum accidens etiam omne in ea est quod necque accidens necque mutatio attingit ad id quod est necesse est per se supra est et seorsum longe a substantia et accidenti. **A**mplius quomodo est mutatus an a se an ab alio ex quo patet tibi multe vie ad destructionem errorum istorum. **Q**ui si ab alio agente in ipsum necesse est ipsum esse passibilem et hoc passione vilissima atque turpissima. Nihil enim vilius aut turpius est quam malicia quam longe aures hec sit a natura imo a nobilitate et supereminencia deitatis seu diuinitatis nihil videt qui hoc non videt.

Adhuc destruitur error manicheorum et hoc per rationes communes et intellectus faciles.

Quonia autem rationes quas vsque huc tibi adduxi methaphisice sunt atque sapientiales satisfaciam tibi persequenter de promisso et adducam tibi rationes vulgares et intellectu facilissimas per quas declarabis tibi erroris istius non tam impossibilitas quam etiam ridiculositas. **P**rima igitur in primis quia malum proprie vel nocuum est sic herba mala et morbus malus vel nocuum tum ipsum iuxta quam intentionem est ualere di-

citur multa mala fecit mihi homo ille. **T**ercio modo inordinatum quemadmodum quedam male sedere dicuntur que non sedent in loco suo ut ordine ut viros in facie humana. **Q**uarto modo dicuntur malum imperfectum id est priuatum quacunque perfectione sua unde male operari dicitur quis cum operatur opera priuata puenientibus perfectionibus et has perfectiones latini vocant circumstantias operis quales sunt finis causa modus locus tempus et per modum istum male operari dicitur qui vel non eo modo vel non eo sine operatur quomodo vel quibus operandum esse et ad hunc modum se habet de aliis perfectionibus vel circumstantiis et ad hanc intentionem reduci potest priuatio debite mensure vel quantitatis per quem modum superfluum et diminutum mala dicuntur. **S**uperfluitas vero atque indigentia malicie et forsitan hoc insinuari voluit aristoteles in libro topicorum ubi dixit quia bonum quantum dicitur ut in mediocri hoc est in medio quod est inter extrema superfluitas et indigentia et benefecisse aliquid dicitur secundum hoc cum eius opus nec superfluitatem habet nec diminutionem omnium autem istarum intentionum que magis conueniens videtur principio malorum. **P**rima est finis quam malum dicitur nocuum. **I**ncipit igitur auxiliante deo destruere hanc intentionem in eo et somniant principium malorum. **P**rimo igitur principium malorum non est nocuum non est malum per modum istum. **S**i vero est nocuum erit nocuum simpliciter et vniuersaliter aut erit nocuum particulariter tamen et cur. **Q**ui si fuerit nocuum simpliciter et vniuersaliter ergo nulli erit proficuum nulli igitur proderit qualiter igitur erit dator esse et vite totum genus tenentibus imo toti vniuersitati malorum. **S**ecundum errorem enim istum ipse est creator vniuersitatis et dator sapientie et virtutis atque potestatis omnis quas habent maligni spiritus alique male substantie. **A**mplius cum dat eis omnia hic autem animo et intentione nocendi dat eis aut dat animo et intentione illa quia scit ea eis vel bona esse vel vtilia vel necessaria aut omnino nocenda aliis per hoc. **Q**ui si animo nocendi eis manifestum est ipsum errare cum credat se eis nocere quibus tantas virtutes seu potestates tantam sapientiam. tantas artes et ipsius esse quod inter omnia est maxime necessarius largitur. **S**i vero animo proficiendi siue per descendendi eis. hec omnia dat illis manifestum est ipsum et proficuum esse et perueniens toti regno

lao tam intentione q̄ facto. **N**o igit̄ ē nō
 ciuus simpliciter et vniuersaliter. **N**o si an
 mo nocēdi aliū vel alijs dat oīa hec suis il
 lis igit̄ ē nociuus quantum in eo ē et solis cū
 omnibus suis manifeste sit p̄ficu. quare
 illis solis ē malus s̄m hāc intentione qua
 re videlicet aliter videlicet magis malus ē
 s̄m intentione istā quā p̄ncipiū bonorū
 euz ip̄m p̄ncipiū bonorū malis et nocuū
 sit et inimicū ac destructiū ip̄oz. **A**m
 plius aut eius intentio ē ad destruendū
 vel occupandū regnū bonorū aut defen
 dendū suū t̄m q̄ si eius intentio est ad de
 struendū et occupandū regnū illud cum
 hoc non possit quoniam rex bonorū nō est
 minus potens ip̄o videlz regnū eius debi
 lius regno illi. **M**anifestū est ip̄m eē
 in vltimitate miserie miserū primū quidez
 q̄ ardore insatiabili avaricie laborat duz
 regnū ambit alienū q̄ ad adipisci nō potest
 deinde odio vel inuidia ardet inextingui
 biliter. Similiter ira dū nō puco īimi
 cissimū sibi p̄ncipem bonorū impugna
 re vel pugnare p̄ualet. **I**ra autem et inui
 dia et odiū et avaricia eius sunt ei omnes
 in vltimo et generaliter quecunq̄ d̄ eo di
 cunt p̄ se sunt apud ip̄m p̄ma et maxima
Quia igit̄ ista miserie sunt et molestie imo
 tormenta spiritualia necesse ē ip̄m et mise
 riā esse in vltimitate miseriarū et torqueri
 in vltimitate tormentorū. **N**o si dixerit q̄
 ista nō dicunt de eo nisi s̄m effectū quem
 admodū et p̄ncipes bonorū ip̄iani dicūt
 iratū nō s̄m turbationis affectū sed scōm
 plionis effectum. Sequitur eos ex necessi
 tate ip̄m eē omnino liberū et imūne ab ira
 et odio inuidia et omni mala voluntate et
 apud se quietissimū pacatissimū ac beatif
 simū et nihil habere omnino malicie in se.
Hoc autem multis vīs facile destrui
 et primū quide quoniam si nō est malus nō
 ē effectiue nō erit cōtrarius p̄ncipi bonorū
 cū p̄ncips bonorū bonus sit nō solū ef
 fectiue s̄ue p̄ modum effectiōis imo etiā
 essentialiter. **S**ecundo quia quemadmo
 dū p̄ncips bonorū simpliciter optimus ē et
 essentialiter et p̄ modū effectiōis. **S**ic p̄ncipē
 malorū vtroq̄ mō pessimū ē necesse est q̄
 re nō solū malus erit p̄ modū effectiōis.
 imo etiā essentialiter ita vt eius entitas ip̄a
 eius malicia sit quēadmodū in p̄ncipe bo
 norū se h̄z s̄z q̄ eius entitas ip̄a bonitas
 ē. **A**mplius. **B**ellū q̄ ponit inter ip̄m

et p̄ncipē bonorū et regnū eius atq̄ regnū
 bonorū aut eiūstū aut non q̄ si eiūstū a p
 te ip̄ius iuste igit̄ agit impugnando p̄nci
 pem bonorū et regnū ip̄i. q̄re et bñ ip̄se
 etiā p̄ncips bonorū debet ei cedere et nō
 repugnare q̄re iniquus ē in resistēdo et re
 pugando ei p̄ncips bonorū. **S**i vō inu
 stū est bellum ē igitur ex iniusta causa hec
 autē causa aut est sola cōtrarietas aut est
 aliqua ex causis nominatis s̄z ambitio si
 ue avaricia siue odiū siue inuidia siue ira
 q̄ si sola cōtrarietas causa est belli. h̄mōi
 cōtrarietas nō potest eē iusticia p̄ se in eo
 q̄ cōtrarietas tunc em̄ ex vtraq̄ pte esset
 iniusticia et iniquitas equaliter cum equa
 liter sit cōtrarietas apte p̄ncipis bonorū
 ad ip̄m vt eo modo. **P**reterea malum in
 uenitur sepius malo cōtrariū et etiā in
 rebus sensibilibus quas ip̄i ponūt creatu
 ras eē seu factūras p̄ncipis malorū vt ca
 liditas et frigiditas se habent et multa hu
 iusmodi quare eēt iniustū bellū in h̄mōi
 et etiā ex vtraq̄ parte. **A**um em̄ cōtraria
 omnia veri hominis equalia sint iure et le
 ge nature iniustū et iniquū est vt alterum
 alteri dominetur aut sup̄sit. **A**mplius
 si quēadmodū se habz p̄ncips bonorū
 ad omnia que bonitatis sunt siue bona.
Sic p̄ncips malorū ad ea que malicie
 sunt siue mala erit ex necessitate vt quem
 admodū de p̄ncipio bonorū iusticia pie
 tas et beniuolentia atq̄ beneficentia alia
 q̄ omnia h̄mōi in p̄mis dicuntur et maxi
 me vt de p̄ncipio malorū contraria predi
 ctis dicant in p̄mis et maxime q̄re quem
 admodū p̄ncips bonorū in p̄mis eiūstū
 et maxime et ad hunc modū de alijs. **S**ic
 p̄ncips malorū in p̄mis sit iniustus et ma
 xime in p̄mis impius. et maxime in p̄mis
 malivolus et maxime in p̄mis maleficus
 hoc est maleficientissimus. **F**acilimū aut
 est destruere vnūquodq̄ istoz de eo sicut
 euidenter ē videre de ip̄a iniusticia. **L**eges
 em̄ quibus regnū suū regit aut sunt qua
 les esse debēt in regno illo aut nō. **S**i sūt
 quales eē debent in regno illo non dedit
 igit̄ leges subditis suis. nisi quales dare
 debuit et ita non precepit aut statuit in re
 gno suo nisi q̄ debuit q̄ aut debuit sta
 tuere debuit seruari a subditis eius q̄ au
 tem debet seruari iustum est seruari et om
 ne q̄ iustum est seruari. iustum est quare
 non statuit aut p̄cipit aut precepit iniqua
 nisi q̄ iustum ē euz p̄cipere vel statuere
 Ba uu

Pars prima de vniuerso

et subditos eius seruare apte igitur ista nullo modo iniustus est. **Amp.** Aut ipse debet facere solū quod malū ē aut nō. **Si** sic faciēdo igitur malū nō facit nisi quod debet faciēdo aut quod debet nō ē iniustus. imo iustus et equus et bonus. **Ad** eundem modum est declarare de iudicijs quia si non debet iudicare nisi iniuste erit et iniudicando iniuste iustus quare nullo modo erit iniustus hoc ē nec operando iniuste nec iudicando iniuste nec statuendo vel p̄cipiendo quod iustum ē. **¶** Si dixerit quia debet facere bonum destrui hoc multū modis. p̄mū quod naturalis possibilitate p̄bitus ē facere bōnū si cui cōfiteretur aduersarius. nihil autē eartū que p̄ se impossibilia sunt alicui debitus ē apud ipm. nō em̄ quia bonū est eē hominem debet a finis esse homo cum hoc impossibile sit apud ipm. **Amp.** Si principū seu p̄nceps bonorū ad bona p̄portionabiliter se habeat hoc similiter ut iste ad mala erit et p̄mutatim ut quemadmodum ille se habet ad mala sic iste ad bona. quare sicut ille nec debet facere mala. nec decet eum nec decere potest facere illa. **Sic** nec iste vnq̄ debet facere bona. et sicut ille facit quod eum decet et ad eū p̄tinet faciēdo bona. sic iste faciēdo mala. quare si verum ē quod benefacere sit facere quod ad aliquem p̄tinet et quod eum decet hoc enim modo semper benefacit princeps bonorū. **Semp̄** igitur benefacit mala faciēdo princeps malorū. **Amplic.** Sicut leges om̄es et statuta principis bonorū sunt de bonis faciendis et de malis fugiendis. sic leges et statuta principis malorum erunt e contrario de malis faciendis et de bonis fugiendis et sicut ille auctoritatem habet statuēdi illa in regno suo. **Sic** iste habet ius et potestatem statuēdi cōtraria in regno suo. et sicut illi obediendū ē a subditis suis in regno suo. **Sic** et isti in regno suo. **Quare** manifestū ē quod iura huius duorū regnorū cōtraria sūt et cum aliqd ē ius in altero eorū. cōtrarium ē ius in reliquo. **Quare** manifestū est vtrūq̄ regnū iustis legibus ac statutis regi et ideo bene ac decenter administrari a principe suo quare vterq̄ ē bonus administrator regni sui q̄ntū ad hoc vterq̄ bonus ē in benefaciēdo oib⁹ hīs quod sunt de regno suo dādo sc̄z eis eē et alia que sūt eis bona hoc ē necessaria et vtilia quare equaliter boni sunt isti duo principes tam in bona faciēdo suis q̄ in administrādo et regē

do ea quod sibi subdita sunt et insup̄ eodē modo et equaliter mali id ē nocui cui⁹ neuter eorū nocuius sit nisi vel cōtrario suo. vel ei quod ē ex parte cōtrarij sui. **¶** Et de regnis eorum eodē modo se habet. **Amp.** cum illi erronei ponant virtutes et vicia cōtraria et ab h̄mōi principibus cōtrariis et eodē modo se habere principem malorū ad vicia sicut principem bonorū ad virtutes erit igitur ut quēdam modū virtutes om̄es de principe bonorū dicuntur in primis. et maxime p̄ modū quo ei p̄gruit. sic et om̄ia vicia de principe malorū p̄ modū eundem. quare quēdam modū ille ē virtuosus in vltimo virtuositatis. **Sic** iste viciosus ē in vltimo viciositatis quare laboras ē om̄i peste vici orum in vltimo quare falsitas et infidelitas ergo nulli suorum fidem aut veritatem seruat. **Sic** videlicet amicitia quare om̄es suos odit atq̄ p̄sequit et cum nullo eorum pacem habet om̄es ergo suos implacabiliter p̄sequit. **¶** Nam igitur om̄ino dam habet potestatem in eos om̄es destruit quare nihil suorum esse patitur aut viuere. quēdam modū et princeps bonorū si odio haberet aliquē eorū que facit. statim illud destrueret. **¶** Si dixerit quod fidē amicitia et veritatem seruat suis. et toti regno suo. **Inimic** autē et cōtrariis nihil bonorū seruat. **¶** Manifestū est quia hoc videlicet falsitas ē videlicet infidelitas videlicet viciosa odiositas cum hec oīa per modū suū inueniantur in principe bonorū. amicitias em̄ vel fidē nō habet ad mala. imo ea implacabiliter p̄sequit veritatem quidem iusticie habet ad ea quae ea punit et vindicat. **¶** Nō autē eaz veritatem quaz sedus aut amicitia requirit siue societas. **Amp.** necesse est principē malorū eē sapientissimū. **Sic** igitur et quid facit et qualiter in omnib⁹ et p̄ oīa quare scit se male agere cum male agit. **Si** nunq̄ male agit. **Sciens** igitur et prudens male agit quod cōtinēre ne male agat aut non potest. **¶** Si nō potest nō ē igitur ei volūtariū male agere sed necessariū maxime cū ipotētia illa naturalis ei sit. nullū autē ē peccatū nisi volūtariū peccatū dico opis quare nō peccat eo quod sit agit. **¶** Nunq̄ igitur male agit cū nūq̄ peccet. **¶** Si vō potest cōtinēre se ne male agat et male agit quod igitur sapiēs ē. **Amp.** sic sapiētia et virtus necessaria cōmittitōe se cōmittant sic insipientia seu stulticia et viciū. **¶** Si igitur viciosus sit in vltimo viciositate

erit igitur stultus et insipiens in ultimo stulticie et insipientie. **Amp.** Si vix ē qz vicia obtenebrant eas in quibus sunt et stultos eas faciunt ac insipientes. Sicut virtutes e contrario eos illuminant in quibus sunt eosqz prudentes faciunt atqz sapientes cum princeps malorum in ultimo et maxime illa habeat erit ex necessitate in ultimo obtenebrationis obtenebratus et in ultimo stulticie atqz insipientie stultus et insipiens.

Amp. sicut princeps lucis in ultimo luminositatis luminosus. Sic princeps tenebrositatis in ultimo tenebrositatis tenebrosus. Sicut enim ille ad lucem se habet sic iste ad tenebras p omne modū. quāmodū igitur ille in ultimo luminositatis spiritualis luminosus ē. Sic iste in ultimo tenebrositatis spiritualis tenebrosus. Sicut enim luminositas temporalis apud principē lucis locum non habet euz sit incorporeus in ultimo copalitis. Sic et tenebrositas copalis apud principē tenebrarū locū non habet neqz necesse ē tibi vt remoueam corporeitatem ab utroqz cum tam dubitare nō posset necesse esse per se seorsum esse longe a corporeitate vt pote simplex i vltimitate simpliciatatis cū omne corporeū partibile sit i finitū et aggregatū ex pte et parte. imo ex pibus qbus nō ē numerus atqz compositum ex materia et forma. Obtenebratus igitur est princeps tenebrarū obtenebratione spirituali ultraqz nō ē obtenebratio. **Hec** autē ē ignorātia sicut sciencia lux qre omnia ignorās est et nihil sciens omnino. **Amp.** manifestū ē de viciis qz cū vehementer inualuerint nō vicia tñ sunt s; insanie sicut ira p vehementiā furor efficitur. Eodē mō se habet et de amore quare euz omnia vicia in pncipe tenebrarū sicut i vltimo vebementie et intensiōis necesse ē ipm in vltimo furiositatis et insanie furiosum et insanū. hoc autē est dicere furiosissimū atqz insanissimū quare nec suis nec alijs parcere. S; passim occidet passim destruere passimqz in omnes et in seipsuz seuire. Si autē necesse ē de gente eius qre in gente eius ē bellum vniuersale taz ciuile qz intestinū quare regnū eius destruit seipm. imo iam dudum destruxit quem admodū multitudo insanorū et in semet ipsos sententiū nec ad modicum stare potest. Quomodo igitur stetit regnū huius per infinita milia annorum non enim principium scdm ipso vel si habet iam ab eis

conditione annorum multa milia transierunt.

Destructio erroris manicheorum. Si ponant principem tenebrarum esse corporeum et regna eius tenebrosa.

Quia et consqz decipiunt erronei huiusmodi vt principem istuz corporum esse sentiant regnū eius totū esse tenebrosū etiam tenebrositate corporali bene se habet etiaz de hoc circa eos iuxta eorum insipientiam disputare. Quero igitur ab eis vtrum tenebre huiusmodi visum impediunt. qz si visum impediunt vniuersaliter cecus igitur ē ipse et nihil videns et tota gens eius in regno suo nisi forte dixerit qz gens eius est et ipemet quāmodū apud nos bubones noctue et vespertiliones et similia que in tenebris vident in luce verō cecantur. Ponunt igitur isti totam gentem eius esse corporeaz spirituales em substantias nec lux nec tenebra corporalis ad visū spiritualem. id est intellectum iuuat aut impedit. Scōz hoc ipse de die nihil videbit videlicet gens ei et ppter hoc resistere nō poterit principi lucis et genti eius de die omni igitur die vincetur a principe lucis. Si princeps lucis et exercitus eius possunt intrare regnū ipsius. Si si dixerit qz rex lucis si intraret regnū tenebrarū obtenebraret ibi manifestus ē in hoc error eoz. lux em tenebras intras ipas expellit et locum quantūcūqz tenebrosū illuminat nec tenebris lucis possibile ē repellere quia ex modica lucerna tenebras magnas vincit domum magnā illuminans quare tenebre regni istius non possunt prohibere nec etiam resistere quominus princeps lucis et gens eius regionem intrent et illuminent tenebrarū. quapropter excetabitur. Sic princeps tenebrarum et tota gens ipsius. et ita patebit gladio et direptioni atqz destructioni principis lucis et gentis eius. **Amp.** Scōz hoc regio nostra nec lucis erit nec tenebrarum. cum de die sit lucis. scilicet et de nocte tenebrarum ad quem istorum principum vel cuius regnum pertinebit. Si si dixerit quia tenebre adeo dense sunt in regno illo. vt nullo modo luci perue vel penetrabiles sint. **Manifestus** est huiusmodi homines non intelligere quid tenebra sit. **Tenebra** enim non dicitur nisi secundum tres intentiones quas narrabo.

¶ Pars prima de vniuerso

Prima est puatio lucis sicut apparet i nocte et die. **N**ox em non potest intelligi nisi puatio lumis solaris quaz efficit interpositio terre. non enim noua dispositione induit aer ex recessu solis que tenebra possit dici cuius declaratio hec est quia si intellexerimus splendorem solis ab aere recedere et nullam ei nouam dispositionem aduenire erit nihilominus tenebra et nox et nihil videbitur in regione a qua terra prohibet et abscondit splendorem solis. Si eniz tenebra dispositio est contraria splendori vel lumini in aere cum contraria ex necessitate equalia sint virtute resisteret ei ex necessitate et fieret mixtum seu medium ex luce et tenebra in aere. et ita dies non esset dies imo mixtum ex die et nocte et eodem modo contingeret quod nulla nox esset neque dies veri nominis.

Secunda intentio quia tenebra dicitur corpus densum. et densitate sua resistens lumini. Sicut terra nubes et caligo. **A**u-
sa autem in hoc est quoniam quociens dicitur alterum oppositorum tocens et reliquum dici necesse est quare si lux corpus dicitur. quemadmodum sol aut flama dicitur et corpus et oppositum tenebra. Si ergo dixerit regnum tenebrarum regionem esse caliginis terribilem vel terre nubilositate necesse habet credere que supra dixi hoc est nihil ibi videre vel videri nisi quemadmodum narraui supra videlicet quod animalia regni illius animalia noctis sunt ut bubones et noctue et vesperiliones. Sed nec sic effugiet aduersarius quoniam huiusmodi tenebra id est corpus huius tenebrositatis aut est impassibile a contrario quocumque vel non quod si fuerit impassibile non potest igitur in eo fieri motus sicut valere diuisione accidunt etiam ex hoc in numero pueritates et in convenientia primum quia cum sit corpus erit vel simplex vel mixtum et si fuerit simplex non habet huiusmodi densitatem quia neque flama neque caligo. neque nubes. neque fumus. corpus simplex est. aer vero depuratione accipit ab huiusmodi caliginositate et densitate. sicut a nubibus et nebulis. quare contingit ibi fieri depuratione vel possibile est saltem fieri ibi depurationem et ita fieri regionem illam receptiuam lumis et illuminabilem quare non est regio tenebrarum nisi propter absentiam lucis secundum hoc et ita non erit regio tenebrarum nisi quemadmodum habitatio nostra de nocte. **A**mplius. cum regio illa ignem habeat ignis autem dissoluitur

ut sic huiusmodi densitatis et grossicie erit quemadmodum et apud nos ut cum inualuerit apud eos in regione illa calor subtilietur huiusmodi tenebra et deponat illam grossiciem. fiatque apta receptioni luminis.

Amplius. secundum hoc apte hoc est circa sedes principis tenebrarum sit tanto maior tenebrositas quanto maior est dignitas atque nobilitas loci illius quam inferioris et a sede principis remotioris quare ibi maior densitas et caligo erit ergo locus vilior atque deformior grossicies enim et densitas ignobilitates sunt et deformitates in corporibus.

Amplius. In medio terre si locus ibi est vltimitas elongationis a luce. Similiter densitas et grossicies necesse somnare corpus grossius terra vel magis resistens luminis quare si sedes principis tenebrarum in mundo isto est ibi eam esse necesse est quare quemadmodum terra est fer omnium corporum et locus ille feculentiore ac vilior ita et habitatores loci illius quasi fer sunt omnium substantiarum spiritualium. Si locus eorum ibi est et tunc etiam fer vilissima in imo loci illius resideat.

Amplius. ab isto principe malorum necesse est ut sint omnia vicia quemadmodum a principe bonorum omnes virtutes. Sic igitur quanto alius virtuosior tanto principi bonorum acceptior. Sic quanto alius viciosior tanto principi malorum gratio. **A**mplius secundum hoc que sunt vicia in regno principis bonorum erant virtutes in regno contrario et e converso quare nihil erit simpliciter virtus aut viciu. Si in quodam vel alicubi et similiter nihil erit simpliciter bonum vel malum.

Amplius. sicut princeps bonorum colit virtutibus. Ita et princeps malorum colit viciis et colendus est. Que igitur erit remuneratio vitiu apud ipsum huiusmodi cultus. Cum enim remuneratio virtutum que in vita ista sunt sit decor et status que in altera vita sunt erit ne similiter ut remuneratio vitiu que hic sunt deformitas et pueritas vitiu que in altera vita erunt quanto maior erit quam hic quanto gloria animarum futura maior est quam decor earum hic. **N**ec autem non est remuneratio neque felicitas sed damnatio et infelicitas quia maior cogitari non potest. **A**mplius. declaratum est iam ubi que vicia et virtutes circa idem subiectum habent fieri naturaliter et omnia contraria. Secundum hunc errorem autem vicia non habent fieri nisi in gente tenebrarum que tota creata est a principe malorum quare apparet ea non esse contraria secundum eos quis enim est qui non

videat homines ex vitiosis virtuosos fieri et ex bonis malos et econtrario. **A**mplius. remuneratio q̄ cultores suos remunerat princeps malorum aut est felicitas aut miseria q̄ si miseria nō est ergo remuneratio sed vindicta. Si vō felicitas manifestum ē autem q̄ neq; felicitas potest esse ex vicis neq; cū vicis cum vniq; eorū miseria sit et tāto maior miseria q̄n to maius quis em̄ dubitet auariciā famē esse siue sitim pecuniarū et possessionū. famem autē siue corporalis sit siue spiritualis nemo dubitat esse miseriam. Similiter et luxuriam famē esse sitim corporalis voluptatū. **T**am vō in inuidiā et odiū quis non videt tormēta esse aiarum humanorū et spūalia earum incēdia manifestū igitur ē quia eū vicis vel cū vicio etiam earum nō potest esse vera felicitas. Si igitur vera felicitate remunerat cultores suos princeps malorum necesse ē vt a vicis in eos exuat atq; purificet q̄re necesse h̄z eis destruere merita magis q̄ mercedē retribuatur. Manifestū etiā ē ex hoc cōsequenter q̄ q̄nto viciosiores sūt h̄mōi cultores tāto longi⁹ sunt ab h̄mōi remuneratiōe. Si autē reminiscerē de gloria aiarum vera q̄ felicitate earum certū est tibi q̄ status cui debet h̄mōi felicitas similitudo q̄dam est p̄tenuis et q̄si vmbra illius. Status vō viciosus nō solum dissimilis est statui felicitatē sed etiā p̄trario. Manifestū est igitur q̄ apud p̄ncipē malorū nō est remuneratiō felicitatē p̄ cultu sibi exhibito s; magis dānatio et miseria cum apō ipm̄ impossibile sit cessare vicia ymo necesse ē tāto eē maiora q̄nto viciniōra et p̄pter hoc tāto maiorem esse miseriam grauiorāq; tormēta. **A**mplius. q̄s erit cultus eius q̄ sacra. que sacrificia que laudes et orōes. Sicut em̄ p̄nceps bonorum colitur largiendo alijs et subueniēdo ita coletur iste fraudando rapiēdo furando. Retribuet igitur ista faciētib⁹ vel mercedē vel penā et de mercede iam dixim⁹ q̄ felicitatē p̄stare nō potest nec apud eū potest esse villo modorū felicitas. Si vero penā retribuit erit ergo bonus et iustus dum mala persequitur bonus et dum q̄ iustum ē retribuit mala faciētib⁹ iustus. **S**acra vō et sacrificia cuiusmōi exhibentur ei nisi execrationes oīm modorū peccatorum et vitiorū que oīa non sacra et sacrificia cum nec facient nec sanctificēt s; magis execrationes sunt et iniquitates facien-

tium. Quare non cultus diuinus s; magis p̄trariū erit oīa hec. **A**mplius. que laudes ei exoluentur a subditis suis et quid in eo vel p̄pter qd laudabit. Nō ei laudari potest p̄ eo q̄ bon⁹ vel quia boni aliqd faciat quid ergo de eo p̄dicabūt laudatores eius. Si enim p̄dicant de eo q̄ malus est et quia malefacit oīa quecūq; facit nō est hoc laus sed vituperiū et mala diffamatio. Si vō p̄dicant quia bonus ē et q̄a bene facit oīa q̄cūq; facit. hic nō tā falsū ma adulatio est quā etiam irrisio siue derisio quemadmodū si quis coruū laudare volens p̄dicet album et de cingno similiter si eum nigrū quis dicat. Nemo dubitabit quin vtrūq; irrideat. Quas autē orationes seu petitiones dirigent ad eum ab eo em̄ peti non possunt bona cum ea prestatē non possit ergo non potest ab eo peti nisi vt mala faciat petentibus vel bona ab eis auertat. **H**ec autē sunt petitiones insanissimorū qui enim talia petunt non mercedē petunt et premium sed damnationem atq; tormentum. **P**reterea si interrogentur cultores eius videlicet p̄pter qd colant eum aliud respondere nō poterūt nisi propter ipm̄ colimus vt omnia mala nobis faciat et oīa bona a nob auertat. **A**mplius. scdm̄ istos erroneos qd dicitur de omnib⁹ mala facientibus nisi q̄ ea faciendo colunt p̄ncipem malorum. Sicut bona facientes colunt p̄ncipē bonorum. dicitur igitur scdm̄ hoc q̄ omnes fornicatores. omnes fures. omnes raptores. cultores sunt p̄ncipis h̄mōi. ex quo sequitur omnia lupanaria et omnes spelūcas latronum templa eius esse cum in eis locis cult⁹ h̄mōi exerceat. **N** si dixerit qd non colunt eum hoc faciendo cum p̄pter amorem aut honorem eius ista non faciant. Sed si quis p̄pter honorem vltimo rem eius talia faceret ille ipm̄ in hoc honoraret et coleret. **P**ico autem quia si hoc esset videlicet quia talia placerent ei inimicissimus esset cultor suorum. cum ex bono ratio animarū suarum ei placeret illam q̄ ab ipis requirerent. **S**equitur etiā ex hoc qd non solum fugiendus sit a cultoribus suis. Sed etiam totis studijs ac viribus impugnandus. eo qd maxima mala eorum ei placeant et ad ea illos preceptis ac legib⁹ iducat et ab ipis ea regrat. **M**axima ei mala aīaz sunt vicia et p̄tā vtpote morbi et vulnera eaz et tāq; q̄dā mores

Pars prima de vniuerso

iparum q̄ qui non videt omnino obrutu
it et nec hominis nomine dignus est.

Conclusio premisorum.

Tam igitur satisfeci tibi in hoc q̄ vulga
rib⁹ et intellectu facillimis declarationibus
atq; probationib⁹ destruxi vanitatē de duo
bus p̄ncipijs q̄ ē error: nocissim⁹ maniche
orū quē oīs lex ipugnat et sicut iam mani
festū factū ē tibi p̄me philosophie p̄s illū
alijs vijs destruit et iuxta illas multas hic
tibi posui possent et alia ad destructiones
hui⁹ erroris adduci q̄bus supersedeo motu
pluritatē adducā aut p̄ errore isto ratios
q̄ ipsos in hoc induxisse vidēs respōdebo
eis vbi dignū aliqd responsiōe inuenero

Rationes adducuntur siue radices que
manicheos in errores induxisse videntur.

Mū igitur p̄mū est q̄ ex altero p̄tra
rior nō potest ēē alterū malū. igitur
ex bono ēē nō potest. erit igitur ex
malo et q̄ res nō currit in infinitū videlz vt
hoc malū sit de illo malo et illud ex tercio
et ita in infinitum erit igitur venire ad malū
q̄ nō ē ex alio. S; neq; ex bono. quare
malū illud ex nullo ē et ita ē p̄ncipiū in se
et etiā p̄ncipium malorum cum alia sint ex
ip̄o. **A**mp. aut aliqd ē p̄mū malū vi
delz ali q̄ nō ē aliud aut nullū q̄ si nul
lū ascendit igitur res in infinitū. **R**a ante de
structa ē infinitas causarū et declarat⁹ ē ita
r̄ear tibi p̄ me tractatu de p̄mo p̄ncipio
et de probationib⁹ ac declarationib⁹ q̄bus
stabilis ēē illius et de vijs q̄b⁹ venit ad
ip̄m. **S**i vō aliqd ē p̄mū malū cum illud
nō possit ēē ex bono erit ex necessitate p̄n
cipiū in se vt dixi et causa illorū malorum.

Amp. omne q̄ ē malū aut ē malū ex se
aut ex alio q̄ si nihil ē malū ex se. erit igitur
omne q̄ ē malū malū ex alio. et ita vel ex
alio q̄ ē malum vel ex alio quod est ma
lū. vlt alio q̄ est bonū ex p̄ma radice quā
p̄mo posui. quare vñ quodq; q̄ est ma
lū erit malū ex alio q̄ ē malū et ita redi
bit ad infinitatē p̄dictā vel fiet circul⁹ aut
reflexio causarū vicz vt a. sit malū ex b. et
b sit malū ex a. **T**am autē destruxi tibi cir
culationē et reflexionē in eodē tractatu de
structione postq̄ nō relinquitur dubitabo.

Si aliqd est malū essentialit̄ aut erit illi
p̄ncipiū aliud ex quo sit aut nō. **S**i sit erit
igitur illud p̄ncipiū malum exposita radice.
et nō erit minus malū. q̄re erit malū essen
cialit̄ et ita redit ad id q̄ ante dixerā vi
delicet q̄ aliqd erit malū essentialit̄ et p̄n

cipiū malorum. **E**adē pene via ē q̄ querit̄
vtz omne q̄ ē malū sit malū fm subaz aut
fm participationē q̄ si omne q̄ ē malū ē
malum fm participationē. quēadmodū
si diceret quoniam a ē malū in habēdo seu
p̄cipiādo b. et rursus b. ē malū i habēdo
vel p̄cipiādo c. et ita in infinitū. **T**am erro
rē istū meministi ēē destructus vbi destru
cta ē infinitas causarū. **S**it se b; et de cir
culatione vel reflectione. **A**lia autē via de
clarabit hoc esse impossibile malū enī fm
hāc intentionē erit habens malū et iterū
malum illud erit eiusdē incensionis vide
licet habēs malum aliud et sic in infinitū
q̄re malum nō erit nisi habens in ip̄o isti
nices implicatū cum ei de malo habens
totū et solum extraxer̄ nihil erit residuū
Si ei aliqd erit residuum illud erit indu
bitat̄ malum aliqd. **S**ed in omni malo
intelligit̄ habens et aliud. **Q**uare habēs
nō est totaliter extractum a malo cum ad
huc sit in illo q̄ erat residuum. facia autē
hoc clarius et dicā q̄ si malum est habēs
maliciā siue participans erit malicia ex
plicationē habitus malicie et malicia hab
bita eodē mō erit habit⁹ alteri⁹ malicie
q̄ similiter erit habitus tercie malicie et ita
in infinitum q̄re cum aggregauer̄ omēs
istas explicationes inuenies ex necessita
te malicia habit⁹ habit⁹ habitus. et ita in
infinitum ita vt non occurrat cui⁹ sit habi
tus nisi alterius habitus et quociēs ibi po
nīs habit⁹ intelligat̄ genitiui casus. **Q**ua
re scdm hoc malum erit infinitum et in ex
plicabile et ideo in intelligibile et propter
hoc non potuit hoc nisi homo qui non in
telligit seip̄m. **T**u autem scis ex alijs quia
hoc ē vñ ex p̄ncipijs prime philosophie
prime partis videlicet q̄ omne ē intelligi
bile ēē. **S**cis etiā q̄ philosophia nō cōsu
lit erroribus hominū qui seip̄os non in
telligunt vel qui ponunt intelligibilia. **R**e
uertat̄ igitur ad id in quo eram et dicā
quia impossibile est omne quod ē malū
malum esse scdm participationem ex quo
erronei isti vidēt̄ sibi probasse q̄ aliqd
sit malum essentialit̄ siue scdm substan
ciam.

Destructio prime radices cui rationes
manicheorum maxime innituntur.

Ec igitur omnia que p̄posita sunt
facile est soluere vel potius dissol
uere. **I**ncipiam igitur a radice
cui rationes eorū maxime innituntur.

Nec autem est quā dixi videlicet alterum
contrarium esse non posse ex altero. **¶** Si
co igitur hanc radicem esse falsā nisi hoc
modo eam intelligant videlicet q̄ ex alte
ro contrario non potest ēē per se alterū.
¶ Manifestū enī ē q̄ ex calore interdū
ē frigus p̄ accidēs ⁊ corp̄a animalū per ca
lore in frigidant scdm̄ accidēs calor ei ape
rit poros in corp̄ibus animalū ⁊ amplifi
cat eos ⁊ ppter hoc et vaporat calor ex ill
⁊ frigescit postea. **¶** Sillr ⁊ ecōtrario p̄ frigi
ditatē p̄stringūtur porī eorūndē et idō mlt̄
tiplicat calor intus retinet. **¶** **Amp.** Ex
vino ē ebrietas. **¶** Ibi ergo manifestū est q̄
ex bono ē malū nisi forte dicat q̄ vinū nō
ē bonū eodē mō ex medicina quantūcū
q̄ bona et salutarī puenit interdū egritu
do cū quis eaz aut nō debita mēsurā aut
nō debito mō aut nō tpe accipit optuno.
¶ Si dixerit nec medicinā esse bonā nec
ip̄am sanitatē pcedā ad alia. **¶** Scientiā ei
nō negabat ēē bonū vel bonā. qd̄ em̄ est
bonū si scientiā nō ē bonū. ex illa tamē ma
nifeste plerūq̄ oritur malū supbie ⁊ iactā
tie q̄ si nec ip̄am scientiā bonū ēē cōfiteri
holuerit de v̄tute. hoc negare nō poterit
ex q̄ etiā similia malaplerūq̄ proueniunt
multi em̄ de sanctitate sua in mala supbie
iactatie ⁊ inanis glorie deciderūt. **¶** **Amp.**
plius. malū inuidie nūq̄ nō est ex alieno
bono et incessante cessat. **¶** **Amp.** de visi
bilib⁹ si quid pcedūt ēē bonū debite hoc
indubitātē pcedēt. **¶** Nō ē aut̄ dubiū quin
ex ea pueniat obtenebratio visus ⁊ tandē
cecatas videlicet cū nimia fuerit aut tempo
re aut vehemētia. **¶** Si de visibilib⁹ nihil
bonū ēē dixerit ⁊ de alijs sensibilib⁹ simi
liter iam in hoc deuenit vt sensu indigeat
nō quidē ad experientia m̄. **¶** S; quēadmo
dū isensat⁹ q̄s ei nō sentiat vtilitates esca
rū vestimētōz ⁊ alioz h̄mōi ⁊ ip̄met eti
am q̄ hoc delirat quicqd̄ ad exterius rati
onē dicat int⁹ cū dicat ad rationē. **¶** Ma sens
it esse viliā ppter qd̄ et querit illa quem
admodū cū ppter frigus supflūū cui⁹ nocu
mentū sentit ⁊ magis timet querit calozē
tanq̄ vtilē ⁊ nocumētū frigoris p̄hiben
tē. **¶** Igr̄ erronei dū ista querūt non taz
salubriter q̄ etiā licite ⁊ honeste testes sūt
p̄ se ipsos frigus ei supflūū paciētī calozē
querere salubrē nō tā licitū est q̄ etiā debi
tū eousq̄ vt reus mortis sue sit et homici
dā suū ipsius qui in eo statu calefieri negle
xerit quia igr̄ nemo tenet querere nisi qd̄

bonū est. **¶** Manifestū ē calozē h̄mōi bo
nū esse ⁊ de frigore similiter verum est.
¶ **Amp.** nemo dubitat quin ex vino sit
ebrietas ⁊ q̄nto melius tanto maior ex il
lo ebrietas tantoq̄ facili⁹ q̄re manifestus
ē q̄ ex bono malum et ecōtrario ex malo
bonū. quemadmodū ex egritudine ⁊ fla
gellatiōe correctionū et eruditionū ⁊ hoc
ip̄m testatur natura in vnoquoq̄ que no
bis suggerit et vniquemq̄ nostruz docet
parulos et stultos flagellare. **¶** Similit̄ in
maleficos punire. vt vel ip̄i corrigant vel
aliq̄. et de canibus et equis similiter sa ha
bet. **¶** Quia igr̄ hoc nature testimoniū ap̄
omnes est ⁊ semper vniuersale ē. testimo
niū autē vniuersale nature falsum esse im
possibile est. **¶** Quare ex h̄mōi malis bonū
correctionis et eruditionis puenire mani
festum ē. **¶** Quis autem qui mentē habeat
dubitare potest quin ex bono sanctitatis
aliarūq̄ virtutū interdum superbia oriat̄
et cōtemptus aliorū. **¶** Similiter ⁊ ex bono
fortitudinis preceps audacia ⁊ iracundia
Iuxta hec aquas et ignem aut dicent esse
bona aut mala. **¶** Si bona cum igr̄ mani
festum sit mala. plerūq̄ ex illis proueni
re videlicet exustiones hominū ⁊ immersi
ones aliasq̄ multiplices destructiones.
¶ Manifestū est ex bonis mala pueni
re vel oriri. **¶** Si dixerint quia mala sunt.
¶ Manifestū ē similiter ex h̄ijs multa bo
na puenire sicut sunt temperate calefacti
ones purgationes decoctiōes illuminati
ones ⁊ ex aqua similiter ablutiones pistrūz
origenum intritiones. agrozū fecundatio
nes. molendinoz aquaticozū multiplices
vtilitates. Eodē modo se habz ⁊ de corpo
ribus celestibus. quia et bona et mala re
bus inferioribus ex ip̄is proueniunt.
¶ **Amp.** quis ignorat quin ex eodem
homine et bona opera sunt quandoq̄ et
mala alioquin necesse habent dicere q̄ q̄
bonus est non potest malū aliquid facere
aut qui malus ē nihil bonū facere potest.
¶ Hoc autem est cuius contrarium quilibet
sentit in semetip̄o. ⁊ propter qd̄ et penitet
multa egisse. ⁊ erubescunt etiā cum viden
tur mala facientes et nemo est qui nō cor
de vlt̄ ore non arguat malefacientes ⁊ nō
iudicet euz pena dignū. **¶** Quare vnusquis
q̄ credit male agentē quēcūq̄ aliter age
re debere et etiā posse. alioqn̄ nec culpā
dū nec p̄niēdū ip̄m iudicaret quēadmo
dū neq̄ lapidē p̄ eo q̄ moxet deorsum.

Pars prima de vniuerso

Amplius. secundum incorrectio locuz
habet apud aliquē nec etiāz possibilis esset

Amplius. ipa iusticia q̄ punit malefi-
cia p̄ publicas potestates et magistrat⁹ ini-
quissima et iniustissima eēt. Si ei mali natu-
rali impossibilitati phibiti essent secus age-
re non eēt ab eis regrenduz neq; p̄ hoc q̄
male agūt vllatenus puniēdi. Tu em̄ scis
quonia a corpibus grauib⁹ nō regrimus
vtrū moueantur in sursum neq; quicq; au-
det eis irasci p̄ eo q̄ mouentur deorsum.
Quare si sui necessitate mali astricti vllal-
ligati sunt ad male agendū nec irascendū
ē eis p̄ eo q̄ male agūt nec regrendū ab
ipsis quādo taliter agāt. **A**mplius. laus
et vituperiū falsissima erūt cum boni nec
mali naturaliter tm̄ agāt. Nature vō nec
laus nec vituperiū debeaf i se p̄ opib⁹ su-
is eo q̄ necessitate opetur vt nō libertate
ad modū seruiētis q̄ non potest aliud fa-
cere q̄ q̄ iubetur sicut alibi didicisti. Re-
lingitur ergo hmoi erroneis vt necessario
cedat ex bono malū et eōuerso licz p̄ ac-
cidēs aut vt p̄fiteatur nihil de sensib⁹ bo-
nū eē cum ex vnoquoq; eoz malū pueni-
at. **A**mplius. cum bellū eternum inter
p̄ncipem lucis et p̄ncipē tenebrarum sit fm̄
eos aut nocet ei p̄nceps lucis i aliquo aut
nō nocet aliqd igr̄ mali ei facit illud ma-
lum ē euidēter ex ip̄o p̄ncipe lucis cuz illud
faciat. Quare nō solū ex bono ē malū sed
etiam ex optimo. Si vō nihil mali ei facit
eadē ratione neq; facere potest. et hec scit
ipe cuz tu scias hec stultissime igr̄ pugnat
p̄tra ip̄s cū sciat se nihil ei posse facere ma-
li et p̄pter hoc se nō posse nocere eidē. Jā
igr̄ destruxi tibi p̄ma radicē p̄ quas videri
poterat in istum errorem erroneos istos fu-
isse inductos.

Destructio secunde radicis eiusdē er-
roris.

Secunda vō radix q̄ querunt vtrū
aliqd sit p̄mū malum aut nullū et
hāc de termino tibi et dissoluo per
distinctionē eius q̄ ē malum. Si em̄ ma-
lum intelligat nocuū iāz dixi tibi q̄ nihil
ē tale et si ei aliqd sit nociuū tibi vel malū
quēadmodum si aliqd ē sanum alicui vt
vltio vel incisio aut mēbrū alicui⁹ detrica-
tio non idō ē sanū simplr. Preterea licz sit
vex q̄ aliqd nocet alicui nō p̄f hoc cō-
seques ē vt etiā sit nociuū illi quemadmo-
dum non segitur vt si aliqd mortificat ali-
qd q̄ p̄pter hoc sit mortificatiū vel si al-

bat q̄ p̄pter hoc sit albatū vel albifica-
tiū et hoc ē quonia denoiatiōes hmoi
fm̄ virtutē et aptitudinē naturalē dicitur.
Non em̄ p̄p̄ p̄cussium dicitur nisi q̄ h̄z v̄-
tutē vel aptitudinē ordinatā adhuc et intēde-
tem sicut incisū nō dicitur nisi ex v̄tute quā
h̄z ad icidēdum neq; penetratiū aut di-
gestiū nisi q̄ h̄z v̄tutē intendentem in
hoc nihil autē ē tale i tota vniuersitate re-
ruz quāq; ei et venenata aialia et rapacia
noceat alijs siue occidendo siue deuoran-
do illa nō tamen adhuc est intendens vir-
tus eoz vt noceat illis. S; magis vt p̄f
p̄p̄o subiecto et hoc vel pascendo ip̄m. et
nutriendo vel defendēdo. et nocumentus
q̄d ei ab alio iminet repellēdo leo p̄p̄e m̄
venaf onagram et deuorat non incedit ei
nocere. licet plurimuz noceat. s; sibi p̄del
se nutriendo scilicet seip̄m carnib⁹ illius
p̄odez mō se h̄z et de alijs. Neq; intentio
ignis est destruere q̄ p̄burit s; magis mul-
tiplicare speciem suā i materia quā superat.
N; si dixerit q̄s q̄ ita est ad nocēdum alijs
nō recte dicit. quin potius est ad vltionem
vel ad victoriā et vtrūq; istorum bona re-
putat natura animalium. Vltionē q̄dem
tanq̄ iustum reputat. Victoriā autem tan-
q̄ aliqd magnificum. Sicut apparet i ele-
phantib⁹ qui subditos habent quos vice-
runt q̄si iura fuit in eos exercent. Si
vero malum accipiat nocumentū ip̄sum.
Respondeo q̄ p̄mū malū est p̄uatio si-
ue carentia p̄mi boni naturalis q̄ est esse
p̄mū vō malū gratuitus. id est gr̄tue
oppositum p̄me gr̄e carentia est. Que au-
tē sit p̄ma gr̄a nō aliter tibi determino hic
nisi q̄ iuxta ordines receptibilium. Sunt
et ordines gratiarū et iuxta maneries eoz
quēadmodū in homib⁹. Prima gr̄a ē fi-
des gratuita quonia p̄mo et docenda ē et
tenenda hoib⁹ tanq̄ fundamentum et
caput vere religionis ac diuini cultus. In
angelis vero substantiis et alijs nobili-
bus abstractis. Prima gratia est nobilis
illa dei cognitio que naturali earū cogni-
tioni et sapiētie incōparabilis est per mo-
dum omnem et iuxta hunc modum p̄mū
malum. id est nocumentus in substantiis
intelligentibus est auersio cogitatus siue
cognitionis a creatore ex hoc enim malo
sequitur desertio ip̄ius siue derelictio que
est proculdubio recessio a fonte bonoz ex
q̄ sequit depaupatio recedētiū et arefactio
atq; mortificatio ip̄orum. Qui em̄ cogitatus

Alii sunt in ipm creatorem. necesse est vt ei
 agnitionib⁹ virtutibus omnibus adhereat
 Cogitat⁹ em̃ q̃ in primis creator tenet in
 intellectu per hūc psequēter in virib⁹ mo
 tibus. q̃re ipa sublato fructus bonorū quo
 dāmo arer et q̃ntū ad bona seu data sua
 nobilia q̃ longe pstantiora sunt naturali
 bus cessat influentia largitat⁹ sue i eos q̃
 cogitatū suū ab eo auerterint vñ i alia con
 uerterint. auerterint inq̃ puerfione fixa et
 ad herentē vel auerterint simul hoc est illo
 mō. **N**ō ei si ad momentū vel horā vñ ali
 ud vel de alio cogitet ppter hoc cogitatū
 suū ab eo auerit. de hoc autē perscrutati
 us atq̃ diffusius inuestigabo vbi de mali
 cia malorū angelorū quos homines dya
 bolos vulgo vocat tractabo. **D**e hoc autē
 malo qd dixim⁹ purā priuationē eē nō ē
 necesse q̃ ipm sic ab alio vel bono vñ ma
 lo cū oīno nō sit q̃ em̃ oīno nō ē. impossi
 bile ē ab aliquo eē nō tamē negandū est
 negationē negationis interdū causam eē
Quā si q̃s querat vñ hoc vel qd est causa. p
 pter quā iste mō non cogitat de creatore.
Video q̃ priuatio alicui⁹ earū que faci
 unt cogitare de ipso. **S**i vero intellexerit
 malū terciō mō valet viciū vel peccatum.
 licet hic ad aliū tractatū pertineat recte re
 sponderi potest q̃a vel superbia vel inui
 dia quorū vterq̃ occasio eendi ē bonū vel
 ppiū vel alienū et sicut iā dixi tibi ad aliū
 tractatū hoc pertinet et vides in omnib⁹
 hijs imbecillitatē intellect⁹ hominū hmoi
 oīno ei manifestū ē eas ignorare qd est
 q̃ dicit malū et p̃fusse eos vñ intentionib⁹ p
 dicit. **S**i nec etiā aliq̃ intentionū trium p
 dicit⁹ potest eē principium q̃ debeat dici
 vel deus vel princeps vel rex id q̃ dicit ma
 lum primū. **P**assū ei id ē nociuum nō po
 test eē princeps malorū sicut iam declara
 ui tibi cum totū et tāta bona largiat⁹ suis
 id ē oib⁹ q̃ in regno sunt. **S**i neq̃ primū
 malū id ē primū nociuentū dignū ē. vt
 debeat dici principū vel princeps. vñ rex
 vel deus vel auctor alicui⁹ cum oīa nocu
 mera vel priuationes oīno sint vel fere pri
 uationes. **N**ociuentum em̃ nō ē nisi abla
 tio alicui⁹ boni vel vtilis aut applicatio
 alicui⁹ q̃ hui⁹ ablationes inducit. **N**ihil
 autē tale dignū ē nomie pncipis vel pnci
 pis. **S**imilit̃ nec viciū aut peccatū. **Q**uis
 ei audeat hoc cogitare q̃ viciū aut pecca
 tū sit pncipiū aut princeps nec de⁹ aut do
 minis maxime tanti regni q̃rū ipi dicunt

eē regnū tenebrarū. **M**anifestū igr̃ ē tibi
 per hoc inq̃ntū tenebras ignoratē sint q̃
 nec intelligūt intentiones eius q̃ malum ē
Amp. **I**nterrogabo eos de q̃ gēte ipsi
 sint et ad cuius regnū ptineat videlicet an
 sint de gente tenebrarū an de gente lucis q̃
 si fuerit de gente tenebrarū q̃ vñ ex tene
 bris ignoratē sue appareat forsitan alicui
 nō imerito impugnat pncipem lucis cum
 hostes eius fuit q̃re nō ē puenies testimo
 niū eorū p̃tra illū. **S**ecundo quoniam gens
 tenebrarū aut oīno ceca ē et ita nihil pro
 sus scit debite vñ regno eius aut nō aliter
 vider q̃ animalia quo dicunt lucis fugati
 noctue vesptilionis et similia. **A**ltroq̃ igr̃
 mō indigni sunt q̃bus credat de luce vel
 regno ei⁹. **S**i ei oīno nihil sciūt de ea nō
 ē eis credendū cū de ea loquantur. vt som
 niantes et nihil de ea videre valētes. **S**i
 aut non plus sciūt de luce q̃ animalia lu
 ci fuga vt dixi. **M**anifestū ē quoniam nō so
 lū falsum sed etiā p̃uersum ē iudiciū eorū
 q̃ luce hmoi quippe animalia noctē repu
 tant eē lucē et ecōuerso. et solē nō lunā sed
 tenebras q̃re totū regnū lucis ē eis regnū
 tenebrarū et ecōuerso. **A**ū ergo credūt se lo
 qui de deo tenebrarū loquūt de deo lucis
 et ecōuerso. **S**icut animalia de q̃bus dixi
 mus q̃re nesciunt p certo de quo loquūt
 et mentiunt ex oīni pte qm̃ lucē dicūt tene
 bras ecōuerso. **S**i vñ dixerint se eē de gen
 te lucis et ptinere ad pncipē lucis intollera
 biliter iniuriosi et p̃sumptiosi sunt eidē p̃
 mū qm̃ pcedunt ipm eē nisi dimidiū de⁹
 potentia ei super vtrūq̃ p̃trarioz hoc ē su
 per bonum et malū ē potentia p̃fecta. **S**u
 per alterum vñ eorū tñ ē potentia dimidi
 ata. quemadmodū potentia super homi
 nes albos et nigros ē potentia integra po
 tētia vñ super albos ē medietas potentie
 illius. **S**imiliter et cum dicunt quia nō ē
 adorandus vel colendus nisi solummodo
 agente lucis et a bonis solummodo dimidi
 am ei deitatem attribuunt et dimidias ei
 auferunt. **M**anifestum em̃ ē quia qui
 dicunt eum esse ab omnibus colendum et
 adorandum plenam et integram confite
 tur de eo deitatez qui vero aperte tñ par
 tem ei deitatis attribuunt. **S**imiliter et par
 tem dominationis cum non ipsum vbiq̃
 et in omnibus dominari concedere velint
 quemadmodum enim non simpliciter albū
 est q̃ ex aliq̃ parte nō ē albū. sic nō simplr
 dñs ē qui ex aliqua parte non est domin⁹

Pars prima de vniuerso

non enim simpliciter dominū dicimus q
alicui domui v^l ciuitati solummodo domi
natur. **A**mpli². nō vere possidet et ple
ne q in litigio et bello possidet qre nec ve
re aut plene dominat. **A**mplius. neq
omnipotens ē aut pfecte potens cui² po
tencie in toto resistitur vt belluz depari ex
aduerso ei fiat. **A**mp. cum non possit
quicqd vult se vel facere vel posse ipemet
phitetur de impotencia sua cum min² pos
sit q² velit. **A**mp. sicut nō est albi²simū
cui aliquid ē eque album aut optimuz cui
aliud ē eque bonū. Sic videlicet pmi cui
aliud est coequēū illi autem ponit duo
pma sicut et duo pncipia. Debes etiam at
tendere hic q malum sicut ipsi somniant
idem est dicere q pestilens z cum ponant
ipm in pms et vniuersaliter malum quē
admodum pncipiū et pncipem bonorū
in pms et vniuersaliter bonū necesse ha
bent ponere ipm in pms et vniuersaliter
pestilens. Quapropter grassans et seuiēs
in omē qd potest z ppe hoc in totū regnū
suum. cum preter illud nihil possit de iure
sue potestatis limitatione z finibus regni
sui naturaliter prohibitum quare scuit et
grassatur in omnia sua tanq² pestis tanq²
corruptio et mors. Nihil autē tale potest
veri nomis esse pncipiū aut causa. aut au
ctor. aut pnceps aut deus. aut domin² cū
vniquodq² horū nominatoz nō solum
nō sit pestilens in aliq² eoz q ex ipo sunt
vel sub ipo imo propense atz largifue bo
nitatis et vtilitatis in vniquodq² eoz q
ex illo se. Quapropter non aliter pncipi
um aut auctor dici potest. nisi quēadmo
dū destructio aut mors aut destructiuum
sue mortificationū p intentionē aut volun
tatem. **N** si non est pestilens aut destru
ctiuū nisi aliorum. z si contrariorū videlicet
que sunt de contrario regno tunc manife
stum ē ipm nō esse malum nisi p accidens
videlicet p p²trietatē quam habet ad illa et
quemadmodū calor in se pactus est s³ cū
obuiauerit ei frigidum quasi pugnat con
tra ipm et econuerso cum non sit natural
intentionis sue pugnare contra frigidita
tem non enim est adhuc neq² p hoc calor
quare manifestū est pncipiū malorū nō
esse malum nisi p accidens v^l cui et bec in
tentio non minus cōgruit pncipio bono
rum.

Secūdus tractatus q vniuersa ē vni
tas z q mūdus est vnus z qualiter vnus

ostenditur. **11**

Postq² autez iam expediri me de
vinitate pmi pncipij put conuenit
p²sentī tractatui et satis feci tibi su
per illa p aggregationē p²bationū ac de
clarationū intellectu facillimarū atq² vul
garū que sunt post probationes et decla
rationes sublimes q²s didicisti in pmo tra
ctatu pmi sapientialis ac diuinalis magi
sterij consequens ē sicut et promisi tibi in
uestigare de vinitate vniuersi et declarare
ipm esse vnū et mūdū vnū z qualiter vnū
Dico ergo quia omne totū vnū est. et hoc
appet ex nominatione et intentione ipi².
Totum enim et pars relatiue ad inuicem
dicitur z totum esse verissima diffinitio
seu explicatione adunatū est seu aggrega
tum ex p²tibus. aggregatio autē z aduna
tio non est nisi iunctio z cōiunctio partū z
p²tis siue partū ad inuicē que iterum iuna
ctio seu p²iunctio non est nisi vnitās totū
ex illa enim totum ē z dicitur totum etia
valde ampla cōmunicatione et general
itate intentio totius. Causa autem in hoc
est quoniā adunatio et aggregatio dicūt
et in eis que cōtumabilia sunt. et in eis q
non. **U**nde z totum dicitur esse continuū
z mūdus etiā dicitur totus siue sit corpa
lium siue incorpaliū omne xō non dicit
tur prope fm vsum cōmunē nisi indigres
gatis cum collecta fuerint z qui dic omne
non dic hoc de vno aliquo continuo vsu
aliter atq² p²muniter vt nemo dicit omne
hoc lignum est album vel omnis hec ma
sa auri vel argenti sed magis totus vel to
ta. Quare manifestū ē q omne fm col
lectionem dicitur z quandoq² cum diuisi
one et quādoq² sine diuisione. Verbi gra
quandoq² iungit nomib² aliis vt omne
album aut omnis homo. **N**on enim dicit
tur omnis homo est animal quēadmo
dum dicitur omnes isti homines sunt de
cem. **N**ā enim dicitur omnis homo ē ani
mal vt etiam vnusquisq² diuisum aut per
se intelligatur esse animal. **N**um autē dicit
tur omnes istos esse decem econtrario dicit
tur de nullo enim istoz intelligit q ipse
sit decem et ergo intentio eius q ē omne
nunc vt p ipm agatur de collecto siue de
omnibus collectis in summa. **I**nterdum
etiā eadem ē intentio totius z hoc mo
do vsus ē plato vocans mūdum omne.
Similiter multi ex phylsophis vocātes
mūdū totū quemadmodū ergo cū dicit

citur in vno quoque totum nihil relinquitur ex
tra quod posset dici per illius. Similiter cum dicitur
omne simpliciter. Jam autem declaratum est
tibi quia totum ubique dicitur vnum est quod
re et omne vnum cum eadem sit propositus inte-
tio omnis et totius. **Amp.** si quis dixerit
vniuersitas aialium manifestum est ipsum
colligere vnum quodque aialium nullo relicto
Similiter et quod dicitur vniuersitate substantia
lem nullam relinquit substantiam. **A**d demo-
do et qui dicit vniuersitate encium quare cum
vniuersitas aialium vniuersitas sit. **S**icut
et substantia erit ex necessitate et vniuersitas
encium vniuersitas amplius. **P**rietas non phi-
bet vnum esse vniuersitate amborum que ad-
modum vniuersitas colorum licet albi et ni-
grum contraria sint et etiam medium vterque eorum
quodammodo vniuersitas tamen est vniuersi-
tas colorum quare vniuersitas bonorum et ma-
lorum simul collectorum vniuersitas erit vna
non obstante contrarietate que est inter bo-
na et mala. **A**mplius. quicunque concitant
intentionem vnam vel rationem in eo vniun-
tur et sunt quodammodo vnum quia etiam
contraria omnia intentione et ratione contrarie-
tatem concitant vniuntur in illa et colliguntur ad
illam ut sit vniuersitas aliqua propter quod
et vniuersitas contrarietatis quare cum omnia
essentia communicantur in eo quodam-
modo vniuntur et colliguntur ad vnum ita vter-
que dicitur vniuersitas encium. **Amp.**
vniuersitas sicut appetit etiam ex ipsa notati-
one non est nisi in vnum versa multitudo
ita autem non intelligitur nisi collectione vel as-
sinatione in aliquo vel sub aliquo quod tota
illa multitudo communicat quemadmodum
dicitur vniuersitas colorum que colligitur
ad genus et sub genere quod omnes colores co-
municant. Similiter et vniuersitas alborum
colligitur ad albedinem et sub albedine quam
omnia alba concitant. Sic autem sit cum dicitur
vniuersitas encium quoniam vniuersa sue to-
ta sue tota multitudo encium colligitur ad
eum vel sub eo quod omnia encia concitant. quare
re tota multitudo encium vniuersitas est quod
quid autem est vniuersitas est ex necessitate et
vniuersum et totum et omne omnis enim mul-
tudo adunata sue in vnum versa totum
aliquod est. Similiter vniuersum quare et omne
non est nisi collectio et vniuersitas omnium
quod agitur vniuersitas semper est vnum in eo quod
vniuersitas. Similiter et totum ex necessitate
vnum in quantum totum. et omne similiter in
quantum omne extra omne autem nihil est de

vniuersitate que admodum nec extra omnia que
re vnum est omne ex necessitate propter quod ni-
hil et vna vniuersitas congregans omnia nihil
extra quem nihil et vnum totum adunans
omnia nihil extra relinques. **Amp.** sicut
non capit intellectus duo omnia ita nec duo
omne nec duas vniuersitates nec duo to-
ta que sint vniuersitates simpliciter aut tota
simpliciter quare impossibile est duos mundos
esse aliud enim est dicere omne simpliciter vel to-
tum simpliciter aliud dicere totum aliud ut to-
tum lignum. Similiter aliud est dicere vni-
uersitate quorundam ut colorum et aialium
aliud vniuersitate simpliciter. **Amp.** contra-
rietates ut dixi non diuidit vniuersitates si-
cut appetit in coloribus contrarietates enim vni-
traria necesse est contraria circa idem
eum vel fieri et sub vno genere eum. **N**ec co-
geris propter ista aristotelis quibus dicere
videretur in libro copiorum quod bonum et ma-
lum non sunt in genere sunt genera alio-
rum ex necessitate enim putat contraria sunt in
genere vno sunt putantur bonum de substantia
dicitur bonum non habet contrarium et secun-
dum ipsum cum aperte dicat in libro predicamentorum
propter omne esse substantie nihil habere
contrarium quare non sunt contraria secundum
ipsum nisi putantur cadunt sub genere accidentis
quare secundum omnes intentiones suas iuxta
viam istam erunt contraria. **V**erbi gratia si dixe-
ris bonum nature et malum nature contraria
sunt ut generatio et corruptio vita et mors
sanitas et egritudo. **S**i vero intellexeris
bonum moris siue morale Similiter contra-
ria sunt ut virtus et viciu et similiter sub ge-
nere vno. **E**odem modo si intellexeris bonum
suauis et malum molestum contraria sunt et sub
vno genere similiter. vtile quoque et noxium eo-
dem modo contraria sunt et sub genere vno.
Quare manifestum est quia bonum et malum
ad genus vnum reducuntur secundum omnes intentio-
nes ipsorum quis enim dubitat vniuersitate ac-
cidentium vniuersitate vnam eum et sub ge-
nere et in genere accidentis vnitatem non obsta-
te contrarietate que tam multiplex inter acci-
dentia inuenitur. **Amp.** vniuntur aque
vniuersitate fontis vnum et aqua vna dicuntur omnes
aque ex eodem fonte manantes et aque
omnes que per aluuium eufratis vel nili ab eo-
dem fonte defluunt idem nilus vel eufrates
dicuntur. Similiter et opera eiusdem artificis colliguntur
ad vnum propter vnitatem ipsius et propter
hec recte dicitur vniuersitas operum ta-
lis. Cum sibi declarata sit tibi vnitatem primam

¶ Pars prima de vniuerso.

principi sue fontē vniuersalis emanatiōis
ipm noies siue artificē vniuersalis opatio
nis ppter vnitatē ipius necessario in vnu
tritur tota multitudo influentiarū ipsius
et opm. Neq; enī aliud est mund⁹ vel cre
atoris vniuersitas q̄ redundātia q̄dam
pmi z vniuersalis fontē bonitatis q̄ cre
ator: benedictus z sublimis. Similit̄ z fa
brica q̄dam operū z artificiorū ipsius pre
sertim cū opus artis z sapiētie artificii p
prie sit. Quapropter recte noiauerit mun
dum siue offie qd̄ ex philosophis dei opi
ficium fabrica et opus attendētes ipm to
tum eē fabricam z fabricē factum sapiētie
diuine arte et magisterio q̄ euidentē ostē
dit decor et mirificētia et non solū vniuer
sitis locius. Sed etā opoz singulorū q̄
ru inuestigatiōi z admiratiōi nec etiā
eruditissimaz inuestigatorū sufficit intelle
ctus. Mund⁹ igr siue tot⁹ oē siue vniuer
sitas vnum ē opus qd̄ammodo vnu arti
ficiū. vna fabrica atz vnu opus creatoris
z si ad causas creatiōis erexerit intellectū
tuum z reminisci volueris eoz q̄ declara
ta sunt tibi intra ctatu q̄ pcedit istum inue
nies vniuersum redundātiā quandā esse
vt dixi fontis q̄ est ipse creator z artificium
pulcherrimū atz mirificū artis z sapie sue
et verbū scripturū siue scripturā. que seipm
loquit nō quidē pfecta elocutiōe hoc enī
impossibile ē creaturis videlicet designa
re creatorem prout ē hoc ē pro immēsitāte
magnificētie z glorie sue. S; reuera insin
ant magnalia potentie sapiētie et bonita
tis ipius vel vt verius loqr innunt eam
vtrūq; intelligētib⁹. In his igr q̄ dixi et
in multis alijs videlicet in hoc q̄ opa cre
atoris. verba quedā vel magis inunitio
z signa exigue designationis vniuntur et
ad vnu reducuntur per vnitatē ipius quē
admodum pdixi vnu artificii vel fabrica
vna locutio vel inunitio vnu signū vl de
signatio ipius vnus liber vel scriptura co
ram posita humano intellectui vt erudia
tur legēs in ea z adiscat prout possibile est
ipsum creatore. Tam igr ostendi tibi vias
multas vnitatis z adunatiōis creatura
rū p quas simul collecte sunt et dicū vnu
omne vnus mūdus vnu totū vna vniuer
sitas adunant ei z cōcant in esse sine en
titate in creatiōe z causatiōe in designati
one ipius creatoris in fabricatiōe z fabre
factiōe q̄ artificiosissime ac pulcherrime
cōdite sunt z sic adunauit eas creator z in

nuit.

¶ Opinio quorundam phylosophorū
inducitur de vnitāte mundi.

¶ Si autē de phylosophis dixerunt
q̄ q̄ mūdus ē vel domus vl ciuitas
id ē habitatio deoz et hoim non
improbabiliter dixerūt nisi q̄ noie deita
tis abusi sunt. sicut dclaraui tibi in tracta
tu pcedēti. istū venerādū ei nomē deitatē
nō puenit v̄e ac ppe nisi vni. Primo vero
ppter qd̄ et dclaraui tibi ibidē q̄ nō ha
bet nisi plurale p abusione intorū et ex
tēsus fuerit. Quia vero qui sic dixerūt nul
lā faciētes mentionē de habitatiōe aialū
um duabus de causis vt arbitror hoc fece
runt. Prima ē quia dijs et hoib⁹ dāt mū
dū intellexerūt impossessionē. z inhabitā
dū et ad vtendū bonis qbus ipm reple
uit deus aialib⁹. v̄o nihil iurē aut possessi
onis dedit in mūdo. imo poti⁹ ipa dedit
hominibus vt eis vtantur ad omnē vtili
tatē. Secūda causa ē quia animalia ppter
homines creata sunt cui⁹ iudiciū est ipse
vslus homines enim animalib⁹ vtantur
tanquā propter ipsos creata sint. Sicut
ipse Aristoteles de omnibus vtimur tan
quā propter nos vt dicitur vsualiter iste
edificauit domū ad inhabitationē suam
et animalū suoz vel pecudum. et hoc est
qm̄ non associant animalia domino do
mus quia neq; socia sunt sed magis sub
sequuntur z subsunt. Est igr hec alia adu
natio creaturarū in omni vel mundo vel
vniuerso per quā dicitur vna dom⁹ vna
ciuitas. Hosti qm̄ inhabitates ciuitatē s;
ue ciues vnus ciuitatis vnus pplus dicit
tur ppter vnitatē loci quē inhabitant q̄
si diuisiones in pplo illo fuerint vt pote
alij masculi sint. alij femine. alij serui. alij
liberi z iterum alij philozophates alij ne
gociates alij ruricole. z aliorū artificiorū
quātūcūq; multiplex varietas non ppter
hoc diuidit ciuitas vl pplus vt ipa sit mē
teciuitates vel illa sit multi ppli. Sit et in
mūdo deoz et hoimū licet multa sit in
conditiōib⁹ z officijs inter eas diuersitas
vnus est pplus ciuitatis qui mūd⁹ est lo
cus vero vnus est mūdus vt locum intel
ligas generaliter. Sicut z habitatiōis
substantis enī spūalibus cuiusmōi locum
sue habitatiōis habeat in tractatu singu
lari de ipsis intendo declarare si deus vo
luerit. Attende autē cū his q̄ nec bella si
ciuita fuerint vel etiā intestina coguntur

uitate que una erat multas esse aliogen non
esset bellum civile nec posset esse vnus. **S**el
lum enim civile non est nisi inter ciues vnus
eiusdem civitatis. **N** si dixerit quod tanta
est distantia ac discrepantia inter deos illos
et homines ut non pacias vnum esse populum ex
illis cum illi spiritualissimi sint isti vero corpora
les atque corporei. **R**espondeo quia mirum valde
est si homo homini audeat concedere homi
nem vnum aliquid esse ex aia et corpore cum
anima spiritualis substantia sit corpus vero cor
porale siue corporalis et maior unitas siue
vno sit qua homo dicitur vnum ex tam diuer
sis atque discrepantibus anima scilicet et corpore
quod sit unitas illa vel vno vel potius con
munio siue coitas qua dum homini et homines
dicitur populus vnus et illa magis distan
tia ab inuicem videlicet anima et corpus quod
dum et homines cum isti in genere conueniant quo
sunt substantie viuaces et intelligentes illa aut
non conueniant in genere tam propinquo. **S**u
bernatio autem siue regimine est alia causa vni
tatis quodque vniuersitas est regnum vnum.
Regnū enim vnum est tota dicio regis vni
us quantumcumque ampla aut lata sit quod eu
denter apparet ex eo quod cum regnum mede
orum per nabuchodonosor subiectum esset vl
tio arphaxat rege eorum et adiunctum regno
babilonio et regnum vnus nihilominus fuit
regnum babiloniorum. **S**imiliter et cum postea
obtinuit regnum persarum. **S**imiliter et cum regnum ma
cedonum siue grecorum rega omnia illa obtinuit
nihilominus regnum grecorum licet eorumque am
pliatum dilatatum et regnum vnum permansit. sic et re
gnum romanorum cum omnia regna mundi regi roma
norum vel imperatori suiret principatus vnus
regnum romanorum et habitus est et vocatus et
monarchia id est vnus principatus totius orbis
regno romanorum fuit. **Q**uia igitur sub vno
rege deo et ditione eius tota vniuersitas
est creator et ab eo regis ex necessitate tota
vniuersitas siue totum vniuersum regnum vnum
est et dñatio vna ipsius propter quod ipse vocat
rex et dominus seculorum. **A**lia vincio est heredita
ria possessio vel dñatio per quam quantumcumque
distantes sint ad inuicem pres hereditati etiam
vna hereditas sunt. **S**imiliter et vna acquisitio
et vna possessio acqrentis et possidentis que
cumque sit diuisio vel distantia partium.
Manifestum igitur est tibi quod vna creatoris pos
sessio vna dicio vna dñatio ipsius est totum
quod est id est omne siue mundus siue vniuersum vnum
regnum ipsius persertim cum vna lege sapie sue
vno imperio rectissime ac dominatissime

voluntatis sue totum regnat et moderetur.
Judicium autem vnitatis istius et continuatē gu
bernationis a summo usque deorsum est col
ligatio siue conexio quia infima et colliga
ta et subiecta sunt medijs. **M**edia vero su
perioribus illa superioribus. **S**uprema autem ipsi vni
pmo vero quod est facile videre consideratibus
sensibilia inferiora siue viuencia siue non
viuencia. **N**on viuencia enim a medijs gene
ratione augmentus preservationes statu de
clinatione et corruptione habet a medijs
quia sunt lapides metalla et mineralia omnia
Similiter atque in fontibus et fluminibus lacubus
et paludibus quorum omnium generatio et au
gmentum a medijs esse apparet. **E**odemodo
se habet de his que sunt in mari et mare sic sunt
fluxiones et refluxiones et diluua particularia
Similiter et occupationes locorum in quibus non
erant maria et translationes ipsorum marium
ad illa que stellis finis multi attribuit et
planetis et celis licet non eodemodo neque
eadem omnibus. **E**odemodo et certe motus
et translationes partium terre ut montium et mi
norum partium que translationes non nunquam fi
unt. **S**imiliter et eorum que sunt in aere vici
torum pluuiarum grandinum nubium fulgu
rum tonitruorum et scintillationum et aliorum
que in libris metheororum didicisti. **M**edia
autem hec quantum ad ea que notantur celos
et celestia corpora intelligo. **S**imiliter et quan
tum ad ea que sunt in animalibus naturaliter
et vniuersaliter et in vegetabilibus similiter
et quilibet motu viuentibus in quibus omnibus
virtus et potentia solis nemine latius que hec co
sideret. **E**odemodo dico et de spiritualibus.
quod virtus prima que est creatoris est ordinans
totum a summo usque deorsum per media spi
ritualia que alij angelos alij demones alij
intelligentias vocauerunt et de his et de eorum
officiis atque operationibus in inuicem et in ea
que per illa sunt hoc est in homines hic amplius
me dicere non oportet. hec enim omnia tractatum
singularem profundamque et diligenter persuta
tionem desiderant. **S**imiliter et illa que de ce
lis et celestibus tetigi nec non et cura et prou
identia que totum dixi ad ministrari et res
gia summo usque deorsum et hoc est propter
errores hominum qui eorumque de talibus ma
le senserunt ut in iniuria et contumeliam
creatoris in subuersione humane vite la
psi sunt.

Alie opiniones ponuntur et destruuntur
de pluralitate mundorum.

Pars prima de vniuerso.

Quia vero etiam apud vulgares homines de pluralitate ac diuersitate morum siue seculorum inualuit opinio. et apud nonnullos et philosophis nominatim interdum scilicet alteri et usualiter homines creberrime mentionem faciunt de presentis seculo et de seculo altero ad quod per mortem corporum anime humane transferunt et opinantur scilicet illud habere regionem amenissimam gramini et floribus arboribus nobilissimam umbraculis vernantissimam ubi et eliseos campos iuxta descriptionem poetarum somniant. Sarraceni vero non solum similia hijs sed etiam omnium carnalium voluptatum turpitudines ex ipsa lege sua sibi esse delirant et se obtenturos sperant. Predicti vero erronei circa quos multa dixi propter stabilendam unitatem primi principii mundum corporeum contrarium isti per omnia esse ponunt quoniam est postea que precesse runt ut errores istos persequar et destruiam. Et primum quidem extra mundum istum esse mundum alium destruere aggrediar. Si enim extra ambitum ultime sperie hoc est ultimi celorum esset spera alia instar istius vel cuiuscunque alteri forme corpus aut esset contingens hanc speram quam dixi mundi istius ultimam aut non. Si non esset igitur corpus aliquod medium inter duas illas speras que esset extra utriusque morum istorum esset igitur vel ambies utraque spera totaliter et ita neutra illarum sperarum esset ultima in mundo suo hoc autem erat positum. Si vero esset ambies nisi in parte esset illud corpus extra utriusque modum et hoc non potest dici nisi vane cum huiusmodi corporis vlla possit cogitari utilitas. Preterea postquam ponunt mundos vel duos vel tres vel quatuor voluerint extra illos neque corpus neque aliud esse concedere necesse habet quemadmodum quod unum solum ponunt mundum nullum corpus extra illud esse ponunt. Alioquin non poneret vere ac intelligenter esse mundum. Sic et qui multos ponit siue finitos siue infinitos extra eos nihil ponere ex necessitate cogunt. Mundus enim est ex necessitate continens aut totam vniuersitatem simpliciter aut vniuersitatem sibi congruentem. Impossibile autem est imaginari corpus quod nec huic modo nec alij congruat. restat igitur ut nullum corpus sit inter modos istos que contingunt se sperie huiusmodi non solum in puncto sicut declaratum est apud geometras ymo etiam totius arcubus exterioribus et etiam tota medietate superficie sue exteriori. Necesse enim est omnia duo corpora totum suis ter-

minis simul esse ex ea parte ex qua se contingunt nisi ex ea parte corporis aliquod eo sepeauerint. Solum enim corpus distans facere potest inter corpora.

Vacuum vel inane impossibile est inter duos mundos quos ponit ostenditur.

Quod si dixerit quod inane siue vacuum inter illa est tamen iam alibi didicisti vacuum vel inane esse non posse. Quod si forte non reminisceris vel non sufficit tui declaratio illa qua didicisti intendere in has declarationes quas ego propono hic. Dico igitur quod inane videtur secari aut diuidi vel non potest. Si non potest impossibile igitur est motum fieri in illo vel per illud quod admodum si aer et aqua omnino indiuisibiles et insecabiles essent impossibile esset motum fieri per alterum eorum cum omne corpus quod mouetur per aliam viam sibi faciat per diuisionem huiusmodi in illo siue per illud. Qui autem ponunt vacuum vel inane dicunt omnem motum in illo fieri aut per illud. **A**mplius. Secundum hoc omnem corporum solidissimum atque fortissimum erit inane vel vacuum cum nec penetrabile aut diuisibile siue secabile sit villo modo nec cedere possit alicui ex alijs corporibus quod igitur erit inane vel vacuum. Quod si dixerit ipsum diuisibile aut secabile necesse habet ponere aliud inane et hoc est quoniam cum corpus quod mouetur inane scindat ipsum expellit partes eius a locis suis et intrat loca earum que remanent vacue ab inani et ita inane habet locum in quo est et magis inane et magis vacuum et ita ibi res infinitum quoniam hoc inane erit in alio quod remanet vacuum ipso exente et illud sit erit in alio et hoc habebit finem. **A**mplius. si inane corpus est erit igitur duo corpora in eodem loco videlicet ipsum inane et corpus quod in eo est. Si vero non est corpus quod igitur habet longitudinem latitudinem et profunditatem seu ipsitudinem. **A**mplius. inane quod est iuxta domum istam vel vas aut potest expelli inde aut non potest. Si potest. Si aer qui in eo est simul expelleretur remaneret ergo vas huiusmodi totum vacuum et ab aere et ab inani quod magis vacuum quam si aer solus exiisset ex illo hoc autem nec cogitatione saltem recipit intellectus. Quod si dixerit quod non potest inde expelli que igitur erat illa que ipsius ita alligatum tenet vasa ista ab eo separari non possit. Natura enim hec nec in vase nec in ipso inani esse potest quoniam potius nature inanis et pleni contrarie sunt alteri debet fugere ab altero et alterum diffugare a se alterum quemadmodum corpora gra-

nia a leuibus fugiūt desup ⁊ ad ea q̄ de
orsum sunt grauiā sibi similia descendūt
Ita ergo declarauī tibi inane nihil ēē. qđ
etiam si ēēt non phiberet qđ ptingenter
se sperē duoz istoz mundoz eo modo qđ
dixi tibi quicqd em non est corp⁹ impos
sibile est ipm phibere motū corporis ad
corpus. vel appropinq̄tiones alterius ad
alterum vt ad tactū seu ptractū accidit er
go fm hunc errorem vt due cōnexe supficiē
es aperte cōnexitatē sue ptingat se totalit̄
ac si ēēt plane ⁊ similia incōuenientia ac
cident si alterius forme qđ sperice ponatur
mundi alij ab isto duz modo ponant di
uisi vt nullus intra aliū sit. eq̄ em plana
supficies pōt ptingere sperī causa nisi in
puncto nec agulosa pōt eā ptingere nisi in
puncto aut in puncto. Quare in illa pte sui
totaliter posset cōtingere mund⁹ ille ali⁹
mund⁹ istū. **A**mpli autē gratia ymagina
bor sperā mundi hui⁹ nri in quo sumus ⁊
ponā capita dyamētri ei⁹ a. d. **S**imiliter
ymaginabor eregiōe sperā mundi quem
sompniat ⁊ ponā dyamētri ei⁹ ad eq̄ di
stantē dyamētro mundi nri ⁊ capita eius
puncta f. g. Deinde p̄trahā a centro mun
di nri ad centrū illi⁹ lineā c. e. ita nec. c. ⁊ e
intelligas centra illarū duaz speraz. **P**e
dium hō punctū lineē c. e. in quō se p̄tin
gere ponunt due ille sperē ponā b. d. **P**ro
pter qđ quēadmodū ptingunt se in puncto
igr qđ necesse ēvt ptingat se in puncto a. f. ⁊
in puncto d. g. hoc em vtrisq; capitorū dy
amētroz positorū hoc ē qm inf. a. ⁊ f. nihil
ē mediū nihil qđ distantiā faciat cū inane
nec aliqd sit distantiā facere possit. qre p̄ti
cta a. f. simul sunt cū nihil iter ea sit mediū
Similr d. ⁊ g. puncta se habere necesse ē
⁊ ad hunc modū se hz de omnib⁹ punctis
em superiorz se se in d. puncto ptingentū qre
medietates ille supficerū curuarū con
tingent se totaliter ac si ēēt plane cum ni
hil sit penitus inter eas mediū. **A**mpli
fm hoc in nullo pōt esse altera dictarū
speriaz longe ab altera cū nihil possit esse
mediū inter eas vt iam dixi. **I**ta igitur est
declarata tibi impossibilitas erroris istī
in hoc qm declaratū sit p demonstrationē
nes apō geometras neq; circuli posse cō
tingere circuli neq; speraz nisi in puncto
apud eosdē etiam declaratū est planū ne
q; circuli neq; speram posse ptingere nisi
in puncto. **D**eclaratio autē hui⁹ est per p
mam ppositionē yndecimi libri eudidis

que ē hec lineē recte partem ēē in plano ⁊
partē in sublimi ē impossibile possunt eti
am adhuc adhibere alie declarationes p
sciētiā geometrie qbus nō indiges hic
per eandē viam facile est tibi destruere er
rorem aliorū q posuerunt mundū alti
orem p̄tinctem istū sensibile ⁊ speram ei⁹
sublimiorem spera ista longe ymo immē su
rabiliter ⁊ circundantē mundi hui⁹ sperā
vltimam ⁊ error iste concordare videtur
vni ex rēspōsionibus q̄ facte dicunt ama
cometo ad centū questionēs ei⁹ ppositas
ex parte hebreoz vbi tot inopinabilia le
guntur videlicet de septe in tristitijs ⁊ de
alijs qbusdam incredibilibus ⁊ de solio
qđ dicit esse sup omnia ⁊ de dño vniuersi
tatis quez sedere dic in solio illo vt magl
aliena loq̄ntium egroz sermones illi vi
deantur qđ viritatis quicq; habere. **C**le
rum gdes ex errorēis quoz errorē adhuc
psequor ita posuisse vel potius sompni
asse dicunt mundū alium longe supemi
nentem istī sensibili quē totum creatū di
cunt a p̄ncipe tenebrarū. De hoc ergo qua
liter ipm ponant inqrendū est. aut em po
nunt illum circundantē istum aut omino
extra qđ si omnino extra iā satis feci tibi in
hoc. **S**i circa istū ponunt ipm nec diuiz
di possit aut distare ab isto p inane vtiāz
tibi declaratū est. **N**ecessē igr vt diuidat
per aliud vel p alia incōueniēs autē est ⁊
contra ordinē nature vt aliqd ignobilius
celis sit supra eos qre celi alij erunt supra
istos vel celū aliud sed nobilius aut no
biliiores p̄tinebunt igitur vel ad mundūz
istum vel ad illū aut habebunt per se mū
dum suū. **M**anifestū autem ē quoniam
mundus nihil habet extra se qm qz ille
sit quare erit mund⁹ mediū inter hunc
et illum. **A**mplius. cū ille sit ambiens
⁊ continēs illos celos ⁊ etiā celos mundi
huius qui manifesti sunt. **M**anifestū ē qđ
ipse cū omnibus inferiorib⁹. mundus vn⁹
ē continēs scz intra se omnia. licet enī tan
ta sit tanq; multiplex diuersitas inter ea
que sunt intra celū vltimum mūdi huius
Null⁹ tamē dicit ppter hoc mundū istū
non ēē vnum. **N**on abstante igr diuersi
tate contentoz que sub celo mundi illius
sunt erit ex necessitate mund⁹ vnus ex cō
tinente illo celo vltimis et omnibus q in
tra illum sunt. **A**mplius q̄cunq; sit di
uersitas contentoz in domo vna. dū mo
do extrema domus videlicet parietes te
Bb iij

¶ Pars prima de vniuerso.

etum et fundamentū p̄tinua sint nihilomi-
nus vna ē domus. **I**am autē didicisti et p̄-
dixi tibi hec q̄ habitatores ex vnitāte lo-
ci vni dicuntur vt vnus pplus vna fami-
lia et interdū nomen domus etiā familia
et tota multitudo inhabitantiū nominat.
Mundus vō absolute et sine determina-
tiōe n̄ vocat nisi raro p̄tinēs vsualiter at
p̄tinens cū tota vniuersitate p̄tentoz. erit
igitur ex necessitate mund⁹ vnus ex con-
tinente oīa illo vicz supereminēti celo qd
sompniat et tota vniuersitate p̄tentoz in-
fra ipm. alioqn nec mundus iste tam no-
te nominationis mundus vnus erit.
Amp. cuiusmōi celoz vel celos sompniat
mundum illū habere. **S**i em̄ similes celis
mundi isti manifestū est qd mundū ali-
um similes celi p̄stituere non possunt quē
admodū decem hoīes aut viginti nō pos-
sunt constituere vniuersitatē aliquā seor-
sum ab vniuersitate hominū reliquoz.
nec diuisi esse ab alijs naturaliter cū eos
similitudo naturalis vniat et p̄iungat. **S**i
vō dissimiles celos ponūt mundo illi ce-
lis mundi isti aut sunt dissimiles sola p̄-
stantia nobilitatis et hoc similiter nō diui-
dit eos a celis nris ita vt trāsserat eos in
aliū mundū et p̄hibeat eos eē de mun-
do celoz nrozum qm̄ tunc ipsi celi nostri
nō possent eē de mundo vno cū differētia
hmōi valet i nobilitate quā inueniāt apd
eos. **S**i vō posuerint eos p̄trarios iaz di-
xi tibi et hoc vides ex multis exēplis quia
p̄trarietas non p̄hibet ea q̄ p̄traria sunt.
esse de mundo vno. **S**icut apper in albo
et nigro et calido et frigido alioqn esset nu-
merus mundoz duplus ad numerū p̄tra-
rietatū et haberet vnaq̄q̄ p̄trarietas du-
os mundos. **D**idicisti etiā alibi q̄ nature
celesti corpali nō inuenit contrariū si suf-
ficiūt tibi in hoc rōnes aristotilis et sequa-
tium eius et si firmatus ē intellectus tuus
certitudine sup̄ hijs. **N** si dissimiles lon-
ge et nullo modo congruēs naturā celo-
rum nrozum posuerit eos. quēadmodū
q̄litas et quantitas dissimiles sunt mani-
festuz eos ponere qd refugit ymaginatio
et qd non recipit intellectus cū ipsi per ea
que nota sunt in mūdo isto declarare nō
possint q̄rentib⁹ naturā celozū illorū. **A**ū
hijs aū nō sciunt aut nō possunt scire qd
est qd dicitur p̄clusa est omīno via philo-
sophandi et etiā disputandi cum scia eius
qd est quid est qd dicitur vni de p̄ncipijs

inuestigandi et philosophandi. **S**icut ali-
bi didicisti. **R**eminisci etiā debes q̄ error
illius q̄ vel cōfiteretur se nō intelligere qd
loq̄tur vel de q̄ vel non intelligere se ips⁹
absq̄ cōfessione eius. **M**anifestū est
q̄ non intelligit qd ponit p̄ philosophia
consuli nō potest. **A**ū oīs doctrina et oīs
disciplina ex p̄existēti sit cognitio et ad co-
gnitiōz ignozū impossibile sit p̄ inuesti-
gationē philosophicā hoc est p̄ viam p̄-
batiōis nisi p̄ nota venire. quēadmodū
ad vidēda ea que p̄ se ipsa videri non pos-
sunt non ē venire nisi p̄ visionē eozum q̄
p̄ se vident quēadmodū per lucida ad te-
nebrōsa p̄ tenebrōsa em̄ ad vidēda alia
tenebrōsa nemo venit et nemo etiā huius
facere attemptat.

Et qm̄ isti idē erronei posuerūt ter-
ram tenebrarū et regionē infinitā
tenebrarū et caliginis et ea esse habi-
tationē gentis tenebrarū q̄s vulgo opo-
bolos vocāt. greci vō cacodemones co-
ueniens ē vt et id ipm̄ non p̄ter n̄ ita tibi
Aredo autē te reminisci p̄batiōnū et decla-
rationū naturalīū p̄ q̄s facta ē certitudo
iam ab aristotile et ab alijs. et de corpore
celi q̄lter in libro celi et mūdi sciri fecit ip̄s
eē finitū. **I**n sequētib⁹ at̄ p̄tra quēdam et
rozē ipsius adducā p̄batiōes meas i hoc
vicz quibus acq̄retur tibi certitudo q̄ im-
possibile ē aliqd esse infinitū in magnitudi-
nibus p̄tinuis siue sint corpora. siue alia.
Interim ergo vide in primis q̄ error iste
destruitur vbicūq̄ corpus infinitas ima-
possibilis eē ostēditur. **D**e gēte vō tenebra-
rū et de ipsa regiōe qm̄ dicunt eē tenebro-
sam vel tenebrarū qro ab eis vtruz tene-
bras istas intelligat eē sensibiles aut intel-
ligibiles hoc ē quo impediāt opationē vi-
sus corporalis aut q̄ impediāt opationē in-
tellectus. **N** si tenebre illi sint p̄hibētes
opationē visus necesse ē in tota regiōe il-
la nihil videri aīalia em̄ q̄cūq̄ quozum
origo et habitatio naturalis et regio tene-
brarū ceca sunt naturaliter et impossibilia
videre alioqn visus eēt eis fortior at̄ no-
bilior q̄ aīalib⁹ lucis. **A**mp. si aīalia
lucis nihil vidēt in hmōi tenebris erit ex
ppo:tiōe et a p̄trarijs vt aīalia tenebrarū
nihil videāt in luce vbi at̄ nihil vidēt quō
pugnabūt cū nihil magis necariū sit p̄-
agendis q̄ visus. **A**mp. si gens tene-
brarū videt in tenebris illis tenebre ignē
ille sunt eis lux q̄re regio illa non est tene-

brarum ymo e cuius de lucis que contraria
e nostre ppter hoc tenebre vocant et ita
lux habet contrarium. Contrarioz aut idē
est sensus sicut albi et nigri que idem visus
erit nostre lucis et tenebrarum illarum ergo
visus gentis tenebrarum qui p in tenebras
illas poterit et in lucez nram. Similiter
visus gentis lucis. Quare eque erit gens
lucis gens tenebrarum ut gens illa que dicunt
tenebrarum et everso cu equaliter possunt
in visus et in tenebras lux igit tenebre nō
diversificabunt gētes hmoi. **Amp.** si te-
nebre sunt naturales hmoi genti ergo lux
erit eis contra naturā quare nō poterunt
vivere in luce nisi ad modicum quēdam
animalia aqūca nō possunt vivere
in arido nec everso nisi ad modicum.
Quare sicut pisces in arido moriuntur ab
gladio solo defectu aque et animalia que
nata sunt vivere in arido tū cito moriun-
tur in aquis. Sic gens tenebrarum in regio-
ne lucis et gēs lucis in regione tenebrarum
per se sola pparietate regionū moriuntur.
Si dixerit tenebras intelligibiles eē te-
nebre autē intelligibiles nō sunt nisi igno-
rantia. Erit igit tota gens illa obtenebra-
ta intellectu et hoc ē dicere nihil scies. Tu
aut debes nō scire quia hmoi tenebrositas
impossibile ē in substantia intelligēti natu-
raliter ex accidente. Sigdem pot obtene-
brari substantia intelligēs. Sicut accidit in
aiabus humanis que etiā passionibz egris-
tudinū corporalū et alioz que sunt a pte
corporis obtenebrant ignorātia ppetua vel
ad tps ppetua qdem ignorātia sic accidit
in morientibz ad tps vero sic ptingit febri-
cibus alienationes patientibus. Sicut in q
busdā alijs vīz freneticis maniacis melan-
colicis. **Amp.** qd hmoi obtenebratio sit na-
turalis intellectui eā contra naturā est ut
qd cecitas sit naturalis visui ipi at ponit
istas naturales illi regiōz ppter hoc to-
ti gēti tenebrarum aliogn nec gens tenebra-
rum diceret. nō em ppterea quo ad tps
et ad modicum accidit sunt de noīatōes
hmoi. **Amp.** ppterea q naturalr insunt atz
ppetuo et hoc idē ipi pfitet qm n ppter hoc
qd hmoi febri vel alterius egritudinis qd
ad modicum febri patit. **Amp.** huic nō
minatiō regio tenebrarum nec substantiē qdē
intellectus nihil em ad regionē corpalem
de tenebris intelligibilibz. Idē em est ac si
diceret lapis insipies vel lapis insipiens.
Manifestū igit ē tibi nō tā impossibilitas

q etiā ridiculitas erroris istius. **Amp.** qd ē
dicere de tenebrarum fm hoc nisi deus in-
sipientium et ignorantū. Ita at est tā ridicu-
losa oppositio in adiecto ut nec etiā audi-
tu digna sit nō dūz ptra dictiōe vel dispu-
tatiōe. Sunt et alia deliramenta hmoi er-
roneoz circa ipām gentē tenebrarum ponit
sigdem eā habitare in caligine et igne ter-
rimo atz caliginoso concordates. pene in
hoc errorē q ei lege sarracenoz quo d: qd
decreavit angelos de luce se bonos dy-
abolos et de flamma habitat igit in fla-
ma caliginosa tanq in materia sue origi-
nis quēadmodū pisces in aqua.

Nota de errore manicheoz in sba de
Uod si verum est **monuz.**
set aut flama esset corrupta in ge-
neratione eozū aut remaneret
igit eadē felicitate mortales q fla-
ma illa extingibilis que multo facilius
mortales qz hoīes vel alia aīalia aspici-
em modica aque flama illa extingui possit
extincta aut flama necesse ē mori qd ex il-
la est quēadmodū extincto corpore aīalis
moriatur aīal. **Amp.** sicut didicisti ex sci-
entia metharozū flama non ē nisi fumus
incensū tu at scis q incensio cōsumit ma-
teria in q ē tanq ppter pabulū aut nutri-
mentū que eo deficiente deficit finita aut ē
flama in vno qz ex eis que finito tpe etiā
p se extinguerent. Nō est at adhuc audi-
tum qd dyaboli moriatur. **Amp.** qm
flama non ē nisi fumus incensū pūne at
vbi hmoi incensio ē est et gñatio fumi q in-
cedit que pūne gñatio flame et ppter hoc
gñatio pūne dmonū. Sicut pūne cor-
ruptio ppter pūne defectū fumi. atz cō-
tinuā pūne gñatio ipius generatio em vni-
us cuiusqz aīalis generatio ē corporis sui.
Ampli. secundū hoc dēmones nō ha-
berent figurā stabilem nec decentē fumus
em tanto ampliū intumescit qnto ampliū
ascendit. **Amp.** flama nō potest separari a
materia in q generat siue resolvit. Sicut
vides in igne lignozū vel in cereo accēso
siue cadela que dēmones seu dyaboli nō
erūt separabiles a materia ex q generat vel
resolvit flama corporis eozū de alibi qz
nec pugnare nec distruere potuerūt. **Amp.**
pugna eozū erit in armis vel i egs an erit
omnino siue bellias instrumentū. Si vō di-
xerit qd flama corrupta ē in generatiōe eo-
rum cū omne qd corrumpit corrūpat in
aliud qd ex illo generat qd igit erit illud
Bb iiii

Pars prima de vniuerso.

nisi sum? vel aer vel aliqd hmoi et hic error videtur concordare cum opinione apulei et quorundam aliorum qui dixerunt demones esse aialia corpore aera. alibi autem testabor tibi declarare hec vicia tractatu de hmoi sub stantijs abstractis. **A**mp. cum isti erronei ponant terram et ignem querendum est ab eis similiter vtrum ponant aquam et aera. Sicut celos et luminaria et stellas et mundum illum quantum ad talia simile huic. hoc excepto quod ille est totus tenebrarum et nihil habet luminis. Si enim haberet solem et lunam et stellas lucetes sicut iste esset ex necessitate mundus lucis sicut iste. Si vero nihil habet luminis sol et luna et stelle que ibi sunt aut potuit ea facere luminosa deus ille tenebrarum aut non potuit. Si potuit huiusmodi partem incrementum lucis et etiam in luminosa qualia fecisset et voluisset corpora illa prenoata non minus igitur erit deus lucis quam eius aduersarius et regnum eius regnum lucis cum non habent. Si vero non potuit illa luminosa efficere appetit eius defectus et impotentia cum tanta facili sit generatio lucis etiam nobis. Sola enim accessione ignis generat lux apud nos quam lenis sit ad faciendum tu non dubitas. Si vero ponunt aquam et aera in regione tenebrarum et nihil ultra tu iam didicisti alibi quod omne humidum est male terminabile pro termino quare necesse est ut aera circundet aliud corpus quod ipsum terminet. Et quoniam circa hoc facile est inuenire vias multas ad destructionem erroris istorum eis qui in naturalibus sunt quoniam et gentem tenebrarum ponere videtur dyabolos solos et quorum substantijs qui circa eas sunt disputate magis pertinet ad tractatum quem prenoiaui tibi. Reservo illi tractui ea que restant illis quantum pertinet ad destructionem erroris istius tui aut erit que precepta sunt circa istos duos errores diligenter intueri atque considerare.

Dissoluitur questio hmoi erraneorum. **E**rum necesse habeo respondere prius quam basdam questionibus quod aliquos mouerunt et declarare tibi quantum abstant non vniuersi conueniunt notat quod non pertinet vniuersitate spirituum et indiuiduorum. **A**mp. neque totus neque omne dici potest tam nobilis pars de e vicia species hominum isti autem in mundo quem ponunt non ponunt esse homines quare non ponunt mundum alterum sed partem ipsius quemadmodum si ponerent mundum istum in quo sum? sine hominibus esse

aut sine angelis. Et quoniam quicquid natum est esse prius nunquam est perpetuo extra totum necesse est mundum quem ponunt quandoque perficiendum esse atque plenitudinem ita ut habeat partes omnes quas debet habere mundus ex eo quod mundus quare necesse est ipsum quandoque habiturum esse homines et cetera aialia atque plantas ista autem omnia natata sunt partes esse et mundi et omnes vniuersi. **Q**uod si dixerit quod mundus ille homines habet vel habiturus est et ceteras species aialium. Similiter et omnes species plantarum et aliorum pro ab eis an species similes modo isti habeat vel habiturus sit quod si dixerit quod similes et de alijs aialibus similiter atque de plantis.

Manifestum est tibi quod hmoi diuersitas que finem numerum tamen est non faciet diuersitatem inter mundum et mundum alioquin pars mundi orientalis ad alias partes mundi esset mundus unus et ille alij essent similiter modo cum diuersitas hmoi inueniatur inter homines et cetera aialia que sunt apud partes illas. Preterea diuersitas hec non requireret hoc non enim oportet ut hominibus propter diuersitatem illam tam remote ab invicem restituantur habitationes duabus enim de causis necesse est ut diuersis habitationibus hominibus maxime similibus prima est cum vna habitatio eius non sufficit vel ad habitacula vel ad alimenta tunc enim necesse est ut parti provideatur de habitatione alia. Secunda causa est similitudo atque parietas in moribus et modis viuendi quemadmodum senes et belini homines cum minoribus et masculis in eadem regione habitare non possunt. Sicut neque cum leonibus aut draconibus. Isti autem ponunt homines mundi huiusmodi similes esse hominibus mundi illius. **Q**uod si etiam pariter essent non propter hoc necesse erat alium mundum esse cum tam multiplicibus diuersitatibus hominum et aliorum aialium prouiderit deus de habitationibus in mundo isto. Dissimiles vero mundi quantum ad elementa vel generata ex illis nullomodo esse ponunt cum declaratum sit quantum prius elementa tamen esse. Sicut et quatuor primas et radicales naturas vicia caliditate humiditatem. frigiditatem et siccitatem prouidentur esse elementorum preter eas que in hoc mundo sunt vel fieri possunt nec imaginatio recipit nec intellectus quare mundus inferior esse non potest extra istum dissimilis ei. **D**e celo vero et celestibus nihil habet quod ducant nisi sompnia que nec ipsi intellegunt sicut predixi tibi. **Q**uod si dixerit tibi.

quia tanta est senicia vel ferocitas hoim
illorū vt hoies mūdi isti eorū cohabitatio
ne pati n̄ possent. **P**ico q̄ nihilomin⁹
in mundo isto eē debuerūt. **S**pecie enim
vnā in diuersos mūdōs diuidi. **M**anife-
stum incōueniens est cū tantā diuersitate
atq̄ p̄rietate specierū mund⁹ iste n̄ ad-
mittat. **A**mp. si credis historiographis
gentes inmanissimas reclusit deus ad aq̄
lonē in terra sua sarphacha reclusit in q̄
mōtib⁹ in trāsmeabilib⁹ z has gentes
vocat nōnulli caspios ppter mōtes q̄ cō-
uenisse dicunt terremotu magno ad res-
clutionē eorū alij vocat eos gog z ma-
gog. **S**imilit̄ igit̄ poterat deus z alijs ho-
minib⁹ de illorū senicia puidere alioqn
nec dracones nec serpētes nec alia aialia
que infesta sunt hoib⁹ posuisset in hoc
mundo q̄re fures latrones z homicidas
q̄ adeo infesti sunt māsuerūt hoib⁹ debu-
isset in mōdo alio collocasse. **A**mp. si ho-
mies illi s̄ dñtes nūero solo z nō sp̄ ab
hoib⁹ mūdi hui⁹. **M**anifestū ē nō am-
pli⁹ differre eas ab ipis q̄ p̄notatis ma-
los a māsuerūt. **N**ō fuit igit̄ eis ppter istaz
dñtiaz danda habitatio p̄p̄a per se aut
singularis. **S**i dixerit eos eē alteri⁹ spe-
ciei q̄ sit hoies mundi huius manifestū ē
ipm errare cū aīe hūane oēs nūero solo
differant z nō specie qd̄ appet p vires sin-
gulas earū z opationes viriū. **C**orpa ho-
minū non possunt differre specie s̄ so-
la p̄plexione z alijs acciderib⁹ vics q̄nti-
tati z q̄tatis. **A**mp. fm hoc equoce di-
cent hoies illi q̄ in hoc mundo sunt z illi
alij. **S**i forte dixerit q̄ hoies illi nō sunt
nisi demōes incarnati qd̄ z isti erronei p-
p̄te sentiūt etiā de alijs hoib⁹ difficultore
faciet q̄stione. **C**lētū error iste destruit in
p̄mis p̄ hec qm̄ euidenter destruit aias hu-
manas qd̄ em̄ differant aīe humane a de-
monib⁹ siue boni siue mali sint z ab om-
nibus substantijs sepat̄. appet p dñitū
ones. **A**ristotilis q̄ ponit in libro de aīa.
manifestū q̄ppe ē aīab⁹ intelligētib⁹ ipas
esse natas p̄fectiones eē corporū humano-
rum et ipa corpora h̄mōi nata est organa
ipaz q̄ntum ad multas opationū suarū
q̄les sunt opationes sensuū oīm. z q̄dem
alīe demōes q̄ nō omnino icorpales sunt
manifestū est in nullo indigere corpibus
cū nulla opatio eoz ex corpe pendeat. et
hoc manifestū est ex ipō modo creatiōis

ipsozū. **C**reati nāq̄ sunt seorsum a corpō-
rib⁹. et hoc imp̄fectiōe z p̄plemento sui
esse z hoc ipm metetiā confitetur alioqn
non seorsū a corpibus crearent. **A**mp.
pli⁹ manifestū est ipas animas hūanas
natas eē p̄fici in corpibus p̄fectionibus
multis. z hoc tanq̄ a parte inferiori. **N**ō
bilior em̄ earum p̄fectiō ad sublime respi-
cit creatoris z inde aduenit eidē sicut do-
cebas in tractatu singulari de hoc. **D**mo-
nes autē non sic. q̄re manifestū esse debet
tibi q̄ inbecillis intellectus fuerit q̄ talia
sompniat. **N**on em̄ intelligit p̄culdubio
de q̄bus loquitur et hoc faciāz te scire in
tractatu de h̄mōi substantijs. **S**i dixerit
q̄ tanta ē numerositas et multitudo rerū
vt vnus mūd⁹ ei nō sufficiat z ppter hoc
necesse habuit creatos multos facere. **P**i-
co tibi q̄ iste sermo vanus ē aut eni ponit
mōdos infinitos deū creasse ppter hoc aut
finitos n̄. **S**i finitos n̄ dēs remisci q̄
vn⁹ magn⁹ mūdus capaci⁹ ē mult⁹ p̄uis
verbi gratia. **V**nus mūdus cuius dyas-
meter decupl⁹ sit ad dyametru alteri⁹ mil-
lesies tantū capit q̄ntūz ille que em̄ ē p̄por-
tio dyametri ad dyametru eadem ē p̄por-
tio spere ad sperā triplicata. **S**imiliter et
que est p̄portio lateris cubi vnus ad la-
tus alteri⁹ eadem ē cubi ad cubum tripli-
cata. **S**icut alibi didicisti. mag⁹ igitur de-
cuit creator vnus mundū creare q̄ simul
oīa p̄tineret q̄ multos paruos q̄ per par-
tes eadem p̄tineret. **S**ed z hoc etiā expe-
diuit vniuersitati ppter colligatiōes par-
tium suarū ad inuicē. **I**ndigētiā etiam z
vtilitates earundē. **V**ides etiā quia vnus
quisq̄ diuinit̄ z potentiū sibi z suis magē
elegit edificare vnā habitatiōē que oib⁹
suis sufficiat q̄ multas p̄uas. **A**mp.
magis ē gloria creatori vt regnū eius sit
totum simul et continuū q̄ dispersum et
maior apparet magnificentia glorie sue
quando apparet totū regnum eius simul
q̄ si non appree nisi pars. **S**ed neq̄ ha-
bitatorib⁹ mūdi istius apparet nisi pars
regni eius que est mūdus iste. z ita se ha-
bet de vnoquoq̄ aliorū mundorū qua-
re nusq̄ laudatur magnificat nisi de par-
te dominatiōis et potētie sue. abscondit
igitur gloriā creatoris et supp̄mūt qui
multitudinē mundorū ponūt quare ma-
nifestam iniuriāz z contumeliā irrogant
eidem.

Pars prima de vniuerso.

Respondet cuidam questioni alij de hoc quod supra.

Questio rñdebo qñtioni q̄ v̄gere n̄ posse vident̄ similes sibi erroneos imbecilles dicūt ergo sic Si tamē eousq̄ scit̄ et intelligūt cū deus mundū istūz creauerit sola gratuita bonitate sua eadē autē facilitate potuisset creasse multos. Creauit igr̄ cum eadē causa sit apud ipm̄ creatiōis multoz quo et creatiōis isti us valet bonitas sua. **A**mp. nec imminuta bonitas ei? nec imminuta largitas eius nec imminuta diuitie nunq̄d igr̄ non creauit multos alios mōdos. **A**mp. cū nec largitatē eius nec diuitiaz sit finis quō et ipsius effectus erit vic̄ dator et donatorū mund? em̄ iste finitus ē q̄re finita sunt data et dona ipsius q̄re angustata et restricta largitas ipi? in pte ista. **A**mplius qd̄ non iuxta largitatē suam largif quis cū dignus inueniat receptores. **Q**uā ē hoc nisi ex defectu vel diminutiōe diuitiarū hic autē non h̄z locū apud ipm̄ nec in pta bonitatē aut largitatē suā largitus videtur cūz vtraq̄ sit infinita et qd̄ largit? ē sic finitū m̄. **Q**uōd igr̄ q̄ h̄mōi rōcinatio non solū ad creationē infinitorū q̄ etiam si creati essent non responderet ex equo diuine bonitati et largitati cū extra ipsa neq̄ finitū neq̄ infinitū aliqd̄ sit pparōe ipsius ne dū egle ipi. **D**ico igr̄ q̄ nec ples siue finiti siue infiniti ēent mōi creare potuit nec adhuc p̄t et hoc nō ex defectu q̄ sit apd̄ ipm̄ vel ex pte ipsius s̄z maḡ ex parte mūdorū q̄ plures eē non possunt. **S**ic patet tibi i pcedētib? quēadmodū qd̄ nō potest maiore se inuitare ad cenā vel maiore se pcurare in cenā nō est ex auaricia eius vel ex penuria victualū q̄ paciatur. **S**z maḡ ex eo defectu. s̄z quō talis inueniri non p̄t s̄z diuina q̄ maior sit i eo. **S**ic q̄ ipse non scit diametru eē costē symet̄z non ex defectu scie ē q̄ apud eū sit sed ex defectu rei ipsius que scibilis non est.

Tractatus tercius q̄liter vniuersus exiit a pmo et q̄le etiā res creāt ab ipa aut alio modo efficiuntur.

Questio autē declarauit tibi vnitatē p̄mi principij et vnitatē vniuersi et destruxit tibi errores eoz q̄ de h̄is sentierat raria v̄itati p̄nt p̄gruebat p̄nt tractatui. p̄sequēnt̄ incipia declarare tibi q̄liter vniuersū exiit a pmo et q̄liter etiaz creant ab eodē q̄ndie q̄ creant et generantur

aut p̄ modū aliū efficiunt ab eodē et ponā tibi opinioniones eoz in p̄mis q̄ non sūt circūscripte de hoc locuti sunt et eoz q̄ errauerūt in hoc quoniā errores h̄mōi nō carent inuidia creatoris vt etiā deuiatiōe animarū nostrarū a fine suo p̄pter quē scilicet sunt. **S**cito igr̄ q̄ fuerūt q̄ dicerent cetera creata oia exire a creatore p̄ modū emanatiōis ex fonte ponētes creatorem fontē creata et o p̄ magnitudine aut paupertate sua eē vel riuos vel riuulos vel distillationes defluētes ex ipō. **E**rro: aut ipoz p̄ hoc manifeste destruitur qm̄ id qd̄ emanat ex fonte per modum istūz anteq̄ emanaret erat in fonte pars ei? q̄ in ipō erat. **C**um igr̄ i fonte q̄ creator ē nihil sit p̄ter ipm̄ sequetur ex necessitate oia creata fuisse vel totū creatore vel partes ipsius. **A**ri usq̄ autē istoz impossibilitas manifesta ē cum declaratu sit creatore in vltimo imp̄tibilitatis imp̄artibilē eē. **M**anifestus igr̄ est tibi q̄ creator non p̄t dici fons vniuersi p̄p̄e p̄ modū quē dixim? q̄re p̄ distimilitudine licet lōge distantē dicatur fons vniuersi. **A**lij v̄o dixerunt quia vniuersus exiit a creatore quēadmodū forma inspectoris in speculo exiit ab inspectore et isti milititer licet veritas fuerit in intentiōe eoz tamē nō dixerūt eā sermone claro et p̄p̄o cū vniuersum nō sit in alio tanq̄ speculo sustinētē ipm̄ nisi forte q̄s dicat q̄ possibilitas q̄ vniuersum ē possibile in se ē finis vel formositatē potius vniuersi. **S**z hoc h̄z dubitatiōes et q̄stiones vic̄ qd̄ est oppositio creatoris ipsius an illā possibilitatem sit quid in respectu eius ad illam. **N**on em̄ potest intelligi inter creatore et illam fuisse corp̄alis oppositio cū creatore incorp̄alis sit in vltimo incorp̄alitatē illa vero nihil erat anteq̄ crearet vniuersum. **A**mplius. cū creator p̄ omnē modum se habuerit ab eterno apud se et illa similiter per oēm modū fuerit in se sicut i creatione vniuersi et postea q̄liter intelligitur facta creatio vniuersi. **C**lidi enim potest mōis omnib? fm̄ hoc ab eterno fuisse et nullaten? incepisse. **A**lij vero dixerūt vniuersus exiisse a creatore ad modū vmbre ex corpore. **S**ed isti non declarāt modum exitus et insup minus circūspecte loquūtur cū vmbra nō sit aliquid exiens a corpore vmbroso licet lumē et aliqd̄ exiens a corpore lūoso. nec aliqd̄ ē obumbratio vel qd̄ dicit iactū vmbre nisi p̄hibitio lumie.

his qm fac corp⁹ ymbrosū sua int⁹positio
ne int⁹ corp⁹ luminosum z id qd obūbrat z
hac p⁹hibitionē facit vniūquodq³ corpus
ymbrosū iuxta formā seu figurā suā z
formā vel figurā corporis luminosi cū op
positū est. Similr z iuxta magnitudines
eorū sicut declarātū est in libro d⁹ ymbz is
Umbrosū igr corp⁹ nō est iacēs aliqd ex
se sed mag⁹ p⁹hibes ne luminosū opposi
tum iaciat lūmē in id qd est post ipm vm
brosū. Alij dixerūt q³ vniūersū ē exiens
a creatore p⁹ modū vestigiū ab imp⁹sione
seu gradiēte z istos sequūt eedē q³stiones.
Qualiter em̄ intelligūt gradiēte creatō
rem z sup⁹ quid. Similr q³liter intelligunt
ipm imp⁹mentē vestigiū istud z certum
pter vniūersū nihil sit. Alij etiā dixerūt
q³ vniūersū exiit a creatore p⁹ modū odo
ris ex odoramento ita vt vniūersū non sit
fm̄ eos nisi odor p⁹tenis bonitatē creatō
ris. fuit z ferrū genus hoīm z adhuc ē di
centiū vniūersū exiuisse a creatore sicut
exiit artificū ab artifice z fabrica q³cunq³
a fabricatore z isti vident appropinq⁹rebi
tati licz eā nō dicūt lucidē explicatē. Per
mo em̄ eorum obstar⁹ ē z incōpletus tūz
diuine fabricatiōis vel opationis modū
non explicent.

¶ 160. compationes p⁹missē non soluūt
questiōem p⁹missā.

¶ 161. Ermones hō p⁹cedentiū q³stionē
p⁹positā in nullo dissoluūt. Sed
reuera dicūt p⁹pationes vtilēs ad
ymaginandū sup⁹ eminētū creatōis sup⁹
vniūersū z sup⁹ singla q³ de ipso sunt z ad
erigendū intellectū humanū ad p⁹templā
dam vtrūq³ magnificētiā gratia creatō
ris. Num em̄ vniūersū dicitur velud vmbra
q³dam creatōis intelligūt qui aliquid
intelligere possunt eā esse sup⁹eminentiā
creatōis ad vniūersū q³ ē corpori ad vmb
ram suā de q³ constat q³ ē designatio cor
poris vanissima z nulla ex p⁹te compabi
lis corpori v⁹nte aut bonitate et ad hunc
modū se h⁹ vniūersū creatore. Frit autē
hoc euidentius si singula vniūersi v⁹z q³ in
eo magnifica aut mirifica vidētur p⁹pauē
tis creatōis. Verbi gratia si dixeris q³ ois
potētia vel p⁹as vniūersi v⁹ cuiuscūq³ par
tis sue vmbra p⁹ modica ē potētie creatō
ris de sapia similiter atz de bonitate de
pulchritudine de vita de suauitate d⁹ ma
gnitudine verū manifestū dices z erigent
lēz adiuuabunt nō parum hmoī compa

niones ad ymaginādū quodq³ modo mo
iestatē super eminētissimā creatōis. Sic
se h⁹ d⁹ ymagie inspectōis z inspectore filiū
do. Verū in hoc d⁹nt qd interdū ymago
resultās in speculo pene eiusdē pulchritu
dinis appet vt ipse inspectōr vel facies ei⁹
vniūersū hō incompatibilis distantie
dissimilitudine lōge est a creatore z pul
chritudine ipius. Sed quemadmodū vi
des p⁹ diuersitate speculorū magis ac mi
nus relucere pulchritudinē in spectōis in
illis. Sicut i diuersitate creaturaz qd in q
busdā mag⁹ in quibusdā minus relucet
similitudo pulchritudinis creatōr z hoc
ē p⁹ modo suo receptibilitatē atz sue ap
propinq⁹tiōis ad illū. In hoc em̄ verū di
xit plato q³ optim⁹ erat ab optio porro in
uidia relegata ē. Itaq³ cuncta sui similia
put cuiusq³ natura capax beatitudinis. i.
bonitatē eē poterat efficiuoluit. Nec dubi
tari pōt ab intelligētibz in substantiis se
patis. maiores ac nobiliores similitudi
nes diuine pulchritudinis relucere natu
raliter q³ in aiabz hūanis q³ in aiabz
brutalibus et ita per ordinē de alijs. Ho
dēmodo se h⁹ z de alijs dispositionibus
valet de potētia sapiētia vita et bonitate
q³quid em̄ inuenit in vniūerso vmbra p⁹
modica est ad vitam p⁹am potētiā p⁹
maz sapiētiā p⁹am. bonitatem p⁹
mam et pulchritudinem. p⁹am que est
creatōis et hoc videtur intellexisse a vena
tebrōl in fmone suo quo dixit q³ creature
erexerunt se ad creatore z fecerunt ei vmb
ram. Erectio autē ista non ē nisi receptio
q³liscunq³ similitudinis ipius forsitā aut
clarius dixisset z fecit eas sibi vmbra z for
sitā alius intellectus fmones istius. Sz
ego illū hoc pretereo. Qui hō vestigiū
creatōis dixerūt vniūersū fecerūt nos
intelligere remotissimā distantia similitē
illius ab vniūerso z dederūt nobis occasi
onem ymaginādī vt cunq³ magnitudi
nem eius sup⁹ magnitudine vniūersi in cō
parabiliter sup⁹eminētē z paruitatē ipsi
us vniūersi ad immēsitatē illius fecerunt
etiā nos scire quia vniūersū z singula
vniūerso signa quedā sunt et v⁹ ducētes
nos ad ipsum creatore quēadmodū vē
stigia ferarum z venatores ducunt ad la
tibula eorū z generaliter omniū anima
liūz vestigia inuestigatores suos dirigūt
z adiuuāt ad inuentiōem sui fecerunt ergo
nos intelligere in hoc sermōe q³ntum

Pars prima de vniuerso.

noluit deus inueniri et quoniam voluit ad inueniendum inuestigatores suos qui tot et tanta sui vestigia et signa dedit quibus posset aliquem inueniri. De odore et odoramento heugociandum est tibi et intelligendum diligenter. Quia licet omnis bonitas omnis suauitas omnis utilitas vniuersi odor est diuine bonitatis ac suauitatis ex qua etiam compassio erigit intellectus tuus ad contemplantum immensitatem diuine suauitatis et ex hac eadem compassione infesta est paruitas cordium que odore istotam modico non solum impletur aut inebriantur. Sed etiam immerguntur et absorbentur. Num enim ad ipsum fontem suauitatis creatum sit cor humanum manifestum est ipsum a sua debita magnitudine incomparabiliter minusratur facit nos etiam scire ista compassio quod turpe et quod longe a nobilitate animarum humanarum sit odoribus istis tam modicis inherere tantis studiis illos exquirere et tantis desideriorum ardoribus ad illos inuenire ipsa fontalis abissalis suauitate vel neglecta vel penitus non curata.

Utrum vniuersum exiuit a primo sic aut artificium ab artifice.

Quoniam autem manifestum est vniuersum esse velut dei artificium et fabricam quandam et opus nobilissimum atque pulcherrimum manifestum est illorum fmonem verum esse qui vniuersum sic a creatore exire sic artificium ex artifice dixerit. Verum ea pars vniuersi que primo creata est non videtur exiuisse per modum artificij ab artifice quantum ad hoc quod non per instrumentum videtur fuisse fabricata et de parte spirituali vniuersi. Manifestum est quod nihil exterius adhibuit quam nec materiam nec instrumentum ad eam formationem necessarium habuit quod per semetipsum absque ulla forinsecro adhibito illa creauit. Necesse enim est de omni quod ab ipso creatum est aut ordinatum seu quolibet modo factum altero duobus modis ab ipso creatore exiuisse. Vel aut per medium aliquid absque medio. Si enim nihil creasset absque medio interveniret ex necessitate inter ipsum et omne creatum infinita media. Tu enim quicquid est preter creatorem creatum sit sicut alibi didicisti ergo omne medium per quod aliud creatum est ab ipso cum sit aliud ab ipso erit creatum ab eodem et non nisi per medium aliud. Vnde quod quod est creatum inter vnum quodque medium et creatorem interveniet infinita media. Omne autem medium creationis cuiuscunque est causa illius quod per ipsum creatum est. Precedet igitur vnum

quodque creatoris cause infinite eiusdem. Sed autem facta est tibi certitudo de statu causarum et de impossibilitate earum quod relinquitur ex necessitate aliquid esse creatum a creatore absque medio. Sed an vnum solum an plura questionem habet apud philosophos quidam de illo quod creatum vel de illis creatis si plura sunt est ingendum in hoc capitulo quod licet absque medio exierit a creatore medio in quo forinsecro. Et quia gens hebreorum merito credit prophetam suo et scripturam illius in qua dicit deus fiat lux et facta est lux et multa hominipueniens est perscrutari de hoc cum gens hebreorum hominum testimonio ducto credat creatorem prima creatum dicendo siue per verbum. Alius etiam earundem prophetarum expressit dicens loquens de creatore dixit et facta sunt ipsa madavit et creata sunt. et iterum homo dei celi firmati sunt quod igitur nec forinsecus verbis sed audibile putandum est aut cogitandum dicitur se creator cum neque aer esset qui in voce formari posset ut sic loqui nullo modo posibile esset nisi animal neque erat etiam cui deus creator hoc modo loqueretur cum nullus adhuc esset auditor sensibilis hoc est qui posset audire vocem sensibile modo spirituali dixit et imperio spirituali madavit. **A**mplius verbum hominum hoc est sensibile auditu impossibile est ut inueniat operantem per seipsum solum artifices artifices siquidem per alios ministros et operarios operantem adiuvare poterit verbis hominum vel ad eos struendos vel ad excitandos quod modis omnibus inutile esset hominum verbum quantum ad operationem quam creator illa creata creauit cum per se solum et non per medios ministros illa creauit.

Tribus intentionibus dicitur verbum. Tres igitur hec reminisci quod verbum. **D**iuxta tres intentiones dicitur et iuxta primam quidem verbum intellectuale quod visualiter vocatur verbum in mente et hoc non est nisi ymago vel similitudo rei intellecte et cogitate resultans in effectu in speculo mentis et hoc est cogitatio in effectu. **S**ecunda intentio dicitur ipsa designatio scripta siue descriptio facta figura vel figuris visibilibus et vocatur visualiter verbum in scripto. **T**ertia intentione ipsa vox audibilis quod visualiter vocatur verbum in ore et manifestum est tibi quod neutra duorum intentionum scriptarum inueniat operantem artificem neque per alteram utram earum aliquid operatur nisi per modum quem diximus artificem per semetipsum solum operantem impossibile est operari per aliquid quod extra ipsum sit et ut paucis co-

pleaz declarationē istam. Dico q̄ necesse
est oīm artificē operantē ex arte siue per
artem operari p̄ verbū. Hmōi autem pri
ma dē aratio ē q̄ verbū qd̄ hic intēdo sc̄z
spūale vel intellectuāle non ē nisi ars ip̄a
in effectu. hoc est in actu cogitādi. Quare
ars per quā creator oīm artifex p̄ma crea
ta opatus est non ē nisi verbū eius intel
lectuāle hoc autē est qm̄ apud deū nihil ē
in potētia de hīs que ei sunt in eo cum
ip̄e sit necesse ēē ex omnibus mōis suis et
actus in vltimitate actualitatis p̄pter qd̄
nec admittit nec patit in se defectum po
tentialitatis q̄re ars eius non ē sicut dor
mientis et q̄escentis habit. Sicut vigi
lantis et in actu semp̄ existētis intuitus
seu cogitat. Intuitus autē seu cogitatus
verbū est intellectuāle seu spūale et verbū
in mēte ip̄i. Tā igr̄ manifestus feci tibi p̄
hoc q̄a hmōi creatas creauit creator be
nedictus per vbum suū intm̄ qm̄ per ar
tem suā. quam necesse ēēse vbum suū.
Amp. Respice in omēs artifices opantes
p̄ artes suas et videbis manifeste q̄ null
eorū opaf aliquid nisi dicēdo spūaliter hoc
est cogitādo illud et p̄ cogitationē suā hoc
ē per vbum suū spūale et intm̄ et cum
scribis etiā in ip̄e vel loq̄ris neutrum horū
facis nisi loq̄ndo in corde tuo locutiōe in
intellectuali que nō aliud est quā cogitatio
tua quā cogitas qd̄ scribis et q̄liter scribēs
dum sit et ip̄m scribere p̄pter qd̄ si minus
rectā scriptura habuerit statim illā corrip
tis vel correctiōi reseruas. Tū igitur artef
ex apd̄ nos sit et opa que p̄ ip̄as sunt et ip̄i ar
tifices similitudines q̄ daz sint p̄mi et vni
uersalis artificis p̄me et vniuersalis artis et
opm̄ q̄ per ip̄z facta sunt necesse ē v̄ sicut
sebz hic hoc est apud nos sic se habeat et
ibi put in rebz adeo distatibus possibile
est similitudinē licet dissimilimā inuenire
Debes autē attendere q̄ sicut artes in arti
ficibus qui apud nos sunt p̄posite sunt ex
multis p̄tibz et p̄dusioibz. Sicut p̄ticula
tim hoc est p̄ partes exeunt d̄ potentia in
actu. Non em̄ possibile est aīe hūane in
dēp̄sione quā patitur in corpore actu co
gitare oīa particularia artificia vel opera
q̄ sunt per vna artem actu in quā cogita
re sit. Sicut opatur partē p̄pter opus p̄
opus ita et cogitat in effectu vel pot̄ ecō
uerso seḡtar em̄ opationes cogitationes et
non ecōuerso cū ex cogitationibz sint. In
creator autē ecōtrario se bz qm̄ ars eius

simplex est in vltimitate simplicitatē et in
actu v̄ itaz dixi tibi in fine actualitatē.
Amp. omniū opationū prima ē indu
bitatē cogitatio et hec est locutio intel
ctualis et hoc est p̄mū in omni artifice q̄
est apd̄ nos q̄cunq̄ em̄ artifex qui aliquid
opatur per artem exteri apud nos p̄mū
opatur apud seipm̄ et in seip̄o eiusdē ope
ris ymaginē seu exemplar p̄cogitās ac p̄
ordinās apud semetip̄z opus qd̄ fabrica
turus est et p̄pter hoc pingēs in semetip̄o
exemplar illi qd̄ obliuioē a corde eius ef
fugiat descriptiōz eius interdū facit exte
ri designatiōibz et figuratiōibz ad quā
recurrat quoties alicui eoz p̄cogitauerat
oblituz se videt. Quia igr̄ manifestus est
opa exteriora ab ip̄o exire artifice nō nisi
p̄us eniuerint ab eo exēplaria eoz in ip̄o
p̄genita per modū quem dixi. Adani
festū tibi esse debet generatiōz exēplaris
q̄ est ab artifice in semetip̄o precedere oē
opus exteriū et generatio hec nō est nisi
generatio vbi et generatio artis et genera
tio vbi qd̄ dixi tibi et hec ē locutio et p̄locu
tio opis et cogitatio ei et ars in effectu. Tā
igr̄ declaravi tibi q̄ dicendo dictione sibi
p̄gruētū hoc ē p̄fectissima ex oibz mōis ac
nobilissima et p̄ vbum suū creauit creator
excellē q̄cunq̄ creauit absq̄ medio forin
seco et ostēdi tibi exēpla et similitudines q̄
erigant te ad intelligēdū hoc et adiunent
do nec q̄escat intellectus tuus in hīs et fe
cietiam te scire p̄funditatē sermonis quo
dictū est dixit deus fiat lux et facta est lux
quāq̄ vulgaris valde et intellectu facili
videat. Ex quo consequēter patefactū ē tibi
q̄ oīm causabiliū p̄mū ē vbum. et si
phas eēt apud creatorē dici opatiōz et no
men opatiōis et intentionē eius extendis
sent. eousq̄ sancti et sapientes q̄ de creatorē
fīm v̄tatem locuti alios de eodē loq̄ do
cuerunt p̄cul dubio v̄simum ac certissimū
eēt. Primā opatiōis creatoris eēt locutiōz
hoc ē vbi sui p̄latiōz seu generatiōz. V̄ez
fmones eozū omnibz debent eē exempla
ymo limites et regula loq̄ndi de creatorē
neq̄ em̄ intēctione neq̄ sermōe ab illis re
cedendū ē q̄b̄ se p̄mū creator manifesta
uit quosq̄ de seip̄o ip̄semet docuit. Et si
cur vides i isto f̄mone p̄funditatem phi
losophicā ita intēdo et tibi ostēdere inquis
busdā alijs f̄monibz p̄phetarū vbi faciā
te scire de multz narrationibz eozū q̄ ip̄e
sunt conclusiones q̄rundā scientiarū. Sic

Pars prima de vniuerso.

vides de hac eadem q̄ conclusio est p̄me
partis primę phylosophie.

Utrum a verbo eterno res factę sunt
ab eterno.

Necte p̄turbet vbi p̄mogeniti eter-
nitas aut eterna actualitas quasi
per hoc cōcedere cogar? p̄ma cre-
ata ab eterno creata eē ac si quis argumē-
taretur. dixit deus ⁊ facta sunt quia igitur
ab eterno. dixit ab eterno ⁊ facta sunt
Ipsius etenim ⁊ similibus r̄debo tibi in se-
quentib⁹ valet in destructione antiquitatis
siue eternitatis mōi et stabilitiōe nouita-
tis ipsius et etiā in hoc capitulo aliq̄ tibi
ostendam sup̄ hīs quorum p̄mum et ra-
dicale ēvolūtas liberrima ac potētissima
creatoris quam libertatē multi non intel-
ligentes errauerūt ⁊ non solum necessita-
tem. ymo naturalē fuitutem imposuerūt
creatori existimātes ipsum opari ad mo-
dum nature qui modus est vt iam sepe
p̄dixi tibi mod⁹ seruiētis ⁊ modus ser-
uiliis. Sic em̄ arbitrati sunt vniuersū exire
a creatore sicut splendorē a sole vel calorē
ab igne. Sic ex bonitate eius bonitatem
vniuersi et ex vita eius vita que est in vni-
uerso. et adhuc modū de alijs ⁊ p̄ hoc
ex necessitate induci fuerint in illud incō-
ueniēs vt opinari cogere creatorē neq̄
aliud nec aliter facere potuisse quēdam
dum se h̄z in p̄scriptis exēplis de sole et
igne. Neq̄ em̄ sol h̄z in p̄tate lucem suam
neq̄ ignis calorē suum vt p̄o voluntate
sua creat inde opatio vel non creat. Crea-
tor autē sic h̄z bonitatē suam sic potētā sic
sapiam vt ex ea nō exeat nisi q̄ voluerit
⁊ cū voluerit ⁊ quō voluerit et hec ē nobi-
litas atq̄ sublimitas potētie ipsi⁹ ac liber-
tati. **A**mp̄. hec ē copiositas ac fortitudo
sapientie creatori vt q̄cūq̄ p̄t possit de se
solo et p̄ se solum. nihil autē ab alio vel p̄
aliud alia v̄o totū q̄ possunt ab ip̄o et p̄
ip̄m. Cum autē opatur q̄daz per alia non
ip̄e adiunat vel eius potētia per illa me-
dia. s̄z magis illa que p̄ media illa creatur
Non quedam non possunt fieri a creatore
immediate sicut aialia q̄ ex se inuicē gene-
rantur non hoc ē ex defectu vel diminuti-
one potētie creatoris s̄z magis ex elongati-
one ip̄orū ab illa. p̄pter hoc em̄ non pos-
sunt recipere a creatore eē absq̄ medio ⁊
hac eadē de causa ⁊ min⁹ ē ⁊ debilius eē
q̄d recipiūt ab ip̄o. Similiter ⁊ alia oīa q̄
sup̄ ea descēdunt de fontali bonitate crea-

toris. Quia igitur vt dixi totū potest ⁊ a se ⁊
de se creator in creatiōe p̄o:um creatorū q̄
indubitātē creat absq̄ medio. **M**ani-
festū est q̄ ea non creat nisi dicēdo ⁊ volē-
do. dicēdo inq̄ vt dixi supra. ⁊ si creare ali-
quid in eo est non est nisi vel suum dicere
diciōe huiusmōi vel suum velle. Non
em̄ mouet aliquid exterius in h̄mōi crea-
tiōe quēdammodū artifices h̄o es mouet
mēbra sua dum opantur et motu mēbro-
rum mouent instrumēta vtpote securum
dolabrā et motu iterū instrumētū mōi
mouent materias in q̄b⁹ vel de q̄bus opan-
tur mouent inq̄ eas ad formas et actus
quas eisdem imp̄mere intendunt p̄pter
hoc ergo dixi q̄si creare ē aliquid in crea-
tore non ē nisi suū cogitare vel suū velle
in creatiōe h̄mōi. h̄mōi autem exemplū
est in anima humana vel in alia substantia
nobili que sit aliqd per se solum opare
tur suū opari apud ip̄as ⁊ in ipsa non eē
nisi suū cogitare et suū velle per que opa-
ret illud ⁊ de vnaq̄q̄ substantia nobili sic
se h̄z et hoc est qm̄ in opatiōib⁹ q̄s per se
solas agunt nihil habet apud se p̄ q̄d ope-
rent nisi ip̄m cogitare et velle. **A**liū autē
aliquid opari possint in alia q̄ sibi cōiun-
cta nō sunt q̄stionē h̄z difficile diffolubile
Sic posuerūt Aristotiles ⁊ seq̄ces eius de
creatiōe vel gñatiōe intelligētiarū decem
⁊ q̄dem etiā de creatiōe aiarum n̄rars
idip̄m senserūt ponētes p̄mam intelligēti-
tiā quam dicūt motorē primi celi creare se-
cundaz et scōam terciā. donec veniat ad
decimam et has creatiōes posuerūt fieri
mōis q̄s dicam in seq̄ntibus. De aiaibus
v̄o nostris q̄ p̄iūcte sunt corporib⁹ mani-
festū est. q̄ per suū cogitare ⁊ suū velle q̄
sunt p̄me earū opatiōes habēt imp̄sio-
nes in corporibus suis. Sic motus localis
⁊ aliarū multarū passionū. et per hec etiā
in alia corpa sicut appetit tibi in exēplo arti-
ficidū q̄d p̄ximo posui. In corpa etiā
alia v̄icē nō p̄iuncta eis appetit eis eē m̄-
te imp̄siones. Sicut em̄ opatio fastidii q̄
generat pueri ⁊ opatio basilisci q̄ solo ve-
lu inficit hoies ⁊ m̄te h̄mōi q̄ sunt d̄oc
cultis scie naturalis d̄ q̄bus p̄pono mul-
tas enarrare tibi ⁊ causas earū pateface-
re loco suo. **I**tem igitur ad p̄ns determinati
sit tibi vnāquamq̄ substantiā nobiliū
q̄cūq̄ sapiētē aut sciētē operantē non
operari illa nisi per suū cogitare et suū
velle et ad hec ad similitudinē opatiōis

creatoris quatenus possibile est eas assimilari illi quicquid autem sit de eis scire debes quia verbum creatoris de quo locuti sumus verbum nunc est p semetipsum influens de se ipso et est vita super omni quod loquutor ei vel ipsi placuerit. Ad eundem modo se habet de voluntate seu velle creatoris. Tu autem volueris ad lucidum hoc intelligere cogita fortitudo ymaginative virtutis ex cuius operatione sequitur ex necessitate forinseca operatione quemadmodum dixit quidam philosophus de quodam qui ymaginabatur casus cameli et statim cecidit camelus. Sic intellige ea fortitudine virtutis ymaginative in aliquo ut quicquid ymaginabitur statim fiat. Si ymaginatur edificari domum eo ipso statim edificetur et si cadere statim cadet. Sic fortitudo et virtus verbi primi ac primi generis non tam ars vel sapientia quam etiam virtus et vita est atque fructus in fluentissimus in omni receptibile. Meruntamen per ultimitatem libertatis ut supra dixi propter quod ipsi est ars viuenda et virtuosa in fine virtuositate et redudantissima in ultimo reductionis et de voluntate creatoris similiter se habet in aiabus atque nris debiles sunt artes et parue influentie ita ut pene aride sint propter quod nisi multo operari et multiplicibus auxiliis non influunt super malicias artificiorum quod apud nos sunt. Sic et voluntates nre debiles et infirme equales autem influentie et virtutis sunt ars prima et voluntas prima super ea que sunt et super ea que non sunt hoc est eque per omnia possibile et eiusdem omnino facilitatis est eis influere super ea que non sunt ut super ea que sunt et hoc est quod dixit sanctus et sapiens in sermone suo quod vocat ea que non sunt tanquam ea que sunt hoc est adducit ad eam et ista vocatio vel adductio non est nisi sui cogitare et sui velle quod supra diximus habet autem questionem utrum alia vel aliter creare potuerit et dat eam huic questioni et difficultati id quod dixi supra quod verbum vel artem suam exeuntia creatione vniuersa. Cum enim ars eius et verbum in nullo per aliquem modum imitari possit secundum illam autem ex necessitate operatur omnis igitur operatione eius necesse habet sequi verbum et artem ipsius quatenus nec aliud nec aliter quam in eius arte sit vel quam dicat aut dixerit poterit vel non poterit operari. Sic autem solimodo est in arte eius et verbo. Sicut operatus est vel operaturus sit et illa sola in arte et verbo eius sunt que operatus est vel operaturus sit et illo solo modo quo ea operatus est vel ope-

ratur sit quatenus nec alia nec alio modo operari potuit vel poterit vniuersum qui operatus sit. Nihil igitur potest minuitare de cursu aut ordine seculorum aut de rerum et artibus. Huius autem exemplum euidentissimum esse videtur quod tu dum scribis si nec aliud nec aliter cogitari posses quod scribis et ut scribis ex necessitate scriptura tua et modo scribendi sequentur cogitationem tuam et modum cogitationis ex necessitate neque alind neque aliter posses scribis et ut scribis. Amplius si in arte artificis architecti non esset nisi domus vna manifestum est quia ex arte illa non posses edificare nisi domum illam et si non esset nisi vnus modus edificandi in ipso exemplari apud ipsum architectum non esset possibile ut exiret alius modus operationis quatenus si sola ea que creata sunt vel creanda in verbo vel arte creatoris erant non alia potuit creare. Similiter neque alio modo nisi quod dicat artem esse vniuersalem et exemplat. Similiter manifestum multum sigillationes in eadem cera vel in pluribus fuerunt. Sic ex vna arte edificandi innumerabilia edificia et ex vna arte scribendi innumerabiles scripture. Merum ita responsio ad inconueniens id venit ut artem diuinam concedat arctata esse et limitata circa ea que creata sunt et que creanda et horum similia. Pic est igitur huius finis responsionis et hec est intentio quod creator potuit et potest et poterit per artem suam et verbum multo plura et alia quam creauerit vel creatur sit. Non autem dissimilia neque alias species aut alia genera verum. Isti ergo videtur ponere finem esse artem vel sapiens creatori quam limitata circa genera et species que nunc sunt que indubitanter finita sunt numero. Sic ut et foris individua infinita vero ea imponit quantum ad individua que indubitanter potentia infinita sunt. Nec limitatum est ut dicit creatori ut non possit creare de illis nisi certum numerum. Ita autem dixi tibi alias quia creator ex omnibus modis suis est supra finitum et supra infinitum et supra completum et supra diminutum. Amplius declaravi tibi alias quod potentia creatoris est super possibile simpliciter non super quodam possibile precise neque super quandam partem possibilem. Quia igitur possibile simpliciter est aliquid ymo infinita que nec sunt nec erunt nec eorum similia. Manifestum est quod potentia creatoris est apprehendes et sub se continens omnia illa quod enim dubitat possibile fuisse esse creatori luminositate plurimam dare

¶ Pars prima de vniuerso.

vel lune quā creauit vel lune alij quā non creauit et creare celos quos vellet multarum stellarū de quibus indubitāter nō creauit nisi vnu. **S**olū em̄ celum octauū qd vocant astrologi celi stellarū fixarū multitudinem stellarū ornauit. **N**ulli autē inferiorum celoz dedit nisi vna solam stellarū. **A**mp. qd dubitat creatorē potuisse creare celum cuius motus eēt contrariū motui prenoiatū celi videlicet ab occidente in orientem et celū etiam cuius motus eēt ab austru in aglone et aliud cuius motus eēt ab aglone in austrū. **I**sti autē celi longe dissimiles eēt pculdubio celis iam creatis fieri aut manifestū hoc cū ymaginaueris celos iā creatos impossibilitate sua et extra actum eēndi. tunc em̄ videbis eos tales p oia celos quos dixi tibi vicz motū contrariū motibus celoz quī sunt videbis in q̄ eos ita se habere potēcia et non inuenies alteros digniores alijs vt potius detur eis eē quā illis q̄ntum in ipis est hoc autē est qm̄ nihil qd extra creatorē eēt induxit eum ad hoc vt potius daret eē istis qm̄ illis. tunc em̄ illud esset p̄or causa efficiendi celis. qm̄ ipse creator et etiā magis causa tum ipm̄ creatorē causāz efficieret in effectu qnēadmodū didicisti ap̄o auditū Aristotile qd finis est magis causa q̄ efficiens qz ipse efficit vt efficiens sit efficiens in effectu. Quare manifestū est qd si ita eēt p̄ma causa que ē creator benedictus et sublimis nec p̄ma causa eēt nec maxima causa qd igitur istis potius datum ē esse quā illis sint p electionē liberrimā et bonitatē solam creatoris non suā iam nō inductā a foris. hec est per aliud extra se vllō modorum. **V**ides igitur qd multa sunt possibilia in se hoc ē non phibita impossibilitate efficiendi naturali que ipse creator non vult eē neqz ducere de potentialitate eēndi in actū. **N**el ppter hoc qm̄ ea q̄ iā creata sunt illa secum eē non patiuntur sicut p̄ostendi tibi vbi locutus sum de vnitāte vniuersi et declaravi tibi qd mōdus vnus non patitur aliū esse alia vō moderatur creator vel paruitate vel paucitate ppter alia qnēadmodū de serpentibz et draconibus et alijs q̄ notēcia vocant hmoi enim animalia magnitudine sua et multitudine vel destruerent alia vel turbaretz lederent ea in tolerabiliter. **S**i quis autē q̄rat qm̄ in materialibus queadmodū dicit Aristotilis nihil distat inter potentias

et actū et iterū idem ē potentia et actū vt qd est verus apud creatorē nihil eoz q̄ eius sunt per se est vt potēcia. im̄ vltimo actualitatē vni quodqz eoz ergo q̄quid potest loq vel dicere sublimi illa dictione vel locutione dic semp et cogitat in effectu. **S**imilr et q̄quid potest velle et vult. **S**i ergo nihil aliud ē apud ipm̄ et in ipm̄ suū creare vel facere. **Q**uid p̄t facere vel creare creatz facit. vmo ab eterno creauit et fecit. **A**trende diligēter in hijs que dicā tibi sup q̄stione hac in hoc loco. licet magis p̄tineat ad tractatū p̄mum huius magisterij. **D**ico igitur qd sermones nri audibiles facti sunt nobis multi ex necessitate et hoc est qm̄ sermones intelligibiles nri qui a rebz vti nōstre intellectuē adueniūt multi sunt similiter ex necessitate causa autē in hoc ē. qm̄ hmoi sermōes res sequuntur a quibus sunt sicut ymagines et vbi bre in multitudine sua et paucitate in vnitāte sua atqz diuersitate. **S**ermo vō creatoris non sit. **S**imilr neqz cogitatio eius neqz sapiētia vel ars. hoc autē est qm̄ non ipse a rebus est sed res ab ipso ppter qd res sequit ipm̄ p̄vte est eis possibile ipse autē eas p̄cedit fm̄ excellentiā nobilitatis sue. **A**liud etiā attēde in hoc qd sermo creatoris cū sit vnus in vltimitate vnitatis tam multiplex tāqz innumera rerū diuersitas per ipm̄ dicitur a creatorē et hoc absqz p̄mixtione et confusione per omne modum adeo quippe singula et que sunt et que eē possunt lucidissima distinctissima qz expressione p ipsum dicunt licet similes ac si vni quodqz eoz solum dicitur ap̄o nos vō e contrario se habet quia vno sermone vni solum dicimz. **N**ec est nobis possibile multa singulariter et exp̄seis distincte vno sermone dicere. **A**mp. illo eodē sermone quo dicit creator aliqd futurū cum est futurū diceret illud idē nō esse futurū si nō esset futurū et eiusdē cogitatione eodē modo se habet apud nos at e contrario se habet qm̄ non nisi contrariis sermonibz contraria dicimz artes igit nre et artificia determinata sunt ad certas materies opm̄ et vltio nihil possunt. **S**icut ars edificadi ad edes et in mlti aliogenz operis quidqz posse ars vō diuina e contrario se habet quoniā non plus ordinata est ad vnum genus opis quā ad alia siue sint contraria siue om̄ino dissimilia et incoincidentia. **A**ula aut in hoc est quo

niam artes nostre et scientie que deo sunt
sunt in animabus nostris a rebus ipsis sunt
tanquam umbre quedam et apparitiones re
sultantes in speculis intelligentiarum no
strarum ab ipsis et propter hoc sequitur eas
interminiter ac limitanter ab ipsis ars au
tem divina non a rebus est sed res ab illa.
et ideo res sequitur illam non econverso
nec ab ipsa sunt per naturales operationes.
Imo per electionem liberrimam. et voluntatem
imperiosissimam. Si enim per naturalem ope
rationem essent ab illa quemadmodum si
gillationes ex signaculis et impressionibus
ordinata essent ex necessitate ad res sigillatas
et impressas per ipsam et non posset in alia
operum genera. quemadmodum sigillum et
signaculum non potest in alteriusmodi yma
gines quam sit ea qua ipsum insculptum est vel
impressum et hoc est quoniam non im
mit ut vult. neque imperat materie recipere
similitudinem suam. Sed immit ut ha
bet et qualem habet ymaginem. Quod si di
xerit quis quoniam ars divina similiter im
mit vel dat rebus formas quales habet
et qualiter dico quia hoc non est verum sim
pliciter. Imo immit et dat et vult et qua
les vult. Sed quid tamen verum est quod im
mit quales habet licet per similitudines
remotissimas et incompatibiliter superemi
nentem distantiam ex eadem enim forma seu si
gillo immit vni materie vnam formam et al
teri contrariam vel alteri generi et hoc est pro
pter altissimam amplitudinem suam quam ei non so
lum possibile. sed eque facile est vnam formam aut
quancumque aliam dare cuiusque receptibili quem
admodum potentie que est super vtrumque oppo
situm. id est super facere et non facere liberum est
vtrumque hoc est vtrumque oppositorum cum sit
vna nec artat ad alterum. sed per electiones ad
quod voluerit se inclinatur. Sic est et de arte di
vina quantum ad libertatem et amplitudinem suam
Diligenter autem considera similitudinem quam po
nit tibi de verbo cum ei verbum dei quod est et ars
ipsius vnum sit per omnem modum et impossibile in
ultimitate imparitabilitatis. Illo tamen si
ne per illud et ipse deus seipsum dixit et omnia di
citur spirituali perfecta ex omnibus modis. Quam
ta autem multitudinem sermonum indigeamus pro
pter multitudinem rerum nobis dicibilium ma
nifestum est tibi. Que autem comparatio illi? ubi
prout ad sermones nostros. eadem est et ars illi
ad artes nostras. Quides autem de nostris sermo
nibus? quod nullo eorum perfecte dicitur apud nos. nisi
vnum et hoc est propter angustias cogitationum

nostrarum quos sermones nostri sequuntur et si ag
gregaverimus multitudinem sub nomine vno
dicemus per illud multitudinem illam sed aggre
gate solummodo et non diuisim et sigillatim et
ex omnibus modis in ultimitate luciditatis et
expressivis omnia dixit ab eterno per modum locutoris
Sicut et declaratum est tibi in prima parte huiusmodi
magisterium et si alie fuissent res future que su
erint et aliorum generum si possibile esset eodem
verbo per omnia equaliter atque similiter dicte fuiss
sent. Jam ergo declaratum est tibi per hoc quoniam
sicut eodem verbo per omnia equaliter atque similiter di
cte fuissent. Jam ergo declaratum est tibi per
hoc quoniam sicut eodem verbo alia dicta fuissent
si alia facere voluisset. Sic et eadem arte alia
facta fuissent nec arte nec verbo villo modo
rum in aliquo immutato et hoc est quod declara
tum erat tibi super questione premissa. Si enim
ars illa esset sicut artes que apud nos sunt. aut
cogitatus creator seu cogitatio esset sicut
nunc reuera non posset ex illa rate vel cogita
tione aliorum generum opera fecisse nec possit fa
cere in futurum. Et exemplum evidens est in po
tencia libera super vtrumque oppositorum vel super
multa genera operum de quibus nulli dubium est.
quod eadem sit per omnem modum quodcumque opus
ex ea processerit. Sic se habet de arte de ver
bo atque cogitatione creatoris. exemplum autem
quantum mihi videtur satis conveniens est in qua
tunc libet magno exercitu clangor buccine ex
quod clangore licet vno vel vnicuique tot tam mul
tiplices et varie ordines preceperit ex clange
re ipso in exercitu ipso ad ipsum ei vnicuique cla
gor buccine alii ad machinas erigendas.
alii ad arma protectionis. alii ad arma im
pugnationis currunt. alii ad suffodiendos mu
ros alii ad implenda fossata. alii ad alia pu
gnandi officia vel artificia festinant vel se prepa
rant sic dato signo militibus a duce simul di
versitas in militibus et alijs bellatoribus inue
nitur. Eodem modo creatore semel tamen loquen
te et velut vnicuique sermonis sui ineffabilem
sonum spirituale emittente vniuersitas operum
naturalium in modo preceperit. ac si vniuersitas
creaturarum ubi ei audiat. Si enim ex vna
voluntate vel intentione regis aut principis
vni quod intendit cape vel expugnare castrum
aliquod vel urbem talem preceperit multitudo ope
rum instrumentorum in exercitu vel obsidione il
lius vel ex eo verbo quod precipit exercitui suo
ut expugnet castrum illud. Quid mirum si ex
omnipotentis creatoris verbo. licet vno per
omnem modum preceperit innumerabilis
varietas operum in mundo.

Pars prima de vniuerso

Utrum omnia per verbum simul creata sunt
 quis autem querat quod non cum ipsa
 prolatione homini ubi omnia simul et
 facta sunt cum ex verbo et per verbum
 tantum causa efficiens et sufficiens omnia facta
 sunt. Unde quod non omnia simul effici poterunt.
 licet simul dici poterint. imo reuera dicta
 fuerint. Simul tamen omnia fieri non poterunt
 in eis et pater tuus atque mater simul fieri non
 potuistis. Sicut neque pullus et ouis ex quo ge-
 nerandus erat ipse. Eodem modo neque semine et
 id quod generandum erat ex semine et in exem-
 plis etiam quod promissi manifestum est. Et si enim vno
 verbo impetur expugnatio vrbis et propter
 hoc omnia quod ad eiusdem expugnationem faciunt
 non tamen omnia illa simul fieri possunt. Scire
 etiam debes quod creator benedictus non aliter vi-
 xit res fieri quoniam facte sunt imo dixit vni
 quodque fieri suo tempore ordine et loco sicut et
 tu non cogitas omnia scribi simul quod scribis. sed
 vni quodque suo ordine scribis et etiam cum
 cogitas in vniuersali scribere librum non co-
 gitas ipsum scribere totum simul sed particu-
 latim et ordinate et vnoque et artificio sic
 se habet. Quotiesque tunc igitur creator sapien-
 tissimus ut dixit omnipotentissimus verbo suo
 nec cogitavit ineffabili cogitatu suo omnia
 fieri simul. Sed magis ordine quo congrue-
 bat eis esse et fieri. Similiter et tempore.
 Utrum creator meliores cernere potuerit
 quam creauerit.

Quereret autem aliquis. vtrum meliores
 quam potuit res facere vel creare quam fece-
 rit vel creauerit quam si potuit. quod igitur
 causa restrinxit largitate bonitatis eius et
 arctauit ad hanc mensuram bonitatis in qua
 res create sunt. Si vero non potuit hoc est lon-
 ge maius incommensurabile hoc ei est ponere fini-
 tam tam eius bonitatem quam potentiam. donum
 enim maximum ex largitate alicuius precedere
 potest si finitum est. finitum esse videtur indica-
 re largitatem. Similiter et opus se habet ad po-
 tentiam. hoc igitur est dicere quod tota se effuderit
 diuina largitas in dando quod dedit rebus crea-
 tis cum nihil maius aut melius eis dare po-
 tuit. Debes igitur hic scire quod quasdam res
 quantum erat de amplitudine ac copiosita-
 te potentie sue maiores et meliores quam crea-
 uit creare potuit sed ille non erat receptibi-
 les maioris bonitatis aut meliores creabi-
 les. Sic forte luna non potuit creari lumi-
 nosa quemadmodum diu neque terra. Non enim terra
 erat si luminosa esset neque luna. luna esset
 si luminosa creata esset. neque asinus asinus

esset. Si deus ipsum animal rationale effecisset. ne-
 que puler. puler esset si magnitudine ceti vel
 elephantis creator eidem dedisset. **A**mplius.
 ipse res inuicem tales imutationes sustinere
 non possunt. Si ei fecisset homines ad magni-
 tudinem solis tota terra non sufficeret illi ad
 habitationes neque omnes fruges et fructus illi
 us ad alimenta neque omnes lanæ et lina ad ve-
 stimenta eiusdem. et ita homini facile est tibi vi-
 dere in alijs animalibus quod nullo modo se inuicem
 pati possent. Si ei fecisset serpentes ad istarum
 elephantonum et cetera talia eos animalia sustine-
 rer. Sicut et si multas in magnitudine et glori-
 a tota habitatio aeris quod volucrum deputata
 est muscis solis occupata esset et repleta. Ma-
 nifestum igitur est tibi ex hijs quod creator sapientissi-
 mus et optimus sic operauit omnia id est modis seu
 vniuersis et sic moderatur singulis generibus
 et speciebus quantitates et paruitates earum
 ut se inuicem non solum paterentur sed etiam adiuua-
 rent et salua esse possent atque saluari in similibus. id
 est in ipso omni sine modo. **Q**uod si dixerit quod
 non deuit infinita potentia creatoris infinitas
 quam bonitatem ipsius immensam quod diuicias boni-
 tatis eiusdem tam modica creasse omnia quod creauit
 neque celos neque mundum ipsum. quod potius de-
 cuit fuit incommensurabiliter maiorem mundum. celos
 quam sicut creasse et per magnitudinem illa homines et
 cetera animalia in mundo magnos creasse. hic
 ergo reminisci debes quod corpora et animalia nec
 creari poterunt infinita neque esse alibi ei didici-
 disti omne corpus et corporeum ex necessitate esse fi-
 nitum. Quod igitur ex necessitate finita creari et esse
 ea optuit ista quantitas eadem esse solummodo maiora
 quam sunt creasset omnia creator. quantumcumque
 enim maiora ea creasset finita cum esset et propter
 hoc se queri posset cur non maiora ea cre-
 asset. Non fuit igitur ista mensura magnitudi-
 nis et aliorum in rebus creatis ex defectu vel
 potentie vel bonitatis quod esset apud creatores.
 Sed res ipse sicut pauci exemplis ostendi tibi
 hanc mensuram potius regerebantur quam vera
 dissimulatio dici possent quod per electionem et prouide-
 ntiam sapientissimi datoris in hijs mensuris
 et dispositionibus create sunt res. celum vero
 tantum creatum est et celi alij quantum de cunctis re-
 gunt vtilitas creationis ipsius quem reuera
 multiplex est ut etiam sapientissimis in explica-
 bilis. De sole vero illud ad presens cito quod
 forte celo suo nec debuit nec potuit esse. ne-
 que sol maior neque alius quemadmodum diu videtur
 in corpore vnius animalis quod non praestaret per
 turbationem nostre ipsius vel forte subuersionem
 corporis maiorem esse aut aliud duo enim corda forte

et non possunt in corpore unius animalis. **N**on si forte duo possunt esse. Sic quidam opinantur de leporibus cuiusdam regionis in neque viginti neque centum corda possunt esse in aliquo animali. **N**on modo se habet de epate et splene et multis alijs membris. **N**ec autem non propter hoc dico ut quis certum teneas animal probatum quod solus sit in celo suo vel in mundo supralinari vel etiam in toto mundo. **S**ic cor ipsum. **S**ed causa exempli quod membris animalium locutus sum. **N**ec forsitan autem in sequentibus declarabis tibi super hoc veritas si deus voluerit. **S**ilicet autem loquor tibi hic et de stellis fixis et celo earum. **F**orsitan enim sic corpus humanum ex necessitate nature sue non uno solo esse contentum esse potuit aut uno solo membro alio. **S**ic celum stellarum non una sola stella nec intelligentias me hic determinare tibi quot stelle sunt in eo. sicut ossa in corpore suo. **H**ic enim hoc questionem ad modum difficile. **S**ed eius determinatio non hic tibi expectanda est vel querenda. **F**orsitan autem alicui videri possit eadem questio nec esse. **A**c si quis quereret de cauda pavonis propter quod tanto decore ac varietate colorum ornata sit et de toto corpore eius cur tanta venustate pluriarum atque speciositate vestitum sit. **S**ignificavit autem solo colore albo contentus fuerit et corum solo nigro. **U**bi evidens est etiam pauca intelligere tibi quod ista colorum varietas ac speciositas naturalis est pavoni cuiusdam quod dicimus propter albos. **S**igno quoque et corum unitas coloris est eis de natura sua. **Q**uid ergo mirum si celo quod opinione philosophorum est omnium corporum naturalium nobilissimum est varietas stellarum et multitudo de ipsa natura sua ad decorem et ornatum questionis. **P**orro hoc ita dicta sunt ut excites intellectus tuus ad cogitandum aliquid de corporibus celestibus et de celestibus ipsis. **D**ebes enim scire cum precedentibus quod sicut non fuit dictio creatoris vel verbum quod dixit semetipsum et omnia ut essent vel fierent similiter omnia. **S**ic nec fuit voluntas ipsius aut vellet ut essent vel fierent simul omnia et licet mirabile videtur deus potest velle aliquid quod non vult. **N**ec si vellet illud nullo modo esse immutata voluntas ipsius et esset verum quod illud voluerat ab eterno et eodem velle quo vult aliquid. potest velle eis prius vel non velle id ipsum absque vel modo mutationis quod fiat apud ipsum vel voluntate sua. **D**e his autem expediri me in preteritum magisterium quod precedit hanc et declarare tibi rationes eius quod est scire et eius quod est velle apud creatorem et si unum sunt subiecto et essentia quod tamen differunt ratione seu relatione seu respectu

et non de quocumque predicat alteri et alterum. **S**ic vides quod scire et sciri res una solam modo dicuntur hoc est scientia. **S**ed diverso respectu et propter hoc non de quocumque de sciri de et scire. per modum eundem se habent amari et amare et universiter omnia quod apud nos dicuntur appropinquationes aut animarum passionibus aut actionibus forinsecas quod sunt ex hijs. **S**ic sunt dicere et dici et significare et significari de ipso nec creare ibidem patefactum est tibi in capitulo de predicamentis et predicamentibus quod sunt in rebus divinis quod creare non dicitur aliquid in creatore sed de ipso neque illuminare dicitur aliquid in sole. **S**ed ab ipso et propter hoc creare non est aliquid in ipso creatore vel apud ipsum. **S**ed magis ab ipso. **C**reatio enim non est nisi novitas existendi vel existendi ex voluntate creatoris absque medio. illud quippe solus et propter creaturam quod est ab isto creatore absque medio generare scilicet aut efficere aut etiam instrumento.

Error aristotelis et aliorum philosophorum quod sequitur eum de generatione intelligentiarum et corporum celestium atque elementorum.

Quia igitur iam patefactum est tibi primo quod ne universali quodlibet existerit a creatore prima creatura ipsius. **S**i multa fuerint vel primum creatum si unum solus fuit et ostensum est tibi quod per verbum fuit quod est dicere quod dicendo dicitur de sua unica spirituali et ex omnibus modis suis perfectissima et dedi tibi exempla et similitudines ad hoc. **Q**uia vero posuerunt philosophi maxime peripatetici. et sequentes aristotelis et quod famosi fuerunt de genere arabum in disciplinis aristotelis. primum creatum ex necessitate fuisse unicum et dixerunt illud esse intelligentiam primam nobilissimam et ex ea esse per modum quem dicitur primum celum et motum eiusdem perveniens est ut de hijs faciam hic aliqua considerationem. **R**adix igitur opinionis eorum hoc fuit. **U**ltimus quippe est eis ex uno scilicet quod unus non posse esse nullo modo nisi unus. **M**ultitudo enim si causata vel in causatis ut ipsi estimaverunt non habet causam si ex uno per modum quem unum essent multa et hoc est quod unitas non potest esse causa multitudinis propter contrarietatem quod est inter eas ex neutro enim contrariarum per se potest esse reliquum. **V**nde igitur erit multitudo si causata vel causata cum causa sit unum et causans per modum quod est unum tamen per illam enim modum nec causa multi nec causa multorum aut multitudinis esse posse videatur eis quod cum creator sit unus et unus per omnem modum et non causaverit primum causatum suum. nisi per se. non causavit illud nisi per modum quem est unus. **Q**uare ex eo

¶ Pars prima de vniuerso

vno nō nisi vnu et ex eo vnico nō nisi vni-
cū. Deinde pcesserūt vterq; et putauerūt se
declarare modū causatōis istū et dixerūt
q; creator tū suū p̄mū non causauit p me-
diū forinsecū et hoc declaratū ē tibi p me i
pcedētib; alioqn ei nō eēt p̄mū creatū cū
mediū creatōis illi; necesse sit p̄s eē cre-
atū null; autē modus videbat eis conue-
niēs causationi huic nisi intelligēdo et vo-
lēdo. Tū em̄ nō vteret creator vt ita dicat
nisi seipō i causando illud nec aliud adhi-
beret extra se adhuc nō ē visus eis q; alio-
mō se adhiberet creator in causando illū
q; intelligēdo se cū ei extra se nihil ageret
q; nec motū materie nec motū instrumen-
ti totū i se agebat quo causaret illud. In-
tra se autē qd agere poterat nisi intelli-
gere seipm qre intelligēdo seipm causauit il-
lud. **¶** Si dixerit q; q̄a pueniētius ē vt in-
telligendo illud causauerit illud q; intelli-
gēdo seipm. Ridebant q; nō intelligebat
illud v; aliud extra se nisi intelligendo se
tanq; exemplar et speculū lucidissimū et
exp̄ssimū vniuersorū et singulorū et ppter
hoc in p̄mis et maxime se intelligit et intelli-
gebat eternaliter et ppter hoc et p bec oia
alia. **¶** Magis igr̄ pueniēs fuit vt intelligen-
do seipm crearet tibi q; intelligēdo ipsum
Exiuit ergo p̄ma intelligētia a creatore p
intellectū ipius q; sc̄z intellexit seipm et qm
creator nō potuit intelligere in se nisi se et
hoc vni. hoc ē absq; vllō modorū diuersi-
tatis nō exiuit ab eo sic nisi vnu creatorū
oim p̄mū ac nobilissimū. hoc autē est vt
ipsi estimauerunt intelligentia prima.

¶ Quomō a p̄ma intelligentia fm phy-
losophos multa exierunt.

¶ Quoniam autē intelligētia p̄ma in se
ipa. in seipā et in suo intelligere et i
suis intellectu habuit multitudinē
et diuersitatē multiplicē et opari nō potuit
nisi spiritualiter et intelligibiliter et hoc est
ad similitudinē creatoris et hoc quantū ei
assimilari possibile fuit necessario q̄tuor
ex ea p intelligere et suū intellectu exiuit.
Intelligētes em̄ p̄ncipiū creatorē in ma-
gnificentia sua et gloria velut tāta lumine
irradiata atq; repleta emicuit tanq; splen-
dore quenda de seipā. Secunda intelligē-
tia Intelligēs autē potencialitatē suā eiecit
tanq; vmbra a se materia p̄mi celi. Intelli-
gēs autē semetipam i p̄fectiōe sua emicu-
it de se splendore secundū et exiuit ab ea tā-
q; radi; minor; ac secundū lumis forma p̄-

mi celi et sic ppletum ē p̄mū celum p ei
tellectum et p intelligere ipi; et noluerunt
qdem forma ista celi intelligere formā cor-
poralē eiusdē. **¶** Quarto et intelligēs. hec i
telligētia suū ē spirituale. quo ē intelligē-
tia emicuit de se terciū radiū id ē anima
p̄mi celi. q; ē vtus mouēs ipm celum lo cas-
liter tū et hāc intellexit eē p̄pe formā et p
fectionē celi. **¶** Posuerūt q̄ppe celus animal
ēē ppositū ex ipo corpe moto tāq; materia
et aia hmoi sic monēte tāq; forma et p viā
ista dixerūt intelligētiās inferiores materias
celorū inferiorū et formas eorū corpabiles.
et animas exisse ab intelligentiis inferiori-
bus donec p̄tū ē ad decimā intelligētiā
quā posuerūt solē esse intelligibile anima
rū nraz et ab ea incipe causationē rez m-
tari et multiplicabili et ex ea enā esse ani-
mas nras et nihil nobili; posse esse ab eis
q; sint anime humane tāq; eousq; attenu-
ato lumine et debilitata virtute p elongati-
onem a p̄mo et vniuersali fonte.

¶ Destructio premisi erroris aristotelis
et aliorū.

¶ Iis igr̄ ita posuit fm opinionē ipo-
b rū opinionē incipiā disputare an
ita se habeat veritas. **¶** Multi ei vi-
dent q; sic ponunt detrabere glorie et ma-
gnificētie creator et vltra q; deceat vtutis
et potētie attribuerē substantiis antedictis.
In p̄mis igr̄ errare vidēt circa intelligen-
tiā decimā quā vocāt intelligentiā agētem
aut ei possibile ē ei vt i suo intellectu et suo
intelligere quēdamodū superiores vtuntur
aut nō est ei possibile. **¶** Si dixerint quia
nō ē ei possibile nō ē igr̄ possibile intelli-
gere se qre nec intelligere aliud. Si ei p̄pe est
scēdē sue veritatē quā p̄sentissimā habet
nō pōt p ipas eiusdē p̄sentia intelligere qm-
to min; ea q; extra ipas sūt. frustra igr̄ rva-
ne nomē ei intelligētie tribuerūt. **¶** Si pōt
p modū illū vt i suo intellectu et suo intelli-
gere debet igr̄ ex illa eē p modū illū alia in-
telligētia et aliō celū. et p viā istā nō erit fi-
nis celorū et intelligētiarū. **¶** Amp. decimā
ista intelligētia intelligēdo se solūmō
vix intelligēdo potēntialitatē suā materias
generabiliū et corruptibiliū causat. intelli-
gēdo et actualitatē suā hoc ē p̄fectionem
potēntialitati sue contrariā formas corpales
eorundē. Intelligendo et se in spirituali-
tate sua q; ē intelligētia tāta causat animas
hūanas vel intelligēdo aliō q̄cūq; In-
telligēdo aut se sic nō ē nisi vnu nec opz

tur nisi inquantū vnū quare nō erit ex ea nisi
 si vnū per modū istū. omīs igr anime hūa
 ne nō erūt nisi aia vna fm essenciā et veri
 tatē. Tu autē debes scire qz in hunc etiam
 errorē deducti sunt vt oēs aias humanas
 exutas a corpibz vna eē opinaretz et dū sūt
 i corpibz nō differre vllō modoz nisi dis
 ferencijs corpoz suoz vitatē autz et essenci
 am vna eē oēs. **Am** errorē hic destruendū
 nō suscepi destrues autz irrefragabiliter ti
 bi in tractatu de substācijs spoliatis spiri
 tualibz. **Am**. Intellectus siue intelligere q
 creator intelligit se se p se solū nō magis
 respicit vnū creatū qz aliud et generaliter
 qzqd creator i se hoc ē sine opatiōe vlla
 et respectu ad aliū vel alia equaliter est oī
 bz. Verbi grā. qd ē vel qz ē sapiēs in seipō
 hoc nō magis ē ad vnū qz ad aliū. **Am** ei
 ē magis sapiēs vni qz alteri. nec magis vi
 des aut cognosces vnū qz aliū. qm vidēs
 et cognosces hoc ē se et se. **Am** ergo ē in
 telligēs se p se hoc nō magis pñet ad vnū
 qz ad aliū. quare nō p hoc magis est ex eo
 vnū qz aliū ergo nō potit p hoc eribit ab
 eo prima intelligētia qz aliū quēadmodū
 ex socrate p hoc qz socrates equaliter ē ad
 oia artificia. **Am** ex hoc qz qd est archite
 ctus vel edificator nō magis eribit ex eo
 domus hēc qz alia nec ex eo qz artifex magis
 ex eo eribit vnū artificiiū qz aliud ex eo ta
 men qz edificator magis eribit ex eo edes
 vel edificiiū qz aliū artificiiū. Quare mani
 festū est qz ex creatore inquantū est intelli
 gens se nō magis eribit prima intelligētia
 qz aliud. In hac ei pñderandē nec pñing
 latē neqz ordinē neqz opatiōē vlla hz ad
 creatore potit qz aliqua ex rebz alijs qre
 nō ē dignior vel potit creat ab illo vel vt
 prior qz aliud ex causatis. **Am**. Crea
 tor p semenpm intelligēs oia equaliter itel
 ligit illa. Si ei magis intelligeret vnū qz
 aliud hoc eēt ei vel a pte rez vel a se. et a se
 qd eē nō potest cuz oia qz hz a se equaliter
 habeat et p modū vnū absqz vllō modoz
 diuersitatis quēadmodū qm a se sapiēs ē
 et bonus equaliter sapiēs ē vt bonus qre qm
 a seipō solo hz qz scit oia equaliter ex necessi
 tate scit oia. a rebz aut nō pot eē ista ineq
 litas p quā sciat magis vnū qz aliū cū im
 possibile manifestū sit res qzqd posse addē
 re vt minuire scie ipi. **Am** igr p oēs mo
 dū intelligēdo seipm intellexit oia qre nec p
 hoc qz intellexit se nec p hz qz intelligat oia di
 gnior fuit pma intelligētia vt magis exiret ab

illo vel pōt qz aliqd aliorū. **Am** ergo
 creatori omnipotenti libertas sua et electio
 qua ab eo exiuit primū vel vnū vt multa
 qz voluit et put voluit. **Am**. si nō esset
 opatus in creatione p electionē suā et liber
 tatē supeminētissimā sed p ordinem quē
 isti hic opināt eēt opat pculdubio p mo
 dū nature. hic aut modus put didicisti mo
 dus ē fuitis et nō libertate vltia et modū
 opandi et opatiōē suā eligētis. **Am**.
 si i pma intelligentia destitisset vel cessas
 set a suo illo intellectu et intelligere nihil ali
 orū eēt creatū. hoc ē nec celi. nec ea qz celo
 rū sunt. Que igr fuit sapiētia creatori in p
 te ista vt in potestate vni substantie ponet
 totū eē et totū nō eē vniuersi. **Am**. Aut
 potuit cessare ab hmoi intellectu et intelli
 gere pma intelligētia aut nō potuit. Si po
 tuit p volūtate igr et electionē inclinauit se
 ad ista intellecta et ad hmoi intellectu et i
 telligere qre et ad totū qz ex illis effectiue
 subsecutū ē p libertatē igr suā et electionē
 causauit oia causata sua. Quātoforti ergo
 creatori puenies ē sic causare. **Am**.
 ordine nature pōt erat ei potēcialitas sua
 qz actualitas sua. ipa aut intellexit res or
 dinare in ordine qz erat p ergo intellexit po
 tēcialitatē suā qz actū seu pfectionē illi pñia
 Idē aut ē ordo causarū et effectū qre fuit
 prius materia celi scdm hoc qz forma eius
 dē et hoc ē falsū qm nec pñus tpe tūc ei est
 materia a ctu spoliata a forma sua nec p
 ordie nature cū actus a causa sit pñt quā
 ē potēcialitas et materia pñt forma sic nō
 ecōuerso cor pñt em pñter animā ē nō aia
 pñter corpus. Si nō nō potuit cessare ab i
 intellectu illo et hmoi intelligere. Sz fuit ei
 necessitas intelligendi illa et eo mō et ordi
 ne aut ista necessitas fuit ei violentie virgē
 tis desup ipam fortiori aut fuit ei de perfe
 ctione bonitatis sue quō creator dicit ex ne
 cessitate bñfacere et nō posse aliter vel ma
 lefacere. **Am** si fuit ei necessitas illa violen
 tie tūc nihil ei attribuendū ē deesse causa
 toz aliorū. Magis em passa ē violēcia ab
 ipō cogēte hoc est inferente illā qm egerit
 aliqd. gladius em qz violēter vibraf in ali
 quē pñt nihil addit. magis aliena patif
 actionē. Si nō ex pfectione sue bonitatē fu
 it ei sic intelligere vt dixi pfecto intellexit
 ita qz noluit causare causata pñdicta qz scie
 bāt eē debere p suū intellectu vel suū intel
 ligere et ita redit iā ad libertatē quā dixi ti
 bi et electionē. **Am**. fm hoc magis vi
 de iij

Pars prima de vniuerso

des voluntas eiusdē causa fuisse q̄ intel-
ctus vlt̄ intelligere ip̄s. Si ei vellet eē cau-
sata sua et sciret ea nō aliter posse nisi per
suū intellectū et suū intelligere voluit p̄p̄t
hoc vt illa eēnt sic intelligere q̄re voluntas
fuit ibi q̄m p̄mū mouēs et p̄mū agēs. Qua-
liter igr̄ ponit mundū et solū intellectū seu
intelligere p̄me intelligentie causaz eē q̄re
tuoꝝ illoꝝ q̄ dixi et de voluntate eiusdē om̄i
no tacet. **A**mpliꝝ. vtrū istoz duoz p̄ce-
dat vel ea noluisse eē causata ciꝝ q̄a sic in-
tellexit vt dictū ē vel eam sic intellexisse q̄
noluit illa eē. Si em̄ q̄a noluit illa eē idō
sic intellexit tūc indubitanter p̄ma potissi-
ma causa eēndi sequētia fuit voluntas ip̄s.
Si nō quia intellexit illa p̄ suū intelligere
debere eē ideo noluit sic intelligere p̄pter
hoc sc̄s vt illa eēnt q̄m suū intelligere suase-
rit ei vt vellet illa eē eo q̄ p̄ ip̄m cognosce-
bat bonū eē q̄ illa eē deberet hoc longe
aliter inuenit alibi licet ei visus ostendat
animali in quo ē piculū vie aut securitatē
aut aliā comoditatē nō p̄pter hoc tamen
motꝝ d̄r visualis aut ex visu eē. imo maḡ
voluntariꝝ ex voluntate. Quia igr̄ intellex-
tus erat apud eū sicut visus interior aut
spiritalis nō ei attribuēdū ē aliq̄d ex cau-
satis q̄ p̄ voluntatē ab eodē tanta sūt. Ut
qd̄ ergo nudo intellectui et soli eiusdē illa
attribuit mentionē de voluntate ip̄s nul-
la penitus faciēs. **A**mpliꝝ. in celo stella
to q̄d fm̄ quosdā p̄mū et sectidū istos ad-
minus secūndū inuenit tāta multitudo et
stellarū et naturarū ip̄arū et virtutū et figu-
rarū eardē. cui nec op̄abilis ē diuersitas
aut multitudo cuiuscūq̄ celozū inferiorū.
Si igr̄ intelligentie quāto sup̄iores sūt tā-
to motiores sint et a multitudine elōgatio-
res necesse est sc̄dm̄ positionē eozū causa
ta earū eē motiora et a multitudine remo-
tiora q̄re p̄mū celū erit remotiꝝ a multitu-
dine q̄ alij inferiores. Nos aut̄ cōtrariū
manifestū videmꝝ. **A**mpliꝝ. si intellectꝝ
vel intelligere creatoris quo intellexit seip̄s
et sic intelligēdo causauit p̄mā intelligenti-
am nō exiisset in ip̄am intelligentiā. hoc
est si eo vlt̄ per ip̄m nō intellexisset p̄mam
intelligentiam nō causasset eam per illud
et ad hunc modum se habet de omni arti-
fice per artem siue per intellectū causantē
Si em̄ architectꝝ nō intelligeret aut yma-
ginaret domū quā edificat vel edificare
disponit nullomō per intellectū vel yma-
ginatiōē edificaret illā hoc enim ē quem

admodū si scriptor intueat aliud q̄ ip̄s
scripturam quā scribit aut pictor aliud q̄
picturam quā figurat. neq̄ em̄ scriptor vel
pictor se ip̄s tantum aspiciēdo scribet vel
pinget aliquid foris artificiose siue decen-
ter. Si nēq̄ cogitādo seip̄m solum aut
imaginādo. Sed em̄ se h̄z si aliud aliqd̄
q̄ se vel picturā vel scripturam solūmō co-
gitet aut ymaginetur. Qualiter em̄ aliq̄
artifex aliud solūmodo q̄s artificitū suū
cogitans aut ymaginans nullo aut mo do
ip̄m artificium opabitur illud. hoc enim
non posset esse nisi a casu quoniā vt aliq̄s
cogitās edificare solūmodo illa hora scri-
bat vel pingat non eē possibile nisi a casu
omne aut q̄d est ex casu nō est per artem
vel intellectū siue ymaginationē. Aggre-
gata igitur ex omibꝝ h̄is rationatione
manifestū est quoniā creator p̄ intellectū
in semetip̄s solūmodo refluxum et in res
nullomodo extētem vel extēsu n̄hil cre-
auit vlt̄ aliter causauit hoc ē per intellectū
vel intelligere quo se solū intellexit. n̄hil
omnino creauit vel aliter causauit q̄re ne-
q̄ p̄mam intelligentiā aut aliqd̄ alioꝝ
Necesse igitur fuit intellectū creatoris ex-
iisse et extensum fuisse extra ip̄m hoc ē in-
tellexisse eū omne id q̄d creauit quare in-
tellexit ex necessitate p̄mam intelligentiā
si eam creauit q̄er suū intellectū et suū in-
telligere. Aut igitur intellexit illam solam
cum ip̄am causabat. aut illaz potius q̄s
aliquid alioꝝ quod si illam solam appa-
ret tibi inbecillitas h̄mōi h̄mōi et impossi-
bilitas sermōis istius. Primū q̄m̄ limites
ponunt intellectui creatoris arcates ip̄m
ad vñū solum intelligendū saltem vnica
hora. Deinde insinuat sermone istosuo
creatoris intellectū intellectu nimis adeo
occupatū fuisse illa hora aut alia tunc in-
telligere p̄hiberet p̄culdubio non intel-
ligentes amplitudinē ac libertatē intel-
ctus ac sapientie ip̄ius eē in vltimitate am-
plitudinis ac libertatis. Sicut et alia oia
que sunt ei per se ac fm̄ se om̄ia em̄ h̄mōi
sunt p̄ma et maxima et sunt eis in om̄is
maxime h̄mōi autem amplitudines ac li-
bertatē non est possibile restringi aut p̄-
hiberi vllō modoꝝ alioquin nō essent in
vltimitate p̄fectionis consumate cum nō
eēnt in vltimitate elōgationis a cōtrariis
suis. Nō em̄ ē in vltimitate ista aliqd̄ ad
q̄d vlt̄ potētia vlt̄ actu accessus possit eē cō-
trario suo. Addam aut̄ istis declarationē

demonstratiua z dicam qm apud creato-
re qui e pimus verus noiatione rectissima
no habet loci potencialitatis vilo modo
ru hoc e dicere quonia quicqd eius e totu
e actus sine actu z in vltimitate actualita-
tis. Si autē aliqua hora intellexisset intel-
ligentiam pma solam tunc actu illam sola
intelligeret aut potētia igr intelligeret ali-
quid aliud aut no. Si sic bz igr apd ipum
loci potencialitatis quantu e apud ipum
qre no e pfectus ex omibz modis suis cuz
pfectibilis sit p acqfitiones intellectus ei
vel eoz que tuc no intelligebat nisi poten-
tia reducibilis de hmoi potētia ad actum
ilius. Si vo no intelligebat potētia aliq
neqz actu illa hora intellectus igr eius est
omniu angustissim atqz miserrim. cum
omnis alius intellectus ad nihil vnu arcta-
tus sit z plima salte potētia intelligat. Frit
etiam creator benedictus ignoras omniu
alioz nihil em scit nisi q intelligit nihil au-
te intelligit vel intelligere potest fm erro-
re istu nisi sola intelligentia prima. Tu aut
vides p temetipm q incoenientia sequa-
tur errore istu. In pms em sequit ipm cre-
atore ee insipientissimu deinde ipm igno-
rare cultores suos oiaqz q in moio sunt z
alia innuerabilia in qbus no e necesse vt
occupem vl me vel te. Amp. quecunqz
sunt creatori ex semetipso sunt ei z equalia
et eqliter qre intelligere hoc et intelligere
illud qbuscuqz duobz demonstratis sut ei
eqlia z eqliter cu intelligere vel hoc vel il-
lud no fit ei nisi a se. No magis igr intel-
lexit pma intelligentia q aliqd alioz qua
cunqz hora vel momēto. Eodē mo z eadē
ratioe neqz meli intellectit ea qm nec a se
ipo magis aut melius intellexit ea aliqua
hora vel momēto q aliqd alioz et hoc e
qm nec a se ipo posuit ei ee ppter illud qd
ia dixi nec a pte itelligētie cu a pte reru sic
noti nihil habeat creatoris intellectus aut
ei intelligere. Quia igr suu intellectum z
suu itelligere pater causauit et causat oia
causata sua ad oia aut eqliter se habeant
p oem mundu suu intellectus z suu itellige-
re eqliter igr simplr ac paise causat z causa-
uit oia. No igr sola pma intelligentia cau-
sauit vt ipi ponit z hoc vuzqz verissimu e.
Uerū lato. qz iste intellectus e intellectus ab
ipo genit. Sic alias tibi declaratu est et
hmoi generatione reuelatione atqz notis-
cia sola ges xpianoz gloriā z vocat huc
intellectu gentium fm leges suas z alias

scripturas suas. Sapientia genita z artes
ac verbu dei et hec e altissima pfunditas
ad qua nec gens hebreoz attingit nisi forte
in paucis sanctis ac sapientibz suis videli-
cet pphetis eoz et si q alij hoc a pphet
acceperūt. Sens vo arabu fm pmuta-
tem suā istud nondum nouit imo iuxta er-
rore quo seducta e hoc ee possibile tradi-
cit. Auencebron autē thologus noie z sti-
lo vt videt arabis istud euidenter apphen-
dit. cu z de hoc in libro que vocat fontē sa-
piētie mentionē expiam faciat et libru sin-
gularē de vbo dei agere oia scribat. Ego
aut ppter hoc puto ipm fuisse xpianu cuz
totu regnu arabu xpiane religioni subdi-
tu fuisse aut temp no multu z narratio-
bz hystoriaru manifestu sit. Adnulli vo
ex antiqs phylosophis sicut plato z Aris-
toteles hec vidisse vident pferim aut mer-
curius q de vbo pfecto libru integrū scripsit
que et logisteleos ppter hoc noiauit. De-
bes autē scire q intellectus z itelligere. Si
cut docui te in tractatu de pdicationibz q
fuit in rebz diuinalibz fm duos modos z
intēiones accipiūt. z vn quidē modus est
quod intelligere nihil addit. Supra ee nisi
scdm respectu aut relationē aliquaz. Sed
ipm intelligere creatoris e ee eius z eius dē
intellectus no e nisi ipi eēcia. Ita vt cuz
agit de intellectu ipius hoc e cu fit sermo
de intellectu ipius aut de suo intelligere fi-
at sermo de ipi eēcia vl de suo ee. Se-
cūda intēioe z mo eius intellectus e eius
sermo spūalis siue intelligibilis z eius in-
telligere eius loq spūaliter siue intelligibi-
liter quēadmodu aut sermo audibilis ser-
mo genitus e aut platus. Sic sermo spūa-
lis aut intelligibilis intellectus e genit siue
spūaliter plat z ad distinctiones istas co-
egerūt sanctos viros z sapientes q pfunda-
uerūt i rebz diuinalibus erronei z pdicto-
res veritat sicut z ad alias multas. Necesse
ei erat vt doceret hoies sermonibus q
bus doceri poterūt de rebus a vulgari in-
telligētia taz remot. Tu ergo itellige ma-
gnificentia vbi dei prout fuerit ei digna-
tio. Verbu em dei sicut alias te docui nec
minus e vilo modoz inqntu e verbuz dei
nec aliud qz ipse cuius verbu e qpropter ex
necessitate deus e. deus in q vnus cu ipso
a quo e z ex hoc sequit ex necessitate vt fit
sermo vnus i vltimitate vite z viuacitatē
et fit influens ac redundans in vltimitate
influentie ac redundantie z vt fit ars efficax z
Ec iij

¶ Pars prima de vniuerso

opatrix omniū operū creatoris et vt nō sit ad modū artiū nrarū atq; sermonū spiri-
tualium nostrorū scs velut lucerna solūmo-
do ostēdēs qd et qualiter agendū sit imo
necesse ē vt sit virtus potētissima oīa effici-
ens et nō sit solūmō velut sigillū aut signa-
culū imo sigillatrix et sigillas impōsiōe sue
similitudinis atq; decoras oīa et hoc sua ele-
ctione liberrima et sua volūtate impiofissi-
ma. Quare nō solū ē ars omniū notificā-
tōis. **S**ed etia; virtus omnicifica alteriusmodi ei
sermo nō potuit ēē sermo p̄mus hoc ē p̄-
mi locutoris. **N**ecesse ē et sermonē p̄mū
equalē ēē p̄ oīa suo locutori seu generato-
ri. **S**icut declaratiū ē tibi p̄ meipm̄ i tracta-
tu p̄mo. **A**st igr istud verbū dei sine sermo
velut splendor a genitore suo. p̄cedens oīa
p̄ caput seu receptibilitate eorū illuminās
et pulchritudinis sue similitudinib; oīa
put decet decoras. quemadmodū et splē-
dor solis visibilis. et ē quemadmodū facies
vltimē pulchritudinis eiusdē genitoris sui.
In vniuersum velut in speculū innumera-
bilium sup̄ficiey speciositatis sue similitudi-
nes diffundens ita vt pulchritudines cre-
aturarū nō sint nisi resultationes quedā
īp̄ius. p̄pter qd faciē dei ip̄m crebro p̄p̄he-
te sancti. imo ip̄emet in eis et p̄ eos loquēs
se nominet. **A**ttēde aut diligēter qd dico ti-
bi de speculis vt p̄sideres diligēter diuer-
sitate ac varietate ip̄sorū. p̄pter quā alia pl̄
alia minus similitudinis h̄mōi pulchritu-
dinis et faciei recipiunt. **E**t hec ip̄a varie-
tas atq; diuersitas pulchritudo ē maxima
vniuersi quēciq; em̄ ex speciebus decēt mi-
nor esset ex illo defectu pulchritudo totiq;.
Saluti etiā et p̄seruationi vniuersi nō pa-
rū addit ista varietas sicut p̄stendi tibi.
Tam igr declaratiū ē tibi; hec qd omniū
ēqliter causa ē creator et intellect; ab ip̄o
genitus. **E**qualiter inq; q̄ntū ad se res et o-
quedā alijs indigēt medijs quemadmodū
hō anima et corpe. **S**icut et qd fabricat in-
diger materia fabricabili instrumentis fa-
brilibus igneq; et fabro omniū aut illorū
causator ē et sine illis medijs posset ip̄e fa-
cere id qd fabricatur. hominē tamen face-
re nō posset sine anima et corpe quia nec
hō ess; si illa nō haberet nec homo est ali-
ud qd illa oīo simul sumpta vel alterū eo-
rū in altero quadā p̄paratione vel mō. **T**ā
igitur intelligis et hās que dixi creatorē
oīia q̄ntū ad ip̄m equaliter causare qdā

autē p̄ media que tamen media et ip̄e cau-
sat cum vult per media et cu; vult sine me-
dijs quēadmodū p̄mū hominem sine
patre et matre eorūq; cōmixtiōe causauit
Aeteros aut p̄ medios parētes vt ambos
vel alterū eorū. nec p̄pter hoc min; equali-
ter causat. **S**ip̄ vniū medium aut plura
media causat eos quemadmodū si quis
p̄ vniū operariū aut per multos domū edi-
ficet nō magis causat eā si p̄ vniū aut si p̄
multos aut econuerso. **E**odē mō si p̄ nū-
lū aut per aliq; medium nō magis aut
minus cum per nullū medium qd cu; per
aliq;.
Quare simpliciter verū est qd crea-
tor equaliter causat omnia quēadmodū
est de se et etiam simpliciter. quia medius
vel media nihil addunt vel minuit causa-
tioni. **T**am enim declaravi tibi in primo
tractatu quoniam creator solus p̄p̄rie ac
vere nomine cause dignus est. alia vero
que velut media causationi eiusdē dei
seruiunt nō sunt nisi nūcij et deferentes
vltima recepta tanq; missa a creatore
īusmodi autem exemplum manifestum ti-
bi ē in aere qui est mediū illuminationis
que fiunt in terra et aqua et in oculis aīa-
lijs alijsq; illuminabilibus a sole de quo
manifestū ē qd sicut deferens nūcius illu-
minationū h̄mōi ē. et nemo dicit ip̄m esse
causam earū. p̄p̄e ac vt licet multū p̄stet
admiraculū ad hec vt p̄ficiatur iste illumi-
nationes solē aut p̄mū nō nominat cau-
sam veram ac p̄p̄am earū dē. **E**odē mō
se habet de igne et calefactionibus medi-
atis. **S**imiliter de facie quacūq; et resulta-
tionibus eiusdē in speculis. **V**erū si dilige-
ter p̄sideres qd et ip̄e sol et ignis et quicq;
est eis in p̄te ista simile nihil habet. qd nō
a creatore receperint et qd vasa sunt infla-
entis seu redditiōis p̄mi fontis et hoc tāq;
hoc pacto atq; p̄dictiōe vt p̄mū impleta
qd sup̄abundat in alia receptabilia resur-
ant ac cedundēt quēadmodū aluci flumi-
nū alieq; p̄funditates cum implete fu-
erint inundationibus fontis aut alijs in
alia loca receptibilia qd sup̄est transmittit.
Sic oīa ista qd cause nōiant inundatione
p̄mi vniuersalisq; fontis impleta qd super-
est ad alia vel deferunt vel transmittunt.
Et hoc ē qd dicit auencebron in libro suo
fonte sapientie hoc ē inquit iudiciū largi-
tatis datoris bonitatis et obediētie vni-
uersorū ad ip̄m qd vnaqueq; res cōpelli-

dare seipam et intellexit in hoc dare simili tudine sui et manifestum est hoc in influen tis naturalibus et eo ei excludit creator aua ricia a creaturis quantum est de lege nature ut nulla earum possit sibi vel appropriare vel retinere aliquid ex bonitatibus suis natura libus ut non eam put possibile ei est alijs co municet et largiat. An putas solem vel mi nimum radiorum suorum posse retinere sibi. et si retineret illum quod putas creatorem facerem Perito enim et illum et alios omnes ei de auffer ret. Regra igitur exempla ista omnia et simili tudines et apparet tibi euidenter. quia crea tor causa est simpliciter et equaliter omnium. Sicut est sciens et intelligens equaliter omnia. Amplius. Si verum est quod ponitur et sic ponitur creare. id est de nihilo facere. non esset opus proprium ac singulare creatori. imo commune omnium intelligentiarum quare ipse non esset proprie ac singulariter creator. De nihilo enim faceret vnaqueque earum intelligentiam immediate sequente ipsam et animam celi sui et insuper ipsam celum suum cum materia eius et forma de nihilo faceret. Amplius. Cum maior sit potentia intelligentie noue quam po tentia alius prime quod appet et contrarius. quasi actualitas et perfectio prime maior est longe quam actualitas et perfectio noue quod appet ex pugnate ad perfectissimum. id est creatoris et ex nobilitate ipsius quam longe nobilior est quam noua. Quia igitur secundum eos per potentiam aliam suam intelligendo scilicet ea cau sat vnaqueque earum materiam sui celi maior debet ex necessitate esse materia celi lune quam materia celi primi. Quapropter et ipsum celum lune maius debet esse ex necessitate quam celum primum. Quanta enim ex materia est. Amplius. Secundum hunc errorem non erunt nisi decem substantie spirituales abstracte naturaliter. et ideo maius erit credulitas de angelis et de omnibus milicijs celestibus. que tamen est omni lege et iam omni opinione pene omnium hominum firmata. Stabiliatur autem tibi stabilitio demonstratiua multiplici loco suo. Amplius. Nemo rem honorem ponit creatori quam cuius ex regibus vel principibus cum iuxta eum non ponit multitudinem assistentium et ministrantium ei de proprie ei non assistunt ei vel sunt contra eo nisi qui eum ut ita loquamur facie ad faciem inueniunt et hoc secundum ipsos non est possibile nisi decem intelligentijs vel aliquibus earum quare solitarii valde et absque honore re-

gio illum ponunt. Penarius ei non est multumdo magnificentia regia sola digna neque sola apparere debet in regali palacio. Amplius. Videmus solem et magnitudinem et splendorem ceteris omnibus planetis atque stellis maiorem propter quod et celum eius ceterorum planetarum celis videtur esse nobilium cum sit luce sine splendore ornatum. et eius splendore sola tota sublimaris regio illustratur solusque sufficit diem efficere noctemque fugare. Quia igitur idem est ordo causarum qui est et causator et proportionalia sunt semper cause et causata necesse est intelligentiam celi solaris nobiliorem esse non solum intelligentijs inferioribus. Sed etiam intelligentijs superioribus. id est superiorum celorum qui sunt celi planetarum aliorum. Vides igitur manifeste quia non est idem ordo in nobilitate celorum qui est et intelligentiarum. Eodem modo et contra hanc ordinationem facit stella Iouis que tanto maior est stella Saturni. Similiter et stella Mercurij que est omnium planetarum minima cuius celum non sit omnium celorum planetarum infimum. Immo secundum omnes aut tertium aut quartum. Amplius. Si intelligendo vel se vel alia ita causauerunt celos suos intelligentie nouem causauerunt ex necessitate omnes perfectiones eorum. Quare et planetas ipsos qui quendam perfectiones eorum sunt vel saltem partes perfectionum. Multo enim decori et ornatui celorum suorum sunt planete naturaliter. Quare aut perfectiones eorum sunt aut partes perfectionum ipsorum. et propter hoc causata ipsarum intelligentiarum. Idem igitur debet esse ordo eorum in nobilitate et alijs perfectionibus qui est et ipsarum intelligentiarum. Quare Saturnus secundum hoc erit maximus luminosissimus ac potentissimus planetarum et ita unusquisque aliorum habebit perfectiones istas iuxta ordinem suum et iuxta quantitatem elongationis sue vel a Saturno vel celo eius. et iuxta comparationes intelligentiarum eos causantium. Tibi autem manifestum est et omnibus videntibus parumque circa hec exercitans sensu ipso contrarium. Amplius. Si intelligentie causauerint ipsos planetas causauerint eos vtrique per vias causationis per quam et celos suos quare intelligendo possibilitates suas causauerint materias.

Pars prima de vniuerso

eorum. et intelligendo perfectiones suas seu actualitates cauſauerunt formas eorū. **P**ico igitur quia ex neceſſitate ſcōm hoc planete non ſolum equales facti ſunt celis ſuis. imo idem cum cauſe. p omnia eedē. **V**erbi gratia. Intellectus quo intelligētia celi ſaturni intellexit potentialitatē ſuā cauſando materiā celi ſui ⁊ materiā ſtelle ſaturni aut ē vnus ⁊ idē nūero nō repetitus aut nō. Si ē vnus ⁊ idē nūero ergo ⁊ cauſatū vnū et idē nō ſolū egle. qre materia ſtelle ſaturni. ⁊ materia celi ſui erit vna ⁊ eadē numero. Per eandē viā ē oſtēdere q ⁊ forma eorū eadē nūero. Quare celū ipm ſaturni cū ipa ſtella eiꝯdem erit idē numero nō ſolū equale alterū alteri. Si nō ē vnus ⁊ idē numero ſed fuit repetitus tamē ex neceſſitate egle fuit intellectus quo intellexit pmo potencialitatē ſuā cū cauſaret materiā celi ſui intellectui quo intellexit vel eadē hora vel alia potencialitatē eandē cū cauſaret materiā ſtelle illius. Neq; ei laſitudo neq; obſcuratio aliq; aut cauſa minoratiōis facta eſt circa eū cū hmoi mutatiōes ad intelligētiā nō attingāt. Quia igr ex eglebus cauſis egle ter p omne modū ſe habētibꝯ egle eſſe cauſata neceſſe ē. **M**anifeſtū eſt ex neceſſitate equales eē materias illas p oēm modū ⁊ eadē viā ē oſtēdere egleſitatem formarū. Neceſſe igr erit celū ſaturni equalē eſſe ſtelle ſue ſiue planete ⁊ ad hūc modū de alijs celis ſcꝯ ⁊ planetis ſe hēre neceſſe ē circa qd nō optet vel meꝯ alii diſputare. **A**mp; erit illa innūerabilis multitudo intellectorū q; intellexit intelligētia celi ſtellarū dū cauſaret eiꝯ formā. **M**anifeſtū ei eſt q; in ſeipā nō inuenit tantā multitudinē extra ſe igr intellexit multitudinē quā intelligēdo cauſauit tā multiformē variētatē in forma celi illius hoc autē nō potuit eſſe niſi vel ipa multitudo q inuenitur adhuc in forma celi vꝯ alia poſt ipā. alia nō q eē poſt illā nō potuit cauſa eē illius cum cauſa nō poſſit eē poſterior cauſato. Si nō ipa multitudo ſic intellecta cauſa ſi multitudinis poſtmodū actu exiſtentis in forma celi. hoc ē ſi intelligēdo eā cauſauit eā qlit hoc denegabit creator. videlicet vt intelligēdo p modū iſtū multitudinem vniuerſitatē ſeu quācūq; ei placuerit non cauſet eā. Quin etiā tūto ampliꝯ ac ſi fortiꝯ iſtud pgruit creatori qnto ſuus intellectus et ſui intelligere ſup oēm pꝯationes

imo cogitatū ſupeminet intellectibus oīm aliorū. **M**anifeſtū igr tibi eē dꝯ ex hijs q; iſta q poſuerūt de generatiōibus intelligentiāz atꝯ celorū magꝯ dicta ſūt ſubtiliter ⁊ ingenioſe q; vere.

Cauſe que videntur in errore pmiſſus ariſtotelem et alios induiſſe.

Cauſe autē errorū iſtꝯ videntꝯ poſſi mū fuiſſe tres harū pma fuit ignorantia eorū q nō intellexerūt verbū creatoris neq; virtutē ipius verbi. **E**ſt enī nō ſolū enūciatiū vt ita loquamur ſed etiā imperatiū imperioſitate forti in vltimitate fortitudinis ppter qd eiꝯ imperio obediunt non ſolū ea que ſunt. ſed etiā ea que nō ſunt ⁊ nō ſolum in faciēdo et nō faciēdo q mādauerit aut prohibuerit. **S**ed etiā in eſſendo ⁊ nō eſſendo in fiēdo ⁊ nō fiēdo. pꝯ qd qdē ex pꝯphet; bebreorū dixit qꝯcat ea q nō ſūt taq; ea q ſi hmoi autē exemplū ē q; ſi fuerit dignatio creatoris vt dicat mortuo p verbum illud ſuū vel pꝯcipiat ſurgere eadē facilitate p oia obediēt ei mortuus ⁊ ſurget ſiue reſurget. q obediēt ei viuens et ſanus iacēs aut ſe des ſi enī ſurgere iuberet. **T**ū ei de ſe ſolo ⁊ p ſe ſolū poteſtate impioſiſſimā habeat ⁊ in morte ⁊ in vitā ex neceſſitate parafacilitate eidē obediuit. **A**tende etiā q a nol; ipi nō ſolū verbis noſtris anūciamꝯ aſi firmātes et negantes ſed etiā imperamꝯ qꝯquid fieri volumꝯ. **S**ic et creator illo vnico verbo ſuo nō ſolum dixit omnia fieri q fieri voluit ſ; etiā fieri mādauit ſiue pcepit et hec fuit vna ex ignorantijs eorū. qm ſi forte aliqd vꝯ nouerit vꝯ cogita uerit ignorauerit q; eē imperatiū imperioſitate q; oī xi. et hec ē virtus eiꝯ omnipotentiffima. **S**ecunda cauſa fuit ignorantia libertatis ipius creatoris qua operatur abſq; eo q; nihil prohiberi poſſit nullo modorū ab eo q; vult aut cogi ad id qd non vult. ipa autē opinari niſi ſunt. **S**icut pꝯdixi tibi q; operaretur per modum nature ⁊ iuxta ordinem ipius cum ipe opetur per electionē et voluntatem liberrimā. **N** ergo dicunt quia ex vno ſcōm quod eſt vnū ⁊ p id qd eſt vnūꝯ omni modo non pertinet ad creatorē in cauſationibus et creationibus iſtis. **N**on enim operatur hec creator; hec cauſata vel cauſat p id qd vnū aut inqūttū vnū ſ; p voluntatē ſuā et pꝯ vult. **S**icut figulus nō per vnitatem ſuā format vaſa ficilia. **S**ed per voluntatem ſuā

et propter hoc facit ea prout vult et qualia
vult. **S**cet p verbū suū qđ non est verbū
solūmodo enūciāns. **S**z imperās impio
fortissimo et eius imperiū atq; volūtas nō
ē aliud ab ipō et de isto vbo similitudines et
exempla dedi tibi aliq; hic. Verbū ei istud
nō ē tm ymago s; exp̄ssio creatoris. ymo ē
etiā exp̄ssio volūtatīs creatoris. lucidissima
ac p̄spicua qbus datū ē ipm audire et itū
eri. Tercia causa fuit opinio eorū erronea
qua putauerūt elōgationē posse aliqd apō
creatoris et estimauerūt creatorē lōge esse a
qbusdā et ppe qbusdā et ppter hoc ipm
nō opari p se aut ininus opari. **N**ō intel
lexerūt igr supeminētiā creatoris et amplitu
dines ac fortitudinē virtutis eius q attingit
ad summū vniuersū vsq; deorsus et a pmo
creatoris vsq; ad nouissimū. oīa p̄tines te
nens et retines put vult et qđm vult alio
qn reciderēt in nō esse. **U**n̄ educta sunt ab
ipō et p ipm. **I**st igr infra omnia et sub om
nib; vt fundamentū et fulcimētū sustinēs
ea et subportans et est supra omnia nō so
lum vt rex et imperator omniūz dominan
tissim; imo et vt fons influētissim; a quo
incessanter descendunt riuī seu fluēta boni
tati ipius et sup creaturas eiusdem hoc ē
sup omnia secula et seculorū singula et ita
omnia et in omib; oīa nutries ppagans
moderās et regens et ppter hoc operatur
omnia in omib; iuxta qđ exponā. **Q**uē
admodū em̄ p̄dixi tibi. q̄cunq; bona. q̄cū
q; salubria q̄cunq; quolibet mō salubria
a rebus exiūt de p̄sentia ipius. hoc habēt
quēadmodū q ab anima exit vita ex hoc
ē qm̄ in ipā animā p̄sentialiter ē fons vite
sicut se habet et in vnoquoq; aliorū sicut
q a sole exit lux de p̄sentia est vniuersalis
ac redundāntissimū fontis et ad hunc mō
dū se habet de omib; aliis opationib;
naturalib; seu pot; effluentis ppter qđ
sancti et sapiētes in lege heb̄teorū et i lege
xp̄tanorū creatorē operari omnia in oib; di
xerunt. **I**ntendentes et intelligentes om
nia que sunt nature vel gratie.

De origine celorum.

Quod autē verbū creatoris nō tm
q sit ars et sapiētia ex ipō eternaliter
et apud ipm genita atq; verbum
quo non solū dixit oīa vel fieri vel fienda
ē. **S**ed etiā impauit siue mādauit ppter
qđ et illud dixi imperiū ipius ostēdi tibi p
similitudinē verborū nostrorū q nō solum
dictiones nr̄e sunt. id ē affirmatiōes et ne

gationes. **S**ed etiā imperia. id ē p̄cepta et
phibitiones et hoc euidenter attestat san
ctus et sapiens in sermone suo dicens. **P**i
xit deus fiat lux et psequēter multa similia
Sicut illud fiat firmamentūz que omnia
sonāt imperiū. Verbū em̄ fiat imperiū est
seu mandatū vtrūq; insinuans intelligēti
bus creatoris verbū esse etiā mandatum
eiusdes siue imperiū quo p̄cepit luci vt fie
ret et subiūxit et facta ē lux q̄si diceret obe
diuit lux q nō erat omnipotenti mādato
creatoris et de nō esse. tanq; vocata eodē
vbo venit a desse quēadmodū si vocetur
mortu; ad vitā. **H**odē ergo vbo et illo vni
co quo dixit omnia vel faciēda vel fienda
esse mādauit vel p̄cepit vt fierent in nobis
autē nō est possibile ita esse ppter imper
fectionē verborū nostrorū alio ei vbo et alia
locutiōe enūciām; id ē vel firmam; vt ne
gam; aliqd alio p̄cipim; seu mādam;. **Q**um
autem attenderis diuersitatem mul
tiplicem que est in celis a pte motuū suorū
polorum plagarū et quia motus eorū est
declinans et obliquus a motu primi celi q
solus est rectus inter eos et poli eorū di
uersi a polis eius. poli enim eius poli mū
di sūt ppter qđ ipm philosophi applan on
vocauerunt. id est sine errore quoniā mo
tus eius ē vn; sp̄ equalis nō diuersus ne
q; obliquatus obligatus sup polos equa
toris diei siue equinoctialis circuli. **S**uz in
q̄ hic omnia considerauerunt tibi hic
omnia iudiciū p qđ appebit tibi non esse
de intelligentijs et animabus celorū atq;
celis ipis. sicut possunt et hoc est quoniā et
intelligentie et anime celorū atq; ipi celi si
miles essent ex necessitate per omnia exce
ptis pparationibus que sunt fm prius et
posterius et magis et minus in virtute atq;
nobilitate et ceteris h̄mōi alias autē vn;
ēet ista tanta diuersitas. **S**imiles em̄ cau
se per modū quo files sunt impossibile ē
dissimiles habere effectus. **I**am igr decla
ratū est tibi quia vniuersitas exiuit a crea
tore vt verbū et imperiū suū seu mandatū
hoc ē put dixit dictiōe sua eternali et vbo
et put mādauit eodem verbo suo omni
potentissimo atq; imperiosissimo.

De generatione celorum et elemento
rum vtrum simul et subito an per genera
tionem inesse exiuerunt.

Quia vō restant adhuc alie quest
iones determinade q̄rū p̄ma ē vtr
oīa simul ab ipō exiuerint. oīa in q̄

Ibars prima de vniuerso

q̄ nō per generationē ⁊ corruptionē sunt
Que ei generat p corruptionē alioz ex ne
cessitate posteriora sūt illis ex qbus p ipo
rū corruptionē generat cū impossibile sit ali
qd generatū corripī nisi postq̄ d̄ hīs igr
manifestū ē tibi quo ordine a creatore exi
uerint vel exeat. **D**e substācijs aut nobili
b⁹ abstractis atz spoliatis a materia nō ē
pueniēs vt cōsiderationē hic faciā. qm̄ nō
dum stabilit⁹ ē earū exitus a creatore nec
declaratū eaz ēē quoz vtrūq̄ fieri necesse
ē anteq̄ pueniēter inquiri possit q̄liter exi
uerūt a creatore. **D**e celis igr ⁊ terra cete
risq̄ elemētis de stellis et luminaribus et
forte de animalib⁹ atz vegetabilib⁹ si for
te fuerit aliq̄ hmōi. p̄ma q̄ dico p̄p̄ eos
q̄ mōi antiquitatē vel eternitatē posuerunt
huiusmodi ei homines ponere necesse ha
bēt abiq̄ p̄ncipio sp̄ fuisse generationem
animaliū ⁊ vegetabiliū ⁊ generaliter ge
nerationi ⁊ corruptioni eternas. p̄mūz
igr inuestigandū ē de celis atz elementis
vtrū simul exiuerint ⁊ vtrū subito an p ge
nerationē p̄tinuā. **I**nter hec. **S**i qd ho
rū p̄mūz exiuit vel si qua exiuerint p̄ma.
Ubi etiā conabor stabilire q̄ dixit sanct⁹
⁊ sapiens hebreorū p̄pheta ī fmōne suo
p̄mo cui etiā gens xpianoz p̄sentit. dixit
ei. **I**n principio creauit de⁹ celū et terram.
Ubi p̄mitta hāc radicē ordo nature ordo
ē creationis cui⁹ hec ē intētiō vt q̄ p̄ora sūt
natura intelligat ēē p̄iora creatiōe siue p̄
us creata. **Q**uoniā igr extrema in omī co
trarietate p̄iora sunt alijs. celū autem vl
mū ⁊ terra extrema. **S**icut loco suo decla
rabo ex necessitate p̄mo creata sunt. **I**dez
autē est dicere p̄mo creata et in p̄ncipio
creata. **M**anifestū igr est q̄ in p̄ncipio
creauit de⁹ celū ex terrā hoc ei ē an corp⁹
ra alia. **A**ppet igr tibi iam ex hīs q̄ qdaz
narrationes p̄pheticē etiā p̄clusiones phi
losophicē sūt hoc ē ī phylosophia declara
te ac demonstrare sic ē hec. dixit ⁊ facta sunt
mādaui ⁊ creata sunt. **S**ilr ⁊ hec dixit de
us fiat lux ⁊ facta ē lux ⁊ siles narrationes
q̄ ibi subsequūtur. hec aut narratio q̄ dici
tur. **I**n p̄ncipio creauit de⁹ celū et terrā
ex mult⁹ p̄clusionib⁹ aggregata ē quaz p̄
ma ē deū esse ⁊ huiusmodi declaratio p̄ti
net ad primā p̄ime phylosophie partem.
Alia p̄clusio ē celū ⁊ terrā creata esse et de
potēcialitate eēndi educta esse in actū eēn
di ⁊ generaliter omē materiātū atz forma
tū ⁊ hāc declarat scientia naturaliter. **T**er

cia ē hec scz celū ⁊ terrā inter corpalia p̄ia
mo creata ēē et hmōi demonstratio funda
ta est sup radicē quā p̄misi tibi q̄ ē hec. q̄
idē est ordo creationis seu generatiōis q̄
rūcunq̄ q̄ est ⁊ esse sine eēncia ipoz et de
claratio radicē istī est p̄ hāc aliā radicē q̄
finitū ⁊ viariū ducentiū ad illos idē ē ordo
in p̄ioritate et posterioritate. **A**lle autē vel
essencia sic se hz ad creationē seu genera
tionē sicut finis ad viā suā. **D**eclassat etiā
idem ordo. id ē p̄mitas creatiōis celi ⁊ ter
re per hoc q̄a idem ē ordo actū et potē
tiarū siue actualitatū et potentialitatum.
Qui autem est ordo potentialitātū idem
est ordo exitū de illis ⁊ q̄ exituum idē ē
actū siue effectū. **Q**uia igr creatio et ge
neratio exitus sunt de potentia in actū et
potēcialitate in effectum essendi. **M**an
ifestū est q̄ quoz act⁹ p̄mi sue actuali
tates eozū exitus de potēcialitate p̄mi
sunt. **S**uz igr celū et terrā ex necessitate p̄ia
ma sunt v̄ipote extrema iter corpalia. erūt
ex necessitate eozū exitus de potēcialitate
eēndi in actū v̄l effectū p̄mi. **S**uz nō istī
nō sunt nisi generatiōes aut creatiōes eo
rū. **Q**uare manifeste declarat⁹ ē tibi per
hec vt p̄sequēt ipa esse p̄ma creata ⁊ hoc
ē dicere. **I**n p̄ncipio. **Q**uarta hō p̄clusio
est celum et terrā a nullo alio creata ēē q̄
ab ipo deo seu creatore. **A**t sup hec iaz po
sui tibi ī eis q̄ p̄cesserunt p̄batiōes per q̄s
destruūt fmō eoz q̄ posuerunt celos crea
tos esse ab intelligentiis. **Q**uia hō esse nō
potest dari nisi a creatore. **M**anifestū est
nec intelligentiā nec aliā vllā substāciā
dedisse ēē celis vel alijs cuiq̄ existētib⁹
Quod solus creator dat esse rebus creatis
ex quo p̄firmatur quarta conclusio.

Icet autem hoc declarat⁹ sit tibi
in p̄ma parte h⁹ magisterij faciā
tū tibi hic rememorationē decla
ratiōis istius. **D**ico igr si nō esset lux nisi
lux solaris. nō esset lucem vel relucē alio
nisi ab illa v̄l p̄ illā. **S**ic cū nō sit eēncia
le aut primitiuum. nisi creator nō erit rece
ptum vel datum nisi ab illo et per illū et
attende diligenter comparationē istā
qm̄ esse est p̄mū et maximū. id ē ampliss
mū oīm eoz q̄ p̄cedūt a creatore ⁊ q̄ reci
pit v̄nūq̄q̄ ab ipo. **I**mpossibile ē ēē ma
nifestū aliqd recipi vel fluere sup rem qua
rūq̄ an ēē. **N**ō ei receptibile ē alie influen
tie nisi q̄ iaz recipit ⁊ habet esse. **A**t igitur
ēē sicut lūmē sparsum a luce creatoris sup

amplitudinē et latitudinē vniuersi et sicut
influentia in plures profunditatē et receptibi-
litate siue capacitate eiusdē. Sic igitur yma-
ginare creatorē in vniuerso sicut lumē ra-
diantissimū et sicut similiter ymaginare eē
vniuersū sic circūfulgētiā ipsius et radio sita-
te et luminositate quandā ipsius expensam in
oibz et p oia. Sicut igitur ea q lucerēt si sola
lux solis eēt. suū lucē nō deberēt nisi illi.
Sic q̄cūqz sunt nō debēt suū eē nisi crea-
tori et hoc incōpabiliter ampli⁹ q̄ lucēcia
debere possent. suū lucere luci solari. Con-
tra autē vna ē in hoc qm lux solaris elōgati-
onē hz ex necessitate et p̄pinqtatē ad illū
minabilia sua et corpales seu locale. crea-
tor vero vnicuiqz creatorū prim⁹ ē ac pre-
sentissim⁹. imo etiā itim⁹ et hoc p̄p̄ere ti-
bi p̄p̄ abstractionē siue spoliatiōnē cō-
ditionū oīm atqz formarū accidentalīz et
substantialiū. Q̄i ei ab vnoquoqz creato-
ri oia hec abstraxerūt vltimū oīm inuenie-
tur eē vel entitas et p̄pter hoc dator ipsius
verbi grā. Quz socrate spoliauerūt a forma
sua singulari q̄ ē socrate et a specifica q̄ ē
hō et a generalibz q̄b⁹ ē animal corp⁹ sub-
stantia. adhuc remanebit ens. qua p̄pter
remanebit ei eē suū et entitas q̄si intus
indumentum ipsius et velut in cerula q̄ pri-
mo induit ipm creator et cū ipm eē et entī-
tate ei detraxeris erunt ei detracte omnes
cause eēndi et adminicula excepto solo cre-
atore. Quare manifestū ē q̄ oīm admini-
cutorū ad indumentū eēndi. primū ē cre-
ator et intus. hec autē oia idcirco scripsi
tibi hic vt eriga te quo quō ad ymaginan-
dū sublimitatē creatoris cui⁹ p̄pleta cogni-
tio beatitudo ē et glia et vtrūqz intellectus nre
et igitur adhuc deduxi te p̄ vias p̄bationū
et declarationū vt certū sit tibi inter corpora
et corporalia p̄mo creata eē celū et terras. Et
q̄ narratio p̄phetica q̄ dixit sanct⁹ et sapi-
ens in smone suo. In principio creauit de-
us celū et terrā cōclusio ē aggregata ex tri-
bus conclusionibz vel q̄tuor in sciētiis di-
uinalibz et naturalibz declarati ac demō-
strati et feci tibi rememorationē quorūda-
z ex declarationibz huiusmodi q̄le opus
fuit et debuit hic fieri.

Est autē adhuc q̄stioēs de celo i prin-
cipio creato qd vel qd illud sit. vs
an totū q̄ ē a luna supra inf̄ intū-
mam celi lunari sup̄ficiē et extremā siue ex-
tremā sup̄ficiē celi q̄ greci applanon no-
mināt. an sit aliud celū sup̄eminēs huius to-

ti de quo soli sapiētes xpianorū loquūt et
greco noīe vocāt illud empireū hoc ē val-
de igneū nō a vehementia ardoris vt ip̄si
met dicūt. Sed a sup̄eminētia splendoris
stabilire ante eē isti⁹ celi nō ē locus hic.
quin potius in sequētibz vbi nūerabo tibi p-
tes et declarabo vniuersū corporei seu cor-
poralis. Hic igitur supposito interim valz q̄
sit celū p̄ter celos noīatos a philosophis
lōge sup̄eminens illis. nō tā altitudine lo-
cali q̄ etiā nobilitate. Melius p̄feratū dū
vtrū subito an p̄ter celū illud et terra crea-
ta sint et vtrū aliq̄ aliā sint simul creata cū
eis. hoc ē eodē die vlt̄ hō. a vlt̄ puncto tem-
poris et q̄ et quot sint illa q̄ simul cūz ip̄s
creata sint. Dico igitur si nō essent inter celū
et terrā creata aliq̄ corpora vel aliq̄d vniū cū
solum corpus. locū implere possibile sit ex
necessitate inter celū et terrā esset vacuum
Tam autē didicisti alibi et etiā i p̄cedētibz
et etiā declarati ē tibi p̄ me vacuū eē non
posse et facile ē tibi ex illis q̄ p̄misi tibi in
tractatu circa vacuū ostendere. q̄ si vacuū es-
set inter p̄dictū celū et terrā illa hora ex neces-
sitate celū terre p̄ngūtū eēt ex oī p̄re cū vacuū
um distantia facere nō possit sicut iam dī-
disti. Sequeret etiā ex hoc q̄ iūma sup̄-
ficie celi q̄ ē cōcauitas eius eēt equalis ex-
time seu extreme superficies terre que est p̄-
modū eundē cōnexitas ipsius. Ampli-
us. elongatio quo mō ē inter celū et ter-
ram esset facta. aut per motum localem ce-
li aut per insp̄sationem aut densationēz
eius. Vtrūqz autem est impossibile mani-
feste. Sic enim fuisset celum sic motum lo-
caliter in omnē partem motu insursūm vlt̄
delicet vt superius emisperiū motum fuisset
in suū sursum et inferius similiter in suū
um sursum quod est inferius ad nos fm̄
sitiū facta eēt ex necessitate scissura iter duo
illa emisperia et abruptū esset alterum ab
altero. Eodem autem modo necesse esset
et de alijs partibus quare totū celū scissū
eēt in duas p̄tes et totaliter laceratū. Et
si superius emisperiū motū fuisset in sur-
sum et per hanc viam elongatū a terra
inferius autem emisperiū quasi tractū
ab ip̄o ex necessitate appropinquasset ter-
re et fuisset motum motu indeorsūz vide-
licet ad terrā. et ita due partes celi fuissent
moto contrarijs motibus. hoc autem im-
possibile est. cū natura vna sit duorū emis-
periorum. motus enim contrarij manife-
ste sunt mor⁹ a terra et motus qd terrant.

Pars prima de vniuerso

Necessario igitur erit fm hanc positionem p
inspissitatem corporeitatis celi facta fuisse
ista elongationem. Quare substantia celi
erit rarefactibilis et densabilis. **N**o e aut
opus vt ptra qualibet opinionē dispufes
pferim cū a dō manifeste falstatis sint vt
incōuenientia que ex ea sequuntur. quilibz
est parui intellectus facile videatur. **I**nu-
tiliter quippe data fuiffz celo ab initio sub-
tilitas et raritas substantie siue corporeita-
tis sue. si tam cito oportebat ipum mutari
in contraria dispositionem. Sequit etiaz
ex hoc ipm creatorem ignorasse mensurā
operis sui vel de industria errasse. Si em
pfcuit magnitudinem in qua debebat ee
et remanere celū. cur ab initio illam eidez
nō dedit. **N**ullus eniz artificii apud nos
adeo imperitus est adeo ne parū sollicit
operis sui vt scilicet in eo faciat aliqd q
statim oporteat eū destruere vel corrumpere
Si vō non pfcuit mensurā operis sui ne-
cessario fuit vel erroneus vel ignorans in
eodem. hoc aut. id est tantus defect. nec
in mediocriter perit apd nos artificibz in-
uenitur. **S**ermo igr iste manifeste errone-
us est. patefactū igr est tibi qua de causa
inter celū pmo creatū z terram necessario
fuit creatū cū illis vel vnū vel plura. **Q**ui
autē dicunt vltra celū qd nomināt appla-
nō nihil esse corporeū vel corporale z po-
nunt illud celū pmo qui et nouem celos
hoc est totū qd est inter celum lunare z ap-
planō vocant quādoqz celū et **A**ristotel.
interdū dicit totū illud esse vnū continuū
Isti ergo ponunt inter illud celum z terrā
quattuor elementa mō esse et quidam ex
eis materiā quattuor elementoz creatam
fuisse ab initio velut massa in quandā cō-
fusam. **R**evolutionem aut celi calefactā z
exsiccatā et subtiliatā superiorem partē ipi
us et fit generatū ignem elementū z ee cō-
tiguū celo lunari. **S**ecundā vō eiusdē ma-
terie partem dicunt eodem motu celi sub-
tiliatam quidem et calefactam eodez mo-
tu celesti nō autem exsiccatā z ido reman-
sisse humidam et sic ex illa generatū esse
aera. **T**ercia vō ppter maiorem elon-
gationem a motu minus qdem subtiliatam
z offiino non calefactam et ppter hoc ge-
neratā esse ex ea aquā elementū. **T**erram
ea grossicie substantie in qua ē in q infima
at narratio illa pphetica quā premisi tibi
vel resedisse vel in fundo mundi isti sub-
limaris tanqz fecem omniū elementoz

et sic generatū esse per separationem par-
tiū subtilioz atz nobilioz a cōmuni mas-
sa. **I**sti igr si volūt intelligere sermones p-
pheticos antedictū necesse habet ponere
q in principio creauit deus celum z terrā
id ē massam illam materiā quattuor ele-
mentoz et omniū alioz generabilium in
mundo isto nature pferim cū ipi ponant
generationes omnes q hic fiūt fieri p mo-
tū celoz quēadmodū formationē vasorū
ficiliū p reuolutionē rote figuli. **A**um igr
deū ponāt omniū formabiliū istoz facto-
rem et velut figulū. **R**otā vō celi ponāt ei
instrumētū p qd oia ista format aut gene-
rat necesse habet intelligere vt dixi qd dicit
tur. **I**n principio creauit deus celū et terrā
tanqz vniuersū figulus rotam et limū.
Manifestū em est de figulo quia in p-
mis habet providere sibi de rota et limo
anteqz procedere possit ad formationē cu-
iuscunqz vasoz q per rotā de limo forma-
turus est. **A**t igitur rota celi sub pedibus
creatoris. hoc est sub beneplacito eius vt
voluat eam pō vt requirit formatio vaso-
rum. quemadmodū rota figuli sub pedibus
eiusdem. **E**t materia illa atqz ipsa ele-
menta ex illa generata in voluntate eius
quemadmodū lutum obedientissimū in
manibz figuli. et huic sermoni cōcordare
videntur aliqui sermones prophetarum.
Queri difficile est eis sermones pphetarū
qui sequuntur isti intellectui suo cōueni-
ter aptare pō eo q omnia elementa sub
celo esse ponunt. et per celum vt p dixi ge-
nerata fuisse et ita nihil aque esse vltra lu-
nam quoniam nec vltra aera. **S**ermo vō p-
pheticus videtur ponere totū celum ante-
dictū. id ē nouē celos creatos fuisse in me-
dio aquaz z medietate aquarū sup celos
esse ac remansisse. **C**elū vō qsi natare sub
aquis illis et super aquas inferiores. **C**au-
sa autē que eos ad hoc induxit vna videt
ee contrarietas quā opinati sunt esse inter
celū istud et terram. **T**erra autem omniū
corpōz imobilissima est fm totum partes
enim eius multe fm totum mouētur. **S**i
cut vna gleba vel vnū mons quemadmo-
dum apparet in terre motu. **C**elum vero
mobilissimum omniū corpōz quēmos-
ta sunt nobis. **Q**uare sicut illa infima ita
illud supremū. **A**lia autem causa quoniam
quies et motus cōtraria sūt. locus vō me-
dius in spha mūdī. g z infimū ē locū q
t. p. p. z p. p. hanc causā dat ē re naturalis

Sicut et quies data est ei soli scdm totū.
 Quare motus locus propus erit extremus
 sine supremo. hoc igitur celū qd ē mobilissimū
 oim supremū naturalit obtinet locū.
 Quodis em omnibus eis visum ē. ut sicut
 infima mundi pars. id ē terra fm totūz p-
 petuo tota quiescit. ita vltima pars mudi
 sine extrema tota perpetuo moueat. In se
 quētibz autē satisfactū tibi de hoc. et decla-
 rabo celum aliud eē quod est omnū celo-
 rū vltimū ac supmū. cui nec ē motus nec
 inquietudo aliqua. imo ē perpetua stabi-
 litate quietū atq; firmatū. **P**ro si qui sic po-
 nunt ponat celos. nō alia de causa moue-
 ri nū ppter generationē seu formationēz
 generabiliū sicut dicunt de tota figuli nō
 erit nature motus huiusmodi sed obediē-
 tie dei altissimi cessatur ex necessitate cū
 cessabunt generatio et corruptio qd eē ces-
 saturas suo loco patefaciā tibi p vias pro-
 bationū si deus voluerit et etiā ipos mo-
 tus celoz cessaturos.
Stabilitio decimi celi qd empireū vo-
 catur et stabilitatis atq; quietis ipius
Quonia pphete tanto credidit.
 pūm gens hebreoz inducta si-
 gnis et mirabilibus in qbus mis-
 sus est vt ei crederet ab ipis et per que eti-
 am humiliato rege egyptoz. et flagellata
 egypto flagellis. qbus nec dii egyptioz
 resistere poterunt populi hebreoz a serui-
 tute egyptia liberaret. gens etiā ipiano
 rū nō em minus eidē pphete credit. quin
 etiā magnificentius atq; sublimi deo
 sentit et sermones eius. Sicut et vere sūt
 sermones reputat dei. et nephas eē cōtra-
 dicere eis pseqr tibi narrationes eiusde
 pphete et declarabo veritatē in quaz lex
 vtraz consentit. **P**ico igit qd celū vltimūz
 vt pdixi est vltra nouem notos ac nomia-
 tos celos supeminens eis distantia mul-
 ta et est istud celum habitatio substantia
 rū q vocatur angeli sancti et terra ei non
 ē contrariū fm totūz scdm mediū sui qd
 nominat infernū. **Q**uādmōdū enim in-
 fernus locus ē pure et maxime et solū mi-
 serie. Sic celū illud locus ē pure ac maxi-
 me solusq; felicitatis. **M**anifestū est
 autē tibi per se qd indigentia est pars mise-
 rie qre manifestū ē in loco illo nihil eē in-
 digentie sicut nihil miserie. **M**otus aut ois
 ppter indigentia ē et si fuerit localis erit p-
 pter indigentia. loci aut situs q per motūz
 querit. **Q**uare apud celū illud omnino im-

possibile ē esse motū. **N** si dixerit qd qd
 habitatores celi illi? seorsum sunt ab om-
 ni indigentia nō autē ipm celū et ppter hoc
 mouet qd ipm indiget renouatiōe sitū in
 partibz suis nō in se totū. vel qd motū ipse
 pfectio ei? ē. **D**ico quonia sermo ipse erro-
 neus ē pūm qd motu isto et si a egrunē no-
 ni situs pūm? celi ptinge sic auferet et cōti-
 nue per eundē motū eis dē. pars em q mo-
 tu venit ad hūc sitū videlicet vt supemine-
 ret verticibz nris. eodez motu rapit et de-
 pellitur ab eodē situ et ad hūc modū se bz
 de singulis pūm? celi illi? **Q**uare qd ac-
 quiritur de sitibus partibz celi per motūz
 illū circularē totū auferetur eidē per ipsum
 Quicquid igit confert eis in parte ista au-
 fert eis dē. **I**dē est igitur ac si nihil per
 huiusmodi motūz eis acquiratur. **Q**ua-
 re omnino est eis superfluous et inutilis hu-
 iusmodi motus. **A**mplius. Si virtus
 illa siue anima siue sit alia ppter hoc que-
 rit vel amat motum eidem vt partes eius
 situs illos acquirant ergo ppter contrariū
 um debet et querere et efficere motū con-
 trariū. **Q**uia igit per huiusmodi ammit-
 tunt sic acqstos situs. debet virtus illa p-
 hibere motum auferentem eosdem situs
 quare non magis mouebit virtus illa ce-
 lum q quietabit. **A**mplius. Aut appe-
 tit celum situs illos propter se aut propter
 aliū. **S**i ppter seipos quiescet igitur illis
 acqstis. quonia ppletum erit desiderū
 eius in pte ista. **Q**uare sicut sp mouet ita
 sp quiescet ex necessitate. **A**um semper ob-
 tineat situs quos per motūz acquirat. hoc
 autem est dicere quia in omni hora et om-
 ni pūcto obtinet situs in pūm? suis ad qd
 p motū venit. **N** si dixerit qd ppter aliū
 querit situs huiusmodi partibz suis celūz
 qd propter ipos. **P**ico quonia aut acqst-
 is illis acqstint illud aut nō. **S**i sic cessat
 igitur motus acqstis sitibus illis. omis
 enim motus cessat acqstis fine q p ipm
 intendebatur. **S**i autem non acqrit illud
 vel obtinet acqstis sitibz huiusmodi. **F**ru-
 stra igitur intendit situs illos ppter illud.
Insuper et erronea est eius intentio q in-
 tendit per situs huiusmodi acquirere. qd
 non obtinet eis obtentis. **S**i vero dixerit
 quia motus est perfectio quā intēdit ipm
 celum. **S**eqtur hunc sermonē qd omniūz
 perfectibiliū ipm vili? sit et hoc multū vīs
 pūm qm pfectibili? iustioribz id ē q sūt
 in mūdo nature mor? via ē ad pfectionē.

Partis prima de vniuerso

Nulli autem est perfectio vilior quam via sine fine in quantum via est. Quare perfectio celi finis hoc erit vilior omni perfectione cuiuscunque alterius perfectibilis. Secundo quia cum interrogati fuerint propter quid moueatur celus non habent quid respondeant. aut enim mouetur propter motum et ita mouetur ut moueatur et ita erit motus causa sui ipsius. quod est manifestum impossibile. aut respondebunt quia mouetur propter aliud. et tunc non est motus perfectio illa quam querit. sed illud aliud quod per motum querit et propter quod mouetur. Non potest igitur respondere ad hanc questionem propter quid mouetur celum.

Amplius. aut mouetur propter aliquid aut non. quod si mouetur propter aliquid ergo propter motum vel propter aliud. Jam autem vtrumque destruxi tibi et ostendi. quia nec propter aliud. Relinquitur igitur ipsum moueri propter nihil. id est nullo fine. quare nullo fructu vel utilitate. frustra igitur et vane mouetur.

Amplius. Si motus est totus finis quem intendit aut intendit huiusmodi finem per viam aliquam aut non. Si intendit eum per viam aliquam. via autem per quam venit ad quemcunque finem non est nisi motus. aut mutatio aliqua. quare per motum intendit motum. et per motum non potest intendere eundem motum. tunc enim idem esset finis sibi ipsi et via ad seipsum. Quare prius et posterius maiusque et minus seipso. Cum omnis finis et maior et melior et prior sit via sua. hoc est que ducit ad illum. Si vero intendit motum istum per alium erit eadem questio de illo alio. et ibi res in infinitum.

Amplius. si motus iste est finis vel perfectio quam intendit celus vltimum ergo eo acquisito debet quiescere. Quia igitur semper habet hunc finem. semper debet quiescere.

Amplius. Motus est dispositio non permanens in partibus suis. imo est iugiter fluens et nihil eius totum simul est nec possibile est aliquid illius stare vel retineri. Quare si motus est perfectio celi illius vel finis perfectionem intendit et querit. quam retinere non potest et que ex necessitate tota elabitur. ita ut nihil eius retineri possibile sit. Quis autem error intolerabilior inueniri potest. quam perfectionem querere que semper sit in defectu et fine in quo quiescere impossibile est.

Amplius. autem celus istud intendit omnes reuolutiones suas que future sunt ei. aut intendit vnam earum aut quasdam. Si omnes impossibile igitur est desiderium eius adimpleri. cum impos-

sibile sit omnes reuolutiones consumari secundum eam positionem eorum nec numerus est nec finis reuolutionum celestium. quare nec consummatio. Amplius. secundum hoc finis desiderium istius quo mouetur celus infinitus est et infinitibilis. et propter hoc desiderium eius est inadimplibile. Quemadmodum si aliquis intenderet congregare pecuniam infinitam. stulto desiderio duceretur et erronea intentione. si pecuniam infinitam ipsum habere impossibile esset. Si vero intendit vel vnam aliquam vel aliquas determinate illis igitur expletur quiescet.

Amplius. totus motus preteritus iam consumatus perijt et abscessit in nihilum ergo quasi medietate sue perfectionis amisit. Quare remanet imperfectum celus istud. quantum ad hoc quod cum omnino non est perfectio aliorum esse non potest. Si igitur est perfectum celum huiusmodi perfectione videlicet que est motus solo motu futuro perfectum est. Si ille etiam sibi omnino non est quod re non est perfectum celus huiusmodi perfectione nisi per id quod non est. Amplius. Nihil est motu deficientius cum eius esset non sit nisi deficere. Quare nihil est perfectioni ineptius. Quare licet igitur perficit celum quod manifestum est inter corpora esse perfectissimum finem eorum. Amplius. Anima illa que mouet celum finem istos intendit ei acquirere in partibus suis quasdam potest alios ut quod ergo non retinet istos cum acquisierit illos. Amplius. non minus intendit huiusmodi anima transferre partes celi a sitibus quos ei acquirit. quam adducere illas ad ipsos. Non minus igitur intendit auferre illi situs illos quam conferre. Quare non minus intendit perficere celum quantum ad hoc quam perfectiones eidem auferre. Amplius. sicut idem motus rectus est accessus ad vnum locum et recessus ab alio. Sic motus iste circularis partium celi simul est acquisitio nouorum finium et amissio quorundam aliorum equalentium videlicet eorum quos obtinent nunc partes ille. Quare non plus est perfectio quam defectio. Amplius. que utilitas est partibus celi in acquisitione nouorum finium. quos obtinebunt post presens nunc. Num enim non meliores sint quam huius quos nunc obtinent nullo modo est eis utilis acquisitio eorum. Quare inutilis est vel celo vel partibus eius motus huius. Amplius. aut meliores sunt quasdam de huiusmodi finibus partibus celi quam alia aliquammodo aut non. Si meliores debet igitur partes celi diutius in illis esse. quam in alijs. hoc autem non est verum cum motus celi continuus sit et equalis. Quod si nullo modo meliores sunt quidem

eorum aliquibus ex alijs. In nullo igitur prodest eis mutare eos quod ante nullo modo potest omnino vel nouum esse vel vanum. Quare mutatio situum siue motus est omnino vel noua celo vel prius suis vel inutilis et frustra. **A**mp. si ois situs sunt eque boni celo et prius eius ergo cum deserit quidam et accipit alios eque bonos amittitque sunt illi quos accipit. p. de igitur et ac si non acciperet. quare frustra laborat in accipiendo. **A**mp. si proficitur in accipiendo necesse est ut deprecietur amittendo eque bonos. Si enim acquisitio nouorum est perfectio eiusdem necesse est ut amissio eorum sit amissio perfectionis.

Quod celum extremum siue supremum necesse est esse quietissimum.

Ac igitur oia aggregantur hic ut pateat facere tibi quod motus non potest esse perfectio. Et quoniam quies atque stabilitas perfectio est perfectio eiusdem vel comes perfectionis quin perfectio hoc finis est in quo quod est utrumquodque. **M**otus enim frustra est ubi nec indigentia nec imperfectio est. **M**anifestum etiam est. quod natura non mouet nisi ad id in quo geribile intendit subiectum quod mouet et propter hoc diffinitur ab Aristotele principium motus et quietis per se mobilis et cetera. quia etiam si vera esset positio eorum motus celi non esset per se celi. sed partium eiusdem. et hoc est quoniam cuius est finis eiusdem est et motus. **Q**uia igitur finis et perfectio huiusmodi motus valet renouatio situum est partium ipsius celi per se erit et motus celi earumque per se cum renouatio situum sit finis et perfectio. **C**ontrario autem didicisti et didici conuenit a philosophis. **C**elum igitur extremum seu supremum necesse est esse quietissimum propter ultimam elongationem suam ab imperfectione et indigentia. **A**mp. qualiter creator prouideret terre de loco gentis perpetueque stabilitatis. et non potius celo maxime ultimo sed reliqueret eum in inquietudine et in instabilitate prefertim cum post rationem vniuersalem futuram quam omnis lex promittit ibi collocandi fuit oes quibus bonitas creatoris prouideret felicitatem eternam et quos elegit ad illam. **N**on enim possit ibi esse felicitas nisi eorum habitatio tam ingentis vertigine continue volueret. **R**espondeo quod per ultimam celi esset omni tempestate rapidior quia et quolibet aliorum celorum hoc manifestum est. **D**e ratione vero mortuorum licet omnis lex ea supponat certitudine tibi si facias loco suo. videlicet in capitulo de res

novatione vniuersi.

De ordine siue positione empiriei celi ad alia corpora.

Hic igitur ita determinatur et posuitur videlicet quod celum primum creatum qui euissimum sit in extremo et supremo vniuersi corporei seu corporalis terra vero ex opposito. dico quia consequens est ut celi quod est in ultimitate mobilitatis sit in equali distantia ab illis duobus. hoc est dicere in medio eorum. **S**icut narrat primo prophetia fiat firmamentum in medio aquarum aquarum quippe tota massas seu mole que inter terram et celum illud quietissimum creata est. et hebrei secundum sapientes et christiani in rebus diuinis nomenclis prophetas nominatam dixerunt. **Q**uidam autem etiam terram et abyssum ipsas vocata arbitrati sunt terram et aquam quia potentia utrumque eorum erat. **U**trumque enim ex ea erat generandum et generatum est omnia potenti virtute creatoris abyssum autem quidam eam dixerunt propter profunditatem et confusionem. **N**arratio autem prophetica totum in finuat fuisse aquam a terra usque ad celum empiriei et totum vocat abyssum que est propria nominatio aquarum multarum et in medio hoc aque quam premultitudine suam vocauit abyssum. **H**ic factum fuisse celum quod vocat firmamentum de igne vero et aere ac generationibus eorum nulla videtur penitus facere mentio licet quidam ex philosophis hebreorum somniauerint per ipsi domini prophetam aera intellexisse eo quod apud eos hoc est in littera hebraica legitur per spiritum habetur ventus tamque ventum opinaretur esse aera motum. **Q**uidam estimauerunt et errorem eorum destruit in scia. **D**etherorum per tenebras vero ubi dicitur et tenebre erant super faciem abyssi voluit intelligere ignem elementum eo quod tenebrosus sit ignis huiusmodi. **S**i enim luminosus esset. videretur vel de nocte vel de die cum totaliter circūdet aera et nateret super ipsum et ita totum celum videretur nobis ardere qui sumus in terra. huiusmodi autem error est ex ipso sermone prophetico manifestum est quoniam secundum hoc dixisset prophetia quia tenebre erant super spiritum domini id est ignis super aera. **A**mp. firmamentum non est factum in medio aquarum. **S**i enim esset factum in medio earum. **S**icut et ipse testis prophetie dicit pars aquarum esset sub eo et pars supra aerem vero et ignis ex necessitate sunt super oes aquas. et erant secundum ipsum tunc ergo neque aer neque ignis essent sub firmamento.

¶ Pars prima de vniuerso.

mamento neq; iste aer eēt veri nois s; po-
tius aqua calefacta. ¶ Amp. in ordinatū
sine locasset de? celum in medio aquarū
cū naturali nobilitate, supeē debeat om-
nibus elemētis 7 hoc requirit etiā motus
eiusdem circularis q recto motu ex neces-
sitate pōr est atq; pfectior. ¶ Motus autē ele-
mentoz omniū rectus ē ppter hanc diffi-
cultatē dixit noīe aquarū pphetam vltz
fuisse equiuoce 7 noīe aquarū intellectas
fuisse totam materiā illam qua facta ē ge-
neratio celoz 7 elemētorum. Et in hac eq-
uocatione multi etiā sapientiū christiano-
rum eidez pcordāt dicētes. Tu m em dictū
ab eodē ppheta. ¶ Gregētur aque q su-
per celos sunt in locū vnum intellexisse etiā
notas nobis aquas q; maria pīnēt. Tu
vero dixit fiat firmamētū in medio aqua-
rum 7 diuidat aquas ab aquis intellexis-
se cum pdictam materiā 7 ex mediā pte
eius factos fuisse nouē celos tanq; si dice-
retur. fiat firmamētū in medio aquarū
id est firmitas q; est dicere firmes mediū
earum firmitate scz ac stabilitate celestis
forme vt nō subiaceat mutabilitati 7 cor-
ruptiōi cui ipa aqua 7 inferiora corpa sub-
iacent 7 intellexerūt aliq; firmationē istaz
congelationez 7 obdurationē instar chri-
stalli. alij vō coagulatiōz simplr eam no-
minauerūt. Sicut qdem ex phylozophis
hebreoz dixit coagulata ē gutta media
hoc est mediū aquarū siue media pars.
¶ Qualiter at hoc factū sit in seqntib; deter-
minare tentabo. ¶ Iterū autē reuertar ad
stabilitandū pbatōib; 7 declaratiōib;
alijs primū celum qd empireū vocāt qui
de illo loquunt. ¶ Dico igitur quia omnis
locus qui in mūdo est siue oīm debetur
alicui ex corpōib; p mis quē admodum
infim; locus siue medi; debet terre tanq;
ei ppus 7 naturalis 7 ppter hoc gescit in
eo quiere ppetua quare supmus locus in
mundo debetur alicui corpoi tanq; eius
ppus 7 naturalis 7 ppter hoc gescit i eo
qere ppetua. ē igitur vltra nouē celos mo-
biles. celū aliud genissimum. ¶ Si dixerit
q; quia totū celum nouum gescit fm sitū
7 hoc fm se totū. sed pres eius mouentur
ppter acquisitionez 7 renouationē situum
quos pres ingunt naturaliter bmdī ser-
monis error facile destruit scz p hoc qd
natura partū eadem ē que 7 totius quo
libet em celorum excepto forsitā stellato
simplr ē hoc ē onomez hoc ē vni; nature

in omnib; ptrib; suis. ¶ Manifestū igit
est qm naturaliter ptes celoz nec nouos
sit; nec noua loca ingunt. Sic neq; ipi
celi. ¶ Amp. isti situs non sunt nisi supe-
minēte directe oppositiōis super inferi-
ora corpa. ¶ Quare pars cuiuscūq; ex cellis
que non extendit latitudinē terre nō habet
illos situs ad terrā. ¶ Ceterē em partes oēs
dedinat siue exeūt a directa suppositiōe
ipius. ¶ Modō modo se habet 7 de alijs ele-
mentis id est de igne aere 7 aqua. ¶ Si hoc
igitur qrit ad pfectiōz sui naturaliter par-
tes aut septentrionales 7 australes eundē
naturaliter sunt oēs cum suis celis. ¶ In-
rent igitur naturaliter similes suppositi-
ones orbi terre et ita mutabunt loca sua
vt appropinquent ad media celoz suoz
et ita partes primi celi scilicet noui australes
et septentrionales scz appropinquabunt
ad ptem equoetialis circuli siue eq-
toris diei. ¶ Quare dissipabunt oēs celi per
eandē viam per quā 7 noui. ¶ Amp. ma-
nifestum est habitationem beatificandō-
rum hominū seorsum ēē a turbine 7 tem-
pestate tante rapiditatis. ¶ Necessē em est
illam esse pacatissimā. Si igitur celo in aliq;
collocandi sunt hoīes beatificādi seu glo-
rificandi in celo genissimo ac pacatissimo
collocabunt. ¶ Manifestū igit ē tibi
tamē nosci ad hoc gloriā statū illius quia
nulla habitatio digna ē eis aut pueniens
illi felicitati nisi celestis. ¶ Corpa enim illorū
sicut doceberis in seqntibus inēdopabili-
ter maioris erunt glorie q; aliq; ex nouē
celis noīatis 7 q; aliqua ex stellis velu-
minantib; ¶ Si collatarent in celo taz
pide volubilitatē aut reuoluerent euz co-
7 tunc ingentissima ēēt vita eorum aut tur-
bulentissima. sed 7 reuolutiōis ipoz im-
possibile ēēt fructū aliquē aut vtilitatē in-
ueniri. aut starent celo illo reuoluto 7 ite-
ex neccitate tot scissure fierent in corpe celi
illi; quot eēt ibi corpora glorificādoz
hominū. ipi aut ponūt oē celū infecabile
7 impassibile. ¶ Amp. cum terra imobilis
sit 7 extrema pars mundi id ē caput mo-
bile ipiq; ponant mundum aīal esse quē
admodū et plato ponit ipm esse animatū
cuius pes id ē infimū immobilissimū est
caput autē mobilissimū. hoc autē videtur
pueritas. ¶ Amp. in vno quoq; genere
perfectum est melius 7 pus imperfecto. et
non indigēs indigente. inqntum talia sūt
Corpus igitur qd non indiget motu neq;

ut perfectione. neq; ut via ad perfectionem
melius est atq; p̄us indigere alterutro di-
ctorum modoru. Que autē meliora ac p̄-
fectiora sunt priora q; alijs magis sunt et
digniora sunt ut sint q; illa. Quare si sunt
corpora imperfecta indigentia et posteriora
erit ex necessitate multo fortius celi quale
p̄dixi tibi vicē p̄fectū et nō indigens motu
Amp. si deus creasset h̄mōi celum q̄-
le diximus non est dubiū quin multum
addidisset p̄fectioni vniuersi corporei seu
corpalis et tunc esset p̄fectus in genere suo
et nullum ei genus operū deesset. Quare
manifestū est si deest ei istud incompletū
ipsum eē in genere suo. Omnī enim cor-
porum nobilissimū ac p̄fectissimū eidem
deesset. Quomodo enim etiam mundus
elementaris incompletus et imperfectus eēt
si ei vel ignis vel aliud ex elementis quat-
tuor de esset. Quia igitur completis deus
et p̄fectū fecit omne siue vniuersum cor-
porum necessario dedit ei hanc partem
nobilissimā et que est tanq; caput ipsius et
p̄pter hoc quasi sine capite ip̄s fecisset ni-
si caput istud id est mēbrum eiusdē nobi-
lissimū in supremo et quasi in eiusdē vīce
collocasset. Quod si dixerit quis quia ociosū
esset illud celi. iam dedi tibi sup hoc vna
p̄tilitātē ip̄i vicē habitatiōis locū dīssimā
hominū quibus danda est eterna illa fe-
licitas. Aliam vō complementū siue per-
fectionem vniuersi corporei. Tercia addu-
cunt aliqui ex theologicis sanctisq; doctori-
bus valentem habitatiōē angelorū. dicen-
tes celum illud q̄ cito creatum est sanctis
angelis esse repletum. Et hac reuera q̄stio-
nem difficile determinabile. Si enī celū
illud locus corpalis est repleti non p̄r nisi
corporeis substantijs. Spūales enim sub-
stantie sicut et magnitudinē corporalem
nō habent. sic nec locum replere possunt.
Amp. quid ad h̄mōi substantias de ha-
bitatiōe corpali. Sicut enī nihil ad corpo-
ra de habitatiōe spūali. sic nihil ad spū-
ritus vel spūales substantias de habita-
tiōe corpali. p̄pter h̄mōi mōi ratiōina-
tiōes irridēt imperiti sermōes sanctos
autenticos et diuinis reuelationib; edi-
tos et scriptos. Ego vō in tractatu de huius-
modi substantijs vicē abstracti inuisibi-
libus patefacia tibi vītatē si deus volu-
erit. Quarta vero vīlitas celi empirei est
manifestatio glorie ac magnificētie crea-
toris quemadmodū enim i palatio rega-

li ex assistentibus ipsi regi ex multitudine
ac varietate ministroz ex ornatu et ap-
paratu ip̄orum nec nō ex ipsis obsequijs
eorundē. ex ipsa etiam magnificentia et de-
core palaciū appet magnificentia et gloria
regis. Sic in isto celo tanq; regi seculorū
p̄claro nobilissimoq; palatio dei gloria
incogitabiliter cōspicitur. vbi milia milia
ministrant ei et decies centena milium as-
sistunt eides. Vbi innumerabiles militū
celestium chorū laudes ei? ineffabilis cō-
cetus suauitate resonant incessanter. Vbi
tantus est decor tanta claritas et pulchri-
tudo. tam speciosus ornatu omnium et sin-
gularū ut terreni regni gloria q̄ntumlibz
inclit atq; magnifici modicissima ac serui-
lis administratio ad illius p̄gationē cer-
tissime apparet.

Nota solutionē q̄stionis supius dicte.
Mod aut querunt qd ad sanctos
angelos d̄ habitatiōe loci corpa-
lis p̄tineat quāq; i se ipsis aliqd fe-
tire possint vicē quantū p̄tineat ad alias
humanas. Que indubitātē incorporee
sunt quantū inq; p̄tineat ad ip̄as de ha-
bitatiōe sua incorpibus que vīq; habi-
tacula earū sunt. Quātū diligant specio-
sitate eorum sanitatē et alias bonas di-
sp̄sitiōes ipsius et qd est ab eis remotius
q̄ntum diligant domoz etiam corpaliū
pulchritudinē et qd vltra est attrioz et orto-
rum amenitatē et qd est magis adhuc lon-
ge ciuitatū etiam suarū magnificentiaz
et amplitudinē. et qd est post oīa hoc toti-
regionis est vt etiā regni in quibus corpo-
ra earū sunt similes disp̄sitiōes. licet ni-
hil salubritatis afferant corpōib; earū
Si hec oīa attenderet ex hac cōparatiōe
ad angelos sanctos aliqd qd nobilitate atq;
speciositate celi empirei pertinere nec irri-
derent nec forsitan mirarent. Quā autē dī-
ligentius vniuersū corporeū cōgitauerit
et homini compauerit inuenies ip̄m ostē-
sum in consideratione illius videlicet qd
quēadmodum homo qd spiritualis est in
ip̄o hoc habet intīmū hoc est. intus. Qd
autem est corporeū hoc h̄z extra. Videbis
mundū siue omne ecōtrario se habētem
habz enī corpulentiorē sui partē ac vīliorē
intīmā et hec est terra. Subtiliorē vō atq;
nobilioz et a corpali grossicie remotio-
rem h̄z extīmā siue forisfecā. ac si diceret
quia mūdus habet corpus suū intra et
cor extra circundās ip̄m corpus et circūuol-
Do u

¶ Pars prima de vniuerso.

uens ex omni parte homo & corpus h3
extra & cor intra min⁹ suo corpe pene inco
parabiliter corpus autē maius ipso corde
e contrario autē se h3 omne siue mundus
cor em habet maximā partē in totalitate
sua iam autē didicisti quia cor vas ē & rece
ptatiuū ppius et vire & vitaliū & etiam se
des est seu solū ipsius anime totū residu
um regentis & amministrātis. Sic celum vl
tima ea que maxima vitalia sunt in mun
do seu vniuerso cōtinere necesse ē & eē cre
atoꝝ sedem ac solū vniuersum regētis et
aministrātis. et hic ē sermo qui sepe apō
pphetas legit ex psona eiusdē. Celum se
des mea & in celo sedes eius & q̄cunq; de
gloria ei⁹ ad dignū locutū sunt celū sedē
eius esse dixerūt sicut narrat Aristotiles
in libro celi & mundi. Sedem autē indubi
tanter necesse ē esse q̄dam ac stabilissimā
Est igitur celum empireū velud amictus
splendoris totius mundi & velud lectum
pulchritudinis p̄clari palaciū dei ac ofi
toris omniū seculorū & velud operimētū
speciosissimū templi ipsius qd vtiq; totus
mundus est & est habitaculū glorie ipsius
penetrabile ac intīmū iuxta qd p̄dixi tibi
quia qd extimū est in mundo hoc est intī
mū ac nobilissimū in eodē & alia compa
tione vti sacrarū est in eodē templo qd
est mundus. Sacrarū inq; continens et
recipiens quecunq; in toto vniuerso san
cta vel sacra sunt & dignitate tam nobilis
habitaculi digna. & ipm est celus qd celat
& p̄tinet oīa tā visibilia q̄ inuisibilia et p
pter hoc potissimū celi nomie dignissimū
Qd sensisse videtur qui dicit quia celus ē
p̄tinet visibilia & inuisibilia istud celū
est dom⁹ dei vberima a cuius vberitate
inebriantur omēs qui in ea sunt & de cui⁹
plenitudine inister tenuissime atq; rarissime
irrorationis in istā regionē inferiorē asp
git. Ip̄m est ciuitas quā fluminis imper
terificat quā torrens voluptatū spūalis in
effabilis replet. iuxta sermones pphetarū
a quorū fide & veritate suadeo tibi q̄ntis
possum in nullo recedere. Qm autē istud
est p̄marū ac nobilissimū substantiarū
habitatio. Idē ē est ordo substantiarū q
et locorū seu habitationū eorū psequēs
est vt quemadmodū ille prime sunt inter
substantias sic habitatio earū prima inter
habitationes ordine nature quare sicut il
le p̄mo creande fuerūt inter substantias
Sic & habitatio earū inter habitationes

Quare celū illud creandū fuit inter celos
et locus ille p̄mo creandus inter loca.
Am̄p. si mundus est velud domus regia
habens omnes sibi congruēs officinas
In domo autē regia p̄ncipalis portio au
la est seu palaciū & ppter hoc p̄mo edifi
canda. Deinde alie officine tanq; appen
dentes ei et non existentes nisi ppter illā
Manifestū autē est qd celum istud
omniū partium mundi amplius ē atq; ca
paci⁹ & ppter hoc aule vel palaciū noie
inter partes mūdi solū dignum. p̄mo igitur
edificandū fuit ab ipso rege cuius au
la vel palaciū est. Deinde alie partes mū
di tanq; domus istius regie varie officine
Et autē ordine quo palacia regib⁹ aliis
edificant. p̄mo igr creatū fuit quantū
fuit de ordine nature. S; vt iam dixi so
lum creati non potuit qd intra ipm fuisset
vacuū si solum creatum ēēt. quare creata
fuit cū eo terra tanq; ei p̄raria vt i sequē
tibus dicā. Qualiter autē creatū fuerit istud
celum vno verbo expedio quia non p cor
ruptionē alteri⁹. alioq; inret res i infinitū
iuxta errorem aristotilis qui per hoc pba
re intēdit generationē & corruptionē eter
nas ēē. hoc ē non habuisse iniciū. Quare
creatū simū fuit i sua materia & forma id
est materia eius & forma simul create sunt
altera in altera vel sub altera. Post ipm
vero & sub ipso situ & loco creata ē materia
aliorū generandorū hoc ē celorū & quorū
elementorū que sunt ignis & aer. Vegeta
bilia oīm et animalia & aliorū genera
bilia hoc ergo materia fuit aqua iuxta
nominationē ppheticā & reuera aqua oī
rū est elementorū generationi ap̄issima
ita quod ex ea sola videntur fieri genera
tiones oēs vegetabilū sola em corrupi
tur & consumit in generatiōe vegetabilū
quodcunq; & q̄ntētiq; fruges ex agro ali
quod generetur. terra agri in nullo minui
tur q̄ntitate. Ad hunc modū inuenies et
de machinis vegetabilib⁹ se habere. q̄ntē
cunq; em silue ex modibus oriant⁹ mōtes
in nullo per hūmōi generationē minuit⁹
qd euidentissimū est in siluis celis & etiaz
extirpatis. Sedenitib⁹ enim illis genera
tione vel excrecētibus. nō inuenies immu
tātam q̄ntitatē terre. Inuenies autē ipas
manifeste crescere quēadmodū si vas cer
te q̄ntitatis terra repleueris & in eo aliud
plantaueris vel seminaueris aqua irrigan
tem siue pluuias siue alia. manifeste vi

debis semper corrumpi atq; consumi. Ter-
ram autem crescere ultra quantitatem quam ha-
bebat quando primi ex ea vas repleti est.
Quare generationes vegetabilium et anima-
lium quae ex terra fiunt aquae maxime debent
aere vero vel igne si quae fiunt genera-
tiones paucae atq; rarissime fiunt. Appa-
ret igitur tibi ex hijs aqua esse omnium ele-
mentorum generationibus aptissimum propter
hanc causam generationes celorum animalium
umque ac vegetabilium expositurus propheta
ita aqua vocavit communem illam materiam ex
qua haec omnia generanda erant. Vel ga-
ruera aqua erat. De qua verissime est quod
partes eius non essent eiusdem puritatis omnes
Cum enim profunditas earum esset a terra vis-
ibilis ad celum empireum non est mirum nisi
partes ille quae viciniores erant loco puri-
tatis et remotiores erant a loco feculen-
tie et aliene admixtionis puriores erant eis
quae e contrario se habebant. Sicut et in omni
profunditate aquarum contingit et in aere ipso
qui indubitanter purior atq; subtilior est
cum partibus suis a terra et aquis remo-
tioribus. Debit enim idem ordo partium
esse materiae illius in subtilitate atq; puri-
tate qui erat in altitudine et depressione. et
propter hoc fecem et sedimen seu residen-
tiam aliorum elementorum terram quidem
philosophi vocaverunt. Quia quia ce-
lestium ultimam purissimum est et ab omni fetu-
lentia remotissimum. terra vero e contrario
feculentissima et a prima sinceritate remo-
tissima cum omnia corpora in mundo ordi-
natissime posita sint consequens est ut quae
est compatio mediorum corporum in elonga-
tione et propinquitate ad illa extrema eadem
sit eorum ad invicem in feculentia et puritate
ingrossicie et subtilitate. et eadem ratio est
in uno illo medio propter partes suas et in
pluribus. Intellego autem hic quia eadem
debet esse comparatio partium materiae illi-
us siue fuerit aqua siue aquae similis quae
et corporum eodem ordine in loco partium il-
larum positorum. Si quis autem dixerit quia ce-
lestia non poterunt fieri de aqua tanquam ma-
teria aquae non fuerit potes sine aqua re-
cipere formam celestem. Sermo eius erro-
neus est. materia namque corporalis prima post
quod data fuerit a forma sua corporali pote-
ntia est indeterminata et infinita. et com-
muni ad omnes formas corporales nec magis
appetens unam quam aliam quod autem in gene-
rationibus quae fiunt in mundo nature mas-

gis recipit quoadque unam quam aliam ex vo-
luntate agentis est. et victoria qua expellit for-
mam sibi contrariam a materia et super in-
ducit suam tanquam potens fructus super hominem
materia. Ubi vero non est agens nisi creator
multo incomparabilis sic inducet materiae
denudate formam quam noluerit et elegerit.
Nihil enim est potentialitas materiae ut ob-
stat beneplacito creatori et idem sciendum est
in omni alia natura. Nihil enim adeo natu-
rale est unicuique naturae ut est obedire vo-
luntati creatoris cum nihil habeat unaque
que natura nisi quod de voluntate ipsius illi da-
tum est ab eo. Non enim circa se sed sibi et
ad se fecit omnia creator et propter hoc nihil con-
tra se hoc est nude rebellet vel rebellare
velit aut possit naturaliter dedit alicui eorum.

De materiae empirei celi.

De materia vero hominum celi primi ac
nobilissimi an communis sit. id est. si
materiis aliorum corporum merito du-
bitabit aliquis et fuit quidem quae hebrei re-
putant philosophum qui dixit quod deus de splen-
dore pallii sui fecit celum terram vero deni-
que quae erat sub throno eius. Et quia sapiens
apud hebreos reputatus est. Quia iuxta pla-
num suum sermo iste manifeste erroneus sit
quidem ex alijs eorum philosophis non aliud
enim intellexisse in sermone isto exposuit nisi
si quod per eum aliam fuisse materiam celi alias
vero terre insinuare voluit per sermonem illius.
Mirabile autem valde est quod cum ponant
materiam primam uniuscuiusque corporis ab
omni forma corporea seu corporali in se ipsa
nudissimam cum grossicie et subtilitas et quae-
cumque alia hominum sunt forme corporales sunt
quae manifestum est quia de materia non pos-
sunt dici nisi per modum potentiae aut potenti-
alitate aut utrunque contrarium cum contra-
ria circa idem finem naturam solummodo fieri
habeant. Dicitur ex materia igitur fiat vel sit cor-
pus subtile vel mobile celeste an terrenum
siue alterius modi forme soli debetur vel
maxime. Quia igitur placuit creatori celum pri-
mum non solum ordine et positione sine situ
primum facere sed etiam nobilitate et alijs per-
fectionibus ipsum perficere decorare et ornare
ita ut preminentia perfectionum et ornatus om-
nibus intueri valentibus appareat decus omni-
um corporum mundanorum et mundi ipsius ca-
put splendore mirabili redimitum atque cor-
ruscum. Et supra dixi tibi vel cor eiusdem
vel rectum. Haec omnia potius per ipsam nobi-
litem formam celo vel fecit vel dedit crea-

Pars prima de vniuerso.

tor q̄ per naturā ipsius Materie igitur ei dem debetur omnis eius pfectio atq; nobilitas. hoc autē non ex opposito sed tā q̄ ex incidenti dixi in hoc loco qm̄ de naturis celorum nō est intentionis mee disputare in hoc capitulo. Meruz ppter vanissimas opiniōes hominū quibus sompniant de materia p̄ma corporum feci rememorationē hanc de materia primi celi et vt appareat tibi quoniam non leuitate intellectus ita locut⁹ sum de primo celo habet ex alibi perscrutate inuestigatis ac declaratis que ostendunt tibi loco suo.

Quā firmamentū factū fuit in medio aq̄
Quā incepti ex incidenti expone re narrationē pphetica exitu vniuersi corporei siue corporalis a creatore psequar et declarabo tibi firmamentū siue celum continēs nouem celos factum ēē in medio aquarū et diuidere aq̄s ab aquis hoc est abyssum implentē totas cōcauitatem celi empirei vsq; ad terram. Dico igitur in p̄mis quia celum h̄mōi ibi factum est vbi et est. Non enī fieri potuit alibi. Si enim alibi factum esse non esset translatum ad locum in quo est nisi p motum localem. h̄mōi autem motus esset ex necessitate vel circulari vel rectus. Tu aut iam nouisti quia motu circulari nō recessisset a loco suo. Si enī recessisset mutasset centrū circa qd̄ prius nouebatur et ita nō esset ei naturale mediū centrū illud et habuisset fm̄ hoc infinita media motus ei⁹ cū inter quelibet duo puncta in linea sint infinita. Quare inter centrū qd̄ est modo medium motus ipsius et primum centrū eius essent infinita puncta. quoz quodlibet fuisset mediū motus illius circularis per quē venisset ad locū in quo modo est et motus ille esset sicut motus rotarū curruū aut quadrigarū qui motus lōge a natura celorum. **A**mp̄. si non fuit factum in aquis illis siue in abyssū illa sed extra esset ergo factum vel in celo empireo vel in vacuo extra ipm̄. Nam autem declarauit tibi in eis que p̄cesserunt q̄a nō est possibile nec vnq̄ fuit corpus aliquod ēē extra speram vltimā mūdi in vacuo. In empireo vero celo manifestū est ip̄s non fuisse creatum q̄a reliquisset vacuū in illo cū nihil motum est motu quo puenit ad locum vbi est et fecisset scissurā exiens de celo empireo et dissipationē eius incredibilem cum sit grossioris substantie. **Q**uā

nifestū igitur est ipm̄ fuisse creatum intra empireū et ppter hec merita aq̄s siue in aquis. Non inconuenienter aut neq; multum abusiue dicitur creatum in medio aquarū qd̄ in ipsis aquis vel intra aq̄s creatum est licet non in loco equaliter distante ab extremitatibus aquarū.

Amplius. cum inter duo extrema quietis firma medium sit vtpote corpus extrema mobilitatis et iterum medium vt inter extrema quorū alterum ē in vltimitate p̄ritatis corporalis secundū naturam alteram in vltimitate feculentie alterum in vltimitate subtilitatis. Alter⁹ i vltimitate grossicie corporalis et insup̄ alterū in vltimitate ferioitatis. alter⁹ in vltimitate subtilitatis localis. Creator aut et natura q̄ tota eoz magisterio imperioq; regis ordinat loca corporib⁹ ad p̄porioz et similitudinē naturā. Ordinatū igitur est firmamentū in medio corporum extremoz in mundo quare in medio mundi hoc est in medio spacio qd̄ est inter celum empireū et terrā. Quia igitur hoc medium erat medium aquarū sicut supra patefeci tibi. In eodem autē loco est vbi et factum fuit. factū igitur fuit in medio aquarū.

Quā que sit vtilitas aquarū que sunt super firmamentum.

Quā quis aut querat de aquis que super istos nouem celos remanserunt quas firmamentū diuisit ab eis que sub celis erant et dicant q̄a nō videntur ibi esse. Superuacue enim ibi essent. Ego autem in p̄mis respondebo tibi quia cum tanta multitudo piscium generata sit ex aquis ipsi non dicunt aquas residas ociosas esse. **M**anifestū enim est quia non om̄s aque corrupte sunt vel consumpte in generationib⁹ pisciū. ymo maior pars earum restat. nec tamen in vltimo dicit eam aliquis aut superuacua. **N**on dixerit quis quasi tote aque consumuntur in generationib⁹ pisciū frustra generarentur ex eis pisces quia pisces siue aqua esse vel viuere non possunt recepti q̄ dicit. Sicut cur non est verū. Nihil ipm̄ esse celorum conservari in aquis cū similiter ex aquis generati sunt apparet igitur vna vtilitas aquarū que referuare sunt et ambiunt celum continēs nouem celos a parte superiori videlicet qd̄ in eis et per eas saluatur seu conservatur esse celoz qui ex eis generati sunt quē admodum in

aquis et per aquas conseruati esse piscium
 ex eis generati sunt. Et concordat ista ratio
 opinioni eorum quod dixerunt celos esse ex aquis
 illis per congelationem earum vehementis-
 simam et obdurationem fortissimam instar
 cristalli. Unde et cristalline substantie eos
 esse opinati sunt. Verum longe nobilioris
 atque subtilioris quonia sit cristallus terre-
 stris qui apud nos inuenitur hominibus enim
 homines attendentes grossa corpora motu
 calefieri apud nos sicut et subtilia videbantur
 per eundem frigidari putauerunt tanta ve-
 hementia atque continuitate motus corpo-
 ra celorum eousque calefieri. ut necesse ha-
 berent vel nimia desiccatione frangi vel
 vehementia caloris dissolui nisi per contra-
 rium hominibus calefactioni occurreretur. qua-
 re ad hoc visum eis sunt aquae ille su-
 periores ut adorem hominibus temperent. hic
 autem sermo vanus est quonia per hominibus
 temperamentum aquarum non occurre-
 tur periculis inferiorum celorum presertim
 cum tanta sit profunditas id est spissitudo
 celi noui. quod infrigidatio illa vel tempera-
 tio aquarum non posset penetrare usque ad
 medium illius. Propter hoc respondebo
 tibi alia via super hominibus questione et dicta
 quia sermo hominibus quo celorum aliquid
 vel omnes dicti sunt cristalline substantie pro-
 preerea dictus est quia calor hominibus valet cris-
 tallinus secundum opinionem vulgarem apparere
 videtur in eis. Similiter et sperem apparere vi-
 detur calor saphireus in eisdem vel iacincti-
 nus sicut dixit prophetarum primus in secundo
 libro legis hebreorum quod valet subter deum
 israel erat quasi opus lapidis saphiri quasi ce-
 lum in serenum est. Impossibile autem videtur
 ut vere cristalline substantie sit aliquid celorum
 et per congelationem ex medio aquarum gene-
 ratio. Congelari enim non videtur aqua nisi
 ex vehementia frigiditatis neque congelatio ali-
 quid est quam excessus frigiditatis sicut didici-
 sti in scientia metheroz. Quasi autem con-
 gelatum fuit medium aquarum extremitatibus
 remanentibus in nature sue transpantia presertim
 cum superiores partes omnium aquarum prius
 congelari debuit. Amp. cristallina sub-
 stantia plus est terrestris quam aqua. Sub-
 stantia enim cristalli et omnium gemmarum non est
 nisi cinis vehementia caloris resolutus seu
 liquefactus et postmodum congelatus. Quod
 autem cinis sit substantia hominibus corporum appa-
 ret ex coactione et coitione ipsorum. Lon-

fractio enim in quantascumque et quoscumque mi-
 nucias fiat non mutat substantiam. Fodet
 quippe est substantia totius et duarum medietatum
 ipsarum totius inquam quod est omniomem id est vni-
 us nature per totum quemadmodum eadem
 est substantia. alicuius masse auree et dua-
 rum medietatum eius. Sicut et quattuor ca-
 ractarum ipsius et ita in infinitum. Cum autem
 multis concerneret cristallum vel ex gemmis
 quaecumque alijs apparebit tibi manifeste
 totus aceruus minicioz cinis esse. Quare
 manifestum est substantiam cristalli velud
 cinerem esse. hominibus autem exemplum mani-
 festum est in vitro et experientia assidua de
 eodem. Amp. si substantia celorum esset
 hominibus in infinitum esset ponderosior quam to-
 ta terra. quare nec super ignem nec super
 aera stare posset. Amp. ipsa aqua non
 posset ibi stare super ignem scilicet et aera. quon-
 iam minus ergo cristallus. Amp. cum
 ignis impleat totam concavitatem celi luna-
 rum usque ad aera quomodo stabit contiguum
 tanto igni celum lune. Si cristallina est ei-
 us substantia. licet autem non sit presentis inten-
 tionis ut dixi de naturis celorum. hoc tamen
 ad presens hic dico quod propter similitudinem
 apparitionis dictum est et propter paruita-
 tem visus et insuper propter stabilitatem et
 soliditatem ipsius substantie celorum. Est enim
 fortissime substantie cristallus ac difficilissimus
 ad secundum nec non ad li quod faciendum. sicut di-
 scere potes ab hijs qui opantur in gem-
 mis. Sensu etiam hec ex periri quid die licet
 Sicut et hominibus stabilitionem seu solidationem
 congelationem vocari intelligo a prudenti-
 bus qui hoc dixerunt. Manifestum est
 igitur formam celorum quam medium aquarum in ma-
 teria sua suscepit a creatore formam esse pre-
 ter formas quattuor elementorum. et ex omnibus
 elementorum et propter hoc non est passibilis a
 calore vel frigiditate. et ideo non est timendum
 celis de particulo fractionis ac dissolu-
 tionis. Reuertar autem ad respondendum ad eas
 questionem quam proponitur de aquis que di-
 cuntur super celos remansisse. et repetam quod
 dixi quia non est necesse quod in generatione
 quoruncumque corporum tota consumatur ma-
 teria ex qua generantur. Sicut ostendi tibi
 de piscibus supra quos et sub quibus multa
 copia aquarum remanet post generatio-
 nem ipsorum nec tamen inutiliter vel ociose
 Amp. nullus huiusmodi hominum mira-
 tur vel abhorret. ignem esse sub aquis et
 etiam sub terra sicut apparet ex locis bal-
 neis

Libra prima de vniuerso.

neorum naturalium et etiam ex inundationibus et quasi diluviis ignis qui erumpunt ex tribus modis videlicet vulcano et bna atque chymera. **T**ur igitur adeo mirantur aquas esse super celos. non enim magis est hoc circa naturam quam ignem esse sub aquis aut terris.

Destructio errorum quorundam.

Quod autem aliquibus visum est aquas illas supercelestes ibi reservatas esse propter diluvium quod tunc erat futurum et propter irrogationes pluviarum que inde descendunt nullomodo possibile videtur. **P**rimum quia propter soliditatem celorum nullomodo possent huc descendere nisi vel noue vires apte eis in celis fierent vel veteres aperirent et hoc etiam quibusdam visum est quod apte et vires in celis sunt ad descensum aquarum et vocauerunt eas chataractas celi de quibus dicit propheta hebreorum quia inundatione diluvii chataractae celi aperte sunt propter quod et pluit quadraginta diebus et quadraginta noctibus super vniuersam faciem terre. **S**i verum esset iuxta sermonem istum cum ex omni parte celi descenderet pluvia super terram ex omni parte ex necessitate apertum fuisset celum. **C**lementi enim contrarium non possent tot et tanti illa perficere aera ut aquas per ipsum descenderes sic dispergeret atque diuiderent super terram. **A**mplius generatio pluviarum notissima est quia ex nubibus fit per frigiditatem coagulantem eas in aquam quemadmodum etiam in niuem. **M**irabile autem est quod non eodem errore dixerunt nives et grandines ex illis aquis descendere sicut et pluias cum tantam videamus copiam niui fieri. **A**mplius in quibus prophetis celi dicitur esse chataractas huiusmodi et qualia hostia et qualesue feras dicit habere chataractas huiusmodi quibus quicquid eludantur quicquid aperiant. **A**mplius in mille annorum spacio et etiam in ampliori non possent aquae iste descendere desuper nouem celos sicut declaratum est in libro de profunditatibus celorum. **M**ultum igitur a longe oporteret creatori aperire chataractas celi antequam plueret super terram. **A**mplius in quibusdam regionibus nunquam pluit et in quibusdam sepiissime pluit propter hoc et alia multa que adducere possem hic nondum intelligo prophetam hebreorum chataractas celi vocasse nisi pres illi celi qui generatiue sunt pluviarum et inundationum

aquarum quales sunt signa aquatica ut cancer et pisces. **S**imiliter plia des et orio de stellis vero mars venus et luna quod ut astrologi in libris suis scripserunt et experimentatores astronomie se dicunt experientia comperisse. **C**atharacte ergo huiusmodi aperte intelligunt cum cause huiusmodi ad istas operationes pluviarum scilicet et inundationem aquarum nutu creatoris laxate sunt et etiam confirmate. **S**i quis autem eorumque desipiat ut ex tribus prophetarum hoc astruere velit visum quod aquae huiusmodi super dictos celos repositae sint quasi in thesauris ut cum fuerit beneplacitum creatoris utatur eis ad pluuias et diluvium inundationes pro eo quod dictum est et quodam ex prophetis de eo ponam in thesauris abyssos non effugiet quin idcirco oporteat eum dicere de niuibz et grandinibus et hoc quoniam in sermonibus sanctis ex persona ipsius creatoris legitur. **R**egnum ingressus es thesauros niuis aut thesauros grandinis asperisti que preparauisti hi in die pugne et belli. **E**odem etiam errore videtur debere dicere creator fructus et grana non per generationem facere sed magis de thesauris educere vel emittere et deueniet error iste usque ad ventos quoniam quidem ex prophetis dicit qui educet ventos de thesauris suis. **N**um manifestum sit ventos non esse omnino nisi cum fluit. **R**euerentur igitur ad id in quo eram et dicam quoniam aquae quae super celos nouem sunt non sunt ibi in forma aquarum quae apud nos sunt. **S**ed ex eis regio illa quae celo empireo dicitur integritur sic facta est ut sit amena et salubris et per omnem modum apta habitatio glorificandis hominibus praeueniensque vite immortalitati et impassibilitati cordis. **S**ic quibusdam forte videatur. **N**um ei non ignoras quod pisces in aqua est vita eorum atque saluatio. **C**ontrario autem se habet in hominibus non possunt vivere in aquis. **S**ed in aere locum modo. **S**ic necesse est regionem superiorum aquarum sic preparatam esse et aptatam prout requirit salubritas immortalitatis et incorruptionis future post rationem mortuorum conuenientius enim videtur ut sit regio illa sive habitatio hominum beatorum in illa futura glorificandorum quam ipsa substantia celi empirei ut quidam forsitan opinantur. **N**um enim soliditatis est celum empireum ut spirandi et respirandi deseruire non possit. **Q**uare si spirabis et respirabis in illa vi

ta beatitudinis ab hominibus habitatio illa inter celum nonum et empireum sola pueniens videtur statui beatitudini illius. Amplius, pulchritudo illa et splendor empirei celi magis digna est conspici quam calcari. Super empireum autem celum non est locus et propter hoc neque habitatio. Amplius, cum celum illud tectum sit totius mundi non convenit ut subsit pedibus habitantium ymo potius debet parere aspectibus eorum et supereminere capitibus. Quare manifestum est aquas illas vel iam versas esse incorporeas quales dixi vel saltem eo tempore, vertendas quo homines beatificandi in sublimi beatitudinis transferendi sunt. Tanto autem maioris puritatis corpus est quod ex illis factum est vel predicto tempore faciendum quam alia elementa quanto aquae ille puriores fuisse alijs aquis estimande sunt. Quapropter longe purius isto aere quem in habitamus et in super quanto corpora nostra in statu gloriosius nobiliori habitatione digna erunt quoniam sunt in statu mortalitatis et miserie presentis. Si quis autem querat propter quid tacuit de utilitate aquarum illarum vel de generatione que de eis vel facta est iam vel facienda. Respondeo tibi quia genti hebreorum sic loqui debuit lex et legislator, ut et intellegere possent et crederet narratiombus illius. Non enim solammodo brevis erant intelligentie ymo innutriti ydolatrie et imbuti erroribus propter quod nec de creatione angelorum nec de resurrectione mortuorum nec de multis alijs fidei mentione eis expressam facere voluit, facillime enim erat ea repellere que non intellexerant aut capere propter quod insonuit illud antiquum puerbium apud eos locuta est lex lingua hominum. Utrum autem vaporabiliter sint suspense aquae ille tanquam in nubibus aut alijs vaporibus questionem quidem facit. Tu vero scito quia isti cogunt ponere idem esse aquam et nubem resolutam ex illa et tandem idem esse aquam et aera. Quod admodum cera indurata et emolita idem et tandem liquefacta in quantumlibet rarum liquorem idem erit ex necessitate quod indurata fuit eos. Similiter glacies et aqua ex ea resoluta. Quapropter non erunt secundam veritatem duo elementa aer et aqua ymo erunt unum subiecto sed differrent, sicut exemplificavi tibi de cera liquefacta et indurata. Amplius, secundum

eos esset calor vel in celo nono vel supra ipsum. Resolutio enim et evaporatio aquarum non fit nisi operatione calorum hanc autem opinionem videntur sequi duo in convenientia. Primum quia necesse esset moveri vel alios celos in deorsum, quoniam aquae vaporabiliter rarefacte maiorem locum ex necessitate requirunt quam in liquiditate sua naturali. Quare necesse esset ut propter huiusmodi rarefactionem amplaretur locus earum, et hoc non posset esse nisi per motum celorum quem dixi. Aliud autem convenientius est quod postquam generatio nubium fit ibi per calorem resolutentem aquas necesse est ut per elongationem ab huiusmodi calore fiat coagulatio nubium et ita pluvia vel nix vel grando. Amplius, unde et in quo corpore esset calor huiusmodi nec fugere potest quantumcumque vanus somniator. Ex his igitur omnibus que premisi tibi collige declarationes singularum partium prophetice istius narrationis et ego abreniabo tibi expositionem super eadem. Pico igitur quod in principio creavit deus celum et terram et intelligo tribus modis quod dixi in principio. Horum primus est ut referatur ad creationem quod dixi. In principio quasi dictum esset primum creavit quod est dicere antequam faceret antequam ornaret creavit inquit in substantia celum et terram facturus postmodum eadem id est faciem perfectionis et decoris eiusdem daturus facere enim est faciem dare, et hoc manifestum est ex ipso plano littere. Sequitur enim in sermone eiusdem prophete quod benedixit deus diei septimo et sanctificavit eum quia in eo cessauerat ab omni opere quod creavit ut faceret, ac si diceret quod creavit substantia ut postmodum faceret illud, id est faciem ei perfectionis et decoris dando completum. In summa autem hoc est intellectus. In principio creavit deus et cetera id est in operibus eius primo est creatio, secunda factio, tertia ornatus, quarta propagatio. Secundus modus est in principio id est antequam currebant istae quas quidem videmus generationes et propagationes creaturarum, et hoc idem dignum et iustum fuit, ut prius crearentur illa ex quibus et per quae alia postmodum generarentur. Tacet autem de creatione aquae, quoniam non erat permanens in statu sua creationis neque quantum ad substantiam etiam per maiorem sui parte ad minus cum ex ea generandi essent celi novae et pisces omniaque reptilia aquatica. Sicut

Pars prima de vniuerso.

et volatilia forte aer et ignis elementa. **T**am etiam dixi tibi de partibus superioribus aq̃ vel aquarum q̃ nec in illo statu suo remanserunt. **A**lii dō empiriē et terra in statu creatiōis remanserūt q̃ntum ad substantiam licet multiplex p̃fectio decoris et ornatus eis postmodū sup̃addita sit. **U**t p̃pter hoc tacuit de creatione aquarū q̃ ex creatione extremorū necessario oportebat eam intelligi p̃pter impossibilitatem vacui sicut p̃dixi tibi. **T**ercius modus est vt intelligatur in p̃ncipio creationis et formationis vniuersi. **I**ntelligat autē forsūt aliquis in p̃ncipio vt referat illud ad narrationē p̃phetica; sub hoc intellectu ac si p̃pheta cogitaret ita narraturus vel expositurus creationē reformationē vniuersi. **I**n p̃mis hoc dico in p̃ncipio sc̃y sermōis mei. **C**reavit deus celū et terram. **E**ur autē non sic dictum dixit deus fiant vel creentur celum et terra. **T**am expediuerunt me et te sancti et sapiētes in hoc dicētes q̃m verbū qd̃ est et ars ipsius omnifica nō fuit nominandum cū creatione q̃m creatio non fiebat nisi secundū substantiam et nondum implemento p̃fectionis artis autē est p̃p̃e formam p̃fectionis dare. **C**um igr̃ in creatione forma p̃fectionis neq̃ data esset ei neq̃ danda nō fuit mentio faciēda de arte vel ṽbo dei. **E**go autē manifesti te expedio per ip̃m planū littere. **C**reavit em̃ deus celum et terrā vt ea faceret id est vt eis faciētem p̃fectionis et decoris daret. **S**icut in ip̃o plano littere ē. **N**ī si q̃s dixerit q̃ p̃ ṽbum dei creata sunt celū et terra. quemadmodū et lux facta et firma mētū et ideo dicere debuit p̃pheta. dixit deus creentur celū et terra. **I**ndeō tibi in hoc q̃ de accessorijs et secundarijs operū nec sermo solet fieri apud artificē. **Q**ui em̃ p̃cepit artifici fac mibi domū vel edifica sup̃vacue diceret ei fodi fundamenta extrahelapides et lapidicina congrega alias materias. **U**ides ergo q̃ p̃ceptum ē de forma p̃ncipali. **S**ic nō debuit esse dei p̃ceptus neq̃ oportuit qd̃ exp̃meretur sup̃ creatione q̃m accessoria et p̃paratoria erat creatō ad faciōnem quā dixi tibi. **A**mp̃. ars est tanq̃ si gillū p̃ncipalis forme hoc autē imp̃mis et maxime per artem q̃ritur sc̃y vt forma p̃ncipalis p̃eam materie de qua agitur imp̃matur et p̃pter hoc non cōueniēter in ip̃a creatiōe fieret mētio de ṽbo seu arte creatoris. **A**mp̃. quia erant remāsura celū

et terra in illa imp̃fectione creationis non fuit cōueniens vt diceretur. **C**reentur celum et terra. **S**icut et ostēdi tibi de domo edificanda quia non ē cōueniens vt dicatur a p̃cepto: e qui imperat artifici ad singulos ordines lapidum vel structuras ordinentur isti lapides hic vel fiat hec structura alioquin non esset finis vel numerus sermonū p̃ceptoris ad artificem. **E**t ista questio non est longe ab ea questione q̃ quis quereretur p̃pter quid nō est dictū de qualibet parte celi aut terre. **C**reentur hec pars celi vel terre. que questio manifeste nihil habet dubitationis. **M**anifestū em̃ est. q̃a nec numerus nec finis esset sermonum huiusmōi. **Q**uia ergo creatio in nulla parte celi vel terre sistebat ideo nō fuit dicendum. **C**reetur hec pars vel illa. **S**imiliter quia nō consumabatur opus creatoris in creatione celi et terre sed per creationem deducebatur ad p̃fectionem suā ideo non fuit dicendū. **C**reentur celum et terra. **S**icut neq̃ de partibus celi et terre. **D**eclassatio sermonis sequētis quo dixit terram inanem et vacuam fm̃ duas intentiones.

Quod autem sequit̃ in sermōe p̃phete **T**erra autē erat inanis et vacua. **D**ico q̃ narratio hec est conclusio scientie naturalis. **N**on em̃ sup̃vacue dictum est inanis et vacua. **D**uo enim sunt genera plenitudinis aut plenitudinis secundū duas intentiōes dicitur. **P**rimo q̃ plenitudo quedā interna est siue initia et ex illa fiunt ex vberantie generatōnum. **S**icut vides terrā quasi exint̃na plenitudine ex vberare vel eructare generatōnes vegetabilū et etiam multorū animalium. **S**ecunda plenitudo est exterior et habitationis secundū quem modū dicit̃ terra repleta adultis vel latronib⁹ vel alijs hominibus. **U**troq̃ autē istorum modorū terra se habebat q̃ nec secūda erat nec inhabitata. **H**uiusmodi autē declaratio est manifestum em̃ per se est quia terra veri nominis frigida et sicca est ex neutro autem istorum vel ambob⁹ similis potest esse generatio vegetabilū autem animalium naturaliter. **Q**uare manifestum est quia circa ex se naturaliter inanis est interna huiusmōi plenitudine. **A**mpli⁹ omne vegetabile et omne animal elementariū est ex quatuor elementis. **D**e vegetabilibus hoc intelligo q̃ ex terra generant̃ q̃re

manifestū est quia ex terra sola nō potest fieri generatio hūmōi. Nihil autē habet terra ex creatione sua. nisi substantiā et naturalia sua alia. Quare quantū in ea est et ad naturam ei⁹ pertinet inanis est. Eodem modo et vacua ab exteriorū plenitudinē inhabitantiū. Certum ē quia ista plenitudo aduenticia ē terre et aduenit ei post completam ei⁹ substantiā. Quare cū vacuitas sit ei naturalis plenitudo vero ista deuenticia ordine nature et in ipsa creatiōe sua erat fra inanis et vacua. Post hoc sibi iunxit. Et tenebre erant super facie abyssi. Nam autē declarauit tibi in eis quē pcesse- runt quia tenebra non est aliud cōtrariū luci sed pūatio lucis tantū. Quare tenebras fuisse super faciem abyssi nō est aliōd fuisse super faciem abyssi. Sed magis ali- quid abfuisse a facie abyssi scz lucē vel di- citur hec ppheta ppter empireū celum. cui ab initio sue creationis non fuit lux illa q̄ postea splendoratum esse. Sicut vides et de alijs celis q̄ nullum eorū in se lumino- sum est. Cū nec videtur aliq̄ eorum. Quia autem appet luminis in eis a parte lumi- narium ē et stellaz. Non est igr mirū si de empireo celo hoc idē dicatur cū empireū naturaliter diuersa tū ab alijs celis nō vi- deat nisi sola nobilitate substantie ac subti- litate eiusdē ordinem et locorum siue po- sitionē in altitudine et deffusione dedit or- do nobilitatis ipsoz quēadmodū et alijs mundi corporib⁹ p̄mis. i. q̄tuor elemēt.

Respondit de qua luce intelligi debz hoc quod dicitur fiat lux.

Post hoc autē subiunxit dixit vero deus fiat lux et facta est lux hūmōi autem sermonis intellectus est qz omnipotenti et bo suo mandauit et impa- uit ut fieret lux et facta est lux. Et qm lux po- test intelligi vel spūalis vel corpalis spū- tualem vero lucē fieri quoniam fieri non potest nisi in substantijs intelligentib⁹ nō fuit nisi soles intelligentie et iusticie oriri sū- stantie hūmōi neqz dies ex hūmōi luxiōe ni- si preclara illuminatio eaz est. Scire nāz qz debet ex pcedentibus quia euz verbū spūtuale creatoris non sit nisi splēdor mi- cans et luminositate ipius et dictio eius non sit nisi generatio eiusdem ubi. et p- pter hoc ortus eiusdem tanq̄ mibi ac spū- ritualis solis. Et ex necessitate dictio ei⁹ foris insonans ipa eiusdem solis illuxio et ppter hoc illuminatio audientū sonū

illum ineffabilem et videntū lucem illam iocundissimā ac preclaram et hec eadem illuminatio fuit ex necessitate dies in tota regione intellectū angelicoz attēde ergo coniuncta. Dixit deus et fiat lux quēadmo- dum ortus solis et dies. Attēde autē ga- sicut substantie spūtuales abstracte p̄io- res sunt ordine nature et etiam nobilita- te q̄ alie substantie vtpote p̄pinq̄iores primo ac nobilissimo videlicet creatori. Sic earum pfectio decoratio et ornat⁹ ex necessitate p̄iores sunt perfectiōib⁹ deco- rationibus et ornatibus aliarum. Illumi- natio vero quā dixi tibi videlicet illuxio si- ue insonatio spūtualis verbi ipius pre- clara ac iocundissima perfectio est substā- tiarum intelligentiū consummata et decor- vltimus ornat⁹qz speciosissim⁹ earundē et merito in operibus factionis non dico creationis prima fuit perfectio hūmōi sub- stantiarum. Quē vtrum ex tanta illumi- natione earū splēdeat celū empireum qz- stionem habet non hec plene discutiendū. Multis em̄ impossibile videtur ex dispo- sitionibus que sunt in substantijs abstra- ctis fieri imp̄siones aliquas in corporib⁹. In aiab⁹ enim humanis secus est adeo quippe coniuncte et colligate sunt corpo- rib⁹ suis. ut merito ex eis que in ipsis aut apud ipas sunt vel fiunt fiant imp̄siones corporibus earundem. faciam autē te sci- re in sequentibus videlicet in capitulo de renouatione mundi qd ex substantijs ab- stractis sequitur multiplices imp̄siones in corporibus et qd ex beatitudine animaz bonaz erit multiplex perfectio in corpori- bus iparum in ratione et ppetuo post illa. Si ergo ex tanta beatificatione celestij il- larum miliciarū splēnduit et splēdeat p- petuo tota habitatio illoz non tibi debz videri mirabile. Quia si de luce corpali di- cit deus ut fieret cōuenienti⁹ intelligitur hoc de splēdore empirei celi qz talia luce corpali. licet quibusdā visus sit. ga de luce quadam intelligitur hoc qm dicunt fuisse quasi nubem lucidam et eius reuolutiōe vel in aquis vel super aquas factaz ēē. ac designatā p̄mam diem. hic autē sermo val- de incredibilis ē euz omīno nullā utilitas apareat lucē illi⁹ neqz reuolutiōis sue nō em̄ erant aialia vel boies qz luceret aut horas et ceteras p̄resignaret. Amp. qd factū est postmodū de luce illa. Si em̄ expleta p̄mo die statim destructa ē tanq̄

Pars prima de vniuerso.

odiosa. Si postmodū vt nōnulli dixerūt corpus solū ex illa factū est. Sequit̃ multa que vidēt absurdissima. Vbi em̃ esset fabricatū corp⁹ solis ex illa. Si enī vbi ipa creata ē q̃liter trāsserri potuit p̃ celos mēdios ad celū sol q̃rta die. Nō em̃ modicū fuit corpus lucis illius cū ex ea formandū ēēt corpus solis qd̃ cōstat ēē tantē magnitudinis. Sed de motu illius cum ēēt naturalis vel violentus vel volūtario q̃stio nem habet. Tu autē quicqd̃ horū ponas vides que inde sequātur. **Amp.** ppter quid laudata ē bonitas lucis illius. Si nō eousq; bona fuit vt placeret creatori per manentia ipius. Nō em̃ eousq; attollēda erat bonitas cui⁹ pmanentiā creator non approbavit. **Q**uenienti⁹ igr̃ intelligitur lux illa fuisse vel spūalis illa illuxio solis intelligētiē q̃ dixi vel splendor quo illustratum ē celum empireū extralibet causaz antedictaz non erit. Neq; em̃ substantie angelice in nocte sue pfectiōis diu reliquēde fuerūt neq; celum empireū absq; luce ēē debuit. cū eius habitatores ad lucem creati ēēt. Nō em̃ decet lucidos habitatores tenebrosa habitatio. Sicut neq; ecōuerso tenebrosos inhabitatores lucide mansiones. Apparet etiā ita ēē extrarijs ex ppositione. Sicut em̃ habitatio obtenebratorū scz infernus tenebrosa est. z sunt ex quo factus fuit infernus quēadmodū doceberūt in sequētibz sic habitatio p̃raria luce illa scz quā p̃dixi iocundissima non debuit ēē tenebrosa. **Amp.** q̃s est qui habitationē edificet vel hoib⁹ vel enantiatilibz z nō eam onet atz de cor̃et omniq; modo paret p̃p̃gnētia illorum. **P**ecorandū igr̃ fuit splendore empireum celū et etiā tanto splendore vt tota subiacēs ei habitatio vsq; ad nouū celū inde claresceret. **D**e hoc q̃ sequit̃ in fmo ne eiusdē p̃phetie scz q̃ vidit deus lucem q̃ ēēt bona. tū ē ex alijs trophis z figuris p̃pheticorū sermonū istud intelligere. Nō enim possibile vt tunc p̃mū lucem videret cuz ab ip̃o facta ē. Nihil enim addit ex substantie rerū visioni vel cognitiōi creatoris. Nihil detrahāt eis dū non existentia ipaz. Sicut alibi tibi declaratū est in hoc eodē magisterio. **Q**uare intelligendū vidit id est videre fecit vel vidit id ē approbavit ac si dictum ē de qua placuit ei ante q̃ ēēt vt fieret. placuit ei vt postq̃ facta est ēēt atz maneret. **N**ō autē sequit̃. Et factum est vesp̃e z mane dies vn⁹ multas

h̃z questionēs. **P**rimū q̃a creatio celi empirei subito facta est z in instanti. **I**mpossibile ē enim creationē corporis sperici incipere b̃re in tpe z p̃fici i illo. **U**nde enim inciperet creatio illi⁹ cū nulla em̃ inciperet creatio illi⁹ cū nulla pars dignior sit p̃us creari q̃s alia. **Amp.** quid p̃mū crearetur in ip̃o an eius sup̃ficies exterior vel interior an velud eius quidē tantus siue arcus an emisperiū siue ps emisperiū. **E**t de sup̃ficie q̃dem manifestū est eam non posse nisi in corpore vel cū ip̃o. **N**ociq; autem dictorū modorū dicatur cepisse creatio celi illius reddi tibi q̃stio de inani z sequetur inter duo capita artus h̃mōi ēē inane. **I**nane autē non facit substantiam vt supra ostendi tibi quare duo capita arcus h̃mōi figura sed circulus. **E**adē inconuenientia inuenies in alijs mōis. **N** si forte dixerit superiorē partem aquaz z congelatam fuisse ṽ alias stabilitatē z firmatam aut tota igr̃ coagulatio illa facta est simul aut pars post ptem coagulata ē. sic fit in aquis que apud nos sunt. **N** si tota simul sic coagulata ē. **Q**uare igr̃ est qd̃ dixit quia subito z in instanti creatū est illud celum. **S**i ṽo per partes z successiue factū est h̃mōi coagulatio nō est virtus creatoris p̃culdubio immediata que sic opatur ymo vtus corporalis. **O**patio es em̃ in tempore non congruit omnipotenti vtuti creatoris. **C**ausa autē in hoc est quoniam opatio ois h̃mōi per conflictū ē z victoriā agentis sup̃ patiens z paulatim eiiciens vtutis p̃rariū suū a corpore p̃rtingentē. **C**reatori autē hoc sicut non est resistentia in opibus suis immediatis sic neq; mora. **Q**uare quicquid opatur per semetip̃m subito illud operatur vel in instanti. **Amp.** sic non creatum sed generatum esset per corruptionem p̃mū celum. z hoc ex illa materia siue aquea siue alia z de ipsa materia reliqueretur eadem questio. **Q**uare abiret generatio z corruptio in infinitum vel occurreret corpus subito creatū in sua materia vt forma qd̃ et erit immediatū opus creatoris. **Q**ui aigitur nullū ex corporibz adeo decet opus esse solius creatoris nec celus p̃mū consequens est ip̃m creatum fuisse subito. **S**imiliter et lucem factā subito fm̃ vtranz intentionē quam dixi. **N**ō igr̃ dies vna fuit spaciū illud siue instans illa gb⁹ creatū ē celū p̃mū tra z ad me.

dia inter illos et lux facta. **A**mp. quid
erit tibi mane et quod vespere. **A**mp. instantia
illa non potuerunt esse vel contigua vel
continua. **T**am enim declaratum est tibi per
aristotelem in libro philosophorum quod inter queli-
bet duo non est tempus. **Q**uid ergo factum est
medio illo tempore aut que utilitas tibi
istius. **P**ro quia sicut quibusdam ex sapie-
tibus et sanctis visum est quia medio illo
tempore distulit creator illuminationem qua
predixi tibi ut angeli sancti experimento cogno-
sceret quod esset ex creatura sua ut per modum
tanta gloria illuminationis illustrati et
humiliores et in deum magis grati quia
deus postmodum extiterunt. **N**ihilominus
tamen ab eisdem merito queritur quia totus
hoc incompatibiliter melius nosse poterat
ex illuminatione illa glorificari quam ex luce
scientie sua naturalis sibi innate atque con-
create. **E**rgo nec ista questione dissolui tibi per
hoc quod adieci verbis eorum experimento. **E**x
perimento siquidem imperfectionem suam co-
gnoscere expediebat angelis sanctis valde
ad ea que predixi. **P**lus enim humiliat sen-
sus et experientia imperfectionis quam alia
eiusdem cognitione fortassis autem nec possi-
bile erat naturam angelicam in gloria homini
creari. **M**erito hic istud determinare ac per-
scrutari longum esset et magis reservandum
loco suo sed non effugis propter hoc questio-
nem intellectuales operatio tempore non in-
digeret. **O**mnis enim cogitatio et omne intellige-
re atque cognoscere in instanti est et subito et ge-
neraliter omnis passio que fit in substantia
impartibili. **S**i enim fieret in re aliqua passio
substantie impartibilis fieret in ea pars
post premissam ex quo sequentur duo inconve-
nientia. **P**rimum quia passio illa esset ex im-
partibili. **P**artes enim omnes que in impartibili
subiecto vel essent vel fierent impartibili-
les essent ex necessitate alioquin non possent
esse in subiecto impartibili. **S**ecundum in conve-
nientia est quasi intelligere unius non fieri
in instanti non posset hic esse nisi altero du-
orum modorum quos dicam tibi vix ut divi-
deretur ipse intelligere vel apte intellectu vel
a parte intellectus. **A**parte autem ipsius intel-
lectus non dividitur nisi hoc modo ut aliquid
ipsius intellectus prius intelligat et deinde
aliud et ita consequenter singula que eius
sunt donec intelligat totum. **N**ihil autem unum
intelligit per modum istum quemadmodum
cum intelligitur celum si intelligit particulam
videlicet prius intelligatur una eius pars

et deinde alia sed ipsum celum totum simul in-
telligitur etiam partibus non intellectu. **S**ic
et homo non intellectu pedem vel manu aut
oculo. **I**n quibus autem quorum unitas aduna-
ta est ex multitudine reuera contingit intel-
ligere totum et dividi iuxta multitudinem et di-
visionem ipsius totius. **Q**uemadmodum in-
telligere propositionis unius dividitur in-
telligere subiecti et predicati eiusdem quam ag-
gregatum est ex eis. **I**n eis enim de quibus men-
tionem facio manifeste vides quia intelligen-
re totius non est aggregatum ex intelligere
partium eiusdem. **Q**uare manifestum est tibi
iam quia intelligere non dividitur apte
intellectus cum intellectum fuerit unum non
sit adunatum ex multitudine ut intelligen-
re ipsius oporteat esse aggregatum similiter ex
intelligere partium ipsius. **U**bi et manifestum
est tibi quia intelligere uniuscuiusque parti-
que non dividitur in toto illo similiter nec
ipsum dividitur. **Q**uemadmodum si dixeris ce-
lum esse volubile. **I**ntelligere ipsius celi non
dividitur intelligere partium eiusdem nec
dividitur tempore. **N**on enim in intellectu
tuo prius fit quod per ipsum intelligere quo
intelligis celum et deinde alia. pars enim
illavelet intelligere vel aliud et si esset intel-
ligere esset vel illud intelligere quo intel-
ligit totum celum vel quo intelligeres partem
ipsius. **Q**ui si esset ipsum intelligere quo intel-
ligit celum ergo prius fieret in te illud intel-
ligere quo intelligis celum quam intelligere ce-
lum. **S**i vero esset intelligere illud intellige-
re quo intelligere partes celi hoc in diffini-
xi tibi. **S**i vero esset intelligere quo aliud in-
telligeretur quod neque esset celum neque pars ce-
li tunc esset inutile et impotens ad intelligen-
re quo intelligis celum et ita vane de illo
fit mentio aliqua. **M**anifestum igitur est
tibi per hoc quia intelligere non dividitur
apte intellectu nisi per modum quem dixi ti-
bi. **A** parte vero intelligens impossibile est
ipsum similiter dividi. **I**n intelligens omne
per modum quo est intelligens substantia im-
partibilis fit. **I**n substantia vero impartibili
non est possibile ut pars post partem paria-
tur. **N**ec ut pars post partem agat cum non
sint ibi pars et pars. **S**ive igitur intelligere sic
agere siue partem impossibile est quod dividat
a parte intelligenti. **A**dhuc modum se habet
de actionibus alijs et de passionibus et ge-
neraliter de omnibus dispositionibus
spiritualibus. **Q**uare lux illa prima siue
dies siue fuerit illuminatio solis modo

Pars prima de vniuerso.

Intellectuo. Si fuerit beatificatio ppleta
hmoi substantiarum v3 abstractarum nullo
modo fuit diuisibilis fm tpus. Quod ergo
assignat ei ppheta vespere z mane pftum
cum illuminatio illa ne agere ad occasum
nec appropinquationes vlla ad tenebras
hre potuerit. Qualiter autem vespere et ma
ne ex duobus punctis tps intelligat esse
no e facile videre nisi qs dicat substancias
illas pclaras in plderatiõe pprie defecti
bilitatis atz potentialitatis eas aliq parte
tps in se immoratas et hoc vocasse ppheta
tam vespere quo occasum suum agnoscebant
sibi esse ex se et paratas esse ad hoc vt reci
derent in non esse. Un dicente deo et ma
date adesse educate sunt et create. Id est
intellectus pene si ad imperfectionem ear
um hoc referas. factum est igr vespere in
eis per hmoi cõtemplatione sui occasus
vel occiduitatis et ideo prius nominatur
vespere qua prius i est eis sua ipa defectibi
litas z occiduitas vtpote naturalis z a se
ipsis qz earum beatificatiua perfectio q in
telligitur per mane. Mane enim remon
sumum est a vespere z incium est pfectus
hoc est proficiendi z operandi in ipa perfe
ctione vel fm ipam. Factus igr e vespere
vt dixi in plderatiõe sue occiduitatis z lu
ce illa. Et factum est mane in plderatiõe
nouitatis illius lucis et initio proficiendi
siue operandi scdm illa. Opus autem pfe
ctionis istius est potissimu atz pcpuu ad
miratio magnificatio et collaudatio crea
toris. Dicit autem illuminatio illa mane et
ppter hoc q pma fuit illuxio creatori z
primus ortus veri solis quo ortus est crea
turis. et qa etia in eo stat et permanet im
mutabiliter in quo cepit. No em augetur
velut a crepusculo in meridiẽ. cu3 neq cla
ritati eius neq feruori seu ardori sinceris
sime dilectionis qua creatori inseparabiliter
adherent aliqd addit vel accrescit. Quan
to autem spacio durauerit vel vespere illud
vel mane z vtru die integrũ cõpleuerit id
est viginti quattuor horarum equaliu spacia
q est mensura vniuscuiusqz reuolutionis
integre firmameti sermo propheticus no
determinauit. Verum no est in pñetum
apd nos diem et sex horarum z paucarum
inueniri et nocte similiter z etiam diem di
midij anni integri z noctes sũr. Sic decla
ratũ e tibi in tractatibz multz de hys. No
abusine igr sapiens z sanctus ille ppheta
vocauit die spaciũ vni? spacio viginti

or horarum. Quapropter si spatium illud
temporis quo hec oia facta sunt videlicet
celum pñum terra z aqua media atq
gens a terra ad celum illud et lux facta cu
sequela sua qua dixi tibi videlicet de con
sideratione ppe occiduitat in substancijs
illis z de consideratiõe sue imperfectionis
z potentialitatis. similiter z de ipo mane
vocare voluit ppheta vespere z mane et
die absq iniuria loquele et abusione hoc
fecit. De nocte vero ideo nulla mentione
fecit quia nullus locus est nocti vel tene
bris in regione illa vel ppter hoc quia in
vespere illud z mane reuera nihil est medi
um. Si quis autem dixerit beatissimas illas
substancias in consideratiõe z admiratiõe
creaturarum vñz celi z terre aquarum etia sui
iparum morã aliquã traxisse vt ex inde ma
gnificaret abundantiam atz sublimitatem crea
toris et ex inde erexisse se ad ipm z morã
aliquam in hoc traxisse cu collaudatio z
glorificatio creatoris nec breuis nec pere
functoria sit sicut nec eẽ dz morãqz huius
moi dicat vespere illud siue finẽ illius mo
re qd est congruenti non improbabili
diceret nec sermo eius tanq erroneus rei
ciendus est. Lucidabo autem istud ampli
z dicam q in pñcio hoc est in pma par
te diei illius pmi qua ppheta vespam vo
casse videtur multa facta sunt que oia su
bito et in non tpe hoc est in puncto tẽpo
ris fieri possibile non fuit. Horum vnus est
creatio primi celi z terre z aquarum. Secũ
dum est creatio angelorum. Terciu ordi
natio angelor in officiis dignitatibz z or
dinibus suis. Quartu conspiratio ange
lorum malor z apostotatio eorũ. Quinto
casus atz deiectio illor. Hec autem quinq
cum perscrutatus cõsiderauer inuenies
absq vlla dubitatiõe facta fuisse in tem
pore aliquo cui? finẽ vespere vocauit ser
mo ppheticus vel posset intelligi vespere
casus malor angelor. q et fuit eis occasus
z obtenebratio a luce pma ac pclara que
ds est qntũ ad naturale illuinatione. Si
em multa luce scie sue sapietie naturalis ad
huc clareat in multz tamẽ obtenebratiõe.
Sicut doceber in tractatu deis Angul
ri nec ppter solã istam obtenebrationem
dicta est vespa finis more seu tẽpis illius.
ymo etia z ppter in frigidatione qua ab
amore naturali creatoris penit friguere
Ja em nec scintilla hmoi amoris apd eos
viuit aut ardet ymo totũ mira z odiũ ipi?

pueris ymo potius subuersi sunt. **A**ddo in
super quia postquam celum primum creatus est et
eius est stabilitum atque firmatum virtute per-
manentie et durationis que habuerit in
initium et inceptione siue criminatiois a par-
te principii facti est eius esse. etiam mensu-
ratum mensura temporis et quies eius non
minus digna ut mensuraretur tempore quo-
niam motus aliorum celorum finis ergo me-
sure homini quies et durationis vocata est
vespere propter consumationem vel ipsi? vel
eorum que in ea facta sunt quoniam subse-
cutum est mane id est initium partis alterius
diei in qua facta sunt que narrabo. **Q**uoniam
autem ista duo vespere scilicet et mane essent
vere aut perfecte medietates diei qui vi-
ginti quatuor horarum est qualiter continet
spacium licet sermo sanctus non determi-
net non est tamen contra veritatem aut ratio-
nem. quod quantitate a sequentibus diebus
non discrepet persertim cum conspiratio ma-
lorum spirituum quam predicti moram tempo-
ris puritatem regat. **S**um enim numero-
eorum sit innumerabilium milium et pro-
mus ac nobilissimum eorum contra crea-
torem primum se erexerit. qualiter hoc ve-
nit ad tot milia aliorum. **Q**ualiter in hoc
ipsum inducti sunt nisi tractatus aliquis et
suasiones interuenerunt. **I**n tanta autem
multitudine quomodo potuit esse tractatus bre-
uis et suasio atque inductio non plura cum
sapientissimi creati essent et instanti ausu
stulticie deducti sint. **S**i enim homo qui non est
sapienter nisi ad modicum sapientia natura
li auerti non potest a sensu suo ut a veritate
ac rectitudine deducatur nisi magnis et mul-
tis validisque suggestioibus ac suasionibus
quomodo illi tanta sapientia predicti in tanta
vesaniam tunc breuissimo induci potuerit
ipsi etiam tanti mali inuentor tanto diffi-
cilis induci debuit quam aliquis aliorum qua-
to enim constat maiori luce superbia quam
alius claruisse potissimum cum nullus eorum
exterior haberet instigatore ac suggesto-
rem tanti mali. et haberet unusquisque splen-
dorem sapientie quam predicti erant fortissimum
mali illius dissuasore et etiam repressore. **H**ec
autem omnia idcirco dico ut appareat tibi ve-
l per am primum diei hoc est primum preteritum mul-
tarum horarum spacium habere potuisse pro-
pterea que facta sunt in ipsa cum euidenter
requirant tempus et subito omnia fieri nulla
tenus potuerunt. **I**tem vero mane si secun-
da pars diei primo accipias non minores

temporis mensuram requirere euidenter elucere-
tibi cum diligenter consideratione feceris de
his que in eodem fieri oportuit et que in eo-
dem facta sunt. **H**orum primum est creatio lu-
cis iuxta modos et intentiones quas dixi.
Secundum collaudatio et magnificatio cre-
atoris de ipsa illustratione et glorificatio-
ne sanctorum angelorum et de ipsa iusta dam-
natione ac deiectione malorum scilicet et de alijs
bonis donisque atque beneficijs creatoris er-
ga seipsum. **T**ercium quod veriori ordine primum
est admiratio creatoris in seipso. **S**unt et
alia que sanctis angelis patefacta sunt ipsa
claritate sue glorificationis quorum reue-
latione ineffabilibus gaudijs et iubilatio-
nibus percipere fuisse nullatenus dubitandi
sunt sicut de creatione generis humani
et restauratione angelice ruine ex hominibus
et de reparatione ciuitatis superne ac in-
tegratione ipsius que quasi detruata ac
mutilata erat per casum malorum angelo-
rum. **S**unt et alia multa secretiora atque pro-
fundiora. **I**n quorum consideratione et con-
templatione delectabiliter eos occupari
noluit creator et ipsa luminositas intellige-
tiarum suarum amorisque bonorum omnium pro-
pter gloriam creatoris eos figebat ac de-
tinebat in eis. **N**ec est inconueniens si men-
suram primum diei habeant sequentes et si
primum ubique exemplaria sunt sequentium
posset aut quis intelligere vnamquamque di-
erum istorum vespe propter occiditatem temporis
qua consumptione sui ipsius que consuma-
tio eiusdem est toto fluxu sui esse incessanter
festinat. **P**ane vero eiusdem temporis finis non
autem inquit est finis precedentis temporis mane
vocatum est. **S**ed in quantum initium mensure
sequentis operis. **Q**uod autem magis congruit
plano littere est ut intelligat dictum itaque
in consumatione vniuscuiusque operis sex di-
erum et infine vniuscuiusque illorum. **Q**uod
vero sequitur in sermone eodem quia vidit de-
lucem quod esset bona tu iam scis figuras et mo-
dos varios prophetarum sermonum iuxta quod
vnum intelligit vidit id est videri fecit. **Q**uod
admodum et per eundem prophetam alibi di-
citur. **N**unc cognoui quod timeas deum id
est cognoui feci tibi ipsi in alijs vidit vel quod es-
sent bona id est approbavit in bonitate
lucis quam primum operat a se faceret appro-
bavit inquit formado ipsarum in suo esse et preser-
uando. **I**t dixit primum hoc sermo sanctus diuisit lu-
cem a tenebris. **H**ic autem questione quomodo diuisit
lucem a tenebris cum neque coniuncta esset prius

Pars prima de vniuerso.

Igitur in hoc vbo quia dixit hanc lucē de qua agitur diuisit a tenebris. hoc ē adeo leosum et longe fecit eā a tenebris vt eam attingere nullo modorum possit quēadmodū vides hanc lucē terre tenebris occupari et hoc in eclipsi eiusdē. Sic et lucem aeris istius quo sumus noctis tenebris obscurari. et hic est dies celsi sicut mihi videtur de quo dicit alius ppheta. Et thronus eius sicut dies celi quasi pseuerans absq; vlla lesione vel diminutione. Locauitq; lucem diem ac tenebras noctē. de quibus iā declaratum est tibi in pcedētib; quia nō sunt aliquid pparatiū luci sed absentia illi. Et manifestū est tibi quia lux et tenebre siue dies et nox non ppiis temporib; hic accipiunt. Sed quēadmodū vsualiter dies aer nostre inhabitatiōis illuminat a sole et nox eadē habitatio p puationē huius luminis obscurata. Nec debet eē in pba bile tibi. dies istos sex eqles fuisse cum ppius dies sit quasi mēsurā quietis vel pmanētie pmi celi. Dies vō quibus vtimur mēsure fuit motus secūdi celi continētis nouē celos inferiores. Quies em̄ motus eundē debent habere mēsurā oppositiōnis. Pecuit etiā vniformi tacere eē mēsuris hmoi et vt nulla eēt in eis confusio ex difformitate et vt creator nō videret diuersatus in opibus suis tanq; in maioribus maior mēsurā eidem necesse eēt et in minorib; minor quēadmodū contingit in nobis et in opibus nostris et etiā in opib; nature. Quā omnipotēti vti ei non sit contradictio aut rebellio aut resistētia in qbuscūq; aut quēcūq; operari voluerit. Sed per oēm modū non solū eadem facilitate maiora et minora opatur ymo ea imperiositate cui eque obediāt ea que nō sunt et ea q sunt. hoc aut non ppter hoc dico quādo creator opari non possit et celerius et tardius quēdā quibusdā alijs. sicut primū hominē et tempore breuissimo et pfectus fecit. alios vō per multos dies et menses multasq; corruptiōes et generationes atq; alteratiōes ad cōplementū sui esse et perfectionē adducit.

Nota de generatione celoz.

Et qm̄ generatio celoz nouem ex aquis facta ē id ē ex materia que erat interp rimū celum et terrā aliōquin quid factū esset de materia illa nō em̄ per motū localem translata est ad aliū locū cum ali; locus nec tūc fuerit nec

eē potuerit vt declaratum est tibi. Quia igitur non est possibile eā remansisse in loco in quo sunt celi isti nouē cum locū illum nouem celi totū impleant. **M**anifestū ē ipam per corruptionē transisse in generationem celoz. Corruptio autē hec et generatio nō potuerūt fieri simul et subito qm̄ si subito facte fuissent. hoc ē in puncto temporis. esset eadē materia simul vestita formis celoz et formis suis. Si em̄ puncto eēt corruptio materie illius hoc ē denudatio eiusdē a formis suis et vestitio ipius a formis celestib; erit materia pūcto vestita vtriusq; vel nuda vtriusq;. Vtrūq; autē manifeste impossibile est qm̄ fm hoc eēt forte tam diuerse simul in eadē materia et essent celi et aque simul in eodē loco facie igitur ex necessitate generatio celoz illorum. siue celi continētis nouē in tpe. Quia aut in hoc est quia materia illa ex q generabāt n̄ potuit corripī siue denudari a formis suis subito. et n̄ in tpe. Si em̄ i puncto denudaret a formis suis eēt. in illo puncto nuda ab eis. Nam autē didicisti alibi materiā hmoi non esse possibile inuenire nudā a formis. Preterea fm hoc in alio nūc ab a. vestita fuisset a creatore formis celoz qui ex ea generati eēt. et ita in medio inter illa duo instantia eēt illa corrupta et celi generati nō essent. si vtrūq; eopfatum eēt in duob; punctis tps. **N** si dixerit quis qā creator potuit creare eā nudā et detinere nūdam pro beneplacito suo et hoc oportuit ibi fieri. licet alibi non fiat. quia opatio creatoris nō potuit nec debuit habere morā vel remotionē aliqntum sola vtiute sua oparetur cui neq; resistētia ē neq; rebellio vt iā dixi. Et sicut potuit vestiri materiā pmi celi hoc est em̄ pirrei subito forma sua et reuera vestitū. Sic et multo fortius potuit vestire subito celum. ptiēs nouē celos formis suis manifestū sit celum primū longe maius esse celo illo. In hoc autē iam dixi tibi q et si non eēt impotentia vel defectus aliq; ex parte creatoris quo min; hoc posset defectus tamē erat ex parte materie que nō poterat subito denudari a formis suis et subito vestiri ppter causas quas dixi. Si quis autē dixerit qā eo modo potuit creare vel generare celos istos quēadmodū creauit aut generauit empirēi aut etiā ipam terrā. Iā respōdi tibi i hoc et addidit etiam puationē per quā feci te siue qā

generatio celi empirei et terre subito facte
fuit et in non tempore et quia non prece
sit eas alia generatio vel corruptio corpo
rat aliqñ deduceret nos via hec in erro
rem. Aristotelis de infinitate generatiōis
et corruptionis et motus de antiquitate si
ue eternitate mudi. Quia igitur materia
media inter illa duo creata est cum eis cu
lus pars corrupēda erat in generatiōe
celorum vt iam ostendi tibi. Manifestū
est dissimiles ex necessitate fuisse gene
rationes pmi celi et nouem sequentiū et
tu scis intentionē meā in capitulo isto. qā
ego non intendo hic nisi vt quōdāq; di
rigere te et erigere ad intelligendū sermo
ne pphete de generationibus istis et de
fendere planū sermonis ipsius ipm etiam
planū sermonis istius hoc insinuat. Si ei
deus in pncipio creauit celum et terrā cu
pncipium illud conuenientius intelligat
aut pncipiū temporis aut pncipium ope
rū ipsius creatoris siue operū dei. Necess
se est subito creata fuisse celum et terram.
quia si in puncto temporē creata sunt hoc
manifestū est. Si vō ante ea nihil creatū
est. Similiter necesse est ipa subito creata
fuisse. Quēadmodum em p dixi tibi. quō
crearetur pmiū celū per partes. et a q par
te eius incepisset creator eius creationē et
ppter quā rāmen creatio eius esset in tem
pore. ita vt pars post partē crearetur cum
sola virtus diuina ibi operaretur. et nihil
esset ei resistens aut retardans neq; p cor
ruptionem alterius corpis aut denudati
onem materie ipsius celi ab illa forma ne
cessē esset veniri ad veltionē eius quā ve
lāda erat forma celesti. Quare subito in
materia sua et forma creatum est genera
tio vō ceterorū celorum quia p corruptiō
nem aquarū ex ipis faciēda erat. Por
ruptio autē corporalis omnis ex necessita
te fit in tempore sicut et omnis alius mo
tus corporalis. Sicut declarauit Aristote
les in auditu suo hoc est in libro quēz vo
cat auditum ex necessitate faciēda fuit in
tempore eodem quo facta est aquarū cor
ruptio p generationē iporū. habet autem
quēstionē a qua partē cepit generatio ce
lorū et verisimile quidem ē vt pmiū ces
lū qd applanon vocant pmiū creatū fue
rit hoc est in prima parte diei. et deinde ce
lum stellarū fixarū quasi in secunda
parte. Tercio celum saturni et ita donec
veniat ad celum lune. quod est vltimus

nouem celorum istorū. hoc etiam requi
rere videtur ipse ordo dignitatis et nobili
tatis eorū. Tertium enim est qā com
paratio celorū istorū est in nobilitate vtu
te dignitate adinuicem que est in altitudi
ne et positione iporū et scdm alperrangi in
velocitate et tarditate motus. Nonnullis
eniam videtur opationes celorū et vtutes
influentes esse ac descendentes a pmo su
per scdm et etiam sup omnes inferiores et
ad hunc modū se habere alijs. Quia vō
ipsius eē a desse et generari et generare ea
videtur eē comparatio que est virtutis ad
virtutē in omnibus que ordinē habet ad
inuicem idem videtur esse ordo creatiōis
siue generatiōis celorū qui est et virtutis
eorū. Quare vnūquodq; eorū eo ordine
quo recipit vtutē a pmo et vniuersali fon
te recipit et esse. Verū igitur esse q; dixi q;
inter istos nouem celos pmiū. id ē in pri
ma pte diei scde creatū ē applanon. Deinde
celū stellarū fixarū et ita de alijs. Cō
trario vō fortassis alicui videatur qm celi
isti nouem simul omnes creati sunt. Num
enim ppinquitas et elongatio nihil sit ad
creatōre cum attin gat a summo vsq; deo
sum et a primo creato vsq; ad vltimū eqli
ter hoc est cum non magis pscns sit ei pri
mū q; vltimū aut aliq; mediorū mani
festū est non adiuuari operationē creato
ris vel vtutes ipsius aut impediri siue et re
tardari hmoi propinquitate vel elongati
one. Quare non est phibitus creator aut
adiutus siue impeditur vllō modo nū eque
cito operari generationē siue creatiōe
celi lunaris et cuiuscunq; aliorū. cū enī
ex omnibus modis suis nihil sit poti⁹ qm
tū ad virtutē suā in celo applanon vltimo
stellarū fixarū q; in celo lune aut in quō
cunq; aliorū hmoi autem exemplū ē de
artifice et operatore qui p solā virtutē suā
siue p seipm solum opatur et qui nihil ha
bet adiuenti ad operandū plus in vno
loco vel materia q; in alio vel alia. Talis
enim nō operabitur prius in loco vno. et
postea in alio. Presertim cum eius virtus
aut ars non sit alligata vni operi aut vni
loco aut vni materie. Sed sic potens atq;
liberrima et vbicunq; et in qbuscunq; vo
luerit operari qualē manifestū est eē vtu
tem eē creatoris qui in vno loco operatur
folia in alio flores. in alio fructus. in alio
semina. in alio lapides preciosos. in alio
metalia. in alia plantas. in alio animalia

Ars prima de vniuerso

et opatur ita vniuerso quod istos ac si vnum
soli oparetur. **N**on enim ex hoc quod ita magna
tantum multa opatur. aliquid eorum aut minus
bonum aut minus bene opatur. quod si illi so-
li intenderet qualiter si per se soli aut vir-
tute suam sola hoc est absque amiculo et
meditatione virtutis alterius creauit celos
istos nouem simul eos creauit. hoc autem
dico quia cum creator per aliam virtutem opera-
tur quod per suam tunc indubitater operantur iux-
ta modum virtutis illius. quemadmodum cum
per frigiditatem coagulat aquas aut congelat
eas successive et per partes et ea velocitate
qua potest frigiditas et qua hoc panis fieri
materia in quam opatur. **S**i ergo per solam
virtutem suam creauit celos hoc est nulla vir-
tute alia agente adhuc vel cooperante. nul-
la subest causa vel ratio quod prohibuerit eum
creasse omnes illos simul. sed neque virtus
aliqua cooperata videtur ad creationem ce-
lorum nisi forte quis dicat virtutem applani. hoc
est primi nouem celorum cooperata fuisse atque
egisse in parte aque sibi primam eique simili-
tudinem. id est celestem formam sibi similem im-
pressisse. et ita secundum celum generasse. quem-
admodum ignis cum generatus est iuxta mate-
riam receptibilem sue actionis et virtutis indu-
bitanter agit in illam et generat ex ea ignem
aliud. **A**um ergo partes ille aquarum ex qui-
bus inferiores celi generati sunt receptibi-
les essent formam celestem. Sicut appetit per
hoc quod ipsas iam receperunt. **V**identur et rece-
ptibiles fuisse virtutem et actionem ipsam. **D**is-
ci materia ex qua aliquid generale est ex necessi-
tate receptibilis est virtutis et actionis illius
quod ex ea generabile est cuiuscumque filius illi
hic est similis illi in forma virtutis et actione
Quia igitur omnes isti noui celi files sunt li-
cet nobilitate et alijs conditionibus differant
manifestum est materiam ex qua generati sunt rece-
ptibilem esse virtutis et actionis vniuscuiusque
eorum. **S**ecundum hoc ergo primum celum generauit
secundum et ita de alijs et quoniam nihil gene-
rat nisi ipsum sit generatum. quemadmodum
neque agit antequam sit. persequens est videtur ce-
los generatos esse vnum primum aliud et non simul
Si verum esset forsitan vnum quod magis pue-
niret dici generatum a seipso et hoc est quod per
vniuscuiusque sit generatum prius generata gi-
gnit sibi primam et illam generata gignit aliam
et ita donec compleatur generatio totius. **H**uius
autem exemplum est magne sicut tibi dixi et om-
ni corpore continue et per partes generato. **D**ul-
tis etiam circa hoc videtur esse dissimilitudo ce-

lorum inuicem generatio quippe assimulat vbi-
que genitum genitori. **U**bi et generatio dicitur
quasi generis sui natio siue generis sui in alium
transfusio. **N**on igitur tanta dissimilitudo in-
ter applanem et celum stellarum. **S**icut et inter ce-
lum stellatum et inter celum Saturni. et genera-
liter inter omnes in virtutibus operationibus ma-
gnitudinibus et etiam motibus. sicut appetit
ex tractatibus Ptolemei et aliorum qui de
hijis scripserunt. forsitan dicat aliquis quod ser-
mones prophetarum ita crebro clamant. quoniam
nam deus celos fecit et quam opera manuum
eius sunt celi et adeo vehementer exerceant
alium fuisse vel factorem vel cooperatorem celorum
quod ipse solus creauit nouem istos celos. et cre-
auit eos simul. **U**bi in sermone isto non est
dictum fiant celi vel firmamenta in medio aque
sed fiat firmamentum ac si omnes illi celi vnum
celum simul sumpti acciperentur. et factio eorum
factio vnius et vna. **E**t licet materie eorum
receptibiles sint formam celestem. **S**icut primum
tibi tamen ipsi non sunt possibiles
imprimere eas quemadmodum neque cum ma-
teria hominis hoc est corpus humanum rece-
ptibile sit forme humane non tamen homo po-
test imprimere illam vel dare. **S**ive enim anima hu-
mana forma illa sit siue pars illius forme. **M**a-
nifestum est homines non esse datorem huiusmodi
forme nec posse imprimere illam. **S**ic primum
nouem celorum licet materia celi stellarum rece-
ptibilis esset forme celestis non tamen ipsius
potuit esse dator huiusmodi forme. nec adhuc
cogitatum est quod celi sint generatores celorum.
Alii etiam regio elementorum quod est luna vbi
quod ad terram celis plena est alijs et celestibus
cudis atque generatibus celum iune sterile non
manifestum est. **G**enerasset igitur celum aliud et filium
eius aliud et ita donec veniret ad terram.
Quod parte autem inceperit creator fabricationem
celorum seu generationem. **U**bi a parte latitudinis
seu profunditatis aut spissitudinis aut
que res in eis primum generate sint. **U**bi
interiores scilicet hoc est prauitatem eorum per prius
ores an ille qui sunt ex parte preteritis merito
quis querat. licet non referat que. **S**i quis in co-
siderauerit generationem cepe et omni et alio-
rum similia quod ex partibus sese inuicem generant
composita sunt videbit generationem huius
modi partium simul incipere et vnum cuiusque
partium filium. **S**i quis dixerit quia inter
formas aquarum et formas celorum ex quibus
generati sunt non est coniunctio ergo non est
motus ab hijs in illas. **M**otus enim omnis
generationis et corruptionis est ab altero

oppositoy in alterū. et hoc p mediū. alio
qn salus eēt subitus generatio a nō eē in
esse. In hoc autē dico quia mediū ē inter
has formas et si non verum aut mediū
propriū. **M**anifestū em̄ est quia aqua
quantūcūq; subtilis aut pura amplius
subtiliari potest. et ppinquior fieri nature
ac substācie aeris. Sic et aque de quibus
celos fuisse dicunt subtiliatione ac depu
ratione ampliori pparate sunt vt formas
celoz reciperēt et hec sunt media per que
transuerunt ad formas celestes. Magis
autē subtilis et magis depurata aqua est
mediū inter ipsam fm naturālē puritates
suam et nobilitatē formarū celestium et ge
neraliter om̄e ppinquus alterutri extremo
nū via quedā ē et mediū transeundi ab al
tero in alterū. **N**ec debes opinari q alia
virtus fuerit pparans aut paptans aq̄s il
las ad hoc vt formas celozū reciperent q̄s
creator. Solus em̄ absq; particeps et adiu
toze celos fecit. et omnia illa p̄mordialia
opa. id ē mūdi totius partes. **Q**uādo autē
ista pparatio aquarū facta fuerit nec ille
p̄pheta determinat neq; aliq; quia nec de
pparatione quicq; exp̄sse loquitur q̄re sal
ua veritate sermonis ip̄i intelligi potest.
quia p̄ma die quādo fiebant ea q̄ facta p̄
as narrauit potuit fieri ista pparatio illis
autē expletis et p̄sumatis create sūt forme
nouem celozū. secūda die et materiis suis
imp̄sse vel totum qd p̄tinebat ad genera
tionē istorū celozū videlicet et pparatio
materiariū ipozū et formarū eorūdeꝝ im
p̄io secūda die facta ē. Si q̄s autē dix
rit q̄a non indiget creator omnipotentissi
mus pparatione hm̄oi vlt̄ pparatore. **N**e
m̄ qdem dicit qm̄ v̄tus creator in vltimi
tate ē sufficientie et copiositatē. Materie ta
men celozū denuari a formis aqueis
necessario indigebant ad hoc vt formas
celozū tam longe ab illis distantes reci
perent hm̄oi et denuatio nō potuit esse
quādo fieret. aut in puncto tempis aut in
tpe et qd ex vtroq; accidit iam p̄dixi. **N**ec
debet tibi mirū videri si formarū celozū
nō fuit alius doctor q̄ creator cū de om̄i
forma substāciali hoc multi sentiant ppa
rare qdē possunt v̄tutes naturales materi
arū ex q̄ faciēda ē generatio natural' et fa
gere ad ea dispositiones p̄trarias siue re
pugnantes formis qbus sup̄ nescienda est
lex formarū illarū q̄rū imp̄ssio generatō
eā ē substācialiū nō alius dator q̄ crea

tor illarū deus cum oīs forma substācia
lis etiā substācia sit. **N**ō p̄sequēter di
ctū ē. Congregent aque q̄ sub celo sunt in
locū vñū. **M**anifestū est hic factū esse
post creationem aquarū solo verbo et im
perio creatoris. Naturalis em̄ ordinatio
aquarū siue positio aut situs earum circa
terrā est. et ip̄e aque velut amictus circū
dans illū. Sicut dicit alius p̄pheta. Abis
sus sicut vestimentū amictus eius et alius
sapiens. Quis posuit aq̄s q̄si in vestimē
to. **Q**uā in partē secesserūt et sup̄ mōtes
aque etiam stant. sicut dicit alius p̄pheta
q̄a sup̄ montes stabunt aque et q̄ in loco
nō naturali sibi sunt cōtra naturā ponde
rositatis et fluiditatis sue. factū ē non natu
rale aliq; virtute sed solo verbo et imperio
vt dixim⁹ creatoris et ista p̄gregatio non
noue creationis opus fuit. sed iam creati
onis videlicet aq̄rū in locū aliū trāslatio
et collocatio. **I**n nō dicit in sermone p̄
phetico p̄pter illud factū ē vespe et mane
dies vnus. ymō p̄iungit op̄i sequētī diei
et hoc ē quoniam p̄gregatio aq̄rū et denu
tio faciei terre p̄pter sequētis diei op̄ fa
cta sunt videlicet p̄pter fecundationē ter
re. **N**ō em̄ poterat germinare herbas ni
tētes aut p̄ducere vegetabilia aquis op̄e
rientib⁹ eam. **C**ongregatio igr̄ aq̄rū in lo
co in quo sunt conclusio ē partim scientie
naturalis partim scientie diuinalis. Sicut
appet ex medijs quo p̄misi. **Q**uerat autē
merito quis quō aque dicant cōgregate
in locū vñū cum iam multa sint maria
et nō sit vñū mare qd oēs aq̄s p̄tineat. **I**n
quo dixerūt qdem q̄a maria oia vñū ma
re sūt et p̄pter p̄tinationes ipozū q̄i q̄busdā
marib⁹ manifeste sunt et hoc exp̄mēto sci
unt multi eoz q̄ p̄uerant in marib⁹ et va
cant nauigijs. **I**n alijs v̄o marib⁹ occulte
sunt p̄tinationes iste vel p̄pter distanti
as suas a nobis vel p̄pter sup̄ positiones
partiū terre aperientū maria vel p̄pter p
tes eozū. sic famosum est de sicilia qm̄ sup̄
mare sita ē et q̄ttuor et quq; montib⁹ qua
si columnis totidē sustentantur. Alijs v̄o
intelligit locū vñū magis dictū diuīsiue si
ue separatue q̄ p̄iuncte et hoc ē quoniam crea
tor magis intēdere videbat separationē
earū a superficie terre q̄ p̄gregationē earū
in locū vñū. **I**n v̄o fm̄ intentionē mea
et opinionē in hoc reminiscere eoz que di
dicisti in libro **M**et̄heroz aristotel' in capi
tulo de mari et gulfis eius et d' abyssō ma

Pars prima de vniuerso

gna quā dicit aristoteles matrīcē aquarū ex illa oīa maria tanq̄ gulfos varios. ⁊ re-
dūdātias exire ⁊ nō recedes ab intellectu
pphete istius qui dicit ruptos fuisse fon-
tes abyssi magne et ex illis inundasse dilu-
uiū. Attende autē q̄a ex eodē verbo et im-
perio creatoris videt fluiorū omniū des-
cursus ad mare esse siue ad maria. Si em̄
starēt sup̄ terrā absq̄ fluxu ex necessitate opi-
rēt eā et pphiberēt fertilitatē siue fecunditatē
īpius. Ad hoc idē spectat qd̄ dictū ē. Sta-
tuit aquas quasi in vtre hoc est ipas insta-
biles ⁊ fluidas stare fecit in loco non suo
p̄hibēdo fluxū eaz q̄si i vtre. Et q̄ vt dixi
Operatio ista videlicet p̄gregatio aquarū
p̄paratio erat ad opus sequentis diei sub
iunxit deus et dixit. germinet terra herbas
virentē et facientē semen ⁊c. et in fine sub-
iunxit et factū est vespere et mane dies ter-
cius. Et q̄a opus istud videlicet h̄mōi fecū-
dationis terre nō habet causam naturalē
hoc ē nō est ipsi terre de natura corpeitatē
siue manifestū ē quoniā nō ei nisi ex vbo ⁊
imperio creatoris. Terra em̄ per se hoc est
per modū quo ē terra nō ē generatiua ni-
si terre. Sup̄a naturam igitur suā sup̄ad-
dita ē ei virtus germinandi ⁊ fructificandi ta-
lia. Quare manifestū ē tibi istam fertilita-
tem terre conclusionē esse partim scientie
naturalis. partim scientie diuinalis. et iux-
ta hunc modū currit res in fecundatiōe
aqrū ad pducendos pisces et alia aq̄ti-
ca animalia. Hanc autē questionē de du-
plici fecunditate terre qbus pducit vegeta-
bilis ⁊ animalia ppter qd̄ nō p̄us de ferti-
litate seu pfunditate aquarū q̄ de fecun-
ditate terre locut⁹ ē sermo ppheticus cuz
em̄ aqua p̄or sit in ordine elementorū q̄
terra p̄or est ⁊ eius fecunditas ⁊ p̄or ei da-
ta q̄ terre p̄or igit ordināda fuit. In quo
respondeo quia fecunditas terre q̄ gignit
vegetabilia p̄or est ea fecunditate eius de
q̄ gignit animalia. Sicut vegetabilia p̄o-
ra sunt ipis animalib⁹ ⁊ ppter hoc gene-
ratio eoz ⁊ vis generatiua q̄ scilicet gene-
ratur p̄us ordinata ē in sermone ppheti-
co. deinde p̄ fecunditatē aqrū ⁊ generati-
onē animalū aq̄ticarū fecunditas secūda
īpius terre q̄ gignit animalia ordine ē re-
ctissimo mirata ⁊ ipa ē pars opationis di-
ei quinte. Opatio v̄o diei q̄rit fuit creatio
stellarū et luminū ⁊ ordinat⁹ p̄or opatio-
bus vegetabilū ⁊ animalū et creatione
īpius hominis ppter hoc vt qdam putat

ga stelle ⁊ lumina cause sunt ipoz non so-
lū generatiue sed etiā regitiue de qbus tā-
mīta scripserūt vt vix etiā legi possint. Co-
cedendū autē eis ē q̄ stelle multa adūto-
ria pstant et generationi ⁊ p̄seruationi re-
rū generabiliū. Quid nō est eoz q̄ vt ho-
mines h̄mōi putauerūt ⁊ de hoc iam mul-
ta scripta sunt tibi. Siue ergo hac de cau-
sa p̄ordinate sunt eis stelle et lumina siue
ppter hoc q̄a ornatus sunt corp̄is p̄or ac
nobilioris q̄ sit aq̄ et terra. Siue ppter
hoc quia nobiliora vidēt ex incorrupti-
bilitate ⁊ p̄petuitate sua. recte p̄posita sūt
illis in sermone pphetico. Habet tamen
questionem quare remorata seu retarda-
ta fuit creatio stellarum et luminū vsq̄ in
quartam diē ⁊ determinatio h̄mōi quest-
onis pendet ex certitudine efficiarum ⁊
compatione eaz ad celos suos. hoc est in
qbus sunt videlicet vtrū sint instrumenta
celorū per que operatur in mundū istū in-
feriorem an sint p̄tes. an ornatus eoz
sint aggregationes luminū in p̄tibus īpi-
us celi sicut apparet apud nos in qbusdā
gemmais. Demini em̄ me vidisse smarag-
dum. in culis splendore apparebant tres
stellule lucidissime. Et certū est de lapide
q̄ dicit eliotropia quia ipē ē la pis viridis
stellis rubeis stellatus. Et quidem iaspis
inuenitur viridis coloris et guttis sangui-
neis guttatus. et quidē alius innenit om-
niū aliorū lapidum coloribus picturatus.
Nō si stelle et luminaria instrumenta sūt ce-
lorū congruū fuit vt tunc h̄mōi instru-
ta celis darent cum eis operari possent et
non ante. Quia igitur circa aptata est ter-
cia die similiter et aqua vt in eas possent
operari celi vegetabilia ⁊ animalia aliaq̄
omnia generabilia put visum ē astronomi-
mis et multis aliis ex p̄philosophis meris
to quarta die fabricata sūt ⁊ aptata h̄mōi
instrumenta. Quid de hoc alibi altius et
latius p̄scrutandū erit et a p̄posito atq̄ in-
tentione p̄sentis tractatus longe est expo-
nere capitulū illud p̄mi libri legis bebeo-
rum ⁊ tractatum desiderat grandem p̄le
⁊ inuestigationē diligentissimā quā niam
habet questionē plurimas ⁊ ad determi-
nandum difficillimas. Quanti v̄o perti-
net ad p̄sentem tractatum sufficiat tibi co-
gnoscere saltem ex parte quia sermo sapiē-
tis et sancti viri pphete scilicet hebreorū
sermo veritatis est. Nam enim p̄fectiā
bi in hijs q̄ p̄cesserunt que necessitas coe-

git corpora prima creata esse et non generata. Si enim generata essent non essent prima. cum generata essent ex necessitate ex corporibus alijs. generationem quippe corporum non nisi ex corporibus fieri possibile est. Patet factum etiam est tibi quod corpora prima videlicet creata non sunt possibile esse celum ultimum et terram solummodo alioquin inter celum et terram fuisset vacuum. imo celum ex necessitate fuisset terre contiguum et postea tibi. Quare inter celum et terram creatum esset corpus unum vel multa. ex quibus facta est generatio corporum mediorum primorum videlicet trium elementorum et novem celorum nobiliorum. Et non nominavit illud medium vel illa media sapiens iste nominatione appropriata quin potius nominatione mutuata. Non enim vere ac proprie nominationis aquis esse potuerunt corpora illa media. Dixi etiam tibi propter quid celum ultimum et terram primo creati oportuerit in ordine creationis corporum. Ne a quis vero quas circa celos esse sapiens iste vel sanctus dicit scire debet quia cum hominibus duplex vita a creatore danda esset. videlicet hoc pensum temporale miseris et erumnis plenissima et alia perennis post hanc gloriosa debuit hominibus duplex habitatio promitti istarum duplicitate provideri. Quare sicut super celis puidit creator hominibus habitacionem siue regionem vite qua sub celis eis viuendum erat congruentem ita et vite que super celos eis post hanc vitam perenniter et gloriose viuendum est puidit regio nem ydoneam et hoc intelligitur etherum quemadmodum et ista inferior regio quam homines inhabitant nescitur esse aer. Scito tamen quia celum empireum interdum et regio illa que dicitur aque que super celos sunt interdum ether nominatur. Et sicut mortali vite nullo modo etherea regio congruit ita ista aerea regio immortalis vite et gloriose omnino incongruens est et inepta. Nec igitur est ratio que mouere potuit ut homines vite glorie future in etherea ista regione que ex aquis que super celos mobiles erant facta esse viderentur collocandi a quibusdam putarentur. Tu autem animaduerte quod opinio hominum hominum erronea est maxime eorum que veri nominis aquas hoc est que in veritate et forma aquarum ibi esse videntur hodie suspicantur et etiam post glorificationem futuram hominum ibidem esse futuras autumant de nobilitate et magnificentia hominum glorie non tam erronee quam ignobiliter sentientes. Si quidem aquea habitatio piscium est non hominum etiam in statu huiusmodi miserie positorum quanto fortius igitur. nec esse nec erit hominum in statu glorie illius constitutorum. Quod si dixerit quis quod aque non sunt ibi in substantia labilitatis aut fluiditatis in qua videntur apud nos. sed vaporabiliter suspense ut sermone utar huiusmodi hominum et iste sermo erroneus est. cuius erroris declaratio hec est. Ignobilior enim est habitatio huiusmodi quam sit habitatio aeris quam nunc homines inhabitant. Habitatio quippe illa hoc est aquarum huiusmodi ut nubilosa aut nebulosa est aut nubes est vel quod est verius finem errorem istum tota est aliquod istorum trium. Quare manifestum est quod aer qui est apud nos nobilior est habitatione huius. Amplius. Tria ista que nominavi tibi videlicet nebula nubes et nubilum media sunt inter aquas et aera cuius indicium est generatio eorum ex qua quippe generantur per rarefactionem et subtiliationem illi et propter hoc substantia eorum nobilior est quam aque. Manifestum autem est quod eorum substantia grossior est quam substantia aeris. Manifestum igitur est nobiliorem esse presentem habitationem hominum quam aer est indubitanter et habitatio utique est miserie. id est hominum adhuc miserie et erumnose viuentium quam illa quam ponunt esse glorie. quod vel nebula est vel aliquid aliorum que nominavi tibi superius. Amplius. quando facta huiusmodi subtilitatio aquarum in vapores siue suspensio et uti vaporabilis. Manifestum quia in ipsa creatione earum nec facta est nec locum habuit. Evaporatio enim non fit absque motu locali non erat autem quo mouerentur cum non esset locus inter aquas et celum ultimum quod empireum dicitur quia nec vacuum ibi erat nec corpus aliud quod aquis per evaporationem tunc ascenderentibus locum suum cederet. Quare manifestum est aquas huiusmodi creatas non fuisse in ista vaporabili substantia in qua dicunt eas esse. Si modo in ea sunt. Reminiscere autem eius quod dixi tibi in precedentiibus quia qui ponunt aquam et vapores ex ea resolutum idem esse non possunt effugere quin ponant consequenter vapores et aera in quem per subtiliationem transit idem esse. Quare ex necessitate cogunt aquam esse. Et ita

ponere eam cū necesse sit quicūq; in substantia sua eadem sunt eidem et sibi inuicē in substantia eadem esse. Si vero dixerit aquas huiusmodi in substantia sua aquea et primitiua adhuc permanere et ita etiam ibi esse tu iam nosti nō solum cōtradictiones philosophorum naturalium sed etiam irrationes earum circa hoc. Ego vero iam dixi tibi in pcedentibus opinionē sapientium hebreorū videlicet qd aquarū nomine equoq; vsus est sanctus iste et sapiens ppheta et dixi tibi quia scdm opinionem meam de aquis illis superiorib; id est de superiori parte aquarū facta est regio ethera siue ether qui est regio serenissima puritate subtilissima ad modūq; pspicua nisi inter scientiam diuidens mundum nobilem cōtinentem nouem celos mobiles et quattuor elementa a mundo immobili et seculo altiori. et hic mundus est celum empireum et regio lucis et habitatio glorie militiarum celestium. hoc est sanctorū angelorū et glorificandorū hominū et hic est domus dei in qua sunt multe mansiones que partim iam repleta est habitatoribus suis partim restat implenda. Quid autem sit plenitudo eius. quid inhabitatio et modus inhabitationis qd mansiones. et mansionum multitudo in eo tibi declarabitur in sequentibus si deo voluerit. Si quis autem querat que natura sit huius corporis diuidentis scilicet mundus duos hoc est an habeat motum aut nō. Respondendū est ei quia nō habent motum sicut neq; celum empireum. Quia autem in hoc est quoniam nulla deest ei ex perfectiōibus sibi congruentibus et debitis qd necesse habeat per motum inquirere vel acquirere. Si vero querat que sit vtilitas huiusmodi corporis vbi vsus et an seruiat habitationi aliquorum scilicet vbi angelorum vel hominū vel animalium vel in futurum sit habitationi alicui seruitur. Dico quia forte nō erant immediate mundi quos dixi tibi cum ppter distatissimas ad inuicem nobilitatem electorū et innobilitatem inferiorum tamē ppter contrarietates multiplices quas habent inuicem in dispositionibus suis predicti mundi quibus loquar in sequentibus videlicet in capitulo de partibus vniuersi corporei. Num autem habitatores habeant dubitationem nō videtur habere rationabilem. Nō enim est rationabilis dubitatio

que nō habet rationes ex vtraq; pte contradictionis. Num enim videant ignē elementum nō habere habitatores. Similiter et aera. Unde suborta est in cordibus eorum ista dubitatio. Quod si dixerint quia aer habitatio est yrundinū et aliorū multorum volantium. Respondeo tibi omnibus animalib; est alius locus pascus. alius habitationis. locus enim habitationis est omnibus animalibus vbi generant et fetas suos nutriunt nō vbi pascuntur aut aliter pascum querunt yrundines aut multas venantur et eis pascuntur in aere. et hec est causa volatus earum pene cōtinui p aera. Nec est verum vllō modorū qd quorundam vanitas somniauit. videlicet qd yrundines de aere viuunt elemento de aere siquidem rostrido et humerorū vt verius dicam crasso. est eis forsitan nō nullū adminiculum ad nutriendas inter dum. Iudicium autem huius est qd super aquas et loca aquosa paludosa humecta est earum volatus frequentior. et hoc est quoniam muscularum inibi est habundantia maior ppter habundantiam maiorem materie generationis illorum. Similiter et nutrimentis nutriuntur enim de huiusmodi crassitudine aeris. De salamandra vero qd putauerunt in igne habitare qd de igne nutritur. Manifestum est quia nō hoc de igne elemento intelligere poterunt. Ignis enim elementum implet cōcavitatem celi lunaris et aera circumdat ei supenatat quemadmodū oleum a que Ignis vero quo cibatur Salamandra pculdubio ignis est qd est apud nos qd nō latenus elementum est imo elementum vt flama que nō nisi fumus intensus et alibi didicisti et carbo lignum incensus. Sic se habet et de alijs cremabilibus et ignibilibus. De talpa iam in numerabilibus experimentis comptum est qd vermibus pascitur et eos fodiendo sequitur et venat. Hoc autem ppter hoc dixi tibi de istis tribus generib; animalium vt agnosceres errorem errorum qd posuerunt vniuersi elementorū habitatores ppios. Tenebatur autem ad id in quo eram et piam quia nō est necessarium philosophia cōprehēdat omnes vtilitates et vsus singularum reo creatorum ppter quas create sunt. Non enim est perfecta illuminatio animarū humanarū philosophia que infinitas ignorantiarum tenebras relinquit etiam in eis q

maxime in ea profundasse et pfectisse repu-
tati sunt. Est enim philosophia velut lucer-
na modici ac tenebrosi lumis in tenebris
multis atq; densissimis et nocte optata lu-
cens. Sicut dicit sanctus et sapiens de an-
tiquis et sapientibus. Nos quippe in uol-
uimus tenebris habere insuper questionez
de hmoi corpore. an quemadmodum noue
celis mobilibus est situs et positione supe-
rius sic etiam et nobilitate sublimius hic
enim ordo in elementis ita se habet. Ignis
enim sicut est aere superior et nobilior. et
etiam subtilior et in nouem celis forsit an ali-
qd similiter se habere hoc dicat. In quo
respondeo tibi quia aer et ignis licet sup-
posita sint loco et situ animalibus tam ra-
tionabilibus q; irrationabilibus no pro-
pter hoc nobiliora aut digniora sunt huius
neq; tectum in omni domo parietib; aut
etiam pauimento aut etiam area nuda q;
regit nobilior ac dignius esse necesse e ne
q; oportet ut istaru rerum exemplis te de
lineam vel honorem corpus enim huius-
moi velut tectum videtur esse mundi mo-
bilis cu mundus mobilis domus esse no
dubitetur et velut pellis eiusde est. Si mu-
dus ille animal est ut platonem aut multis
alijs visum fuit. De habitatoribus autem
an eos habeant celi noue mobiles ut ma-
gici et nigramatici posuerunt. ppono tibi
satisfacere nutu dei in tractatu de pte vni-
uersi spiritualis hoc est de nobilibus et ab-
stractis substantijs. Debes etiam remini-
sci eius q; pterigi tibi quia pisces et anima-
lia alia agnatica saluant in aquis tanq; in
materia et loco sue generationis sic forsi-
tan dicat aliquis de celis nouem q; salua-
tur in hys aquis que super eos dicunt ee
quicquid nomine aquarum intelligatur.
quemadmodum si dicat aliquis q; ignis ele-
mentu hoc est spere totius ignis saluatur
in celo bine circūuolēte ipm et tota quat-
tuor elementa. hoc est ignis aer aqua ter-
ra saluantur in spera celi continentis noue
celos mobiles cuius motu et resolutione
quidem posuerunt ea esse generata. Si li-
ter et saluari tanq; ea sit tam saluationis
que fus et generationis. Quia autem regio
illa aquarū superiorū siue que ex aquis a
quibusdam facta esse putatur nullo mo-
do cōueniat habitatio in glorificationem
hominū duab; vijs tibi patefaciā. Prima
via nobilitas corporis huiusmoi hominū
et gloria earundem. Dico igit quia que

admodū nobilitate et gloria pcedunt om-
nia alia corpora. sic habitatio eorum siue lo-
cus siue vbi ipoz debet esse ceteris locis et
habitationibus omnibus pstantior. Secun-
da via est gloria animarū que indubitan-
ter equalis futura est glorie sanctorū ange-
lorum quoz autem equalis gloria sedes
et loca honoris et glorie ex necessitate eque
sublimes erunt et dignitatis eiusde. Nec
enim phas est ut inequales honores sedes
equalis altitudinis habeāt. Maxime in
illo pclaro creatoris palatio in quo omnia
ordinata sunt in vltimitate cōuenientie et
decoris. Quare manifestū ē q; sedes san-
ctorū angeloz et animarum beatitudine et
gloria illis equalium eiusdem erit gradus
in altitudine. Si igitur sanctorū angelorū
sedes in empireo tunc erunt vel etiam mo-
sunt erunt ibidem et etiam mo sunt sedes
beatarum animarū. Quare quoniam glo-
rificatoz hominū anime tunc erunt euz cor-
poribus suis et corpora cum ipsis alioquin
non in vita sed in morte essent necessario
glorificati homines et in animabus et in
corpibus in celo empireo collocadi sunt.
Quia vero gloria animarum humanarum
tanta futura sit. Manifestū ex diffini-
tione glorie huiusmoi. Sicut declarauit ti-
bi in tractatu de meritis et retributionib;
animarum nostrarū. Et iterum faciam te
scire hec via alia in tractatu qui sequetur
istū. quem iam nominavi tibi de pte scilicet
spirituali vniuersi. Addam et alia ma-
nifestationez tibi de hoc q; aque a no
nullis creditur esse super celos noue mo-
biles. Dico igitur quia vel sunt ibi p natu-
ram hoc est tanq; in loco suo. et vbi natu-
raliter aut sunt ibi per violentiam. Ma-
nifestum autē est quia no sunt ibi p natu-
ram cum naturalis locus ignis tam lōge
inferior sit. Multo igitur fortius loc; om-
niū aquarum debet esse no solus infra ce-
los. sed etiam infra ignem et etiam sub aere
Quia si dixerit quia subtilitatio illa quam fe-
cit aquis illienaporatio huius fecit etiam
ut locus tam altus eis congrueret. Dico
q; sermo iste erroneus est et impossibilis
multipliciter. Primum quia aque no sunt
per huiusmoi euaporationem facte subti-
liores q; aer sit. alioquin no esset saluata
in eis natura siue species aqueitatis. Si ei
subtilitate solummodo essent vsq; ad eq-
litem subtilitatis aeris in aera p corru-
ptionem transisset quanto fortius igitur si
Et iij

¶ Pars prima de vniuerso

supra aera subtilitate sunt nō est saluata in eis natura sine species aqueitatis. Quare necesse est eas transiisse vel in ignem. vel in corpus subtilius atq; nobilius.

Amplius. si locus ille ē eis naturalis quāq; igitur eas aquas nō nomines nobiliores ex necessitate sunt q̄ nouem celi mobiles cum eis naturaliter locus nobilior et altior q̄ ip̄is celis debeatur. **A**mplius. Tertū est q̄ inter magna mūdi corpora celi vltimū qd̄ empireum vocāt nobilius est atq; p̄stantius et ideo situ et positione sublimius. Si igr̄ quēadmo dū se habēt in situ et positione sic et in nobilitate adinuicem hoc ē vt qui est ordo int̄ ip̄a fituū et positionum idem sit et nobilitatū ip̄oz erit ex necessitate vt corpus huiusmodi q̄ aquas que super celos sunt vocant. Sicut est post empireū celum ordine positionis fm̄ et celis nouem alterius sic fit et ordine dignitatis atq; nobilitatis eisdem celis p̄stantius. **M**anifestum est igitur ga nomine aquarū vsus est legis hebreorum latoꝝ equiuoce cū enidens sit aquas quarū p̄gregationes vocātur maria et aq̄s que super celos esse dicunt nō eiusdē posse esse rationis. **A**mplius. huiusmodi aque si veri nominis aque sunt cum natura aquarū sic in frigidari per quietem et p̄ in frigidationē coagulari a vaporabilitate sua et scilicet reuerti ad naturā v̄e aque itatis necesse ē aquas huiusmodi iam dudum reuerfas fuisse nisi multitudines aq̄rū que sub celis sunt p̄pter hoc factas esse labiles. Sicut manifestus est in vaporibz earum et aquis resolutis et per frigiditatem in pluuias coagulatis. Quare et ab eis diluuium vniuersale inundasse et mūdum istum inferiorem totū deleuisse. Quis enim aer grossioris substantie sit et corpulentioris q̄ celum. et aquas in nubibz coagulatas retinere nō possit quin descendant et terram compluant. Multo fortius celi non potuerunt aquas illas p̄hibere supercelestes quin descendant et inundationem diluuialem faciant et hoc quidem multi crediderunt inde pluuias oēs descendere qui error adeo manifestus ē vt nō sit necesse p̄bationibus ip̄m destruere. Si enī gutta vna inde absunderet que tanta eēt quāta tota moles terre millesies p̄sumeret ante q̄ pueniret ad terram. Quare aq̄

omnes iam diu consumptē essent in pluuias et locus earum remansisset vacuus. **P**er autem gutta tante magnitudinis quāta est terra tam longo descensu consumeret ante q̄ pueniret ad terram. **M**anifestum est ex longitudine distantie que est int̄ celum nouum et terram que p̄culdubio est itineris septem milium annorum et multo amplius. Si vero h̄mōi aque per violentiam sunt super celos nouem. **M**anifestum est non esse naturalem ordinationē ditorum maximoz corporum mundi. imo contra naturam vere per omnia. Nouem celi mobiles et etiam ignis et aer elemēta deberent superesse huiusmodi aquis et superesse ordine nature cū ergo subsint nō hic est ordo nature sed inordinatio.

Stabilitio celi empirei et aliarum partium vniuersi corpori.

Per hoc inuestigabo partes vniuersi corpori quas videntur philosophi penitus ignorasse et tentabo stabilire esse earū. **H**ec igitur sunt celum empireū de quo nihil locuti sūt philosophi. Deinde isoꝝmis de quo et aliq̄ fabulati sunt poete philosophi cū illi p̄terierunt fere om̄s. Tercio paradysus terrestris de quo gens hebreoz multa vanissime somniauit. De celo vero nono quod applanon vocant nō est declaratum ad huc an sit et p̄pter hoc tentabo stabilire esse ip̄ius. **I**ncipiam igitur cum dei auxilio esse celi vltimi qd̄ empireum nominat et dicam. quia totus mundus corporis vna domus est creatoris. Quare manifestum est ip̄am esse et officinis et mansionibus p̄ magnificentia dominantis et p̄ exigentia ac congruentia inhabitantiz sue familie ordinatissimam ac aptissimam. Sic igitur nec vna mansio nec vna officina deest ei. Multo fortius non deest ei q̄ in om̄i domo sufficienter aptata ac decenter ordinata principale est hoc autē est cenaculum. Cum igitur familiam eproximo sibi assistentem pascere spirituslibus epulis necesse habeat creator tanq̄ paterfamilias habet ex necessitate cenaculum congruens siue pueniens talibus epulis talibusq; puiis. et hoc est celum empireum videlicet creatoris p̄mentaliū et coniugiarum p̄clarum ac p̄magnificū.

cenaculum in quo spūales epule solū dō ministrantur sicut alibi declarauī tibi. **U**bi et carnalem paradysum hoc est carnaliū deliciarum euidenter destruxi et spūales delicias quales creator daturus est diligētibz se nullo modorum cum carnalibus delicijs posse esse. **S**icut gens sarracenoꝝ stultissime opinatur euidenter ostendi.

Amplius. Glorificandis hominibus et necessitate danda est habitatio que cōgruat gratie illorum. **Q**uia igitur gloria illarum q̄stū ad animas simul erit et eq̄lis glorie sanctorum ac beatorum an geloz; et necessitate eadez dabitur habitatio eis quam nunc obtinent sancti angeli ac beati. **S**i igitur verum est q̄ habitatio huiusmodi angelozum empireū celum sic erit similiter habitatio hominum glorificatoꝝ.

Amp. p nobilitate et gloria huiusmodi hominum glorificatoꝝ necesse est vt sit eis habitatio et locus nobilis et glorio sus. **S**icut igitur huiusmodi corpora erūt in vltimitate glorie et nobilitatis corpora lis. **S**ic et locus eozum et habitatio erunt in vltimitate nobilitatis localis. Cum igitur nō sit nobilitas aut gloria localis que nō sit minor nobilitate celi empirei si ipm est.

Manifestū ē quia corpibus huiusmodi debetur habitatio empirei celi aut igitur iam est empireum celum et hoc est q̄ que rebam aut nō est. **N** si non est deest igitur domini dei potissima mansio eiusdem vltimū delicti cenaculū et vniuerso corporeo nobilissima ac maxima pars eiusdem. **C**elū enim altissimum nō est omnibz alijs maius est atq; capatius et etiam nobilius.

Quare vniuersum corporeū nec eēt mundus corporeus neq; omne neq; totum neq; vniuersum cum esset adeo incompletū ac tam nobilis parus paciens defectum.

Amplius. hominibus glorificatis omnino indigna et inconueniens est habitatio terrena. sic nec celo congruit nec eo digna est multo minus corpibus hominū glorificatoꝝ indigna erit cū huiusmodi corpora gloria et nobilitate omnī celo prestantiora futura sint. **S**ed neq; habitatio celoz mobilī eis cōgruit. **T**anta em̄ rapiditas motū quieti et paci beatitudinis valde repugnans est. **S**upra celos igitur mobiles transferendi sunt homines glorificandi. **Q**uare ad celum vltimum quod empi

reum vocāt. **N** si dixerit quis quia regio aquarū que super celos sunt sufficiens et cōueniens habitationi glorificandorum hominum et quia vltra eos nō est aliq̄d celum. **R**eminisci debes eozum que paulo ante audisti quia aque siue labiles siue siue vaporabiles nullomodo sunt habitatio glorie. **S**i vero sunt sicut p̄dixi tibi. videlicet q̄ ex eis factum sit corpus nobilius corporibus celozum mobilium. **P**roco. quia nec sic etiam conuenientes sunt glorie corporum huiusmodi. **S**unt enim futura huiusmodi corpora incomparabiliter nobiliora atq; subtiliora q̄ sit corpus illud. **P**roco etiam quia inordinatum valde esset vt supra huiusmodi corpora esset aliq̄d ignobilius. **Q**uare non super ea celi empireū s; magis p̄a in illo et cū illo. **D**e eo vero q̄ dicit quia super aquas nō eēt corpus aliud. **A**ttende q̄ alibi didicisti scilicet quia humidum est male tractabile proprio termino. bene vero terminabile alieno. **S**ive igitur aque huiusmodi labiles sint siue vaporabiles nō possunt esse terminus mundi quia nec vltimū corpus mūdi corporei. **S**uper aquas igitur est aliud corpus ambiens eas. et omnia que sub eis sunt hoc igitur est corporum omnium vniuersi corporei et celozū omnium maximum vtpote cōtinens omnes celos et quecunq; ab eisdem continentur. **N** si quiescit aliquis ppter quid corpus illud q̄ ex aquis supercelestibus factum dicitur non sit aut nominetur celum. **R**espondeo tibi quia aliqui iam nominauerunt celum illud aqueum celozum naturā non satis attendentes. **C**elozum enim natura non solum contentiua est. sed etiam multiplicis virtutis influxiua super contenta et omne celum corpus organicum est. **E**t operationes atq; virtutes numerabiles et pene innumerabiles attribuerūt eis astronomi. **U**nde et corpora organica euidenter sunt et nobiliores ex philosophis ea esse animalia posuerunt. **D**e corpore vero illo aqueo nec virtus nec opatio aliq̄ opatio dico celestis virtutis ad hec audita ē vel posita ab aliquo. **C**ausa ei siue descensus pluuiarū cuiusmodi opatio sit satis notū. **D**e celo vero empireo nō videt similiter se habere vt de alijs celis cum quietū et perpetue stabilitatis illi vero manifeste

Libars prima de vniuerso

mobiles sunt. **C**orpus igitur illud quod celum aequum quod uocatur necessario fuit medium inter duos mundos ut dixi tibi et est interstitium et copula illorum non enim contiguabiles vel continuabiles esse potuerunt propter longissimam abinuicem distantiam. **Q**ui vero mundum animal dicunt vel rectius vel uniuersum necesse videtur habere ponere celum illud cum nec sine capite nec sine corpore illud ponere opinandi sunt. **Q**ui enim dicunt ipsum esse animal uniuersum et habere ipsum suum uultus intum quod est terra suum nobilissimum extum et hoc est celum ultimum secundum eosdem et est corpus ipsum mundi. **Q**uare sicut cordis est sedem esse et habitaculum proprium vite et anime siue spiritus ipsum animal. **S**ic celum ultimum quod empireum nominant habitatio est et receptaculum vite nobilissime et spirituum atque animarum sublimum hoc est celsitudine felicitatis angelice iam beatorum aut in futuro beatificandorum. **Q**ui autem animal rectum non quidem figura cum ipsum postet esse figura sphericum sed rectitudine dispositionis preesse uniuersioni opposite. **S**imiliter necesse uidentur habere ponere caput illi celum ceteris omnibus altius atque prestantius et capitalium substantiarum id est spiritualium propter quos omnes alie creature sunt habitatione preclaram ac preciosissimam et tante ciuium suorum glorie congruentem. **D**ebes autem scire quia philosophos latuit esse celi istum tam mobilis multis de causis. **P**rima fuit defectus apparitionis tam ipsum huiusmodi celi quam omnium eorum per que innotescere consueuerunt in apparentes et ignote substantie qualis est apparitio stellarum tam fixarum quam errantium quam etiam luminariarum. **C**um enim nullum omnino octo celorum uideatur apparent autem stelle et luminaria et motus siue reuolutiones eorum indicant ex necessitate celos esse reuoluentes ea indicant etiam et motus celorum. **S**icut te scire faciam in sequentibus propter hanc eandem causam non dum declaratum est apud eos imopene ignoratum usque hodie remansit apud eos esse celi noui quod applanon nominat ab a quod est sine et planos quod est error quasi sine errore propter unitatem et inuariabilitatem motus sui. **N**on enim apparet aut stella ex eo aut motus aliquis eius vel ab eo. **Q**uia igitur defuit eis uia ad hoc defuit eis et puentio ad ipsum. **S**ecunda cau-

sa fuit ignorantia et inconsideratio glorie magnificentie creatoris de quo et si sublimius aut magnificentius estimare non potuissent. **S**altem ut regem et dominatorem angelorum et hominum ymaginari debuissent et attribueret eidem imo etiam cognoscere de ipso quod ei sit honore regio et magnificentia digna habitatio et tanquam aula regalis pro magnitudine et multitudine familie necnon et nobilitate eiusdem que ut iam dixi tibi nec debet nec potest esse aliquod ex celis mobilibus propter inquietissimam et rapidissimam velocitatem motus uniuersusque eorum. **T**ercia causa fuit paucitas intellectus eorum circa naturam et uirtutes mundi mobilis apparet enim mundus mobilis uidelicet ab octauo celo mobili usque ad terram et loca terre profundissima quod celum stellaram fixarum dicitur non esse nisi quedam officina fabrilis in qua fabricantur uasorum innumera genera uidelicet corpora animalium et plantarum et etiam aliorum generabilium ac metallorum gemarum et omnium aliorum mineralium. **I**n hac igitur fabrica concesserunt ipsi et sepe runt quod celi ipsi cum stellis et luminariis uel operatores sint et fabricatores uel instrumenta fabricantis dei. **N**onnulli uero ex eis estimauerunt materiam generabilem et corruptibilem quam celum lunare circumsoluit esse in manu id est in beneplacito et uoluntate omnipotentis creatoris ut lutum in manu figuli. **T**otum uero quod est ab octauo celo usque ad predominatam materiam hoc est octo celos mobiles sub iussu et obedientia creatoris uel ut rotas aut rotas multas sub pedibus figuli. **A**ppet igitur tibi breuitas intellectus eorum in hoc quod si recte forsita in hoc estimauerunt. **M**anifesta est diminutio intellectus eorum atque defectus. **N**on ei ponitur modum nisi officina ut dixi tibi fabrilis aut figurariam omnipotentem aut creatorem tantum fabri aut figurarii operari uidentur. **N**on autem regem ultimitate glorie aut dominum ultimitate magnificentie dum nec ei aula regia nec regale palacium sed solum opera fabrilis seu fictibilia licet mirifica et magnifica. **S**apietiaque et eruditio et tanta opandi ei attribuitur sed autem regali congruat excellentie et necessarias ad imperandum regnum hoc erigat ut in domo regia sit officina fabricandis armis et uasis alijs deputata longe tamen minus debito et laudat rex cui hec sola domus attribuitur et domus regia non ex toto sed ex parte tantum huiusmodi finem describitur.

Quarta causa & qua aliqua p̄libata sunt tibi in hoc ipso capitulo fuit ignorantia future glorie que in ratione futura p̄stabitur dei electis atq; dilectis. In qua gloria incogitabili non solum eorum anime delectabuntur. sed etiam corpora eorundem incompatibiliter ultra omnem palchritudinem naturalem corporum extollentur et ultra omnem virtutem ipsorum & hoc facias te scire in sequentibus in capitulo scilicet de renovatione mundi. Quod admodum enim ex hoc statu vite p̄sentis. imo miserie transferendi sunt electi dei ut dixi atq; dilecti. Sic et ab hoc loco inquietudinis et corruptionis transferendi sunt in loci felicitatis sue & glorie congruenti. Necesse enim est istam miseriam et corruptionem et ingrudinem peracto cursu sue utilitatis cessare. Adhuc enim necessaria est p̄pter innumeras utilitates quas vide qui adeo erudiuntur in hoc et a diuina eliciunt. Quare illis cessantibus ipsam esse necesse est cessaturam et hoc est vnum eorum quod latuit multos ex philosophis et precipue aristotelem et sequentes eius putauerunt istum p̄fectum et pugnam elementorum aliarumq; contrarietatum potentieque et actus sue potencialitatis & actualitatis alternas victorias seu superantissas esse indefectibiles et perennes.

Is igitur ita dictis reuertat ad id in quo eram prius et dicam quia potentissima ac p̄cipua pars regni creatoris quod est regnum omnium seculorum et diuinitatis cui omnino nihil esse possibile est in subditum. Solumque veri nominis regnum et dominatio potentissima in qua ac p̄cipua regni istius ac dominatiōis p̄sentis substantiarum intelligentia. huiusmodi autem vniuersitatis pars non modo dicitur vniuersitas animarum humanarum seu hominum et de animabus quidem humanis manifestum est quod breui tempore in corporibus suis esse permittuntur propter corruptionem ipsorum. Qui igitur vniuntur ex necessitate post mortem corporum suorum sicut declaratum est tibi in tractatu singulari de immortalitate earum ex necessitate eis habitatio aliqua post mortem corporum suorum. Manifestum autem est quoniam habitatio mundi huiusmodi inferioris non est eis necessaria nisi propter corpora sua que rebus mundi huius indigent. propter victum et vestitum. & tectum siue quibus citissime corrumpentur. Ampli-

us. Quis esset earum status in p̄dicto mundo que operationes que officia p̄ferunt eis nec natura ipsa nec diuine providentie bonitas eas aut inutiliter aut superuacue viuere p̄mittere possit propter hoc plato & sequaces eius cum multitudine poetarum posuerunt eis habitationes diuersas & ab ipsis habitationibus eisdem nomina posuerunt. Estimauerunt ei earum aliquos post mortem corporum habitare circa tumulos corporum suorum umbras easdem per habitationem huiusmodi nominantes. aliquis vero apud inferos et aliquo tempore et vocauerunt eas inanes ab huiusmodi mansionibus. expleta & vtriusque mansionis mensura in celum transferri & in stellis comparibus in quibus et eas creatas esse somniauerant collocari et inde in corpora propria descendisse. In sermone autem isto non discordabant vixque a doctrina hebreorum vel christianorum licet discreparet in multo. De compitate quidem stellarum aliqui tibi scripsi audies autem certiora ac p̄sentatiōra in sequentibus. In hoc igitur vno indubitate recte senserunt quod habitationes animabus solutis a corporibus posuerunt. & quod diuersitas eis habitationes per diuersitate meritorum attribuerunt. Tranierunt autem circa habitationem circa tumulos & causam habitationis huiusmodi sicut scis post hoc. Quod si dicat quis quod ad spirituales substantias de loco vel habitatione corporali. Quod admodum enim nihil ad corpora de habitatione vel domo spirituali. Sic nihil ad spirituales substantias de loco vel habitatione corporali posset ne inquirunt gramatica esse in barba tua vel in pixide aut alio vasculo. Quanto fortius igitur essentia creatoris habitationem localem dedignatur. ac refugit naturaliter cum ipsa sit et in vltimitate spiritualitatis corporalitati repugnantissima & in vltimitate simplicitatis omnibus spiritualibus substantiis incompatibiliter supereminens & infra se omnes immensurabilis distantia de relinquens. In hoc igitur per interrogaciones respondeo quid inquit ad animas tuas de corpore tuo de qua dubitare non audes vel non potes. quoniam ipsa in eo sit et quoniam ipsum sit habitatio eius. Quod si dixerit quia ad ipsas pertinet onus & sollicitudo regendi illud & prouidendi ei alimenta & alia necessaria hoc dico quod ipsa omnia hec que nūeras corpora sunt. quare dicit ipsam non solum esse in corpore vno sed etiam

versari ex necessitate circa corpora alia multa. **¶** Si dixeris quia anima humana non est in corpore suo localiter. Sed neque vnde hoc cogitatum fuit ab aliquo quod vel ad modicum apprehenderit naturam anime humane quam constat esse imparibilem partitione quantitativa. Neque enim diuisione contumacitatis vel linea superficies aut corpus neque diuisione disgregationis ut numerus seu multitudo partibus est locus autem diuisione predictas magnitudines sequitur. Sicut declarauit aristoteles in libro de physico auditu. Quare manifestum est impossibile esse modis omnibus animam humanam esse localiter in loco corporali. **¶** Si dixeris quia sic est in corpore suo quemadmodum rex in regno suo quod totum administrat et regit potentia et sapientia sua iam aliquatenus ad veritatem appropinquasti et visualiter quippe rex esse in regno aliquo dicitur. etiam si localiter et personaliter extra sit dummodo illi presit et illum administrat et regit. **¶** Alterum multa differentia est inter duas istas administrationes seu gubernationes. quoniam rex licet longe absens a regno vel etiam localiter in eo presens per ministeriales subditos et obedientiam populi interdum omnino quiescat. et nihil de hiis que regni sunt penitus agens regnum administrat et regit. Sepe vero ipse personaliter multa agit eorum que administrationis sunt. Sicut cum ipsemet iudicat hoc est causas examinat et diffinit. Similiter cum de regni negotiis vel apud se vel cum sapientibus tractat atque deliberat. Eodem modo cum ipse personaliter circa hostes pugnat et quociens debellorum dispositionibus de armis atque minutionibus de stipendiis bellatorum aut de ipsis stipendiis aut congregandis de machinis et de copiis in apparatus belli colligendis quod imperat aut consiliat anima vero humana nihil opatur in gubernatione corporis nisi presentiter et ibi solummodo ubi ipsa presens est. **¶** Si dixeris quia per spiritus etiam ipsa operatur qui mouent nervos cordas etiam alia ligamenta et per hoc mouent membra. **¶** Alterum utique dicis. Sed nec ipsum sensum nec vitam nec ipsum motum de quo loqueris operatur nisi per sententiam suam et viribus et ipsa etiam clamat si te stimonio eius credere volueris in omni parte corporis sui nisi dolo vel lesio sit hic letor hic doleo hic percutor et ne forte dicas quod non patitur ibi ipsa anima. sed solum corpus cui ipsa tanquam suo copatur attende quod non

clamat hic condoleo sed magis doleo. nec dic hic compatio sed magis patior. Sed endum vero quia est quia opinati sunt qui dem ex naturalibus philosophis animam humanam habitare in huiusmodi spiritibus. et eos celestis esse nature posuerunt estimantes non esse dignam naturam aliam cuius ex inferioribus corporibus habitatio ne anime ipsius propter nobilitatem eiusdem scis ergo facile suadet animas posse habitare in celo qui eam etiam dum in corpore in corporibus celestibus hoc in spiritibus autumant habitare. **¶** Merito vero ab eis querendum est qualiter intelligatur deum habitare in templis. **¶** Hic est enim sermo quem omnis lex. omnis secta. omnis natio que de deo noticiam vel opiniones habet aliquas recepit. Quia igitur manifestum est omne templum locum esse corporalem et nobilitate vel etiam sanctitate nulla ex parte celo ultimo esse comparabile non possunt abhorere deus habitare in celo. Quare et de diis quos huiusmodi homines coluerunt et templa eis extraxerunt et eosdem in ipsis adorauerunt consequenter id ipsum sentire habet necesse habent quod nec vnde ab hiis inficiatum est. **¶** Templa namque vocabant domos habitationi deorum cultui deputatas quos in templis suis habitare a deo pertinaci credulitate sentiebant. ut eosdem nusquam alibi querendos aut regendos adorandosue putaret. Quia igitur illos nobiliores longeque spirituales quam sint anime humane credebant. necesse habebant recipere in locis posse corporalibus habitare. **¶** Quid autem sit huius habitatio sue dei altissimi sue deorum suorum cuius vnde localis esse non possit. Localis dico localitate corporali quoniam ipsi nec declarauerunt nec intellexerunt sed vaga et ita dicatur ymaginatione et ad modum obscura receperunt necesse habent intellectum de purae veritatis recipere et ubi spirituale ab ubi corporali scire distinguere et rationibus se definitionibus superare. **¶** Dico igitur quod nisi spirituale. hoc est solum et prope congruens spiritualibus substantiis distat ab ubi corporali quod scilicet solum et proprie congruens corporalibus substantiis differens multis. quare prima et principalis est circundatio seu continentia qua corpus circundatur vel continetur ab intima superficie corporis ambientis illud. **¶** Secunda est repletio per quantum huiusmodi hoc est itime dicte superficie

Repletionem autem istā intelligo. p. quas
nec corp⁹ aliud nec partē corp⁹ alteri⁹ se
cum patitur in eadē cōcāitate siue loco.
Quartū est adeq̃tio loci et locati nō solū
sup̃ficii ipsius locati sed ipsius vt diximus
p̃cāitatis quā replet corp⁹ locati ac si va
cū aliqd̃ esset cum reuera nihil sit. Sicut
declaraui tibi in p̃cedentib⁹. Quinta vō
ē sit⁹ siue positiō et ordinatiō partiu⁹ lo
cati p. quā est tibi designare sursum et de
orsum ante et post. Similiter longū et la
tum ⁊ p̃fundū p̃ncipiū finem et medium.
Cōtrario autē se habet in vbi spiritali.
Spirituales em̃ substācie magis circūdant
id in quo esse dicuntur et p̃ueniunt. q̃ circū
dantur et cōtineantur ab ipso. quēadmo
dus ipa essēcia creatoris magis circūdat
et continet omnia q̃ circūdetur vel conti
neatur ab ipsis. et magis concludit ⁊ om
nia continet intra se q̃ sit inclusus in ipis
et hoc quidē ex philosophis ytaliciis dixit
in libro suo quē scripsit de natura deitatis
hīs verbis. deus omnia p̃tinet et nutriat
in terra se quasi p̃tes suas hoc est dicere tā
q̃ essent p̃tes sue. Nō ei intellexit deus p
tes h̃re aut eē vllō modō p̃positū cū ipm
affirmer nihil om̃ino habere cōcretū in se
nihil adunatus nihil duplex sed esse velut
mentem liberam ab omni cōcretiōe mor
tali. Et eodem modo senserunt de anima
hūana existente in corp⁹ q̃ de hīs vel ad
modicū philosophat⁹ sunt videlicet corp⁹
potius eē in anima q̃ ipam eē in corpore
Unde et q̃dem eorū dixit quia ipa ē cor
pus circūdando illuminans et illuminan
do circūdans. In quo est ei ad creatores
nōnulla licet incompatibiliter dissimilis si
militudo. Sic enī creator est in vniuerso
q̃ ipm in circūdando illuminat multiplici
influentia p̃large bonitatis sue et illumi
nando circūdat vel. fons et p̃tēs om̃i
potētissima ṽtute sua aliq̃n in seipso de
ficiens in nihilū vanesceret et recideret in
non esse. Dissert autē quia essēcia creato
ris nec alligata est nec admixta reb⁹ vllō
modō sed sup̃eminēs eis stat in vltimi
tate gl̃ie sue liberrima cū apte rerū ad
eam in p̃possibile sit attingere. Anima vō
hūana multiplicē hīs alligationē ad corp⁹
p̃p̃t q̃d ⁊ patit⁹ passioib⁹ corp⁹ et dolet
dolorib⁹ ei⁹ ⁊ q̃ trahit corp⁹ trahit ⁊ ipa.
Vt alligatio ista nō ē idissolubil⁹ q̃ vlt p
morte corp⁹ soluit vel ipa mors corp⁹ est
solutio ei⁹ vt q̃busdāvisū ē. Et de ceteris dis

ferētijs facile ē tibi videre q̃a p̃traria eaz
p̃mutat⁹ vbi spūale. Sciendū autē ē tibi q̃
substācie spūales q̃ alligationē h̃nt cū cor
poribus vt dixi tibi de anima hūana limi
tatas habēt virtutes et diffinitas quasi li
mitib⁹ et terminis corp⁹ suoz vt vltra
ea vel extra ea p̃ seip̃as nihil operent⁹ per
organa vō membrorū corp⁹ iporū vt p
instrumenta membris eoz applicata mul
ta. manifestum est eas opari. Sicut appa
ret in edificijs et alijs artificijs ⁊ q̃ dico ti
bi de ista limitatione seu diffinitione inte
lige in plurib⁹ et non vniuersaliter. Quia
forsitan anima basilisci et anime quorū
dam aliorū animalium ⁊ quedā anime
humane multa operantur et mira valde
extra corpora sua et illa nominanda sunt
et miranda in ea parte naturalis scientie
que vocatur magica naturalis.

Que vtilitas puenit ex inhabitatione
animarū humanarū ⁊ angeloz in celo
empireo.

Reuertar autem ad id in quo eras
et dicam quia celum vltimum de
quo lociēs audiuisti nobilissimū
est om̃iū corp⁹ naturalium qd̃ sublimi
tas eius plane indicat et dico q̃a pene spi
rituale ē hoc est vicinissimū in genere cor
porū naturalium spūalitati siue nature
spiritualium substantiarū. ⁊ hoc est facile
videre ex compatiōe corp⁹ naturalium
ad inuicem et ad id. Quis enim non vide
at quanto est ipsa aqua q̃ terra nobilior
atq̃ subtilior similiter et aer q̃ aqua. Eo
dem modo et ignis aere deinde celum lu
ne q̃ ignis. et sic de ceteris donec venias
ad celum vltimum et in quanta excellen
tia nobilitat⁹ ac subtilitatis inuenies ipm
ad corpora humana qualiter habitatio
nem humane anime non abhorrent imo
diligunt vltra modum. Quanto forti⁹ igi
tur celi illius nobilissima habitatio grata
et iocunda erit animabus humanis ⁊ eti
am angelis sanctis. Si dicat quis quia
euidens est causa ⁊ vtilitas habitationis
animarū in corporibus et euidens est qd̃
vtilitatis proueniant corporibus ex inha
bitatione animarū in illis. Similiter ⁊
vtilitas animarū. Id est que puenit eis
ex huiusmodi inhabitatione. Verum qui
sic querit nō nouit. quia ex gloria animarū
futura splendor mirabilis refulgebat
in corporibus earū. hoc autē fiet p̃ alligatio
nē quā dixi. necesse ei ē ex illa habūdantiā

Paras prima de vniuerso

glorie multiplices redūdātas fieri in ipa
corpa hūana. Sic ex pſentia beatissimoz
angeloz splendet celus empireum. licet
splendore corpali quēadmodū celū stella
rū coreis varijs decoratū. **¶** Si dixerit q̄
liter splēdor corpalis ex spūalibus substa
cijs i celo empireo emicabit. **¶** fideo quō
splendor in facie et oculis q̄ vñq; corpalis
ē ex gaudio cordis qd ēē spūale n̄ dubita
tur. Tu enā audiisti plurimū q̄ odor su
auitatis ex pſentia angeloz sanctorū fla
grasse comptus ē. Sic et dom⁹ et templa
eorū dē pſentia splēdore mirabili illustrā
tur. **¶** Si querat q̄s qd pdest hoc angel
sancti. **¶** Pico quia p multū ē ad gloriā ipo
rū vt locus habitatiōis eoz sic eorūdem
pſentia illustret. **¶** hanc tamē gloriā sibi
minime querūt. s; ei de cui⁹ munere et hec
oia alia acceperūt. **¶** Erit ergo celū empire
um sicut aula regia regie regū et dñi om
niū seculorū presidente regibus innume
rī et hominibus et angelis assumptis ho
nore et decore regio fulgentibus adorna
ta. **¶** Si q̄o querat quantā partē vnusq; q;
angeloz beatorū occupabit de celo empi
reo. **¶** hic respondendū videt q̄ tetigi tibi
in pcedentibus videlicet de limitatione et
diffinitione virtutū hūmōi substantiarum
¶ Verisimile enī ē vt q̄ maior glorie vñ nūc
sunt. vel tūc sunt in futuro maiores vñ sub
limiores vel nobiliores pres celi illi obti
neant quāq; verū sit q̄ etiā in pñb⁹ equa
libus dissimilis vel lequalis glorie possūt
angeli collocari quemadmodum enī lon
ge ineq̄les anime humane sapiētia et tū
tib⁹ et hīs vel naturalib⁹ vel alijs inēdū
corpa eglia inhabitant interdū ecōtrario
Sic nihil phibet ēē possibile in pñb⁹ em
pirei celi. equalib⁹ inequalis glorie ange
los ēē aut ecōtrario. **¶** Si q̄o q̄s querat qd
acrescit glorie beatissimorū angeloz ex lo
cis hūmōi. **¶** fideo in hoc q̄ etiā si eis inde
nihil acresceret ex habitatiōe cū hūmōi et
pſentia eorū ornatur et decoratur mirabi
liter aula illa dei altissimi quemadmodū
si posueris q̄ magnatibus nihil acrescit
in habitatione sua in aula regia tamē ipi
aule regie acrescit ex inhabitatiōe eorū et
pſentia in eadē ornatus pulcerrim⁹ et de
cor honorabilis. **¶** Quoz vterq; ē ipi regi
gloriā magnā et hac solā beatissimi illi an
geli q̄rūt nō ppriā. **¶** Sic enī totū qd habet
beatitudinis et glorie ab ipo recipiūt. Sic
totū in eius gloriā et honore laudemq; re

fundūt. et quemadmodū nō ē corpus in q̄
anime hūane virtuositas ita opari et ap
parere possit vt corpus humanū neq; ita
ornabile et tūtib⁹ eiusde; aut receptibile
iparum ita nō ē corpus in natura ad oꝝ
nabile pſentia sanctorū angeloz vt celum
vltimū nec in quo ita refulgere possit glo
ria ipoz. **¶** Iā aut alibi didicisti. q̄a gaudet
vnaqueq; natura que gaudere potest ex
tensione et diffusionē virtutū suarū et bo
nitatis quā a creatore recepit. **¶** Sic apper
t oibus luminosis et aromaticis et calidis ca
lore actuali etiā si inanimata et insensibili
lia omnino sint. **¶** **¶** Amp. q̄ ponit celū hū
iūsmōi sit ornatur et decoratū vt pdixi non
ēē. **¶** Manifestū ē tibi quantū detrahite
glorie dei altissimi. maiores enī ac p̄cipua
partē indubitātē. **¶** Similiter et quantū de
trahit pfectioni vniuersi quia potissimā
maximāq; ac nobilissimā partem. **¶** Vñq;
autē istorū et incōueniēs et impossibile est
q̄a nec vniuerso potest deēē capitalis ista
ps ac p̄cipua nec dei altissimi gloria adeo
enormiter detrūcata ac decapitata. **¶** Qui
q̄o ponit vt dixi ponit et dei gloriā in vñi
mitate sue perfectionis et vniuersus in co
summatiōe sue integritatis. **¶** Si q̄s dixe
rit q̄a qui posuerit aliud celum supra em
pireum prestantius et ornati⁹ ipo ponet
in maiori pfectione vniuersam et deo al
tissimo maiore gloriā. **¶** Respondeo in hoc
duobus modis. primū quia ista positiō
ducit rem in infinitum et cogit eūz ponere
celos sine numero et vniuersum abiq; ter
mino. **¶** Scdm dico quia in corpibus natu
ralibus non potest esse nobilitate nobili
us ipm enī est in ordine celorum et alio
rum magnorū mundi corporū in vltimita
te nobilitatis quemadmodū ignis in or
dine elementorū. **¶** Nobilitas autē corpo
rū animalium nō videtur esse vniuersa nul
lo modorū. **¶** Debes autē scire quia fuerūt
forsitan loquentes et adhuc sunt qui posu
erūt totū qd est a luna supra vitam celo
rum modo et stellas atq; lumina spiritus
tm et nihil omnino corpēitatis vel corpū
sentie ibi esse fulgores vero et illi minores
rates que ibi apparent pcedere q̄ hūmōi
spiritibus. **¶** Illud aut qd eos in hunc erro
rem induxit potissimū ēē videtur lucis no
bilitas et ordo. quoniam inter corporeales
dispositiones. vmo inter omnia que vidē
tur prima eis visa est ac nobilissima et pro
pter hoc a spirituali natura prima procel

esse. Quare nec corpus esse nec spiritum
sed mediū inter ip̄a. Tu v̄d iam nō dubi-
tas quia h̄mōi homines motus destruit
in celestibus et celis omnibus et nō solus
sensu indigent q̄ h̄mōi homines destru-
unt in celestibus et celis omnibus et non
soli sensu indigent qui nec oculis suis cre-
dunt sed pena vt ait Aristoteles. Itaq̄ aut̄
dixi tibi in p̄cedentib⁹ quia stellarū et hu-
manarū certitudo indigent in q̄stione p̄-
scrutata et tractatū desiderat singularem
q̄ nō p̄tinet ad p̄positū. et multa de h̄is
imo maior pars eorum que hic audisti
ē p̄ter intentionē p̄positi. Nunc ego dis-
gressus suū ad illa vt pateracerem tibi ali-
quatenus p̄funditatē et veritatē sermonis
philosophici ne villo mō putares ip̄m cō-
temnandū esse. Sicut moris ē quibusdā
stultis quibus videtur nihil sapienter di-
ctum nisi viderint illud arma tamē p̄bati
omnibus et rethoricis floribus adornatū et
q̄ ē maioris infamie q̄quid nō intelligūt
erroneū opinant̄. Tibi ergo de rebus tā
difficilib⁹ et a cōsuetudine et exercitatiōe
tua tam longe distantib⁹ sufficiant ad pre-
sens ea pauca que audisti donec perueni-
as ad inuestigationē p̄tis sp̄ialis vniuer-
sali donec tibi pateat natura sp̄itualis
tatis et nominetur tibi atq̄ numerent̄ dis-
cretiōe ip̄ius et compatiōes. Deinde spe-
cies ordines grad⁹ et officia substantiarū
sp̄itualiū et quid de h̄is cōtineant v̄l ha-
beant sermones autentici qui sunt sermo-
nes p̄phetarum. imo sermones dei altissi-
mi et post hoc opiniones philosophorum
necnō et magorū. Addam tibi etiā expla-
nationes h̄mōi sermonū. necnō et decla-
rationes veritatis in h̄is et destructiōes
erroris que circa ea sunt vel fuerūt.

Sequitur autem ea que p̄cesserūt
stabilire esse celi q̄d applanon vo-
cant. Nec autē fiet tibi duob⁹ v̄is
Dico igitur q̄ cū celū v̄timū q̄d est empi-
reū simplex sit hoc ē v̄nius nature et immi-
xū atq̄ incompōsitū et iterū quietū ac
stabile stabilitate p̄petua. q̄m quies ac sta-
bilitas p̄dine nature p̄cedūt motū et ista-
bilitatē que inquietudinē p̄sequēs ē eodē
ordine simplex et mobile. Quare inter ce-
lū stellarū fixarū q̄d ē mobile et multiplici-
ter vt tibi palā faciā cōpositū et celū empi-
reū q̄d ē quietū et stabile interuenit ex ne-
cessitate celū mediū simplex videlicet et mo-
bile. nō em̄ dubitari potest quādo int̄ sim-

plex stabile et cōpositū mobile medium
sit simplex mobile. **A**mp̄. dubitari nō
potest quin p̄positum mobile p̄cedat ordi-
ne nature simplex mobile. Que autē p̄ce-
dunt vel p̄ora sunt ordine nature si poste-
riora eis sunt multo fortius ip̄a prioribus
em̄ multo fortius competit esse q̄ posteri-
oribus. **A**mp̄. Si mediū illud celū de-
esset non esset cōpletū in parte illa vniuer-
sum corporeū et remansisset ibi vacuū na-
ture. Quomodo admodū si solis extremis co-
loribus existentib⁹ mediū nō esset in cō-
pleta esset vniuersitas colorū et reliquisset
inter extrema vacuū valde indecens et de-
forme creatū. **A**mplius. Ordo nature
ordo veritatis est neq̄ em̄ falsa neq̄ erro-
nea ē natura. Sicut igit̄ ē in ordine natu-
re sic et veritatis. In veritate igit̄ ē celū q̄d
applanon nominat̄. Secūda via ē palam
patens et aperta fm̄ eos qui octauē sperē
sine celo stellarū fixarū ponūt motus fm̄
obliquū vel in ante et retro. **M**anifes-
tū est em̄ q̄ rectū prius est deflexio siue ob-
liquo. Nō enim est obliquatio vel deflexio
nisi a recto quare motus rectus et inde-
flexus prior ē motu obliquo et indeflexo.
et p̄pter hoc a p̄portionē mobile rectū et
indeflexum motu obliquo atq̄ deflexo.
Applanon v̄o ē h̄mōi. Unde et applanon
nominatū est quia sine errore hoc est sine
deflexione et obliquatiōe p̄pter hoc em̄ et
planete sic nominati sunt quasi erroneū v̄l
errabundi p̄pter sc̄s obliquationes et de-
flexiones motū que apparent in eis.

Amplius. Tū multo et simplex multi-
plici et equale inequali ex necessitate p̄us
motus autem applanon vnus est simplex et
semper equalis. Ceteri vero motus hoc ē
aliorū celoz e contrario se habent. Quare
si isti sunt multo fortius ille et p̄pter hoc eis
mobile siue subiectū. Nunc v̄o stellarū
fixarū facile stabilis p̄ motū stellarū ip̄arū
apparēt ei moueri stelle fixe omēs quēad-
modū si fixe eēt i rotav̄ia reuoluēt̄ eas
motu suo. Si em̄ impossibile sit eas moueri
motu p̄p̄o sic p̄festim declarabo necessa-
rio mouēt̄ motū corp̄is in q̄ fixe sunt palā
ei ē q̄ neq̄ aliq̄ ipellēt̄ neq̄ aliquo attra-
hēt̄ q̄m de ill̄ eadē eēt q̄stio et ita curreret
res in infinitū aut eēt circūl⁹. Tu autē didici-
sti alibi destructiōē v̄triusq̄ istoz incōue-
nientium. **A**mplius. si aliqua stella fi-
xa moueretur suo motu p̄prio. et omnes
similiter mouerentur propriis motibus.

Pars prima de vniuerso

Manifestū enim est quasdā omnino non moueri videlicet polos ambos.

Amp. Quz omnes hmōi stelle eiusdē nature sint qntū ad principium motus et causam alioquin non mouerent vna specie motus videlicet motu circulari ergo q sunt equalis magnitudinis mouerent equaliter et que inequalis inequaliter. **P**aruz quippe et densum ibi locum non habent. **S**telles igitur que sunt in maiori vīsa lucidiores aut vīa alijs septētrionalibus ymaginibus mouerētur velotius stellis omnibus que sunt circa circuli equinoctialem. hoc autem manifeste falsum est cū septētrionales omnes minores circulos describāt qz q sunt inter arictem et librā et generaliter quāto p̄p̄inquoiores sunt alterutriū polozū tanto minores circulos describūt ineqlt tempore. **Q**uāto vō remoti ab alterutro polozū tanto maiores circulos describūt in tanto tempore. **A**mp. Si stelle fixe mouerentur p̄p̄ijs motibus mouerent indubitatē in celo z per illud. **Q**uare scinderent illud atqz diuiderent tot scisuris z tantis quot z quātis stelle ipse eēt que mouerent. **Q**uare fieret diuisio p̄nū celi et elōgatio earū vnius ab alia z erit ipius celi fieret a suis terminis et limitibz quemadmodū si magna cōpa instar magnorū montiū mouerent p̄ totū mare scissuras et diuisiones in ipso facerent z extrema ipius maris extrema cogerent littora z inundatiōes immensas facere. **Q**ui erit tus et inundationes et si in mari possibiles essent in celo tamen stellarum manifeste impossibiles sunt cum extrema celi illius quo exire possint nō habeant celū vero superius z irrupere nō possint. **A**mp. **P**lius iam nosti opiniōes phylolophorū de celis quia impassibiles sunt a parte ista hoc est insecabiles et indiuisibiles. **E**t dixit quidā ex eis quia si secabiles aut diuisibiles essent. aut partes eorū diuisē redirent ad cōiunctionem post diuisionem huiusmodi aut remanerent in illa diuisione. **N** si redirent quēadmodū sit in aqua diuisa cūz reditus huiusmodi nō possit fieri nisi per motū rectum. esset igit partibz eius motus rectus et p̄culdubio natural. **Q**uare et toti celo esset motus rectus naturaliter. **N**ecessē enim est partium z totius eundem esse motū naturalem. **Q**uia igitur prout estimauit iste celo nō est motus naturalis rectus in partibz ei. **Q**uare

replequens est diuisionem hmōi nō esse reparabilem p̄ reditū supradictū. **Q**uare si fieret diuisio huiusmodi necessario remanerent celi scissi et lacerati et ita in diuisionibus illis essz vacuū aut necesse haberet creator continue diuisiones hmōi nouis corporibus refartire cū diuisiones huiusmodi ex necessitate p̄tinue fierent eo q motus stellarū cōtinuus sit z nō habens interpolationē. **A**mplius. si stelle in celo suo fixe sunt et ei adherētes. **M**anifestū est q impossibile est eas moueri nisi motu ipius quēadmodū clauī fixi in rota volubili vel alia queqz adherētia eidem nō est possibile vt moueatur manente huiusmodi affixione et adherentia nisi motu rote ipius. **S**i vero sunt in celo quemadmodum pisces in aqua vel in mari z mouentur in celo quēadmodū pisces in mari accidit q dixi tibi de diuisionibz z scissuris eiusdē celi. **A**mp. de piscibus manifestū ē quia si de necessitate sequeretur motū maris q fixi eēt vnusquisqz eorū in loco suo. **A**lioquin vnde esset ista colligatio et societas motuū in piscibz. **S**i vniūqz stellarū est p̄p̄iū principium motus. **U**ndē erit iste societas seu vnitas aqz vt eorūqz se quātū motū celi sui. **N**eqz em in eis que voluntarie mouent hmōi societas inuenitur nisi in paucis z ad modicū. **N**eqz in eis que naturaliter mouētur hoc vnqz rēp̄itur nisi a diuicē alligata sūt vel alterū in altero fixum vel ambo in tercio. z p̄pter hoc motum terciū ex necessitate sequentur simul. **A**mplius. **A**ut p̄municant stelle et celus in principio motus qz ē dicere aut vna et eadem virtus est q mouet celū et stellas aut nō. **N** si cōmunicant hoc ē si vna et eadem virtus ē mouēs illud et illas. **S**icut igit nō habent p̄p̄iū motore sic neqz p̄p̄iū motum z quemadmodū mouēt a motore celi dū mouet celum. **I**ta et mouentur motu ipius celi nō enim motor celi motū influit in celū z stellas equaliter ordine influentie licet ordine ipis hoc faciat. **Q**uēadmodū motor manus tue nō influit simul ordine influentie motū super manum tuam z super polabradum aliqd dolas. **S**imul inqz ordine influentie licet ordine ipis hec simul faciat. **S**ic motor celi primum super celam motum influit et per hmōi motum super stellas. **S**i vero nō cōmunicant in principio motus. **U**ndē igitur tanta societas tanta

q̄ vnitas in motu. **D**iuersitate enim p̄nci-
piorum mediatorū diuersitas sequi cōsue-
uit effectū. **A**mp. stelle aut partes aut
membra aut instrumenta aut ornatu sunt
ipsius celi. **Q**uod etiā autē istorum sit ne-
cesse est vt moueant motu ipsius celi par-
tes enim et membra ex necessitate mouen-
tur motu totius et a virtute mouente totū.
Similiter infra et ornatu motu vtentis
sue habentis illas. **A**mp. si stelle fixe
erent in celo et mouent motu ipsius tantū
mouerent indubitanter eadem ordine et
equalibus p̄ omnia velocitate et tardita-
te. **Q**uare mihi atrescit eis q̄ntuz ad mo-
tum vel mouendi modū et ordinem ex eo
q̄ eis ponit p̄pus motus. **I**nutiliter igr
atq̄ superflue eis ponitur. **Q**uare ex neces-
sitate motu corp̄is in quo sunt mouentur
et igr celum in quo ipse stelle sunt. et hoc
est celum cuius stabilitiōe intendebam
Scito aut quia si dixerit quis stellas esse
sub celo stellaz. idem sequi necesse est. **L**ū
em sit inter illas vacuū nec adinuicē ipse
sint continue vel contigue erit necessario
corpus continēs eas omnes. **Q**uare erit
circundans oēs celos septem planetarū
ipm igitur erit p̄pa nominatiōe celi stel-
larum siue stellaz fixarū. **A**mp. si stel-
le mouerēt p̄p̄is motib⁹ a diuersis mo-
toribus que eet causa p̄pter quā ille que
p̄p̄iniores sunt polis mouerent tardi-
us. **Q**ui v̄o remotiores ab eis velocus.
Amp. quō starent ymagines signorū
et alie ymagines seu choree earū. hec igr
sunt duo iudicia certissima quib⁹ iudica-
tur eas moueri solo motu corp̄is qd̄ ce-
lum stellarū fixarum dicitur videlicet sta-
bilitas ymaginū in figuris suis p̄petua et
indissipabilis deinde ordo ip̄e et eq̄litas
motu earum atq̄ p̄formitas ad motū cor-
poris ip̄i celi que v̄tq̄ tanta est ac si nō
alius esset stellis motus q̄ motus corp̄is
celi. **I**ntantū igitur stabilitū tibi sic celum
stellarum fixarū. **S**tabilitiō v̄o celorū in-
feriorū v̄tq̄ septem planetaz est p̄vmo
eorum qui h̄z obliquationē etiā de
clinatiōem ad austrū et aglonem et hoc
est acceptum a sensu qui ē per oculos. **I**n
p̄mis igr scito quia impossibile ē vt vni
corp̄ori sint duo motus p̄trarij simul. **I**n
claratio autem h̄mōi est duplex p̄ma q̄a
duorum motuū contrariorū simul existen-
tium non est vnum p̄ncipiū immediatū
et p̄ se. **Q**uare nec vna virtus simul vtrum

q̄ eorum efficiens. **C**orpus igr quia talio-
bus motibus mouet mouetur a duab⁹
virtutibus simul. que vel sunt eq̄les vel in-
equales. **N** si fuerint eq̄les stat igitur et q̄
escit ex necessitate corpus h̄mōi. **S**ive em
trahatur siue impellat in p̄tes contrarias
postq̄ attractiones et impulsiones eq̄les
sunt necessario altera alterū non supabit
aut vnictet. et eodemodo se h̄z i motu alba-
tionis quā si eq̄liter agant et eq̄les calidi-
tas et frigiditas in aliq̄ corpus vel rema-
nebit in statu in quo erat v̄tq̄ tepidum vt
calefiet in parte et in parte frigeftet. **T**otū
autem calefieri vel totum frigeftieri in ca-
su q̄ quo agitur impossibile ē. **S**ic duab⁹
virtutib⁹ eque fortibus in corpus aliq̄ ad
contraria loca trahentibus impossibile ē
totum alterutrum earum sequi. **Q**uare vel
stabit in loco vno totaliter vel scindet vt
dirumpetur in partes. **M**anifestū igr
est q̄ impossibile ē corpus aliq̄ totaliter
duob⁹ motib⁹ p̄trariū moueri. **S**ecūda
vero declaratiō est p̄ hoc q̄ est manifestū
impossibile v̄tq̄ corp⁹ aliq̄ esse simul in
duobus locis si p̄ima sint adinuicē illa
loca hoc est cōtigua. hoc em impossibile
manifestū eidentē sequitur ex hac positi-
one qua pōnitur corpus aliq̄ moueri s̄l
duob⁹ p̄trarijs vel oppositē motibus op-
positos atq̄ mot⁹ vocam⁹ q̄ sunt vel q̄iūt
ad diuersa loca quaz alteri non ē via ad
alterū hoc autē descriptiōe l̄rarij facile ti-
bi pateftet. **I**sto em qd̄ corpus aliq̄ mo-
ueatur ad duo loca q̄ exempli gr̄a nomi-
nantur d. et e. et sit b. mediū ad d. locum c.
et o ad e. **M**anifestū ē igr quod h̄mōi
corpus motu quo mouet ad d. locū p̄us
intrat b. locū medium quā pueniat ad e.
quia igr simul mouet ad d. et e. s̄l intrat
b. et c. **Q**uare simul erit ex necessitate in b.
et c. **E**odemodo in d. et e. **Q**uia igr hoc est
manifestū impossibile. necesse est impossi-
bilem ēē positiōē ex qua segtur. **E**t hec ē
via per quā destruit opinio eorum q̄ po-
suerūt planetas septē moueri circa motū
octauū celi p̄p̄o motu et hoc ad orientem.
Motu v̄o ipsius celi rapi eos motu p̄tra-
rio sc̄z ad occidentē hoc em impossibile ē
indubitanter siue virtutes sic mouerēs eos
sint eq̄les siue in equales q̄m si equales si-
unt necesse habeat stare ip̄i planete et dis-
rumpi. **S**i v̄o ineq̄les ex n̄citate sequūt
forctōē. **S**i autē diligēter intenderis v̄tq̄
istis apparebit tibi via per quā ex necessi-
tate

Libri prima de vniuerso.

tate cogentur q sic posuerunt. Solē quā-
doq; eē simul in oriente ⁊ occidente ⁊ de
alijs planetis eadē incōuenientia eos dez
sequetur.

M s aut ita declaratis reuertar ad
motus planetarū et dicam quia si
preter motū obliquū ⁊ declinati-
onis quā dixi tibi eēt vnicuiq; eorū mot⁹
ppus alius circulari ad similitudinē mo-
tu umstellari fixarum non eēt eis motus
obliquus qui in eis apparet ppter op-
positionem seu contrarietate motuū isto-
rum ppter rationes quas audiuiti. Vir-
tus enim mouet quācūq; ex stellis circa
centrum circuli sui nō permittit eā ingre-
di ab ordine suo vt aliqua hora scz sit pro-
pinquior alteri poloz aliqua hora remo-
tior. Et hec est ordo motuum qui apparet
omni videnti in stellis fixis. **N** si aliqua
earū egrediret ab ordine suo fieret ex ne-
cessitate in ea que p̄dixi tibi de appropin-
quatione ⁊ elongatiōe ad alterutq; duo-
rum poloz. **M**anifestum igr est quia
isti duo motus nō compatiuntur se corpo-
re vno. Quare cū motus iste fm obliquū
appareat in vno quoq; septē planetarū ne-
cesse est nullum aliū motum eis esse ⁊ qm
nullus eorū est q non sit in aliquo corpore
p̄tinentē ipsū cuius motu ex nēitate vel
mouet. **U**nusq; vel p̄por dico qm mo-
uentur oēs motu vnus corporis. alioq;
mouerentur oēs vno motu eq̄li ⁊ similis
ordinatiōis motui stellarū fixarum. **U**na
enī reuolutiōe vnus corporis fieret reuo-
lutiō omniū planetarū ⁊ tempore vno et
eq̄li apparet at ex sensu quia reuolutiōes
iste que sunt in planetis fm obliquū non
sunt fm vniū motum sed est in istis diuer-
sas. sicut reuolutio lune p̄pe vnus mē-
sis est ⁊ reuolutio solis similr vnus anni
⁊ de alijs planetis nota est diuersitas. Si-
cut reuolutio saturni q̄dragita annorū vlt
circa ⁊ reuolutio Iouis duodecim ⁊ alio-
rum similr diuersitates in hoc note sunt ⁊
descrip̄te in libris astronomorū ⁊ declarate
ibidē ⁊ hic est motus quē dicunt eē ad ori-
entem ⁊ quē dicunt planetis esse p̄pū.
Quare manifestū est q non motu vnus
corpis mouet motu hmoi. **M**ouent igr
multorū corporū motib⁹ motu hmoi. **P**or-
pora vō p̄tinentia ipos celi eorūndē nolan-
tur a quod oēs apparet etiam p aliam viā
quia hmoi motus non ē motus eorū nec
eis est possibilis et hoc ē quia nullus eorū

mouetur circulariter circa centz aliq̄d mo-
tu dico diurno ⁊ nocturno cuius mēsurā
ē viginti quatuor hore equales. **V**erbi gra-
cia vt exēplum habeas in sole. **D**ico quia
sol motu hmoi non reuertitur ad locū a
quo incipit moueri illo motu. **N**on enim
oritur in loco vbi ortus fuerat die p̄ceden-
ti ymo lōge ab illo loco quasi per gradū
vnum. donec cōpleatur declinatio mot⁹
ipsius a puncto quippe solsticii hyemalis
vno quoq; die naturali id est spacio vigi-
ti quatuor horarū equalium incipies de-
clinare ad septentrionē nō cessat declinare
donec veniat ad circuli septentrionalis
qui est termin⁹ ⁊ completio declinatiōis
ipsius quasi ad mediū cancri. **E**t quo ap-
paret manifeste quia iste motus non est
eius ymo nec est alicui corpori possibilis
non enim est circularis qm non est circa ali-
quod id est non ē ei centrum vel circulus
qm non est ab eodem ad idē reuersio. **S**i
neq; rectus est rectitudine opposita curui-
tati. **Q**uare indubitātē non ē motus po-
tissimū celestī cū figura ipsius sit curuias
incōpleta ad modū sperę. **A**mp. gra-
dus quē dixi declinatiōis aut transit a so-
le p̄tinue per diē ⁊ noctē. **I**ta scz vt quali-
bet hora diei vel nocti aliquid de illo tra-
seat aut sit saltu ⁊ in hora aliqua. **Q**ui
igr hoc ē impossibile vt fiat saltu ⁊ in ho-
ra ⁊ hoc est p aspectū euidentē dep̄bendi
pōt in astralabio ⁊ alijs instrumentis quā-
re p̄tinue ex necessitate mouetur motu de-
clinatiōis ad septentrionem in parte dicta
circuli ⁊ cōtinue mouetur motu circulari
ab oriente in occidentē ⁊ reuoluitur. **I**sti
motus motus euidentē p̄trari sunt. **Q**ua-
re manifestū est nō moueri solē motu p̄-
prio sed poti⁹ motu corporis p̄tinentis ipm.
Iuxta modū quē declarauit alpetragin
libro suo de hoc. **D**eclassatiōes eius nō
parum adiuuauit te ad id in quo es hoc
est ad stabilitiōē septem celoz septē pla-
netarū quāz declarationū summa hec
est. q; motus qui vident in eis nō est pos-
sibilis vt sint eis p̄pū nec ex motib⁹ eo-
rum est iste qui eis imponit transitus cir-
culi zodiaci ⁊ partiū ei⁹ p̄pe ppter duas
causas. **P**rimū quonias p̄prie in eo circu-
lo non sunt ymo sub eo lōge distantia in-
credibili. **S**cđm quia transitus iste magis
est ipsius circuli signorū poti⁹ em circuli
hmoi transit suis reuolutiōib⁹ ipos pla-
netas qm transeat ab eis. ⁊ hoc ē qm mo-

mentur inequaliter. Completa em vna reuolutione cuiuscunq; ex planetarum diurna completur vna reuolutio eiusdem circuli et aliquid amplius de secunda et ideo planetarum vnusquisq; non inuenitur neq; apparet esse in fine completionis reuolutione sue diurne sub ea parte circuli signorum in qua apparebat in principio eiusdem reuolutione. Verbi gratia. Si fuerit sol sub gradu aliquo circuli illius in principio alicuius diei in ortu suo completa illa reuolutio sua diei et noctis illius non inuenietur in ortu suo. hoc est in principio secunde diei sub eodem gradu ymo sub alio antiori que admodum si fuerit in ortu suo in principio bmoi diei. Sub primo gradu ponat arietis non inuenietur cras eadem hora sub eodem gradu ymo sub sequenti scilicet secundo. Causa autem in hoc est velocitas reuolutionis celi stellarum fixarum que addit singulis diebus naturalibus super velocitate motus celi deferentis et reuoluentis solem fore gradum vnu et hec additiones cum collecte fuerint complebunt reuolutionem circuli signorum fere autem ppe. Tempus autem reuolutionis istius annus solaris ppe dicendum est cum fuerit examinatissima calculatio collecta et hoc est intentio philosophi pponominati alpetragii. Appet etiam tibi ex his causa erroris eorum qui putauerunt solem et alios planetas moueri circa motum celi stellarum fixarum ad orientem non enim aduertit additionem quam dixi tibi que est velocitatis motus celi stellarum fixarum super velocitatem motus celorum septem planetarum et ideo attribuerunt transitum circuli signorum planetis quasi transiret ab eis vere ac ppe motu ipsorum cum potius ipse motu suo eos transeat et super velocitate eorum velocitas eius addat ut dixi tibi. Et quia saturnus ppinquior est celo stellarum sue circulo signorum pformior est in velocitate motus eiusdem celo quam oes alij et hic est ordo nature. Quare minus discrepat in hoc ab ipso et propter hoc minus addit velocitatem motus ipsius celi super velocitatem motus saturni sue celi ipsius. Quanto autem minores sunt additiones signorum diurnarum tanto necesse est plures eorum colligi ad completionem annue vel annalis reuolutione. Quare necesse fuit annum saturni longe maiorem esse anno solari pmutata proportio additionis ad adiunctionem verbi gratia. Sicut apparet manifeste de sole quod addit velocitatem motus celi super ve-

locitatem motus illius singulis diebus gradum vnu. Sic et i saturno manifestissimum est quod velocitas celi addit super velocitatem motus saturni vel celi ipsius tricesimum tricesimum gradum. Qui oes additiones cum collecte fuerint donec impleant integram reuolutionem celi non complebunt nisi in spacio quod dragita annorum quod est annus saturni. Similis est causa de anno iouis qui est duodecim annorum solarium. luna vero quia longissime a celo seu circulo signorum remota est maxime discrepat in motu et velocitate illius a motu circuli signorum quare ex necessitate maiores sunt additiones motus circuli signorum super motu illius et propter hoc merito paucioribus bmoi additionibus completur integritas circuli. Inuentus est enim addere circuli signorum super motu lune singulis diebus tredecim gradus et duas tercias vnus gradus qui cum aggregate simul fuerint complebunt circulum integrum et tempus erit mensis qui ppe annus est lune et iuxta hanc viam se habet de ceteris planetis secundum intentionem dicti philosophi. Qui ingeniositate inde ne sperneret. Aggregabo igitur ratiocinationem ex omnibus ante dictis et dicas quod motus alterius moi qui ponit in planetis impossibilis est primus propter scissuras antedictas deinde quia nec polos habet nec centrum cuius figura eius nec circularis sit nec circulari similis imo irregularis et inaudita usque ad tempora hec. Tercio propter proprietates quas audisti de virtutibus mouentibus. Quarto propter superfluitatem motus huius quia neque addit ista positio aliquid motui vel in velocitate aut tarditate aut ordine. Eadem enim omnia accidunt planetis de tarditate et velocitate de occultatione et apparitione de coniunctionibus et oppositionibus et alijs omnibus que astronomi regunt ponentibus eos moueri motibus celorum suorum que accidunt positis istis que tantas habent difficultates et contradictiones quare non solum superuacue ponitur eis bmoi motus se etiam noxie et perniciose. **A**mplius in regione septem planetarum certum est non esse vacuum. Necesse igitur est vel esse ibi corpus vnu vel multa. In quo vel in quibus et per quod vel que moueantur bmoi planete et pene eadem in hoc dices que dixisti in motu celi stellarum aut enim corpus illud habet motum et illo motu reuoluit planetas aut non. Si sic non erit igitur diuersitas in motibus eorum nisi qualis est in motibus stellarum fixarum. **S**ed

¶ Pars prima de vniuerso.

quare non habebunt declinationes ad austrum vel aquilonem sicut stelle fixe. Sed mouebunt vno ordine i circulis eque distantibus. Contrariū autem apparet euidenter a sensu. quare vel non est vñ corpus ibi continuū vel non est illud reuoluens corpora septem planetarū. Quod si dixerit quod reuera est ibi vñ corpus continuū. sed non reuoluit corpora septem planetarū tunc necesse est corpora septem planetarū in illo et per illud moueri et tunc occurrat inconueniens de scissuris et diuisionibus corporū illius quēadmodū de scissuris et diuisionibus celi stellati. Quod si dixerit quia corpus illud reuoluit corpora septem planetarū. Manifestū est hoc esse impossibile cum corpus illud nō possit habere nisi motum vñ quare non pōt moueri motu illo aliqua q̄ in eo sint nisi motu vno. Apparet autē multa diuersitas in motibus planetarū. Necesse igitur est in regione illa esse corpora multa et ab illis moueri corpora septem planetarū. Non dico in illis et per illa ppter scissuras et diuisiones quas predixi tibi que corpora nisi essent ambientia et cōtinentia totum quod est posita sed essent sicut globi pregrandes maiores longe q̄ sint corpora planetarū tunc eadem est questio de motibus illorū et quare que ē de motibus iporū planetarū. Quare relinquitur ut corpora illa sint corpora gradia et spherica ambientia ea q̄ sub ipsis sunt totaliter et hñōi corpora vocamus celos cū sint mobilia et mouentia motu suo corpora septem planetarū. Quia igitur numerus motuū est iuxta numerū mobiliū siue mouentiu. Numerus autē motuū septenariū est sicut euidēter apparet p diuersitates additionū prenominate. Numerus igitur celorum qui sunt inter celū stellatum et quatuor elementa septenariū est cū manifeste appareat septē esse motus. Jam enī claruit tibi ex hijs que preceserūt quia motus septem qui apparet in planetis non sunt eorum quippe sed sicut partiu in totis suis quoniam ipsa tota mouentur ppter igitur septē celorum illorū sunt hñōi motus. Indicat etiam ista diuersitas quod motus istorum celorum septem nō sunt circa polos circuli equinoctialis seu circa polos mundi neque super ares eorū ymo circa polos circuli signorum et super arem eiusdem. Si enī circa polos mundi esset vel super arem mundi sequeretur id quod apparet de motibus

planetarū de necessitate motuū stellarū fixarum et ppter hoc non apparet declinatio in planetis ad austrū vel ad aquilonem et hoc quoniam si ymaginatus fueris duos circulos habentes idē centrum et duas stellas moueri in eisdem circulis circa cōmune centrum earū et super polos eorūdem circuloz. Si stella que describit maiorem illorum circuloz non habet declinationē vel exit a circumferētia eiusdē circuli neque illa que describit minorem circulum habebit declinationē vel exibat a circumferētia circuli sui. hñōi autem declaratio erit hec. Manifestum quippe est quod vnusquisque planetarū habet locum in celo suo sub aliqua stella que est in circulo signorum. Quare si celi septem planetarū sequuntur in motibus suis et ordine motuum iporū sequuntur et planete omnes motus stellarū in ordinibus suis et in equalitate temporū reuolutionū iporum. Quare non habebunt declinationes. Sicut neque stelle fixe. Sequitur ergo ex hijs quia motus planetarū sunt sicut dixi. hoc est circa polos zodiaci siue circuli signorum et inde sunt ei declinationes iste sequentes declinationes circuli signorum quibus declinationes circulo equinoctiali siue equatore diei. et ego non induxi tibi ista de motibus planetarum ppter ipsos motus eorū. Sed ppter stabiliendū esse ipsorum celo et numerū eorūdem. facilius autē est tibi declaratio declinationū istarum. Si dare ymaginare poteris motus istos obliques septem celorum additiones que sunt a motu octauo sperere ex reuolutionibus eius quōtidianis super reuolutiones ipsorum. Quēadmodū enim rectitudo motus vniuscuiusque istorum septem celorum prohiberet declinationes planetarum et apparitiones eorum ad austrū et aquilonē. Sic et declinatio et obliquatio motuū eorū facit diuersitates apparitionum et obliuationū planetarum ad austrum et aquilonē. nec te conturbet quod ambigū minus intelligētibus dici solet quare si moueatur nauis aliqua motu aque deferētis eam hoc est ea velocitate qua ipsa aqua et aliquis moueatur a puppe eiusdē nauis ad proram vel econuerso. et hoc motu contrario ipsius nauis quod mouebit hoc motu ille duobus motibus contrariis videlicet motu nauis et hec quidē est motus aque nauem deferētis et insuper motu proprio quo transit longitudinē nauis. Sic enī

tatem dei altissimi dicentes quosdam eorum esse malos et expse vocantes eos in fortuna et attribuētes eis magnā partem malorum id est viciorum et peccatorum que sunt in isto mundo inferiori vicis homicidia furta rixas cedes vulnera hominum et prelia lites et iurgia fraudes et quicunq; sunt hominibus perscrutandū ē de hoc hec quippe infamatio planetarum duorum vicis saturni et martis in blasphemiam dicitur et infundit creatoris. Si enim per se hoc ē ex naturali intentione virtutum suarum cause sunt malorum hominibus necesse est et ipsos naturaliter esse malos et virtutes eorum. Cum igitur et esse suum et virtutes omnes quas habet naturaliter a creatore receperit. Segitur ex necessitate creatoris malum esse quod et malos sciēter et voluntarie creaverit et malas virtutes et ad malum eis contulerit cum nulli dubium esse possit ipsum nihil creasse nisi sciēter et voluntarie et virtutes omnes dedisse creatori ad id et ad quod per se sunt non ad intentionem abusionem. Qui igitur ita ponunt ut dixi manifestum ē ista infamatio de duorum planetarum eos blasphemare circa bonitatem creatoris omnis aut blasphemare circa creatorem non solum impietas ē sed et igne ex terminanda. Sed etiam error impossibilis. Mutari enim creatoris nihil mutabiliter potest sibiliter accidit. Quod si dixerint quod mala hominum non perveniunt a saturno et Marte se nec intentione naturali nec intentione voluntaria. tunc manifestum est eos ridiculose hominibus homines et magis inique et magis erronee planetas istos nominasse infortunios vel infortunia atque malos. Primum quia que ex accidenti per hunc modum sunt non nominant neque denominant res neque auferunt naturales nominationes et rebus per se debitas. Quare saturnus et Mars nominandi sunt boni et fortunati et fausti cum iste nominatioes eis debentur naturali bonitate quam nec casus nec accidentia hominibus eis auferre unquam potuerunt. Neque enim lux solaris mala dicitur quia ex ea vel contingit interdum vel contingere potest execratio alicuius stultie ipsum solē et diutius intueri neque ignis propter hoc malus nominandus est quod ex ipso interdum contingit exustio vel alicuius ex bonis et sacris domibus quales sunt templum aut ecclesie viri sancti et optimi. Si milia si lapis cades obuiauerit alicui bono viro et leserit ipsum vel etiam occiderit non propter hoc vel malo dicitur ē vel culpatus laqueis eius debet solummodo querere et acquirere

sibi locum congruum et naturaliter debitum. Quare propter intentionem eius ymo protra et vitia dicitur eo inuito et non sine impedimento interitus sui obuiauit ei vir ille bonus. **A**mplius. secundum hoc nihil est nominandū bonum nihil etiam dicendū bonitas neque iusticia. aut alia virtus bona cum ex uno quoque bono mala alijs perveniāt. Ex ipsa enim iusticia cuius bonitas tantis laudibus ab omnibus extollitur et predicatur perveniunt carceres et vincula mutilationes suspendia et alia mortis mala genera atque tormenta innumera latronibus et alijs maleficis ipsa etiam dei bonitas ex qua tot mala malis hominibus atque demonibus perveniūt secundum hoc non esset bonitas. **A**mplius. ex vino ebrietas ex auro et alijs divitiis cupiditas ex aquis submersiones et ruine molendinorum domorum et aliorum bonorum utilium. Nemo tamen aliquid horum malum dicit aut nominat. Preterea alia deliramenta sunt hominibus hominum quoniam et horum solis infamissimam dicunt. Mercurium vero ponunt quasi fallacem et quasi assentatorem et promiscuum ipsum dicitur vicis cum bonis bonum et cum malis malum cum masculis masculum cum feminis femininum et quod super hijs alias per me multa tibi dicta sunt abbreviabo sermonem et subscindam narrationem expendio ut scias in paucis quod sit et que ponenda sunt de hijs secundum opiniones hominibus hominum. Pico igitur quod nullomodo infamandi sunt de malicia vel infortunio planete vel alie stelle. Sed qui ponunt saturno vel vim vel potentiam adiuvandi dirigendi vim intellectum humanam nullomodo debet eis attribuere corruptiones aut perversitates ipsius neque inclinatio nem siue interitum eiusdem ad fraudes dolos astucias simulationes atque mendacia. Sed hec omnia fieri in vi intellectus per ineptitudinem siue inabilitatem susceptibilis et hec ineptitudo est ei a parte materie hoc est corpus. Qui exemplum ē in vicio claudicationis. An enim natura intendit virtutes grossibile debite bonitatis prestare aiali vel adiuuvare eam in aiali per infra gradiendi inabilitas seu ineptitudo materie que fecit ut alterum crus altero sit brevius in hominibus aiali cogit gressum non esse rectum et esse claudicationem. Sic est videre et in operatione ignis quod quod ē calefactio in uno est adustio in altero et vides difficultatem et tarditatem calefactionis in ferro facilitatem autem et celeritatem combustionis in paleis et stipula et quod longe citius quod calefactio modicum ferri magna quantitas stipule. **S**ui

Partis prima de vniuerso.

pe combureret. Sic est tibi manifestū in
comparatione lucis. que quidē vltimū in q̄
busdam adiuuat. In q̄busdam autē im-
pedit maxime si vebemens fuit. In q̄bus-
dam etiā penitus tollit quemadmodū in
vespertilionibus et noctuis et alijs h̄mōi
animalibus quoz visus viger in tenebris
et confortatur etiā ex densitate tenebrarū
Iuxta has vias et ista exēpla ponendum
est astronomis si veritas subeēt opinioi
eoz. Merbi grā. Cum saturnus scōm eos
aspiciat in v̄tutem intellectuā anime hu-
mane a parte corpis qd multum et longe
plusq̄ adhuc innotuerit pōt in aiam hu-
manam impedī tamen opatio h̄mōi sa-
turni in v̄tutes intellectuā et impeditur iā
vel inuertitur seu torquet in aliō vel etiā
in contrariū id qd cadit de v̄tute saturni
super v̄tutem intellectuā et hoc ē quia cū
scōm eos saturnus intendat dirigere et il-
luminare v̄tutem intellectuā humanam
ad ea cognoscēda que recta et vtilia et in-
terdū vsq̄ ad splendore pphetie. Impedi-
tur hec intentio eius et opatio a parte cor-
poris qd anime illi p̄iunctū est et cū ex hu-
iusmōi illuminatione debet ēē studiosus
circa scias sacras et diuinales effici. curio-
sus circa alias. Similr cum deberet per
hoc esse sollicitus rerū bonarū et vtilium et
ad sanctificationē animaz pertinentiū p̄-
uidendari et agendari efficitur melāco-
lic⁹ et cogitator vanarū et interdū impos-
sibilitū rerū vel ex cogitator rerum noīaz
q̄les sunt fraudes et doli circūuentiones
aliōz simulationē et de ceptiōes. et h̄mōi
exēpl⁹ similr est videre in visu corpali ex-
teriori. In quo accidit qd cū introqueat vel
p̄mitur aliquomodo pupilla oculi vnū
videtur duo et interdū vnū videtur mul-
ta sicut in h̄ijs que euacuati sunt per vigi-
lias et ieiunia vna fenestra vitrea videtur
eis multa et vna lucerna multe. Similiter
et quibusdā quotiens litteras aspiciūt vi-
detur sibi videre tria puncta vel quattuor
lucidissima vel eē plura. De alijs de lira-
mentis melācolic⁹ sc̄s que tam multa
et tam stupenda sunt vt vix credibilia vi-
deantur innumera suppetunt exēpla que
scribi nō op̄et. sed ad hec ista tibi agre-
gavi et posui vt ex eis intelligas qd ea que
sunt de errorib⁹ et pueritatibus atq̄ falla-
cijs visus non sunt ex ip̄a virtute visibili
per se neq̄ a v̄tute alioz impendente re-
ctitudinē et bonitatez ipsius. Sed a parte

instrumenti est siue materie. Sicut vides
in obligatione visus quā habet homies
qui vulgo strabones vocant. Non enim
h̄mōi obliquatio ex v̄tute visibili directe
et p se nec a v̄tute sublimiori multo forti⁹
cum virtutes q̄nto sublimiores sunt raro
purioris bonitatez et maioris rectitudinis
eas ēē necesse sit et hoc ē ppter ap̄ p̄p̄iā
tionē eaz maiorē ad p̄sumtū atq̄ rectifi-
cūm qd est creator b̄ndictus. Iuxta hūc
modū eēt eis dicendū fm opinionē suā
de erroribus et pueritatib⁹ v̄tutis intelle-
ctiue humane atq̄ de alienatiōibus et de
liramentis eiusdē et vt curram p singula in-
tra hunc modū esset eis dicendū et de io-
ne quia cū ipse intendat sup animas hu-
manas vt ip̄i ponunt fidē siue fidelitates
clementiā iusticiā benignitatē modesti-
am mansuetudinē a parte materie id est
corp⁹ impeditur hec eius opatio quem-
admodū cum quis intendit calefactionē
terre et remolitionē eius atq̄ aptationē ad
scripturas et sigillationes debilitas mate-
rie ipsius cere dissoluit eam per calorem in li-
quefactionē. Sicq̄ fit vt cū debeat dicere
remolitionē atq̄ aptationem recipere
cipit dissolutionē et liquefactionē. Sic se-
cundum eos dici oportet vt cū anima hu-
mana debeat recipere a ioue secundū in-
tentionē virtutis illius clementiā et benigni-
tatem que sunt sic animi apta molities et
applicabilitas ad omne bonū et iustus reci-
pit ex eadem v̄tute per occasionē dissolu-
tam remissionē et flexibilitatē debilitatē.
Sicut potest fieri scōm eandē opinionē
per p̄tariā materie dispositionē vt recipi-
at anima hūana pro iusticia et equitate ri-
gozem duriciā in clementiā inexcababili-
tem seueritatē p̄naciā ymo seueriā q̄
omnīa cū vicia sint p̄tentiā iusticia
am reputari se faciunt ab imperiti et pa-
rum videntib⁹. Sicut et de marte ponere
coguntur expositionib⁹ suis qd ip̄e inten-
dit v̄tutem magnificētie p̄p̄are animas
bus humanis. Itaq̄ et indignationem
iustissimas et hoc est dicere in res viles et
ignominiosas atq̄ in res odibiles. Quales
sunt vicia et peccata per dispositiōem et
materie quā p̄diti tibi cōtraria recipiūt
anime ham. ne ex v̄tute martis. tanq̄ ex
celsus aut diminutiones quemadmodū
cum debeat aliquod ex corpibus recipere
calorem ab igne siue calefactionē reci-
pit ex debilitate materie arationē. Similr

sermo hominū est paucē cōsiderationis
et hoc est qm̄ si pari velocitate nititur cō-
tra motum naui quia mouetur et naui
Dico qm̄ hmoi hō non mouet a loco s; i
loco et motu isto retinet locū in quo ē ne
transferat eū naui ad alium. et hoc mani-
festū est a sensu quia si vocaueris signum
aliqđ extra aquā vel etiam in aquā a de-
xtris eius vel a sinistris directe videbit se
et quecunq; enim intuebit in directo eius-
dem signi toto tpe motus illius et si nota-
uerit duo signo p̄dicto modo erit hic ma-
nifestus. Quod si maiori velocitate q̄ naui
moueatur intitur circa motū illius tunc ma-
nifestum erit a sensu p̄dictos modos id ē
p̄ signa notata vel affixa q̄ mouebit a lo-
co p̄ spaciū aliqđ. Si vō minori veloci-
tate nitatur circa motū naui quā naui
ip̄a moueatur tunc necessario seq̄tur motū
naui sed non tāta velocitate q̄nta naui
et hoc est eisdē modis similiter manifestū
fiet a sensu. Quare manifestus est hmoi
hoies errasse qui in p̄dictis exemplis opi-
nati sunt moueri hoiem sic motū p̄trarijs
motibus. Si quis vō dicat motū rectum
opari motum circularē et iterum motū cir-
cularē opari motū alium circularē illi
p̄trariū. Dico quia verum ē hoc et apparet
a sensu. aqua quippe mouēs rotā ligneaz
patriam molendinariā mouet motu re-
cto et mouet rotā illam circulariter et iterū
rotā illa mouet circulariter rotā aliam vlti-
mā cui affixa ē mola et ip̄am etiam
colūnam per illā motū alio circulari et p̄trario
Sed manifestū est q̄ ista oīa per accidēs
fiūt et non per se. Nōdum autē scitum ē a
me nec ad huc peruenit ad me q̄ ab aliq̄
scitū sit. q̄ hmoi machine vel machina in-
uenta in celis sunt quāq; p̄blome. Dicat
quia multa corpa spherica sūt ibi que vel q̄
rum motus nōdum sciunt. Nōdum modo
rūdeo tibi in motu bige siue q̄drige q̄ cō-
positus ē indubitanter ex mult̄ motibus
motus enī axis rectus tū est. motus vero
rotaz ē motus multi angularis et hoc est
qm̄ singula p̄cta singulorū radiorū descri-
bunt figuras multi angulas et vident eē
hmoi figure difficile ymaginabiles et re-
uera hominib; qui in hmoi paucē exer-
citationis sunt difficilis ē ymaginatio eaz
Quod si eas ymaginari tibi placuerit ymagi-
nare primū in vno puncto ex aliquo radi-
orum eiusdē bige vel quadrigę ascensus
quos facit et de scensus reuolutione rote

sue et erit tibi facile de omnib; alijs simi-
liter ymaginari. Ordo vō celoz dēclarare
posse videtur duab; vijs. A p̄mu p̄ viā
alpetragi de quo tibi feci mentionē in p̄ce-
dentibus. Quoz enī motus p̄formiores
sunt motui celi octauī p̄pingores eidem
celo vident. Quorum vō motus magl a
motū illi discrepāt remotiores Sicut enī
denter ostendi tibi in motu celi lunaris et
hec fuit snia p̄nominati philop̄hi. h; autē
causam sue p̄bilitatē hanc. q̄ vīz cō-
formitas et similitudo in motu comitatur
aut forstan effectiue sequit̄ conformitatē
et similitudinē in natura. Nōformitas vō
in natura p̄pinq̄tatē et vicinatē et inter-
dum vnitatē in loco et situ siue p̄ositionē.
Contrario autē disformitas et dissimilitu-
do. quare idem erit ordo situū et siue p̄o-
sitionum atq; locorū ip̄is celis qui est cō-
formitatis et disformitatis in naturā et mo-
tibus eorū. Secūda via euīdēs est in par-
te a sensu. Adīpsis enī solis que per inter-
positionē lune est indicat solē et celum ei⁹
superiores esse luna et celo ip̄sius et lunaz
ip̄am ceteriorē et inferiorē esse aliogn nec
p̄biberet radios solis a mundo inferiori
nec solem ip̄m videri ab hominibus sua
interpositione. Adē via apparet q̄ mer-
curius est marte ceterior et terre vicinior cū
martē manifeste inuenit sit eclipsasse q̄ et
in alijs planetis possibile est euenisse. Per
instrumenta vō astronomica et etiā que-
dam geometrica idē ordo certissime dep̄-
bendus est et dephēdi potest. Nū enim in-
uenta sit distantia centri terre ad vnāquā
q̄ q̄ndecim stellaz fixarū. Similr et distā-
tia que est ab eodē centro ad stellā satur-
ni inuentū est stellā saturni inferiorē eē
et etiam excessus distātie ad distātiā et p̄
eandem viā inuente sunt distātie omniū
planetarū ab eodē centro t̄re. Quare dis-
ferentie et p̄portioēs earum adinuicē et p̄
pter hoc ex necessitate ordo ip̄oz planeta-
rum in p̄ositate et p̄ositoritate in superi-
oritate et inferioritate et hoc dēs alibi didi-
cisse. De p̄funditatib; ip̄oz celo-
rum siue de sp̄situdinibus eorū.

Tantū erigam te ad pleniorē cōsi-
derationē ip̄oz celorum que sūt
magna mirabilia dei altissimi et
vt dem tibi occasiōē exercitationis ama-
plioris dicā tibi aliqua de p̄funditatibus
ip̄orum celoz hoc ē de sp̄situdinibus eo-
rum. In p̄mis igr̄ illud dico q̄ p̄portio
S f i j

¶ Pars prima de vniuerso.

nales magnitudinibus ipsorum debet esse profunditates eorum et hoc idem manifestum est in animalibus eiusdem speciei corporibus enim eorum partes corporum proportionales sunt nisi error siue peccatum nature aut alia occasio hoc impediuerit. Verbi gratia tibi tibijs et digiti digitis et ossa similium membrorum proportionalia sunt totis suis. Verbi gratia si totum corpus vni duplicatum est in magnitudine ad totum corpus alterius erit tunc tibi duplum ad tibi et ossa in eadem proportionem se habebunt. Quia igitur nec error nature nec alia homini occasio locum habet apud celos necesse est ita se habere ut dixi. Error enim aut nature sane intelligo. Non enim errat natura quantum in ea est in opibus suis aut operationibus sed si aliquid ex accidentibus impeditur quemadmodum quod strumosi vel gibosi nascuntur aliqui homines fieri dicunt per errorem nature cum fiat ex alia intentione quam ex intentione nature. Manifestum igitur est eam esse proportionem spissitudinis seu profunditatis vniuscuiusque celorum ad profunditatem seu spissitudinem cuiuscunque alterius que est magnitudinis totius ad magnitudinem totam. Quare quantum minus est celum totum lune toto celo sol tantum minus profundum siue minus spissum est alterum altero et ad hunc modum de alijs. **A**mplius si aliter se haberet esset in ipsis celis multa indecentia multaque deformitas et non esset ordinatio nature aut rectitudinis inter eos nec etiam inueniret tam homini discrepantiam. Qualiter enim vel natura vel deus altissimum pueridisset celis amplitudines ordinatas et non spissitudines siue profunditates iuxta eundem ordinem. **N** si volueris estimare de quantitate profunditatum ponam tibi exemplum in sole dico igitur quod sol totaliter est inter duas superficies celi sui hoc est inter intimam quam circumuoluit atque circumdat celum lune et est terminus spissitudinis siue profunditatum ipsius et extrema eiusdem superficie. Si enim exiret vel in parte vel in toto ab extrema superficie conexitatis celi sui tunc vel ipse totus vel pars illa esset in celo alio videlicet celo quod est primum celo solis. Quare sua reuolutio faceret scissuram in eodem. Vtrumque autem istorum est inconueniens vix et quod ipse non sit in celo suo totaliter vel quod sua reuolutio scindat celum primum celo suo et hec scissura tam gradiens hoc est ad magnitudinem ipsius solis. Eadem inconuenientia sequitur si exiret ab intima superficie celi sui ex

necessitate enim tunc erit in celo lune vel totus vel in parte ex quo sequitur eadem inconuenientia. Quare relinquitur ex necessitate ipsum esse totaliter locatum intra spissitudinem celi sui. Et necessitate igitur profunditas seu spissitudo celi solaris aut maior est aut ad minus equalis diametro ipsius corporis solaris. **T**am autem declarauit ptholomeus quod diameter solis quatuordecies alter est ad diametrum terre hec autem est proportio viginti duorum ad quatuor. **I**tem igitur posuerunt iuxta positiones philozophorum geometrarum scilicet et astronomorum et probationes eorum ponens ex necessitate quod quies tantum est decem milia quod leucas cum ipsa mediate diametro terre que est mille leucas totum diametrum solis unde cimmilia leucarum. Quia igitur iam declaratum est tibi quod profunditas celi solaris siue spissitudo ad minus equalis est longitudini diametri solis.

Nota spissitudinem celi solaris et solis et lune.

Actum est tibi consequenter per hoc profunditatem illam non minorem esse vnde cimmilibus leucarum. Verisimile autem est et longe maiorem esse. Per eandem viam erit declarare de aliorum celorum in quibus planete alij mouentur profunditatibus vix quod ad minus profunditates eorum erunt longitudines diameterum ipsorum planetarum. **Q**ue vero declarauit ptholomeus et alij longitudines diameterum ipsorum planetarum consequenter declarauit profunditates ipsorum celorum ad minus tantas esse quante sunt longitudines diameterum ipsorum planetarum. Verbi gratia quia declarauit lunam esse octauam partem totius terre declarauit diametrum lune esse mille leucas et hoc est quantum proportio sperere ad speram est diametri proportio ad diametrum triplicata et ad hunc modum se habet de alijs proportio enim duorum milium ad mille triplicata est proportio octo milium ad mille et hec est octupla hec autem dupla triplicata. **I**uxta hanc viam negocia beris in alijs et inuenies ita esse si libros eorum consulere volueris.

Contra illos qui dicunt planetas esse multiuolos.

Quoniam autem circa virtutes in planetarum quod stellarum fixarum errant erroribus et impietates et gentibus et blasphemauerunt etiam loquaces contra bonum.

aspectus et terciū q̄si mediū et ppositū. et
p̄m aspectus eius est q̄si hūdo amāt in
amātū ppter qd̄ trahitur ab ip̄o et segtur
ip̄m s̄ limitata longitudine q̄cunq; tran-
slatus fuerit. **Q**uartus at aspectus et ha-
bitudo ē ei ad aliud genus magnetis a q̄
fugit tanq̄ ab hoste. **T**ercius aspectus ē ei
ad terciū genus magnetis q̄ trahit ip̄s alte-
ra sui parte altera v̄o diffugiat et repellit et
iste aspectus ē q̄si ppositus ex duobus p̄mis
Sic oim lapidū preciosorū et politorū est
q̄dem aspectus amoris ad paleas modi-
cas atq; leuissimas. Sic p̄siderāde sunt ti-
bi v̄tutes oim lapidū et gēmaz. quemad-
modus d̄ de saphiro qd̄ aspiciunt in intra-
tem morbus et ardores febriles et h̄mōi
aspectus ē sicut odij ppter qd̄ et istū sana-
re et illos refrigerare credis a multo. **D**i-
rabilior at aspectus i egritudines oculoꝝ
ē illius saphiri q̄ in oculos morbosos p-
p̄o motu insilit et intras eos atq; circūdan-
suauissima deterfioe mōificat illos et hu-
morez noxiū inde secū extrahit. **A**ttendēt
at istos aspectus lapidū atq; v̄tutes inopi-
nabile facientes eos et ponētes sp̄iales.
Imposuerit ap̄pe smaragdo aspectū i diui-
das aspectū dico attractū dicētes qd̄ eos
attrahat possessori suo. Sic et lapidū topa-
zio aspectū i ardores sp̄iales et refrigeratū
ip̄oz ardores aut istū s̄. **A**upiditas auari-
cia. luxuria. et oēs excessus mali amoris.
Simile aspectum posuerit ametisto circa
ebrietatē. **O**mniū autem h̄mōi aspectū
mirabiliora et virtutū incredibilis posuerit
lapidū eliotropie est autē lapis h̄mōi viri-
dis. ad modū iaspidis vel saphiri stellis
rubeis stellatus et ē p̄mus eius aspectus
satis mirabilis in solē cuius radios in sa-
guinē puertere d̄ facit ei eos appere san-
guineos ppter quod et nomē habet elio-
tropia ab elios quod ē sol et tropos quod
ē puerfio. **S**ecūs aspectus ē ei oibus mira-
bilior et ē in oculos seu visus hoim. q̄z acie
ita pstringit vt dicūt vt videri nō pmittat
portantē illum. **C**leritāme hoc facere nō
videt sine adiutorio v̄tutis herbe eiusdē
nois q̄ vocat eliotropia hoc ē solsequim.
Quidā v̄o lapidū iaspidis et inueniunt in
dis aq̄laz imposuerit aspectū ad serpētes
et v̄tutem fugadi eos ppter qd̄ et aq̄la. tā-
q̄ ad custodiā ouoz suoz ponere illū d̄
in nido suo. **I**uxta h̄mōi opationes aspe-
tus et h̄tudies ē inuenire multas alias
que possunt adinuare estimationē tuam

ad opinandū de setencijs indit astrono-
micorū. **S**icut ē illud de pelle vituli mari-
ni que dicit auertere et repellere fulgur et
tēpestatem et de q̄busdam alijs rebz. **E**o-
demmodo et de aspectu fornicari ad cor-
p̄pue a cuius p̄sentia fugiunt vt dicūt.
Similit̄ et fel coruiū qd̄ detertere dicitur
hoies a loco in quo absconditū fuerit cū
quibusdā alijs rebz. **S**ic et apium ra-
mū a quo fugiunt oues sicut a mortifero
et q̄ videtur mirabilius signū h̄mōi mor-
tis natura pinxit in ep̄atibus ouiu in qui-
bus vt dicunt figura apij rami descripta
naturalit̄ apparet. Et similis aspectus vi-
detur eē inter oliuā et meretricem q̄ si me-
retrix plantauerit ppetuo manere in fru-
ctuofam vel arescere dicit ppter quod in
aliquibz regiōibus pcurant agricole vt
a virginibz et incorruptis mulieribus pla-
tentur oliue. **S**unt et alia particularia fl-
cut est illud qd̄ quidam homies vehemē-
ter horrent aspectū cati ita vt illum vide-
re sine horrore grauissimo nō possint. **E**o-
demmodo se habent quidē alij ad canes
q̄ si p̄sideraueris empinea medicorū in-
uenies admirāda que opinionēz excedāt
Aggregata igitur raciocinatioe tanq̄ per
aliquā coniecturā dicere potuissent. si ad-
uertissent qd̄ si in corporibz terrestribus
sint tot et tante v̄tutis occulte licet manife-
starum operationū non est mirū si in cor-
poribus celestibus vel ip̄is celis sint mul-
te v̄tutes mirabiles et occulte. **D**icam igr̄
qd̄ est et quō est et si quid veritatē in earū
opinionibus est. **M**anifestū est quia
aspectus lune est in frigidū et humidum et
in ip̄am frigiditatem et humiditatem et pro-
pter hoc virtus eius est sup̄ illa in augmē-
tum et diminutiōz. **I**n intensiōe et remis-
sionem et hoc euidentissimū est in maxi-
mo humido et frigido qd̄ est mare. **I**n
augmentū et diminutiō sequit̄ augmen-
tum et diminutiōe aparitione luminis
in luna eodemmodo manifestū est se ha-
bere in cerebro et medullis animaliz et
hoc nouerūt experientia certissima carni-
fices et chirurgici. **S**ic se habere et in medul-
lis arborum hoc est in ternis humoribus
Manifestū est cesoribus lignoz. **I**n
vero que accidunt ex augmentis et ebulliti-
onibus h̄mōi non pūt predicti n̄ tanq̄
per coniecturā. **V**erbi gr̄a. **D**estructio do-
morū et villularum que sunt ppe mare at
liffones et fractiones nauium. **S**ubmer-

Partis prima de vniuerso.

flones hoim aut alioꝝ aialium. **M**ultis em̄ modis delinans ista ne accidat ppter inundationē maris q̄a et paggeres et obices resistitur mari et phibet inundatio eius. hoies et alia aialia interdū fugiunt et non pphēdite eos mare. **S**ic et nauib⁹ multis modis consulis sic norunt nagri ⁊ ex parti hoies maris. **S**ic non ē necesse q̄ in omni penulio etiā in corpibus fleumaticoꝝ fiat aut distillationes reumatū et mūdationes alie aquosorum humoꝝ et hoc est ppter multa particularia q̄bus hmoi supfluitatibus resistitur. **Q**ualia sunt abstinentia fortis et lōga maxime a potu et exercitatio fortis et multe consumptiois aut euacuatio p fluxum aliquē. talia etiā sunt medicamēta id est medicinaꝝ remedia que medicinalis scientie periti norūt. **J**uxta hunc modū sentiendū est de inundationibus igneis que fiunt a tribus modis vici vulchano ethna atq̄ chimera. **Q**uoniam autem hmoi inundationes non sunt equales neq̄ vni⁹ modi. **M**anifestum est nō esse illas ex sola virtute lune quemadmodū q̄si non oēs estates huiusmodi neq̄ oēs hiemes et ita de alijs varietatib⁹ tempoꝝ manifestū est eas nō eē ex sola virtute solis. **S**i em̄ hoc eēt cum virtus vna solis oimodo nō mutata in omni anno similr se hēat. **S**imilr et motus eius vniformis in oib⁹ annis eodē essent vicissitudines et per oia similes in oib⁹ annis. **Q**uare cōsequēs est ex necessitate vt alij planete vel stelle fixe participet euz sole in opationib⁹ hmoi vicissitudinū manifestū est etiā tibi ex hīs q̄a que accidunt ex inundationib⁹ marinis de p̄dict⁹ aduetibus casu fiunt q̄ntū ad intentionē maris et lune. **N**ec subsunt iudicio hūano ac puidētie vtpote casualia et p̄claria. **Q**uare per lunā nec p mare. nec p aliq̄s dispositioꝝ lune p̄dicti possunt et p̄iecturari aut p̄fari p scias astronomoꝝ. **S**pū tō pphetiez reuelatio diuina indubitāter p̄fabilia sūt. **S**ic oia alia q̄ reuelare voluerit diuine voluntatē dignatio. **U**trū autē diffiles virtutes eis q̄s noiaui tibi sint stellis et luminariib⁹ vel etiā celis. siles inq̄ virtutib⁹ rerum q̄s noiaui tibi et anvezsit q̄d dixit ptholomeus in libro centū veborū. quia ymaginez terrestres obediunt celestibus nec solū illis s; eē eaz ymaginib⁹ q̄si non solū leones t̄reni leoni celesti q̄ vntū de duodeci signis celestib⁹. s; eē ex ymagi-

leonis illius. hoc est que fusa vel sculpta vel alias figurata fuerit sub ascensione ipsius terreni leonis obediāt p̄o vt magistri hmoi ymaginum tradiderunt ⁊ in libris suis sc̄pserunt questio est. Et p̄mum quidem id p̄babilitatis habere videtur opinio hmoi hominum. q̄d omniū philozo phorum opinioes in hoc p̄cordes fuerūt et etiā q̄ lōge p̄statiores virtutes sunt stellis et luminariib⁹ atq̄ esset q̄ sint virtutes que lapidibus p̄ciosis ⁊ rebus alijs imponunt p̄ferunt secundum illos qui omnē virtutem lapidū ponunt eis esse p̄ id q̄d habet vnusquisq̄ lapidum in se de quanta essentia. **T**u autē iam audiuiti a me super hīs multa in alio tractatu et ra dixi quā posui tibi ad destructionē opinio num istarū. **P**rima fuit hec sc̄s q̄ nulla virtus dat mai⁹ aut nobilius se ⁊ in hoc etiā am oēs philozophi concordāt quia omne datum ⁊ magis ⁊ maius ē apud datorem. **U**sus sum etiā in eodē tractatu hac alia radice vici q̄d virtutes sp̄iales ⁊ dona sp̄itualia v̄sunt artes ⁊ scie et alie p̄fectio nes animarū humanarū non sunt a corp̄oꝝ per se inq̄ntum corpa sunt. quare si stelle ⁊ luminaria et celi pura corpa sūt id est nō animata seu nō viuētia impos sibile est ex ipsis esse virtutes p̄nomiatas quas eis imponūt. **S**i vero animata sūt et aialia. vt platonī visus ē ⁊ aristotili atq̄ sequacib⁹ eozū. nec solum aialia. sed etiā am rationalia sed etiā intelligentia sicut idē opinati sunt ⁊ sc̄pserunt tunc necesse est vt p̄fectiones impressiones sp̄iales sint ab eis per virtutes ⁊ op̄ationes aiarū ipsoꝝ et q̄si anime ipsoꝝ nō possūt esse nisi bone ppter puritatē ⁊ nobilitatē materiāū ipsoꝝ cum anime rationalis oēs in se naturaliter bone sint. **C**elestis autē materia vtpote purissima atq̄ mū dissimilis ⁊ immunis ab omni rebellioe et p̄trietate nihilq̄ indigentie omnino atferens animab⁹ suis. necesse est vt permanent cum corpibus hmoi in puritate bonitatis sue naturalis hoc autē dico q̄ corpoꝝ animalū terrestrium q̄s hominū q̄ alioꝝ multas indigentias rebellioes et p̄trietates afferunt animab⁹ illorū. **S**icut indigentia esce seu nutrimentū indigentia habitaculi indigentia etiā societatis in q̄bus dā et ppter indigentiam esce rapacitatem naturāle. **N**on em̄ lupus aut leo intēdit per se nocere ouibus aut onas

et cum debeat recipere coctionem recipit
visionem. Quis exempli euidentis est in car-
nibus macilentis hoc est pinguedine car-
nentibus que se affari non patiunt quin
etiā aduritur. Sic de venere eas ponere
opuit iuxta opinionem suam quia cū ipa
intendat vim generatiuā vel prestare vel
adiuare atq; dirigere materie corporalis
dispositio eam vi extendit in plus et in ex-
cessum intollerabilē extendit quippe eam
dem in luxuriā interdū in faciabilē et pub-
lice pstitutam. Sic et de mercurio cū ipse
scdm eos intendat adiuuare atq; dirigere
virtutē interpretatiuā in aia humana et pre-
stare eloquentiā et traria dispositio mate-
rie corporalis facit nec non eloquentia sed lo-
gitas et histronica garrulitas. Satirica
mordacitas alia hmoi que hūanam loq-
lam viciat et maculat recipiant. Sic de so-
le eis existimandū fuit vt cū ipse intendat
prestare precellentia et precellentia et virtutem
regia id est aliorū regitiuā q̄ maxime de-
corat et exornat humilitas recipit p inepti-
tudine materie corporalis supbia et domi-
nandi libido arrogatia relatio et violētia
oppositio aliorū. Ademō et de luna feniē-
dum est eis iuxta opinionē suā q̄ bona
et bene intendit aiabus humanis et p
hanc viā. Sicut inuidentē ē stat bonitas
absq; vlla infamatiōe malicie in septem
planetis. Scito aut q̄ ego nō loquor hic
nisi de virtutibus naturalib; aut vicij que
per corruptionē nature videntur animab;
humanis innata. q̄lis est irascibilitas in
multa leuitas atq; lubricitas et alia hmoi
que medici nō culpe sed naturalib; com-
plexionib; attribuere p̄sueuerūt. Debes
etiā scire quia pauca valde renumeraui ti-
bi de virtutibus et effectib; quas posuerūt
planetis de quib; libri eorū refertissimi sūt
faciam etiā tibi de hīs rememorationē
breuem quidē enim ad similitudinē quo-
rūdam partū humani corpis planetas
in mundo posuerūt. Verbi gratia. lunas
tanq; cerebrum. Solē velud cor. Mercu-
rium vero sicut linguā ppter virtutem in-
terpratiuā et eloquentie labia eidē depu-
tantes. Venere tanq; membra ge-
nitalia ppter virtutes generatiōis que ex
illa est secundū eos et in illis sedē habere
videtur Martem vovt fel ppter excessus
caloris colerici. Iouem vō sicut epar pro-
pter temperantiā eiusdem et multiplex ad-
minentiū vite. Saturnū vero vt splen ga-

splen receptaculū melancolie posuerūt et
has naturas ipsis planetis imposuerūt di-
centes. Saturnū terreum et tūc et effica-
cia et armonia eius esse ad melancoliam
que terre inter humores maxime p̄cordat
cum frigida et siccā sit ad similitudinē terre
Ioues vō posuerunt aereū eadem ratioe
et armonia habere ad sanguinē ppter ca-
liditatem et humiditatem in quib; sanguis
concordat aeri. Martē vero simili ratioe
colore eruginose deputauerūt propter ex-
cessum caloris. Venere vero ad fleumam
dulcere q̄ habet admixtionem sanguis.
Mercuriū vero ad coleram adustū. So-
lem vero ad colerā rubeam naturalem.
Lunam vō ad fleumam naturālē. habent
aut ista omnia q̄stiones difficiles et vir ex-
plicabiles secundū eos. Cum em̄ saturnū
sit omnium planetarū supremus et a ter-
ra elongatissim⁹ quare ei naturam terre
que omnium infima ac innobilissima ē ele-
mentorum attribuit. Eandem questionē
habet ordinatio in naturis signorum duo-
decim scdm ipsos. Cum em̄ arietem posu-
erunt igneū. Qua de causa signū thauri
q̄ vtiq; terreum existimauerūt statim p̄
signū arietis et primo ante signū gemi-
orum posuerūt hoc enim est. ac si terra me-
diam et vtrūq; p̄tingentē inter ignem et
aera posuissent. Sic aut non habent qua
fugiant nisi duas vias quāz altera ē. sicut
tenebre et hmoi tenebras multi reputāt et
fugiu et refugiu imperiie sue. Quociens
em̄ interrogant causam quā ignorant re-
currunt ad occultas virtutes dicentes. cau-
sam esse occultā et virtutem absconditā
ex qua res hmoi est. Alia via est vt scias
quia cū in corpore animalis sint ossa et hu-
mores et ossa quidē terrea sūt hoc est ter-
restres nature suscipiunt tamē vitam que
nobilis valde opatio est omnium animarū
Sanguis vero cū sit nature sublimioris
et aereus cōplexione hoc est calide et hu-
mide nature opatione tamen vite et mo-
tus non recepit. Similiter neq; colera cū
sit natura ignea et complexionis calide et
sicce iuxta modū istum cum cor in anima
li quocunq; sit natura terrestrissimū est ta-
men nobilissimarū operationū organum
et velut fons atq; sedes vite et motus et sen-
sus in eo p̄ficiūt etiā sblimiores opatiōis
viz intellect⁹ et iudicatio et volūtat⁹ opa-
tio q̄ ē velle et hoc q̄des q̄ten⁹ in corpe p̄fi-
ci p̄ eis p̄petere p̄p̄ q̄ et aristoteli viliū

Partis prima de vniuerso.

est cor humanū sedes esse aīe hūane cui
platonī visum hoc eēt de capite. Iudiciū
at opiniōis sue posuit arestotiles. Hoc q̃
cōpresso corde. i. venis que p̃me egrediū-
tur a corde compressis in q̃ circa cor cessat
oīs motus ⁊ sensus in toto corpore hūano
quemadmodū accidere nouisti in morbo
qui vocat ephialtes. vulgo aut apenfor-
dus ppter ponderosam opp̃ssinōē quas
efficit suppine iacētib⁹ ⁊ dormiētib⁹. At
testatur autē arestotili in parte ista tā he-
breorum q̃ xpianoz opinio et doctrina.
Utraq̃ quippe dicit mala viciōz ⁊ pecca-
torū atq̃ bona virtutū de corde pcedere.
Vides igr q̃ terreitas aut pplexio terreā
non phibet naturaliter aut impedit rece-
ptionem opationū nobiliū. Sic autē
⁊ aristotile dixisse dēs ingeniosos melan-
colicos eē. Ingeniositas autē ē vna ex no-
bilissimis aīe humane virtutibus. Quare
terrestri natura vel pplexio nullaten⁹ im-
pedit receptionē opationum nobiliū. Quā
igr saturnū non posuerit terreum sua ipa
natura ⁊ pplexione. sed virtute ⁊ efficacia
sup̃ terreā seu terrestriā addā ⁊ pro ip̃is
exemplū aliō. **M**anifestū enim est cō-
siderationē in hoc facere volētib⁹ atq̃ va-
lentib⁹ q̃a hō terrestriōis ē substantie q̃
p̃fices aut aues. nec mirū cum ipse ex tra-
factus sit illa ⁊ ex aquis. Quāto ⁊o no-
biliōz virtutū ⁊ opationū sit susceptibilis
⁊ effectiui⁹ q̃alia aīalia nō indiges edo-
ceri eodemodo est eis rīdendū neq̃ em̃
ydepitas ordinis neq̃ diuersitas neq̃ vi-
cinitas aut proximitas similia officiunt in
partib⁹ corpis aīalis. Sicut vides in cra-
neo ⁊ cerebro humanis q̃ craneū cum sit
terrestriissimū locum tenet in corpore sup̃e-
riore hūano. Cerebrū ⁊o cum plurimū
habeat de natura aq̃ locū tener scōm fel-
⁊o ⁊ splen eregiōe sibi opposita sunt sub
duobus laterib⁹ debent autē esse fm̃ hūc
ordinē. qui eis obicif fel supremū in cor-
pore hūano cū habeat naturā primi ele-
menti hoc ē ignis ⁊ splen deberet habere
locū infimū ppter naturā terre nō autē
sic est. Quā igitur inuente sunt in celo stel-
larum fixarū varie virtutes ⁊ multiplici na-
ture stellarū nihil phibet diuersaz vir-
tes stellas sibi inuicē esse primas. cū tamē
illa proximitas que ad sensum videt pgran-
dis elōgatio sit. Sicut igr diuersa membra ⁊
diuersarū pplexionū diuersarumq̃ natu-
rarum atq̃ virtutum cōiunxit creator in cor-

pore hūano congruentia decentissima et
ad mirabili iuxta profunditatē sapientie
sue ⁊ bonitatis. **P**oca modū opifex aliq̃
vel opifex volens ornare ac decorare ta-
bulam aliquā vel vas aliud gēmarū ⁊ alio-
rum lapidū preciosoz varietate. non oēs
smaragdos simul ponit et in ordine vno
neq̃ oēs saphiros similiter neq̃ carbun-
culos ⁊ ita de alijs. Sed smaragdū iuxta
carbunculū deinde saphirū. quarto ama-
tistum vel alio ordine prout ei decentius
aut pulchrius eē videbitur coniungens co-
lores valde diuersos. Sic fabricator oim̃
deus stellas multipliciū virtutum. varia-
rumq̃ pulchritudinū in celis ordinauit. p
beneplacito suo decētia mirabili ac deco-
re. Quapropter coniunxit terras igneis ⁊ ae-
reas terreis ⁊ ad huc modū ⁊ alijs prout
vidit cōgruere pulchritudini ip̃ius celi et
forsitan naturis ip̃arum stellarū atq̃ colorū.
Nedulla em̃ decēter locat masse licet co-
trarie nature sit ip̃i offi. Sic ⁊ caro decēti-
sime coniungitur nervis ⁊ ossibus licet mul-
tum diuersarū naturaz sint atq̃ virtutū.
Utrū aut consumationē tibi facia de radia-
b⁹ iudiciōz astronomicoz. dicā breui ser-
mone. quia q̃o maxime probabile videt-
ur de virtutibus et effectibus stellarū et lu-
minariū habetur ex opationib⁹ virtutū
rum aliaz tam animalium q̃ partū ipsarū
amplius brebāz medicinaz lapidū et
iste virtutes sunt sicut aspectus ⁊ habitu-
dines ip̃arum ad alias res. Quorum pri-
mum exemplū pono tibi. Basiliscū serpen-
tis cuius aspect⁹ ⁊ habitudo ad naturā
hūanā est. Sicut odium aut ira veheme-
tissima ⁊ ira ē per quā interficit homines
cum ip̃m viderit cōmouet enim aspectus
humano in tantam iram et talem impiet-
tionem mors quā facit in hoīe et cū de
naturis oculis aliorū aīalium similia et
forte maiora audieris non miraberis hec.
Sic vides de medicinis reubarbari aspe-
ctus est in coleram ⁊ est sicut odium natu-
re aspectus huiusmōi. ⁊ cōtrarietas que-
dam imperiosa vt diffuset ip̃am coleram
et exire compellat a corpore hūano quasi
fugientem a facie ip̃ius. Sic miris polano-
rum genera in humores suoz colorū vt
medici testant. Sic tiriaca in venenū q̃o
est ex ciro habet aspectū siue habitudinē
odij imperiosissimi ppter quod fugit a fa-
cie ip̃ius ⁊ presentia huiusmōi veneni.
ferrū autem ad lapidē magnetē duos bz

gris quos deuorauit sed potius sibi pdes
le. **¶** Si ira mouent leones et lupi in aia
lia q rapiunt ira illa non est per se in no
cumentu iporum sed in uilitate leonum
atq luporum. **¶** Intendant em conseruare
vitam suaz per hmoi escam seu nutrimē
tum. et forte non plus intendit gallina vel
gall? nocere cu deuorat aut diripit bufo
nem aut ranam aliquā. quā cum comedit
triticum aut auenam. ipi etiam homines
dum pmedunt cibos suos non cibis ipis
nocere. sed magis uite sue pfulere de nu
trimento aut voluptate intendit. **¶** Rebel
lionem etiam asserit materia corporu aia
lium animalibus ipis. **¶** Unde et pugnant
a diuicem pro esca similiter pro nido vel
cauea et pro vxore siue etiam circa vxores
sicut tempore meo accidit de ciconia que
ppter hoc q alij masculo q ppro com
parari se comiscuerat deprehensa in hoc
a ppro masculo a magna multitudine
ciconiarum ppter hoc congregata tanq
adulterij rea. et eo coniuncta rostris tyn
guibus discepta atq dilaniata ē. **¶** Simi
les pugne accidunt in hominib? ppter
similes indigentias vel propter desideria
sua mala que impleri cōtendunt libus
et bellis fraudibus et dolis. **¶** Et hec omnia
a parte materie in ebriantis subuertunt
atq corumpunt animas hūanas adue
niunt eis. **¶** Quia igr nihil omnino infectiōis
aut corruptiōis nihil omnino indigentie
ingeritur animab? celestibus a parte cele
stis materie necesse est eas in sua natura
li innocentia bonitate et sapientia modis
omnibus permanere et nullatenus uelle
hominib? nocere hoc est nec per se sed di
recta intentiōe nec per occasiōem cum pro
bita sit iam ab eis ppter puritatem et
bonitatē celestis materie omnis occasiō
nolendi nocere. **¶** Quare mala que in mū
do inferiori vel sunt vel oriuntur non p
ueniunt ab eis vel per se vel occasione vo
luntarias. **¶** Quare nullo modo eis imputā
da tanq voluntaria. **¶** Si vero pueniunt
ab eis sed inuitis multo min? eis imputā
da sunt. **¶** Si dixerit quia proueniunt ab
eis sed eis nescientib?. quemadmodum
damnum puenit ab igne dominio do
mus quā cōburit sed nesciente igne aut a
lupo ei cuius onem comedit. lupo neq
intendente neq sciente damnum huius
modi. **¶** Jam incidit in maius inconueni
ens quia hmoi anime vel animalia cum

ponāt ea rationalia possunt scire ea que
faciunt in rebus mundi inferioris vel nō
possunt. **¶** Si non possunt multo minus
igitur ipsi astronomi cum maxime noti
sint hmoi animalibus motus pprii. **¶** Si
militer coniunctiones oppositiones aspe
ctibus et alia per que ipse et scire et presci
re existimant huiusmodi effectus eorū.
¶ Amplius. quomodo possent ignorare
operatiōes suas quas tot milibus anno
rum operari non cessauerunt. **¶** Amp.
quo iure requiritur ab animabus huma
nis vel ab hominibus consideratio et pre
uisio finiu operum suorum. **¶** Si illa anima
lia inculpabiliter ignorant fines et euent?
operationū suarū cum tanto nobiliores
tantoq sapientia sublimiores eas eē oport
eat q animas humanas tanto remotio
res sunt ab impedimentis sapientie omni
q infectione peruerstatis ppter purita
tem et nobilitatem materie celestis. **¶** Qua
re consequens est ex necessitate ut inten
tio vel uolūtas nocendi innocentib? nul
lo modo eorum cadat in eas. **¶** Cum in ani
mas humanas sapientes hmoi uolūtas
vel intentio cadere non possit. **¶** Nocent at
stelle et luminaria siue celi etiam nascenti
bus in natiuitate sua et etiam generatiōe
siue conceptiōe eorundem cum certus sit
eos nihil tunc mali agere vel antea etiam
egisse. nocent etiam uiris in mulierib? se
cundum eos innocentissimis atq sanctis
simis. **¶** Plerunq enim gladio et igne nau
fragiis et alijs multis modis peremunt hu
iusmodi homines. quare manifestū est
preter intentionem et uoluntatū stellarū
luminarum et celorum talia mortalibus
puenire a casu igitur pueniunt quantū
ad ipsa. **¶** Si dixerit quis q uoluntate et
iussu creatoris talia faciunt cum uolunta
tem creatoris necesse sit semper esse bonā
ymo etiam optimam. **¶** Manifestum
est stellas et luminaria atq celos vel mini
stros uel executores uel infra esse opti
me uoluntatis creatoris et bonorum man
datorum uel iussuū ipsi. **¶** Ministeria igr
et opationes iporum bona esse necesse est
nos igr infaustos ifortunatos eē uel ma
los non tñ falso q etiam male eos eē sen
serunt. **¶** Si dixerit quis. q licet uolūtatē
creatoris et mādato alijs de paupetū uel
occidatur cum male accidit ei et magnū
malum irrogatur ei et magnum infortu
nium est de pauperatio et mors bic iam

¶ Pars prima de vniuerso.

incidit in alium errorem. Cum manifestum sit de pauperatione et morte bona tantum esse et etiam magna bona. bene ut tibus eis era purissimo fonte bonitatis nihil posse procedere nisi bonum quod qui ignorat proculdubio deum non nouit et puritate bonitatis ipsius nec dum sciuit. In tractatu vero sequenti istius qui erit de cura et administratione creatoris quibus gubernat vniuersum faciam rei scire quod omnia homini que ipsi vocant mala infortunia bona tantum sunt et declarabo tibi bonitates eorum et utilitates magnas atque multiplices. Talia enim posuerunt erronei quidam qui deum non curare ista inferiora opinati sunt. Similiter non alia esse bona vel mala quam presentia et temporalia somnauerunt ignorantes in dubitater immortalitate animarum humanarum bonaque vite alterius future scilicet et gloriam seculi altioris. Similiter et mala eiusdem que talibus et alijs creatores non verentibus et venerantibus iustissime creatoris iudicio reddenda tunc sunt. Mirabilis autem et presens intollerabilis error est sentire de lapidibus qui nec seipsos inuare possunt. posse dare tamen nobilia dona ut sit municibilitas gratiositas apud homines ipantia siue castitas et alia homini que non possunt esse dona vello modorum nisi dei altissimi. Et destructio homini erroris est ex radice quam primam imposui vobis quod nihil potest dare maius aut nobilius seipso. Adde autem tibi et alia declaratione erroris istius. Similiter et erroris alterius quo putauerunt ymagine stellarum et luminum. id est factas sub ascensionibus eorum et aspectibus alijs quod quibusdam qui homines homines obseruare consueuerunt circa stellas quod talia et maiora etiam presentant. Eodem modo et specula quidam vel suspensa vel sepulta. hec enim opinio plane derogat honoris et glorie creatoris quod error quo attribuit stellis et luminaribus ista virtus via vero destructionis istius erroris est multiplex. propter alias quas alibi per me audiisti. In primis enim est error iste circa dei altissimi prudentiam et gubernationem. Si ei hic potest prestare lapis aliquis ut quod eum habet vel deferret vinci non posset in quocumque certamine posset presentare ut quantumcumque homini homo iniustus certamen haberet semper victoriam obtineret. Quare siue circa deum disputaret hec circa vitam et gloriam dei siue etiam pugnare circa idem scilicet propter exterminandam honorificentiam cultus eius. semper obtineret vi-

etiam quare virtutem homini dedit in propriam iniuriam et contumeliam et vellet vinci iniquissime cultores et amicos suos aduersareturque eis et faueret inimicis suis et hoc circa iusticiam et veritatem. Quod si temperauerit istas sententias dicens quia homini inuincibilitas non est generalis neque ad omne certamen extenditur sed ad iustitiam tantum dico quia non est minor iste error prior. Necesse enim est ut ista virtus vel sciencia vel gratia iuste iudicandi presentat iudicibus sub quibus homini homo decertat vel aduersario virtutem diminuat et certandam perniciam vel ipsius certantis robur et sciencia augeat. An contingere possit ut multitudo fortium ad bella doctissimorum circa hominem hominem vel solum vel paucissimos bellatores habentem pugnet et tunc esset mirabilius lapidem aliquem prestare victoriam possessori suo quam virtutem aut sapienciam multiplicare in milia vel illam minuire in tantum. tu autem vides quod intollerabilis sit error hominum. Secunda via est quia iste virtutes essent in turbatione iniquissima rerum humanarum et in subuersione puerissimam eorumdem. Manifestum enim est quod dignitates et honores et potencie iste seculares aut hereditarie aut largitione maiorum pueniunt. aut etiam electione multitudinis. Quod si ymago aliqua vel stulpa vel fusa. vel descripta lineationibus presentare possit dignitatem vel honorem quod aliqua predictarum causarum alicui de iure competit possit igitur aut auferre hereditarium honorem suum et ad hunc modum de alijs que quisque iustissime possidet et prefferre seu perficere rebus humanis nequissimos ac puerissimos per hominem autem homines pueri necesse est ac turbare res humanas ac subuerti iura omnia et innocentes dari in direptionem et gladium et consequenter dei iustitiam et pietatem pariter vel impediri vel auerti a rebus humanis hoc autem est supra omnem potentiam et virtutem ut enim tanta mala sineat omnipotentissima et in cogitabilis creatoris benignitas sola potest eiusdem iusticia et tunc solum si malorum. hoc est vicioium et peccatorum immensitate ad mortem eam perueuerit aduersus homines. Quare sequetur ex hijs quod homini ymagines exardere eam possint facere in tantam rem. Nihil autem infamius dici potest quod hominum ymagine possit ad iram provocare deum altissimum aut et posse placare. Amplius ut alijs non obtineat dignitatem per-

electionē aut erit per impedimentū elec-
tionis vel nō erit omino v̄l erit discors v̄l
erit de alio vel erit per mortē illi⁹ vel per
iniquitatē iudicis vel per aliquē alium de
secum aut impedimentū. Qualiter autē
h̄mōi ymagies pcurare possunt ⁊ moue-
re corda hominū vel ad p̄cordiam vel ad
discordiā vel pcurare mores boīm aut
efficere vel iudices flectere ad iniquitatem.
Scdm̄ em̄ hoc nihil eēt in p̄tate hominū
positū vel voluntate. Si tota p̄tās homi-
num oēs q̄ voluntates a deo subdite eēt
huius ymaginib⁹ v̄l circa eas omino ni-
hil possent. Accidit ⁊ alius error maioris
infantie v̄l etiā ip̄a creatoris volūtas eous
q̄ videat eis subdita v̄l aliud vel nō pos-
sit vel nō velit facere q̄ quod regit yma-
gines h̄mōi fm̄ intētiōz h̄mōi errorēz
⁊ q̄ etiā p̄sentiat optima creatoris vo-
luntas omnib⁹ iniquitatib⁹ ⁊ iniurijs q̄s p
ymagines h̄mōi faciēdas eē ⁊ fieri docu-
erūt. **A**mp. cū ymagines h̄mōi corpa
tantū sint. q̄lter motus sp̄iales aut alias
dispositiōes opabimur aiab⁹ humanis
maxime cū abscondite fuerint ac sepulte ⁊
oī modo ignorate ⁊ inapphēse q̄s dico
ppter ymaginē mulier⁹ speciose. q̄ cū ap-
phēsa fuerit monere v̄l q̄ pōt per apphē-
sionē apphēdentē ad amorē ⁊ concu-
piscia⁹ mulier⁹ cuius ip̄a est ymago. **O**m-
nino at latens ⁊ nō apphēsa nō p̄t hoc.
q̄ nec h̄mōi ymagies abscondite ⁊ sepul-
te. **A**mp. quō ymago mortua ⁊ omni
modo inapphēsa omni⁹ mō immobi-
lis moueret viuētes aut qualiter p̄stat sci-
entiā quā nec habuit nec actu nec potētia
eā bre certissimū est. **S**i dixerit q̄ yma-
go regē omino mortua v̄l pote vel cerea
vel plūbea v̄l aurea mouet ymagines vi-
uentes ⁊ hoies ⁊ inclināt volūtatē eoz
ad faciēda volūte regiā ⁊ hoc facit p̄tū
te ymaginis viue q̄ rex est. **S**ic ymagines
h̄mōi q̄ ymagies sunt ymaginū celestīū
que v̄l q̄s viue sunt v̄l ipsi ponūt ⁊ tute il-
lorū sc̄s celestīū faciunt oīa hec. ⁊ hoc ē q̄
d̄r p̄tholome⁹ in libro centū verborū. que
vocāt centilogiū q̄ ymagines t̄restres s̄b
dite sunt celestib⁹ ⁊ ḡnib⁹ ⁊ eis obediūt
In quo sc̄s illimū est r̄ndere qm̄ ymagies
regalium sigilloz nisi apphēsi sint nemi-
nem mouet nisi motu apphēsiōis neq̄
ad volūtatē regiā faciēda nisi ipsa volū-
tas regiā v̄l sc̄ptura cui appēsa sit yma-
go regiā vel modo aliquo alio inorescat.

Si vero dixerit q̄s quia sensu nature ap-
prehendunt h̄mōi ymagines quis sens⁹
est omni apphēsiōe h̄mana sublimior
atq̄ nobilior ⁊ p̄phetie vicinissim⁹ v̄be-
menterq̄ similis quo omnimō ignorāte
anima h̄mana sentiunt quedam nociua
atq̄ terrifica. **U**n̄ terror ⁊ horroz inuadit
plurimū homines nihil de rebus h̄mōi
sciētes vel etiā cogitātes ⁊ de h̄mōi latro
latens in domo aliqua qui cū omino ibi
esse nesciatur nec etiā cogitetur horrozem
tū ⁊ terrorē cordis q̄s in getitudinez incutit
eiusdem dom⁹ habitatorib⁹. fortassis tū
non omnib⁹ quia iste splēdor nature ra-
rus est in hominib⁹ hoc est in paucis. **D**e
h̄mōi est ⁊ meretriz que quantum cū q̄ ab
scōdita sit in domo amplissima interdū
tamen ab aliquo omnino ibi esse. alias
ignorante. ⁊ nihil alias de ea cogitāte ibi
esse sentitur. **S**ed ⁊ mulier quedam tēpe
meo virum quē vehementer adamabat
in domo amplissima absconditū ibi esse
sp̄itu h̄mōi sentiebat ⁊ venientem ad lo-
cum in quo ip̄a cōmorabat longe a duo-
bus miliarijs p̄sentiebat. **S**imilr narra-
tur de quodam quē seruient⁹ sui fornicā-
tio latere non poterat. **Q**uicqd enim de
elcis vel mense inferret vel aliter p̄trecta-
ret adeo domino suo ip̄o tactu abhomi-
nabile faciebat qd̄ nihil inde sumere po-
terat. **D**e meretrice v̄o q̄ odibil⁹ ⁊ abho-
minabilis nature sit ⁊ p̄dicto sensu ei⁹ ab
hominatio sensibilis iudiciū magnū ⁊ mi-
rabile est q̄ supra dixi tibi q̄ oliua ab ea
dem plantata vel infructuosa p̄petuo ma-
net vel omino arescat. **S**imilr de latrone
qd̄ nature humane odibilis sit ⁊ indicat
splēdor mirabilis sensus nature q̄ in q̄b⁹
dam canib⁹ reperit. **Q**ui latrones omni-
no incognitos ⁊ sibi ⁊ homib⁹ sensu hu-
ius sentiunt ⁊ sua sagacitate iuestigāt in-
ueniunt cōprehendunt ⁊ inuentos fauci-
bus ⁊ dentibus irruentes. **N**arrantur ⁊
leguntur in libris historiographorū mul-
ta alia huiusmōi. **Q**uerum nō cogunt oīa
hec v̄l vera esse credatur que stellis lumi-
naribus et celis magistri iudiciōz astro-
nomie imposuerūt etiā si omnia hec ita
se habere quis posuerit neq̄ enim reputā-
dum est. **S**i latro vel meretriz atrocissi-
mi inimici nature humane ipsi propter
vehementiam nocuitatis sue sensum sui
ingerant. **A**um omnis natura sollicitudi-
nem mirabilem cōseruādi custodiēdi

Paras prima de vniuerso.

defendendi se seu p[ro]p[ri]um subiectum ha-
beat. Simil[iter] et si canib[us] quia vtiq[ue] ad cu-
stodiam homin[um] creati sunt quia h[om]in[us] vir-
tus vic[em] custodie homin[um] i[n] quib[us]d[am] for-
tior est non est miru[m] si h[om]in[us] virtus p[er] ve-
hementia sue fortitudinis h[ab]eat aliq[ui]d plus
splendoris mino[rum] et v[er]it[as] similitudi-
nem a[n]i[m]aliu[m] et hoc est q[ui]nto plus habet
h[om]in[us] luminis tato erit hominib[us] vtilior
p[ro]pter q[uo]d v[er]it[as] canibus datur et multe
similitudines haru[m] reru[m] p[ro]p[ter] sunt p[er]siderare
eas volentibus atq[ue] valentib[us]. Quod admodu[m]
enim frustra nasceretur aranea si n[on] id est
filare et fila in reticula co[n]nectere nec pos-
sent nec scirent et periret o[mn]is vtilitas pue-
niens ex ip[s]is p[er]didit eis per naturam crea-
to[rum] benedict[us] atq[ue] sublimis de[us] troq[ue]. Sic
et canib[us] et de fortitudine et de h[om]in[us] splen-
dore vt esset ex hoc maioris custodie ho-
minib[us] vtilitas. Simil[iter] aut[em] accidit in ho-
minibus q[uod] nec dona nature nec alia e[qu]i-
liter habent alij enim p[re]diti sunt maiori
fortitudine co[r]poris alij maiori animi au-
dacia alij maiori splendore sapientie alij
maiori pulchritudine et p[er]fectione et v[er]it[as]
aliaz et quo p[er]minetiores sunt i[n] his plu-
res aut maiores vtilitates afferunt hoib[us].
Sic est de canib[us] alij enim sagacitate vena-
tica p[re]sunt hoib[us] alij diligetia custodie
alij vero fortitudine qua lupis et interd[u]m
et leonibus resistit necno[n] raptoribus et fu-
ribus interd[u]m armat. Isti vero canes q[ui]
tanto splendore sensus naturalis pollent
nobilio[rum] ac mirabilio[rum] custodia q[uam] cete-
ri p[re]sunt hominib[us] fit aut[em] plurimu[m] vt of-
ficia et potestates vtilis hominib[us] adin-
uenitur reuelatio[n]ibus et alijs illuminatio-
nibus interd[u]m etiam somnijs. Sicut inq[ui]-
busdam regibus factum fuisse antiquatu[m]
historie declar[atur]. Sic agn[os]cit sentit inimici
as lupi p[ro]p[ter] se i. no[n]ietate v[er]i horret et fu-
git ip[s]um natur[al]it[er]. Quid[am] t[ame]n attribuunt istud
v[er]it[as] estimatiue lup[is] et no[n] sentit vtilitate[m] nu-
tritua[m] sua[m] in agno et p[ro]p[ter] hoc intentio ei[us]
e[st] ad deuoratio[n]e[m] agni et similia animaliu[m]
Aggregata igit[ur] ratiocinatio[n]e. r[ati]o deo quia
h[om]in[us] q[ui] sensu naturali sentiunt ip[s]a sunt
que sui sensum aut no[n]ciuitate[m] aut vtilita-
tem sua[m] ingerunt ea sic sentiētib[us]. Q[ui]d
vt alia sentiāt vel alio[rum] vtilitates aut no[n]-
cumenta sentiāt sic non efficiūt ymagines
et nec sui sensu nec alie[us] q[uo]d earu[m] sic inge-
runt vel hominib[us] vel animalib[us]. p[ro]pter
hoc manifestu[m] est dissimilitudine[m] aptam

esse inter p[re]dicta quibus vici volunt et ex-
pla que posui tibi. Et si quis dixerit q[uo]d
ad ymaginē columne lapidee congrega-
tur columne. Dico q[uod] non est hoc ex vir-
tute ymaginis illius que admodu[m] ad agi-
tationē vnius plume vel penne congrega-
tur interdum auicule et ad aues vel do-
mesticatas vel excecatas ab aucupitib[us]
congregant[ur] alie aues non aliqua v[er]tute
vel occultay vel manifesta ip[s]az sed amore
que dē que naturalis similitudo parit. Ma-
ioris aut[em] incredulitatis sunt ea que deli-
gaturis et alijs p[er]stigijs in libris suis de re-
bus h[om]in[us] sc[ri]pserunt. Ibi enim apparet om-
nimoda subuersio nature ex[em]pli gracia in
ligatione ignis vt accēdi non possit in ali-
q[uo] domo v[er]o in alio loco q[uo]d enim p[ro]bustibile
v[er]o arabile appositu[m] igni fortissimo ardere
no[n] possit incredibilis subuersio v[er]it[as] na-
ture est q[uod] absq[ue] flatu et aqua in aere mun-
do et puro et alijs etiam remotis per que
ignis extingui consuevit statim extingua-
tur et reaccendi non possit. V[er]u[m] hic dua-
ru[m] naturaz subuersio[n]es vic[em] nature ignis
et nature ip[s]ius combustibilis. Quid aut[em]
dicam tibi de ligatio[n]e latronu[m] vt in aliq[ua]
regione furari no[n] possint. ligatio v[er]o mo-
lendini vt nullo impetu aque nulla vi v[er]-
torum molere possit vel rote eius volui.
ligatio fontis et putei vt inde aqua hauri
nullo modo possit q[uam] vasa aquaria
p[er]fringent[ur] q[ui]ntumcu[m]q[ue] forcia sint. ligatio
v[er]o mercator[um] in aliquo loco q[uo]d nec vena-
dere nec emere possint. Simil[iter] et ligatio
nauiu[m] vt n[on] illa iunior[um] a portu egredi possint
sint. Simil[iter] ligatio fulguris et t[em]pesta-
rum vt in aliq[ui]bus locis nocere no[n] possint
que q[uo]dem non essent possibiles fieri vt
ip[s]i sc[ri]pseru[n]t non opa homin[um] sed dei om-
nipotentis mirabilia atq[ue] miracula rep[re]-
tando e[ss]ent. Omnis enim gens t[ame]n hebreo[rum]
q[ui] christiano[rum] q[ui] sarraceno[rum] h[om]in[us] ope-
ra miracula vocant et soli omnipotēti vir-
tuti creatoris possibilia e[ss]e credu[n]t. Q[ui]d
aliquid combustibile in medio ignis no[n]
co[n]buratur vt aqua p[er]liu[m] inuenies non
fluat facere creatori possibile est cui bene-
placito naturaz vna queq[ue] i[n] v[er]it[as] nature sub-
iectionis et obediētie subdita est. Iudiciu[m]
autem q[uo]d ista omnia erronea sunt mani-
festum est illud quia cu[m] ista sciētia non ve-
ri nominis apud caldeos arabes et egypti-
cios maxime viguerat absq[ue] v[er]it[as] et
armistotu[m] mundum subuer[n]isse et inimicis

cos suos exterminasse p huiusmōi ligati-
ones atq; p̄stigia potuissent. **M**anife-
stū autē est eos hoc noluisse cū igne z gla-
dio omniq; genere bellādi circa illos pu-
gnasse certissimū sit. Quare manifestū est
eos nō potuisse facere partē hmōi ea q̄ li-
bri mentiunt. **A**mp. fm̄ hec oia regna
terrāū ois dñatio z omnis p̄ncipat⁹ ter-
reni in potestate essent vni⁹ modici homi-
nis videlicet magi seu malefici. cū p hmōi
arte posset hec oia auferre et p̄ferre qbus
licet placeret ei z q̄ est aptioris stulticie z
elementis et animabus tam hominib⁹ q̄
aliis animalium dñatione impiofissima
imperaret atq; dñaretur. **N**ē hec tana-
to mago imponit q̄ hostes suos etiā na-
ues ipsorū periclitari faciebat in mari et in
alijs aquis manifeste impossibile est. **P**i-
et nanq; de eo q̄ ymagines nauū hosti-
um suorū faciebat cereas. z eo mō et arti-
ficio vel euz ipe ymagines mergebat sub-
mergerent z naues hostiū. Quis autē cre-
dat eam esse habitudinē vel ligaturaz inf-
huiusmodi ymagines et naues vt q̄lia fle-
bant ymaginib⁹ nauū. **N**ulla nece esse esset
pati z naues ipas. **P**at⁹ q̄ppe ē inf⁹ ami-
cos a deo forte esse ligaturā amoris inter-
dū. vt qd patitur alter eorū pati velit z reli-
quis. **S**icut mater insequit filium aq; mer-
sum et p̄doloris magnitudine vel amorē
vinculo tracta post filium q̄ vinculum nec
moris met⁹ dissipit. **S**ed vt eo ipso q̄ fi-
lius mergit mergat⁹ z mater. nec illa vni-
tas amoris q̄ illa z filius vni sunt efficere
potest. **Q**uāto minus igr in tam diuersis
vt sunt ymago hmōi z ymaginātū nulla li-
gatura inter ea erit que cogat vt qd patif
ymago patiat⁹ z imaginātū aut ecōuerso.
Amp. longe puenientius ē vt ymago se
quatur ymaginātū q̄ ecōuerso z vt signū
trahat a re q̄ res a signo. z hoc ipi ex se
negat et euidentissime verū ē. q̄ nō ppter
hoc si mergebant naues nece erat iugi
nauū ymagines quō igr fiebat ecōuerso
Amp. qd fiet si duo hmōi magi circa
se inuicē operēt vel vterq; p se. **V**erbi gra-
ymaginē p obtinēdo p̄ncipatu in eadem
ciuitate vel regione. **N**ō em̄ dubiū est qn
possibile ē ambos audire simul vni eun-
dē p̄ncipatū. **N**ī igr vterq; opetur studio
fissime atq; certissime. q̄ ars hmōi p̄cepit
q̄ vterq; obtinebit totū p̄ncipatū. q̄ nō
nō est possibile vel neuter aliqd de eo. et
na menties ars ista. vel vterq; obtinebit p

tem. et iterū mentietur ars licet nō in tota
Eodē mō se habet et de ymagine quā di-
cūt p obrinēda victoria faciēda esse. qua-
re p̄us sciendū ē hmōi artificib⁹ ne forte
aliqs eis cōtra opetur. **S**cito tamen quia
hmōi hoies in libris suis dixerūt nō oēs
artifices. id ē artū peritos ydoneos ēē ve-
lut clarius loquar natos ēē obtinere fru-
ctū hmōi z hoc putauerūt forsitan innuū
se ptholomeū i p̄scripto bello vbi dixit sci-
entia stellarū ex te et ipis. **P**utāt em̄ q̄ li-
cet aliqs faustus sit vel fortunatus ad ob-
tinēda scientiā aliquā q̄ non ppter hoc
z ad eius sciētie fructū opinant tamen in-
terdū faustū posse ēē aliquē ex p̄stellatōe
sue natiuitatis ad vtrūq; **M**erito ergo q̄
rendū ē ab hmōi hoib⁹ qd sentiat de dei
altissimis iudicijs et bonitate in parte ista
Puto em̄ eos credere q̄ p iram dei inter-
dū auferūtur regna dñationes et p̄ncipa-
tus et subiūciūtur nationes nationib⁹ z re-
ges regib⁹. **S**imiliter z dant oia hec p be-
neplacitū creatoris. **S**ilr z credendū est
eos sentire q̄ ira dei vel p̄ciis vel alijs
modis placari potest vt z bona iam data
hominib⁹ nō auferat et mala eis dē merita
ta nō inferat et hec quidē experientia per hy-
storias antiquitatis z pphetarū cominatio-
nes z predicationes a sensu accipi potest.
Que oia si negare voluerit neget neceffe
ē deū altissimū res humanas curare. z ex-
posuisse eas magorū et maleficorū b̄npla-
citis et q̄ ē intollerabilioris stulticie cōmi-
sisse eas ymaginib⁹ hmōi vel ereis vel la-
pideis que nec sibi p̄i puidere. nec se ipas
curare possunt. **V**erū de ista cura dei altis-
simi et pudentia eius atq; administratio-
ne q̄ vniuersum totaliter regit et admini-
strat tractatū habebis in sequentibus sin-
gularem in quo declarabitur tibi quia to-
tū administrat deus altissim⁹ a p̄mo vsq;
ad nouissimū et destrueretur error hmōi
destructione irrefragabili. ita vt nec vllius
dubitationes nec ignorātie circa hoc vllū
ibi vestigiū relinq̄tur. **M**anifestum ē
igr q̄ cū circa voluntatem creatoris talia
bona nō pueniāt hoib⁹. aut etiā auferāt
nihil aut possint hmōi ymagines p̄travo-
luntatē creatoris. **M**anifestū inq; est
q̄ tota prosperitas hominum. tota felici-
tas atq; tranquillitas eorum. et omnino
omnia bona eorū omiaq; mala totaliter
pendent ex solo beneplacito voluntat⁹ dei
altissimi vt ymagines iste nihil omnino pos-

Pars prima de vniuerso

Sit in bonis vel malis hominū. Pulchre autem quidē vt ipemet narrauit mibi irri-
si magnū quendā. Qui cū pmitteret ei di-
gnitate magnā bonitate illa. Si vel modi-
cā morulaz ibi faceret respondit eidē. Si
deus inquit nō vult q̄ ego istam dignita-
tem obtineam poteris ne pcurare q̄ illaz
obteneam. Qui rēdit quia nullo mō pos-
set hoc pcurare deo illud nolente et ille et
si deus voluerit me obtinere dignitatem
istam poteris ne hoc impedire. Nec ego.
Respondit ille nec ego nec alius. Tūc illo
mago. igitur totū ē in dei voluntate quare
totū dixit ipe cōmitto ei. **A**mpli⁹ nul-
li dubitare permittit quin et p̄cib⁹ ira dei
altissimi placare possit q̄n impetrari pos-
sit a bonitate ei⁹ liberatio a quocūq; ma-
lorum alioq̄n longe minor esset bonitas
quantūcūq; parua bonitate cuiuscūq;
hominis. Si em̄ a quocūq; homine im-
petrari potest et vt parcat omni cui iratus
est et vt beneficiat ei. siue liberādo eum a
malo aliquo vel aliud beneficiū p̄stando
et hoc faciente scintilla bonitatis. que i eo
est quanto fortius a fontali abissaliqu; bo-
nitate creatoris. et liberatio a malis q̄bus
libet et largitio quorūlibet bonorū pote-
rit impetrari. Quare solo verbo orationis
exsufflabis huiusmodi ymaginū virtus et
insup omnia nihil potuerit circa dei altis-
simi veros ac deuotos cultores nisi vero
ad vtilitates eorū multiplices de quib⁹ au-
dies in p̄nominato tractatu. Cū certuz sit
hmōi homines diuine custodie et p̄tectio-
ni nō solū verbis orationū et obsecratio-
bus sed etiam placatissimis obsequiis co-
mendatos esse eidem. **A**mpli⁹. Celestes
ymagines p̄stant sic factis ymaginib⁹ fm̄
hūc errorē p̄nominatas virtutes. aut hoc
est quia ymagines earū sunt. aut quia sic
sub eis facte q̄ ē dicere q̄a imagines sunt
tam virtuosarū imaginū aut quia sub po-
tentia et ducatu earū facte scilicet q̄a tam
virtuosarū imaginū imagines sunt tunc
imago regis alicuius ex necessitate possz
in toto regno ipius quicq̄ obedit regi et
ad hunc modum de vnoquoq; p̄ncipe et
duce. circa q̄ nō oportet aliquem dispu-
tare. Si nō quia sub huiusmodi imagine
facta aut intelligit sub veneratiōe aut in-
telligit sub exaltatione siue sub fortuna il-
lius hoc est cū bene se habet in figura ce-
li videlicet in ascensione et aspectib⁹ et tūc
neutra materia effugiet q̄n destrueret et.

ro: iste per exemplum p̄missus. Sub quā
tacūq; em̄ veneratiōe regis fiat ei⁹ yma-
go. non ppter hoc obediet ei totuz regnū
illius. Maxime si abscondita fuerit vel se-
pulta. Similiter quātūcūq; bene p̄spere
et feliciter se habente rege facta fuerit ima-
go eius nō ppter hoc aliquid potentie vel
virtutis acquireretur imagini illi. **A**mpli⁹
si homo vera viuac⁹ ymago creatoris est
fm̄ anima. Quomodo non omnia saltes
minora homie que in regno dei altissimi
sunt obediunt ei. Tu autem vides q̄ nec
minima animalia obediunt ei. cum enim
inuitū multipliciter infestent et aduersus
eum totis studiis ac virib⁹ rebellent. **N**ō
si dixerit quis quia ab initio omnia anima-
lia obediabant homini quasi naturali in-
stinctu venerantia creatorem in imagine
sua que homo est hoc autem faciebat du-
rante huiusmodi imagine in integritate et
pulchritudine sua atq; veritate similitudi-
nis diuine postq̄ autem quasi fracta est p̄
peccati inquinata et corrupta et in brutā-
lem similitudinem deformata cessauit obe-
dientia huiusmodi. quēa dmoduz et sigil-
lo imaginis regie creditur et obeditur q̄-
diu seruauerit illesam ymaginem regiam
al⁹ autem non. **T**am autem patefecit tibi
in alio tractatu homines nasci bestiales in-
terius. hoc est fm̄ animam et brutali simi-
litudine deformatos et etiam accepta sen-
tencia ista ex sermone p̄phetico videlicet
homo cū in honore esset nō intellexit cō-
paratus est iumentis insipientibus et simi-
lis factus est illis laudanda in dubitanter
ē ista sententia et scio me multo ciens hoc
dixisse. Quod non facit pro errore quem
discutio hoc errore scilicet imaginum ma-
gicarū ille enim scdm̄ hunc errorem vni-
uerse om̄ino imo abscondite et sepulte ope-
rentur mirabilia magica hō vero nō erat
timorū vel honorū ceteris animalibus nisi
vel visus vel aliter dep̄hensus alias autē
ipe ordo nature hoc exigebat. vt oīa alia
animalia ei subiecta essent tanq̄ dñi sūo
cū ppter ipm̄ et ei facta essent. **Q**uōd et ad
huc homines aliis animalib⁹ tanq̄ suis
vtuntur q̄ et aristoteles dixit om̄ib⁹ in-
quit vtimur tanq̄ nostris. **A**ddo et alia
destructionē erroris istius et dco q̄a yma-
gines magice nō operentur per intelligē-
tiam aut voluntatem cum neutrum habe-
ant. Sed neq; per virtutem corpalem ad
modū nature operationes enim corpora-

les per modum nature per contractum sunt. aut mediatum aut immediatum quod est dicere. quia corpus virtute sua corporali non agit nisi vel in corpus quod contingit. vel in aliud contingens illud. huiusmodi autem ymagines non agunt in terram qua sepulte sunt que utique eas contingit ex omni parte. quare impossibile est quod agant in alia actione naturali quod est dicere que sit ex virtute corporis per corporeitatem suam. Quare operationes huiusmodi ymaginum nec spirituales sunt neque corporales. Si dixerit quod per virtutes sunt que descendunt a constellationibus super eas in hora sue factionis. Quomodo non potius descendunt super ymagines viuas huiusmodi virtutes. Exempli gratia si super ymaginem scorpionis mortuam utpote ereas vel itagneas vel ex alio metallo factam descendit virtus congregativa scorpionum vel diffugativa eorum cum merito propinquior ordine nature sit scorpius celestis imo quod plus est media secundum ipsos quam non potius huiusmodi virtus descendit super ipsum scorpionem viuum.

Amplius. qualiter et qua ratione adluat imagines huiusmodi vel virtutes earum abscondito vel sepultura. Virtutes enim ymaginum celestium non impediunt apparitionem vel manifestationem earum. imo secundum eos augentur. fortissimas enim eas dicunt et fortissimi operationum in apparitionibus suis quod est dicere in ascensionibus fuerint in medio celi. Quia vero interdum accidere videtur quod per huiusmodi ymagines fiant maleficia aliqua qualia dicunt et immutationes vetularum quod est dicere per vultus aut ymagines facie maleficiaiones qualiter hec fiant quoniam istis experimentis multum innituntur huiusmodi homines dicant tibi. Supposito igitur quod substantie que demones nominantur iamissimi sunt generi humani. Sicut patet etiam in sequentibus inimicissimi etiam dei altissimi cuius iustissimo iudicio et laudabilissima et omnimodo iusticia damnati sunt et eieci de celo ubi et creati. ab eo fuerant. facile est tibi videre quod omni astucia malignitatis sue hominibus nocere et diuini cultus honorificentiam minuire et etiam ad semetipsos trahere intendant. Ex qua radice pessima omnes species et modos idolatrie quos alibi audiisti suggererunt hominibus ut ipsos deo altissimo offensos et odibiles redderent et sic in potestatem

suam redigerent. Quod licet ex hystorijs certissimis istud vehementer credibile sit probationibus tamen istud tibi in sequentibus patebit iustos diuina providentia et bonitas propter multiplices utilitates et propter pulchritudinem iusticie sue omni genere tentationis tentare homines et multipliciter impugnare permittit. quicquid enim vides quod et malis hominibus multa huiusmodi circa bonos etiam facere permittuntur. Ex suggestionibus igitur demonum dico hanc opinionem originem habuisse ut homines traherent ad seruitutem. id est ydolatriam stellarum et auerteretur a cultura et seruitio dei altissimi. Quemadmodum enim cum ignis prelo sit ad calefaciendum non a creatore calefactio petit. sed ad ignem recurritur quia scitur virtutem habere calefaciendi. Sic qui tot et tantas virtutes stellis esse crediderunt vel adhuc credunt pro omnibus bonis temporalibus et multis etiam spiritualibus recurrendum esse putauerunt ad stellas et etiam in bonis et malis quarum largicio vel a quibus liberatio soli omnipotenti creatore possibilis est. Nihil enim ydolatre maius senserunt. nihil adeo magnus eis attribuunt quam ut isti sentiant de huiusmodi imaginibus sepultis et absconditis. Quis enim unquam regnum vel imperium petere unquam cogitavit ab ydolo aliquo. Sed nec est ab ipsis demonibus impetrari talia posse credendum est eis cum ipsi opinentur se posse et ligare et recludere spiritus huiusmodi et in carcere ipsum principem eorum quod et in libris suis scripserunt. quamquam impossibile sit ut alibi didicisti spiritum inuitum corpore detineri. Pico igitur quia sicut homines multa procurant circa obtinendos honores et dignitates principatus similiter et dominationes et interdum beneplacitum est dei altissimi ut fiat quod intendunt. Interdum vero iudicio suo vel occulto vel manifesto fieri illud permittit videlicet ut dominantur et malos subditos premant ad correctiones ipsorum vel etiam bonos ut meliores efficiantur et propter alias utilitates quas audies in sequentibus. Similiter et demonibus possibile est et etiam facilius suggerere multa hominibus et inducere eos ut aliqua velint vel nolint tanquam suggestiores. consultores et suasores. Rogere autem eos nunquam illis permittitur. Et de quodam creditur quod huiusmodi procuracionibus demonum rome summa

Pars prima de vniuerso

Dignitatē obtinuit q̄ vtiq; dens altissim⁹
ficut ⁊ alia mala que inde nouit elicere su-
stinuit. Sic ⁊ de amatorijs carminib⁹ vel
alijs opibus que ppter amores mulieris
stulti et decepti facere cōsueuerūt tibi sen-
tiendum est. Si enim possibile est viro v^t
mulieri suggestionibus aut suasionibus
mulierem aliquam seducere et in consen-
sum turpitudinis inclinare quanto facili-
us istud est demonibus si fuerit in hoc p-
missio creatoris tales et etiā fortiores sug-
gestionibus mulieri que cōcupiscitur ingere-
re et quia spirituales substantie sunt. siue
per cogitationem siue p somnum formas
viroꝝ eas concupiscentiū et alia amo-
rihuiusmodi intentiua in imaginationi
bus earum pingere. Quia igitur delecta-
bile ymaginatum monet desideriu. vt ait
aristoteles. Manifestū est tibi ex hoc
qualiter demones pcrent fieri occultis
suggestionibus opera huiusmodi. Sug-
gesserūt tamen eas fieri per imagines ma-
gicas vt sic traherent homines ad venera-
tionem. et seruiciū stellarum cū omnes
virtutes ymaginum huiusmodi stellis at-
tribuant. De sermone vero immutatio-
nis qui tam vulgatus est et cuius creduli-
tas apud homines ita firmata. Respon-
deo tibi. quia reuera sunt interdū hmoi
immutaciones et hoc per modū eundē.
Non enim dubitandū est quin omnipo-
tens altissimus suo semp laudando iudi-
cio permittat aliquos ex hominib⁹ vera-
ri multis modis a demonibus et quosdā
fieri demoniacos quosdā arepiciōs q̄s-
dam limaticos. Quid ergo mirū si ea ho-
ra qua malus huiusmodi ymaginum ope-
ratus pungit ymaginem vel in aquā fer-
uentem mittit demones similes passiones
infigant eis interdū quibus ascripte sunt
et contra quos fabricate opinatur autem
deceptissimi homines qua talia fiant per
virtutes imaginū. De hīs autē que fiunt
per magicā naturā. Scito q̄ nullaz ha-
bent creatoris offensam vel iniuriam nisi
quis ex ea arte vel nimis curiose vel ma-
lum operetur. Sicut contingit in arte me-
dicine p quā ptingit operari. interdum in
morē vel in lesionē alicuius hoc autē ap-
parebit tibi ex eiusdē radicib⁹ ⁊ principijs
et etiā nō in illis opibus que forte reuela-
buntur tibi per me. Quia autē tam frequē-
ter fallunt et frustrantur intentionib⁹ su-
is operadores ymaginū hmoi ne dubites

esse ppter hoc quia non permittit creator
ris bonitas nisi raro vt demones operen-
tur p voluntate hominū et hoc ipm pro-
pter multiplices vtilitates ipoz hominū.
Quartū pma est declinatio ab erroribus
⁊ seductionibus demonū. Secunda ē de-
clinatio nepharioꝝ operū ad que para-
tissimi sunt multi si oportunitatē vel facul-
tatē demones eis faciendi talia pcuraret.
Nulla enim mulier speciosa incorrupta
remaneret nullus principū null⁹ magna
tū incolumis persisteret si demones malis
voluntatibus hominū adesse et satisfice-
re permetteretur. Tercia causa ē vt hono-
roprius ⁊ gloria debita creatori bñdictio
seruetur que huiusmodi operibus leditur.
et minuitur vltra modū dū ea que ipsius
solius dona sunt ab eis inimicis capitali-
bus petuntur. et ab eisdem obtineri que-
runtur. Sunt et alie cause que ex hīs tibi
facile possunt elucere. Et itāz adhuc deduc-
ti sunt aliqui ex astronomis et stellas et
luminaria celosq; non ponāt causas enē-
tū et aliarum rerū particulariū volunta-
riarum que fiunt sub sphaera lune sed signa-
tū ea esse iam dicunt concordātes legi be-
beoz in qua dicit sermo pphetice de stel-
lis sint in signa et tempora. Illud autem
habet multas questiones. In p̄mis scilicet
vtrū sint signa per naturam aut per in-
tentionē et voluntatē. Quia si per naturam
necesse est vt sit comparatio causalitatis
aut effectiuitatis inter eas et res huiusmo-
di aut cōparatio alterius comitatie exem-
pli gratia. Aeuatio manus cūz gladio si-
gnū ē imminētis percussiois quonia
et causa eiusdem sit inflamatio oculozum
signū est ire quonia effectus illi. Sic
et in alijs rebus sese inuicē cōmitantibus
se habet quemadmodū aduentus eorum
qui debent regem pcedere. signū est immi-
nentis aduentus regis. Similiter cūz alio
quis videtur venire sine quo rex non con-
suevit incedere signū est presentie regis
eius aduentus. Quia si dixerit quia compa-
ratio causalitatis ē q̄ inter stellas ⁊ res hui-
usmodi. Jam dicit contrariū eius q̄ ante
dixerat cū dixeret stellas nō ēē causas rerū
illarū s; signū nū. Quia si dixerit q̄ nō ē
ppatio effectiuitatis q̄ ē dicere quia stelle v^t
motus earū sunt effectus rerū sublimariū
depenit in absurditatē quā nemo adhuc
cogitauit. Si nō dixerit cōparationē aliā
videlicet comitantiā naturalem inter eas

esse. **M**anifestū est eum nō esse longe a predictis erroribus quoniam comitantia naturalis nō est inter aliqua que nō sint adiuvicem in comparatione causalitatis et effectutatis aut que nō cōmunicent in causa que cogit ea simul esse. Sicut q̄ illi qui comittantur in causa q̄ facit inter eos comitantia. Sicut in subiectione et familiaritate regia. Sic se habet et in omī causa ex qua naturaliter provenit multitudo causatorum. Sicut vides q̄ grana multa comittantur se in vna spica. quoniam ex vna causa generante ea. omnia simul sūt. **C**eterum in rebus huiusmodi non est alterius comitantiū dignius vt sit signus alterius q̄ reuerso. Quare non potius stelle vlt dispositiones earum signa sunt rerū sublimariū q̄ reuerso. non autem est auditū adhuc vt de statu stellarum vlt dispositionibus alijs consulte vnq̄ fuerunt res sublimares. **A**mpli. Cum stelle et dispositiones earū oīno necessarie et immutabiles sint. dū positiōes dico. id est motus et ille que per motū sunt videlicet cōiunctiones et oppositiones aspectus et alia que huiusmodi homines observare conseruerunt in stellis. Res vō sublimares particulares scilicet et voluntarie ptingentes sint et corruptibiles atq̄ aliter et aliter se habere possibiles. **M**anifestum est non posse esse naturalem comitantia in terbas et illas et hoc est quoniam res sublimares antedictae sua corruptione et instabilitate continue defuerunt statum et stabilitatem illarū. **Q**uod si dixerit q̄ per intentionem et voluntatem significant stelle et earum dispositiones res antedictas et dispositiones earum tunc significatio earū ē quedam locutio. Huiusmodi autem erroris destructio est prima per hoc quia cum non loquantur nisi hominib⁹ et ppter homines et omnibus hominibus cōmūter necessaria sit prouidentia seu prescientia euentuum suorum tunc necesse est vt omnib⁹ hominibus loquantur stelle p dispositiones suas euentus eorum. Cum igitur locutionem huiusmodi nō audiant vel intelligat. nisi rarissimi et p paucissimi frustra et vane loquantur eis talia. hoc enim est ac si surdis loquerentur. **A**mpli. Cum loquantur sic p intentiones et voluntates necesse est res huiusmodi pstitas esse et certas apud celos et stellas. Quia de causa necesse ē eas euenire licet ratio ista possit bre calumnias li

cet em oia futura pstita sint atq̄ certissima apud sapientia creatoris tamē nō ex necessitate futura sūt tamē verissimū ē et demōstratione declarabile q̄ si apud homines certa essent et scita huiusmodi futura nō esset effugere vllō modoz qn eēt et necessaria. De hoc autē satisfier tibi de cura et gubernatione vniuersi. **A**mplius. cū iste locutiones celestes seu significationes ex necessitate vere sint et immutabiles hoc ē videlicet duob⁹ modis vt et nō significare nō possint q̄ significant et aliud vel cōtrariū significare non possint q̄ dico ppter sermones ppheticos quoz debes hīc reminiscit clare intelligas q̄ hīc dico. Quia igitur celus mentiri impossibile ē necesse ē res euenire put eas significat et loquit q̄ re aut non significat aut loquitur particularia cōgruentia de futuro vel illa ex necessitate eueniēt. **A**mplius. Nō celum sciat res hūanas pliculares et volūtarias et etiam naturales. Scit ergo q̄ de hominib⁹ audiāt et intelligat locutiones et significationes suas. et similiter q̄ nō intelligat vel nō audiāt notū est eis. **N**ur igit illis loq̄ Quis em surdo quē nō hit esse surdū loq̄ velit. **A**mp. fm opinioniones eoz omnia secreta hominū loquit et clamat celū etiam cogitationes hominū de inueniēdis enis cogitationib⁹ p significationes stellarum ipi libros habet et multi ex eis scripserunt. Quare nihil est occultū apud homines q̄ celū nō deregat et reuelat nec thesaurum. nec cogitatio nec piliū. Nihil ergo pmitit quantū in eo ē apud eos esse secretum. Quare quantū in eo ē et pfundit homines et turbat ad inuicē eos dum pditiones similitates et occultas inimicicias eorum pdir imo palas et publice clamat. Quare si omnes homines essent periti astronomi. Nihil esset secretū inter illos. **A**mpli. vel status iste p̄sens stellarū et mūdi sublimaris ē habitur⁹ finē fm huiusmodi errorē aut nō ē habitur⁹. **Q**uod si dixerit q̄ stat⁹ mūdi sublimaris habitur⁹ ē finē. Sed status celestis nō tūc ergo menties totū celū loquet ei et significabit eas dē dispositiones rerū hūanarū q̄s et mō p eas dē dispositiones suas hoc ē p̄stellationes cū post finē mūdi sublimaris files p̄stellationes future sint in celo. ppter ppetuitatē et immutabilitatē motū ipsius. **S**i vō dixerit quia neuter habitur⁹ ē finē hoc destruet tibi in tractatu de renouatiōe vniuersi et ē error

Pars prima de vniuerso

Iste cōtra oēm legē. Tam igr̃ declaratur ē
tibi p̃hec que fuit causa p̃hibitionis obf
uationū stellarū in lege hebreorū q̃ indu
bitat̃er h̃mōi obferuatio put̃ ea error iste
extendit vel in venerationē et feruitū stel
larū vergit ṽl ab hominib⁹ aufert p̃ncipis
palitatē opationū suarū cū omnia que ho
minū sunt etiā cogitationes q̃ radices sunt
operū in celo et dispositionib⁹ stellarū et
luminariū vel futuraliter dicta sint vel p̃
dicta seu causaliter ordinata. Nō igr̃ vo
luntarioz operū nostrorū nos ipi p̃ncipia
effem⁹ s̃z affozis nobis aduenirēt videlicet
de celis ip̃e cogitationes et affectiōes ñre
oēs. Quare nec in potestate ñra essent. sic
neq̃ cause earū nec nobis imputade. Si
em̃ causa p̃iuncta et necessaria q̃ posita ex
necessitate segtur effectus nō ē in potesta
te nostra videlicet vt eā vel auertere. ne sic
possumus vel eaz ip̃edire ne operur non
ē i potestate ñra nec effect⁹ s̃l̃r. Quare cū
dispositio ois celi et figuratio seorsum est
ita a potestate ñra et ois effectus ei⁹ quez
in res humanas opatur erit seorsum a po
testate nostra. Cum em̃ circa causam nihil
possum⁹ nihil poterim⁹ circa effectū. Q̃
si dixerit quis q̃a naturalib⁹ similitudinib⁹
significāt figure stellarū et dispositio
nes earū res que sunt et fiunt sub s̃pera lu
ne vt leo leones et scorpio scorpiones et ite
rū leo p̃pter nobilitatē et audaciā reges et
p̃ncipes et insup p̃pter quasdā alias p̃p
etates et p̃ditiones suas itollerabili abusi
one loquit̃ hō h̃mōi qm̃ ymago p̃prie id
cui ymago ē significat nō ecōuerso. Qua
re leo terrestris mag̃ leonē celestem signi
ficat q̃z ecōuerso. Nō ei calor vaporē. sed
vapor calorem significare d̃r p̃p̃e. Quare
si ymagines celestes cause sunt ymaginūz
terrestrū vt ipi sentiunt potius dignū ē vt
ip̃e significetur a terrestrib⁹ q̃z significant
eas. **A**mp̃. similitudo p̃ se nō facit digni⁹
alteri similitū vt significet illō q̃z ecōuerso.
Monitū aut̃ iā alibi i duob⁹ tracta
tibus audiuiti plura p̃tra istū er
rorē p̃ me et p̃ter intentionē p̃sentē
p̃positū ē p̃scrutari de huiuscemodi faciāz
hic tibi finē h̃mōi disputatiōis et dicā ga
p̃cedēde sunt virtutes celestes sup̃ res q̃ fi
unt sub s̃pera lune put̃ iā determinauit̃
ibi in p̃cedētib⁹ et qm̃ p̃positū radicales na
turas hoc ē elemēta et humores et in ea q̃
p̃posita sūt ex hijs et in aīalia put̃ dixi tibi
in hijs q̃ p̃cesserūt in aīalia qd̃c b̃r̃ta ṽru

te forte et dominante. Causa aut̃ in hoc est
qm̃ huiusmōi aīalia necessitate sequitur
radicales naturas et obediūt eis et etiā dis
positionib⁹ que ex ip̃is sequitur frig⁹ em̃
sup̃flui necessitate fugiūt nō libertate s̃l̃r
et pascua sequitur ea necessitate. Quia p̃
pter cū fuerit calor sup̃flus in aliq̃ regio
ne minuēt alimēta animalū pascualū et
forte erit hoc vsq̃ ad destructionē et pluri
tudinē eorū p̃pter sup̃fluitatē et diuturni
tatē caloris. Nō em̃ possunt viuere aīalia
huiusmōdi sine pastu. Sic se h̃z et de ho
ib⁹ q̃ntū ad aliqd̃ q̃ in hoies possunt. s̃z
nō nisi q̃ntū hoies voluerūt et hoc ē quor
niā nō necessitate vel sequitur vel fugiūt
radicales istas naturas imo libera volū
tate. Quia ṽo vulg⁹ et multitudo ex pau
citate et alijs malis dispositionib⁹ pene
ad modū brutorū aīaliū nūc segtur i mul
ta sui p̃te radicales naturas et ex maximo
sui nolens p̃sulere piculis corp⁹ deficiē
tibus alimētis et alijs q̃bus corpa huma
na indigent efferatur in rapinas furta ho
micidia et bella quemadmodū lupi inua
lescente fame seuiūt in hoies et deuorant
eos cū alijs tp̃ibus aīaliū nūc abstineāt. Sic
cū colera acuat̃ tpe Junij feruoris et oī
uturni efficiūt̃ hoies facili⁹ ire et vehe
mētiosis. Quapropter rixē et p̃flictatiōes
et bella. ceteraq̃ huiusmōi turbatiōes cō
citant̃ maxime in calidis regionib⁹ et in
dū fiunt iste turbationes pluris descensio
nis. Interdū minoris et augt̃ur etiā ex vi
era et vsu scilicet immoderato h̃oim. Sic
ex vino et alijs que passionēs animarū au
gent. p̃scentes igr̃ has causas p̃discere
possunt quia turbationes erunt in huius
modi regionib⁹ et hoc p̃p̃ieturam et sera
mone vniuersali p̃ticulariter aut̃ et singu
lariter de nullo h̃oim quicq̃ tale p̃scire ṽl
p̃discere possunt. Sapientes ṽo et animis
suis dominātes sciūt nō ēē sequendas hu
iusmōi passionēs et volūtate p̃ virtutes li
bera nō sequitur eas imo i seip̃is eas cō
p̃mūt et extinguit. Quare manifestū ē q̃
affligi occasionaliter possūt ṽl nimio estu
vel nimio frigore vel defectu alimentorū
et aliorū corp̃ibus suis necessariorū afflicti
onib⁹ aut̃ et passionib⁹ cedere et p̃ liber
et voluntariū. Rogi igr̃ p̃ opationes cele
stes nō possunt neq̃ vlla necessitas eis in
geritur licet magne et admirande virtutis
sit afflictionibus a veritate et rectitudine
nō abduci lupinū em̃ est nō humanū me

dia tibi et famis rabie in homines faucibus
et dentibus ad deuorandum irruere. Quia
propter sapientes et modesti homines nulla
fame vel alia media in furta vel rapinas
in bella et homicidia induci possunt. hec
igitur que dicunt non proprie signa sunt sed
magis cause rerum huiusmodi eo modo quo di-
xi tibi. Quoadmodum si quis videt ignem in
capite alicuius ville que ex lignis edifica-
ta sit accensum ventumque validum ex illa
parte ignis venientem intelligere potest quod
periculum combustionis imminet illi ville.
etiam toti. Meritam quia possunt esse et
aque copiose et alia adiumenta circa ignem
et etiam viri fortes et ingeniosi ad defen-
dendum illam ab imminenti incendio pote-
rit vel defendi tota vel pars aliqua ab eo
sic est quod cum talia imminet rebus huma-
nis multis adiumentis defendi possunt ab
huiusmodi periculis. Consumptis enim pascuis
suppluitate coloris et longitudine siccitate.
pluuia data est multoties propter prophetas.
Similiter et extincta incendia interuen-
tu sanctorum virorum. Sic pestes et mortali-
tates prohibere bella sedata hostibus flagel-
lis celestibus interfectis. que non nisi per con-
iecturam et sub additione predicti possunt talia
hec mirum cum ipso diluuium vniuersali quod
tribus noe factum est et a particulari quod sub
dentatione et a pluuia ignis et sulphuris
et a tempestatibus innumeris cum omnia
ista essent diuina flagella propter viros sanctos
et liberati multi sunt ipso clementissimo
creatore contra iustissimam iram suam fauere
te votis et precibus dilectorum et electorum
suorum. Verum de nominationis signa clas-
sum et aliorum magnorum euentuum in mun-
do appere consueverunt in celis et in aere
Sicut itelle que dicuntur comate vel crini-
te et de his fama publica est et vniuersal-
credulitas quod preterit mortis regum et mu-
tationes regnorum. Et stella illa que apparuit
in initio regni christiano non fuit de huius-
modi nec similis ei visa est prope eam terram
ferebatur. Unde et ducatus habuit quibus
da regibus orientalibus usque ad locum domus
ipsius regis et institutoris regni christiano-
rum in aere etiam acies ignee seu gladius ferrei vi-
se sunt in regno ytalie imminente clade que
gentem vandalorum facta est. Sic et ora-
cones ignis per aera discursisse videntur mul-
tociens. De eclipsibus vero solis et lune in
coniectis et inuisis adhuc quales futuras
est aliqui prophete predixerunt ut solem ver-

ti in tenebras et lunam in sanguinem. et istas
etiam precedere diem iudicii futuri. Eclipsis
etiam solis que fere in initio regni christiano-
rum facta fuit hora vere sexta et luna. xv.
cum indubitat per interpositionem lune ipsi soli et
terre. tunc fieri non potuerit cum et plenilunium
esset et luna sub terra. Sol vero super ter-
ram quasi per dyametrum tunc distantes et
a coniunctione sua longissime non est ma-
gnum aliquid poterit. Quo miraculo dy-
onismus philosophus permotus relicta ydo-
latria huiusdem temporibus audita predica-
tione christiane religionis ad ipsam conuersus
est. De huiusmodi apparitionibus que fi-
unt in sublimi non est dubitandum quin
vel pertendant futura non quali acumque. sed
euentus magnos atque terribiles. propter dili-
gentissimam atque longissimam experientiam com-
prum est ipsa etiam gens christiano-
rum modi et appropinquante die iudicii ex do-
ctrina sua et fide expectat multa huiusmo-
di signa scilicet inconsumpta et nec dum visa
sunt autem ex prouidentia et bonitate cre-
atoris ut sint terrores et sint etiam ad pro-
mitionem mortalibus scilicet ut auferant
a se ipsis ea quibus creator offenditur et ira-
scitur et immittit in eos pestes et fames cla-
des et bella et alia que eos de terrere con-
sueverunt ab offensionibus creatoris fir-
matur etiam ex huiusmodi signis et terro-
ribus credulitas de prouidentia et cura cre-
atoris circa res humanas que quod necessa-
ria sit quamque salutaris ad corrigendos mo-
res et componendam vitam hominum dubi-
tare non potest nisi qui ratione uti non no-
uit. Hosti enim virtutem et efficaciam timo-
ris ad reprimendas animositates homi-
num et auertendas ab eis que male cupi-
unt et ad deferendum ea. que male diligunt
tam igitur declaratum est tibi ex hijs et per
hec quid sciendum sit de virtutibus ce-
lestibus apud ea que fiunt sub spera lune
et quantum et circa que extendi oporteat
eas circa homines et cetera animalia et quod
non per modum quo putauerunt astrono-
mi possunt in leges vel sectas nec in artes
aut disciplinas aut mores hominum. Si-
militer nec in honores et dignitates prin-
cipatus aut dominationes rerum huma-
narum. Declaratus etiam est tibi error qui
est de ymaginibus magicis cum causa que
induxit illum. fient autem omnia hec tibi
certiora et clariores per ea que patefient ti-
bi de cura et gubernatione dei altissimi cir-

¶ Pars prima de vniuerso

ca vniuersum. Quā em̄ innotuerit tibi quā-
ta cura sit sapientia et bonitati creatori de
hominib⁹ et reb⁹ humanis elucescet tibi
euidenter quia nec ymaginib⁹ nec stellis.
nec luminaribus aut etiam celis cōmittit
gubernationē eorū: nec eos exponit vllō
modorū voluntatibus magorū aut male-
ficijs. Num manifestū sit q̄a a seipso et cir-
ca iram iustissimā suam de immensitate
pietatis sue eosdem tuetur atq; defendit.
Et cum multa de hīs que p̄cesserunt p̄ter
intentionem sint p̄sentis p̄positi. Scias
q̄ hac de causa ea p̄missi et scripsi. vt eri-
gerem intellectum tuū ad considerationē
rerū occultarum et numerabilū et auerte
rem te a periculosis errorib⁹ et famarem
credulitatem tuam in sermonibus p̄phe-
ticis qui reuera sermones dei altissimi sūt
et eiusdē venerāda oracula.

Post hec autem p̄sequar iuxta ince-
ptum ordinem inuestigationē reli-
quorū: cor̄porū magnorū mun-
di que sunt de magnis eiusdem partibus
et hec sunt quattuor elementa q̄ vident eē
q̄ttuor magne partes mundi quoniam con-
tinet spera lune. Scito igitur q̄a q̄dam ex
phylosophis generationem quattuor ele-
mentorū posuerunt esse ex motu vltimū
celorum mobilium simul. vel ex motu
sperae lunaris. Causa autē que eos indu-
xit in hoc fuit. hoc videntes em̄ q̄a ex mo-
tu caloris puenit. posuerunt p̄mam partē
materie q̄ttuor elementorū hoc est orbi
lune contiguam calefactam maxime esse
atq; desiccātam ex motu fortissimo ac pri-
mo eidei orbi lunari circa hoc ipam. Sic
q̄ per vehementiā calefactionis et desicca-
tionis ignem factam partem vltimā
ex qua generatus ē aer p̄pter remotiones
sui a motu celesti minus calefactus. et licet
subtilitatem in nullo tamen desiccātam et
sic generatum esse corpus scdm calidū et
humidū et illud est aer. Terciam vltimā par-
tem p̄pter maiorem remotionē remansisse
frigidam et humidam et sic factā aquā.
Quartū autē p̄pter maximā a motu cele-
sti distantia remansisse in vltimitate gros-
situdinis et hec ē terra. sex omnium elementorū
vt multi dixerūt. Videntur autē errasse mlti-
tis modis. qui ita opinati sunt. et primum
q̄dem q̄a generatio corporis nō est possibili
fieri nisi ex corpore. Necesse habent cōsi-
derari materiā quattuor elementorū ex q̄ scz
quattuor elementa p̄ modum quē posue-

rūt quāta sunt corpus fuisse. Deinde quo-
niā omne corpus aut simplex ē aut cōposi-
tum siue mixtū ex multis. Et si dixerunt il-
lud simplex fuisse manifestū est scdm eos
ipm non fuisse nature quinti corporis qui
quintam essentiam et corpus celeste ipse.
met nominant. eū corpus celeste incorru-
ptibile ipimet sentiant. Istud autē cor-
ruptibile fuisse negare non possint cū ex eo
generata eē quattuor elementa confitean-
tur et generationem omnē ex quocunq; si
at p̄ corruptionem eiusdē fieri necesse sit.
Necesse igitur corp⁹ huiusmodi si simplex
fuit. fuisse velut vntū elementum. et ecce p̄
hoc iam deductū sunt vt ponant quintum
corpus et q̄ntum elementum qd̄ hac tenē
apud ipos non fuit auditum. Destruit au-
tem error iporū et ab aristotele et ab eisde
in libris metheorū q̄s ipimet scripserunt.
Ampl⁹. si vera et debita ē ordinatio q̄ttuor
elementorū sū corpe celesti ita vt ignis ordie
nature p̄ximo seq̄tur speram lune et ignē
aer. et aer aq̄. aqua vltima terra. Nō est igit
naturaliter mediū aut celo vicini⁹ ignē
huiusmodi autē corpus si vel eēt naturali-
ter vel fuisset esset ex necessitate igne p̄xi-
ordine nature et celo vt dixi et lune natura-
liter p̄pinqus et locus eius naturalis eēt
medius inter speram lune et sperā ignis.
Quare ista generatio quā ponit elemen-
torū et eieisset corp⁹ illud de loco suo na-
turali. Ampl⁹. Corp⁹ illud cū eēt igne p̄xi-
naturaliter et ordie sublimi⁹ ex necessitate ef-
ferret et nobili⁹. Quare manifestū ē q̄ ista
generatio imminuisset et indeterius posuisset
mōs sū lunare cū corp⁹ nobili⁹ destruxisset
et corp⁹ p̄ eo min⁹ nobile restaurasset. Et
si dixerit q̄ corp⁹ illud fuit p̄positū et mi-
xtū tanq̄ ex q̄ttuor elementis tūc fuit ex ne-
cessitate ordine nature posteri⁹ omne nati-
q̄ p̄positū p̄ponētib⁹ ex necessitate poste-
ri⁹ ē et omne mixtū eis ex q̄bus mixtū ē. quē
admodū ac si mel et az melle q̄ aceto ordi-
ne nature posteri⁹ ē. Quare nō fuit ordi-
ta ordine naturali et recto mūdi subluna-
ris creatio seu factio. Quis p̄mū facta quat-
tuor elementorū in ea materia huiusmodi q̄ fm
opinione istā manifestū est eē posteri⁹.
Ampl⁹. merito q̄rendū ē ab ipm huiusmodi
mib⁹ vtrū vna reuolutio ē cor̄poris celestis
vel plurib⁹ facta sit huiusmodi generatio
q̄ttuor elementorū. Si dixerit q̄a vna stella
et p̄ illā generatus ē tant⁹ ignis ergo mille
reuolutionibus debuit augeri generatio

ignis et i mille duplū. **M**anifestū em̄ ē
qā vbiq; ex motu calor. p augmēto mo-
tus necesse ē augeri et calorem in materia ca-
lescentibilibi. **Q**ui? exemplū est calefactio cor-
poris tui. Si em̄ de ambulatione vni? sta-
dij vel miliarij calefit corpus tuū aliqntu-
lū de ambulatione equalis velocitatis duo-
rū stadiorū vel miliariorū duplo. **A**mp
calefiet vel saltem aliquantum amplius.
Quare cū oīa elementa alia ab igne cale-
factibilia sint et cōtinua sit reuolutio cor-
poris celestis circa ea. necesse ē augeri ca-
lores q ex huiusmōi motu ē p̄tinue donec
oīa hec conuertātur in ignē et iam diu eti-
am ē q deberēt oīa hec p̄uersa fuisse in
ignē. **Q**uema dmodū et p cōtrariū appet-
tibi qā si cōtinue augeret frigiditas aque
et aeris calor nō augeret neq; ignis neces-
se ē et tandē aera p̄uerti in aqua et ignem
extingui et in aqua similiter transmutari et
ita rediret facies mōi sublunaris. **Q**ualē
etā scda die creatiōis mōi multi dixerūt. Si
vō dixerit qā plurib? reuolutiōib? corpo-
ris celestis aut finite fuerūt illa aut infini-
te. Si finite accidit idēz q p̄us qā in quo-
cūq; nūero ponant in ei? nūero duplica-
to. necesse ē vt duplicatū vl̄ maiore genera-
ri calorem. vbi ḡa. Si mille fuerit q̄s tāt?
calor facit? sit vt p ipm generat? sit tantus
ignis et etiā ipse aer in duob? milibus reuo-
lutionū necesse ē vl̄ duplicari calorem et p̄p̄
hoc ignē vel saltē augeri donec vt p̄dixi ti-
bi oīa elemēta p̄uertant in ignē. **Q**uā dixe-
rit q infinitis reuolutiōib? facta ē genera-
tio ignis et ita d alij destruit hoc duab?
vijs qā vel ponit q sic dic celi p̄ncipiū ha-
buisse in tpe. p̄ncipiū inq; existētie sue vel
ponit cōtrariū. Si ponit sic t̄pus igitur tū
finitū p̄cessit nō infinitū. p̄cessit inq; hanc
horā p̄sentē in q hec scribūf. **I**ā aut alibi
didicisti qā in tpe finito spaciū infinitū
transiri nō potest qre nō ē impossibile in-
finities fuisse transitū i hoc tpe mūdi sub-
lunaris. **N**ō ei refert an infinitū vñū per-
transiri dicat. an infinitū aliqō infini-
ties in tpe finito. quēadmodum nō refert. an
dicat stadiū vñū infini-
ties esse p transitū
in tpe aliquo finito aut infinito spaciū
stadiū. **Q**uare manifestus ē qā corpus
celestē in hoc nōdū p̄pleuit tales reuolu-
tiones huiusmōi regrebanf ad generatio-
nes ignis. **M**anifestum ē nondū eē cō-
pleta generatiōe ipius et multo fortis? ge-

nerationē aliorū elemētōrū cū remotiora
sint a causa sue generationis videlicet mo-
tu corp̄is celestis. **S**i dixerit qā tempus
infinitū p̄cessit hāc horā et itō p̄plete sunt
reuolutiōes infinite. **Q**uare et generatio ele-
mētōrū p̄pleta. dico qā h̄mōi hō errat du-
ob? modis p̄mū qā p̄trariū ē sibi ipi. **A**ū ei
ponat elementa generata eē ponit ea esse
postq; nō erat p̄sertim cū ponat eis mate-
riā q p̄cessit ea et corrupta ē in generatiōe
ipōr. **Q**uare ponit eis p̄ncipiū eēndi in tē-
pore et p̄pter hoc finitis ex necessitate re-
uolutiōibus corp̄is celestis ea eē generata
p̄pter causas p̄dictas. **E**cōuerso qā infinite
reuolutiōes p̄cesserūt cū fm eos totides
sequif quoniā ponit motū celestē perpe-
tuū eē. necesse ē. vt sicut additū reuolutio-
nes reuolutiōib? ita fient p̄tinue additio-
nes et sup calorem. **Q**uare necesse est veniri
tandē ad id qd dixerā videlicet vt oīa q
sunt sub luna p̄uertant in ignē. **S**i ei vna
reuolutiōe nihil addat sequitur q nec dua-
b? nec mille et hoc ē manifestū inconueni-
ens cū in ferro leui motu et vno aliqō ca-
loris fiat et duob? tant? motib? plus et ita
donec veniat ad vltimitatē caloris q ē ar-
sio vl̄ ignitio. **T**ertū aut ē q tor? mūd? sub
lunaris facile calefactibilis ē qz aer et aq et
terra. **M**ulto autē calefactibilior materia
eorū cū oīs materia lōge passibilior sit qz
id qd ex ea ē materiātū. **S**i vō dixerint qz
id ex q generata sūt quattuor elemēta nō
fuit corp? fuit aut materia q̄tuor elemen-
torū vt ipi ponūt. fuit igr materia corp̄alis
nuda et p̄pter hoc p̄le tū absq; oī forma q
ipimet p̄sentē icōueniens eē et impossibile
Nota d materia ex q facta sūt q̄tuor

Aut diti tibi qz et lex elemēta.
hebreorū et sapiētes tā de gēte eorū
qz d gēte xpianorū dixerūt materiā
ex q facta sūt q̄tuor elemēta aqua eē. **S**ilr
et materiā oīm celorū p̄ter qz p̄mū qd empi-
reū vocat et qz i hoc maiores et sapiētiōres
eorū i hoc p̄cordauerūt q nō fuerit aq verū
nois aq cū vocata ē p̄pter causas qz audi-
uisti. sic neq; aq mariū vñū nois aque sūt q
pbat falsedo eaz q sapor nō pōt eē aque
pure et vere. **Q**uare de admixtiōe alteri-
corp̄is ē eis sapor h̄mōi. **I**udiciū autē hu-
iusmōi certissimū ē qā p excollatōez amir-
tūt falsedine sic cū excolat p saburrā subti-
lissimā vl̄ sabulū vl̄ q ē frequē? qz i vas fi-
ctile diligēt obstructū et vacuū i mare mis-
sū irrat aq h̄mōi ex collatiōe subtilissima

Pars prima de vniuerso

Unde et cum aliquāto tpe in mari si fuerit
vas huiusmodi inuenitur plenum aqua dul
cissima et hoc ē quoniam angusta vaporosi
tas vasis huiusmodi non permittit intrare aquā
marinā cum grossicie sue admixtionis. sed
spoliavit eā grossicie illa simulque falsedi
ne saporis. per hoc igitur facta ē dulcis et o va
se cereo similiter se habet. Inuenitur etiā
per ebullitionē et virtutē caloris huiusmodi admi
xtio. tu enim scis quia calor ē virtus disgrega
tiua etherogeneorum hoc ē res diuersarum na
turarum. Hinc ē quod cum aqua aliquādiu bu
liuerit in vase eneo postquam semota aliqn
tulum requieverit appebit tibi sedimē terre
um in fundo vasis quasi virtute caloris ab
aqua et pura separatam et huiusmodi sedimi
nis quantitas erit per quantitatem grossicie si
ue admixtionis quam aqua habuerit. Quā
to enim grossior et maioris admixtionis fu
erit tanto sedimentis huiusmodi plus habebit.
Hinc est quod architectonici probant aquas lo
corum in quibus edificia construenda sunt.
Utrumque aquae huiusmodi salubres sint an noxie.
et quae etiā magis salubres. Quod si forte quis
dixerit quia aquae naturaliter salae sint omnes
per hoc quod legis in lege hebreorum dixisse
deū. Congregentur aquae quae sub celo sunt in
locum unum. Si ei pure erant aquae et dulces
tunc non est facta congregatio earum in locum
unum. Non enim eedem aquae esse possunt ali
quando dulces aliquādo salae. et hoc ē quoniam
purum et mixtum in omni genere corporum diuer
santer specie quoadmodum medij calores et
extremi. In hoc igitur dico quia aquae ab ini
tio dulces fuerunt et hoc ipse ordo nature
requirit. purum enim mixto ordine nature pu
rius ē sicut simplex proposito. quare eade
comparatio se habet adinuicem dulcedo ad
tira et falsedo. utpote effectus et consequentia
illarum. Falsedo igitur aduenit aquis sicut
odor et sapor sulfuris. quibusdam ex eis hoc
autem ex multitudine caloris gerumpit in fun
do cuiuslibet maris ex terre visceribus ubi
non dubium est plurimum esse calorem qui adu
rens huiusmodi vapores facit eos amari et
acuti saporis et etiā odoris hinc ē quod cum ad
mixti fuerint aquae efficiunt eas salas et ama
ras. sicut appet in lixivia quod fit ex promixtio
ne cineris adusti et aqua dulci. Hinc ē quod
lixivia amara ē et salua. cinis enim terra adu
sta vel incensa est quod propter admixtionem eius
cum aqua falsedine et amaritudine eius in lixi
uia efficit. quemadmodum manifestum est in
aqua sulphurea et in balneis aquarum sul

phurearum et odoribus eorum.

Propter quid aquae quae sub celo fuisse
dicuntur prius create sunt quam ignis vel aer
Si quis autem querat de aere huius
modi quod sub celo fuisse dicitur
ad quod create fuerit cum eadem faci
litate possibile fuerit creatori creare quatuor
elementa ut corpus illud quod nunc aq
ru intelligitur. Non enim videtur esse sapientis
artificis cum per unum expediri possit ab ope
re quod intendit multiplicare vias et operatio
nes quae nihil adminiculi nihil melioratio
nis prestant operi principali. Non enim preter
corporis illius oportuerit corrumpi in ge
nerationē ignis et aeris ad quod facta ē vel
creata pars illius ad quod iste labor nature
in corruptionibus ipsi et generationibus ignis
et aer cum ea facilitate id est solo verbo suo
omnipotenti siue huius corruptionibus et ge
nerationibus creare potuit ignem et aerem
ad huc enim creasse videtur parte illa corpo
ris antedicti ut solum ea destrueret propter
generationē ignis et aeris. Tu ergo scito
quia lex hebreorum non loquitur de genera
tione ignis aut aeris. Sed dicit aquas quod
sub celo sunt congregatas fuisse verbo dei
in locum unum aut igitur remansit vacuum in
parte loci aquarum quod non est possibile aut
pars aquarum quae totum occupabat versus ad
superas lunc rarefacta est et reliqua inspissata
seu condensata ut ostendi tibi vel etiā am
plius aut pars antedicti loci longe minor
quam ante ea illam caperet. per hanc igitur vi
am videtur esse generatus aer. De igne vero
nullam mentionem facit propheta ille sapi
entissimus hebreorum vel propter hoc quia non
prophetari rudi populo curiosa sed magis
prophetare et docere ipsum salubria intende
bat. vel propter hoc quia ignis huiusmodi multis
sapientibus et doctis adhuc absconditus rudi
populo eius esse incredibile videretur. Incredi
bile enim magnū et valde noxium ē doctrine
salutaris et peccatum graue non credere propheta
et legislatori. fortassis autem et ob hanc causam
quod noluit populo in idolatriam quam per legem
dixit exterminare intendebat ruere et incidere
patissimum mentionem facere de igne et loco ipsi
us. Nec memoria culture ignis quod non solum
apud caldeos celeberrima erat. Quae etiam in
terra quam postea populus obtinuit terra scilicet
canaan non parum frequens erat facillime esse
erat populus ille in rebus quorum cultus famo
sissimus erat ex ipsa sublimitate locorum suorum
rū aliquid diuinae virtutis et numinis suscitata

ri. Cum em̄ transferri crederent homines
in deos homines in q̄s q̄s in altis ferri puta
bāt post mortē corporū quāto fortius ea q̄ ip
in alto sūt deos eēt venerāda numina fa
cile poterāt opinari. Generat⁹ igit⁹ videtur
eē ignis ex supiori pte aquarū. Illa enim
magis optuit subtiliari ⁊ rarefieri. q̄ etia⁹
verisimile ē vt supra dixi tibi aquarū illarū
pres iuxta appropinquationē suarū ad no
bilissimū ⁊ subtilissimū corpus mūdi qd̄ ē
celū empireū nobiliores fuisse atq̄ subtilio
res.

¶ Stabilitio eē ignis q̄ ē elementū
Sic aut⁹ ignis duab⁹ vijs inuenit⁹
⁊ stabilis et forte plurib⁹. Primū
q̄ mūdi sublimaris incōpletus
est ⁊ impfct⁹ si deesset ei q̄rta ps ista sue
totalitatis et eēt quodāmodo decapitatus ⁊
enormiter detructus. si deesset ei elemē
tū hūmōi elemētū em̄ q̄tuor nobilissimū
ignis ē. Alia via q̄ in mōdo sublimari eēt
vacuū nature quemadmodū si aliq̄ speci
es medioꝝ celoz deesset eēt inf calores ya
cū nature vt supra dixi tibi. **¶** Amp. In
cōpleta eēt vniuersitas elemētū ⁊ impfe
cta. Incōpletio aut⁹ ⁊ impfectio vitā mirifi
co dei ope tanq̄ nobili nō possunt eē nisi
aut p impotentia aut ignorantia aut aua
ricia vt ita dicā artificē q̄ oia in vltimitate
elōgātōis ab om̄ipotentē sapientissimo opti
moq̄ creatore longe sunt. Alia via ex radi
cibus. si ei frigiditas h̄z subiectū ppriū ne
cesse ⁊ calore seu caliditate h̄re sūt pprijs
subiectū. **¶** Amp. si alterū p̄trarioꝝ inuenit⁹
i natura vniuersi. inuenit⁹ i eodē ⁊ reliquz
q̄re si inuenit⁹ i vniuerso mūdo sublimaris
corpo frigidū ⁊ humidū naturalr. necesse
ē i eodē inueniri corp⁹ p̄trarioꝝ dispositio
nē ⁊ iuxta hāc viā postq̄ inuenit⁹ i vniuerso
sublimari corpus frigidū ⁊ siccū quod
ē terra deinde frigidū ⁊ humidū quod
ē aqua. tercio calidū et humidū qd̄ ē
aer. necessario et quarto loco inuenit⁹ cor
pus calidū ⁊ siccū qd̄ ē ignis. **¶** Amplius.
si frigiditati associetur naturalr due natu
re radicales elemētales. videlz siccitas in
terra ⁊ hūiditas i aq̄. quō nō sūt ⁊ calidi
tati associabūt alie due i duob⁹ alijs cor
porib⁹ videlz hūiditas in vno ⁊ hoc idē
manifest⁹ ē q̄ i aere ⁊ siccitas i alio q̄ in
dubitate ignis. Indiciū aut⁹ eē ip̄i ignis
⁊ collocatōis ei⁹ iter p̄neritatē aeris et su
ppiciē intima spere lunari sūt inflamationes
q̄ sūt i sublimi ⁊ vidētur eē stelle cadētēs.
Inflamatiōes ei hūmōi ex aere eē nō pos

sūt cū aer ibi inflammat⁹ nō sit. alioqn nō
aer eēt s̄ ignis p inflamationē ei transfuisset.
i ignē ē igit⁹ ibi ignis a q̄ sūt hūmōi inflama
tiōes. At reuera iste ignis nō ē sicut flama
alioqn de nocte totū celū ardere videret.
et nulla ex stellis apperet. **¶** Posti ei q̄ visus
stat i flama ⁊ nō trāsit ea in nullo modoz.
¶ Posti etiā ex alijs q̄ flama nō ē corpus
simplex imo mixtū atq̄ cōpositū. Que au
tē sit natura ignis elemēti declarare vlt de
terminare non est p̄sentis p̄positū.

¶ Que vtilitates mundo proueniant ex
igne elemento.

¶ I quis autē querat que vtilita
tes in mōdo proueniant ex igne
dico. q̄ vtilitates vniuersales p
ueniunt ip̄i mōdo sublimari ex eo videlicet
pfectio ⁊ decor. pfectio s̄z sue totalitatē ⁊
decor qm̄ p ip̄m ignē ē mūd⁹ ipse sic decet
eū eē. At etiā ip̄e aer nō statet impfectione
sua nisi adiunaret eū ignis. Scis enī qm̄
aer ifrigidatur vehemētē motu suo q̄ est
ei a statu ventoz ⁊ discursu nubū. **¶** Posti
etiā quia frigiditas aque multo fortior
caliditate aeris et iure nature nō minus
fortis caliditate ignis. Contraria enim ve
ri nominis ac rationis equalia esse semp
necesse est. non effugeret igitur aer neq̄ re
sisteret tantis frigiditatib⁹ quare totus
tandem conuerteretur in aquam. Quan
te autē vtilitates et hominibus et alijs
animalibus ex aere proueniant nullū rati
onaliz latere potest. proueniunt igitur vti
litates ab igne hominib⁹ et alijs anima
libus sicut possibile eos a taz remota cau
sa prouenire et quales etiam possibile ē esse
ab huiusmodi corpore.

¶ Utrum aliqua animalia gignuntur ⁊
nutruntur ab igne.

¶ I quis autē querat vtrū ignis gi
gnat et nutriat aliq̄ animalia quē
admodū aer aqua ⁊ terra faciunt
Sicut q̄ quidē somniauerūt q̄ salamā
dra sit de huiusmōi animalib⁹ q̄ ex igne
generantur ⁊ nutriunt ab ip̄o. Tu aut⁹ iaz
audiuisti in h̄ijs q̄ p̄cesserūt intentionem
meā sup̄ hec. At quoniā omne corp⁹ cuius
cunq̄ animalis p̄positū ē ex multis p̄tib⁹
⁊ mēbris q̄ similiter p̄posite sūt elementa
te ⁊ mixte cōpositū aut ⁊ mixtū impossibi
le ē generare ex vno simplici ⁊ etiā nutriri
dico qm̄ neq̄ ex igne elemento nec ex ali
orum quocunq̄ solo possibile ē generari
animal vel nutriri ab eodem.

Ars prima de vniuerso

Quod augmentū et diminutio maris au-
gmentationē et diminutionē luminis lune
sequatur.

Si quis autē querat quāliter luna ma-
re augeat vel minuat. Dico quia
mare videtur augeri et minui quā-
do nō augetur nec minuitur sūm veritatem.
quemadmodum aqua buliens ex buliti-
one nō augetur imo minuitur. videtur autē
augeri ppter ebullitionē et exundationē et
vas qd nec plene pleniū erat ea videtur ex
ea cumulatū et etiā supfluēs hoc autē facit
apparere additio vopori ex aqua ipā re-
soluto p vebementiā caloris q eleuat ea
ascensione sua atq; dispungunt multitudi-
ne sua. Sic ē et de maribus. Unde feruores
maris et ebullitiones vocātur inundatiōes
huiusmōi et sūt multiplicatiōe et ascensio-
ne vaporū ascendentiū a fundo maris et a
pfunditatib; terrarū q marib; apte sūt
et ab ipis terre viscerib; plurimū calorem
habētib; et hec ē causa sicut iā audiūsti p
me ppter quā maria minoris latitudinis
et maioris pfunditatis. fortiores et altiores
habēt inundatiōes maria et q sūt maio-
ris latitudinis minores habēt ebullitiōes.
quemadmodū vasa stricti orificiū quoniā
patelle et alia similia vasa. et hoc quoniā
liberiorē et latiorē exalationē habēt vapo-
res huiusmōi in marib; maiorē latitudis
q; alij et ideo nō cogūt aq; marinas eos
q; leuari vlt dilatari. Et qm scēfit albuma-
sar in libro suo quē vocat introductorū iu-
dicioz astronomoz q; mare exiit vel efflu-
it. in illa regione semp cui luna ascendit si
verū est q; ego vtiq; nō pbauī nō reputo
longe a veritate. Si qs dicat q; mare as-
surgit ei tanq; duci suo vel alias virtute et
potestate habēti supra ipm vel ex aliquo
aspectu qualē dixim; ēē inter ferrū et lapi-
dē magnetē de quo manifestū est q; mag-
neti ascendenti qm assurgēs cōscendit. Si
cut ecōtrario se habet in lapide iaspide et
lapidib; quos vocāt sardonites si vā sūt
que dicūt experimentatores de eis dicunt
em q; fluxū sanguinis restringūt et faciūt
stare intra receptacula sua. et iste aspectus
est qm timoris. stat em sanguis q; pus flue-
bat in pſentia huiusmōi lapidū qm formē
det pſentiam eozū possibile tamen vt per
virtutē lune intendat frigiditas. Jam au-
tē nosti q; frigiditas coagulat vapores in
guttas pluuias ex qbus fiunt inundati-
ones pluuiarū generationes torrentū et

augmēta fluuiorū et fluminū q; si hoc opa-
tur frigiditas in sublimi quato forti; simi-
lia et maiora opabit in locis inferioribus
vbi sedes ei; ē et pncipalitas virtutis sue. **Q**uod
autē augmētationes et diminutiōes mari-
um sequi videntur apparitiones augmēta-
tiones et diminutiōes luminis in luna. vel
inde ē q; virtus lune impedit ex pūctione
solis cū phibeat radios solis et ppter hoc
virtutē calefactiūā ipi; sup terras et maria
vel q; ipā virtus lune impedit ab opati-
one sua sup mare ex pūctione solis que cō-
stat ēē cōtrarie operationis ad operatio-
nē lune supradicte. quapropter sicut pau-
latim fit additio sup elongatiōe eius a so-
le sicut pfortatio virtutis ipi; donec pplea-
tur appetitio luminis i ea. et ideo tūc qm libera-
ta ab impedimētū pplet opatio virtutis ei; su-
per omē frigidū et humidū. ppter qd et ma-
re et ea q; supra dixi tibi ē in cōplemētō sue
augmētatiōis et inde p reuerſionē ad solē
iuxta apparitionē diminutiōis luminis i ea
fit diminutiō eoz; hoc ē frigidorū et humi-
dorū tam i marib; aialib; et plantis. **Q**uod si
dixerit qs q; hoc ē ex virtute solari et opatio-
ne luminis et calorū ipi; cū ei luna fuit i vlti-
mitate elongatiōis sue ab illo libere opat
virtus solari et ideo facit vaporū maiores et
fortiores resolutiōes et inde est ebullitio et
augmētatio mariū pfortat etiā virtutes vi-
tales i aialib; et plantis et virtutes sūt nutri-
tiuas et ideo augentur materie nutritiue in
hūmōi et ex psequēti multiplicat i cerebris
animaliū vapores et i medullis q; ppter
fieret ebullitio cerebri in hōie vlt alio aia-
li si pateret eidē exiit p fracturam cranci et
forte nō ppter hoc q; cerebrū in substantia
sua ad auctū creuerit s; ppter vapores ad-
mixtos et admixtos cerebro q; exalates ascē-
siōe sua pte cerebri secū exire cogerēt. hoc
autē magis ēē videtur ex multiplicatiōe ca-
loris q; ex intensiōe frigiditatis. frigiditas ei;
magis pstringit et minuit et resolutionē ple-
igerit quē a dmodū et coagulationē per se
efficit q; contraria indubitatē ē resolutiō
et liquefactioni.

Destructio errorū astronomoz q; posue-
runt imaginē fusam ex ere in ortu satumi
vt hominem loqui pbant.

Secretis autē et miris virtuti-
bus quas imposuerunt planetis
huiusmodi homines neobites
eos errasse et deceptos astucia malignorū
spirituū quos greci cacodemonēs vocant

quorum vnu exemplum est de virtute qua
imposuere saturno dicentes q in o: m ei
si quis ymaginem ex ere fuderit loqui vt
hominem pbabit cui erroris destructio
erit per vias quas dicam. Aut enim intel
ligunt ymaginem huiusmodi p seipam lo
quentem tanq viuificatam et animatam
oritur Saturni aut intelligunt spiritum ali
que intrare illam et loqui in illa. **Q** si ani
matam et viuificatam illa intelligunt tu iam
noscis quia es. no est corpus susceptibile vi
te neq animale vlllo modorum et licet fi
gurati sit ad modum organici corporis na
turalis cum membra eius nulli operatioi
apta sunt sicut nec pedes ad ambulandu
nec manus ad operandu. nec lingua ad lo
quendum ppter duriciam et inflexibilita
tem eris tu enim scis quia opationes ani
males hoc est que per membra animalium
sunt indigent flexibilitate et volubilitate
membrorum. **A**mplius anima illa aut cre
atur tunc hoc est in ingressu ymaginis hu
iusmodi aut erat ante. **Q** si creatur tunc e
st igitur multo nobilior animabus huianis
que statim intelligit et scit loqui anime au
tem huiane vix multo tpe et labore nutri
te ac diligentia doctor loqui et intelligere
possunt. **Q** si ante ea sunt. Sequit hanc
responsionem multe questiones videlicet
vbi erat. et an felix. an misera. et an habe
ret sedem et mansionem ppriam an eet va
gabunda. **Q** si beata erat et in sede ac ma
nitione ppria que necessitas compulit eam
vt illam intraret ymaginem et sede ac ma
nitionem beatitudinis sue relinqueret. **S**i
vero misera erat similiter q necessitas eaz
illuc adduxit vt carcerem ymaginis illius
intraret. **S**i enim inuita tibi tenetur carcer
est ymago illa. **S**i autem volutarie intra
uit cu misera esset extra sperauit igitur tibi
habere aliquas consolationes misericordie.
Quid autem vniuus cogitari potest q ani
mam intelligentem querere p solationem vel
habere in corpe quo ad nullam operatio
nem vti potest. hunc quidem anime nostre
multiplices cosolationes et delectationes
per operationem ad qs vtuntur corpib vel
membris eorum. **A**mplius. **S**i inuita
intrauit vno vel compellente vel cogente
sic incarcerata est. Sequit etiam ex hoc vt
iniquitas pariter et credulitas sic carceres
fabricare vel edificare anime illi nisi torto
rem eius iustum esse qntu ad hoc cosolite
rit. **Q** si saturnus tortor et carcerator ani

me illius peccauit igitur anima hec vel sa
turno vl alias. peccatrix vero anima qua
lia loqui poterit. diuinationes em et reue
lationes no loquetur obtenebrata pecca
tis. artes autem et scientias vbi didicit pter
verba autem artius et scientiaru no opor
nos alia querere cum illis habundemus.
Preterea qliter in ortu saturni potit sit
ista inclusio vel incarceration q alia hora
vel tempore. **Q** si fuerit anima huius va
gabunda non habens certam sedem vel
mansionem qua de causa spectat ortus sa
turni vt intret huiusmodi mansionem an
forte qa saturnus solus potest ei prestare
huiusmodi mansionem an quia in ortu suo
ei est cura d hospitandi huiusmodi anima
et alia hora no. **A**mplius manifestu e qa
nulla anima indiget huiusmodi corpe cz
nec eius pfectioes aut opationes p hmoi
corp adiuuari valeat vllomodo. qntum ad
ipam igitur supuacuum et psum inutiles est.
tam ingressus ei in illud tam habitatio
ei in illo. **S**it et qntu ad ipam ymaginem
nihil em boni vl melioratiois aduenire
potest ymagini ab anima vel p illa q nec
vita nec sensus nec aliqd alioru q ab ani
ma debet puenire corpib. Saturno vo q
vtilitas e ex hoc nisi forte dicat qs q est ei
veneratio ppter hoc et adoratio. **S**i ei ea
est saturni potestas vel virtus et possit da
re animam intelligentem et loquentem qd restat
nisi vt adoret et colat tanq deum verum. **D**e
hoc autem an possit cadere in bona aliquam
creaturam intetio ista et volutas vt velit ex
hiberi sibi hmoi cultu. multa tibi scripta sunt
p me. **I**n qb declaratu e tibi q ydolatria
iuria e intollerabilis et ptumelia dei altis
simi et offensio eius de grauissima. p quam
necesse e et irasci exercitib illa. et q p ei
ira pueniunt mala mortalib q nec ydola
auertere possit vlllo modorum ab eis. **A**mplius
si creat anima hmoi in hora illa in ortu vi
delicet saturni cu creatio animarum opatio
fit ppa dei altissimi nisi erit sapientia illius
si creat es hmoi corpi ereo. vl ppter illud
cu psum inutilis sit vterqz amborum pnticio
vbi bonitas ei q anima illa imperfecta cre
at qntu ad pfectioes q debet ei ee et corpe
seu p corp maxime si volutarie eaz creat.
si aut inuitus nisi eiusde potentia

Alia destructio eiusdem erroris.
Quid si dixerit quia non anima est
sed sicut spiritus est aut angelus q
in ymagine huiusmodi loquitur.

Cursus prima de vniuerso

Tam serit multas questiones a quibus se expedire non poterit. **P**rimum quia spiritus abstracti qui anime non sunt non indigent huiusmodi corporibus nec enim alijs cum nulla operatio eorum vel in corpore vel per corpus fiat. **Q**uod si in arepticijs vel demoniacis huiusmodi spiritus videantur quandoque loqui illa tamen opera non sunt eorum per se. imo ipsius hominis qui loquitur indubitanter non cogitationes suas proprias sed suggestiones demoniacas. hoc est quod pingit in ymaginatione ipsius huiusmodi spiritus et sunt huiusmodi locutiones similes mente captorum aut alienatorum sermonibus interdum. **I**nterdum autem sunt locutiones exprimentes reuelationes ipsorum demonum et inde vocantur diuinae quod cumque aut modo fiat siue per alienationem siue non semper ipse homo loquitur qui vocatur demoniacus vel arepticus quemadmodum in prophetis quia siue loquatur ex se ipsis siue ex spiritu dei semper loquitur ipse et tamen dicitur loqui in eis spiritus dei. **Q**uod autem quibusdam visum est quod diuersis vocibus loquatur ipse homo demoniacus et demonum in ipso et quia vox vero ipsius hominis clario: mihi etiam quandoque visum est ex assertionem aliquorum qui huiusmodi diuersitate vocum se audiuisse crebro mihi narrabant et putabam hanc esse causam in hoc ipsum naturalem aptitudinem et ad aptationem membrorum vocalium ad virtutem loquendi que propria est anime et propter hoc expeditius et melius vni ipsam animam membris huiusmodi quam spiritui demoniacum cui nec virtus huiusmodi naturalis est nec ipsa coniunctio et applicatio instrumentorum vocalium naturalis quemadmodum anima humana melius et expeditius virtutem ad gradiendum instrumentum naturalibus scilicet pedibus quam ligni pedibus vel instrumentum alijs in naturalibus. **N**on igitur omnibus inutilis est ingressus huiusmodi spiritus et habitatio ipsius in talem ymaginem. **Q**uod si dixerit quod hominibus utilis est propter reuelationes futurorum et occultorum ut promittunt de hijs homines vel saltem ipse factor ymaginationis hominis. **R**espondeo quia adhuc superuacua est ymago huiusmodi cum ad reuelationes hominis et diuinationes tales nihil possit penitus operari ad loquelam enim omnino inutilis est et secundum partes et secundum totalitatem suam. **A**mplius si tanta cura est saturno ut sciantur futura et occulta

per aliquem spiritum cur laborare volunt homines infabricandis ymaginibus cum per solum spiritum huiusmodi tales reuelationes et diuinationes fieri possint. **A**mplius unde venit huiusmodi spiritus non dubito quin respondeat si vel modicum de talibus nouit. quoniam de celo saturni quem admodum et aristoteles credidit sibi aduenisse spiritum de celo veneris et habuisse eum familiare familiaritate que solet haberi cum spiritibus huiusmodi. **T**hor etiam in libello detestabili quem scribit de statonibus ad cultum veneris promittit cultura illam exercentibus quia **V**eneris mittere et seipsum angelos obediens vniuersis beneplacitis eorum et iussis quare indubitanter similiter sensit de saturno videlicet quod spiritum de celo suo mitteret in ortu suo qui loqueretur in ymagine erea tunc fusa. **M**irabile autem videtur nuge credulitas vel opinio huiusmodi que facta est hominibus et cum omnia perscrutatus fueris non inuenies causam aliam que eos adhuc induxit nisi erroris quo crediderunt saturnum eius esse virtutis et potestatis ut hoc posset scilicet mittere spiritum in ortu suo qui in ymagine huiusmodi crederetur loqui et esse tantam ueneris actionem eiusdem in ymaginationis huiusmodi fusione tanquam ei caram et dilectam ut eas tanta mercede remitteret videlicet ut spiritum de celo suo mittat ymaginem eius in ortu suo fundere. quare fusio huiusmodi cultus est indubitanter saturni. **I**am autem feci te scire de cultura stellarum quod erronea est et ipsa quamque noxia sit exercens eam et quod vana sit et inutilis modis omnibus et propter hoc non oportet me in hoc amplius laborare nisi in destructione huiusmodi erroris. quod crediderunt spiritus de celis descendere ad cultores stellarum diuimodo enim ignorantes statum huiusmodi spirituum. **S**ubstantie enim abstracte omnes que immunes sunt corruptione vicio:um et peccatorum ex necessitate in statu sunt felicitatis et beatitudinis. **Q**um enim immunes sint per omnem modum a culpis. **I**mmunes sunt ex necessitate et a penis que causa culpam imrogantur dei altissimi iusticia et iudicio. **S**unt autem abstracte sunt a materijs immunes videlicet corporibus immunes sunt ex necessitate a penis que comitantur passibilitatem corporum vel potius sequuntur quare nullo genere penarum affliguntur. quia igitur nihil est quod diuidat inter ipsas et creatorem nihil est

q̄ abscondit facie eius. q̄ est in vltimitate
luminositatē et pulchritudinis ab eis qua
propter necesse ē eos videre absq̄ullo im
pedimento luminositatem et pulchritudi
nem creatoris. Tam autem patefactū est
tibi quia hec ē gloria virtutis intellectiue
et hoc est quoniam ipa est plenitudo seu pfe
ctio vltima possibilitatis ipsius. **I**uxta hūc
modum necesse est eos se habere fm̄ vtu
tem suam nobilem motiū que est volun
tas vel amor ad bonitatem siue suauita
tem creatoris quare quemadmodū irra
diantur et delectantur luminositate et pul
chritudine creatoris q̄ntum ad vim suam
intellectiuam. Sic necesse est vt implean
tur et delectentur bonitate ipsius delecta
tione q̄ merito beatitudo dicat. hec autē
est que sola beatitudinis nomine digna ē
que in vltimitate elongatiōis longe facit
ab omni molestia et implet in vltimitate
plenitudinis obtinentem. **A**lumitas autē
plenitudinis est que nihil omnino vacui
tatis incōtinenter relinquit desiderij au
tem et signū est et effectus vacuitatis spiri
tualis id ē vacuitatis cordis. quemadmo
dum ad fames et signum est et effectus va
cuitatis stomachi siue ventris. Et genera
liter omne desiderij et fames et sitis ē spi
ritualis. **Q**uare omnes spiritus abstracti
quos vel peccatum non obtenebrauit vl
malicia nō corrumpit in felicitate sunt vel
naturalis cuiusdam beatitudinis que est
vltimitas perfectionis in huiusmodi sub
stantiis vel in felicitate glorie que ē in cō
parabiliter pfectio nobilio et plenitudo
desideriorum cumulatione atq̄ iocūdiōe
Et dicunt sapientes xp̄ianorū q̄ beatitudi
nem priorem naturalem habuerunt om
nes abstracti sp̄s ante q̄ malicia peruer
terentur et caderent illi qui vocantur ma
ligni spiritus. **S**ecunda vero que p̄pria
nominatione gloria vocatur collata in
bonitate sua naturali persistētibz que
bonitas et beatitudo magna est et pfectio
multe pulchritudinis et desiderabilis sua
uitatis q̄ pauca cōsideratione atq̄ leuif
sima tibi videre facile est. **I**n ergo dilige
ter attende istas duas perfectiones et vlti
mitates ordinū suarum quas nominaui
tibi. **S**imiliter et duas visiones diuine lu
minositatis et pulchritudinis. Non enim
dubitandum est quin huiusmodi substā
cis fuerit naturalis dei cognitio magna et
lucida ante q̄ quidem eorum p̄pria mali

cia de p̄uati caderent et propter hoc hu
iusmodi cognitionem visionem dixi. **E**x
hīs igitur manifestum est. nullum huius
modi spiritū descendere vel ad loca vel
ad statuas in quibus missi sunt descende
re in q̄ sponte vel vōlūate sua. **Q**uis au
tem dubitat quin exiliū et carcer miseros
eos faciat qui inuiti tenentur in illis. **N**ul
lus etiaz dubitat quin regio ista terrestris
exiliū sit ad patrie celestis operationes.
imagines et spiritibus in eis reclusis vt
ip̄i putant carceres esse certissimum est. si
inuiti in eis teneantur. **M**anifestū igitur
est ex hīs quia non p̄pria voluntate
descendunt in istos carceres et exiliū. de
serta et quasi sp̄eta felicitate in qua sunt.
Quod si dixerit quia voluntarij descendunt
vt consulant hominibus p̄pter quid igitur
expectant ortum Saturni cum nō magis
homines indigeant vtilibus et bonis cō
silijs in illo tempore q̄ in alio. **A**mpli
us. **A**d quid requiruntur huiusmodi ima
gines nisi quia saturnus magis p̄picium
se exhibet p̄pter imagines huiusmodi. q̄
si est sunt igitur in venerationem saturni
et ita iam deuenisti ad ydolatriam ipsius
que tam tibi destructa est. ira vt nulla de
vanitate et noxietate ei relictā sit tibi du
bitatio. **A**mplius. si tanta est benigni
tas et p̄piciatio Saturni in homines cur
tam paucos tanq̄ raros mittit huiusmōi
spiritus ad consulendum eis. **A**mpli
si quot ymagines fieri possunt in ortu ei
tot spiritus mittat Saturnus poterit igitur
fieri per multiplices imaginum huiusmo
di vt vel pauci vel nulli spiritus remane
ant in celo eiusdem. **A**mplius. aut sua
det spiritibus venire in huiusmōi imagi
nes sic patas aut cogit eos. si suadet. aut
scienter igitur acquiescunt ei. aut ignoran
ter. **S**i scienter hoc est si sciunt q̄ suadet
eis subire exiliū et intrare carcerem qua
liter igitur acquiescunt ei nisi. quia stul
tissimi sunt imo dementes. **S**tulti autem
et boni simul esse non possunt et multo mi
nus beati q̄liter mali simul et miseri sunt.
tales autem spiritus et vulgos vocat dya
bolos atq̄ demonia pessima. et greci ca
codemones. **D**e quibus constat q̄ non
ad consulendum hominibus appropin
quant ip̄s sed vero ignorant q̄ noxia sit
eis huiusmodi suasio Saturni. hoc est si
uolūz cū tante tenebrositatē ignorantia vir
etiam stultissimos homines cadere possit.

Pars prima de vniuerso

Secūm hoc et ipse. Saturnus si in eadem ignorantia est stultissimus est. Si vō scit tam noxium ēē q̄ eis suadet deceptor est eorum et p̄ditor pessimus. **N** si dixerit q̄ cogit eas tunc tyrannidem violentiam exercet in eos et cogit ip̄os vt miseri fiant. q̄ p̄pter t̄ ip̄e malignissimus et ideo miserrimus quare de celo cum malignis spiritibus detrudendus. et ab optimo creatore atq; iustissimo in eodem nullatenus iustitendus. **A**mp̄. Spiritus huiusmōi ordine et iure naturali longe nobiliores sūt atq; sublimiores omnibus corporeis substantiis quare nullomō subdite eis naturaliter. **N**ō habet igitur stella saturni potestatem in huiusmōi spiritus. et ideo nec coactionē neq; cohercionem in eos. **N** si dixerit q̄ nō stella saturni cogit eos. sed spiritus qui p̄est itelle et toti celo ei et omnibus spiritibus qui in eodem sunt aut igitur ip̄i mali sunt qui rebellant p̄ncipi suo volentes ei obedire spontanei cū adhuc naturali subiectione teneantur aut ip̄e malus qui imperat qd̄ non debet. **S**i enī imperat qd̄ debet mali sunt qui non nisi inuiti ei obediunt. **S**i vero imperat qd̄ non debet malus est ip̄e et abutens pace sua. quare auferenda fuit ei iam dudum potestas illa. **S**i vero dixerit quia bonus est spiritus ille et boni subditi omnes spiritus et libenter veniunt iussi in istam regionem. et in ymages sic eis p̄paratas vt cōsulant hominibus et aliter etiā eis fiant. **S**ed quis nō suspicetur eos esse malos et diuini cultū vanissimos ambitores. quando ad p̄fulendū hominibus nisi p̄us sibi fabricatis ymaginibus descendere volunt quis nō videat q̄ huiusmōi ymaginum fabricatio cultura sit manifesta saturni.

Nō omnia ista que fiunt p̄ ymages malignissima fiant demoniorum astucia. **I**n huiusmōi igitur nihil aliud tibi opinandū est nisi q̄ ista ē malignissima astucia demoniorum vt suggerant hominib; se in huiusmōi ymages descendere vt ad earū fabricationē que reuera ydolatria est et ad obseruancias cōstellationū sub q̄bus fabricandē sunt eos inducant. hec autem omnia apte verigunt in seruitiū stellarum et p̄pter hoc cōsequenter in offensam creatoris et auersionem a cultura ipsius et veneratiōe. **I**am igitur multis experimentis cōpertū est q̄

huiusmōi demonia vel resoluebant ymages suas vel cōfringebant ad p̄ceptum verorū veri ac summi dei cultorū et fugiebant a facie ip̄orū nisi et maliciā suā clamore valido publice cōfitebantur p̄pter qd̄ de toto orbe. exceptis quibusdam barbaris p̄tib; fugata sunt et ydolatria exterminata et intelligentes populi seduciōes eorū recefferunt ab eis reuerſi ad creatoris benedictum suscipientes culturā veneratiōis ipsius. **I**n quo et facta sunt illa mirabilia q̄ et demoniis importabāt et ab hominibus quos verabāt eos de; eijciebant hoc igitur exemplū debet tibi sufficere cū eis que audiisti similibus de illusiōib; demoniorum in huiusmōi et de mirabilibus que malefici et decepti homines facere credebāt p̄ virtutes stellarū et ymagines huiusmodi. **S**imiliter et de figuris que vocant in libris suis anulos sigilla. characteres et ymages planetarū que ymagines nō sunt similitudines aliquorū animalium. sed sunt quidē characteres. hijs autē quattuor generibus tantas virtutes attribuit vt p̄pter eas totā scientiā stellarū credentur ee inuentam. **I**am autē expedit me et te in alio tractatu et declarari quia nulla est virtus verborū aut characterū p̄ ut ip̄i opinati sunt et hoc credo sufficere tibi de hijs.

De inferno.

Iam igitur puenit adhuc rationi inuestigatiōis istius q̄ inuestigauit hacten; p̄tes vniuersi corporis rei videlicet q̄ quindecim sunt partes sue sue corpora magna ex q̄bus cōstitutū videtur vniuersum istud videlicet celorū quos nominavi et numeravi tibi elemēta quatuor et corpus qd̄ p̄pheta vocauit a quas que sup̄ celos sunt qd̄ celū aqueū et aqueam regionē quidē nominant potius quia ex a;is que sup̄ octo mobiles celos erat factum. q̄ ex veritate substantie sue licet lex hebreorū de eius generatiōe vel factiōe taceat sicut de generatione aeris et ignis et iam dedi super hoc causam. quoniam nō erat intentio p̄phete neq; officiū p̄phete ri eruditus et sapientibus sed magis simplici ac nuda veritate cōmunitatē populi hebreorū instruere et de hijs que populum illum ad susceptionē legis quā ad eū ferebat et diuini cultus instruere. **N**ō autem p̄tholomeus posuit q̄busdam stellis fixis motū propriū ad succellionē signorū duo

decim et sup polos circuli signorū cogit ex
necessitate illū ponere vlt celū hūc siue orbe
reolucētē eas vlt celos plēs iuxta numez
eaz qz si vez ē necesse est magna mūdi cor
pora plura esse. Inuestigare autem et de
hīs que dixi tibi et de hoc sermone. Pro
lomei vsqz ad verum et certum et ad mo
dam difficile est mihi et longe est ab inten
tione mea in hoc tractatu sufficiat ergo ti
bi audiuisse a me de hīs rebus ea que cō
uenientiora sunt intentioni pphetice et ve
rissimiora et forstian veriora.

Stabilitio loci qui vocatur infernus.
Abinquitur ergo mihi post hoc cō
tinuare sermonem et stabilire lo
cum qui vocatur infernus quoni
am credulitas ipius vtilis est valde et er
rores circa ipm nō xii et impediētes corre
ctiones hominū a vicis suis et peruersita
te morum suorum. quare manifestū est in
uestigationem eius atqz stabilitiōē esse
ipius euidentis esse vtilitatis ad ea que p
dixi. Ipico igit quia iam clariū ubi ex alijs
veritas felicitatis animarū humanarū
quare et veritas miserie earundem et pro
pter hoc cum locū habeat certū et propriū
vera felicitas earū necesse est verū et pro
priū locum habere veram miseriam ipsa
rū. quia igitur locus suprem⁹ declarat⁹ ē
locus esse vere felicitatis iparū pueniens
est vt locus infimus sit locus pprius vere
miserie earundem. Non enim debet esse
minor distantia inter veraz felicitatē illa
rum. et veram miseriam earundem qz in
ter loca congruentia huiusmodi statibus
iparū. Maxima autem distantia nō solū
localis ē inter supremū et infimū. sed etiā
multiplicatū cōtrariarū dispositionū qles
sunt supmitas et ifinitas amplitudo et an
gustia luminositas et tenebrositas. Sta
bilitas et inquietudo et mltia alia. Infimū
autem vniuersi corporis mediū terre qd
etiam cor terre nominat. **A**mpli⁹. Qu
inueniatur in vniuerso vera felicitas ani
marū humanarū et propus locus eius
videlicet supmus que celū empireum tam
frequēter nominari audisti. Similiter in
ueniatur in eodē vniuerso medius status
et felicitas et et miserie et quasi mixt⁹ ex
ambobus et hic est status in quo sumus.
Similiter et locus ei⁹ pprius habitatio scz
sup terram in qua moramur. Inuenietur
igitur in eodē vniuerso vera miserie ani
marū humanarū locus eius pprius pro

portionabiliter put possibile est ab alijs
remotus et hee quidem rationes pene na
turales esse videntur. Tercia et ratio si
militer naturalis videri potest cum enim
vniuersum velut domus quedam sit crea
toris qui est dominus omnīū seculorum.
et rex ac rector vniuersi necesse ē vt dom⁹
eius completa sit totalitate partīū suarū
et oportunata sufficientia congruentium
officinariū. cum vero nō dubitas qz neces
sarius sit carcer in omni regali palacio atqz
habitatione pferim vbi tanta multitudo
latronum etiam et aliorum iusticiandoz

Amplius. Nulla est ciuitas ordinata
cui bonus rex psideat et bono magistra
tu regatur que non habeat locum exerce
de iusticie. Cum igitur certum sit et omnīū
phylosophoz consensione firmatum vni
uersum seu mundū esse ciuitatez dei altis
simi in qua ciues sunt homines et angeli.
hic omnis est vniuerse substācie spiritua
les abstracte exceptis demonibus malis
qui scōm statum malicie sue. et etiam locū
quem nunchabent et quez habituri sunt
iuxta fidem et doctrinam christianam nō
ciues sed exules reputandi sunt quare ne
cesse est hanc ciuitatem que deo altissimo
rectore et rege regitur et magistratui ab eo
instituto locum habere vniuersalē cōmu
nem et appropriatum exercende diuine ius
ticie. eius in qz iusticie que pcedit ex vni
uersali eiusdem iudicio. qz tibi stabilietur
in sequentibus videlicet in capitulo de re
nouatione vniuersi. et hic est locus quem
infernum intelligunt tres leges cōmunes

Amplius. Cum locum ppriū et de
terminatum habeant remuneratiōes ei⁹
et premia perennes et perennia necesse est
vt locum ppriū vindicte eiusdem ppetue
quartū ppetuitas tibi in alijs patefacta est
etiam stabilita. **A**mpli⁹. Cum inueni
atur pura felicitas animarū humanarū
et inueniatur eisdem pura miseria necesse
est vt et huiusmodi miserie sit locus ppri⁹
Ista autem habitatio in qua sumus non
est congruens pure miserie vllō modorū.
cum et lucem habeat et multa alia que in
habitantes delectantur. et licet per modi
ca felicitatis aspersione demulcet vtrūqz
atqz deliniunt. pura aut miseria nec vera
nec pura est nisi sit vniuersalis. quare ne
cesse est locum eius ppriū non solū ni
hil habere qz delectare posset aut aliqua
tenus delinire seu demulcere inhabitantes

Pars prima de vniuerso

Imo quicquid habet locus huiusmodi tor-
queat illos et aliquid miserie ingerat illis

Amp. sicut locus pure ac vere vniuer-
salis felicitatis nihil habet q̄ nō addat fe-
licitati aut glorie inhabitantiū ip̄um. Sic
necesse est vt p̄p̄ius locus pure ac v̄ni-
uersalisq̄ miserie, nihil habeat q̄ nō ad-
dat miserie, et ignominia detentor̄ i eadē

Amp. sicut possessores p̄nominatē fe-
licitatis nō solū longe sunt ab hominib⁹
malis, sed etiā cumulati sunt plenitudine
bonor̄, que desiderari p̄mittit et de q̄bus
gaudere possessores suos patit̄ huiusmo-
di felicitas. Sic necesse est prefate miserie
addictos nō solū longe esse ab hoib⁹ bo-
nis que miseriam huiusmodi vel tempora-
re vel lenire vel minuere possint, sed etiā
affligi omnibus malis vt nihil in inferno
vacet a tormento eor̄ qui creatori placere
et seruire recusauerunt. Quismodi autē
corpa habeat infern⁹ videlicet cuiusmodi
ignem, hoc em̄ manifeste senserunt q̄cunq̄
q̄ de eo recte senserūt et tres leges in hoc
manifeste conueniūt. Quismodi vero sit
ignis illē, et qualiter cruciaturus animas
nō solū corpa, et ip̄a corpa absq̄ p̄sumpti-
one et an alia corpa sint ibi et q̄ sint illa al-
teri⁹ ē inuestigatois. Et p̄pter hoc creator
b̄ndictus dedit exemplū huiusmodi mira-
biliū, creans hic in arā scilicet habitatione
ignē, q̄ absq̄ lesione corpor̄ cruciat intol-
lerabiliter animas appropinquantū atq̄
tam gentiū et dicif ignis ille ēē in regno si-
cilie vel p̄pe illud vt totaliter admiratio ⁊
dubietas huiusmodi hoim̄, q̄ admirātur
et credere nolūt, q̄ ignis q̄ vtiq̄ corpus ē
agere possit in spirituales substācias quo-
rū admiratio nō tam ridēda ē q̄ insania
reputāda et hoc ē qm̄ in semetip̄is et iugit̄
sentiūt ⁊ i alijs vidēt. Sentiūt ei animas
suas pati ab igne s̄ p̄ corpa sua vt dicunt
⁊ affligi eas nō dolore passionis sed ip̄o
cruciātu verissime passionis ⁊ multum di-
stat alter ab altero nec possūt vllō modo
negare qn̄ caro paciā lesionē ab igne sci-
licet v̄sionē aut p̄sumptionē ⁊ hoc palam
⁊ manifeste confitetur omnis anima vide-
licet se dolere se affligere, seu cruciari ab
igne, nec vllō mō dicit anima se ip̄a intel-
ligēs aut cognoscens se cōsumi ab igne ⁊
dissolui essentialiter licet dicat se ardere p̄-
pter vehementē sensū caloris. Si ergo per
corpus in quo ē, ita cruciā aia hūana ab
igne isto q̄ ē apud nos quāto fortius ab illo

infernali q̄ incōpabiliter maior ē fortitu-
dinis. **Q**uod si dixerit q̄ hoc ē p̄ corpus, s̄ nō i-
mediate patit̄ ab igne. **R**nde q̄ hoc nō
ē nisi p̄ corpus, iam inflammatū ab igne vel p̄
spiritus q̄ indubitātē corpa sunt inflama-
tas ad hoc igr̄ deducit eos ista cōcinatio,
vt a suo corpe sed inflamato vel a medijs
spiritibus inflammat̄ paciā aia existēs in
corpe q̄re immediate patitur ab ip̄o igne vi-
delicet q̄ in corpe ei⁹ inflamato ē ⁊ in spiri-
tibus. **I**nter spiritus ei illos siue ignē q̄ in
eis ē aut ardorē et animā ip̄am nihil ē me-
diū. **N**ō mirētur igr̄ de cetero neq̄ ambigant
anime hūane se posse pati ab igne il-
lo q̄ longe fortioris ē virtutē igne qui apud
nos ē visibiliter ⁊ ab isto visibili se itaq̄
re et dire sentiant cruciari. **A**udies autē p̄
me alia sup̄ questione ista si de statu ani-
mā post corpa ⁊ de statu corpor̄ reno-
uator̄ p̄ rationē q̄les in inferno futuri sūt
post vniuersale dei iudiciū tractare ⁊ scri-
berem ibi deus donauerit. **R**ecurrat igr̄
anime hūane sup̄ ista questione veritatē
ignorantes ad sensum p̄p̄iū. **S**ensu em̄ in-
diget̄ p̄cū dubio q̄ sup̄ hac re dubitant et
etiā pena nō min⁹ indiget̄ q̄re sensu simul
et pena tollet̄ h̄mōi dubitatio ab eis.

Stabilitio amenissimū loci q̄ vocatur
paradysus terrestris.

Post hec incipias loqui de paradysu
terrestri quē plantasse deus ab
inicio v̄l ad orientē legis heb̄eor̄
latoz eundēq̄ p̄pheta apte dixit. **S**ūt eni-
am de eo narrationes hystoriaḡ aphor̄
s̄ ⁊ testimoniā exp̄imētor̄ q̄ enī se vidit̄
se testati sunt et posteris crediderūt. **A**tte-
stas aut̄ ⁊ ei⁹ ēē vel essenciā q̄tuor nō lissī-
ma flumīa, videlicet geon, q̄ nūc nylus dicif
Scdm̄ physon quē nūc garigen homines
appellant. **T**igris et eufrates q̄ antiq̄ nō
min⁹ soli retinuerūt. **A**testant̄ aut̄ ip̄i ēē
paradysū p̄ hoc ⁊ indicat̄ ip̄m esse p̄ hoc q̄
ortus eor̄ nec ex marib⁹ nec ex fontib⁹ to-
tius n̄re habitationis inuenitur ēē. ⁊ labo-
ratū ē ab antiq̄s ⁊ regib⁹ egypti ⁊ etiā ori-
entalib⁹ inuestigatoib⁹ ortū nūlū qui nec ori-
inūctus ē, vel ab eis vel ab alijs s̄ hoc for-
lū inuentū ē q̄ ab extremis finib⁹ orientis
fluit, ad quos non patet accessus hoī-
bus, q̄re manifestū ē ortū eor̄ nō innotus
isse homib⁹ adhuc nō nisi p̄ p̄mos paren-
tes totius hūani generis adam videlicet ⁊
eū vroz eius, quos ibi fuisse tres leges
euidētē testantur aut p̄ spiritū p̄phete ⁊

quo erp que pphete hebreoz et legiflato
ri fuisse creditur reuelatu. Si qs autē velit
credere hystoriographis et maxime hīs
q de mūdi mirabilibus et velut hystoriaz
nature ſcēperūt nō mirabitur in extremis
pibus orientis regionē eē tante amenita
tis atq vernatie. vt ortus voluptatis et pa
radysus terreſtris a tanto ppheta. et legif
latoze merito ſic vocata cu regionē ſodo
morū ante ſubuerſionē illā famoſam cui
tatum que in ea erat paradysus vocare p
pter amenitatē eiꝯ atq felicitatem nō
dubitauerit. Sed et ſi quis attendat ea q
narrantur ab hystoriographis et hystorie
nature deſcriptozibus de amenitate et fer
tilitate quarūda regionū et locorū que in
maiori india ſunt nobilitatē etiā arboꝝ et
fructū herbarū etiā et arborū nō repu
tabit incredibile qꝯdū vel a ppheta vel
ab alijs ſapientibus dictū ē. Si em̄ vt aliq
ſcripſerūt tanta temperies tantaq cleme
tia aeris ē in pibus illis in die et tanta ter
re vt ita dicam nobilitas quō nō veriſſe
ē etiā nobilioꝝ eſſe regionē. a qua taz no
bilia flumina tam ſalubres aque taz copi
oſe manare noſcūt. Scientie quoq na
turalis aſtroꝝ pſeſſores nō tam pbabi
le q etiā certū hoc facile affirmarentur cū
iſti ſolem dicant patrē eſſe vegetabiliū illi
ho ſouem tempatiſſimū partibus illis p
ficiant. Quonia aut huiꝯmōi queſtione
quēadmodū ſi quereretur an yndia ſit v
egyptus cū paradysum om̄is recte intelli
gens eē nō minoris amplitudinis aut lati
tudinis q tota maior india vel egyptꝝ vt
pote totius hūani generis habitatoꝝ pmi
tus deputatā et pmiſ hominibꝝ a de ſcꝝ et
eue illuc introiuiſſet ad habitandꝝ et cō
morandꝝ aſſignatā. quare ſicut abſqꝝ vl
la dubitatiōe creditur maior yndia vl egyptus
eē p aſſertionē narrantū q in pꝝ fue
rūt vel eas viderūt vel habitatoꝝ earꝝ
vel qui ab hūmōi narratoribus audierunt
ſicet de paradysō credendū eſt ipum eſſe.
Amplius. Iſta queſtio pculdubio et
ſenſu indiget et pena. ad ſui determinati
onem certiffima. Non ei ſcibile ē facile ni
ſenſu paradysū eē. pena vero indiget quo
nia incredibiles eē ſermonibꝝ tantū pphete
imo ſpiritui dei eiꝯqꝝ oraculis ſcēlꝝ ma
niſeſtiſſimū ē et peccatū in creatore grauiſ
ſimū. ideoqꝝ om̄i pena ignis et gladiꝝ ple
ctendū et exterminandū. Amp. nō ē du
bitū qn famoſū ſit paradysū eē famoſū in

qꝝ famoſitate q iam ex milibus annorū et
amplius illeſa om̄ino iam durauit. fama
autē que vel falſa ē vel aliqd habetur fal
ſitatis ab opinione hominū nō ſolū obli
uione ſed etiā pꝝtraria opinione et certitu
dine cadere conſuevit.

Deſtructio erroris quorundā ponētiū
paradysum regionē eē a tota terra diſtan
te et vſqꝝ ad lunare circularem eleuatum

Opiniones ho hominum breuis in
tellectus et pauce exercitatione in
rebus naturalibus et doctrinali
bus circa hec errores multas induxerūt et
queſtiones plurimas reliquerūt. Quidā
nanqꝝ dixerūt paradysum regionem eti
am a tota terra que in medio celi ē. Sicut
alibi didiciſti longe tractu terre maris aer
riſqꝝ diſtātem et vſqꝝ ad lunare circulus
eleuatam. Hoc autem nec natura patitur
nec ratio. pꝝmū quia tantam molem aer
ſuſtinere nō poſſet. quare ab initio ſue cre
ationis tam ingenti ponderoſitate corru
iſſet. et totam terram ac maria concuſſet.

Ampliꝝ. Iſta regio eēt in igne elemē
to totaliter. Jam enim patefactum eſt tibi
in hīs que pceſſerunt quia ignis elemen
tū eſt inter aera et celum lune. Impoſſibi
le igitur eēt ibi viuere vegetabilia qꝯnqꝝ

Ampliꝝ. Terra illa ex neceſſitate indu
ceret eclypſim tam lune qꝝ ſolis aliꝝ maxi
me in partibus orientalibus quemadmo
dū in extremis finibus armenie maior et
indiemaioris. Nihil autem adhuc audi
tum eſt de huiꝯmodi eclypſibus. Q. ſi
quis dixerit quia terra illa regio paradysū
continua nō eſt terre noſtre habitationis
ſed mare eſt intermedium vel aer. quali
ter ergo illa quattuor flumina taz magna
veniunt ad terram noſtre habitationis p
mare enim tante latitudinis et pfundita
tis non eſt poſſibilis tranſitus fluminibꝝ.
Si ho aer tñ eſt intermediꝝ. Neceſſe igit
eſt terram noſtre habitationis aut ſub ipa
regione paradysū poſitam eſſe in parte vl
in toto aut pene contiguā eidem eē et tunc
de terra noſtre habitationis videretur re
gio illa qꝝ nondū eſt auditum. Si ho ſo
lus aer eſt medius inter paradysum illū et
terraz noſtre habitationis nō poſſunt igit
tur cadere flumina illa ſuper terrā noſtre
habitationis niſi valde modicus aer eſſet
medius. medius dico qui faciat diſtātiā
latitudinis non altitudinis. Si vero con
tigua vel continua eſt regio paradysū nſe

¶ Pars prima de vniuerso

habitationi non erit igitur forma terre cum omnibus partibus suis terrestribus et marinis spica imo forma eius esset oblonga. **T**am autem declaratum est tibi alibi quod figura terre huiusmodi est et adhuc etiam apparet tibi per aspectum in omni eclipsi lune. id enim quod obscuratur de luna in omni articulari eius eclipsi arcuale est hoc est arcu terminatum ex quo manifeste apparet vmbra terre pyramidem esse rotundam. Impossibile autem est corpus non sphericum iacere huiusmodi vmbra. quare manifestum est per hoc paradysum terrestrem partem esse magnam totius corporis terre. et esse in extremis finibus orientis et est veri simile quod ipse sit extremitas terre a tpe orientis.

Propter quam causam creatus est paradysus terrestris.

Habet autem questionem multam propter quid creatus est. Si enim videretur esset habitatio hominum propter aliud enim creatus esse non videtur cum presciret creator quod homines non erant ibi moraturi per diem integrum. Non videtur igitur creasse illum propter tam breuem moram habitatois cui ergo vsui creauit ipsum. **D**e aliis quidem animalibus manifestum est quia cum eiciuntur de habitationibus suis siue per venationem siue per aliam viam quia creator substituit alia nec inuenitur locus congruens habitationi animalium. quem ipse non repleat animalibus illi congruentibus non reliquit igitur paradysum nobilissimam regionem vacuum.

Amplius post eiectionem et casum angelorum de celo empireo curauit secundum doctrinam christianam restaurare ruinam illam et replere loca celi empirei quod vacua remanserant animabus sanctis quomodo ergo non similiter fecit in paradysio terrestri quomodo credendum est eum voluisse tam nobilem habitationem tam preclara opera sua lignorum et fructuum ociosa esse et hoc perpetua. Tu ergo debes aduertere quia quocumque modo plato et platonici putauerunt infernum esse regionem istam generationis et corruptionis et poete in hoc assenserunt propter causas quas audies in sequentibus. Sic elyseos campos et tempe somniauerunt paradysum quemadmodum esse terrestrem. Ego autem dico hic quia locus paradysi non est habitatio congruens hominibus pro statu in quo modo sunt.

et hoc est quoniam delicie corporales valde noxie sunt animabus humanis. **I**nebriant enim illas et alienant a veritate et rectitudine. et inducunt eas in oblivione creatoris et illaqueant eos atque captiuant et inducunt eas in seruitutem omnimode corruptionis. **C**ontraria vero deliciarum corporalium purificant atque clarificant et abstringunt ab eis crassitudinem atque rubiginem vicioz et malorum passionum quapropter utilis est multipliciter animabus humanis habitatio respectu miseris nec oportet vel queratur a me propter quid ergo creator sapientissimus posuit adam et vxorem eius in paradiso deliciarum si delicie adeo noxie sunt animabus humanis. **T**am enim innui tibi quia delicie corporales non poterant predicta nocumenta. vel alia inferre mentibus eorum propter puritatem et bonitatem atque fortitudinem nature ipsorum quocumque admodum vides quia vinum licet fortissimum quosdam ex hominibus inebriari non potest propter bonitatem complexionis ipsorum bonamque dispositionem capitis eorum quosdam autem licet debilissimum et admodum sumptum statim inebriat propter moliciem complexionis ipsorum et debilitatem capitum eorumdem. **S**ic factum est in toto genere humano postquam natura humana in adam et eius vxore corrupta est et infirmata omnes corporales delicie facte sunt eis in vinum vehementis inebriationis et in augmentum corruptionis et egritudinis in primis parentibus adam scilicet vxore eius. **D**e hoc vero quod dicit quia debuit creator benedicere alios homines in paradysio substituere scilicet incorruptos quibus habitatio illa deliciarum congrueret. **R**espondeo quia meliores et incorruptiores quam adam et vxorem eius naturaliter fieri non poterant quare verisimile est quod idem de illis accideret quod de adam et eius vxore iam acciderat et per hanc viam iret res in infinitum. **S**i vero dixerit quia possit eos deus custodire bonos et immaculatos. **R**espondeo quod dicit sed precelegit diuina sapientia et bonitate. potius ex malis hominum bona elicere quam mala illa esse omnino non finem ex causis quas audies in tractatu singulari de prouidentia et cura ipsius quibus vniuersum administrat et regit. **D**e hoc autem quod querit ut quid deus preclaram illam habitationem nobilissimam lignis et fructibus prestantissimos ociosa esse per

petro sunt. Jam in parte respondi tibi su-
per hoc quia in hominibus in statu in quo
modo sunt et fuerunt a tempore corrupti-
onis scilicet priorum parentum noxia valde
ac perniciose est paradysi habitatio. mul-
ta autem sunt usus et utilitates regionis il-
lius lignorumque et fructuum eiusdem. Et
prima et precipua utilitas illorum est. qua
ut possunt potentiam sapientiam et boni-
tatem creatoris insinuant innuunt et loquuntur
non quidem vocibus audibilibus sed
ipsa veritate bonitatis pulchritudinis et mi-
sericordie sue que causa est et finis commu-
nis creationis omnium. Secunda est com-
plementum atque perfectio vniuersi corporis
rei cui si deesset multum detractum esset non
solum perfectioni ipsius sed etiam decori.
Sunt et alie utilitates sicut eruditio homi-
num et correctio dum enim audiunt ami-
sisse se habitationem tam nobilem et hoc
irrecuperabiliter et eruditi ex hoc debent
et provocari ad obedientiam creatori et de-
terreri a similibus culpis illi propter quam
patria illa hereditas ablata est et miserie
presentis exilium irrogatum. Quod si dixerit
quia inutiliter creat ibi creator fructus tam
nobiles cum non sit qui comedat de eis.
Respondet ei quia nec de omnibus arbori-
bus que in habitatione nostra sunt sunt
edificia vel utensilia nec de omnibus lapi-
dibus qui sunt in lapidicinis construuntur
parietes aut turre aut propugnacula. Sed
et quanta multitudo est piscium marino-
rum et fluuiatilium de quibus nemo velt
tur quot etiam fere quas nemo venat quot
insuper et quante copie auri et argenti ali-
orumque metallorum sunt in metallis fadi-
nis que inde non extrahuntur. Nec tamen
propter hoc inutiliter omnia hic creavit ali-
quissimus has enim copias et similes crea-
uit iuxta diuicias bonitatis sue et immen-
sitatem largitatis non iuxta mensuram au-
aricie et cupiditatis hominum aut etiam ne-
cessitatis. Quis exemplum vnum est in
rege preclare aut preclaro. qui non largi-
tur munera sua secundum merita vel necessita-
tes recipientium sed iuxta munificentiam
principalem tanquam non attendens solum
modo quanta et qualia meruerunt vel quanta
aut qualibus indigeant recipientes. Sed
magis quanta et qualia deceat largiri ma-
gnificentiam ipsius. Aliud exemplum est
de patrefamilias dapilli hoc autem est lar-
go in dapibus qui non attendit quanta vel

qualia comestituri sint et inuitati sed quanta
et qualia apponere quam splendida mensa
deceat largitatem ipsius. Tercium exem-
plum est in fonte copioso et abundanter
inundante cuius aqua non fluunt iuxta me-
suram sitis et possibilitatem habendi vel
hauriendi bibentium inde vel haurienti-
um. Quartum exemplum est in sole qui non
lucet pro capacitate oculorum videntium
neque etiam illis solis qui eum videre vel
intueri possunt. sed irradiat super omne il-
luminabile pro copiositate luminositatis
sue. Quintum exemplum est in igne qui
non calefacit providentia calefieri volen-
tium. imo iuxta fortitudinem et virtutem
caloris sui. propter quod intendit et ignit etiam
calefactibilia quibus obuiauerit.

De ligno vite quod est creatum in me-
dio paradysi scilicet propter quid lignum
vite dicatur.

De ligno vero vite questionem habet
propter quid lignum vite dictum
sit et dixerunt sapientes hebreorum
atque christianorum. quia virtus ligni illius vi-
talis erat. hoc est vite conservatiua ut quoniam
diu homines illo ligno vescerentur a mor-
te corporis immunes penitus seruarentur.
Quod si dixerit quis quia hanc virtutem habet
omnes sani cibi Respondet quia reuera
ita est sed ad modicum et ad tempus bre-
ue. non autem imperpetuum lignum vero
vite virtutem habebat huiusmodi ut etiam
imperpetuum vitam conservaret ex illo ves-
centium. Si esset diuine voluntatis bene-
placitum ut tam diu essent homines in pa-
radiso terrestri. et ipse exigentibus culpis
eorum penam mortis inferre eisdem. vel
transferre in paradysum celestem ac spiri-
tualem per mortem corporum non prouideret
quoniam per aliam viam hanc transla-
tionem per beneplacito suo facere possit. Quod
dico propter hoc quia questionem habet quanta
mutatio valet a statu habitationis
paradysi terrestris ad gloriam paradysi ce-
lestis sine morte corporis fieri potuisset. hoc
tamen indubitanter verum est quod si per mor-
tem translationem huiusmodi creator om-
nipotens statuisset mors illa penalis om-
nino non esset. et hoc est quoniam causa
moris. id est peccatum non precessisset. hoc
autem vnum est eorum que perscrutatus
investigando reseruo tractatus de renoua-
tione vniuersi. Hanc autem tibi fabulis et
deliramentis hebreorum quibus nec ali-

gnationes feblicitantium errare et in credulitate comparabiles sunt. Una est autem ex deliramentis eorum quod arbor sine ligni vite in altitudine habeat iter quingentorum annorum. quapropter grossicies eius. hoc est trunci vel stipitis eius. maior erat grossicie totius terre. Aliud deliramentum est quod dicunt arbores vite ambulasse. Sicut et alia multa non minus erronea et incredibilia et risu digna vel potius irrisione quam ipsi tolerabili cecitate non solum opinantur esse vera sed etiam paruulis et insipientibus dogmatizant. Si quis autem querat quodammodo lignum vite per fructum suum virtutem habebat conseruandi vitam corporalem in corporibus tunc incorruptis et necessitate moriendi nullatenus abdictis vel etiam addictis propter peccatum ipsorum attendat quod mirra et aloë et balsamum atque sal et multa alia etiam corpora hominum corrupta. et quod plus est mortua multo tempore seruauit a corruptione putrefactionis. multo etiam medicine vitam plungant vel conseruando naturalem humiditatem et vitalem calorem vel purgando seu reprimendo ea per que corpora humana morti maxime appropinquant. Quidam vero per renouationem quandam sunt enim quedam habentia renouatiuam virtutem. sicut carnes serpentum vocantur tunc experimento istud cognoscere potes atque narrationibus multis que inter homines audiuntur et ego de plurimis notissimis et famosis et maxime propter quia scilicet renouationes istas in seipsis habuerat audiui talia. non est igitur mirabile si arbor vite vel fructus virtutem eius habebat conseruatiuam vite humane.

Ustabilis loci qui purgatorium appellatur in quo anime humane purgationes in vita ista inceptiua et non completiua perficiunt.

In loco vero purgationis animarum quem purgatorium vocant an sit proprius et deputatus purgationi animarum humanarum seorsum a paradiso terrestri et inferno atque habitatione nostra questionem habet. Verum quoniam manifestum est in quibusdam animabus multa restare purganda post mortem corporum suorum. antequam purgatione hic prepleuerint quam penitentia est secundum doctrinam christiana vel subito et iprouisa morte rapiunt siue

per gladium. siue per suffocationem siue passionis alicuius vehementia. que citissime interficit necesse est restare ut compleatur id quod restat et deest de purgatione sua. quare et locus nisi hec fiant necessarius est et hoc est quem purgatorium dicunt. Si quis dixerit quia non restat agendum post hanc vitam de purgatione animarum sed statim ubi a corporibus exeunt vel ad celos euolant si absque culpa mortali sunt vel si culpa mortalem habent ad inferos rapiuntur dico quia non dubium est intelligentibus peccata quedam leuia esse pro quibus infernalium supplicia non debentur. In huiusmodi autem peccatis impossibile est eleuare in celum. quare alicui necesse est purgationem istam fieri et ita in aliquo loco hic autem est locus quem querimus. Si dixerit quia huiusmodi peccata deponuntur cum ipso corpore et sola depositione corporis dimittunt animam humanam mundam et liberam merito quare ab eis propter quid non et maiores culpe mortales erimuntur ipsa depositione corporis. Amplius manifestum est quedam vicia inherere tenacius animabus humanis et quasdam passiones difficile mobiles et per contrarias consuetudines paulatim minui vel remitti donec radicitus extirpentur. Sic se habet ex necessitate et de maculis que ex huiusmodi relinquuntur in animabus de huiusmodi igitur maculis quod momentanea et subita depositione corporum abstergi. Amplius. Quedam culpe mortales facilius deferuntur quibusdam leuibus. facilius enim penitet quis ab homicidio. vel latrocinio quam a risu nimio vel delectatione cibi et potus et hoc est quoniam peccata illa grauissimo horrore suo deterrent et diffugant a seipsis. Illa vero suauitate sua animas nostras alliciunt et detinent. quare si ista leuiora tam facile relinquuntur ut sola morte corporis deleantur. quanto fortius illa que constant esse minoris adherentie ac tenacitatis. Amplius. Non est dubium quin peccata omnia que vocantur actualia voluntate seu voluntarie contrahantur quare contraria voluntate necessario deferuntur. In eis autem que dixerim videlicet qui subito moriuntur locus non habet voluntas contraria quia nec etiam cogitatus de correctione vel emendatione. Secum igitur deferunt anime humane huiusmodi peccata cum igitur nec cum eis trans

ferantur ad celum nec p eis detrudantur
in infernum necesse est eas expiari anteq̃
in celestem gloriā transferantur. Et igitur
locus ubi purgatio ista siue expiatio fit
animarum. **A**mplius. Quis manifestū
sit nō omnia peccata equalia esse nec du-
bium sit peccata expiari posse vel per pe-
nam vel per penitenciam inequalia autē
peccatorum expiationes equales esse nō
possunt quēadmodū nec econuerso scz in
equalium eq̃les. equales inq̃ vel tempo-
re vel grauitate vel asperitate. quare si que
anime equalia habent peccata et simul in-
ceperint expiationis peccatorum suorum
facere vel impossibile erit alteram prius exi-
re de corpore suo q̃ alteram vel alteri ex-
piatio complebitur post exitum a corpore.
Manifestū autem est quia nō est im-
possibile altera prius exire de corpore suo q̃
reliqua. Similiter non est impossibile
vtraq̃ exire ante completam expiationem
Quod si autem completam expiationem
alterutra exierit. vel vtraq̃ complenda
igitur erit expiatio huiusmodi in futuro. et
propter hoc in aliquo loco et hic est locus
qui queritur hic. Si vero dixerit q̃a post
q̃ inceperit purgationem necesse est eam
morari in corpore suo. donec eam consu-
mauerit ergo medio tempore non posset
occurri homo ille vel aliter mori q̃ est ma-
nifeste friuolum. Attestatur autē ei q̃ di-
co latinorum ritus antiquissimus qui ex-
piationes huiusmodi seu purgationes fa-
cere consueuerunt anni sui mense secundo.
Unde et nomen illi mēsi inde imposue-
runt februarij illum vel februarium nomi-
nantes. Similiter et si quis sacra plutonis
antique scrutari voluerit inueniet ibi plu-
nia que adhuc faciunt quāq̃ huiusmodi
cultus et sacra non solum vanissima sint.
sed etiam deo altissimo odibilia et irā ei
contra mortales provocantia. sicut per me
alibi didicisti. **A**mplius. Inter culpas
grauissimas que mortales vocantur est ex
necessitate via et medium ppter quas pri-
mam felicitatis eterne redditur alioquin
esset reuersio siue conuersio ab illis ad vir-
tutes huiusmodi hoc autem est impossi-
bile manifeste videlicet non esse reuersio-
nem a malicijs ad bonitates. ipa em̃ ani-
me humane mutabilitas non patitur ali-
quem hic immutabiliter esse bonū vel ma-
lū. Similiter neq̃ dei altissimi misericor-
dia aut iusticia. **A**mplius. Quicquid errori

sensūs ipse et experientia frequentissima co-
tradicit cū manifeste quotidie videas et
bonos malos fieri et malos bonos vlti-
matione vel flagellatiōe et diuini numinis
adiutorio. Malos autem non dico fieri
quosq̃ nisi ppria adinventione vicia em̃
et peccata adinventiones eorū sunt. in qui-
bus sunt non adite vel indite vel innuise
Si autem medium est et via atq̃ reuersio
a malicijs ad bonitates et a vicijs ad vir-
tutes. **M**anifestum est quia illud medi-
um et via non est nisi purgatio et expiatio
qua de causa necesse est per expiationem
minui vicia atq̃ malicias animarum hu-
manarum minui inq̃ q̃ntum ad opera et
q̃ntum ad cogitationes et passionēs. atq̃
debilitari habitus malos per contrarias
consuetudinem. ita vt iam non ex ipis p-
cedant actus mali siue interiores siue ex-
teriores donec radicitus extirpentur et sic
facilis ingressus virtutibus in animas hu-
manas quartū aduentu anime ipse confor-
tentur decorentur et velut renouato ex in-
timis iuuenescant. et hoc idem interdum
fit hic possibile tamen est ipi creatori ani-
marum subito animas quas voluerit ex-
purgare. et qualiter hoc fiat iam dixi tibi
in tractatu singulari de hoc. qui est de iu-
stificatione malorum et penitentia. hic au-
tem intentio mea est de expiatiōe anima-
rū. q̃ ē de diuina iuria satisfactio et expia-
tio hoc ē et aīay hūanay emēdatio et diui-
ne ire placatio oīa autē ista puenientissime
fiunt per afflictionem que vocatur purga-
toria ppter hoc. Nemo enim est cui non
manifestum sit et terrena et mala desides-
ria extinguī per afflictiones. et hoc ipsum
attestatur natura que docet non solum ho-
mines filios suos et aliter subditos p fla-
gella et afflictiones corrigere et auertere a
vicijs et peccatis. sed etiam multa anima-
lia. **A**mplius. Si creauit creator altis-
simus ignem quo purgantur metalla cur
incomparabiliter maior sit ei cura de pur-
gatione animarum humanarū quomo-
do non creauit et ignem quo anime pur-
garentur humane. **N** si dixerit q̃s quia
sufficit afflictio plenitudinis et dolor inter-
nus spiritualis quem habet vere penitēs
pro q̃ peccauit. **N**erum vtrūq̃ dicit quia
sufficit quandoq̃ et hoc est cū vehemens
et fortis a deo fuerit habensq̃ perfectiōes
quas alibi tibi scripsi. **N**erum si paucū fue-
rit et paucē afflictionis non sufficeret ad istā
Job iij

¶ Pars prima de vniuerso

expiationem quare necesse est vt adiuue-
tur hic donec suppleat quicquid deest hu-
iusmodi expiationi. q̄ si hic. id est in vita
ista factū nō fuerit necesse est vt post hanc
vitam apponatur supplementum. **A**mplius.
Quoniam iam stabilita est alibi ti-
bi penitentia que est indubitanter purga-
tio animarum humanarū et placatio dei
altissimi. **M**anifestum est tibi per hoc
quia animabus post corpora est expiatio
et purgatio de necessitate cuius possibile sit
et manifeste contingat multas penitendi-
as in vita ista nō compleri quapropter ne-
cesse est vt post hanc vitam compleantur
que enim clementissimi creatoris adiuto-
rio purgari ceperunt hic impossibile est re-
manere impurgatas autem enī est in po-
testate earum positum postq̄ corporibus
exute sunt vt compleant purgationes hic
inceptam. aut non est. **S**i sic ergo cuius tan-
to libentius quanto propinquiores se vi-
dent glorificationem sue. hoc merito faci-
ant tanto q̄ liberius et expeditius quanto
ab ipso corpore et impedimentis que ex p-
te corporis. et a vita mundi istius liberate
sunt necesse est eas perficere in vita illa ce-
ptam in p̄senti expurgationem. quare ne-
cesse est esse locum huiusmodi purgationis
bus deputatum. **S**i vero non est in pote-
state eorum cum manifestum sit eas pur-
gationem suam desiderare et modis om-
nibus velle nihil verisimilius aut credibi-
lius est q̄ clementiam creatoris satisfacere
tam pijs desideriis earū et supplere eis
omnipotentis virtute sua q̄ ipse sine eiusde-
adiutorio nec etiam incipere potuerunt.
Quod si dixerit quia culpa earum fuit vt
q̄ nimis tarde expurgationem huiusmodi
inceperunt. vel q̄ desidiose nimis et negli-
genter in parte ista egerunt. alioquin eas
potuerūt perfecisse. **D**ico quia homo iste
omnino ignorat et virtutem vere peniten-
tie et ipsius penitentie veritatem nō enim
ē vere penitens. nisi qui omnino auersus
est corde et voluntate a malicia sua hoc ē
a vicijs et peccatis et ad deum conuersus
et eidem adherens toto corde talis igitur
iam deseruit maliciam penitus et appre-
hendit bonitatem. factusq̄ est bonus to-
taliter interi⁹.quare vel nihil restat in eo
expurgandum interius nisi forte leues ali-
que culpe vel forsitan aliquid eis pacien-
dum restat per quod satisfaciatur dei bono-
ri atq̄ iusticie et huiusmodi passionibus no-

minauit tibi penas purgatorias et penite-
tiales tu etiam nosti consuetudinem que
apud homines est qui volunt sibi satisfacere
p̄ irrogatis iniurijs per penam aliquam
vel condignam. vel minorem. et hoc est
cuius clementes sunt homines et iusti amant
autem penam huiusmodi non liuore vin-
dicte. sed amore iusticie quod est cum vi-
derint eam emendatoriam et correctoriam
patientium et multo amplius amarent eas
si viderent animas exinde purgari et de-
corari quia igitur tales intelliguntur pene
purgatorie que ceptam in hac vita purga-
tionem penitentialem perficiant et supple-
ant. leuesq̄ ac velut desuper asperlas ma-
culas leuium peccatorum abstergendo ani-
mas purificent et decorent necessarie sunt
multis animabus et per eas diuine satisfi-
cit iusticie pariter et clementie vt supra te-
tigi tibi necesse est animabus huiusmodi
corpora et tempus et locum habere huius-
modi expurgationis. **Q**uod si dixerit q̄
quia clementissimus ac benignissimus crea-
tor non amat vel querit tormenta. et cru-
ciatus animarum cum ipse sit essentialiter
atq̄ fontaliter misericors iam in alio tra-
ctu satisfeci tibi super hoc et iterum dico
quia creator sublimis et benedictus sicut
essentialiter ac fontaliter ē misericors sic ē
essentialiter ac fontaliter iustus et propter
hoc sicut non querit penas animarū aut
cruciatum per se. **S**ed quia multipliciter
vtilis animabus et salutaris. **S**ic nō que-
rit eas quia tormenta sunt animarum hu-
manarum hoc enim intentio crudelitatis
est dyabolice. sed potius quia iuste et bo-
norum suo convenientissime inquantū enī
iuste et bone sunt. **S**icut iusticia inquantū
iusticia bonitas. **S**unt etiam decore quo
niam decent et iusticiam eiusdem et meri-
ta patientium vel patientes ppter merita
mala quanta vero sit pulchritudo iusticie
inde manifestū est tibi quia tam vebeme-
ter diligitur ad eam intueri p̄ualent et vi-
dere q̄ vtilis autem et q̄ salutaris sit ho-
minibus in parte ista dei iusticia quia sine
tu future purgationis etiam alias non de-
territ penitentialem purgationem et faci-
lius et citius in presenti vita incipiunt atq̄
diligentius et strennuius psequuntur ac
satagunt consummare anteq̄ vita ista de-
fringantur.

Alia stabilitio loci in quo purgantur anime defunctorum que purgabiles sunt

Quod autem fidem indubitam facit de purgatorio et purgatione huiusmodi visiones sunt et apparitiones animarum seu hominum qui in huiusmodi purgationibus existentes post mortem corporum suorum apparuerunt tam multi et tam sepe et amicis suis ut adiuvarent eas et eis suffragia procurarent. Similiter et premortuentes eos ut sibi a futuris suppliciis precarentur. Apparuerunt similiter et viris sanctis multi petentes ab eis suffragia sua vel ab amicis eorum ea ipsis fieri procuraret faciant et ad hoc testimonia redimuntur hoc enim est qui de morte corporis resurrexerunt qui statim animarum et prophetarum et aliorum in predictis purgationibus existentium narraverunt et testificati sunt prout inuenire poteris in gestis sanctis et narrationibus christianorum de huiusmodi apparitionibus petitionibus et querelis promissionibus et revelationibus que non solum auditu locum de sunt sed etiam viles ad modumque salutare multumque proficientes ad correctiones hominum a suis viciis et peccatis vehementer provocantes ad amorem sanctitatis et desiderium eterne felicitatis. **A**mplius. Non est lex de tribus magnis legibus que in purgationem animarum post mortem corporum non conficiat et etiam gentes que leges non habent. neque creatoris benedicti notitiam vel fidem et semper intenderunt et adhuc intendunt suffragari animabus defunctorum et adiuvare eas ut liberentur et transferantur ad celos vel in deos etiam tanquam defuncti. gens vero christianorum et orationibus et elemosinis et sacrificiis omniumque genere porum operum credit adiuvare animas defunctorum usque ad diem universalis iudicii non quidem omnes usque ad perfectam liberationem et expurgationem. non enim credit sic esse purgabiles eas que iam in inferno detinentur. Similiter neque animas parvulorum qui preter baptismalem sanctificationem a suis corporibus exierunt eas vero solas ad perfectam purgabiles que penitentes ut supra dixi in alterum seculum migraverunt huiusmodi solis potest esse ad liberationem omniumque modam predicta suffragia ex hac vita in

alteram que cum iustificatione seu iusticia penitentiali ex hoc seculo transierunt in alterum. Restat igitur ut qui expurgationes siue expiationes istas negant animarum post corpora vel concedant omnes animas vere hic penitentes solam penitudinem et iustificationem interiore abque aliis operibus et satisfactione sufficere vel non. **Q**uod si sufficere credunt necesse habet confiteri superuacua esse opera huiusmodi videlicet que penitentes per peccata suis in omni lege agere consueverunt. **S**icut orationes obsecrationes que et sacrificia facere vbi que noscantur. **A**mplius. Manifestum est non omnes penituntiones interiores equales esse nec omnia vicia vel peccata. Aut si igitur determinatum est quantitas huiusmodi penitudo siue afflictio et dolor penituntionis sufficiat ad plenam expiationem animarum perfectamque reconciliationem ad creatorem aut non est determinatum. **Q**uod si dixerit determinatum esse quantitatem necesse habet hoc intelligere altero duorum modorum quorum primus est ut intelligat unam aliquam quantitatem doloris penitentialis que sufficiat per omnibus eque videlicet per magnis vel per parvis peccatis. ita ut non sit necesse penitentibus aliquid amplius agere pro eorum reconciliationem creatori. Sequitur ergo ut si forte maioris quantitatis fuerit dolor quam sit illa determinata partem habeat superfluam. et etiam quod iniustus sit iustificator animarum deus altissimus qui maiorem infert penam doloris penitenti quam exigant culpe illius. **Q**uod si dixerit quia additur dolori ultra debitum et exigentiam culpam additur in perfectum virtutum et in medicinam. Utrum utique dicit sed de dei iusticia non se expedit vel absolvit. Neque enim humana iusticia hoc patitur ut per inaequalibus delictis equalis iusticia fiat et quod per uno et per multis vel equalibus vel maioribus pena et eadem infligatur quanta magis ergo iusticia divina hec non patietur. Alter vero modus est ut intelligat determinatam esse penam penitentiali in quantitate ita scilicet quod unicuique peccatorum debeat per penam non una scilicet omnibus. sed maioribus maior et minoribus minor. **I**ntelligo autem hoc quod pena penituntionis in vindicta et ex iusticia sola possibile est forte quod dicitur si huiusmodi penitudo si vera est atque perfecta

Ars prima de vniuerso

habitatē perfecte iustificat animā siue hominē et deo reconciliat eundē, vere enī penitens interi⁹ vere reuertēs ead vias rectitudinis, quare vere est auertens se a malis in quibus est et que fecit propositū et voluntate in bonitate est et bonis que deseruit. Quanta autem penitudo hec penitentem facere faciat ipsum iustificat deo et ipsum conciliat et coniungit. Non est autem dubium quin clementissimo creatori longe plus placeat penitudo interior et penitencia exterior, et hoc est quia longe melior utpote vicij et peccatis essenci aliter contraria ipij anime humane vicinior ut eius mundatio ac decoratio ipsius et creatoris immediata operatio ipsarū animarū reformatio spiritualis possibile autem est eaz tantam esse hoc est tante afflictionis et doloris, ut aliam penam ab ipso penitente diuina iusticia nō requirat plerumq; autem diuine iusticie per huiusmodi penitudinem non satisficit totaliter et ideo necesse est ut suppleatur vel iteratur penitudinibus vel exterioribus exercitationibus. **A**mplius. Qui peccauit et intus et exterius et corde scilicet et opere nōne dignum et iustum est ut satisficiat intus et exterius aut saltem eousq; intus ficut tetigi tibi ut sufficiat penitudo interior ut exterior satisfactio merito non querat. **Q**ui dixerit quia non oportet hoc ita esse quoniam exterior satisfactio posset eē tanta scdm hoc q; interior non esset necessaria. **R**espondeo non esse verum, quia exterior exercitatio nec nomine satisfactōis digna est ut vnq; deo accepta nisi de radice interioris pcesserit. **M**odis igit om nibus necesse est locū esse purgationibus futuris deputatū ppter iniurias animarū quarum hic purgatio iuxta qd tibi dictū est non expletur. **Q**ui dixerit quia non decet creatoris clementiam ita exactricē esse penarum maxime penitentium animarū. **T**am respondi tibi in hoc qualiter decet et qualiter est decorum et feci rememoratio nē bonitatis iusticie et pulchritudinis eiusdem. **E**t nunc addo tibi quia creator non intendit aliquid ppter aliqd aliud a se s; opat q; decet ipm q; decet ipm et nihil magis decet ipm q; clementia et iusticia et tam clementie opera q; iusticie etiaz per se debita sunt. p se bona, per se decora et ppter hoc ppter semetipsum operatur illa creator: optimus licet unimire vtilitates et im-

mente proueniant ex eis hominibus.

Alia declaratio purgatorij.

Debes autem scire q; qui negauerunt esse purgatorium et purgationes istas animarum ignorauerunt penitenciam et eius esse, est enim penitencia siue penitudo interior iudicium spirituale in quo iudicio anima peccatrix accusat se, testificatur cōtra se, iudicat cōtra se videlicet se esse dignā tormentis atq; supplicij infernalibus p eis que male gessit postremo exequitur iudicium propriū contra se videlicet, torquendo se non solus spiritualiter modis qui tibi alias declarati sunt per me, sed etiam corporalibus afflictionibus qualia sunt **I**eiunia, labores flagella et alia huiusmodi que facit exercitationes nominant. et cum videt quia omnia ista non sufficiunt ad plene satisfaciendum iusticie creatoris instat orationibus et obsecrationibus apud clementissimum creatorem implorās eius misericordiā ut ignoscat ei merita supplicia. **E**tiam declarauī, quia nulla est afflictio, nullum tormentū qd hic penitētes infligant, quo non maiora incomparabiliter debeantur peccatis grauib; quibus anime humane separantur a deo. **S**ed neq; honores quantumcūq; sint equari possunt vel cōparari contumelijs et iniurijs que peccatis huiusmodi deo altissimo irrogant. **D**eclaratum enim est tibi peccata huiusmodi omnia et infinita esse, et infinitas pro eis penas d; rectitudine diuine iusticie irrogari. **S**icut igitur seruū fugitiuum non sola reuersio sua ad dominum suū, imo iustissime exiguntur ab eo opera quibus tempore fuge defraudauit dominum suū. **S**icut etiaz vir bellator: recedens a rege suo imminente eidem prelio non sola reuersione iustificatur apud regem imo exigitur ab eo satisfactio et de fide violata, et de damnis si qua regi pro eius recessione prouenerunt. **S**icut et peccatorib; non sufficit sola reuersio ad regem et dominū omnium seculorum. **N**isi et damna subtrahat seruitutis subtractiq; seruiij restituat, contumeliāq; et iniuriā fuge sue et delictionis iuxta legem ipsius emendat nisi forte tanta sit humilitas et deuotio afflictioq; interio: ut regi et domino hīs placeat esse contentū. **P**urgatio igit penitētiā q; exterior: sequit huiusmodi iudiciū si datus

fuerit spacium hanc complendi nisi vt sepe dixi interior sufficiat et pena iudicialis quæmetiam penitentialem vocari sequitur animas exeuntes a corporibus suis.

Utrum autē locus aliquis per se huius purificationibus deputatus sit solus et prius nulla lex vel alia scriptura determinant. apparet autem ex visionibus et reuelationibus animarum huiusmodi quæ in multis locis mundi huius terreni purgationes iste et supplementa penitentiarum fiunt. Apparere etiam potest ex ratione. Quia enim purgationes huiusmodi supplementa sunt penitentialium satisfactorum non oportet vt alius locus sit eius quæ penitentis idē enim locus debetur tempori et paribus. **U**bi enim est locus hominis ibi et pedum et manuum. purgationes autem iste partes sunt penitentiarum. **A**udiuiſti autem apud **P**oetas infernum esse vel scōs partem vel scōm totum deputatum istis purgationibus et platonem deum vocari tartarorum et pēse supplicis animarū. quæ ppter statuerunt ei sacra et sacrificia quibus placaretur ad parcendū animabus apud eosdem etiam legisti mundū istum terrenum infernum esse ex canis et similibus animalibus quas potes reminisci in quibus secuti esse videtur esse platonis metaphoras qui et ponunt animas violenta morte de corporibus exeuntes circa corpus suorum tumultuosos commorari. nec autem inde recedere quæ consummatum esset tempus quod durature erāt in corporibus suis nisi eas inde morte violēta expulisset et ex huiusmodi commoratione umbras vocari sicut in pcedente audiuiſti.

Stabilitio ignis purgatorij et ignis infernalis.

Nis igitur ita dictis scōs quod mihi spiritus possibile transibo ad alia et incipiam loqui de igne quem vocat gens xpianorum purgatorium. et de illo quem vocant infernalem vt remoueam a te dubitationem et admirationem de huius rebus quas impiti posse esse non credunt sed morte suo quecumque non vident alios videre non existimant. et etiam quicquid non cognoscunt cognosci posse desperant. et nihil esse penitus opinantur. **P**ro igitur in primis quæ huiusmodi homines non crederent ignem esse quia aquas combureret. nisi hoc eos credere vel oculi sui vel fame testimonio innumera et irrefragabilia ppu-

lissent. **A**u autem scis quia ignis iste vocatur ignis grecus et huiusmodi noues species dicit **A**ristoteles et docet compositiones et modum confectionis ipsorum in tractatu de eisdem singulari. **S**imiliter ignem esse qui oleo extinguitur et aqua frigida accendatur quando crederent huiusmodi homines ubi errorē eorum conuinceret experientia sensus visus videlicet atque tactus. **H**ic autem est ignis qui est in calce viuæ. **Q**uando etiam crederent lampadem inextinguibilem posse fieri. videlicet quæ nec vento nec pluuia posset extinguere nisi fuisset famosissima illa lampas que in templo veneris quondam fuit et non est dubium quod fuerit lampas illa. id est quod ardebat et lucebat in ea albestus lapis qui semel accensus reuera nunquam extinguitur vento vel pluuia et est lapis liuidi ac ferruginei coloris. **E**t est ignis qui vulgo vocatur aqua ardens. cuius confectio notissima est. et ignis iste nihil consumit præter seipsum. est enim liquor ex quattuor vel quinque rebus confectus quocumque asperguntur capilli alicuius aut lini. **U**nē non est alia lucerna necessaria ad mensam in qua sedet capilli enim illius ardere videntur et illuminant ad modum facule vel straminis ardentis capilli vero illi permānēt omnino. **E**t est ignis de quo supra feci tibi mentionem vel in ipsa terra sicilio vel prope qui corpora non ledit. **S**unt et alij ignes in lacubus vel potius ipsi lacus in quibus et ex quibus intincte facule accenduntur et ardent. **H**ec autem omnia propter hoc aggregaui tibi de mirabilibus ignium vt tollerem a te admirationem atque dubietatem de igne purgatorio et de igne **I**ebennali quæque ignis purgatorius a multis intelligatur non ignis proprie corpus sed pena siue afflictio qua diuine iusticie satis fit de defectibus purgationum in vita ista ceptarum et in eadem non completarum et huiusmodi penam intelligunt non vnam esse vel numero vel specie. imo multas et hoc eis visus est ex apparitionibus et reuelationibus antedictis. **M**ulti enim apparuerunt ex mortuis. apparuerunt in quibus modis quibus fuit beneplacitum creatoris. reuelauerunt penas sue purgationis varias atque multiplices de quibus fit tibi sermo in sequentibus perscrutatio atque diffusio. **D**ebes autem scire quia ignis secundum doctrinam hebreorum tribulatio vel afflictio non nunquam intelligitur nec discordat in

Ars prima de vniuerso

hoc intellectus ab eis doctrina xpianorum. Quod si quis miretur et querat. qualiter ignis siue afflictio corporalis purgare possit animas humanas. Tam dixi tibi quia et opera viciorum et peccatorum. nec non et delectationes et desideria abradit ab animabus et extinguit in eis afflictio corporalis. et radices etiam huiusmodi passionum et operum a deo debilitat ut ea durante in actus huiusmodi exire non possunt. Alius modus est satisfactio ut dixi tibi diuine iusticie per supplementum purgationis in vita ista cepte. et quia sicut predixi tibi. leues quedam culpe sunt quasi tenuis super aspersio animas inquinantes et non profunde atque radicitus inficientes non immerito visus est multis ex doctoribus xpianorum. purgationem ceptam et non perfectam in vita ista in futuro compleri.

Resumam autem questionem quam multi querunt qualiter per corpus torqueri vel affligi possint anime humane que incorpales omnimode sunt. Qui proculdubio sicut supra audiisti. nec ea que iugiter vident et sentiunt cognoscere possunt. dum videtur animas humanas et iugiter delectari et molestari a corporibus et per illa. Quis enim non videat quod delectabilia corporalia et inflamant desiderijs animas et irreciant atque captiuant voluptatibus. Similiter et quedam tristitia contristant easdem quot enim molestias desideriorum. quot et quantos dolores et cruciatus turpium amorum speciose mulieres ingerant animabus stultorum et interdum animabus etiam sapientum quod non videat. Similiter quanta et qualia patiantur anime auarorum a diuicijs et a diuicijs passionibus hoc est corruptionibus et diminutionibus et ab alijs vilitatibus et vilificationibus corporalibus quis explicare vel enarrare sufficiat. Quamquam videri possint alicui pene contumeliarum et obprobriorum spirituales quod non alia de causa eis videtur forsitan. nisi quia in animabus sunt et propter hanc causam videri deberet eis quod omnes delectationes et tristitie nostre spirituales sunt cum in animabus nostris solummodo sint. possibile tamen est huiusmodi penas aliquas spirituales esse. Non igitur abborescant aut mirentur. si ignis corporalis aliquis est qui animas humanas et in corporibus et a corporibus separatas torquere valeat cum tan-

ta mirabilia ignium audiant et plura alia maiora forsitan apud scriptores rerum mirabilium mundi et hystrionographos legere possint. **A**mplius. Si iuxta legem hebreorum ignis qui prophete ipsorum in rubo apparuit. vel datum vel ablatum est circa naturam suam propriam et ipsius rubi vel forsitan nouus ignis talis ab omnipotente creatore creatus est tunc qui materiam combustibilem in qua esset non combureret quomodo non verisimile esset propter exercendam tantam dei iusticiam talis ignis creatus sit qui torqueri possint animas impiorum et vindicare in eis iniurias a deo altissimo irrogatas. **A**mplius. Si pluuia ignis et sulphuris creata fuit a iustissimo creatore propter vindicandam dei pariter et nature iniuriam et contumelias in gentes sodomorum. Quanto fortius propter omnes iniurias et contumelias dei altissimi fuit creatus ignis qui vniuersaliter omnes vindicet. Nec numero namque nec magnitudine peccata gentis illius comparabilia sunt peccatis omnium. qui extremo et vniuersali iudicio in infernum detrudendi sunt. **A**mplius. Si creator dedit aquis maris rubi ut contra naturam omnium aquarum et propriam se diuiderent et aperirent viam siccam prebentes populo hebreorum ab egypto exeuntium. quanto fortius pensato honore et gloria ipsius nec non et pulchritudine et bonitate iusticie sue dedit igni contra naturam aliorum ignium et propriam virtutem torquendi animas eorum quos inimicos suos reputat. **A**mplius. Si per flagellandis egyptijs gerere scilicet impia miscuit pluuiam ignis et grandinis et ignem in aqua ardere fecit. quanto fortius pro torquendis vniuersis impijs tale aliquid ac maiora et mirabilia facere decet iusticiam ipsius. **A**mplius. si hanc virtutem dedit ventri ferri ut nis ut ferrum frigidum atque durissimum coquat in nutrimentum corporis ipsius strationis quid mirum si dedit igni virtutem animas sic torquendi. Et si contrario virtutem dedit ventri eiusdem animalis ut a ferro ignito nihil visionis aut lesionis alterius patiatur quomodo non potius igni vel aliqui corpori dedit vel dabit virtutem. Maxime cum dignum et iustum sit apud ipsam ut corporibus quibus culpabiliter et iniuria atque contumelia creator se subiecerunt et hoc ad delectationem subiiciunt iniuri ad penam

ut in quibus et per que regem glorie benig-
nissimū delectabiliter offenderit in hijs
et per hoc tristabiliter pacianse. **A**mp.
quid iustius qd diuine glorie pgruentius
q̄ ut bi qui neglecto creatore atq; cōtem
pro seruire cogantur corporibus ad sup-
plicium suum et cruciationem qui corpo-
ribus seruire q̄ creatori potius elegerūt.

Amplius manifestū est ex hystorijs et
exemplis multis q̄ creaturis creator p̄p̄
seruiciū dilectorū et electorū suorū auger vis-
res. et dat nouas et ipas etiam creaturas
multiplicat contra naturam id est cursum
nature solitum exempli gratia Si credere
vis hystorijs et sterilibus mulierib; secun-
ditatem et sterilibus agris. Similiter oleū
multiplicasse et farinam et panes et in mul-
tis alijs nature vires auxisse creatorem le-
ges in eis. Quid igitur mirum si in seruici-
um proprie iusticie aut virtutem adauget
ignis. aut nouam ei tribuit. Non enī du-
bitatur credenti ac credentibus hystorias
quin fortitudinem adauxerit bellatorib;
suis pluries creator optimus. Non est igi-
tur causa p̄pter quā admīrentur v̄l dubi-
tent ignem talem creasse creatorem q̄ ser-
uire iusticie eiusdem sic possit in vindican-
dis scilicet eiusdem iniurijs et contumelijs.

Qualiter corpa damnatorum nō con-
sumantur aut corrumpantur ab huiusmōi
ignibus.
Eo nō scilicet qualiter corpa dā-
natorum non ita ledantur aut cō-
sumantur ab huiusmōi igne. aut
mortem corpalem saltem non inferat suf-
ficere tibi possunt exempla salamandre q̄
vixit in igne et ignis p̄nominatus qui cor-
pora non ledens animas intollerabiliter
excruciat. Similiter et v̄tris strutionis ex-
emplum qui ferro ignito nō leditur. No-
ti etiam de lateribus quibusdam. qui in
igne quantumlibet existentes ab ipso non
leduntur. Similiter audisti et de bitumine
quo linita fuisse dicuntur arma amazonū
q̄ nec ferro nec igne solui s; et simili bitu-
mine porte caspie linita fuisse dictū. Nos
se etiam potes experientia de pellibus et
plurimis salamandre que et si incense vide-
antur ab igne et etiam ardere atq; lucere
nihil tamen lesionis ab ipso patiuntur.
Sunt et alia innumera que ignē nō timēt
Que si corpora huiusmodi hominū igne
illo infernali mortificata essent atq; disso-
lubilia non esset vsq; quāq; ibi pulchritu-

do diuine iusticie cum non esset perennia
pena eorum quāq; et p̄petuam necesse ē v̄t
per me in tractatu alio didicisti. Nec esset
talis ac tanta qualem et tantam causam
esse requirit diuine iusticie pulchritudo et
dedi tibi in hoc causas et p̄bationes que
omni intelligenti satisficiant atq; sufficiāt
Utrum predictus ignis sola ymagina-
tione torquere sufficiat animas humanas
exutas a corporibus

Et quoniam aliquis ex sapientibus
xpianorum atq; doctoribus dixit
quia ignis huiusmōi sola ymagi-
natione sui sufficit torquere animas huma-
nas. bonum est scire que ratio ad hoc illū
induxerit vel inducere potuerit. Non enī
preter nuda vel negligenda sunt tibi dicta
tanti sapientis. Dico igitur in p̄mis q̄ tor-
menti qd anima humana patit ab igne
p̄ corpus suum nō ē nisi vel in vi apprehē-
sua vel in vi motiua v̄l in ambob;. Quo-
cunq; autem modo se habeat in anima ē
huiusmōi tormentum cum omnis passio
in paciente sit ex necessitate. Quia igitur
ip̄a anima substantia spiritalis est in ea
impossibile est formam aliquam corpora-
lem esse. Quapropter necesse est tormen-
tum istud sine cruciatum siue dolores seu
quocunq; alio nomine illaz nomines for-
mam spiritualement esse. Sed et in omnib;
apprehensionibus corporaliū et sensibiliū
um similiter se habere oportet videlicet v̄t
impressiones spirituales sint quare nec ca-
lor nec ardor est huiusmodi imp̄ssio tamē
calere et ardere se dicit anima que sic pati-
tur. Non enim dubium est tibi quia ani-
ma humana nec calida nec frigida ē po-
test quoniam huiusmodi qualitates cor-
porales sunt et in corporibus solummo-
do habent esse ardet igitur anima huma-
na se ip̄a teste cum nihil caloris in se habe-
at. Vides igitur quia forma spiritalis ei-
dem per corpus ab igne imp̄pressa cu; nec
ignis nec calor sit eandem tamen v̄it et ar-
dere facit. v̄t ip̄amet cōfitemr. Quid ergo
mirum si sola ymaginatione ignis ardere
sibi videatur et ardere se iudicet cum ip̄sa
ymaginatio substantie anime viciniō sit
q̄ sensus et solummodo spirituale sit q̄ per
impressionem sensibilem ad eius substan-
ciam venit et in eandem intrat. Et si dix-
rit quia reuera anima humana nō v̄ritur
nec ardet. Sed hoc ei videtur propter for-
tissimam coniunctionē et vnione q̄ corpa

Ars prima de vniuerso

vnita est et inde est qd sibi videtur ei se in-
dicat pati qd ipm corpus patitur quia nō
solum in corpore est sed corp⁹ vt multi ex
philosophis dixerunt potius in ea ⁊ hec
continentia spiritali non ambitione cor-
porali tūc reuertitur in id qd ante predicti
quia nō se dolet ipa anima hmoi passio-
nib⁹ tanq̃ suis ppriis sed magis cōdolet
tanq̃ alienis auferent igr veritatem ac p-
prietatem doloris ab animab⁹ humanis
Quapropter et gaudiorū atq; delectatio-
num contraria autem in eodem naturali-
ter habent fieri ex quo consequēs ē vt ve-
ritatem et pprietatē hmoi ponant in cor-
poribus ita vt expresse et aperte confitean-
tur corpora vere ac pprie delectari atq; trista-
ri qd vsq; hodie nemo intelligentius dixit
Necessē igr habent confiteri animas hu-
manas vere gaudere vereq; tritari passi-
onibus huius cum in ipis substantiis ea-
rum nulla sit omnino passio corporalis.
Est quoniam species vel fantasma vel si-
militudo seu quocunq; alio modo nomi-
nes cum fuerit in vi apprehensua monet
etiam motuam. **N**ecessē est vt ipsa specis
es in motiua virtute imprimat huiusmo-
di passiones que dolores et gaudia vocā-
tur. **S**icut ⁊ aristoteles dixit in libro d ani-
ma quia delectabile ymaginatiū mouet
desiderium. **A**t si species eque fortis esset
in vi ymaginatiua vt est in vi sensitua cū
sensibile sentitur minor esset impressio in
vi ymaginatiua q̃ in sensitua. **E**t hoc ma-
nifestum est in hominib⁹ fortis ymagna-
tionis quia non minus delectantur yma-
ginando quedam visu delectabilia q̃ de-
lectarentur videndo propter quod et qui-
dem notus mihi non curabat videre ha-
stuludia dicens se longe amplius delecta-
ri in ymaginando ea q̃ delectaretur vi-
dendo. **E**go etiam vidi homines qui solo
aspectu medicine mouebat quociēs op-
erat motu expurgatiōis. **Q**uid igitur mo-
uebat eum sic qd esset apud eum nisi speci-
es ipius id est similitudo impressa in ani-
ma eius. cū nec substantia medicine nec
sapor aut odor ipius apud ipm esset s; so-
la species vt dixi. **C**ertum etiam tibi potest
esse si expimentari volueris quosdā viros
delectari aspectu mulieris vt amplexibus
nisi forte quantū minus ē fortis ē apphen-
sio que solo visu fit q̃ que tactu ppter qd
non dubitandū est quia si remanerent si-
militudines in organis visus eque fortes

absente siue remoto visibili eq̃lis fortitu-
dinis passiones delectatiōis et tristitie ex
inde pculdubio sequeretur. **V**ideri igr ex
hīs merito potuit illi tāto viro qd species
fortis hoc est forte facies apphensionē tri-
stabilē aut molestibiles. **S**ilr ⁊ delectabi-
lis p se sufficiat efficere delectationes ⁊ tri-
sticias gaudia ⁊ cruciat⁹ in animab⁹ ⁊ ha-
rū passionū quantitates erūt iuxta quantita-
tes fortitudinū huiusmodi speciez et rerū
quartū species sunt. hoc autē ē dicere qd qn-
to fortior erit apprehensio quāto qd fortis
ipm apphensum hoc ē magis delectatiū
vel magis tristatiū tāto erunt delectatio-
nes et tristatiōes maiores ex illis. **A**m-
plius manifestū ē de somniantib⁹ qm in-
terdū somniāt se ardere ⁊ eē in igne et cru-
ciatur intollerabiliter tanq̃ in veritate ar-
deant quare quoniā veritas ⁊ substantia
ignis apud eos nō ē s; sola species ignis
vel infantasia vel ymaginatione eorū est.
Manifestum est eos truciatur hmoi
ardoris a sola specie ignis pati. Eodē mo-
do se habet et de somniantibus se tenere
et contrectare poma aurea vel argentea
et lapides pciolos. **M**anifestum enī
est quia nihil huiusmodi rerū apud eos
est sed sole species aut fantasmata in ani-
mabus delectantur aut dormientes speci-
ebus aut fantasmatibus huiusmodi tāq̃
iparum rerum veritate quare necesse ē vt
⁊ possibile sit eos contrariis somniis con-
tristari. **V**erbi gratia ablatiōe vlt alio mo-
do hoc est si somniant auferri sibi pnomi-
natas diuicias vel alias sibi depire. et for-
sitan fiet hoc in eodem somno quo prius
somniabat se possidere eas et tenere ma-
nibus et post modicum sibi auferri. **N**on
est igitur mirū si vir ille sapientissim⁹ dixit
sola apphensione ignis aīas hūanas solu-
tas a corpib⁹ et ab ipis veritate et substan-
cia ignis posse torqueri. **S**i dixit qd qd
nō posset esse tū tormentum a sola yma-
ginatione ignis preter veritatē ipius atq;
substantiam quantum esset cum veritate
et substantia. **P**ā rñdi ei sup hoc qd si p̃sentia
et veritas ignis nō addūt apphensionē
addēt tormēto hoc ē si nō augēt illa nō au-
gebunt illud. **D**eclaratum etiam est tibi p
hoc quia non solum ardoribus huiusmo-
di possibile est creatori cruciare animas
quas voluerit per solam ymaginationem
vel intellectum. **S**ed etiam omni genere
tormentorū et hoc est qm possibile est ei

iuxta omnipotentissimam virtutem eius
pingere vel describere in vi ymaginaria
horificas omnes atq; fortissimas species
omnium generum tormentorum. **¶** Si quis inferat
ergo supuacue creatus est ignis huiusmo-
di. Respondeo quia multe sunt utilitates
ipsi quoniam una est ut et corporalis et vere torquet
corpora animarum hominum et etiam animas ipsas.

¶ Amplius. Cum ipse sit deus veritatis
et veritas non decet magnificentiam glorie
ipsius ut utatur mendacis somniis. Ter-
tio quia motus somniandi tantum ardores non
satis deterreret homines a viciis et pecca-
tis cum paucissimi intelligere possint ani-
mas posse vel somniis vel suppliciorum ima-
ginationibus cruciari. **¶** Nec dubites omni-
potenti creatori multos esse possibiles mo-
dos vindicandi in hostes suos nec omnes
vel mihi vel aliis hominibus esse notos.

¶ Si quis autem querat an solus ignis
in inferno sit an etiam alia corpora
reminisci debes quia poete posu-
erunt ibi flumina et paludes ut letheum flu-
men et cochiton et stigie paludem forsitan au-
tem hoc per metaphoras platonice dicē-
tes. **¶** Lex vero et doctrina sarracenorum ponit
ibi arborē adachū amarissimi fructus tamē
ibi possit arbor aliqua vivere et fructifica-
re disputare autem circa omnes fabulas
atq; deliramenta et figmenta insipientium
non tam laboriosum est quod etiam supuacuum.
¶ Doctrina vero christianorum cui in parte con-
cordat doctrina beatorum licet fabulis im-
possibilibus et incredulissimis refertissima
habet quod in inferno sunt aque gelidissime
¶ Sed neque aque ille neque ignis infernalis
sunt per omnia earundem manerierum quare
ignes et aque que sunt apud nos. quia nec
ignis ille extinguiibilis est nec aque ille con-
sumptibiles et forte nec calefactibiles. propter
longissimam igitur corporum infernalium ad
corpora huiusmodi mundi superioris quod est su-
pra ipsum infernum dissimilitudinem atque di-
stantiam ignoratur ex parte magna qua-
litates eorum habet autem admirationem
magnam et questionem dubitabilem an
infernum totus modus plenus sit. an sit apud
ipsum vacuum et de vacuo iam alibi didici-
mus an possit esse. **¶** Similiter et de quantitate
ipsius. **¶** Si enim iam torus plenus est corpo-
ribus suis. qualiter intrabunt in ipsum pe-
ne innumerabilium hominum corpora et fere
sola pars totius humani generis modica
seorsum saluabitur. **¶** Necesse igitur est ut ignis

et aqua qui ibi sunt creant per maiorem sue
parte et dent locum perditorum hominum
corporibus aut ut rarefiant. inextimabiliter
autem ut secum simul capiant corpora perdi-
torum et de hoc quidem et de aliis que cir-
ca hoc sunt loquar in sequentibus.

Ars prima de vniuerso

Incipit secunda pars prime partis de vniuerso. De eternitate.

Equit ea que precesserunt inuestigare de ipso vniuerso an nouus sit an antiquus. q̄ est dicere an ipale an eternale siue eternū. Secundo de cura et gubernatione qua gubernari dicat a multis et creaturari ab ipso creatore. licet a multis contradicatur. Tercio an status iste sit ei perpetuus status scz in quo ē. an finē habiturus et etiā quē finē siue immutatioē. vtz in melius an deterius. et de ipsa nouitate vlt de statu quē habiturus est. an sit ei futura perbenis. an iterū habitura sinez. an hoc debeat ire in infinitū. sicut aliqui opinati sunt. Et de ipso genere hūano quē statum habiturum sit tam scdm animas q̄ scdm corpora hūana. Et qm̄ hec oīa p̄cedit inuestigatio d̄ ipsa eternitate p̄rutabor i p̄mis de ipsa. Similiter de seculo et seculis et de seculis seculorum atq; de seculo seculorū.

Et igitur quia opinati sunt quidam eternitates aliud non esse in essentia q̄ tempus. Unde et diffinierunt tempus esse partem eternitatis et isti fuerunt ytalici. Scōz eos igit nō differt eternitas a tempore nisi fm̄ tempus totū a parte sua. et sicut mai⁹ tempus a minori. Scōm eos etiā eternitas non p̄cedit tempus. imo si vere pars est eternitatis tempus naturaliter p̄cedit eternitatē. om̄is ei pars prior suo toto est. quoniam quedā causa ipsius. **A**mp. sicut ante eternitates nihil fuit vel esse potuerit. sic nec ante totū tempus. **A**mplius. Nemo vnq; posuit eternitatem nisi infinitā. quare an eternitatem nihil fuit. Si em̄ aliqd ante eam fuit vel p̄cessit eam alio medio vel nullo. tu em̄ scis. quia diem crastinā p̄cedit dies hodierna. et nox tota que media est inter istos duos dies q̄re si p̄cessit eam alio medio illi medio quasi contigua erat eternitas q̄re finiebatur siue terminabatur ad illud. **E**rit ergo scōm hoc finita eternitas et habens terminū sentēcie scilicet illius mediū quemadmodū dies crastina terminū habet in initialem finē noctis imminētis. Si vero p̄cedit eam sine medio. tūc terminatur ex necessitate eternitas ad illud. quē admodum dies crastina ad noctē p̄ceden

tem in ipm̄. quare modis omnibus sequetur ex huiusmodi positione eternitatē esse finitam. **M**anifestum autē est q̄ oēs dī finitū eternū qd̄ nec habet p̄ncipiū neq; finem. et intelligit p̄ncipium et finē duratio nis siue permanentie siue. Similiter et eternū dicunt homines cōmuniter q̄ nec incipit nec desinit eē quare eternitas infinita ē fm̄ p̄munem intelligentiā hominū. **P**ico insuper q̄ eternitas impartibilis ē prius et posterius cum em̄ eternitatis eē p̄manēs sit. imo ipsa eternitas p̄manētia interminabilis et ex vtraq; parte infinita permanentia aut et fluxibilitas contraria sunt. ergo nihil fluxus ē in eternitate nihil fluxus. q̄re nec prius nec posterius est in ea. **A**mp. Quid est t̄pus nisi fluens esse et nullo modo p̄manens id ē sed nihil sui p̄manēs i actu vel potentia. Si em̄ aliqd tempus p̄maneret iam nō eēt illud vel tempus vlt pars temporis. cum eē corporis nō sit nisi fluere fm̄ totū fluere irreceptibiliter et inestimabiliter. **A**mp. in desinētia cadit in diffinitionē eternitatis. Aternū em̄ est vt p̄cedit fm̄ intellectu om̄iū nec incipiens nec desinens. Desinētia vō essentialis est tēporis sicut est fluere in tpe non ē nisi cōtinue cadere in nōesse. cadere autem in nōesse nō est nisi desinere. quare desinētia essentialis est temporis. in desinētia vō essentialis eternitatis tēpus igit et eternitas essentialiter contraria sunt. q̄re sicut p̄pū et essentialē est tēpori fluere vel desinere. ita eternitati permanere et stare. **Q**uod si dixerit q̄ eternitas fm̄ totū est p̄pū stare. sed p̄tibus essentialē fluere. destruit hoc duobus modis. **P**rimū q̄ eternitas fm̄ ipm̄ totū ē onomerū sicut et tempus. et p̄pter hoc si fluere vlt desinere est essentialē alicui ex p̄tibus erit essentialē et totū. quare nec actu nec ratione separabilē fluere vel desinere a tota eternitate sicut nec ab aliqua parte eius. Quare totā eternitatē necesse est p̄tinue desinere et cadere in nōesse. **E**t attende quia ista positio est quē admodum si quis ponat aliqd totū albū et quilibet eius partē nigrā aut eōuerso. **S**ectidus mod⁹ destructionis ē ex hac radice. q̄ nihil recipit in se cōtrariū eēcie sbe. **E**t autē tempus fluxus cōtinuus irretinibilis quoniam eius eē est fluere cōtinuo et irretinibiliter. Aternitas autē cōtrario stabilitas cō

linua et inflexibilis quoniam eternum est sta-
bile continuu inflexibiliter q̄ ē dicere in-
definibiliter. essentia igr̄ eternitatis cōtra-
na est fluxibilitati et desinentie. Non reci-
pit igr̄ illā vel in se vel in partibus suis cū
essentia ipsius ab essentia partium contrari-
etate diuersari nō possint. Tam igr̄ decla-
ratum est tibi per hoc temp̄ nō esse eter-
nitatem nec partē eternitatis z in eternita-
te non posse esse p̄us neq̄ posterius scōm
successiones aut fluxum siue desinentiam.
Quare esse eternitatis totum simul est nō
in q̄ simul comitātia tēpali sed abnegatio-
ne positatis et posterioritatis. quē admo-
dū si dicerem q̄ in ea nihil ante. nihil p̄.
Declaratū etiā est tibi ipsam esse infinitā
et interminabilem ex vtraq̄ parte hoc est
nec habere p̄ncipiū nec habere finē. Sicut
nec h̄re p̄mū nec habere vltimū. et p̄pter
hoc nec habere mediū. Vbi em̄ ē mediū
in duratione necesse est eē p̄us et posteri-
z successione ordinē. quare simpliciter z im-
partibiliter necesse est esse eternitatē hoc autē
sequitur multe questionēs. Prima est cū
eternitas sit impartibilis. tempus autem
infinitū partibile est igr̄ eternitas ad tem-
pus quē admodum ipm nūc impartibile
ad totū tempus. Quare tempus ē in finī-
tum maius q̄ eternitas. Nemo autēz du-
bitauit vsq̄ hodie. quin eternitas sit ma-
ior in infinitum tempore. z quia temp̄ in
sua eternitate est ipm em̄ z p̄cedit eterni-
tas et sequit̄. Si enim cessaret t̄p̄s p̄ ipm
eternitas. hoc est dicere. si desineret esse tē-
pus. Similiter si cepit tempus ante ipsuz
fuit eternitas.

Atende igr̄. q̄ ip̄e creator benedi-
ctus simplex z impartibilis et tñ ē
infinitus em̄ immensus amplitudi-
ne sua z immēitate omnia inter se p̄tines
et circūdans. Quia autē amplitudine z cir-
cūspectione omnia circūcludit et circūscri-
bit intra se. z claudit omnia aq̄z continet.
Manifestum est ga in corpali. **A**tten-
de. et aliud exemplū. quō species que in se
impartibilis ē corpāliter id ē fm longū z
latū et altūz. Sic et linea amplitudine ge-
neralitatis que vtiq̄ spūalis amplitudo ē
continētia vō corpali nō p̄tinet nisi p̄tes
suas. Alio vō mō cōtinet p̄tēta que in ea
sunt ad quarum nullū habet in quātitate
cōparationē p̄portionalem. et p̄pter hoc
verissime dicit̄ in infinitū maior q̄ eorūz.
hoc est sup̄ omne p̄portionē cū sit ad vnu

quodq̄ ip̄oz plusq̄; dupla plusq̄; tripla z
ita ī infinitū. Verissime igr̄ dici potest ex eis
que iam dixi tibi q̄ indiuiduū ē in ampli-
tudine speciei. Sic punct̄ in linea et hoc
ē quoniam nūerus indiuiduoz īfinit̄ est.
quare amplitudo speciei potēcialiter infi-
nita ē q̄ntū ad indiuidua. Nō em̄ cōtinet
amplitudo tñ eius p̄portionaliter indi-
uidua que sūt in actu. imo quēctiq̄ eē pos-
sūt et q̄buscūq̄ ratio ipsius potest cōpetere.
q̄d ē dicere q̄ nō ē limitata hec species
homo vt continere non possit nisi indiui-
dua que sunt vel que fiunt vel que futura
sunt quasi opteret capacitātē eius et am-
plitudinē dilatare si placeret creatori plu-
res homines creare q̄ ap̄ se statuerit aut
angustari si pauciores ei creare placuisset.
Omni q̄ppe intelligēti manifestū ē in am-
plitudine speciei in se vtriusq̄ immutataz
penitus p̄manere. Et p̄pter hec exempla
auencebron licet laudāda sint z intellectū
post admiratā nō tamē ita p̄p̄a sunt z cō-
ueniētia materie de qua agitur hic. Dixit
em̄ idem phylosophus q̄ mūdus sensibi-
lis siue sensibilis ē in ip̄o eē vniuersali quasi
diceret in altitudine vel amplitudine entē
z accipias ens cōmune ac generale tanq̄
cōmune omniū. In illa amplitudine cōi-
tatis ipsius ē mūdus sensibilis tanq̄ nau-
cula in medio maris aut tanq̄ auicula in
medio aeris. Non em̄ dubitandū ē quin
z mare finitū sit z aer z q̄ finitū nō potest
p̄tinere infinita eiūsdē quātitatē hoc ē quā-
titatē eiūsdē generis cum ip̄o z p̄pter hoc
mare quātūcūq̄ sit nō potest cape nau-
culas infinitas quātūcūq̄ p̄uas. Similit̄
neq̄ aer auiculas. Declaratū em̄ ē h̄bi ali-
as q̄ nullū finitū aggregatū eē potest ex ī-
finitis tantis sui generis q̄d est dicere. nul-
la quantitas ex infinitis cubitis et digitis.
Quare manifestū est. quia quēctiq̄ nau-
cula quātūcūq̄ p̄ua in mari existente de-
trahitur amplitudini maris capacitātē ip̄i
us nauicule quātūcūq̄ parue. Quare
manifestū ē certū eē numeri z determina-
tū vltra quē nō posset cape etiā vnā nau-
culā vel medietatez vnius de nauiculis in-
telligo equalis quātitatis. Necesse igitur
est; ipm dilatari z additionem fieri supra
amplitudinem eius. Si maior numerus
nauitū in ipm mittendus eēt. De amplitu-
dine autē speciei z generis declaratum est
tibi alter esse.

Debes etiam scire q̄ quātitates nō
fi

¶ Pars prima de vniuerso

sunt pportionaliter compabiles que nō sunt eiusdē generis et qbus non est vnus modus mensurādi et ppter hoc eternitas et tempus nō sunt adinuicē compabiles. Quapropter amplitudo corpālis et amplitudo spiritalis nullā habent adinuicem pportione amplitudinē nanq; corpālem facit multitudo partū et aggregatio amplitudinē vō spūales vnitas et simplicitas et hec ē causa ppter quā creator altissim⁹ et benedict⁹ ē in vltimitate amplitudinis sicut ē in vltimitate simplicitatis et impitibilitatis et quis ē ordo simplicitatis et impitibilitatis. idem ē ordo amplitudinis spiritalis et capacitatis. Sicut faciā te scire in tractatu sequēti hūc q erit de substantiis spiritalibus et abstractis. Quia igr amplitudinē seu latitudinem seu longitudinem in eternitate facit stabilitas in tempe vō fluxus seu fluxibilitas. Impossibile ē compalia esse pportionaliter eternitatē et tempus. p hoc enim q stat inchoabiliter et indefinibiliter. non habet pmiū neq; vltimū et ideo nec pū nec posterius nec mediū. tempus e contrario se habet p hoc q fuit irretinibilē et hoc ipm facit in ea simplicitas. Simplicitas em̄ phibet eam ab aggregatione pūm et ordine iparum. q; re phibet eam habere pū et posterius et sequēter pmiū et vltimū. Iuxta hanc viā sciendū tibi. qā tempus locus et numer⁹ improporcionales sunt adinuicē. neq; em̄ vere dicere q; aliq; numerus ē maior ali quo tpe aut eōuerso. Similiter neq; tempus loco aut locus tempore. et ridēde sūt huiusmōi locutiones sophistarū et ppatiōnes qbus dicūt horā vel aliam ptem tēporis maiorem esse vel minorem vel egle miliario. Vidi autem tēpe meo doctores gramaticos q sic loquentes vel gramatice loqui dicerent. Debes etiā scire qā de verbis q; maxime cōgruit eternitati ē verbū essendi standi. Sū et pmanendi et hoc in p̄senti tpe solūmō fuisse em̄ vel fore stetit. se vel statūrā esse p̄māsisse aut pmanuraz eē nō p̄p̄e p̄tinet ad eā. et causas sup hoc iam p̄dixi. et in libris pphetarū cū de creatore loquēf ipi pphete iuenies sepe q; est vel es ad ipm vel de ipō dicūt. Raro aut de eo dicūt alioz tempoz vba quāq; et irrationabiliter de eo dici possint. S; cū in tēp̄tationib⁹ et expositionib⁹ q; alibi didicisti. aristoteles aut dixit lineā curuā et lineā rectā incōmesurabiles eē. causam vō

ppter quā hec dixit. qā nō ē eis idem modus mēsurādi et hoc ē qm̄ lineā rectā mēsurat fm̄ distantia extrematū suarū ab inuicē. Maior em̄ lineā recta ē q; alia cuius extremates magl distāt ab inuicem. Nō em̄ idē modus mēsurādi lineē curuē. Alioquin omnis corda esset equalis arcui suo et eōuerso.

Ruertar aut ad huc ad impitibilitatē eternitatis et dicā qā ppetuitas videt eē medietas eternitatis. habet em̄ medietatē ratiois ipius. Cum enī eternū sit q; nec habuit p̄ncipiū nec habuit tū finē. Medietas istī ratiois ratio ē ppetuitatis. Adē mō si dixerit qā vniq; q; ē inchoabiliter et indefinibilē. Indefinitas idē ē q; ppetuitas qre videt eē medietas eternitatē. Amp. duratiōis eterne accipe mediū vel medietatē. ppetuitas ē medietas istī duratiōis. Aīa em̄ ē duratio q nō incepit et terminat in hoc nūc p̄senti. quāta ē duratio q; icipit ab eodē et nūq; finiet. qre p̄sens nūc diuidit totā duratiōem q; nec icipit nec finiet ē in duas istas ptes equas. At in vtraq; istarū ē medietas ē totū. Scitote ergo qā duratio ē duab⁹ intētiōib⁹. Vna nāq; intētiō ē duratiō vite seu pmanētie siue existentie alī cui⁹ rei et ē mēsurā vniuscuiusq; eoz et nō congruit verbū duratiōis fm̄ intentionē istā nisi in tpe existētib⁹ hoc ē eis quo eē. vel actiōes fluūt cū tpe. Sic eē motus fluūt cū tpe. Sū et actiones celestīū corporū similiter passiōes et opationes naturalis et vite etiā multoz aīalū cū tpe fluūt. et sic se h; de oib⁹ q; inceperūt in tpe vel ex tpe. Vīa em̄ hūmōi nūerant a tpe vel fm̄ vel fm̄ actiones et passiōes suas. talia igr sūt oīa mobilia et alī mutabilia et de p̄nib⁹ dico tū ē quoz eē nō ē definibile qā et fm̄ eē suū mēsurat a tpe cū a tpe p̄ncipiū rerū minet ipē. licet em̄ nō finiat eē eoz in tpe tū mēsurat a tpe. licet a tpe nō finito si tēpus debeat eē infinitū. De hoc ei questio ē plime difficultatē et nō ē dubiū. qn̄ qdā mēsuratio tpālis sit talis imēstrat. Quod dāmō ei mentis lineā q; dic eā finitā in se et infinitā ad punctū. et ppter hoc ppetuitas quedā mēsurā ē et si aliq; corpa infinita eēt vel aliq; lineā infinita ex altera tū pte finitā nō incōueniēter diceret. Infinitas huius mēsurā eē lineē talis nec videtur eē aliq; ratio si finitā mēsurā mēsurat finitū quin et infinitū i finitā. Si infinitū ē aliq; d

In quocunq; genere quantitatis. Quemadmodum si quis diceret quod quodammodo si quis dicat quod decem puncta numerat numerus finitus scilicet denarius et mille millenarius et ita de singulis alijs numeratis et numerus eodem modo puncta infinita et innumerabilia numerat infinitus numerus et sermo authenticus et sanctus habet quod numerus annorum dei inestimabilis. Verum quoniam deesse huiusmodi substantiarum nihil omnino fuit cum tempore sed totum est integrum et illesum per omnia in quolibet nunc ipsi temporis non proprie eorum esse dicere esse in tempore. quemadmodum enim quod totus est in vno puncto loci non proprie dicere esse in toto loco. Similiter neque quod est in parte loci non proprie dicitur esse in toto loco. sed magis finitum accidens. quemadmodum nec locus aliquis dicitur nisi quod ipsum precise continet. maior vero locus dicitur locus ipsius quod non ipsum totus non implet. Sic anime humane nullomodo nostre dicitur esse in tempore quod est minus duratione earum aut maius. et esse earum in corporibus proculdubio esse temporale hoc est a tempore mensuratum cum initium habeat et finem in tempore. Similiter actiones et passionem quas agunt in corporibus et per corpora tempore mensurabiles sunt et mensurantur. Deesse vero eius apud se hoc extra corpus non est questio. si in eo statu actiones aliquae sunt et vel passionem licet spirituales in tempore et puncto temporis mensurentur. Si enim subito et durationem nullam habentes. Manifestum est quia puncto temporis mensurantur si vero permanent. sed finem habent cum certum sit eas incipere. manifestum est eas tempore mensurari. Quod si finem aliquae earum non habent erunt infinite secundum durationem et hoc a parte futuri. et alia enim parte finite sunt cum incipiant et principium habeant in tempore. Si enim tempus infinitum est cum tempore essentialem mensura sit erit mensura infinita. ratiocinatio scilicet que in tempore incipit et tempore finiuntur. Manifestum enim est quia augmentum quantumcumque sit non mutat essentiam eius in quo est aut speciem. nisi in hijs solis que determinata habent essentiam. ut numeri quorum unusquisque determinatam habet essentiam. Et ideo additione et detractone etiam unius unitatis secundum speciem diuersantur hora vero non videtur secundum essentiam qua est tempus aliterius speciei esse quam dies. Licet posset dici fortitan alia species mensurae vel quantita-

lis et propter hoc determinationem. Sicut cubitus et duo cubiti diuersae species mensurae sunt. propter manifestam determinationem qua existit altera ab altera. esse enim temporis ut supra dixi tibi totum est fluere et in hoc non differt dies ab hora vel eodem modo. Sed reuera determinationibus differunt. et hec est intentio mea in hoc et determinatione ista essentialis est quantitati per modum quo quantitas est. De tempore vero an sit infinitum an sit finem habiturus apud sapientes questio est. Aristoteles namque visum fuit vel habuisse initium neque habiturum finem. et de hoc erit perquisitio tibi sufficiens in sequentibus in quorum via nunc sum. Quod autem querebam in praecedentibus videlicet an perpetuitas esset dimidiata eternitas. Tam dixi tibi quod non est nullomodo partibilis eternitas sed reuera. si tempus esset iuxta opinionem Aristotelis. Sine principio scilicet et sine fine reuera perpetuitas esset dimidium temporis ex utraque parte infiniti hoc autem dici non equivoce potest eternitas. Tam enim patefecit tibi contrarietatem manifestam inter eternitatem et tempus ex quo apparere tibi potest. quod qui dixit tempus partem esse eternitatis vocauit totum tempus scilicet infinitum eternitatem propter quod in ratione seu diffinitione sua non est locutus de illo. sed de partibus determinationis ipsius et ideo cum dixisset. Tempus est pars eternitatis adiunxit cum anni mensura diuturnique circa permutationes. Reuertar autem ad ipsam eternitatem et dicam quia ipsa est contraria temporis sicut ostendi tibi iam et quia ipsa impartibilis est partibilibus te communitatis et quia ipsa circumsans tempus est tempore maior absque comparatione proportionali. Deinde dico quia ipsa propria creatoris benedicti atque sublimis. omne enim aliud cepit et fuit postquam non fuit quod est dicere quoniam aliud habet esse post non esse. et hoc faciam rescire in sequentibus post pauca. Solum enim esse creatoris est necesse per se ex omnibus modis suis. omne autem aliud est possibile esse per se et non necesse esse imo est cessans esse quantum in ipso est. et propter hoc recedit et reuertit in non esse quantum in ipso est nisi retineatur per creatorem quod est dicere per ipsum necesse esse per se.

Determinandum autem est. ac studiose persequendum de ipsa eternitate quid sit eius esse videlicet an esse ipsius creatoris an aliud ab illo an prius

Pars prima de vniuerso

uatio. **Q**uod si dixerit quia cum ipse esse creatoris. Qualiter igitur erit contraria tempore esse quippe creatoris non habet contrarium neque oppositum neque non esse. Si autem iam te scire feci in alijs. Si vero dixerit quia esse eternitatis est aliud ab ipso esse creatoris cepit igitur eternitas cum omne aliud ab ipso ceperit. vel quia nondum illud declaratum est dicam. quia eternitas est ad minus possibile esse in seipsa. et propter hoc definibilis et cessans abesse quantum in ipsa est. **T**am autem transiisti hanc ubi dictum est quia nihil recipit contrarium suum vel essencie sue. **N**on enim est nigredo dealbabilis villo modo: nec frigiditas calefactibilis nec ipsa indefinibilis definibilis. Si vero dixerit quia eternitas est continuus essendi erit eadem questio. **Q**uod si quis dixerit quia ipsa est priuatio inceptibilitatis et definibilitatis cum constet priuationem nihil esse tunc consequens est et concedat eternitatem nihil esse. et neque etiam posse esse quod multo fortius de tempore verisimile cum totum preteritum tempus iam non sit et totum futurum nec dum sic medium vero nulla particula temporis sit. **Q**uod si dixerit quis quod eternitas est status creatoris vel stabilitas qua stat inesse suum in inceptibiliter et indefinibiliter. et per omnem modum influxibiliter non effugiet per viam istam. **S**edem enim questiones sunt de statu et stabilitate. **P**roco igitur quia eternitas non est nisi esse creatoris aut creator ipse. sed non eternitatem proloquitur esse ipse videlicet priuationes incipiendi et definendi. Similiter et fluxus atque mutationes et hoc tam actu quam potentia quam reuera esse creatoris sequitur multe priuationes huiusmodi quibus utrumque infinnat nobis gloria et magnificentia ipsi. **Q**uod si dixerit quia indefinibilitas non est pura priuatio sed est fortitudo et firmitas ipsius esse creatoris prohibens ab eo definitionem et inceptionem et actu et potentia non est dicendum. quod huiusmodi homo erret sed de fortitudine huiusmodi et firmitate restant eadem questiones que de eternitate precesserunt quare non effugiet quando reuertatur in idipsum quod dixi videlicet quare eternitas et indefinibilitas et cetera huiusmodi non significant nisi esse creatoris. **S**ed ut prohibetur ab inceptione et definitione et fluxu et mutatione. **S**ive autem dicas esse sic prohibitum. siue esse cum hu-

iusmodi prohibitionibus non refert et eternus et eternitas non differunt. **S**icut deus et deitas et non dubitat aliquis intelligens quin deus sit sua deitas et econuerso. **S**ic eternus deus et eius eternitas res vna sunt. **L**icet igitur abstractiuum videatur nomen deitatis non est ita abstractiuum nec aliquid delinquatur de significatione nominis concreti quod est deus. imo totum significat quod hoc nomen deus nisi forsitan in alia significatione. **Q**uod si abstraheret nomen eternitatis solas priuationes a significato huius nominis eternus tunc proculdubio significaret res que non essent que priuationes tamen et verum significaret ista oratio eternitas nihil est.

Pro hoc autem conueniens est vt inquiram de sermonibus communibus quibus dicunt homines omnia et presentia et futura et preterita esse in eternitate. **S**imul presentia et etiam simul videri ac simul eisdem essent. **E**t quid sit esse in eternitate necnon et comparationem eternitatis ad tempus ubi et ponas ymaginabile comparationis ipsorum adinuicem. **P**rimum igitur inquiram vtrum eternitas precesserit et quantum et qualiter. **P**roco igitur aut eternitas precessit tempus aut non precessit. **S**i non precessit eadem ratione nec precessit tempus quare simul incepit cum tempore et simul desinet et erit equalis eisdem et erit finita si tempus finitum est. **S**i vero infinitum non erit maior eternitas quam tempus cum nec prius fuerit nec post futura sit. **S**i vero precessit tempus aut precessit eam tempore siue parte temporis aut parte sui autem se tota et tempore quidem non potuit ipsum precedere cum nullum tempus fuerit ante totum tempus. precessit igitur tempus eternitas vel se tota vel aliqua parte sui. **M**anifestum autem est quia non parte aliqua sui precessit ipsum cum partem non habeant quare precessit eam tota se. quemadmodum dicitur quod linea que libet tota se maior est quolibet puncto. **S**i verum est tota igitur eternitas fuit ante tempus et tota precessit ipsum. quare potest nihil de eternitate vel fuit vel futurum est. **A**mplius. **S**i tota eternitas precessit tempus eadem ratione tota sequetur ipsum. quare tota futura est post ipsum. nihil igitur de ea vel est modo vel fuit ante.

Amplius. **I**psam esse temporis cepit et habuit primum sui eius non esse ante.

esset tempus aut erat perpetuum. aut erat eternum. et eternum quidem dici non potest fuisse cum sit terminatum siue finitum in ipsa creatione primi instantis totius temporis. Perpetuum vero dici non potest cum non inceperit quoniam desierit deest igitur hic prima nominatio. Dico igitur quoniam non esse temporis e contrario se habet perpetuitas. perpetuum autem habet inceptum siue definitionem. non esse vero temporis definitionem sine inceptum et propter hoc nominari potest proprie an perpetuum quoniam e contrario se habet illi. Eternitas vero et se tota precessit tempus et se tota est posterior tempore. Causa autem in hoc est quoniam tota semper est eternitas nihil de ea succedit nihil eius omnino fuit quare non sequitur. Si tota fuit ante tempus vel precessit eternitas. quoniam propter hoc nihil eius futurum sit. quemadmodum si quis dicat quoniam deus totus est in celo et supra terram ergo nihil eius est in terra vel sub terra. esse enim eius in celo supra terram non prohibet esse ipsum in terra et sub terra. quoniam totus ubique sit eternitas tota semper et propter hoc esse ipsas ante tempus non prohibet ipsam esse post tempus. Apparet etiam tibi ex hoc quia perpetuitas et antiperpetuitas non completi durationem eternam siue eternitatem durationis et hoc est quoniam potest aliquid medium intercidere. sicut vides quod perpetuitas anime humane que hunc creatur et antiperpetuitas ipsius non esse celi non complent unam durationem eternam. Deest enim ab huiusmodi duratione eterna tota duratio celi a creatione sua usque in presentens nunc. Certe autem tibi ab huiusmodi comparationibus non enim sicut linea dicitur maior puncto suo initiali vel terminali maior se tota. Sic potest dici. quod eternitas maior tempore se tota quemadmodum nec ipse creator potest dici mundo maior se toto. primum. quia magnitudo creatoris et magnitudo mundi non vni voce dicuntur et propter hoc non sunt ad inuicem comparabiles sicut alibi didicisti. Deinde cum punctus initialis vel terminalis alius cuius linee sint in eodem situ et punctus in linea et de linea sit tota linea et reuera est post punctum. et detracto puncto de linea nulla particula propter hoc detrahatur. et ideo linea non fieret minor. Non ita au-

tem se habent eternitas et tempus. non enim eternitas punctus temporis est nec velut in eodem situ aut eadem serie sunt eternitas et tempus. Similiter nec deus et mundus sic inuicem habent nec anima humana nec corpus ipsius. Si vero queritur de eternitate an sit in tempore distinguendum est indubitanter quemadmodum et cum dicatur an deus sit in tempore. Non enim est in tempore. Sicut sepe dictum est. sed communicabiliter ut ita dicatur est enim duobus temporibus est et quando cumque aliquid temporis est. Quod si quis dixerit. quia si sola comitantia huiusmodi facit deum esse in tempore. Iuxta modum istum posses dicere quod es in qualibet domo et qualibet ciuitate quoniam es dum quolibet domus aut ciuitas est. Tu scis in hoc quia esse in tempore et esse in loco non dicuntur intentione vna esse enim in loco hoc est circumdari et contineri ab ipso loco. motus autem qui est in tempore nec circumdatur eo modo a tempore hoc est per omnem diuisionem et partem sed quasi per longum successionis applicatur ei. et propter hoc solum breue et longum de tempore dicitur in nominibus diuisionum latum enim et strictum altum et profundum nequaquam de tempore dicuntur. Potius ergo dicitur in tempore proprie quod ipsius precise comitatur videlicet quod nihil habet ante primum seu principium motus. nihil post vltimum sine sententie ipsius et ista comitantia est mensuratio temporalis quamquam longe sit a creatore qui et tempus omne eternaliter precessit et eternaliter post ipsum futurus est et ipsum tempus illud continue deserit dum quotidie et irresistibiliter ut dictum est fluit. Ille stat immobiliter per omnem modum influxibiliter usquequam. Et igitur huiusmodi comitantia inter creatorem et tempus qualis cogitari potest inter stantem in vltimitate stabilitatis et fugientem in vltimitate fugacitatis.

Non autem ita se habentibus preloquar quod hoc quod omnia dicuntur esse in eternitate a quibusdam et mundi inibi et hoc simul et quid sit. proprie ac vere esse in eternitate. Dico igitur quia proprie et vere esse in tempore est esse mensuratum a tempore secundum longum successionis ipsius temporis et proprie et vere esse in eternitate.

¶ Pars prima de vniuerso

tate erit esse in statu et vltimitate stabilita
tis hoc autem solius est creatoris altissimi
et benedicti. **A**mplius. Si solum vere
ac pprie temperale est soluz pprie et vere
in tempe. Solum ppe et vere eternuz erit
solum vere et ppe in eternitate. Et respon
deo in hoc quia ita est videlicet qd solz cre
ator in eternitate est vere ac pprie. Ratio
enim eternitatis vt supra dixi tibi non est
duratio non habens principium neq; finē
imo neq; status quales descripsi tibi vide
licet in quo nec fluxus nec mutatio nec p
us nec posterius qd est dicere status p om
nem modū influxibilis ininceptibilis in
definibilis impartibilis. Qui autē omnia
dicūt esse in eternitate. Si recte intelligūt
pene eandem habent intentionem in ser
mone isto quā habent cū dicūt omnia eē
in deo hoc enim sermone intelligunt ipm
creatorem immensitate sue amplitudinis
omnia circundare et ambire. et velut in
tra claudere ipsi etiam dicunt per modū
istum tempus esse in eternitate et volui et
fluere ipsum intra immensitatem eterna
tis. quemadmodū et totus mundus mo
bilis voluitur et mouetur intra immensi
tatem ipsius creatoris cum ipsum totali
ter circundet immensitas creatoris est em
supra ipsum vt dominatus altissimus ipi
us et infra ipsum et suppo:ans ipsum et
sustentans ne recedat in non esse et circa
ipsum vt conseruas ipm atq; custodiens.

Conueniunt libro. i. distin. xviij. q. ij.
¶ Contra omne quod cōnotat tem
porale dicūt temporaliter s; verbū
non dicūt tpaliter in diuinis qz in
pncipio erat vbi. ergo verbū nō pnotat
tpale. qz ois creatura vel creatū tpaliter in
cipit accipiēdo large tēpus. ergo verbum
nihil connotat in patione ad creaturas.
Si tu dicas qd pnotat in habitu nō i actu
sicut eterna dispositio et predestinatio.

¶ Contra si nūq; aliqd fieret vel fiendū
eēt adhuc pater seipm diceret. ergo et vbi
mēte concipet. ergo verbū eēt si nūq; vlla
creatura esset futura vel presens ergo tē.

¶ Et dicere verbū est necessariū et pdu
ctio psonē ē necessaria. s; pductio creatu
re ē voluntaria. vnde cū pducit eam pos
set nō pducere. si ergo simpliciter necessa
riū nō claudit in se cōtingens verbū non
dicūt respectum aliquem ad creaturam.
Ad hoc dicendū qd nullū eternū cōnotat

tpale. dicendū qd verū ē in actu. vnde ver
bū ppe loquēdo nō pnotat effectū sed di
cit respectū nō ad creaturam iam existen
tē. vel etiā futurā tū verū etiā possibile fie
ri et sic patet responsio ad istam instantia.
Ad illud qd obiicit qd pductio verbi est
necessaria et eterna sed creature volunta
ria. Dicēdū qd quīs actualis pductio cre
ature sit voluntaria. tamē potēcia pducen
di et scientia ē necessaria. Impossibile em
est deum non posse. et impossibile est deū
nescire creaturas pducere.

O vero qd dicunt omnia pre
sentia esse in eternitate et simul
questionē habet qualiter hoc
intelligant. Contraria enim si

mul in eodes esse non possunt quomodo
igitur ē. Socrates in eternitate est ne ibi
simul senex et puer. Sanus et eger. et an
est ibi sola senectus eius an sola puericia
an sola sanitas. an sola egritudo socratis
an ambe. an neutra. ¶ Si neutra nō sunt
igitur omnia in eternitate. ¶ Si ambe cū
in eternitate nō sint prius et posterius ne
q; ante nec post. ¶ Trunt igitur simul in eter
nitate quare socrates erat puer et senex sa
nus et eger in eternitate et ad hunc modū
se habet de omnibus alijs contrarijs et
quibus inuicem est permutatio. ¶ Et gene
raliter quomodo intelligūt ea esse in eter
nitate simul que simul esse nūq; potuerūt
in tempore. ¶ Amplius. Aut sunt in eter
nitate que preterierunt aut que futura sūt
scdm veritatem suā. hoc est prout fuerunt
et futura sunt aut non. Si sic ergo cum fu
erint et de futura sint scdm prius est poste
rius et in ordine successionis erunt simili
ter et in eternitate erit igitur in ea prius et
posterius et ante et post et successio. ¶ Tam
autem phibita sunt nomina huiusmodi
ab eternitate. Si vero non fuerint ibi fm
suam veritatem quam dixi cum aliū mo
dum essendi non habeant qd successuum
et ordinatum vt dixi vel nullomodo igit
erūt ibi. aut figmentaliter et falso erūt ibi.
¶ Dico igitur in hoc quia me et te iam expe
ctui super hoc nihil enim temporalium p
ut iam tibi parefactum est in eternitate ve
re ac pprie esse potest. Sed sermo huius
modi hominum habet intentionē huius
modi quia omnia qd habet eternitas sunt
apud eas semper presentia cū nihil apud
eam influat aut pretereat. incipiat aut dea

finat. Quis ergo generaliter intelligunt de rebus omnibus. hoc est temporalibus et spiritualibus quia omnia hec sunt in eternitate presentia intelligunt indubitanter quod creatori eterno qui est lucidissimus aut infallibilis conspector omnium seculorum habet omnia sibi presentia hoc est videt et intuerur. quoniam non magis videt presentia quam preterita vel futura vel quolibet modo aliter absentia. Sicut enim nihil addit cognitioni luminosissime ipsius rerum presentia vel existentia illa nihil detrahunt eidem eorum preteritio vel futuritio. Causa autem in hoc est quoniam creator non videt per aliud quam per seipsum. ipse enim est sibi lux per quam videt et ipsemet est sibi similitudo vel exemplum vel speculum in quo videt quid videt. Se enim ipsum intuens videt omnia de hoc tamen faciam considerationem que tibi sufficere debeat in tractatu qui sequitur istum.

Templum vero ymaginabile comparationis eternitatis et temporis quod promisi tibi est ut ymagineris totam immensam eternitatem et intra eam totam temporis ita quod tangat eam in vno puncto tunc hoc enim alibi didicisti quia si ne circulus circulum. siue spera speram contingit. et hoc sit intra siue extra in vno tunc puncto contingere necesse est. Quia igitur eternitas tota stat ut audisti et tota simul est ymaginare quia quatenus rota temporis rotam eternitatis tangit quatenus et tunc est. quare quia punctatim tunc tota sua revolutione ipsa tangit punctum et est ipsum tempus et propter hoc nihil totum de tempore simul est. Simile est si ymagineris totam eternitatem luminosissimam et luminositatem eius esse ipsum esse ipsius vel eternitatem et ex ea influere lumen eius super tempus quatenus ipsum tempus receptibile est ipsius. et quoniam non est receptibile ipsum esse secundum totalitatem aliquam hoc est neque secundum suam totalitatem neque secundum totalitatem alicuius ex partibus suis nunc fluit lumen essendi ab eternitate super ipsum nisi punctatim. quod admodum neque tangibilis est rota huiusmodi nisi punctatim propter fluxum enim suum irretinibilem non est illuminabile nisi punctatim. Adiuuaberis etiam in hoc si ymaginatus fueris aquam exeuntem de vase aliquo guttatim vel aliter exire nequeunt. a deo enim

est fortis potencialitas a deo quod angusta vel de ea exire nisi punctatim tempus non possit in actum sicut angusta foraminis ex antedicto vase non permittit exire ex eodem aquam nisi guttatim. omnium quippe rerum creatoris debilitatis esse est tempus. hoc autem apparet ex hoc quia actualitas eius est in ultimitate paruitatis. potencialitas vero e contrario. est enim tempus secundum nimum sui hoc est secundum punctum tunc et est non est secundum plurimum sui. et istud esse intelligo hic ultimum actualitatis illud vero non esse hoc est quod competit tempori. intelligo hic plurimum potencialitatis. Admiratione autem dignum videtur quod inter forte esse eternitatis et debilitatum esse temporis medium non est ut videtur. Illud enim si esset medium aut esset fluens totaliter ut tempus aut esset totaliter permanens ut eternitas et utro istorum modorum esset medium et hoc non esset vnum. imo esset aggregatio eternitatis et temporis. Si de permanens permanens esset pars eius. et vere fluens esset pars altera. **Q**uod si quis dixerit quod orizon eternitatis et temporis que ponit philosophi est medium communicat enim ut videtur uterque. et iste orizon non est nisi perpetuitas et perpetuitas concitare videtur cum tempe inceptione et cum eternitate indefinita. et propter ista duo dixit philosophus ipsum esse orizontem eternitatis et temporis et propter eternitatem supra tempus propter eternitatem inque propter inceptionem. Supra tempus vero propter indefinita esse et isti videbant sentire tempus esse finitum id est finibile duratione quantum ad hoc quod dixi supra tempus orizonta vero nota uir ipsam perpetuitatem orizon et circulus est diuidens duo emispha videlicet id quod apparet de celo super terram quod est indubitate medietas ipsius et id quod apparet quod scilicet terra prohibet videri quod est ex necessitate reliqua medietas. **Q**uod si vides intelligi quod in ipso initio perpetuitatis esset diuisio tamen per media ipsius eternitatis sic supra dixi tibi. Sed huiusmodi eternitas non potest intelligi nisi si tempus eternum orizon aut intelligi orizonta zona et vulgariter dicitur huiusmodi circulus finitor visus nostri. Unde sol et luna et stellas tunc videre incipimus cum orierint motu suo revolutionis super orizontem nostrum. Tunc vero ea videre definimus cum descendunt subter ipsum. Potest autem et merito queri. quid intelligit philosophus quia omne esse. aut est ante eternitatem et supra ipsa

Ars prima de vniuerso

aut est in eternitate et cum ipsa aut est post eternitates et supra tempus ut anima que est in orizonta eternitatis. Nihil autem potest intelligi ante eternitates esse aut ultra ipsam nisi ipse creator benedictus et hec anterioritas vel prioritas non potest esse nisi causalitatis qua generaliter causa omnis efficiens intelligitur potest esse omni causato suo. Impossibile enim est ut eternitate et tempore precesserit eternitate tempore quidem ipsum precessisse eternitatem est impossibile quoniam tunc necesse esset tempus illud precessisse eternitatem quare eternitas esset finita et terminata ad tempus illud. Similiter impossibile est quod creator eternitate precesserit eternitatem. tunc enim oporteret quod vel eadez eternitate precesserit eam vel alia. Si eadez esset igitur eternitas eadem potest se ipsa. Si vero alia esset igitur eternitas altera post alteram et hoc non posset esse nisi vno duorum modorum videlicet ut aut sine medio esset post illam aut non. et tunc esset terminata ad illam et inciperet ab illa quem admodum dies ad suum crepusculum vel noctem precedentem immediate ipsum. Si vero medium esset inter duas eternitates esset posterior eternitas terminata ad illam et inciperet ab illo. et ita esset finita ab illa parte eternitas. Manifestum igitur est quod ante eternitatem nihil est duratione. quod nec tempore nec eternitate ut iam patefecimus tibi. Eodem modo se habet a parte altera. igitur creator benedictus dicitur esse ante eternitatem ordinis dicitur non per ordinem durationis aut successionis.

Sed etiam quod eternitas ista non est secundum Aristotelem neque secundum intentionem cuius physicus est iste sermo nisi tempus eternum hec est duratio ex utraque parte infinita. Verum an huiusmodi duratio possibilis sit in aliquibus reum creaturarum faciam te scire in sequentibus et declarabo. quia nec tempus nec aliud continuum villo modorum potest esse infinitum. In hac ergo continuitate et cum ea posuit Aristoteles esse intelligentias decem vel plures si plures essent quod decem. hoc enim non determinauit in metaphysica sua. Sed posuit tot esse intelligentias mouentes corpora celestia quot erant motus celestes. sed neque numerum motuum celestium declarauit tractatu qui adhuc ad me peruenit.

Inductus autem fuit ad exponendum intelligentias in eternitate specialiter credulitas autem qua credebatur credidit eas nihil habere in potentia et propter hoc nihil eis addere posse. nihil nominis posse acquiri ab eis. Sed totum abesse actu quicquid habere naturaliter poterant et propter hoc nihil eorum que habent eis posse fluere et hec est quedam indubitanter propinquitas et vicinitas ad eternitatem.

Trabile autem est et questionabile habens non leuem quod habet sermo propheticus ipsius prophete hebreorum et legislatoris ipsorum. Dominus inquit regnabit in eternum et ultra. Alius eiusdem gentis propheta. Dominus regnabit in eternum et in seculum seculi. Aut igitur aliquid est ultra eternitatem et post ipsam aliquid in quo est vel tempus vel eternitas vel perpetuitas aut non. Si sic tu scis quod hoc iam prohibuitur est per ea que precesserunt. ex eo enim sequeretur eternitatem esse finitadam ad illud si immediate esset ultra eternitatem. Si vero medium intercederet inter illud et eternitatem finiretur ex necessitate eternitas in illo medio et ad illud. Si vero nihil est post eternitatem tale quomodo igitur regnabit in eo deus nec in hoc enim videlicet quod aliquid sit nec in eternitate nec in perpetuitate. nec in tempore. nec nunc temporis. propter hoc visum est aliquibus quod hec sit intentio sermonis illius. Dominus regnabit in eternum et ultra. hoc est quantumlibet et ultra diuissime scilicet ac si diceretur per mille annos et ultra et per centum milia annorum. et ultra et ita in infinitum. Qualiter exponit illud aliud. Regnabit in eternum et in seculum seculi. Videtur ergo seculum seculi intelligere seculum quod est futurum post presens seculum. id est post seculum quod modo est et secundum hoc in eternum esset intentio designans presens seculum tamen. Verum posset aliquis intelligere quia seculum seculi expositio eius est quod dixerat in eternum. ac si diceret. Dominus regnabit in eternum. hoc est in seculum seculi. Nam enim declaratum est tibi. quia eternitas sicut presens seculum presens et tempus. Ita et sequetur illa intra enim ipsam sunt sicut in precedentibus audiisti. Si quis autem dixerit dictum esse per figuram quam greci vocant ypotheton

Ars prima de vniuerso

Et iste omnes mutationes ultimo sexcentenario in cuius fine sumus facte sunt. In precedenti vero cuius fine sumus sexcentenario et fere quadraginta annis ante exorta est lex christiano et regnum ipsorum. Alterum autem ita se habeat ut per omnes sexcentenarios annorum quod fluxerit ab initio mundi scire poterit cronici. Quid autem futurum sit per hoc de mutationibus magnis astronomi predivinare conantur ex coniunctione planetarum que futura est in libra. Causa autem in hoc est quia omnes huiusmodi mutationes attribuitur coniunctionibus istis et motibus stellarum fixarum. Manifestum etiam est tibi ex his quod precesserunt quia quod dixerunt coram per tria vel novem secula vivere intellexerunt secula centenarios annorum quia per trescentenarios annos vel novem opinati sunt vivere coram. Generatio autem non immerito credi potest spacium centum annorum et tunc intelligenda est dici a genere et reuera tamdiu se esse de eodem genere homines dicunt quod diu patre generis agnoscunt et tamdiu etiam gradum pariter et cognationum putant et hoc est spacium vite hominis nisi ipsum aut malicia complexiois aut alia incommoditas abiecit et extenditur aut plurimum in plures quod centum annos sepius nec contrahitur in paucos. Sciendum etiam est tibi quia generatio dicitur interdum totum tempus quo generantur homines quemadmodum et generatio dicitur tempus reuolutionis ipsorum hoc est resurrectionis et iste intentiones inveniuntur in lege christiano et que grece euangelium vocatur. Nec dubitandum est tibi quin generatio etiam unum genus aut una progenies nomine. Progenies autem generatio est ex uno primo ac principali capite famoso scilicet ac nominato plebe ibi quippe homines et ignoti non dant nomen generibus nec eis ascribuntur genera vel generationes. Sed illis qui patres simul ac principes generum suorum habetur. Etas autem prope et prima sui cognitione dicitur tempus vite unius cuiusque animalis. Dicitur etiam et status unius animalis. Sicut in homine nominantur etates sex. Infancia puericia adulescentia. Iuuentus. Senectus et senium et figurate translata sunt ista vocabula ad status populi. Sicut et quidam ex historiographis infantiam populi romani etiam etates assignavit et adaptavit eidem transfertur etiam et ad totius huius mundi terreni statum hoc est totius

humani generis. Quia et crebro dicunt homines mundum senuisse alii eundem senescere. Eundem vero idem est secundum quendam. Unde et apud historiographos inuenies isti homines non fuerunt eui nostri hoc est temporis nostri. Dicunt autem quidam ytalico eum interdum eternitatem accipit et ab eo id est ab eternitate tempus fluere.

Quia post hec quia in sermonibus authenticis inuenit scriptum dies antiquos et annos eternos. Et numerus annorum creatoris inestimabilis et anni eius non deficientes. Quibus omnibus sermonibus nihil aliud convenienter intelligi potest quam ipsius eternitas nominum omnium dierum et annorum fluentis et omnino instabilis durationis nomina sunt propria intentione sua. necesse igitur est ut huiusmodi nominibus non aliud intelligi quam eternitatem creatoris qualem eam esse scriptum audiuit. Iuxta has intentiones intelligenda sunt tibi secula seculorum infinita immortalia. Unum enim seculum vel supra dixi tibi eternitas est que nec recipit dissolutionem in se neque aggregationem alteri et ideo non prope significatur per secula quia in ea non est seculum et seculum. Sed nec perpetuitas que inciperet a die iudicii recipit aggregationem nisi quis dicat quia perpetuitas glorie que promittitur electis atque dilectis dei et perpetuitas miserie atque suppliciorum quibus affligendi sunt mali et iudicio creatoris damnandi due perpetuitates sunt. hoc autem non videtur convenienter dictum. Sicut enim in uno et eodem tempore quibusdam hominibus bene est et quibusdam male. Sic et in eadem perpetuitate bene enim glorificatis et male damnatis et perpetuitas secundum quosdam non est nisi tempus interminatum a prefinis hoc est non habens finem. Alterum autem veri nominis tempus vel alia magnitudo continua possit esse infinita declarabis tibi in sequentibus. Per ergo habet sermo sanctus dei dilectis et electis quibusdam quod fulgebunt tanquam stelle in perpetuas eternitates. Manifestum est tibi quia improprie dicitur hoc neque enim eternitas perpetua neque perpetuitas eterna vere dici potest rationes enim eorum sunt sicut apparet tibi ex his que precesserunt. Sed neque eternitas recipitur dissolutioni aggregatione sine pluralitate. Sciendum etiam est tibi circa hec quod sermo sanctus huius cuiusdam ex prophetis

hebreorum quia tempus inimicorum dei erit in secula. Arit igitur ut videtur in eternum et sine fine. Quod quoniam nuda promissio siue predictio nec comminatio est contra creatoris inimicos qui deterri debent a malis suis. nec promissio est boni quo debeant illi provocari ad ea que recta sunt. ad ea vero maxime est intentio prophetarum in huiusmodi sermonibus non videtur vlllo modo quod tempus accipiat ibi. Secundum intentionem qua tempus dicitur mensura motus. Quapropter visum est quibusdam quod ipse ibi accipiatur temporalitas. id est instabilitas qualem passuri sunt irrevocabiles a malis suis homines. In inferno quippe fuerit ibi vicissitudo tormentorum ut vnum post alterum infligatur erit et ibidem veri nominis tempus. Si enim non fuerit ibi vicissitudo huiusmodi sed omnia tormenta sine cruci abunt illos et hoc absque fluxu vlllo et transmutatione. Forte multis non videri possit esse apud eternum veri nominis tempus. Si enim totum quod meruerunt tormentorum simul habebunt nihil postea vltra timentes vltimate expectantes sed totum presentia patientes statim indubitanter non est status temporalitatis quin potius malum similis statui eternitati. Sicut et felicitas sanctorum et hoc est omnibus opinionibus magis congruens doctrine christianorum. sicut enim felicitas que electis dei promittitur non per partes eis reddenda est neque pars post partem. Sed tota simul alioquin nunquam esset completa illa felicitas neque integra et propter hoc neque esset etiam veri nominis felicitas neque integra. sed necesse est et in contraria miseria se habere et tota simul miseria malos obtineat. Si ergo ante ergo dictum videtur erit tempus eo modo in secula ac si actum esset quia tempus huiusmodi. id est status eis competentis erit in secula. hoc est in eternum per modum et similitudinem quo exposui videlicet in quo simul totum malum sit quod passuri sunt periculatim siue per partes.

His igitur ita determinatis aggregandi per promissam investigationem et declarationem de novitate et antiquitate vniuersi vniuersaliter et de temporalitate atque eternitate ipsius. Et est intentio mea in sermonibus istis an sit ipsum vniuersum novum. an antiquum quod est dicere an temporale. vel eternum. an cepit esse et an desiturus sit. Vniuersaliter autem dixi per hoc. quia non est intentio mea investigare

re de partibus singulis vniuersi hoc est vniuersitatis creaturarum. Non enim intendo de singulis creaturis perscrutari videlicet de socrate. de platone an esse ceperint quoniam huiusmodi nullam habent dubitationem vel questionem. Sed de partibus magnis eiusdem de speciebus atque generibus rerum creatarum.

Primam igitur in primis opinionem Aristotelis et rationes que ipsum in opinionem suam de hoc induxerunt. et alias etiam contra eundem ad hoc ipsum mouere potuerunt. Quicquid igitur dicatur et quicunque conuenitur excusare Aristotelem. hec indubitanter fuit eius sententia. quod mundus est eternus et quod non cepit esse et de motu similiter sentit et Avicenna post eum et adduxerunt rationes et probationes ad hoc. Similiter et alij expositores eiusdem Aristotelis. ad ipsum senserunt atque fecerunt. Prima igitur ratio eorum est hec quia creator vel precessit mundum vel non precessit. Si non precessit. Non fuit ergo creator quin et mundus esset. mundus igitur non incepit esse et hoc est quod intendunt vel creator non fuit ante inceptionem mundi et propter hoc tunc primum fuit quando mundus incepit esse. Incepit igitur esse cum mundo. hoc autem impossibile manifestum est quod nec ipsi huiusmodi sententie professores recipiunt. Si vero precessit mundum creator et non precessit ipsum. ut ait Avicenna tempore non precessit igitur ipsum nisi quedam causa precedit effectum. Jam autem audi uisti. quia est etiam alius modus processionis et dixi tibi in precedentibus quia eternitas precedit tempus et hoc in infinitum cum infinita sit. quare cum creator eternus sit et in tota ut ita dicatur eternitate semper fuerit in infinitum creator. precessit mundum et ut dictum est tibi tota eternitate creator precessit mundum. Adiuvandus igitur est in hac rationatione Avicenna. Ita enim procedit ac si non esset alius processionis modus quam duo illi quos nominauit potuisset igitur dixisse pro sententia sua. Si creator precessit mundum fuit igitur creator vel quando nec dum mundus erat vel fuit creator sine mundo. ymaginare igitur quod aliqua creatura esset in eternitate cum creatore et cogitaret apud se de mundo an esset futurus aut non. vel si potuit dici in eternitate mundus est futurus quia reuera non poterat dici in eternitate mundus esse alioquin

ars prima de vniuerso

mundus esset in eternitate et eēt eternus. alterū igr istoz poterat ve dici mūd' erit. mūdus nō erit. Nō poteratq; ve dici mūdus non erit vel non ē futurus. futur' em ab eterno poterat ve dici mūdus erit. vel mundus ē futur' igr vel nullo intermedio erat futurus mundus vel aliquo intermedio. Si nullo intermedio erat igr futurus subito post quare iam erat instas incepti onis ipsius et ppter hoc cū ipso creatore ex titit. Simul ei sunt inter quoz existentiaz nihil ē mediū. **¶** Si dixerit q; quia tota eternitate pcessit creator mōm ergo i finito v' in infinito pcessit mūdū post huius modi igr dictū in infinitū subsecutū ē esse mundi. non ei ve diceret in infinitū post hāc dictionez erit mundus in infinitū longe ab ista dictione mea eēt creatio mūdi. quare nunq; pueniret ad eā. Infinitū ei intransibile est vt alibi didicisti p Aristote lem. **¶** Si dixerit ita ac si loqueret creator in semetipso in eternitate sua et ante tpus et loqueret de creatione mundi et diceret creō mundum aut creauī aut creabo. Si diceret creō mūdū vel creauī cum ipossi bile sit manifeste ipm dicere vel dixisse fal sum ante tempus igr fuisset verū ipm cre re vel creasse mūdū quare ante tempus fuisset mundus fm hoc et ideo etern'. **¶** Si diceret creator ante tempus creabo mūpum aliquātz igr post dictionē hmoi cre aturus erat mūdus quantūz igr ē qm necesse ē vt sit v' tota eternitas vel ps eterni tatis aut tempus. Si tota eternitas cum impossibile sit eā finiri impossibile erit ve nire ad creationē mundi vt dixi cum ipos sibile sit illā finiri. Si vō ps eternitatis est id hoc iam phibui in pcedentib; videlicet eternitatē habere ptem. **¶** Si etiā cōceda tur hoc scilicet ptem hēre eternitatē et pars illa pcessit creationē mundi et intercessit in ter pdictam dictionē creatoris duob; mo dis destruis hoc. p mū q; nihil dixit apud se creator q; non dixit ab eterno quare im possibile est ptem eternitatis solam inter dictam dictionē et creationē mundi inter uenisse. Secūdo mō q; illa ps eternitatē ex necessitate tota transiuerat quādo mū dus creatus ē aut nō tota. aut nihil de ea. Si tota erat igr finita et insup finiēns ad modū tps nec inueniet differētia int illā et tempus. Non habebit igr fm hoc tem necessariū et hoc ē q; ipi intēdūt. Si vō nō tota transiuerat neq; aliqd de ea qm mūd'

creatus est duo incōuenientia sequuntur. Primum quia fm hoc creatio mundi fuit in ea. et cum ea quare creatus fuit mūdus in pte eternitatis et ppter hoc in eternita te scōm hoc etiā ps illa nō erat media in ter mundi creationē et creatoris dictionē. Quia igr ista incōuenientia sunt et ipossi bilia necesse est id ex quo sequit incōueni ens eē et impossibile. Illud autē ē ex quo sequunt oīa hec inceptio mundi et noui tas creationis ipsius. quare impossibile ē vtrūq; istozum.

¶ Secunda ratio auicenne sup hoc ē Intellect' in q; purus et verus te statur quia si fuerit eēndia vna ex omnib; modis. sicut fuit p mūs quando ex ea non erat aliqd hoc est quando non opabatur vel efficiebat aliqd et inde opa batur vel efficit aliquid. tunc ex necessitate operabatur et efficiebat illud pus alioquin inquit quomodo operaretur nūc potius q; pus quare si pus nō operabatur neq; modo et vt adiuuem ipm sicut audiui p uis. Dico quia dicere potuisset ex eodez et roze quo dixit hoc. quia hoc generale est et in causis naturalibus. et in causis volū tariis siue operationibus et ponam exem pla de ambab;. Si em ignis calefacit ali quid modo q; pus nō calefaciebat. neces se est ex aliquo modoq; suoz non se habe at sicut pus. qd est dicere. q; necesse est in ipso igne factam esse mutationē aliquā aut in dispositionib; seu pparationibus. Verbi grā in ipso igne nō erat tante quā titatis prius vt posset calefacere illud. po stea nec creuit eousq; vt posset calefacere ipm. In dispositionibus vō et compara tionibus si forte pus erat interpositū p hibens calefactionē v' minus longe erat ab ipso calefactibili. aut ipm calefactibile habebat in se aliqd qd phiberet v' impe diret calefactionem vel congelatā duriciā vel ferrū vel asperionē aque super seipm vel si nimis cito sublatū ē calefactibile an teq; compleri posset compatio ignis. ipso sunt forsitan et alia impedimēta q; cō parationes et dispositiones. In his omi bus apparet. q; cū ignis opatur operatio nē suā aut in se passus ē mutationē aliquā ex dispositionibus et compationib; suis ad calefactibile ē fm eē et nō esse. Colligit igr Auicēne q; ignis non opabatur opati onem suā modo si pus eam nō operaba tur nisi ex aliquo suoz modoq; aliter se ha

beret mō q̄ p̄s. Eodē mō se h̄re videt et
voluntarijs tam opatorib⁹ q̄ opationib⁹
Si enī artifex q̄ edificat domū ex omībus
modis suis ē sicut erat p̄s quā nō edifica-
bat. Si p̄s nō edificabat neq̄ mō aut si
mō z p̄s necesse ei ē vt vel in seip̄am nō-
uā dispositionē receperit q̄lis est potestas
operadi v̄l edificadi voluntas sciētia et ars
aut q̄ exterius ex aliquo modoz se habe-
at aliter q̄ p̄s. q̄ ē dicere q̄ noui sumpt⁹
acceuerit ei q̄s nō habebat p̄s. aut ope-
rari. aut materia siue q̄ edificari nō pote-
rat dom⁹. aut q̄ impedimentū aliud sub-
latū est. aut nouū adiutorū ablātū. z hoc
manifestū ē in omīi artifice z operate volū-
tate. Si ei nec potestate. nec sciētia. nec vo-
luntate se h̄z aliter q̄ p̄s v̄llo modoz. Si
militet et ad iūmēta ac impedimēta edifi-
candi ex oībus modis sunt ei vt p̄s. Si
opaf mō necesse ē vt et oparef p̄s aut si
nō p̄s opabaf. Que enī ingt ratio esse
potest vel causa vt poti⁹ mō opes q̄ p̄s
Quia igr creator b̄dictus ex oīb⁹ mōis
suis erat ante q̄ crearet mōm vel mūdus
eēt ab eo. quemadmodū et in ip̄o puncto
tp̄is quo creauit ip̄um cū p̄s illū nō cre-
asset nec tūc creauit ip̄m et p̄s ex necessi-
tate. Q̄ aut ex oībus modis suis ab eter-
no fuerit creator sicut z cū creauit mūdū
Manifestū ē cū ip̄e sit in v̄lmitate i
mutabilitatis p̄ oīa z exteri⁹ nec adsumē-
tū nec impedimentū habuit v̄llo modoz cū
nihil eēt ante vn̄uersū creationē q̄ ipsū
vel adiunare vel impedire posset et genera-
liter cū nihil omīno eēt p̄ter ip̄m. ip̄m enī
vn̄uersū siue mūdus impossibilē ē vt intel-
ligat v̄l adiunās vel impedies creationē
pp̄am. q̄re necesse est creatorē q̄ cito fuit
ē dicere ab eterno mūdū ip̄m creasse
cū nihil nouū enīserit in ipsa creatione
mūdi q̄ ip̄am creationē adiunxit. nihil
defuerit tūc q̄ ei⁹ creationē an v̄l p̄hibu-
isset vel impedisset. z vt clari⁹ atq̄ vali-
dior sit ista ratio addo q̄ nulla omī-
no nouitas facta ē in posse vel scire vel
le creatoris nec circa ea v̄l aliq̄ illoz. nec
circa aliqd aliud ip̄a creatio q̄ nemo in-
tendit q̄ ei⁹ nouitas vel eius existētia fece-
rit debere creari mūdū potius tūc quan-
do creatus ē q̄ nō vel q̄ adhuc adiunxit
vt mūdus eēt tūc ei ex necessitate causa eēt
sup̄ius. Omīe ei q̄ facit rem debere ēē v̄l
q̄ adiunat eā a deē causa ēē ip̄ius z cū
la enī creationis vel factiōis ip̄ius. nihil

autē aliud ē inceptio q̄ nouitas. et filr ni-
hil ali⁹ ē creatio a pte creati q̄ nouitas et
fendi ip̄ius vel noua existētia eiusdem.
Cūp. vt causa et effectus p̄icta sut in
sepabiliter ita vt posita ea necesse sit poni
et effectū nō facit nisi sufficiētia cause q̄ suf-
ficiēs ē p se solam v̄llo modoz scilicet aliū
de causare vel efficere ēē suū. Manifestū
enī ē huiusmodi causam ēē creatorē
ad vn̄uersum. nullo ei modoz aliū de ad-
intus p semetip̄m solū creauit vn̄uersum
Intellige aut generaliter adiūtū. ita vt ad
iūmentū intelligas inductionē z suasionē
z p̄siliū de q̄bus oībus palā ē nihil aliū
de habuisse neq̄ em̄ alieno p̄silio aut indu-
ctione aut suasionē mūdū creauit seu cau-
savit. Manifestum igr ē q̄ omīmoda
sufficiētia causalitatis creator ē p semetip̄s
solū causa sufficiētissima vn̄uersi. quare z
p̄iūctissima cū ip̄o quare ex necessitate et
posito ponit vn̄uersum huiusmodi autē
p̄iūctio p̄hibet separationē inter causam
et causatū. Nō fuit igr creator nec in eter-
nitate nec in tp̄e separatus ab vn̄uerso q̄
ē dicere siue vn̄uerso.
Nam tibi z terciā rationē Anticē
p̄ ne qua dicit sic. Quoniam creator aū
mūdus aut potuit creare corpus
aliq̄d q̄d haberet motū durantes vsq̄ ad
creationē mūdi vel nō potuit. friuolū au-
tē est vt dicit apud creatorē dicere creatorē
nō potuisse creare huiusmodi corpus. Si
nō potuit creare huiusmodi corpus cur ex
possibili nō sit possibile vt accadat impos-
sibile. posito igr ip̄m huiusmodi corpus cre-
asse nō acciderit impossibile. Istō igr q̄ cre-
auit huiusmodi corpus qm̄ motus illi⁹ du-
raturus ē vsq̄ ad creationē mūdi. Omīs
aut motus in tp̄e ex necessitate ē cum ip̄o
erit igr tempus mēsurā motus illi⁹ duras
vsq̄ ad mūdi creationē. mūdi igr creatio
nō fuit i initio tp̄is cum ea p̄cesserit temp⁹
illud. Eodē mō ē p̄cedere si possibile fuit
multa tpa motū inēqualit⁹ creasse crea-
torem ante creationē mūdi tunc enim ex
necessitate sequet motū tunc fuisse atq̄ p̄-
ius z postērius p̄pter inēqualitatē motū
que em̄ inēqualiter mouent necesse est vt
alterū eozum maius spaciū inēquali tem-
pore p̄transeat q̄ alterū z q̄ minus spaci-
um citius p̄transeat q̄ alterū. A generali-
ter in quacunq̄ quantitate vel cuiuscūq̄
quantitatis spacio q̄d ab ambobus trāse-
undū ē p̄s necesse ē vt trāseat illō id q̄d ē
Rlo

Partes prima de vniuerso

velocioris motus q̄ id quod est tardioris
Segitur igit̄ vt sit in huiusmodi motibus
p̄us et posterius fm̄ tempus. quapropter
et tempus et p̄pter hoc possibile fuit fuisse
tempus ante creationē mundi. Nō ē igit̄
necesse tempus incepisse a creatōe mūdi
vel mundum incepisse in initio temporis

Respondebo igit̄ in p̄mis hīs rati
onibus et p̄bationib⁹. Auicenne et
dicā. q̄a sup̄ eo q̄ dicit̄ de p̄cessionē
creatoris iam responsum ē in eo q̄ dixi ti
bi. q̄ creator p̄cessit mūdū eternitate sua
qualē etiā desc̄psi tibi. et fuit ante mundus
anterioritate nō tp̄is. id ē nō p̄teriti v̄l flu
ente. Sed anterioritate eternitatis stante
temp̄ in p̄sencialitate sua. Et debes hic sci
re q̄a ante tp̄is et ante eternitatis nō dicū
tur vniuoce neq; vna intentiōe. Sicut ne
q; duratio tp̄is et duratio eternitatis et p̄
pter hoc compactiones fm̄ p̄us et posteri⁹
non h̄nt locū inter eternitatē et temp⁹ nec
inter veri nōis eternū et tp̄ale. Vniuocum
ei est omne cōpabile sic ait Aristotel. quē
admodum igit̄ nō est recipiēda compatio
inter tempus et numerū vel locū. vt dicatur
q̄a tēpus ē maius loco et nūero. aut econ
uerso. Sic nec inter eternitatē et temp⁹ vel
inter creatorē et mūdū aut aliud temp̄ale
Attēde etiā quia ante et post. Similiter p̄
us et posterius fuit et erit intentiones sunt
temporis et p̄pter hoc fluxus atq; successi
ones et p̄teritiones. Et scito q̄a similes lo
cutiones sunt cū dicit̄ aliqd fuit ante mū
dū et cū dicit̄ aliqd esse extra mūdū vel
vltra mūdū. quēadmodum enim mū
dus nec habet extra. nec habet vltra cū sit
omnia continēs et ambiens. Sic tempus
q̄d cepit a creatione mūdi non habz ante
vel p̄us cum sit omnia t̄pa cōtinens intra
se tanq̄ p̄tes suas. Scito etiā q̄a grāmati
ce doctores nugatoriā et non satis grāma
tica dixissent locutiones istas. Si qs enīz
quereret. si esset i summo celoz ab aliquo
posses ne extendere manū tuāz vltra pla
ne. Responderet ei q̄a non loqueretur. et
q̄a vox eius essz sine intellectu. Sicut si in
terrogaret. vidisti ne hominē qui ē asinus
quēadmodum enim hic implicat impossi
bile videlicet hominē esse asinū. Sic et il
le implicat locū esse qui non sit mundus
aut intra mūdū. Iste autē locutiones q̄
aliqd fuit ante mūdū aut nihil in inten
tione quā dixi nō contradicūt sibi inuicem
quemadmodū nec iste aut vidisti hominē

q̄ est asinus aut non vidisti et q̄ plus ē nō
dicūt aliqd nō solū non sibi inuicem cōtra
dicunt. qui enim querit vtrū ante initium
temporis fuisset aliqd cum ante sit initio
tp̄is. secundū est ac si quereretur. vtrū in t̄pe
quod p̄cessit initū temporis fuerit aliqd.
Similiter et q̄ querit vtrū extra mundum
sit aliquid vel vltra idem est. ac si quereretur
vtrum aliqd sit in loco qui est extra mū
dum. Nemo autē intelligēs indicat istas
locutiones veras locutiones esse aut respo
sione dignas.

Aliā vero rationem cui ip̄e val
de innititur et quā dicit̄ esse veri ac
puri intellectus testimoniu plane.
Respondendū est q̄a non est verū huius
modi testimoniu et p̄pter hoc non est verū
ac puri intellect⁹ assertio. Declaratio autē
b̄mōi ē q̄m̄ aut possibile ē creatori creare
substantiā aliquā cui⁹ creatio nō indige
at adiuari aliquo eoz q̄ sit aut nō ē pos
sibile hoc aut nō ē possibile creatori inco
ueniens est etiā apud ip̄m auicennā. quā
re necesse habet hoc confiteri. Nihil om̄ia
nus tamen dedarabo hoc esse verū et oia
cū. q̄a potentia creatoris nō est sup̄ quod
dam possibile t̄m̄ sed est sup̄ possibile ab
solute. et p̄pter hoc sup̄ omne possibile v̄l
creabile in se. Causa autē in hoc est quoni
am potentia creatoris non esset in vltimi
tate amplitudinis cū esset restricta ad que
dā possibilia. longe em̄ amplius ē possibi
le in se simpliciter q̄ quoddam possibile.
Amplius. Influxū et receptibile relati
ue ad inuicem dicuntur. quare non est al
teri altero amplius. Sicut igitur recepti
bile in vltimitate amplitudinis est ad om
nes influentias. q̄d ē dicere q̄a non est ali
ud sup̄ quod cadere possit aliqua influe
tia. Sicut influxiui p̄m̄ et maximū invol
timitate amplitudinis est ad influentias.
vt nec actu nec potentia nec etiā intelligē
tia sit influentia que non sit ab eo vel que
esse non possit ab eo. Neq; enim amplior
debet esse alueus receptibilitatē ad recipi
endum q̄ fons relative dictus ad ip̄m q̄m̄
tum ad influendū. **A**mplius. Bonam
ip̄i auicenne exemplū in p̄p̄a intelligētiā
quā dicit̄ esse nobilissimū omniū creator
et nec esse in corpe nec p̄dere ex corpe nec
etiā ex aliquo eorum que sunt nisi ex solo
creatore. Constat autem q̄a impossibile ē
intellectui nostro ymaginari aliam simile
intelligentiam et considerationem facere

de eis put se habent in seipis. quædam
dum de duobus individuis speciei huma-
ne ut de Aristotele et Platone de quibus
nemo intelligens dubitat quin cum in se
ipsis considerati fuerint eque generabiles
sint et fuerint anteq̃ generaretur. Sic di-
co et de sole quoniam aliud possibile est ti-
bi cum ipso ymaginari. qui non quos duos
in seipsis consideraueris inuenies eos in-
dubitanter eque possibiles esse et eque ge-
nerabiles atq̃ creabiles quantum in ipsis est
Sic dico de intelligentia prima et de alia
intelligentia ei simili que tamen est. Cum
enim in seipsis considerate fuerint abstra-
cte scilicet ab ipso esse et spoliatas ab eodẽ
inuenies eas eque p̃pinquas adesse. qua-
re eque possibiles esse et propter hoc eque
creabiles quantum in ipsis est. Nihil autem
creabile est nisi a creatore benedicto qua-
re inuenies creatorem eque potentem cre-
are alterum vel alteram. **Amp.** Potẽ-
tia creatoris non magis aspicit in alteras
vel eius possibilitatem q̃ in reliquam vel
eiusdem possibilitatem nec causa est apud
alteram earum quare potentia creatoris
magis aspicit in eam q̃ in alteram quã-
tum in ipsa est hoc autem est. quoniam in
ista consideratione videlicet quia conside-
rantur in ista abstractione et spoliatione
nec maior nec melior villo modorum nec ipsi
esse p̃pinquior est altera q̃ altera. quare
manifestum est quia non magis est creato-
ri alteram creare q̃ reliquam. **Asto** igitur
q̃ creauit reliquã quã posito possibili im-
possibile eẽ accideret impossibile ex ista po-
sitione non accideret impossibile. **Pico** igitur
quia creator qui modo creat intelligentiã
am ipsam ex omnib⁹ modis suis. Sic erat
prius quando non creabat eam. Ita erat
sicut est modo cum creat illas apud se em̃
immutabilis est in vltimitate immutabi-
litaris. Nulle autem dispositiones vel cõ-
parationes sunt que adiungunt creatorem
ut creat eã vel ipsam ut creetur nunc. Nam
em̃ posui tibi ipsam nullomõ p̃dere ex ali-
quõ eorũ que sunt quare nullo eorũ q̃ sũt
adiuta est ut creetur preterq̃ solo creato-
re q̃ etiam apparere tibi potest ex creatio-
ne alterius intelligentie que adducta eẽ ad
esse a solo creatore et per ipsum solum.

Manifestum igitur est tibi ex hoc erem-
p̃o sicut creat hanc intelligentiam ex om-
nibus suis modis est sicut erat prius quã-
do non creabat eam quare contrarium bu-

ius est falsum et p̃pter hoc non est veri ac
puri intellectus testimonium et hec est ra-
dix ex qua intendebat elicere p̃bationem
validissimam super eternitatem vel anti-
quitatem mundi.

Destruam autem tibi et aliter hanc
radicem cui ita innititur **Quicena**
et dicam quia aut aliquid eẽ nouũ
aut non. aut omnia sunt eterna. **Novum**
sicut p̃dixi tibi intelligo q̃ cepit quare si
nihil est nouum eorum que sunt erũt om-
nia eterna hoc est sine initio existendi hoc
autem adeo manifestum est incõueniens et
impossibile ut circa illud non ratione dis-
ceptandum sit. Sed magis igne et gladio
persequendum. et cum hijs qui hoc dice-
rent exterminandum. **Restat** igitur ut cõ-
fiteatur. quia reuera aliquid cepit. **Causa**
ergo clarioris intelligentie innuetur a. **Cau-**
sa igitur operata est a. anteq̃ operaretur
illud aut erat ex omnibus modis suis an-
teq̃ operaretur illud aut non. **Si** sic. **Ita**
igitur venit contra illud quod dicebat ve-
ri et puri intellectus testimonij. **Si** nō
erat causa a. ex omnibus modis suis an-
teq̃ operaretur a. sicut postea cum opera-
ta est a. immutata igitur est ex aliquo mo-
dorum suorum et q̃ nouum factum in ea vlt̃
circa eam illud nouum nominetur b. quo-
niam certum est b. causam habere eadez
questio restat de causa ipsius b. aut em̃ an-
teq̃ operaretur ipm̃ b. causa eius erat ex
omnibus modis suis. Sicut postea cum
operata est b. aut non. **Si** sic iam dicat cõ-
tra illud irrefragabile testimonij. **Si** ve-
ro dixerit q̃ non erit. igitur aliquid nouũ
factum circa causam ipsius b illud nouum
vocetur iterũ c. quoniam igitur c. causam
habet eadez restat questio. aut ibit igitur
res in infinitum aut occurrerit causa econ-
trario se habens illi veri et puri intellectus
testimonij. **Si** dixerit quia res currit ita in
infinitum. Impossibile igitur erit aliquid
fieri nisi infinita fiant cum eo. **Nam** autez
declarauit Aristoteles in libro suo quem
vocaui auditum hoc eẽ impossibile et fa-
cilis etiam est tibi alia declaratio impossi-
bilitatis ipsius quoniam infinita non pos-
sunt fieri simul ab vno et eodem agente.
Sed neq̃ infinitos possibile est esse simul
et p̃pter hoc nec infinita corpora nec infi-
nita corporalia agentia possibile esse simi-
quare nec infinita patientia. Similit̃ nec

Partis prima de vniuerso

Vnum patiens est simul recipere infinitas
passiones. **Q**uod si dixerit quia cum no-
uum aliquid fit non est necesse infinita si-
mul fieri. Sed necesse est quedam fieri que
adiuuent ipsum nouum adesse. quedam vero
destrui que impediunt illum. Recidit in
idem infinitatis inconueniens et hoc est.
quoniam non est minus inconueniens infinita de-
strui vel infinitas destructiones fieri quam infini-
ta fieri vel infinitas generationes esse et se-
quitur ex hoc quod impossibile sit aliquid fieri.
quoniam in cuiuslibet noui factione necesse
erit infinita destrui. Sicut autem impossi-
bile est infinita simul fieri. Sicut impossi-
bile est infinita simul destrui. Ex hijs etiam
accidit ipsi Auicenne in omni cuiuscunque
noui factione vel creatione infinitas in-
novationes fieri. At potes ratiocinari si
vis super hoc iuxta eandem breuius et lu-
cidius ut videtur secundum hunc modum ut
dicas noui causam nouam esse vel secundum
se vel secundum aliquid quod apud eam est vel secundum
aliquam ex dispositionibus aut compati-
onibus que circa eam sunt et hec sunt qui-
bus vel adiunatur vel impeditur et hec est
intentio mea noui et nouitatis in hoc.

Manifestum est igitur omnis noui cau-
sam noui esse secundum hunc modum. Quia
igitur causa noua est nouum et per modum
istum necesse est et ipsam causam nouam ha-
bere per modum eundem. et ita ibit res in in-
finitum vel erit circulus in causis. Tam au-
tem declaratus est tibi impossibile esse ea-
rum ascensionem infinitam. Similiter et
circulum.

Eam vero probationem quam ad-
ieci ibi. et dicebam quia sufficien-
tia cause causa est que efficit coniun-
ctionem inseparabilem inter causam et ef-
fectum quod quidem probabile est et eius pro-
babilitas multos decipit. Respondeo quia
causarum alie sunt operationes per necessita-
tem et hec sunt cause naturales. et non est
eis potestas super operari neque libertas aut
electio ad vtrilibet propter quod dixit Ari-
stoteles. quia natura operatur per modum
seruientis. Exemplum autem homini est ignis de quo
scis. quia non est ei potestas super calefa-
cere et non calefacere neque libertas eligendi
vtrilibet. imo necesse habet calefacere ob-
uiantem sibi materiam receptibilem acti-
onis sue. Alie vero cause sunt operantes
per voluntates et electionem et inter has
sunt que operantur per voluntatem inui-

tabilem aliud contrarium videlicet volunta-
tem. Similiter et renouabilem vel consilio
nouo vel suasionem noua vel aliqua ex pas-
sionibus quales sunt amor et odium dolor
et gaudium. spes et timor. ira et pax. hu-
iusmodi enim vel mutatur voluntas ad
contrarium vel noua generatur in volen-
te et indubitanter in huiusmodi verum est
quia cum nouum aliquid operatur quod
prius non operabatur necesse est ut inno-
uatio aliqua fiat vel in ipsis agentibus vel
in aliqua ex dispositionibus et comparatio-
nibus sepe dictis. Debes tamen scire. quod non
est necesse ut omne destruitur aut perit vel
destruatur nouo aliquo agente in ipsum.
quedam ei sunt adeo debiles esse adeoque in-
firmi ut prementia deficient et hoc mani-
feste vides in tempore et motu. tempus enim
nullo impellente fluit in non esse. Creator
enim operatur per liberrimam ac domina-
ntissimam atque per omnem immutabilem vo-
luntatem et propter hoc coniunguntur ei cau-
sata sua cum vult et separantur ab eo cum
vult. In causis igitur naturalibus que per
necessitatem ut predixi tibi operantur suffi-
cientia huiusmodi sufficit ad predictam con-
iunctionem. Similiter et in operantibus
voluntarie apud nos et hoc est quia non
est in potestate eorum postquam posse scire vel
nolle ceteras dispositiones concurrerint
ut non incipiant operari. In creatore vero
propter liberrimam ac dominantissimam
eiusdem voluntatem atque immutabilitatem
non est necesse ut operetur vel incipi-
at operari nisi cum vult. Et attende quia
possibile est ut creator velit modo aliquid
poterit tamen non velle illud absque vlla mu-
tatione voluntatis sue. In nobis autem
ecouerso se habet ex necessitate et hoc alibi
didicisti et propter hoc errauit Auicenna
in hoc. Similiter et Aristoteles qui viden-
tibus quod creator posset velle aliquid. et pos-
set non velle illud absque vlla voluntatis sue
mutatione. quemadmodum et de scientia
se habet. quia scit creator aliquid futurum
esse. quod tamen possibile est non fore. Si
accideret ipsum non fore tunc creator in ve-
ritate modo non sciret ipsum fore. Quare
scit aliquid creator quod impossibile est ipsum
non scire modo. et hoc absque vlla mutati-
one que in ipso fiat. vel scientia ipsius et hoc
est quod ipsi non attenderunt in creatore be-
nedicto.

Post hec autem addam et alia ante q̄s veniam ad rationes Aristotelis et dicas. quia homines errauerunt circa nouitatem mundi ppter breuitatem intellectus sui et difficultatem ymaginationis sue. Difficilimum enim est eis ymaginari omnem locum aut mundum esse aut ultra mundum et non possent explicare se vel euoluere ab intentionibus istarum dictionum extra vel ultra. Similiter neq̄ ab intentione eius q̄ est ante et post. De hijs autē iam expediui me et te. At ex hoc errore et hac difficultate querit quidā philosophus ex ytalicis inquiring. ut quid innumera secula dormierunt. an dormierat creator per secula innumera et postmodum quasi expergefactus creauit mundum huiusmodi enī hō de hijs fuit. qui non potuerunt ymaginari tempus finitum cōtinens omnia tempora. cui dicat innumera secula dormisse ac si tempus innumera temporā precessissent. De hijs autem iam expeditus es et expedieris melius in capitulo primo contra errorem Aristotelis. De hac scilicet questione. Utrum ab eterno creauit deus mundus. Cum enim nihil aliud ipm ad creandum induxerit q̄ bonitas sua purissima et largissima et hec nō imminuta neq̄ adaucta. neq̄ aliter per aliquem modorum immutata et ipse similiter per omnem modum immutatus nec de nouo vidit utilitates ppter quas mundus creandus erat nec maiores eas viderit in ipsa creatione mundi q̄s in sua eternitate nec sibi faciliorem creationem eius tunc q̄s in eternitate. Ut quid igitur creauit eum tūc potius q̄s in eternitate. In quo respondeo. quia ipsa ista disputatione. Solutio ē que monis apparere. cum ex ipsa disputatione non stetit hoc vel impedimentum fuisse ergo magis creare. ab eterno vel in eternitate mundus perfectum et impedimentum qui esset a parte creatoris. Quare manifestum est. q̄ a parte mundi fuit istud impedimentum cuius natura non fuit ab eterno creabilis nec susceptibilis eternitatis et hoc declarabitur tibi in prenominato capitulo non solum de mundo sed de omni possibili quia ipsa sua natura que est possibilis phibitū ē ab eternitate.

Per eandem viam et modum eundem respondebis ad omnes similes questionēs videlicet cum que

ritur quid intendebat creator in creatione mundi. aut intendebat gloriam suam in creatione mundi. aut vtilitatem mundi et rerum mundalium. aut vtrumq̄. Quodcumq̄ autem istorum dicatur. Manifestum est quia causata esset de creatione mundi si ab eterno fuisset creatus creatoris gloria quanto ipi mundo et rebus mundalibus maior vtilitas quanto eternitas tempore maior est. ab eterno igitur debuisset eum creasse. **Q**uod si dixerit. quia nihil horum intendebat creator sed ppter semetipsum tūc vel gratis ipm creauit tanto magis debuit eum creasse ab eterno. Scito tamen quia vbi dicit gratis dicit intentionē alienę vtilitatis. De hoc vero q̄ creator dicit aliquid facere in laudem et gloriam suam. Scito quia laus et gloria creatoris cū in finitius cogitata fuerit est tota et sola vtilitas aliena. Ex hoc enim non solum maxime. sed etiam singulariter et solummodo q̄ alijs bene est ab ipso et quicquid boni habent. habent ab eodem. de hoc vero q̄ dicit quia et gloria in infinitum maior est ei et ipi mundo et rebus mundalibus vtilitas. Similiter in infinitum maior. Quod est hoc. Sed nō sequitur q̄ ppter hoc debuisse creasse mundum ab eterno quoniam impossibile est ut dixi tibi mundum creatum fuisse ab eterno. et non est huiusmodi sermo quemadmodum si quis diceret. Si deus creasset te impassibilem et maiorem gloria esset deo de creatione tua et maior tibi vtilitas debuit ergo te creare impassibilem. Dico q̄ non quoniam non debuit aliquid facere deus q̄ fieri non poterat quicquid vtilitas ab ipso sequeretur. tu enim non poteris fieri impassibilis naturaliter et ideo non debuit te creator talem facere.

Post hoc autem conueniens est vt ponā hic rationes Aristotelis quibus ipse inducitur fuit ad credendum eternitatem mundi vbi oportet te reminisci eorum que precesserunt hic per que responsum est sufficienter eis per que astruere conantur motum eternum esse in libro quem vocauit auditum et ppter hoc non repetam tibi rationes illas neq̄ responsiones predictas. Dicit igitur aristoteles in libro suo celi et mundi quia natura determinauit quibus semper nō esse ut impossibilibus que scilicet naturali et propria possibilitate phibita sunt esse. Sicut quedam

¶ Pars prima de vniuerso

monstra que contrarietas naturarum esse non patitur qualem fingunt chimeram et multa alia. Quibusdam determinauit natura quandoque esse et quandoque non esse. Sicut vides in animalibus et hominibus et multis alijs. quare necesse est et quedam animalia esse quibus natura determinauerit semper esse quare non solus creator semper est vel eternus. imo multa alia cum eo et adiunatur ista ratio per hoc quod dicit **Auicenna**. quia si inuenitur alterum contrariorum in vniuerso nature atque mediu inter illa necesse est ut inueniatur et reliquum et ponit exemplum de aceto et oximelle et melle. quia cum inueniatur acetum in vniuerso nature et inueniatur oximel quod est mediu inter acetum et mel necesse est ut inueniatur in vniuerso nature et mel quoniam acetum est alterum duorum contrariorum. Ad vero reliquum secundum ipsum.

Amplius. Adiunatur ista ratio per hoc quod si aliter esset duo inconuenientia videtur sequi. Primum quia incompleta esset contrarietas huiusmodi cum deesset ei partium suarum principalium altera et hoc nec decet creatorem nec decet naturam videlicet incompletum aliquid facere naturaliter. Maxime si illud susceptibile fuerit complementi. Aliud inconueniens est quia in vniuerso esset vacui nature. quemadmodum si in vniuerso colorum deesset alterum extremorum aut aliqua species mediorum hec autem natura non patitur. sicut enim vacuum loci. Similiter vides quod in genere animalium non est vacuitas nature que indubitanter est defectus alicuius ex speciebus. Et hijs igitur omnibus videtur necesse esse ut in vniuerso inueniatur iste tres maneries videlicet semper existentia et quandoque existentia. Semper autem existentia hec sunt eterna. Sicut sempiternitas et eternitas secundum unam intentionem. Si autem inuenitur multitudo semper entium vel existentium inuenitur multitudo eternorum et mundus sue vniuersitas eorum eternus. Iuxta hunc modum est ratio cinari de hijs tribus videlicet necesse impossibile possibile. Et dicit **Aristoteles** quia necesse habet virtutem ut semper sit et ut nunquam non sit. Impossibile vero habet virtutem ut nunquam sit et exemplificat de diametro et latere. quia diametro est virtus ut nunquam

equalis lateri sit. et ista virtus non potest intelligi nisi prohibito ab ipso esse et elongatio immobilis atque inappropriabilis. Et quia prolixus est sermo **Aristotelis** circa hoc dico. quia esse de creatione et rebus alijs non dicitur secundum unam intentionem neque vniuoce sicut album de colore et de superficie equiuoce dicitur. Color enim dicitur albus essentialiter et non secundum participationem. Non enim dicitur albus in habendo seu participando albedinem sed in essendo ipsa albedo. Superficies vero alba vel paries albus e contrario. Sic creator non dicitur ens in habendo ipsum esse. Sed in essendo ipsum suum esse ut per omnia idem intelligatur in eo quod est et quo est. In nullo autem aliorum. sic est in omni namque alio aliud est quod est et aliud quod est et secundum participationem generaliter omne aliud a creatore dicitur ens quare quemadmodum si quis dicat alba non comprehendit simul unam intentionem colores et colorata. Sic qui dicit entes et entia non comprehendit simul creatorem et creata quoniam una positione vnius nominis nationis non potest equiuoce uti. Per hanc igitur interemptionem non preedit ratio illa **Aristotelis**. Quod autem dicit quia natura determinauit quibusdam rebus ut semper non sit quamque multam habeat caliditatem sermo iste et propter sermonem nature et propter verbum determinandi quod neutrius intentionem suam vel intellectum determinauit. neque enim quid naturam ibi vocet explicat neque quid intelligat ipsum determinare manifestat. Respondeo tamen quia nulla natura aliquid determinauit creatori. licet verum sit quod natura sua nobilissima semper sit et non sit ei penitus ad non esse appropinquanda possibilitas. In rebus autem creatis impossibile est per hunc modum se habere. et hoc faciam te scire in sequentibus neque conueniens est neque vlla necessitas hoc exigit ut si multitudo est semper non entium vel existentium. Sicut non est necesse. si est multitudo virium quod sit propter hoc preciosior neque si est multitudo effectuum quod sit ibi et causarum. Eodem modo se habet de rivulis et fontibus de ramis et radicibus licet contrarietas nonnulla sit inter eos non enim multitudinem numerorum sequitur ex ne-

cessitate multitudo fontium vel multitudi-
nem ramorum multitudo radicum. Tu
autem iam non dubitas quoniam creator
omnium aliorum entium et quin ipsa sint
effectus eiusdem et quin se habeat de ipsa
et modo aliquo per modum fontis ad ipsa
et ipsa per modum riuulorum ad ipsum. Si
militer et per modum radicum a ipsa. et e-
uerso ipsa per modum ramorum ad ipsum.
licet non proprie et multum dissimili ut ita
dicatur similitudine. Inter res igitur crea-
tas et vniuersum creatum locum huius
iustitiam de comparationes et similitudines
quibus utitur Aristoteles non connume-
rato aliquatenus creatore cum ipsis et si for-
te apud creaturas teneant non est necesse
ut ad creatoris esse per similitudinem se ex-
tendunt cum creator ab ipsis ei distantia
immensurabili dissimilitudine incogitabi-
li eisdem supereminet et super sit et licet
dicat aristoteles quod quibusdam est virtus
ut si sint quibusdam vero ut semper non sint.
Debes scire quia sermo eius non est verus
in hoc. Illud enim videlicet semper esse sin-
gulariter est proprium et nulli ex rebus crea-
tis inest virtus ut semper sit etiam si vez
esset quod quedam ex eis semper esset nulla
enim sua virtute est ut subsistat. Nam enim
declaratum est tibi alias quia esse accidit
vnicuique preterquam soli creatori cui soli esse
tiale est ipse igitur est sua virtute et semper
est fortitudine stabilitatis sue. Unumquod
que autem aliorum eius virtute et bono est
sicut est et quod diu est et quantum in se est re-
cideret in non esse nisi virtus et bonitas
creatoris ipsum retineret et stabiliret in es-
se. Mirabilis autem est quod dixit quia qui-
busdam inest virtus ut semper non sint si-
ne semper esse tanquam non esse sit si-
nis alicuius virtutis et natura et dederit
principium ad hoc videlicet ad non esse.
Cum manifestum sit quia non esse nihil est
neque a natura vniuersi desideratum aut que-
situm. At si enim negatio sequatur ex af-
firmatione non tamen affirmatio est ad
hoc vel propter hoc ex esse enim album se-
quitur non esse nigrum. albedo tamen non
est ad hoc scilicet propter non esse nigrum
Sic et in exemplo quod ipse ponit de dyame-
tro et latere siue costa quia nec diameter
nec magnitudo eius et propter hoc ut non
sit equalis lateri et idem est de latere. Se-

quitur tamen ex necessitate de quibuscum-
que duabus lineis. quod si fuerint in eodem qua-
drato sic se habentes ut altera sit illi qua-
drati dyametri altera vero costa ipsas non
esse equales quemadmodum sequitur de qui-
buscumque duobus corporibus quia si fue-
rint in eodem toro sic se habentia ut alte-
rum sit eius medietas alterum quarta il-
la non esse equalia cum tamen nec propter
hoc ibi sint nec propter hoc sint simpliciter.
Hec minor erroris sermo quo dixit quia
virtus inest quibusdam ut quandoque non
sint. sed ut quandoque corrumpantur et ut
quandoque desinat esse cum hoc ex virtu-
te esse non possit videlicet desinere esse.
Nulli enim dubium est quin hoc sit ex
debilitate ipsius esse et quin defectibilita-
tem proprie sequantur defectus et desitio
abesse. Sed ipsemet et expositores atque se-
quaces opinionis ipsius. Dicunt quia ex
potentialitate est ipsum non esse. Nemo
autem dicit defectibilitatem aut desinibi-
litem virtutem esse ymo contrariam no-
minationem ei attribuit videlicet impo-
tentiam debilitatem eas vocantes.

Questio hec autem conueniens est
ut adducam rationes et proba-
tiones ad stabiliendam nouita-
tem mundi et destruendam eter-
nitatem eius. Non enim satis est respon-
dere rationibus e contrario sententiarum
et dissolvere questionem eorum et contra-
dicere opinionibus ipsorum ad comple-
tam certitudinem. nisi et probationibus
irrefragabilibus astruatur veritas et decla-
retur. Ex his ergo duobus completur ve-
re recteque philosophantis intentio. Inci-
piam igitur ab ipsis mundi testimoniis et
dicam quia stant apud omnes nationes
amabiles historicorum et cronice narrationes
in quibus narrantur conditiones siue edi-
ficationes atque fundationes ciuitatum ma-
gnarum nominatarum. Similiter et inci-
cia regnorum omnium et quibus mani-
festum est et ipsius mundum habuisse ini-
cium in tempore. Cum igitur omnia hec
que dixi incicia certa habuerint. Si mun-
dus ante ea in infinitum durasset fuisse in
infinito tempore absque ciuitatibus et re-
gnis et ita ociosus et vacuus in maiori par-
te utilitatum suarum. Sed de istis inciciis
R. liij

ars prima de vniuerso

esset eadem questio q̄s et ipse Aristoteles et sequaces eius de inicio mundi referunt. Contra dicere autem tot et tantis testimonijs non stulticie tñ sed intollerabilis est dementie. Restant et hystorie hebreorū et xpianorum adam primum hominem fuisse testantes. sed et ipse ppheta hebreorū hoc ipsum testificatur in principio legis hebreorum cui tam magnificis signis mādatis et p̄digijs ipse creator testimoniu perhibuit cum eidem prophete nisi per signa gens hebreorum credere voluisset. Contra dicere autem testimonio tanti pphete cui et ipse creator testimoniu perhibuit tantorum signorum contradicere est ipi creatori et mendacem facere illum.

Procedam autem ulterius et dicā quia ipse totus mundus cōfiteatur se habuisse incitum. ex tempe autem hoc potes audire ab eo et intelligere valentibus. Confiteatur enī potēcialitatē suam et se esse possibile esse p se quare cōfiteatur potentialitatem seu possibilitatem essendi esse sibi naturalē et a seipso. Actualitatem autem siue actum essendi recepisse aliunde siue ab alio et hoc est quoniam possibile siue potēciale inquantū q̄ huiusmodi siue per hoc q̄ huiusmodi nō euenit in actū essendi siue adesse. Sed neq̄ per aliud simile inquantū simile hoc ē inquantū potēciale siue possibile sed remanet in sua potēcialitate et possibilitate q̄ntum in eo est. quare et in non esse fm actū siue in non esse actualiter. Quia igitur potēcialitas est ei naturalis. erit et non esse eidem naturale. quare erit prius ex necessitate q̄ ipsum esse. Naturalia autem p̄ora sunt vnicuiq̄ rei ex necessitate q̄ aduentitia. Similiter et q̄ per se est vnicuiq̄ prius est ei q̄ aliunde vel ab alio. Quare mundus hīs omnibus consideratis cōfiteatur se accepisse esse post nō esse. **A**mplius. Cum manifestum sit mundū factū vel creatum esse. Album vero non fiat nisi ex nigro. et calidum ex nō calido. ergo ens mundus non est factus nisi ex nō ente. In omni autem factione prius est ex necessitate id quo fit aliquid quoniam ipse factum. quare prius nō ens fuit mundus q̄ factus fuit ens. fuit aliquādo igitur nō ens et ppter hoc nō semp fuit ens. **A**mplius. Cum esse accepit mundus a creatione quoniam ab illo et est et habet eē. aut

accepit illud cum iam esset. et hoc ē impossibile quoniam cum erat habebat eē. non est autem possibile ipm accipere qd̄ habebat. **N** si dixerit. quia accepit illud quando habebat quoniam subito accepit illud et non partes tunc igitur accepit illud quando ipsum primo habuit. quare aliquando primo illud habuit quando primo habuit esse tunc indubitanter incepit eē. alioquin igitur incepit esse. **N** si dixerit qd̄ incepit esse non quādo habebat illud alioquin igitur nō habuit illud quare alioquin quando nō fuit mundus quare incepit esse omne enim qd̄ aliquando nō fuit et alioquin quando fuit incepit esse. **A**mplius. de naturali potēcialitate sua eductū ē mūdus in actū eēndi. ergo nihil subito vlt p̄cesse ue continue. **N** si subito ergo in instanti siue in nunc temporis. quare in illo nunc primo fuit in actu essendi siue in esse. In illo ergo incepit esse et hoc est q̄ querebatur. Si vero per partes siue continue exiit de potentia in actum huiusmodi exitus indubitanter generatio fuit. generatio autem finiti in tempore finito est et ex vtraq̄ terminato. Generatum autem de toto tempore sue generationis nōdum est sed sit et in termino generationis. primum est et incepit esse quare mūdus incepit esse in termino sue generationis cum antea non fuerit. Sicut neq̄ alia generata. Nullū enī generatum potest esse aut potuit vnq̄ ante complementum sue generationis.

Amplius. potēcialitas et actualitas sunt contraria. Similiter potentia et actus et non sunt simul in eodem. nec se compaciuntur aut igitur potēcialitas essendi precessit actum in mundo. aut non precessit. Si dixerit quia precessit. fuit igitur huiusmodi potēcialitas sine actu quare fuit mundus aliquando in potentia essendi et nōdum in actu. fuit igitur ens in actu aliquando mundus quare non semper. **N** si potēcialitas nūq̄ precessit actum in mundo cum manifestū sit quia naturaliter prius est ipso actu. **N** igitur ordo nature seruatus est in creatione mūdi. Contra ordinem igitur nature est q̄ mundus semper est in actu. **A**mplius. Qualiter creatus est mundus a creatore. aut est generatus ex corruptōe se alteri. siue p corruptionē illi. aut factus ex aliq̄ pter corruptionē illi. ut domus ex lignis et lapidibz si vnq̄ sit aut

creatus ex nihilo factus aut aliter ab eo
de creatus. Siue autem sit generatus siue
sit factus ut dixi post non esse accepit esse.
Si vero creatus hoc est de nihilo factus.
aut subito creatus fuit. aut continue et per
partes. Si subito ergo in aliquo nunc tem
poris quare tunc cepit. Si vero pars post
partem et continue in termino creationis
sue videlicet in quo creatio eius completa
fuit incepit esse quoniam tunc primum fuit
eodem via procedendum est quocumque mo
do aliter causatum a creatore dicat illum
quoniam necesse est ut causationem eius
dicat esse subitam siue subito factam. aut
partem post partem dicat esse causatam.

Amplius. Quid dicet de genere huma
no aut dicet ipsum similiter eternum et nul
lum esse primum hominem aut non. Si di
xerit eternum esse et nullum ex hominibus
fuisse primum. Tum pater ex necessitate sit
causa filii. et auius causa patris et ita in in
finitum necesse habet confiteri causas ascen
dere in infinitum causas scilicet efficientes
Pater enim est causa efficiens filii quantum
ad generationem corporis siue ambo pa
rentes hoc est pater et mater. Nam autem
declaratus est et stabilitus status causarum
cum omni genere cause. Et patefactum est
impossibile esse ut ascendant in infinitum
et hoc per ipsum Aristotelem et sequaces ipsius
atque expositores librorum ipsius.

Recedam et alia via et dicam quia
necesse esse per se et possibile esse per
se contraria sunt. Eodem modo et
necessitas per se et possibilitas per se. Simi
liter antiquitas et nouitas. Sicut quia ne
cessitas per se causa est eternitatis siue anti
quitatis erit ex necessitate ut possibilitas per
se causa est eternitatis siue antiquitatis erit
ex necessitate ut possibilitas per se sit causa
nouitatis siue temporalitatis quare sicut ne
cessitas per se non inuenitur nisi in uno solo
quod est creator benedictus. ita et eternitas si
ue antiquitas non inuenitur nisi in eodem.

Amplius. Sicut necessitas per se non sus
tinet nouitatem cum eo in quo est siue tem
poralitate. ita et necesse est ut possibilitas
per se non paciatur secum in eodem subiecto
eternitatem. Quare impossibile est ut ali
qua rerum creaturarum eternitatem esse et
in aliis dispositionibus similiter se habet
Necessitas enim per se neque creationem ne
que corruptionem neque generationem tem
poralem secum patitur. neque illius modo

rum inceptionem. Quare necesse est ut pos
sibilitas per se e contrario se habeat. et ista pro
batio fundata est super hanc radicem vide
licet contraria contrariorum causas esse per se
et super hanc aliam radicem que est propor
tionalium alterum est et alterum et super tertia
radicem. quia que sunt proportionalia ex ne
cessitate sunt et permutati proportionalia.
Quapropter cum quemadmodum se habet
necessitas per se ad eternitatem et antiquita
tem. Sic possibilitas per se ad nouitatem seu
temporalitatem quare si necessitas per se cau
sa est eternitatis seu antiquitatis erit pos
sibilitas per se causa temporalitatis et nouita
tis. et si eternitas vel antiquitas consequens
est vel comitans inseparabile necessitatis
per se. Erit similiter ex necessitate tempori
tas et nouitas consequens vel comitans
inseparabile possibilitatis per se.

Et quoniam rationes que hucusque
posite sunt partim ethice sunt siue
morales. ut ille videlicet que sunt a
testimoniis. partim vero naturales et me
thaphysice persequar rationes methaphy
sicas circa hanc opinionem. Aristotelis. et di
cam in primis quoniam accidit Aristotelis. non
prius fluxisse horam de toto tempore prele
rito quam diem vel mensem vel annum nec eti
am antequam mille milia annorum. Primum
di autem probatio est quia si dixerit aliquis
horam fluxisse vel antequam mille milia an
norum fluxissent. aut illam horam preces
sit tempus infinitum aut non precessit. Si
precessit eam tempus infinitum. Tertium au
tem est. quia mille milia annorum pars fue
runt temporis infiniti illius. quare in to
to illo suo precesserunt hora predicta. Non igitur
hora illa prius fluxit quam mille milia annorum
nec solum mille milia annorum precesserunt hora
illa. Sed etiam infinita milia cum tempus in
finitum ex necessitate contingat infinita mi
lia. Quod si horam illam non precessit tempus
infinitum aut precessit eam tempus finitum.
aut nihil temporis. Si tempus finitum. Ini
cium igitur illius fuit initium temporis to
tius. Quare tempus infinitum initium. Si
autem nihil temporis precessit horam illam
manifestum est. quia initium illius ho
re fuit initium totius temporis. Quare
manifestum est. quia secundum opinionem
Aristotelis non fluxit hora de toto tempo
re quam mille milia annorum. et quia non est desi
gnare quam non precesserit infinita milia annorum.

Amplius. Quod infinitum ut ipsemet dicit

Ars prima de vniuerso

alibi intransibile sit et maxime motu finito. tempus aut totum quod preterijt infinitum est ipse dicit aut finitum. **¶** Si finitum hoc igitur incipit. Quapropter et motus et hoc est ei contrarium. Si autem infinitum qualiter ergo totum iam transijt fluxus enim ipse non est infinite velocitatis nec maioris est velocitatis quam motus celestis. **¶** Ponam autem ad hoc exemplum de aqua et dicam. quia si ymaginatus fueris aquam infinitam et ponas fluxum eius finitum hoc est ut per fistulam finitam vel causale finitum et finita velocitate effluat non erit nunquam possibile ipsam totam effluxisse. **¶** Amplius. Totum ipsum futurum secundum Aristotelem infinitum est nec finitur nunquam. Non igitur minus quam futurum est de tempore toto quod preterijt de eodem equales sunt velocitates quibus totum preteritum fluxum siue preterijt et totum futurum pretereundum est neutrum autem est ad finem preteritionis eius quam de tempore iam preterijt tanta velocitate fluxus non obstat infinite ipsius. Venietur igitur et ad finem preteritionis totius temporis quod futurum est cum equali velocitate preter mundum sic qua illud preterijt non obstat infinite eiusdem. Quare necesse est ipsum finiri. **¶** Amplius. In toto preterito tempore celi compleuit reuolutiones finitas aut infinitas. Si finitas necesse est quod in tempore finito quoniam tot partibus temporis equalibus quot ipse fuerit cum paris velocitatis sint omnes reuolutiones celi. Erit igitur totum tempus quod preterijt usque in presens nunc finitum. Si vero dixerit quia infinitas reuolutiones compleuit celum toto tempore preterito ymaginabor quia ista ymaginatio possibilis est intellectui quod duplo minori velocitate motum fuerit toto tempore preterito. Quia igitur est proportio motus ad motum eadem est pertransitum ad pertransitum in eodem tempore vel equali et necessitate necesse est ut eodem tempore non nisi medietatem reuolutionum iam completorum compleuerit. Reuolutiones igitur quas compleuit toto tempore preterito celum habent medietatem et per eandem viam habebunt quartam et octauam et ita in infinitum. **¶** Manifestum autem est quia infinitum medietatem non habet. **¶** Amplius. Cum ymaginas eundem vniuersum videlicet quod duplo velocior motus totius celi in toto tempore quod preterijt ergo per eandem rationem duplo plures erunt

reuolutiones complete in eodem tempore. Non autem erat completurum celum plures reuolutiones eis que precesserint et eis que future sunt. Simul acceptis totum autem compleuisset duplo maiori velocitate reuolutum quare finiuiisset motum suum. **¶** Amplius. Non est dubium quin duplo plures reuolutiones compleuisset duplicata velocitate motus et in eodem tempore quare numerus reuolutionum iam completarum habet duplum et est medietas alicuius numeri. Non est igitur infinitus huiusmodi numerus cum et medietatem habeat ut dictum est et etiam duplum. **¶** Amplius. manifestum est quia celum solis vel sol ipse perficit unam reuolutionem suam in anno vno secundum motum suum medium et equalem ymaginabor igitur exempli gratia annus huius reuolutionis trecentorum sex dierum equalium ita ut vnicuique diei gradus vnus solaris circuli deputetur. Erit igitur per ea que audisti proportio motus ipsius celi ad motum solis proportio que est trecentarum horarum ad vnam. Quare et reuolutionum celi et reuolutiones solis erit eadem proportio. Erunt igitur reuolutiones solis et anni reuolutionum eius ad reuolutionem celi et annos reuolutionum eiusdem. **¶** In proportione vnus ad trecentos sex. Nec te conturbet quod dixi annos et annos quia idem est ac si dicerem quantum ad celum dies. Eodem modo est considerare de reuolutionibus Saturni que sunt ad reuolutiones solis in proportione vnus ad triginta. Similiter et de reuolutionibus Iouis quoniam niam similiter sunt secundum eundem motum medium ad reuolutiones solis in proportione vnus ad duodecim. et per eandem viam considera de reuolutionibus Martis. Veneris Mercurij et Lune. Inuenies et proportionem eorum a reuolutione celi certissimas. et hoc est quoniam proportionem extremorum aggregantur ex proportionibus ipsorum ad media et mediorum ad inuicem. Inuenies igitur quia reuolutiones vniuscuiusque planetarum secundum computationem astronomicam erit pars certissima hoc est certissime proportionis ad vniuersas celi reuolutiones simul acceptas que complete sunt toto tempore quod terminatur in presens nunc. Impossibile autem est infinitum esse cuius partes certe computationis et proportionis ad ipsum inueniuntur et.

¶ Autem manifestum. untur et.

ora et certiora sint hec declarabo. quia nō potest esse continuum aliquod infinitum. Et primum declarabo hoc in linea et faciam fieri quia nō potest esse aliq̄ linea infinita ex altera pte m̄i p̄trahat ei linea a. b. infinita ex pte b. et supponat ei et sit i terra a. et b. cubito. Deinde applicet ei alia infinita q̄ vocet c. d. infinita sc̄z ex pte d. applicet aut ei sit vel supponatur ut sit c. punctus indistinctus b. vel sup ipm b. Dico igit̄ q̄ a. b. maior est c. d. cubito vno q̄ est inter a. et b. et lo em cubito excedit eam ex altera vero pte non excessus alterius in altera hoc est a pte infinitatis. Si em excessus esset videlicet ita ut altera ex pte illa extenderetur iuxta alteram inciperet excessus in aliquo puncto siue esset excessus finitus siue infinitus quare ille punctus esset tercius linee minoris esset igit̄ terminata ex utraqz pte nō eēt igit̄ infinita. posita autē erat infinita utraqz. Restat igit̄ ut ex illa pte a pte scilicet infinitatis non est excessus alterius ad alteraz. et ideo ex necessitate a parte illa equales p̄ diffinitionem equalit̄ igit̄ excessus alterius ad alterā. Sicut dixi intellige igit̄ q̄ linea c. d. trahatur. super lineam a. b. donec punctus c. sit sup punctum a. et punctus d. sup punctū c. aut ergo est excessus minor alteri ad alterā ex pte infinitatis. Ita ostendit̄ tibi q̄ nō ē infinita uterqz hoc autem erat positi ab altera vero pte non est tam excessus cū iniciales termini earuz videlicet c. et a. simul sint. quare ex necessitate modo sunt equales p̄ diffinitionē equalit̄ que est. Aqualia sunt quoz altero alteri supposito neutriū alterū excedit p̄us aut erit inequales. quare cum neutra creuerit aut decreuerit adhuc sunt inequales. quare si sit simul equales et inequales. et hoc ē impossibile ergo et illud ex quo sequitur est impossibile hoc non ē nisi lineam illam infinitam esse ex altera parte. Arit autē declaratio hec compendiosior atqz lucidior. Si intellexeris a puncto b. p̄tractam aliam lineam infinitaz cuius p̄ncipiū sit p̄ctus c. et suppositam parti p̄oris linee q̄ pars incipit a b. Dico igit̄ q̄a linea illa equalis est illi parti a. b. linee cui supposita ē quare est minor ex necessitate. q̄z tota a. b. intellige igit̄ q̄ trahatur linea illa ad partem a. donec p̄ncipiū eius hoc est p̄m punctus eius sit sup a. punctum. Quia igit̄ supposita a. b. linee non excedit eaz vel exceditur ab ea quoniam non excedit eam a

parte infinitatis ut p̄monstratum est tibi. Sed neqz a parte a. cum p̄mus eius punctus sit super a. Arit igit̄ equalis a. b. linee p̄us autem erat equalis parti eiusdem videlicet ei parti q̄ incipit ab ipso b. et p̄cedit in infinitum. Amp. Per eandē viam demonstrabitur tibi q̄ infinitum ē maior a. b. et hoc est quoniam si extraxeris eā ad huc per cubitum citra a. Dico quoniam illo toto cubito excedit a. b. Residuum em ab illo cubito ē equale linee a. b. et hoc est quia sicut dixi a parte infinitatis non excedit a. b. illud residuum non exceditur ab eo est igit̄ illud residuum a p̄nominato cubito equale linee toti a. b. quare manifestum ē q̄ illo cubito excedit lineam a. b. et eadez est via ad demonstrandū q̄ excedit eā duobus cubitis videlicet si extraxeris eam p̄ dicto modo p̄ duos. Similit̄ et mille milibus cubitorum inueniuntur excedere eā si intellexeris eam tractam ad eandē partem per mille milia cubitorum et ita in infinitum. Quia igit̄ posita linea ex altera parte tantūmodo infinita. Sequitur ista inconuenientia et impossibilia manifesta videlicet partem esse equalem toti et etiaz maiorem et hoc in infinitum scilicet maiorem partem toto suo in infinitum. Manifestum est esse impossibile id ex quo omnia ista impossibilia sequuntur hoc autem est lineam aliquam esse infinitam ex altera parte tantū tractus enim linee quātus est vel applicatio linee ad lineam nihil addit vel detrahīt magnitudini eius que trahitur. Similiter neqz applicatio linee ad lineam addit vel detrahīt alterutrius magnitudini.

Adam et aliam manifestationē ad hoc. Dico igit̄ quia si linea moueat vel trahatur sc̄m rectam sue longitudinis mouebitur equaliter cui libet ex punctis suis. Verbi gratia. Si moueatur vel trahatur per cubitum quibuscumque eius punctus mouebitur tantūdem et transibit cubitū. Si ergo terminus linee ex altera parte infinite a. et tota linea illa infinita vocetur a. b. et sit c. punctus distans a. b. a. p̄ cubiti. Dico igit̄ quia si linea a. b. moueatur a loco in quo est vsqz adhuc q̄ est dicere per cubitum. Dico q̄ a. transibit cubitum illum et perueniet ad c. et similiter quilibet ex alijs punctis tantūde transibit quare punctus in linea a. b. p̄ cubiti erit i fine b. motus in p̄cto i quo erat a. et idē

Ars prima de vniuerso

est manifestū de quolibet ex alijs quare manifestū est qd hoc mō mouet equiter linea omnis siue finita siue infinita sit cuiuslibet ex punctis suis. Adē mō ē ascendere et de qualibet ex ptibus suis. Tota igr linea a. b. mota ē p cubitū. Omne autē qd mouetur tū relinqt vteriqz loco quē exigit qm cum acgrit vel intrat de loco in quem mouetur et itez omne quod mouet ab aliq loco in aliū siue moueatur fm ptem siue fm totum. hoc ē siue exeat illū fm partem et intret aliū fm partē siue exeat illū fm totum et intrent aliū scdm totū. totum est ex necessitate inter duo illa loca siue inter partes illorū locorū. Quare ex necessitate

Amplius. Omne quod mouet a loco in tantū locū relinqt post se de loco i quo erat pns quantū acgrit ante se de loco nouo et omne quod hz post se et ante se finitū est. Silt ostēdi pōtēst. qd omne quod pōtēst moueri finitū est cum motus nō possit addere vel detrāhere quātitatē. Quare si finitū ē ex necessitate omne quod mouet finitū ē ex necessitate omne quod pōtēst moueri. **Q**uod si dixerit. quia infinitū nō pōtēst moueri qn trāseat in infinitū spaciū. **R**espōdeo qd sermo iste impossibilis ē et error intollerabilis. et dico. qd si aliqd mouet et trāsit in finitū trāsit quālibet partem ipsius tam finitā qz infinitā. Quare trāsit finitū de illo spacio pns qz trāseat totū illud finitū. **A**mp. Si in spacio illo finito nō trāsit ad infinitū. qquid autē nō trāsit de illo remanet intransitū ab eo. dē. quare remanet quodlibet stadiū de illo spacio intransitū est. ergo et mille milia stadiorū vbiqz signetur in illo spacio inueniētur intrāsitā. Qualiter igr tota illud spaciū infinitū per transitū.

Am igr declarātū est tibi p hoc qd nō est possibile lineā aliquā infinitā ēē ex altera pte tū et p eandēz viam facile ē tibi ostēdere et de supficie et de corpe. **E**x hoc autē euidenter sequit. qd si nō ē possibile lineā infinitā ēē ex altera pte tū multo fortius ipossibile erit ex vtraqz pte illam infinitā ēē. Si ei impossibile ē duorum alterum ēē multo fortius ambo.

Amplius. Si a. b. linea infinita ex vtraqz parte. Dico quoniā quodlibet punctū signatum in linea a. b. est terminus duarū linearum infinitarum ex altera parte tū a quolibet ei hmoi puncto pgregit linea i finita et infinita tū ex altera parte cū infi-

nuatur ex necessitate in puncto a quo pgregit. **Q**uod si dixerit qd ab aliquo puncto linea a. b. nō pgregit vlla linea infinita tū hoc erit in parte alterā. **E**sto igr in pte a. p. a. igr nō erit nisi linea illa de tota linea a. b. quare post a. nō erit nisi finitū de tota linea a. b. finita ex pte a. p. sit autē erat linea a. b. ex vtraqz parte infinita. **A**mplius. Mediū est in linea et in omni continuo ē post qd nō est ante pns qz ante illud aut eoduerfo. **A**t itez mediū in linea ē a quo deducti ppendiculari et circa ipm reuolutis eo qd est ante illud et eo qd est post reuolutis inqz ad ppendicularē donec alterū supiaceat alteri int que inuenitur excessus. **I**tem mediū lineę cuiusqz est certa quod reuoluta pte q post ipm ē donec subiaceat pti que ante ipsum ē cū alterius in altera nō inueniat excessus. **Q**uia igr posita linea ex vtraqz pte infinita hoc accidit in omni puncto illi. necesse ē ex pdictis diffinitioibus ēē punctū cuiusqz lineę infinite mediū ēē inter illa

Amplius. Omne punctū est mediū in quacunqz linea cum in eo facta sectio ipa diuidit in duo equalia. **Q**uia igr huiusmōi necesse ē accidere in omni puncto cuiusqz lineę ex vtraqz parte infinite. necesse est omne punctū hmoi lineę mediū ēē in eadem. **E**x hoc autē accidit partē esse equalē toti. **P**reterea. ratio quāz posui de medio nō pōtēst cōuenire duobz. **E**sto et qd cōueniat a et b. punctus in aliq linea sit infinita cū a. sit mediū in ea qd erit p. id quod ē de ipa linea ante a. qz qd ē p ipm. **S**ilt cum b sit mediū in eo dē similiter se habere dicis quare id de tota linea qd ē inter a. et b. cū eo qd est post b. **S**imul acceptus nō erit plusqz id qd ē post b. p se sumptus et ita nō erit plus totū qz pars illud enim qd est post a. ē totū ad id qd ē post b. quoniā cōtinet illud et insup id quod ē inter b et a. accidit insup ex hmoi positione qd scilicet ponit lineā infinita ex altera parte pars sit in infinitū maior toto. **S**i enim c. d. lineā infinita pdicto mō subiaccere intellexeris a b. lineę infinite. ita vt punctus c. supiaceat puncto b. **N**ō ē dubiū qn linea c. d. sit equalis parti lineę a. b. partī quā que incipit a b. puncto et pcedit in infinitū et equalitas ista manifesta ē per diffinitionē equalitū et si traxeris eam ad partē a. c. tra a quāticunqz volueris et p mille milia stadiorū remanebit equalis p lineę a

b. ex parte infinitatē ambarū sicut iam se-
ci te scire quare toti residuo quo tracta est
citra a. excedit illā sp. erit igitur maior ea mil-
le milibus stadiorum et iterum milies mi-
le milibus. Si tñ ea tractā in ptem p̄dictā
intellereris. prius autē demonstratū ē ti-
bi eam eē equalē parti lineā a. b. ei videlz
parti q̄ incipit a. b. et p̄gredit in infinitū
q̄re ps illa lineā a. b. maior erit ip̄a lineā a.
b. in infinitum id ē absq; mensura aliqua
determinata.

Iam igitur declaratū ē tibi nec lineāz
nec sup̄ficiē corpus infinitū eē pos-
se ex altera pte tñ et multo fortius ex
vtraq; vel ex omi nō erit impossibilis ali-
cui istoz triū infinitas. Quia v̄o similes
sunt p̄tinitates mensurāz huiusmōi et
tpis necesse ē et in tpe sibi se habere et hoc
iam declaravit Aristoteles in libro suo d̄
auditu. Si si voluerit calūniari q̄ nō pos-
sumus tractus p̄dictos et applicationes fa-
cere ad tempus nō effugies p hoc dico ei
q̄a tempus simul fuit cū motu et motus
tpe et a corpib; motis trāseunt spacia lo-
calia vel situālia p̄portionaliter fluxui tē-
poris et motus. Quādamodum igit feci te
scire quia si a quocūq; motu trāseat spaci-
um infinitū. necesse ē vt ab eodē trāseat
p̄us pars illius spaciū q̄ totū et pars d̄ illo
finita q̄ infinita. Sic necesse ē vt a. cūq; si
trāseat idē spaciū infinitas trāseat pri-
us millesies q̄ millesies et prius semel q̄
millesies et infinitas q̄re celū p̄us fecit vna
reolutionē q̄ infinitas et p̄us partē revo-
lutionis q̄ totā cōpleuerit. Jam autē de
structū ē in p̄cedētib;.

Amplius. In-
telligibile ē tēpus velotius posse fluere ali-
quantulū q̄ fluat vel trāseat. Similiter et
tardius. Istō igit q̄ fluat vel trāseat velo-
tius ita vt fluxus eius sit velotior quāta
le vni; hore. Istō igit q̄a totū tempus ef-
fluat alias effluerit vna hore p̄us q̄ eēt
alias effluerit q̄re a pte finis relinquunt
post se vniū hore spaciū. quādamodum
si aliqd intelligatur motus velotius q̄ mo-
ueretur ante ita vt trāseat maius spaciū p̄
cubitū q̄ alias trāstret. Sicut occupat an-
te se vniū cubitum supra id quod alias oc-
cuparet ita post se reliquit plus vnum cu-
bitum supra id quod alias reliquisset qua-
re et tpi detrabit p̄istam adiectionem ve-
locitatis a pte finis vna hore quare finie-
tur ex necessitate in puncto vno q̄ eēt in i-
um hore illius si hore illa futura eēt. Fau-

sa aut in hoc eēt quoniā q̄ occupat p̄teri-
tio siue antecessio. hoc amittit futuritio.
Exemplū aut huiusmodi ē in aqua q̄ tota
effluit si intelligat fluxus ei; augeri quan-
tulūcūq; videlz in tñ q̄ntū ē fluxus mille
modiorū ex necessitate accelerabit ei; ef-
fluxio tāto tpe q̄ntū requirit flux; mille mo-
diorū. Quare detrabit toti tpi in tanto et
nō detrabit ei a pte p̄ncipij detrabit igit
ei a pte finis et ita finiet ex pte illa et nō ef-
fugit Aristotel. qn si intelligibile ē vt auge-
atur in duplū velocitatis cursus tpi aut
si minuat in duplū quādo habebat medi-
etate et quādo habeat duplū. Sibi nō ef-
fugit illud impossibile videlz. q̄ omne nūc
in tpe infinito ex vtraq; parte sit mediū in
toto tpe illo cū nō habeat plus de tpe an-
te se q̄ post se vel eōuerso.

Amplius.
Addat istā vltimā manifestationē ad hoc
et dicā. q̄ creator benedict; aut potuit dis-
ferre creationē mūdi p hore aut nō potuit
it. Si nō potuit cuiusmōi illū arctabit ne-
cessitas ad creatū. p̄terea hoc reputat
ip̄i icōueniēs videlicet q̄ de; nō potuerit
aliquid qd in se ē possibile nulli em dubitū ē
qn mūdos in seip̄o sic possibile ē q̄re q̄ntū
in ip̄o ē creabile ē eius eē in infinitū nul-
la aut necessitas arctabat creatorē ad ace-
lerandū eousq; creationē ip̄ius q̄re possi-
bile fuit differri salte p hore creationē ei;
posito aut possibili non accidit impossi-
bile. ponat igit istud qd p hore dilata sit cre-
atio mūdi. Dico ergo q̄a i fine hore illius
creatus fuit mūdos quare ip̄us a creatōe
eius vsq; nūc finitū cū sit ex vtraq; pte ter-
minatū. Jam aut didicisti alibi q̄a si fini-
tum remanet nec detracto finito p̄us erat
finitū et si finitū addit finito totū erit fini-
tū q̄a igit finitū remanet cū tpe toto qd est
a creatōe mūdi vsq; nūc. Solo finito de-
tracto scilicet hore dilationis p̄dicte ergo
cū illo detracto erit ex necessitate finitum
quare nō ē possibile vt sit infinitū cū nō sit
possibile. vt detracta illa hore. Solūmo-
do de eo remaneat infinitum.

Non est bec igit respondendū ē questi-
onib; que sequuntur declarationes
has. Hāz aut p̄ma bec ē. Si tem-
pus finiendū sit qd erit post ip̄m. Deinde
an erit motus vel mutatio. Si dixi tibi i
p̄cedētib; q̄a nulla erit mutatio glorifica-
tis hoib; vel animabus eoz nulla spes
erit eis vltra aliqd acq̄rendi nullus timor
aliqd amittēdi de obiecta tūc felicitate ip̄a

¶ Pars prima de vniuerso

¶ **N**o felicitas tota simul erit nihil habēs oī
no de malo seu defectu potētatē et si
cut alibi te feci scire virtutes animarū hūa-
narū erūt impfectiōibus suis oēs et figure
nec erūt tunc habitus dormientes. imo erit
vnaqueq; earū in actu suo pfectissimo et
ultimo et actus earū delicie et gaudia. Si
cut patefecit tibi ex definitionibus delicie
et gaudiū. Similiter erūt ipi actus pma do-
ctores et glorie animarū nrarum q si non
essent simul oēs nō eēt integra vel cōple-
ta felicitas animarum nrarum et si cessare
possibile eēt aliquā ex virtutib; hūmōi ab
actu suo vel imminui ibi ab actu suo pos-
sibile eēt imminui felicitatē hūmōi imo et q
plus ē locum haberet ibi dolor et miseria
Impossibile ei ē tñ gaudiū amitti vel mi-
nui sine dolore et miseria ppter hoc ergo
dixit Aristoteles. Si tñ veritatē felicitatis
illius intellexit. q felicitas ē actus intrans-
mutabilis. Satus igr hūmōi status ē intē-
poralis et vllomō obnoxius fluxus et sta-
bilitate ipis et quoniā habiturus ē incipiū
licet nō tps orison verisimile dicendus ē
eternitatis. Et dixi tibi q similiter se habe-
bit et status inferni oēs ei dolores. omēs
cruciatūs isernales simul patientur ibi dā-
nati. Sicut iam pdictū ē tibi. Unde nec q
es siue cessatio alicui; eorū vel immunitō
locū habebit hic quare nec mutatio et p-
pter hoc neq; tempus. Inuenit autē in li-
bris quos merito vocat homines sanctos
sermōnes tropici de tormentis malorū ho-
minū quib; ergo cōtradecere vnq; volo.
Et hīs sermonib; iuxta tropos intelligūt
quidā viciisitudines tormentorū in iserno
vt nunc sint in ardore et incendio in exco-
gitabili. nūc in frigore nō minori q si de-
ita eis futurū eē reuelauit ita et sit. Nō ei
vas quēquā sermonib; autētiel vel san-
ctis ptradecere. Qertū nihil piculi ē in reb;
hūmōi smones tropicos in ea q rōnis sūt
iusticieq; diuine et meritū damnatorū con-
gruū interpretari pferim cum ratioib; et p-
bationib; et nō testimonijs ptra errores i-
pios disputef. Et de hūmōi autētiel vi-
rorū satis euidentia et expsa testimonia nō
negātur et i ptrariū habent. Doctrina q
de xpianorū hz i libro quē sapientie librum
nomināt q flumina pcurrēt durie et intel-
ligitur flumina tribulationū et dolorū q
ppter hoc pcurrere i malos dicuntur quā-
q; nō pñices et vñt aliō nō expetit. Si q
autē querat de glorificādis hoibus an in

eo statu fixi māsuri sint in locū et sedib; su-
is. an deambulatori vel alit; mouēdi sunt
et ex hoc arguere q mor; erit et ppter hoc
tempus. Refero questiois hui; solutionē
in sequentibus nisi spero me declaraturū
q motus hūmōi nō erit ibi necessari;. nec
aliquid addēs felicitati glorificādorū ho-
minū nec eius cessatio aliquid detrahens
eidē quin potius forsitā illa felicitas motū
hūmōi nullatenus patif. hz et gēs xpiano-
rum ppheta itroducentē angelum iuran-
tē p viuentē in eternū. q tps nō erit am-
plius qz ppheciā nō induco tanq; pba-
onē. S; potius vt scias q sermones autē-
tici ea pñēt que audis hic. Adē questio
ē de motibus celoz an cessaturi sint an p-
māsuri. qm si pmanfuri. erit igr et tempus
cum motus sine tpe eē nō possit. Si in cel-
satur; ē motus celoz quid faciūt illi moto-
res celoz duplices. sicut posuerūt Aristotel
et sequaces eius ponētes intelligetias mo-
uere celos qm motores extrinsecos. quem
admodū amata mouēt amātes. animas
no posuerūt eis dē qm motores intrinsecos
querētes ipis celis pfectiōes hūmōi videl;
vt habeāt in actu situs quos habēt in po-
tēcia quasi situū renonatio tam frequens
imo magl et pñua sit. Aliquid tāta ingi-
tione dignū. imo qm sit pfectio beatissima
Similiter et ipa que non debet eē nisi via
et inquisitio alterius pfectionis queratur
p se tanq; pfectio et finis et tāq; ipē sit via
ad semetipm et inquisitio sui ipis. Ibi non
videtur posse effugere circulū earū quo or-
cis q ita ē et ita ē et celi mouētur vt mouē-
tur et incedūt vt reuertātur quibus anima-
bus si ita ē mille miseriores sunt que nihil
aliud querūt nisi motū corpib; suis et exa-
gitationē infinitam ppter hoc hz doctrina
xpianorū cessaturū eē motus illum penit
et alia circa hec de statu māsuri seculi qua
dies in sequētib;.

¶ **P**ostq; autē stabilita ē mūdi noui
tas stabilitone vniuersali. Quē-
niēs ē vt inquiratur de quibusdā
ptibus ipius quib; nōnulli phylosopho-
rū posuerūt antiquitatē quēadmodū pla-
to qui hūmōi antiquitatē eis posuit. Posu-
it ei eas creatas siml extra corpa sua et po-
sitas in corpibus stellis ab incipio posmo-
dū desiderio icorpan di et illectas et abstra-
ctas descēdisse ad corpa Doctrina autem
quorū dā hz creari eas in corpibus suis.
in alia corpa trāsire et nō solū in humanā

Et etiam in brutalia corpora donec expleret
ipsa expiationis cuiusdam an. licebat eis re-
dire ad compares stellas et hoc idem plato
posuit q. numeri certi temporis pscpti erant
animab. q. ex plere necesse habebat i cor-
pibus vel circa corpora vt ait plato. Inuesti-
gandū etiā restat de renouatione vniuersi.
vtrū renouandū sit fm totū aut fm partē.
vtrū corpora hominū renouanda sint p re-
surrectionē et vtrū sola an et alia corpora q
sint illa et de vniuerso corporeo quē status
habitaturū sit p renouationē resurrectionis

Ancipia igr auxiliante deo et dicā qz
sermo platonis erroneus ē et pate-
faciā hoc multis vijs. Dico igr qz
ia declaratū ē ab Aristotel. qz impossibile
ē imprimibile moueri motu priuo. qre nō ē
possibile animas hūanas sic ascendere vel
descendere vt ipse posuit ipse em posuit eis
nō solū ascēssiones et descēssiones. s. et ptes
p quas ascendēt et descēsserēt ac si subitā
despirituales ptes et aptionib. indigerent
et possent retineri corporeis obstaculis q
minus trāsiret. Scōdo qre ab eodem plato
ne cū penal sit habitatio corpū suoz aia
bus hūanis vtrū hmoi habitationē spon-
te appetuerint atz susceperint an iute. Et
sponte. hoc nō nisi de intollerabili stultia
pcessit in eis. Sponte ei appetere taz
hrendū tantarūqz afflictionū carcerem
nō nisi deuictis ē et mente capti. Ampli-
desideriū illud quo desiderauerūt inha-
bitatōes corpōz aut fuit eis naturale aut
aduenticiū. Si naturale et nō ē dubiū qn
desideriū illd stultū fuerit et ex infania so-
la pcedēs naturalis igr fuit infania bec et
ppter hoc naturaliter insipientes et male
sunt anime hūane. Amplius. quoniā
naturalia nō deponuntur nec recedunt ab
corpibus naturalia sunt ergo postexple-
tos nūeros in corpibus et reuersionē suaz
ad cōpares stellas naturali iterūz deside-
rio appetēt inhabitationē corpōz quare i
corpib. iterū et ita ibi res in infinitum
si dixerit. qz desideria hmoi ē eius ad
uenticiū. In ipis igr cōmorantes decepte
fuerūt vel p pta stulticia vel suggestiōe alie-
na et vtrūqz istoz friuolū ē. quoniā et vt ia
les create sunt videlz deficientes nō patitur
bonitas creator. Suggestor. vō h. stulti-
cie seu deceptor. earū qz erit. Si vō infini-
te de stellis deiecte sūt. et in corpib. detru-
te hoc dubitater fieri nō potuit nisi a crea-
tore. Quare necesse ē vt hāc penalē incari-

cerationē aliqua culpa meruerit alias em
iurius eis de extinsset creator in hoc que
aut culpa in eis cogitari p. nisi desiderius
hui. **A**mp. aut pscierūt penalitatē carce-
ri hmoi aut latuit eas. Si pscierūt qre igr
eam appetuerint. Si vō latuit eas et hoc
qualiter possibile nisi lateret eas stat. ge-
neri hūani totus. Qes ei homines in affli-
ctiōe et miseria ēē nulli intelligenti ignotū
ēē p. qz i pi q voluptates maxime sequū-
tur eas dē et minime assequūtur et dolorib.
atz tormētis innūeris eas dē mercat. **A** si
latebat eas status hmoi terreni et homi-
nū quō et ille q reuertebatur a corpib. ad
stellas suas alias sup hoc nō instruebant
atz docebat. **A**mp. si latebat eas stat.
hmoi mundi quō appetebāt in ipm veni-
re nisi pueriliter atz stultissime. **A**mpli-
us. aut create fuerūt sapiētes in stellis suis
anime humane aut nō. Si sit ergo prauo
desiderio atqz stulto create fuerūt. hmoi
ergo desiderii vicz intundi corpora in qb.
et sapientiā obliuiscitūre erāt. sicut ipemet
plato dixit et vtrūqz oēs immergende ve-
lut in lintheo flumine atz sepeliēdo erant
Si vō absqz sapiētia create sūt et omnino
nihil sciētes appeti aut vt desiderari inco-
gnita nō possunt. Quō ergo desiderauerūt
in inhabitationē corpōz que de corpib.
omino nihil sciebāt. **A** si dixerit quia sci-
ebāt aliqd de eis. Tertiamē nō p sapien-
tiā s. p scientiā et obstante non penalitate
quēadmodum accidit et in hominibus q
voluptates corpales cōcupiscūt et sequūt
licer sciāt eas sibi ēē perniciosas. **A** si igr
manifestū ē q ista cōcupiscētia et inordina-
ta ē et culpabilis. Si in ista cōcupiscētia
create sūt anime hūane. Manifestū ē eas
malas creatas fuisse a creatore bono hoc
aut impossibile ē manifeste. **A**mp. In q
statu putauit eas fuisse plato cum erāt in
cōparibus stell. an i statu felicitat. an i sta-
tu miserie. Si i statu felicitatis certū est qz
status ille nec ignoratiā patit. neqz culpa-
bilē cōcupiscētiā qre nullo mō erat eis de-
sideriū inhabitadi corpora cū habitatio adeo
pniciosa ēēt eis vt ipemet plato ptebat.
Amp. qm felicitatis plenitudo ē et sactas
oim desiderabiliū. Manifestū ē q nullū
desideriū sustinet felicitas. Sicut nullā fa-
mē sactas desiderii ei fames spūalis ē et
fatis et generalit desiderii nō ē nisi vbi est
carēcia et defectus. nec est vnqz siue mole-
stia qre impossibile ē vt sit cū felicitate cuz.

Pars prima de vniuerso

molestia ois pars sit miserie et vera miseria. **P**i aut in miseria erant anime humane cu erat in stellis suis cu fuerit in ea miseria create vel postmodu aduenit eis. **S**i create fuerunt in illa cu an creatione sua nihil meruerint ergo absq; meritis suis inflicta e eis miseria et ita iniuste egit cu eis creator. **S**i vo postmodu aduenit eis et sine culpa sua iniuriose eis irrogata e. **S**i aut cu culpa sua vel ob culpa sua peccauerunt. igr an q; intraret corpa et hoc etiā nonnulli error ei adhuc dicunt et ppter peccata illa expianda in corpibus velut in carcerib; intra se sunt. **I**ste aut error destruet multis modis. **P**rimu ga pena q ab initio vt nescientes ustinere nō ē ei ad expiationē vel purgationē aliquā. **S**ecundo q; corpa magi huana ingnat aīas et polluit q; purificet et ad concupiscētias illicitas intieras ipas animas trahit. **T**ercio ga in corpibus anime ipse peccat et plurib; peccatis et grauiorib; q; illa fuerit que in stellis comiserunt et paucissime sunt atq; rarissime q in corpib; pe ne et absq; numero nō peccent. **Q**uarto ga creator hec oīa vidēs quō nō eis dat corpora ad expiationē porū peccatorū cū potius sint eis ad maiorem cōtaminationē et ingnationē. **A**mp. q; dubitat qn oēs anime sancte et virtuose cōquerūt de corpibus suis p eo q; eas ad peccandū stimulat et multipliciter alliciūt et abstrahūt et ppter hoc bello implacabili cōtra ea incessanter decertāt. **Q**uō igr possunt eis eē corpa ad expiationem. **A**mp. q; anime possunt melius nosse an corpa sint eis ad expiationē q; anime sancte et iuste. **M**anifestum autē est ga ipse de corpib; suis incessanter pquerūt p ingnamētis q; paciūtur ab illis et pūne ptra eā plīat ac se defendāt ab ingnamētis eorū et ppter hoc etiā mortē corporū suorū desiderare nō cessant vt liberēt a pollutionibus q; a suis corpibus paciūt. anime vo vicijs dedite abeūt post corpa sua sequētes concupiscētias et ppter hoc amplius et ampli ingnat p corpa sua. **Q**uare manifestū ē q; nec bonis animabus nec malis sunt ad expiationē vel expurgationē corpa sua per modū istū quē erronei intelligūt. **A**lias autē certū ē quoniā afflictiones corpales et dolores sunt ad expiationē eorū q; per eas emēdāt et ppter hoc multi ex bonis viri eas sibi mer inferūt vt ardores concupiscētiarū carnaliū p eas vel repīnāt vel extinguāt. **I**n

sup etiā cū eis irrogātur gratatē eas recipiunt et eis se gloriātur multipliciter adiuari habētes eas velut quedā medicamentū viciorū. **A**mp. anime humane penit ignorāt hoc q; in stellis quōdā possit peccauerūt et ppter hoc p hmoi peccatis nec adeo veniā pēatur nec alias ipm placare curāt nec deū vllō mō peccata illa curare arbitrātur. **Q**ualit igr vel expiationē habēt vel paciūtur p illis p qbus nec penā nec penitentiā agūt et o qbus vllō mō curāt. **Q**uā si dixerit q; penā litas et afflictiones q; paciuntur in corpibus sufficiūt ad placandū creatore p illis et q; pena illa cōtētus est. **P**ico qm errat multipliciter. **P**rimu q; pena hui; pena tñ ē patientiū aīarū et nihil oīno operas ad correctionē vel emendationē earū. **S**ecundo ga hmoi penā litas culpabilis ē cum ab inuitis sustinetur. ipa ei voluntas sustinēdi expiationē quā creator pstituit aīabus peccatū ē quē admodum et ipa redditio debiti p violentiā extorta culpabilis ē inuito et repugnantī quē eē volēt atq; spontaneo opus iniusticie. **T**ercio q; hmoi penā litas nō sufficē expiādis peccatis q in ipis corpibus ab aīabus eis dē pperatur. **Q**uare necesse ē nec alia illis expiatio statuāt et ppter hoc fm ipm in alijs corpibus retrudēt. **A**mp. **S**ecūm istuz errorē platonis nō sunt noui homines q nascunt nec reuera homines nascunt cum id qd ē potissimū seu pcipuum in vnoquoq; eorū nō sit nouū et hoc ē anima vniuscuiusq;. **A**mp. nō est dubium qn certus sit i se et determinatus numerus animarū sic creaturarū qm fuit iuxta numerū stellarū fm ipm. **S**i igr post mortē corpm expletis numerū vti pē ait reuertuntur ad pprias stellas aīe humane. **I**ta diu ē ita q; reuerse essent et cōm ad stellas suas in tot milib; corpū expiāte q; lōge plura miliū corpm iā mortua sūt. **Q**uā lōge plura milie q; sint stellarū. **A**mp. fm hoc nō plura corpa hoīm fuerūt q; ab initio fuissent create anime. cū nō ppter aliud hmoi corpa generātur nisi ppter hoc vt i eis oīno aīe expiētur. **A**mp. manifestū ē q; totū corpus humanū natū ē ad pfectiones q; dā vt oculi ad visum auris ad auditum. pedes ad gressus. manus ad opatiōes multiplices. et ita de alijs. **S**icut aut singla mēbra ad suas vntes et opatiōes. **S**ic totū corpus i totalitate sua ad animā totaliter. **Q**uare totū vniūquodq;

corp^o hūanū natū ē p^ofici ab aīa vna. p^ofice
re aut^o z p^ofici opposita sūt z p^oportionali
ter se habētia ad aīam et corpus. Quare
si naturale ē corpi p^ofici ab aīa erit natura
le z ipi aīe p^oficare corp^o. Carcer aut^o z i car
ceratū sic se hūit imo carcer oīs inaturalis
ē i carcerato autē penalis. Arius aut^o erit
hoc. si p^onderes q^o p^opa p^ofectio nō ē in suo
p^ofectibili. s^z p^ofecte. sicut i carceratū carcere
elucesceret autē ampli^o iste error si p^oticula
tim fiat p^osideratio o^o hūis. Quis ei dicat q^o
visus ē i oculo sic i carcere suo z auditus i
aure. z ita de alijs vel ad expiationē q^o di
cat visū ē i oculo et auditū in aure. ita de
alijs. Quare nec anima ē naturaliter esse
in corpe ad expiationē. s^z ad p^ofectionē ipi
us animā habēt^o sic visus i oculo p^ofectio ē
ipi^o oculi z itaq^o eius aīa. Amp^o q^o audi
at dicere visū creatū ēē extra oculū p^o se na
turalit^o z tādē causa expiationis missus est i
oculo. Et hūc modū de alijs viribus z p^o
fectiōibus organoz alioz. Quare nec o^o
tota aīa ita sciendūz fuit vt extra corp^o cre
aretur. cuz ipa aīa fm q^o aīa ē hoc est anī
matina corpi^o vel animas corpus. Sic se
bz ad totū corpus vt singule vires ipius
ad organa seu mēbra q^o aīe hūane in mor
te corpm sepantur ab ipis z nō afferuntur
eis p^o morte vires naturales sue. Sicut est
vtus visibilis z vtus audibil^o neq^o aliqua
et alijs. I dico q^o verus ē fm iste. z addo
q^o sepa tio aīaz n^orarū a corpalibus per
morte ipoz violēta ē ex pte viriū ipoz quo
rū opationes nō sūt nisi in corpe z per cor
pus z q^o mors inaturalis ē valde z plaga
magna in genere hūano z de hoc dedi ti
bi p^obationes z ratiōes alib^o z nō ē plaga
tū corpm mors iporū imo et aīarū n^orarū
ad vitā hūit in se z ap^o se. et hac
plaga mortū o^o patioes viriū p^odictarum.
Unde inducti fuerit nōnulli ex phylosophā
tib^o vt dicerēt visū mori. z alias vires hū
iūmōi morte corpor^o z etiā visū eruitione
oculoz. Qui fmō z si fm intētiōez
eorū intellectū aliqūē tātāt hūc possit ali
quo mō nō est tū recipiēdus qm sonat ali
quaten^o in mortē animarū humanarum
quas iā nō dubitas ēē imortales cuz omī
bus viribus suis z potentijs naturalibus
neq^o emō dico artē citarizandi vel musicā
mori in citharedo sep citharista destructi
one cithare ipsius. Aīcet actus citharizadi
moria z pereat in eo qn potius ipaz artē
permanere vllomō illels ap^o anīa ipi^o

cithare di. Sic z vires ipius anime hūane
destructi organis illels permanēt ap^o anī
mā humanā. Eodē mō z ipa aīa hūana
ap^o se z in suo ēē oīno vires z illels pma
net destructo corpe toto in quo erat z erat
ei vniuersale organū qntū ad vires p^oredi
ctas.

O satis attēdit naturā humanarū
animarū cū posuit eas creatas ex
tra corpa sua. nō emō attēdit vires eas ha
bere q^o nō nisi p^oviolentiā possēt ēē sine cor
poribus quales sūt ille quas nomināui ti
bi. vt vtus vi dēdi z vtus audien di z siles
hūis. Quarū opatiōes nō possūt ēē nisi p
corpa z in corpi^obus z hoc ē qm nō sponte
neq^o sine dolore sustinet naturalit^o anime
n^ore p^ohibitiones z impedimēta operatio
nū suarū. Sicut vides in cecis z claudis z
alijs occasionat^o q^o molestissime sustinet
istas occasiōes z impedimēta operatio
nū suarū. Adieci aut^o naturaliter in hoc p
pter animas q^o iā felicitate eterna frūitur.
Illa nāq^o felicitas nec molestias eas hūc
patit^o nec dolores s^z quātū ē in natura ea
rū nō levis molestia p^o impedimēt^o hūmōi
ēē eis s^z supinundās cor diuine volūtat^o
ac spūalis eas eousq^o iocundat vt nullus
ap^o eas sit locus molestie vel dolor. Quis
ergo q^o dixi qm hoc plato posuit eis has
vires ēē naturaliter o^o qbus loquor adue
nerit eis cū corpi^obus. Si posuit illas anima
bus n^oris naturaliter ēē aut posuit eis feli
citatē qualē dixi aut nō si posuit vtūq^o po
suit eas ēē in defectu z carētia. S^z reuera
sine molestia nulla p^opter icogitabile gau
diū felicitatis ipius. Quero igr qd mouit
eas vt induxit vt desideraret habitare cor
porib^obi nihil verisimile rūderi pōt nisi q^o
desideriū p^ofectiōis verisimiliū aīdicari
ad hoc eas induxit quare ab inicio sue cre
atiōis eadē fuit causa intradi corpa apud
illas z per morā in scelus nihil creauit eis
qntū ad hoc ab inicio igitur sue creatiōis
quātū in se fuit intrauert corpa. Apud cre
atorē q^o potuit ēē causa detinēdi eas in in
perfectiōe hūmōi nisi forte q^o dicat q^o cre
ator noluit eas z p^ogustare z p^obare felici
tatē illā vt postmodū ad eā reuerti cōple
tis nūeris festinarēt. S^z hec causa esse nō
potuit cū creator p^osciret illi^o felicitatē nul
lā postmodū eas hitaturas memoriā. sic
z ipemet plato testat^o nullā igr vidit causā
plato quare anime n^ore vel ad modicū de
tinerēt in scelus aīe hūane. Si hō nō po
21 iij

¶ Pars prima de vniuerso

fuit eis plato vires hmoi ergo nō posuit eas eē veras animas hūanas cū fm vita tē aīe hūane vires hmoi habeant z quasi nihil eis dē creuerit inter angelicas substantias spirituales z aīas nras in pfectiōe sci entiarū z virtutū creatas nō soluz pfectibi les. Quare fm ipm nulla ē differentia scōz specie inter aīas nras z substantias angelicas z spūales. Et iste error ē apud quosdā erro neos vsq; adhuc q dicit aīas nras nō eē nisi angelos q de celo fere ab initio mudi cecidisse creduntur. Manifestū autē ē tibi ex alijs q virtus intellectiua p se z in eo q talis nec ē in corpe nec opaf p corpe. Quia ppter vllō modoz ē p se corpi vnibilis q igr anima hūana vnibilis est corpi ex pie aliarū viriū ē. Quare si anime nre natura liter nō sūt vires hmoi n sūt vnibiles cor poribus naturaliter si ē neq; angelice sub stantie spirituales. Quare positio ei ex ne cessitate impossibilis ē. Sic ei vires hmoi naturaliter vnibiles faciunt animas nras corpi b. Sic pūatio naturalis hmoi viriū naturaliter inunibiles faciūt angelicas sū stancias spūales z vnibiles hūanis corpi bus. Et ista ratō fundata ē sup duas radi ces q sūt causalitas z pportionalitas. De hoc autē alias audies cū faciā p consideratōez et inq̄sitiōē de eo q dicit hmoi substantie hoc ē angelice z spūales asūere corpa z appare in illis videlz an iposibile sit an nō. Manifestū igr tibi dē eē ex hīs q ser mo platōis nō ē fmo naturalis de hūa nis aīab videlz sermo q posuit eas crea tas eē fecit a corpi bus. imo valde ē circa naturā animaz iparū. z ipe etiā ordo na ture ptradicit eidē. Ordo ei nature causal nō ē cū sit vniuersalis atq; ppetuus. Quia igr iste vires animarū nraz pū efficiūt in nobis vniuersaliter atq; ppetuo q vi res aīarū nraz sublimēs z nobiles. Idē autē ordo ē pfectibilitū qui est z perfectoriū. Manifestū ē igr q nō pū sūt vires no biles aīarū nraz q vires earū inferior res q in corpi bus z p corpa operat. Qua re nō pū sūt aīe nre i perfectionib viriū illarū q istarū nec pū in virib istis siue cū eis q in istis z cū istis qn potius si locū haberēt hic pū et posterius pū essent in istis inferiorib z cū illis q cū istis z i istis. Ampli. dubitari nō p qn oculus inquā tū oculus sit natus z fabricat ad viden dā z nō expiandā vel purgandā virtutē visibi lē z ita ē de toto corpe. Quare ipa natura

mēbroz singulorū hoc testificat qre et na tura totius corpis atq; figura. hoc ipm testi ficatur de se q inadmixtū ē tanq; organū eius puenientissimū toti aīe hūane z hoc per naturā. Quā igr ista falsitas vanissima q in carcere z penale vel expiatiōi sit co pus humanū anime sue totaliter. Ampli us. certū ē generationē in hoībus et alijs animalib generationē eē vniuersales q oēs et singuli generatū atq; perpetuo hoc ē vsq; in finē cursu vno nō mutato curre tē. Descensus igr animarū aut ē per hunc modū videlz vt sit ordinatus z curre per successiones generationū corpm huma nū aut nō. Si sic nō ē igr casus aut pūa tio earū siue deiectio ex alto stellularū. Et em in culpa nihil habz ordinis nisi diuine iusticie z hūc habet ad penā pcedit em pe nā per diuinā iusticiā vel q ē verio aīa gis puenies ea seqtur pena ex ordie diuine iusticie quā dmodū effectus causam facit. Ampli. Quis hmoi culpa animarū est. hec q expiada ē i corpi bus z vni equal in oībus an ineq̄lis. Desideriū ei incorpo rādi nō ē culpa aliqua cū sit naturale ma xime qntū ad inferiores vires. Si ei q vi sibilis desiderat oculum vt in eo z ipm p ficiat qntū ad operatiōes visibiles vel vt etiā ipa perficiat oculū cui nata ē ex pte ctio z a qua natus ē oculus perficiat z nihil bz inordinatū aut culpabile hmoi deie ctiū quare nec anime ppter hmoi desiderū culpabiles in aliquo sūt z ppter hoc neci digeres erūt expiatiōe aliqua. Si nō dīx rit q corpales delicias pūpūerūt ei cū in stellis sic et hmoi pūpūscētia sūt i eis i ordinata atq; culpabiles. Quis dubitat qn pueniēt expiatiōe i locū qbz phibite eēt ab eis z oī mō eis inaccessibiles q i cor pi bus in qbz eas quodāmo necesse habet nō solū pūpūscere. S; etiā plurimū se q exgrere. Ampl. In corpi b incessanter eas pūpūscunt z hoc est eis a pte corpi nec possūt a se pūpūscere hmoi pūpūscē tiā dū in eis sūt ex hoc igr oriūtū z sequi tur incōueniētia multa. Prīmū q si hmoi cōcupiscere culpabile et expiabile iudica bit creator quāto fortius iudicare debuit ipm exgrere delicias hmoi z eas immor gi. Nō debuit igr animas hūanas in cor poribz includere in quibz nō solū a pūpū scendo nō desisterent. S; etiā pūpū volu ptates anime hūane pūpūscētia abier. Se cundo quō culpa cōcupiscēdi expiare per

corpa intendebat creator: cuius ignorare non
posset per ea concupiscentias augeri. Tercium
quia nulla est expiatio peccati vel culpe a
quo non receditur nec ab eo purificatur ani-
ma quam ipse omnino non dereliquit. Quia igitur
homo concupiscere nec in corporibus nec per
corpa relinquit a se nostre immo magis eod-
em. Manifestum est nulla esse homini ex-
piatione animarum quam plato posuit. Quod si
dixerit quia anime virorum sanctorum bene pu-
rificantur et sanctificantur in corporibus suis.
Quod indubitanter dicit sed hoc virtute et do-
no creatoris quo vel reprimunt concupiscen-
tie et alie passionibus homini vel extinguuntur
et castigatione magna corporum quam in furi-
tate animarum rediguntur. Nullatenus autem
est virtute corporum cum ea magis necesse sit de-
bilitari sancti exercitationibus et etiam afflictio-
nibus ne animas humanas concupiscentiis
et aliis passionibus polluatur et corrumpatur.
Amplius. Anime humane cum reuertuntur
ad stellas suas secundum ipsum aut recordantur mi-
seriarum et iniquamentorum que passerunt in
corporibus aut non recordantur. Si recordan-
tur fideliter igitur agunt erga alias si non eis
hoc annunciat et descendere in corpa non
eisdem dissuadent quare quacumque de modo
illo illuc reuerfa auertantur alie admoniti-
onibus ipsius a voluntate descendendi huc
et ita cessabit hominum creatio et iste descen-
sus platonice animarum. Si vero non recor-
dantur eorum que in hoc mundo passerunt duo
inconuenientia sequentur. Primum quod tanta
amissio memorie erit lesio grauissima pre-
sertim cum expediat eis recordari expiatio-
ni suarum et aliorum beneficiorum creatoris que
hic receperunt ne incidant in execrabile non
magne magnitudinis et propter hoc indigebunt
expiatione alia quam ab illo purificentur
quare reuertentur iterum ad corpa vel ab illo
in eis expiantur aut erit in celo eis alius mo-
dus expiationis constitutus quod si est quomo-
do et non per alios minoribus vitiis in qua-
metis est eis in eodem celo expiatione puri-
sum. Secundum inconueniens est quod non auerte-
lura desiderio reuertendi ad corpa cum non
recordentur malorum que in eis passae fuerunt
cum sint tanquam in corporibus non fuissent. Li-
des quia iste error platonis non mediocri-
ter vertit in opinionem erroneorum quos
christiani vocant manicheos de quo supra me-
tionem tibi feci.

Pythagore vero accidunt inconuenien-
tia multa et inopinabilia. Primum

est quia omnibus animalibus brutis erit ra-
tio et intellectus et propter hoc omnia anima-
lia erunt rationalia. Homo enim nec est nec di-
citur animal rationale nisi propter animam
rationalem et nullomodo propter corpus. Quod igitur
anime rationales hoc est anime humane sunt
in corporibus brutorum eadem de causa erunt
bruta animalia rationalia. Quod si dixe-
rit quia hominibus liberum est uti ratione
non solum habent rationalitatem immo et vti
ipsius. Respondeo quod multi non habent vti
nec facultatem uti ratione quemadmodum illi
qui vocantur moriones. Similiter et furi
est omnes tempore furoris sui. Nouimus
tamen et homines et animalia rationalia
et sunt et dicuntur. Si vero dixerit quia non
per naturam ligata est ratio in huiusmodi
hominibus sed a casu per malam dispo-
sitionem corporis hoc ipsum necesse habet
dicere et in huiusmodi brutis. Sola enim
dispositio brutalium corporum quia non
congruit animabus humanis impedit in
eis usum rationis aliam enim causam fin-
gere non possunt quare necesse habent con-
cedere bruta huiusmodi animalia esse.

Amplius. Aut creauit deus corpa bru-
torum aliqua in que non sunt translatæ ali-
que anime humane aut non creauit. Si
creauit aliqua que habent animas bruta-
les ex illis cum animabus suis brutalibus
sunt vere animalia et ex necessitate alteri-
us speciei quam illa bruta que habent animas
humanas quare nescient homines quod ha-
bent animalia bruta. an habeant veros
equos. veros asinos. veros boves. an fal-
sos. aut si magis homines reputanda sint
quam bruta animalia. et ita nepharium erit
vnicuique hominum uti seruitute brutorum
animarum et affligere illa ne forte stimu-
lando boves aut equos virgendo calcari-
bus aut affligendo alijs varijs laboribus
ne forte grauetur in animas parietum su-
orum aut fratrum aut cognatorum. Si ve-
ro nulla creauit corpora animalium bru-
torum deus in quibus non induserit vel
inclusurus sit animas humanas. tunc ma-
nifestum est nullum esse brutum animal crea-
tum esse a deo et nullum animal esse esse irrationale.

Amplius. Virtus intellectiva non operatur
in corpore nec per corpus operatur in quod suam
nobilem operationem quam sunt intelligere et ratio-
cinari et de substantijs sublimibus spirituali-
bus abstractis quare non prohibebunt a parte
corporum bruta animalia philosophari de ta-

Ars prima de vniuerso

libris et contemplari in eis ad philosophandum autem de corporalibus et materialibus adiunatur a sensibus et multo nobiliter atque sublimius adiunatur quibusdam sensibus quod datur quibus homines. Unde et tempestates presagunt multa ex eis non nisi per ea noscuntur et canesque latrones inuestigant et deprehendunt splendorem prophetici euidenter mutari videntur. Manifestum igitur est persequens esse animalia bruta et philosophari et prophetari post se. **Amp.** Aut animabus humanis est ordo et aptitudo in humana corpora potius quam in bruta siue non magis curat illa naturaliter quam bruta. **Q.** si dixerit quod illis ordo et concupiscentia naturalis ad humana corpora cum humilissimo concupiscentia non possit esse propter incarcerationem naturale desiderium earum ad illa alia igitur intentione est eis naturale desiderium ad ipsa. naturale vero desiderium ab ipso actore et creatore naturaliter eis inditum est. **R.** nihil autem est frustra inditum a creatore quod necesse est in plurali naturaliter huiusmodi desiderium. Impletio igitur desiderii naturalis est. Quia igitur impletio hec non est nisi incorporatio ipsa cum impletio desiderii si sit nisi adeptio desiderati. Incorporatio igitur animarum humanarum naturalis est. quod nec incarcerationem est ad penam earum nec ad expiationem. **Amp.** si motus in aliquo fine est naturalis ergo et peruenit in illum quod igitur motus concupiscentie siue desiderii in corpora humana naturalis est animabus humanis ergo et peruenit in illa hoc autem non est nisi increatio scilicet in illa siue incorporatio. **Amp.** plus quam cuius est potentia eiusdem est et actus potentie illius quod idem est per necessitatem potes et agens per illam potentiam quod est agens. Quia ergo naturalis est animabus potentia incorporandi alioquin frustra inditum esset incorporandi desiderium si natura non dedisset ei et potentiam ad hoc quare actus incorporandi naturalis est animabus humanis. Incorporari igitur est eis naturale non carcerari aut placulare. **Amp.** si motus in aliquo est alicui naturalis et quies in eodem erit eiusdem naturalis quod si motus quem dixi desiderii vel concupiscentie in corpora humana vel alia est animabus nostris naturalis quare et in corporibus est animabus nostris naturale. **Amp.** si exitus ab aliquo vel motus ab illo est alicui non voluntarius sed violentus naturaliter quies in illo erit eiusdem naturalis quod igitur exitus a corporibus violenti sunt animabus nostris naturaliter iuxta erunt ab illis erit quies in illis naturalis eiusdem. **Amp.** e contrario et

indirecte. Si enim in corporibus est violentus circa naturam animabus nostris exire ab illis erit eis voluntarius. Manifestum autem est quod iuxta sepe exiit naturaliter quod dico propter animas que spei felicitatis eterne plurimum ita letificatur ut desiderabile sit eis deum sunt in corpore dissoluti ab eodem et exire de illo. **Amp.** si dicitur aliquorum separatio violenta est naturaliter coniunctio erit naturalis. Sed separatio animarum humanarum a corporibus violenta est et mori hominum notat et fugit eam communiter hominum naturaliter quod est vniuersale est autem peruenit. non est causale sed naturale et alias sic dixi tibi luger ab eo et dolet natura humana teste tota vniuersitate individuum suorum. quod re manifestum est esse plagam durissimam nature humane. Manifestum igitur est per hoc quod coniunctio animarum humanarum ad corpora earundem diuisio circa naturam et propter hoc earundem animarum coniunctio ad alia corpora prout rationi figuratur et dispositionum circa naturam est. Si vero dixerit quod non est animabus humanis ordo nec respectus ad humana corpora potius quam ad bruta talia ergo non est eis causa a parte sua propter quam potius intraret humana corpora quam bruta licet quod vel intraret quod vel neutra gentium eis est. ergo iudicium creatoris ut intraret potius hec quam illa aut e contrario. **Amp.** Memoro adhuc ausus est dicere peccet de hominibus autem manifestum est quod absque mensura et numero peccant quod aptiora expiationi et satisfactioni animarum humanarum corpora brutorum quam corpora humana. imo quod plus est corpora humana omnino inepta sunt istis purificationibus animarum nostrarum cum in eis tam multiplex iniquitas sit renitentes et inuite. In alijs autem iniquitas nullatenus possunt. **Amp.** quid possibile est ut ad id irrecordabiliter obliuiscantur ipsi ingressu corporum status sui in quo erant cum essent in stellis. Si ei causa huiusmodi obliuio est ipsa coniunctio corporum deum igitur sunt in corporibus stellis potuerit remitti cum causa obliuiois ea de remaneret. Si ei leuia et minima obliuio ni tradit non est hoc mirabile quod non curat nec etiam si magna ad modicum obliuiscuntur. Sed quod et semet ipsas et statum illam tam nobilitatem quam magnificam obliuioni tradiderit et hoc perpetuo hoc est quod deum in corporibus sunt. **Q.** si dixerit quia hec est ebrietas qua sepius a parte corporis velut immerse in ipsa quo igitur recordatur aliarum leuiorum scilicet et mimorum. Si dixerit quod ebrietas paulatim minuitur cum sunt in corporibus. Deberet igitur reuerti ad cognitionem pristina quam habuerit antequam ingredi corpus

Quia igitur nunquam reuertimur ad hoc nec re-
miniscitur diu sunt in corpore manifestus
et naturalem esse ignorantiam hanc tum sit p-
petua et vniuersalis non enim est obliuio vel
et obliuione. **¶** Si dixerit. quia aliqui ali-
quando reminiscuntur se fuisse in alijs corpi-
bus quia et talia narrant a poetis. Respon-
deo quia nec illis creditur a sapientibus nec
illi probant hoc persertim cum ex narrationi-
bus eorum nec presumptio appareat eos vel in
scelus fuisse vel in alijs corporibus. **¶** Quod
admodum mente alienati interdum vident quod
fuerint reges vel etiam aues ut apparet ma-
nifeste de spicienda eorum. Sic dico et de ho-
minibus. **¶** Amplius. quod maius potest ac-
cidere circa animam humanam quam mors
corpi sui de ipsa aut morte corporis certum est
quod non aboleretur neque abraditur quod dicitur sciunt
vel diu essent in corpore. Descensus igitur huma-
nari animarum in corpora vel translatio etiam ea-
rum a corporibus in alia corpora non delevit ob-
liuioem vniuersali atque perpetua scientias omnes
et memorias quas habuerunt vel in stellis secundum
platonem vel in corporibus alijs secundum pythagoram.
Attestant autem nobis omnes homines se
nihil penitus scire de huiusmodi rebus
vel quod in stellis suis fuerint anime eorum
et hoc etiam testificant anime eorum quia nihil
sciuerunt antequam essent in corporibus et fecerint.
Sed omnia que sciunt se in suis corporibus di-
cisse nulla enim dicit alicuius se reminisci
taliu naturale autem est in omnibus anima-
bus humanis ut quociens vel saltim plu-
ribus vel multis aliquod rediscunt eorum que prius
scierunt statim auertunt et reminiscunt
se illud alijs sciuisse. In mille milibus autem
studentium et discipulorum vel etiam philosopharum
nullum non est inuenire animam vnam que remini-
scat aliquod eorum quod dicit se sciuisse in celo vel
in stellis suis. **¶** Amplius. si ipse plato
philosophando detegitur opte vel
sepulte naturaliter nobis vniuersum vel innate
scientie cum tanta multa tam profunda inuenta sint
a philis quod ab Aristotele et sequentibus eius quas
constat in philosophias et perminationes non est
iste ac peritiationis inuestigationis non est
hoc vniuersum inuentum atque detectum in animabus
nris videlicet animas eorum in celo fuisse et in corpi-
bus stellis habitasse. **¶** Amplius. ista trans-
latio quam pythagoras posuit animarum quous-
que extendit an extendit in omnia corpora animalium
an stabit in animabus aliquibus quod est dicere an
sint in omnibus corporibus animalium anime humane
in intentione platonis an pythagore an in

corpiibus hominum tamen an in corporibus etiam
quorundam animalium aliorum et de translatione
eadem est questio videlicet an transferantur a corpi-
bus humanis in alia corpora humana tamen an
etiam in corpora aliorum animalium. **¶** Si dixe-
rit quod in corporibus omnium animalium ergo in cor-
poribus pulcium et muscularum quare quotidie ex-
ibunt a corporibus hominum innumerabilia milia anima-
rum humanarum per solis venatu yrundinum. omni
ei die vnaqueque yruudo venat plusquam duo
milia muscularum. Quotidie igitur reuertitur in-
numerabilia milia animarum humanarum ad com-
parabiles stellas de solis corporibus muscu-
larum. **¶** Amplius. manifestum est non esse totas
stellas in celo quot sunt pulices et muscu-
le. Quia enim nota sit magnitudo celi et decla-
ratum sit vnaqueque stellarum fixarum visibilitatem
et notabilitatem maiorem esse tota terra. **¶** Mani-
festum est musculas et pulices numero excede-
re stellas omnes quare et omnes animas humanas.
Plato autem posuit animas humanas creatas
esse ad numerum stellarum. Si dixerit quod in alijs
corpiibus animabus stat opinio platonis et pit-
tagore vel in hominibus solis. Illa igitur so-
la erunt vera animalia utpote habentia animas
naturali aptitudine congruentes corporibus su-
is. ex anima enim humana et corpore brutali
non potest esse verus asinus aut verus leor
ita de alijs. Erunt igitur quedam animalia bru-
talia vera et quedam falsa quod est dicere. **¶** Qui
verus equi et quidam non veri et de leonibus similiter
Manifestum autem est quod translatio animarum hu-
manarum in corpora brutorum nihil omnino habet
utilitatem plurimam et hoc non nocuerat. Si enim
curreres per omnes vias utilitatem quantum ad ipsas
animas nulla per se inuenies quod nec sibi sapientio-
res aut meliores effici possint quas esse in corpo-
ribus humanis. imo prius desipiunt ibi et in-
docibiles sapientie et honestati omnino effici-
untur. Ad expiationem vero vel correctionem si-
ue emendationem penitus inutilis est hominum trans-
latio. Impossibile est eas corrigi vel emen-
dari in brutilibus corporibus. **¶** Si dixerit
quod ex ordine diuine iusticie videlicet ad pena-
propter delicta sua transferuntur a nobilibus
corporibus humanis et ignobiliora et vilio-
ra et hoc ipsum vanum est tanta quod pena hominum non
sentiat ipse vel alie quas meretur hominum pene de-
terrere potuit et arcere a filiis delictis. **¶** Inu-
tilis autem est manifeste pena omnis que nec paciendi
nec alijs potest esse pro talis est autem omnis pena in
cognoscibilis. **¶** Hec autem a deo cognosci-
bilis est ut nec prophetis reuelata sit nec a
tantis prophetis potuerit inueniri. **¶** Si

Ars prima de vniuerso

dixerit quia a pitagore inuenta est. **R**espo-
deo quia non est inuentum nisi vel sensu
vel ratione irrefragabili vix esse declaratum
est nisi forte creator reuelatio fuerit omnis
In huiusmodi ei rebus opiniones hominum
nec mentiones sed somnia reputanda sunt i cer-
tis probationibus aut saltem verisimilibus fina-
liter approbate. **S**i vero dixerit quod manichei
inueniunt hanc translationem reminisci debes i
becillitatis et erroneitatis ipsorum et qualiter
radicatus destructa est per me in prima parte tra-
ctatus istius secta eorum in quo apparet tibi
evidenter quia positiones eorum non solum impossi-
biles sunt sed deliramenta sunt mente alie-
natorum et fabule aniles quod propter nec dignum
eas sigillatim et omnes destruere. **M**agis ei
risu et derisione digne sunt quam disputatioe
Si vero dixerit quod stat in solis corporibus hu-
manis huiusmodi translatio animarum hu-
manarum ut manifestum est quod omnia animalia
bruta et he animalia et he bruta sunt. **S**oli
autem homines nec veri sunt homines nec vera
animalia. imo equoce aialia dicuntur et aia
humana equoce dicitur aia ad aias brutorum
cum aia brutalis omnis pars sit ipsius aialis bruti.
ut forma ipsius atque perfectio corporis eiusdem
et igitur ita dixerim naturalis inhabitatrix cor-
poris eiusdem et corpus brutale habitaculum
ipsius aia vero humana e converso. **U**bi natura-
liter hoc est ex ipsa creatioe sua habeat esse ex
tra iuxta positionem platonis et pitagori et
sic in corpore humano tamque hospes et advena
limitate hospitatiois. **A**mplius. **S**ecundum
hoc nobilissima species omnium anima-
lium deesset vniuersitati animalium et quod
est in ea velut caput. videlicet homo hoc
autem non deesset creatori videlicet ut vniuer-
sitate animalium relinqueret imperfecta et tam
enormiter detruncata. imo decapitata ut
apertius loquar. **S**i in omnia corpora animalium
est ista translatio animarum humanarum cur
non et in corpora planetarum et deinde qua-
liter stabit ibi ut non extendat ista transla-
tio in lapides aut metalla. **A**mplius.
Ubi corpus humanum non minus organicum
sit naturaliter nec minor aptitudinis na-
turalis imo euidenter incompatibiliter ma-
ioris quam corporis brutorum ad operationes mul-
tiplices quod manifeste apparet in sculpturis
figuris et innumerabilibus fabricationibus
et artificijs quod creator non prouidit homini
corporibus naturale perfectionem eis congru-
entem et debitam ut est perfectio naturalis.
Quia igitur perfectio naturalis non habet

esse naturaliter nisi in eo et cum eo cuius est
naturalis perfectio aias autem humanas voca-
mus in homini perfectiones. **Q**ue anime huma-
ne per modum quo anime humane sunt non
habent esse naturaliter extra corpora. **S**i
igitur extra corpora create sunt per violentias
tamen sunt vel fuerunt in locis sue creationis
quare et iniuste egit creator cum eis cum sine cul-
pa homini violentia eis intulit. nulla ei cul-
pa in ipsa creatione sua vel ante sua cre-
ationem contraxerunt et ipse desiderio incorpo-
rati nullomodo peccauerunt cum incorpo-
rari eis naturali iure competeret et ipsi
desiderium eiusdem naturale eiusdem esse et nul-
lum naturale possit esse illicitum vel peccatum.
Que igitur causa potuit esse creatoris ut
istos carceres corporum tate tenebris sitat at
que penalitatis cum contra iusticiam eiusdem mani-
festum sit hoc esse et in tanta ipsarum animarum
punitioe pitagore vero maior euidenter esse ap-
paret ista in translatione animarum humanarum
a corporibus in corpora. **I**mpossibile enim est ut
hic naturali earum desiderio fiat vel etiam
aliorum ipsarum desiderio cum neutro modo-
rum hoc anime humane desideret et hoc
apparet attestantibus eis quod desideria sua
purissime cognoscunt quare necesse est ut
fiat hoc per violentiam huius autem vio-
lentie nulla profus inueniri potest vtili-
tas. **S**ed et quomodo recordarentur tan-
tarum mutationum et violentiarum circa se
factorum.

Quoniam igitur ex hijs que prece-
derunt manifestum est tibi platonem
et pitagorem destruxisse in parte
ista naturam animarum humanarum et si di-
ligenter intederis in hoc inuenies eos de-
struxisse omnes animas humanas et pos-
uisse substantias angelicas spirituales scilicet
veritates positionis sue et istas fuisse
te fabricationem corporum humanorum
non autem veras animas humanas quoniam
hoc non patitur natura eorum et inuenit
error eius in opinionem eorum cato demo-
nes quos vulgo dyabolos vocant de ce-
lo deiectiones et propter delicta sua in corpo-
ra humana velut in quosdam carceres de-
trusos sentiunt quare non effugerint pla-
to atque pitagoras. **S**icut nec hi quos vni-
us nominavi destructionem totius huma-
ne speciei. **V**eritas enim humane speciei
est ex vera anima et ex vero corpore et an-
gelica quippe spirituali substantia in corpore
humano impossibile est esse verum hominem.

De hoc autē qd dicitur a quibusdā substantiis hu-
iulmodi corpora humana assumere ut homi-
nes appareant questione huius non facile disci-
lubile an assumat huiusmodi corpora an non assu-
mar et vtrū assumptio ista sit talis pūctio
q̄ debeat dici vniū vlt vniū p̄ quā vniū fi-
at ex substantia angelica et corpore humano et
illud vniū an sit homo an alterius speciei
et iterū scdm errorem platonis quōd nō obli-
uiscatur angeli sancti q̄ cognouerūt assum-
ptionē corporū huiusmodi an quā min⁹ immer-
gantur corporibus q̄ anime nr̄e et nec etiam
vniūtur eis an etiā ob aliā causam p̄scri-
tabor in sequētib⁹ in tractatu videlicet dē
huiusmodi substantiis.

Post hoc consequēs erit de vniuer-
so inuestigare an habeat renoua-
tionē et vtrū vnam vel multas. Et
vtrū fm̄ partē vel fm̄ totū. **U**bi etiā p̄scri-
bandū erit de statu illo scz generationis et
corruptionis atq̄ de morte et vita vtrū pen-
nes sint et nunq̄ habitare finem et de vita
ip̄a vtrū p̄petuo fluxura sit in mortē an p̄-
petua fluxione stabilienda quāq̄ et imple-
da sit quedā p̄phēcia xp̄ianorū q̄ dicitur quia
mors nō erit amplius q̄ et ip̄a lex sarrace-
norū explebit h̄. **P**rimū igit pōnā tibi opi-
niones antiquorū horū ē opinio astrono-
morū et quorundā poetarū q̄ anno quēz
vocant annū virtutem fiat renouatio vni-
uersi et erunt oīa sicut fuerūt in ip̄o princi-
pio creationis vniuersi et curret oīa secula
eadē seculo anno q̄ recurrat p̄ma et reuertē-
tur res eadē ad secula sua q̄ fuerūt i alijs
seculis. **U**erbi gr̄a. **I**dē plato. idē aristote-
les. **I**dē oēs alij hoīes ita q̄ reuertat̄ sin-
guli et renascatur i ordine suo eadē agētēs
eadē paciētes p̄sus que vel egerūt vlt̄ pas-
si sunt in t̄pib⁹ suis et generaliter euent⁹
oēs in om̄i pte mundi idē erunt q̄ et p̄cesserūt
et ita renouatio nō est nisi reuersio omni-
um rerū nō solum ad statū suūz p̄stinum
sed etiā ad oēs cursus suos actiones scili-
cet et passionēs et alios euent⁹. **A**nn⁹ autē
iste vtr̄ eis vtrū visum est p̄tinere. **X**xxvj. milia
annorū et hoc ē quoniam scdm p̄bationem
ptolomei vna q̄q̄ stellarū fixarūz mouet̄
singulis centum annis vno gradu quare
quoniam circulus celi nō cōtinet nisi trecent⁹
os et sexaginta gradus. **U**naqueq̄ stella
nū p̄dicta p̄plebit reuolutionē suā totam
id ē descriptionē totius circuli celi in tot cē-
tenarijs annorū quot grad⁹ p̄tinet celi cir-
culus quare in trecentis sexaginta cētena-

rijs annorū. **T**recenti et sexaginta centē-
narij annorū. **X**xxvj. milia annorū sunt.
Annus igit magnus stellarū fixarū. **X**xx
vj. milia continet annorū. **D**e planetis. **S**ex
septē id ip̄m sentiunt q̄ eodem nūero an-
norū ad statum suū p̄mitium absq̄ vl-
la diuersitate reuertētur. **P**redictū igit spa-
cium annorū annus ē reuolutionis to-
tius celi et reuersionis oīm motuum suorū
principium. **P**undus eto nature id est ge-
nerationis et corruptionis q̄ p̄tinetur inf-
circulum linee p̄pter quod et inūds sub-
limaris dicitur quoniam fm̄ opinionē eorū
mundum sup̄iorem ac celestē tanq̄z duces
suū et causam motuum et mutationum
suarū mund⁹ sup̄iorem siue celestē sequi-
tur necessario reuertetur fm̄ se tot⁹ et sua
oīa ad suū p̄mitium statum. et hoc est
idē dicere p̄ omnes idem p̄sus homines
et ad minicula oīa et cetera cuncta q̄ mun-
dus iste sublimaris p̄tinet regnabunt seu
reparabuntur eadē et sequuntur postmo-
dum per similes celi reuolutiones eedem
et corruptiones habende generationesq̄
alij euent⁹ omēs donec cōpleatur iter⁹
mundus et p̄scriptus annorū. **X**xxvj. mili-
um post illius autem completionē fiet ite-
ratio similis et ita in inānitum. **E**t quoniam
de huiusmodi hominibus alij posuerūt mū-
dum eternum. alij eto creat⁹ t̄pē ex neces-
sitate coacti sunt quidā eorū ponere infi-
nitas iam renouationes huiusmodi p̄ces-
sisse et infinitas subfuturas esse. alij vero
infinitas quidem futuras esse nō autēz p̄-
terisse hoc em̄ p̄hibet mundi nouitas et in-
ceptio. **D**ebeas autē scire q̄ sunt q̄ dicunt
annum istum magnū et mundanus di-
citur. xl. milium annorū spacium p̄tinere et
credo q̄ hoc ē forsitan p̄pter diuersitatem
reuersionis. vij. planetarū. **Q**uid autē ve-
ritas de hīs habeat facile ē tibi videre cū
noti sint motus planetarū et facile inueni-
biles ad oēs t̄pīs quātitatē. **N**ō refert autē
quātu ad intentionē p̄sentis tractatus.

Et quoniam magni reputati sunt q̄ hoc
dixerūt. **D**oueniēs ē ut acgratur tibi
bi veritas et certitudo sup̄ hīs ne-
sciri rōdinatōe et debili p̄tredictione dissen-
tire videat̄ ab opinione tātorū. **P**rimū igit
debet ut audias causas q̄ eos i hāc sentē-
cia vel iduxerūt vel iducere potuerūt et itāz re-
tigi tibi vna ex hīs videlicet celestē ducatū si-
ue mōi sup̄ior p̄ncipatū et trāsalitatē quā
posuerūt ei sup̄ istū inferiorē scz sublimarē.

Ars prima de vniuerso

Ar quo visum ē eis q̄ inceptio rerū generalium corruptibilium sit ex inceptioe motus celestis et p̄gressus ex p̄gressione q̄re reuersio ex reuersione. iteratio ex iteratione. et p̄pter hoc iterari contingeret motū celestem toties et res inferiores generabiles et corruptibiles et hoc legisti apud libros iudicii astronomicorum hac de causa posuerunt mutationes magnas in mūdo inferiori iuxta dispositiones stellarū et luminarū et iam noiaui tibi mutationes magnas qualis fuit corruptio generis hūani vere vniuersalis p̄ diluuiū vniuersale et reparatio eiusdē p̄ paucos qui ab eodē diluuiō euaserūt. Similiter magnas mutationes intelligo mutationes legum et sectarū atq̄ magnorum regnorum. Secūda causa que eos ad hoc inducere potuit ip̄a circulatio que omni anno p̄tingit omni ei anno reuertitur quattuor vicissitudines temporū iuxta quadrantes circuli solaris hoc ē circuli signorum. Ea autē vicissitudine sunt ver estas autumnus et yems. Si attendiderūt circulationes in rebus q̄ sūt in sublimi quales sunt pluue grandines niues rores et cetera huiusmodi quorum omnium q̄ videbant circulares renouationes estimauerunt q̄ vniuerso sublimari esset et renouatio vniuersalis et annus ei appropinquatus in cuius cōpletionē totaliter reuertere ad suū incipiū. Si em̄ p̄tibus p̄ticulares renouationes sunt anni solarū renouationū p̄ congruentia naturarū suarū conueniens est et vt sit vniuerso vniuersalis renouatio et annus renouationis congruens vniuersitati sue. Tercia ratio videt illa fuisse. Tercia ei ē multa genera animalium virtutē in seipsis renouantia. Sicut manifestū est de serpente q̄ vocat̄ tyrus q̄ semetip̄s renouat et a senectute sua reiuuuescit. sicut alibi didicisti. Similiter aquile accipitres et de ceruis idē dicit̄ et vegetabilia q̄ singulis annis veterescunt singulis annis renouantur et reiuuuescunt. De aue autē fenice fortassis h̄z questionē. Nexti q̄ntū mō mihi occurrit dissimili? videt̄ q̄ auis hec magis intēdat renouationē suā q̄ mortē totū em̄ q̄ facit p̄burēdo seip̄as natura mouēte facit natura autē nō mouet subiectū p̄p̄tū in destructionē suā? quare magis videt̄ renouatio senis p̄ huiusmodi cōbustionem fieri q̄ generatio noui fenicis. Inueniuntur ei multa alia vim renouatiuā et reuersiuā in semetip̄is habētia. Quāto fortius igr̄ vniuersū vel virtute sua renoua-

bis vel aliena dico q̄ p̄pter tyrū cuius virtus nō ē renouatiua solūmō ip̄ius. imo etiam aliorū q̄ nobiles mulieres docētibz medias se nosse multociēs ostenderūt. Quarta ratio ē cui oēs p̄sentiūt sicut dicit Aristoteles q̄ virtus intellectiua in animalibus et plantis restaurat q̄ deperit et indiuiduo virtus et o generatiua q̄ deperit de specie. et adiecit q̄ virtus nutritiua cōseruatiua est indiuiduorum generatiua et o speciez facit igr̄ vis generatiua q̄ potest videt̄ q̄ nō potest renouare indiuidua in seipsis renouare ea in alijs. Quia igr̄ nulla utilitas ē in generatione nouorum indiuiduorum cū eque bona sint q̄ corrumpunt et simplr̄ mala si corruptio boni. Manifestū videt̄ superius quā esse generationē indiuiduorum in semetip̄is. postq̄ vis generatiua aliud nō intēdit q̄ p̄seruationē specierū multo melius esset nature virtus renouatiua q̄ generatiua quā p̄ ea et malū corruptiōis tolleretur ab indiuiduis et bonū p̄seruatiōis p̄ueniret eis dē et p̄seruationis specierū nihil peritus deperiret. ip̄i autē testant̄ q̄ natura intēdit nō solū in bonū s̄ etiam in optimū q̄ ei possibile. Quare natura vniuersal intēdit ad renouationē vniuersi quantum ei possibile ē q̄ nō est stabile vniuersum cui p̄tes generabiles et corruptibiles intēdit renouationē eius p̄ successiones et reductiones ad statū p̄mitiū et q̄ in cōstare nō potest p̄pter causam p̄dictā necesse ē ip̄m corrip̄i in p̄tibus suis corporalibus q̄re vel nō stabit oīno scilicet residens in nō ē v̄l renouabitur status eius et q̄ nūlus eius status stabilis nec possibile ē q̄ oīno recedat in nō ē necesse ē vt sint et renouationes absq̄ nūero et fine. Quarta ratio. Amplius. In vegetabilibus que singulis annis renascuntur postmodū corrumpuntur verisimile ē illa corrip̄i in ea ex q̄bus cōposita fuerūt. Si em̄ p̄positū resoluitur in ea ex q̄bus p̄positū nō erat v̄p̄positus in illa q̄z in alia. et q̄re potius in quodā in q̄bus nō p̄positū q̄ in quibus alia buiusmodi. Amplius. quō resoluetur vt p̄positū in p̄tes ex q̄bus nō ē cōpositum vt homo in animam et corpus ex q̄bus nō ē et numerus in vnitates ex q̄bus non ē gregatus q̄re triticus q̄ hoc anno comeditur resoluetur in ea ex q̄bus p̄positū est et p̄pter hoc si fiat generatio ex eis dē et renouabitur idē triticus ex eis dē em̄ nō ē esse nisi idē quare idē triticus erit p̄sentis et se-

quenti anno et eodem modo se habet de fructibus. quare consequenter et de animalibus quo generantur et corrumpuntur suo tempore eadem re generantur. Jam autem declaratum est in disciplinalibus sanctis et propositis quodcumque numeris possibile est inuenire tam minimi quam maximam numerantem illos quare possibile erit inuenire spacium temporis quo fiat omnium hominum regenerabilium regeneratio. Ipe autem dico quod quedam una et eadem die generantur et corrumpuntur quedam vno mense quedam pluribus et quedam pluribus centenariis annorum seculis. Sicut corruptus cornix put supra audiuit et multae alie diuersitates inueniuntur in hominibus quare notis omnibus hominibus temporibus et temporum numerus facile est inuenire quod dixi exacerbat in talibus vicibus temporis in quo fiat omnium hominum regeneratio quod tempus siue sit ut predictum est. siue maius siue minus non refert quantum ad opinionem istam. Secunda ratio. Necessarium est ut generatio siue corruptio extendatur in infinitum sicut ut stent aut ut reuertantur et quasi reincipiant cursum suum. Quod autem extendatur in infinitum impossibile videtur esse cum iam stabilitus sit status causarum quare quemadmodum non pingit causas efficientes ascendere in infinitum. Sic neque descendere quod est dicere ut a generet b. et b. generet c. et hoc finem non habet. Quod autem non fiat generatio in aliquibus indiuiduis inde manifestum videtur. Illa enim in quibus staret essent in infinitum stabiliora atque fortiora eis a quibus generata essent quare effectus esset fortior causa sua atque stabilior hoc autem non est possibile cum effectus per se habet quod est effectus totum quod habet causa sua recipiat. Recipere autem ipsum maius a causa sua quam ipsa causa habeat impossibile est. quare non est possibile ut fiat generatio et corruptio in aliquibus indiuiduis nec possibile est eos currere in infinitum. Recurret igitur et reincipiet cursum suum vel resoluetur omnia corruptibilia in nihilum. Quod si dixerit quod non est necesse quod nihilum. Quod si in prima naturam ex qua generata sunt fiat ista resolutio tunc non effugit quin reincipiat generatio si generatio secundum naturam est. Causa enim generatio nis efficiens eadem est que et a principio siue causa ista intelligatur motus celorum siue natura aut virtus alia siue creator ipse sublimis et celestis. Potuit et eos mouere ad hunc errorem fictio vel narratio poetarum in quorum liberis inueniuntur aliquae huiusmodi.

Est hec igitur per ordinem respondebo rationibus istis et dicam quod iam feci te scire quia motus celestis intentio non extenditur neque in particularia quod neque ipse pater. Socrates intendebat generare socratem cum daret operam generationi. Quanto fortius igitur celum vel virtus celestis non intendit in particularia vel indiuidua singulariter et si concessum fuerit eis quod virtus celestis causa sit efficiens omnium generationum et corruptionum que fiant in mundo sublimari quamquam de hoc multa in precedentibus audieris. Quare non est intentio motus celestis ut generent neque possibile est hoc villo modo quod virtuti celesti cum animarum humanarum creatio et corporum humanorum fabricatio ipsorumque ad invicem coniunctarum operationes sint. Soli omnipotenti creatori possibiles quare per interreptionem positionis illius astronomice dissoluit ratio illa prima eorum. In sequentibus autem destrua radicitus et positiones eorum et rationes istam et ostendamus multis vijs reuersionem istorum et renouationem nullo modo esse possibile. De nouitate vero huius mundi superioris ymago et totius vniuersi in satisfactum est tibi et acquiescit certitudo postquam non est ulla relicta tibi dubitatio. Scibe vero rationi cuius radix est circulatio que videtur esse in rebus que secutur motum solis. Nihil deo quia errant de ipsa circulo non enim est circulatio nisi ab eodem numero in idipsum. Non autem ita est in rebus de quibus exempla ponunt. Non enim est ab eadem hyeme ad eandem reuersionem nec ab eodem vere ad idipsum nec ab eadem pluuia ad pluiam et sic de alijs. Que igitur istae mutationes sunt ex quibusdam in alio numero et ex illis iterum in alia. Dico hoc esse extensionem secundum rectum cum in eis sit inuenire principium et finem diuersa numero penitus e contrario autem se habet in circulo. Per die vero rationi quam de virtute renouationis quorundam animalium inducunt et per hoc quod est in aliquibus partibus vniuersi generabilis et corruptibilis nituntur eam extendere in vniuersum illud. Nihil deo quia virtus hominum in paucissimis est partibus vniuersi. Et quia multum distat inter renouationem hominum et regenerationem ipsi vero non ponunt renouationes vniuersi renouationes in quibus que sunt a vetustate sed regenerationes que sunt a corruptione et

¶ Pars prima de vniuerso.

resurrectiones que sunt a morte d. q. b. manifestum est q. nec vniuerso generabili et corruptibili possibile est nec aliter parti ipsius. Nulla enim est oino creatura q. possit generare se vel regenerare post corruptionem suam vel resuscitare se a morte sua. Ad hoc autem q. dicitur quia melior esset in indiuiduis generabilibus virtus renouatiua quam generatiua. R. ideo quia necesse est corrumpi et mori multa ex generabilibus propter conservationem aliorum. sicut de frugibus et fructibus manifestum est et de animalibus omnibus quibus alia nutriuntur in quibus omnibus non habet locum renouatio sed magis regeneratio et resuscitatio. Comestio enim hominum animalia corrumpuntur et moriuntur. Similiter et plante multis modis pereunt propter conservationem hominum et quorundam aliorum animalium combustionem scilicet et dissecationem multiplici. Quare vis renouatiua hominum vel non habet locum quantum ad utilitatem vniuersi vel in perniciem cedere rei vniuersi. si eius esset fortitudinis et esum et alios usus necessitaret ab animalibus prohiberet. De eo vero q. dicunt quia vtilior vis hominum renouatiua quam et conservare species simul et indiuidua. Nam responsus est per hoc eadem cum ex eis manifestum sit conservationem multorum indiuiduorum destructionem esse et multorum aliorum indiuiduorum meliorem atque nobiliorum et etiam humane speciei per quam alie species generabilium et corruptibilium create esse videntur. Scito autem quia bonitas creatoris non intendit in conservationem speciei humane quantum ad vitam presentem tantum. quemadmodum hominum hominum vanitas sonauit. ymo intendit eam transferre in vitam alteram que futura est post istam que est vita beata et vita glorie vite que eterna rectissime nominatur. Nec data est ab eodem vis generatiua hominum speciei indiuiduis propter conservationem eius hominum ymo propter ipsa indiuidua generata et sic quibus creator optimus per nominatam gloriam intendit singillatim et singulariter quantum est de largitate ineffabili beneficentie sue quamque propter causas multas et impedimenta multiplicia multa eorum ea minime assequuntur. Sicut doceberis in sequentibus. Et attende quia in ista responsione etiam quarta ratio dissoluta est. Quinte vero rationi qua nituntur asserere eadem omnia regenerari et singulis annis fruges et fructus primo precedentis anni eisdem numero

mero reminiscere ac reuerti. Respondetur quia intollerabiliter erant et quia falsum impossibile supponunt dicentes. Anumque quod resolubile in ea ex quibus est solutio posse resolui. licet verum sit vnumquodque compositum in ea ex quibus est immediate compositum prima sui resolutione resolui tamen possibile est secunda et tertia et quilibet alia resolutione in alia ipsum resolui. Verbi gratia corpus humanum in membra ex quibus est necesse est prima resolutione resolui siue diuidi et omne aliud totum integrale. Veruntamen nullatenus necesse est corpus humanum in semina maris et femine resolui prima resolutione sua neque forsitan vlla et hoc est quoniam virtus resolvens vel dat materie resolubili formam sibi similem vel preparat ipsam ad huiusmodi formam propter hoc in res non solum alterius speciei. Sed etiam alterius speciei generis seu diuersorum generum resoluuntur plerumque composita. Si enim ignis ligna resoluit in alia resoluuntur et si illa aqua resolveret. quemadmodum fit e contrario virtute ignis alia generantur ex eis que si virtute aque resolverentur. Similiter et cum materialis siccitas fortis ea resoluit generat ex eis putredo puluerulenta. cum vero innaturalis humiditas ea resoluit generant ex eis vermes et qui choredones vocantur. Manifestum est quia neque ex huiusmodi pulueribus neque ex huiusmodi vermibus ligna composita sunt. Summa autem huiusmodi rationationis hec est quia resolvens non semper intendit resolvere in ea ex quibus facta est compositio ymo semper intendit generare et insuper preter intentionem resolutionis generantur noua sicut vides in proposito exemplo. Non enim innaturalis humiditas generationem vermium. Sed alia virtus se ingerit que preparatam ad hoc materiam inuenies vmes ex ea gignit. Sexte vero rationi respondeo quia generatio habet ultimam indiuidua humane speciei in ultima generatione sua quam generationem et resurrectionem lex christiana nominat stabiliuntur fixatione perpetua ita quod mors non erit amplius apud ea neque etiam alibi. De indiuiduis vero aliarum specierum animalium nec doctrina eorum nec philosophia determinat quicquam. Plerumque mibi simile est ut ea que propter esum vel propter alium usum hominum et creantur et sunt cessare

debeant cessante causa ipsorum. Vita em illa hominū impossibile ē vt indigeat huiusmodi adiutorijs tunc cessabit etia; cursus generationis et ipavīs generatīa cessabit in hominibus. Non em erit necessarium vt per eā conseruetur humana spēs cum immo: talitate firmissima ex tunc cōseruanda indiuidua quozum conseruatiōne manifestum ē specie conseruari. Quapropter dico limitatā esse vim generatiuā sicut singul' hoib'. Sic et i vniuersitate eorum et ppter hoc determinatum esse numerum indiuiduozū humane speciei eozq; completo consumandā esse et finiendā; generationem hominū ita vt nullus vltimus generetur. Debes autē reminisci qā in vita postq; futura est eozum que didici sūt in destructiōe erroris qui continetur in legesarracenoꝝ. Ibi enim patefeci tibi pbarionib' certissimis cessare omīnō ex necessitate in alterius vite felicitate vim generatiuā et quantum ad fructum prolis et quantū ad voluptatem et quia felicitas illa delicias escarum et pati potest q̄ re nec exten detur in infinitum generatio nec ad suum recurrat inīciū vt nascantur et regenerant iterum pmi homines.

Nota totū copulū contra ponentes magnū annum

Qstq; autem responsum ē ratio nibus erroneoz hmoi conueniens est vt adducam tibi pbariones p q̄s acquirat tibi certitudo veritatis in rebus tam longe vt videtur a cōsuetudine hominū et inuentu causa difficilibus tāz necessarijs vere ac nobilis philozophie pscrutatiōe intendētib' et hoc faciam si deus voluerit. Pico igitur in p̄mis qā ista iteratiōe circulatio quam ponunt in p̄mis superuacua omnino ē et inutil'. Si enim non fuit in finem aliquē qui sit post eum. hoc est in statum nobilioꝝ. sed fuit solummodo nec iterūz fuit fuit ex necessitate sine causa cum ipsa sibi ee causa non possit. Quapropter inutiliter et superuacue. **A**mplius. si idem per omnia est cursus eius qui est et recursus quem et ipsi ponūt et nullum meliorem recursus eiusdem q̄s cursus et omīno nihil addēs vel ipsi ee vel bonitati eiusdem. Inutilis igitur est omni modo repetitio ipsius quem admodum vides de orōnibus repetitis et nugatorijs. Un et nugationem et incōueniens etiam ipi sophiste reputant.

Amp. fm eos creator est sicut stultissim' edificator qui totū qd edificauit dstruit et postmodum reedificauit idipm et hoc in finicies et nec melius et nec pulchrius nec stabilius et omnino nihil addēs vel opationi vel modo. quis enim non reputaret hmoi edificatorem stultissimū. sic autem est fm eos et de creatore sapientissimo et optimo q̄ quicqd edificat per generatiōes in rebus hmoi destruit per corruptiones et postmodū reedificat per generationes per omnem modū rediens in idipm. q̄ igitur hmoi stulticia nec in operatorib' hominibus inueniri potest quanto fortius creator sapientissimus incōparabiliter longius erit ab ea. Pone igit q̄ ipse scilicet p̄noiat tempore edificet absq; vlla additione vt dixi. Indubitater est ponere illum stultissimū edificatorem et insanissimum operatorem. **A**mp. fm hunc modum vltime generatiōis homines vel generabunt vel nō generabunt. Si nō generabunt stabit igitur in illis cursus generatiōis absq; extensiōe et recuratiōe. Si autē posuerūt p̄ratiū. Si at generabunt aut igit generabūt p̄rio pcedētes se hoc ē patres suos et matres et illos vel viuos vel mortuos quoz vtrūq; impossibile. Viuos em generari impossibile manifestum est cū iam generati sint et in hoc permaneat. Mortuos autē regenerare vel resuscitare opus nature nō pōt esse. **A**mp. si generent patres suos. hoc est patres et matres erit igit vnusquisq; eozum pater aut mater alicui ex parentib' suis quare erit vnusquisq; auus suipius. Maius autē inconueniens ē si generent antiquiores se q̄ sint ipi parentes eozum et ppter hoc longe maius inconueniens est si auuos et iterum panos et ita donec veniatur ad p̄mitiuos. Maximū autem inconueniens est in hīs dicere q̄ generet p̄genitores suos pcedentes eos multis milibus generatiōib' et tanto maius inconueniens q̄nto pluribus. **A**mp. isti errorē non effugiunt circuli causarum in eodē genere causarū. Pater em est causa filij efficiens et auus causa patris similiter efficiens et generaliter generas generati q̄re si circulentur generatiōes et circulantur et cause. Jam aut destructa est p me in p̄mo tractata totius p̄mi sapiētijs ac diuinalis magisterij. q̄ est de p̄mo principio circulatio ista causarū et infinitas. **A**mp.

Ad m ij

¶ Pars prima de vniuerso.

si ppter hoc recipiant iste generationes
 & corruptiones quia recipiet motus cele-
 stis anno hmoi completo & reuertent e-
 edem. Reuertent igr diuerse numero qz
 motus diuersus numero. Idēpitatis vō
 fm species nō est causa ydēpitatis fm na-
 merum alioqn omnia que spē eadē sunt
 erunt & numero eadē. ¶ Si dixerit motus
 non ēē diuersos numero qm ab eis dē scz
 inicijs et per eadē eosdem scz circulos et
 ad finem scz eundē segtur ex necessitate vt
 celi stellati supioris nō sit infinita reuo-
 lutio numero & qz ei? hodierna resolutio
 sit eadē que crastina & sic de alijs. Similr
 se habet de reuolūtōe solis & lune & eo-
 dēmodo de anno qm non erit nisi vnus
 annus s; repetitus. Quapropter sequetur
 & de die qz non sit nisi vnus ipi autē iam
 posuerūt triginta sex milia annorū vel am-
 plius prineri in anno mundano seu xten-
 te. Ex his autē sequitur eandē diem esse
 nubilosā et serenā & alia innumerabilia
 hmoi & annū non habere partes nisi ho-
 ras cū annus non cōtineat nisi diē vnum.
 Sequitur ex hoc resurrectio dierū postqz
 preterierūt horarum. Similr et motus
 um horum autē omniū facilis est destru-
 ctio. ¶ Ut em redeat tempus idē numero qd
 abūt non est ponere in diē qn necesse sit
 ponere i hora vnaqz. Si em dies reuer-
 titur tota et vnaqueqz illius hora quare
 qm ista reuersio circularis per naturam ē
 in motu & in tpe cum eiusdem pns na-
 ture sit tempus cū vnaqueqz partū suarū
 erit siml reuersio nō in vnaquaqz horarū
 s; ēē in vnaqz partū cuiuscunqz illarū qz
 re nec illam horā contingeret preterire nec
 partem ipsius aliquā. Si em preteriret ps
 aliqua medietas eius vel reuertere post
 pteritionem suā vel non reuertere. Si re-
 uertere qz nō ēē alia medietas illi? sed
 eadē repetita et eodēmodo se hret de me-
 dietate ipsius repetite ita i infinitū. Qua-
 re impossibile ēē aliqd de tpe pterire im-
 possibile ēē pte aliquā tps hre. Ita igr
 opinio destruit tpus. Quapropter & mo-
 tus. ¶ Amp. si melior ēē generatio anni
 seqntis mundani qz pcedentis. Verisimi-
 le est vt & tercijs anni qz secundi qre finem
 haberēt iste generationes. qz ex nulla crea-
 tura differ i infinitū ab optimo statu suo.
 ¶ Manifestū est quia p meliorationes
 finitas pueniet ad illud hoc autē est finis
 vniuscunqz nature vics vt sit optimo sta-

tu suo quare si secula illuc perueniunt
 quiescent ibidē naturaliter. Completa em
 intentione nature & acquisitio fine quē in-
 tendit impossibile ēē quin moueret vterius.
 Si em moueret vterius moueret duobus
 motibus contrarijs vics ad finē & a fine qz
 est dicere ad optimū sui statum & perfecti-
 onem & ab ipso. ¶ Si dixerit quia ppter
 instabilitatē suā id est defectibilitatē su-
 am secula nō possunt stare in aliquo sta-
 tu aut intelligit qz defectibilitas moueat
 ipa aut intelligit qz aliud. Dico igr qd ser-
 mo iste defectibilitatē erroneus ē. Si em
 defectibilitas moueret ea nō moueret ea
 nisi ad non ēē non esse autem nō est finis
 quē aliqua natura intendat vel querat qz
 nec aliquid est ipz non esse. Preterea nul-
 la natura intendit in destructionē ppij
 subiecti. Si vero intellexit qz ppter de-
 fectibilitatē suā paciunt violentia alicui-
 us vel agentū aliquorū que vel destruit
 illa vel transmutat in alia secula erūt igr
 contraria illis cum nō agant nisi contraria
 inuicem & h; iste sermo inuolūtōes muta-
 tas et dubietates et psecutio eius pluri-
 tatē vics an ipsa secula se destruit an vnus
 aliud sicut manifestū est generationes flo-
 rum in vegetabilibz & cadere eos per suc-
 cessiones fructū fructus vero destrui est
 hominū vel aliorū animalū. Siml et alia
 multa pereūt mutua inuicē deuoratio-
 ne. ¶ Amp. in numerā pereūt peste fame
 cladē hoies vero morbis gladijs & alijs
 modis pene in numerū. De pluujs vero
 niuibz grandinibz & alijs generalibus
 et corruptilibus. ¶ Manifestū est quia
 bus moīs et qualiter destruant et quali-
 ter generent. ¶ Manifestū est igr qz fm
 opinionē istorū oia resurgūt vics & nives
 et pluuie et cetera oia que pmoīata sunt &
 qd seculū vnum qd qz in generabilibz et
 corruptilibus suis destruit se qz quedā
 partes ad inuicē se destrunt & verum est
 Item qd quedā se inuicē generant sicut
 animalia ex se inuicem generant. Quare
 manifestū ē qz secula rerū generabilia
 se inuicem destrunt & se inuicem cōseruat
 predictis moīs. Verum nō est in natura
 vel virtute alicuius eorū vt semetipm re-
 ducat ad statum suū primitiuū. Jam autē
 patefactum est tibi quia nec hoc habet
 tus celestis quoniam non intēdit in par-
 ticularia determinate & piculariter. Nec
 etiam aliquis operatur hoc modo intero-

dit preter solum creatorem benedictum q
videt vnumquodq; particulariū futuro:um
quēadmodum vnumquodq; presentius
sicut alibi didicisti. Alij autē operatiōes
exceptis substantijs abstractis nihil vidēt
de particularibus futuris que operaturi
sunt sicut manifestū est tibi. q; pater socra
tis non intendebat generare socrates; sin
gulariter et determinate. Similr nec edifi
cator: non intendit istam domū edificare
fm diuiduum vagū vt Aristotilis ait Sic
nec solaz intendit generationē huius nu
mero floris aut hmoi pomi t adhuc mo
dum se habet de alijs operatorib; Quaz
manifestum ē q; virtus celestis nō est
determinate inten dēs in generationē ho
minum vel quorūcunq; animalium et p
pter hoc nec in generationē hanc vel secu
li hmoi. **Amp.** virtus quē intendit ge
nerationes seculoz t efficit eas aut inten
dit esse particulariū generator ppter esse
eorum aut intendit illud ppter conferua
tionem seculoz. **Q** si intendit esse particu
larium ppter hoc vt ipsa sint. Non inten
dit igitur destructionē illorum. quare des
tratio eorum ē a casu quantū ad inten
tionem ipsius cum sit pter illum t insuper
tū intendit ēē eorum ex necessitate quan
tum in ipso est vt phibens non ēē eorum
quapropter et destructionē. **Q** si dixerit
q; reuera intendit ēē eoz. s. put conuenit
et paritur natura eoz natura vero eorum
ē est naturalis infirmitas non patitur ea
ēē nisi ad modicum sicut dicit Aristoteles
q; singularia minime esse poterāt ppter lō
ge a principio distare. Intentio igr isti ho
minis est q; intendit esse hmoi particula
rium ad breuē t modici quia vero non ē
minus malum non ēē q; sit bonum esse
quia nō minus nocet q; illud profit t in
super ipsum non esse maius est cum in
tendatur in triginta sex milia annorum
ipm vero esse ad plus in paucos annos
quō operatur tam modici bonum t nō
phibet tanto maius malum. **Amp.** **Q**
vel erit resurrectio mortuoz hominū vni
uersalis vel non erit. Si erit Impossibile
autem est vt corpora hominū sint nume
ro infinita sicut alibi didicisti. Non erunt
autem plures anime q; corpora aut ecō
uerso. Arunt anime finite numero. Com
pleto igitur illo numero stabit creatio ea
rum t ppter hoc generatio hominū. Si
vero non erit resurrectio hominū et gene

ratio humanoz corporū erunt igitur aie
ociose ppetuo fm vires suas per q; ope
rantur in corpe t ita pene superuacue et
p;us inutiles erunt vires ille cū non sint
vtilēs nisi ad valde modicū vicz ad breue
illō tps q; anime sunt in corpib; q; est q;
si nihil ad compationē perpetue ociosita
tis in qua erunt cū anime solute erunt a
corporibus suis q;re modis omnib; neces
se est stare creationē animaz t generatio
nem hominū t ppter hoc omne genera
tionē que ē ppter illam nisi forsitan alia
appeteret vtilitas aliaz generationū.

Amp. si circulus ēēt in generatiōib; t
seculis ita vt eadē omnia reuenterent eā
dem in q; numero fieret ex necessitate res
urrectio t generatio omniū non solū ge
nerabiliū substantiarū t corruptibiliū s;
omniū accidentiū ipoz hoc est oīm qntū
tatum t qualitātū hoc autem ē inconue
niens q; nemo adhuc dicere ausus est
vicz vt eedem oēs substantie eadēq; oia
accidentia numero reuertant. **Tūc** enim
t ipa eadem mors resurgeret t eedē cor
ruptiōes generent hoc aut fieri non pos
set pervim generatiā quā diximus cu m
manifestū sit rerū innumerabiles omino
non habere illā. Per hanc etiaz viam ne
cesse habēt cōfiteri eadē aquas numero
singulis annis reuerti per alueos flumio
rum q;re nec stillam vnā aquarum posse
vllō mō vel retineri vel alit impediri qn
regeneret et reuertat in anno seqnti. Ne
mo at dubitari potest qn per multos an
nos aliqd aque saluari posset in vase vi
treo vel alteriusmōi. Quare impossibile
ē fieri renouatiōes omniū aquarum sin
gulis annis. **Amp.** fm hoc eos des pa
nes comederem eadē aquas biberem
eadem vīna biberem singulis annis. **Q**
de alijs quibus ad esum vtimur similr se
bre opteret hūde etiam capilli renascere
tur in nobis. Que oia etiaz manifestū est
ēē impossibilia. **Q** manifestū sit capillos
d tātos fuari posse donec in eadē magni
tudine sint alij generati. **Q** si dixerit quia
non de p;ibus capilloz sed de totalitate
intelligendū est totū vicz quia cuz capi li
vel pili ad eaz magnitudinē puenerint vt
vltia in eo cuius sunt partes crescere non
debeat tunc regenerabūt t non añ. Et eo
dēmodo se bz de pilis lana cornib; et de
alijs supfluitatib; animalū. Sermo iste
multis modis apparet ēē erroneus. **Adm iij**

¶ Pars prima de vniuerso.

num q̄a vel erit finis vniuersalis omniū
hūmōi quēadmodū t̄p̄i ponūt reiceptiōz
vniuersalē aut deducet paulatim vniūq̄
q̄ ad finē suū. **¶** Si fuerit finis vniuer-
saliſ oīm z postmodū statim reinceptio
neceſſe ē vt fiat hoc altero duoz modoz
vīz vt subito vel per ſucceſſiōes ſicut ſacte
fuerunt ipe regenerationes. **¶** Si subito
habebunt igit̄ z ancipitres z agle z alie
aues que renouāt plumas ſuas tot paria
pluuiay ſimul quot mutationes habuerūt
ipaz. **¶** Simlr z cerni tot paria cornū quot
mutationes ipſoz fecerūt. **¶** Simlr z equi
habebunt vugulas cū omnib⁹ detrunca-
tionib⁹ que eis ſacte ſunt tāta multitudine
z frequentia firmationū. **¶** Simlr z oues
cū omnibus velleribus que tot tonſiōib⁹
ammiferūt reparabunt. **¶** At oēs tyri cum
omnibus pellibus q̄s tot renouatiōibus
depoſuerūt ipi vō hoies cū duobus pari-
bus dentiū z cum ridiculoſa ac deſormis-
ſima immenſitate vnguīū quare mani-
feſtū eſt impoſſibile eē vt ammiſſe ſupflui-
tates ſic vīz ſucceſſiue z p partes p̄ſum-
pre ſiue corrupte ſimul reſtituāt eis quoz
fuerūt. **¶** Manifeſtū autē eſt hoc in fo-
liis floribus z fructib⁹ arborū. ſilr z in frō-
dib⁹ arborū. **¶** Quare frōdes ſepe reſcindū-
tur q̄les ſunt ſalices z vites z ſilue cedri-
ne. **¶** In hīs autē manifeſtū eſt oēs p̄noia-
tas ſupfluitates ſimul eē non eē poſſibile
¶ Si dixerit q̄ non ſimul fiet iſta renoua-
tio ſed ſucceſſiue z p partes z eodē ordine
quo fluxerūt p corruptiōz generabilia re-
uertent vt iterū fluāt. tūc reddit ratiocina-
tio in idipm q̄ p̄us vīz vt q̄ modo nepo-
tes ſunt in cēteſima vel amplior nūeri ge-
nerationē nepotes in quā p̄genitorū ſuo-
rum ſient viceuerſa ipi p̄ genitores illoz
in non minoris numeri generationē. **¶** Acci-
dit etiā aliō impoſſibile fm hoc q̄ vt in
iſta regeneratione erunt oēs hoies infan-
tuli. **¶** Simlr z oēs mulieres vel erit ſicut
modo ē. **¶** Si oēs infantuli ergo ſine patri-
bus z matrib⁹ ex q̄bus ergo nati ſunt et
a quibus geniti. **¶** hec igit̄ via manifeſte im-
poſſibilis ē nec eſſet renouatio iſta. ſ; po-
tius quantū ad hoies vniuerſalis corru-
ptio atq̄ mortificatio. **¶** puuli em̄ ſtatimq̄
nati z geniti nec p diem viuere poſſent ſi-
ne matrib⁹ vel nutricibus. **¶** Si vero tūc
erūt illis patres z matres z nutrices ſicut
z modo. **¶** Manifeſtū igitur ē non eſſe

generationē vniuerſi generabilis atq̄ cor-
ruptibilis aut forſitā durare velint q̄ iſte
ſtatus qui modo ē. eius eſt. ſtatus quem
ſomniat generationis. **¶** Amp. **¶** Accidit
in pluribus generabiliū z corruptibiliū
q̄ p̄ticularim z nō in vno loco corrupū-
tur. **¶** Qualiter igit̄ intelligunt regeneratio-
nem huius fieri z conuenire materiis de
tam diuerſis z tam remotis locis vt vna
virtutē agentem eē que agat ſimul in to-
talitatem materie diſperſe ſic ab vno em̄
agente neceſſe ē vnumq̄q̄ generabiliū
generari. **¶** Si dixerint q̄a creatoris quā
conſtat eſſe potētiſſimā fiat renouatio iſta
et non virtute nature neq̄ virtute alicui⁹
agentis per naturā. **¶** In hoc iam declinat
ab errore iſto z incipiunt appropinquare
veritati. **¶** Verum cōtrarij ſunt ſibi ipſis cū
paulo ante adieciſſet quia circulaſo mundi
diſuperioris cauſa ē circulaſiōis mundi
inferioris de qua agitur. **¶** Amp. **¶** accidit
eis. **¶** Annū iſtum hoc eſt reuerſiōis z repa-
tionis quā ponūt nō potius incepiſſe ab
inicijs motum ſtellarū z illuminariū et
ipſius ſpere ſtellarū fixarū q̄ ab alijs q̄
buſcunq̄ punctis vel terminis motū co-
rundem ab iſto em̄ nunc incipit ſtatus q̄
dam rerum generabiliū z corruptibiliū
qui terminabitur in vltimo nunc triginta
ſextamiliū annoz qui ab iſto nūc inci-
piunt. **¶** At ad hunc modū eſt videre de quo
libet nūc ſi quia ab ipſo incipit t̄p̄us trigin-
ta ſexta milium annoz. **¶** Quare ſimlr eſt
ſtatus ſiue ſeculū generationū et corru-
ptionū z aliarū mutationū que future
ſunt in totalitate t̄p̄is illius z ſimiliter re-
nouatio futura in vltimo tempore illius
¶ In quolibet igitur nunc incipit annus v-
teus qui eſt annus fluxus generabiliū
z corruptibiliū et renouationis a reuer-
ſionis ipſarum. **¶** De hoc autē q̄ nonnulli
loſ mouiſſe videri poſſet ex philoz opib⁹
z adhuc mouere videtur multos et vul-
garibus hominibus z alijs animalibus
virtutē generatiuā pmanere z operari ge-
nerationem donec appropinquet finis vi-
te eozum eandem pſeuerantiā virtutis ge-
neratiue z generationis vident in terris
aquis nec apparet vllus defectus vel de-
bilitatio vel hinc vel inde. **¶** Quia igit̄ vis
generatiua et operatio eius cauſa ē conti-
nuitatis z perſeuerantie rerum generabi-
liū z corruptibiliū neceſſe eſt perſeuerare

ter per hennē esse generationē et corrupti-
onem in illis. Quare statum generatōis
et corruptionis phennem esse eis visum
est nec vñ habiturum ēē finem. In reb⁹
enim pseuerantib⁹ in eē necesse est defe-
ctus defectibilitatē apparere et etiā in cau-
sis earum. Nos autē ayunt videmus cō-
cupiscentias viroz etiam mulieres et ecō-
uerso non minores ēē infilijs et filiabus
quā in parentibus fuerint solitudines
generandi et nutriendi nubendi et nuptu
tradendi. Ad eō modo se habet de agricō-
lationibus et vegetatiōibus et nauigatio-
nibus et alijs hmoīvite accionib⁹. quare
inquit sic ē modo et ita sp̄ erit p⁹ q⁹ enim ne-
q⁹ ap⁹ causas neq⁹ ap⁹ defectus iuenif-
defectus neq⁹ debilitas neq⁹ lassitudo necē
enleuerare et exeg pseuerare in q⁹ pseuera-
tia bui⁹ hoc ē vniuersalitatē et successiōis
hec autē ratiocinatio debilis est et est ser-
mo iste hēminū qui naturam solam po-
uisse videntur et gubernationē dei alij si-
mi cui⁹ totaliter seruit natura penit⁹ igno-
rasse. Sicut enī equus validissimus quā-
diu ei vires suppetunt sessorē p̄tat motu
vno et equali. Teruntamē in voluntate
sessoris est motu eius vel omnino sistere
vel accelerare vel aliter moderari s⁹ ap⁹
equus nec lassitudo nec debilitas aliqua
sit nec noua virt⁹ ei accrescit. Sed creato-
ris virtus dominantissima cursus hmoī
naturaliter fit sistere oīno cū noluerit et
accelerare et retardare absq⁹ lassitudine et
debilitate earū potest p beneplacito suo
lassitas etiā et ex debilitatis naturis vires
et vires dare et veteres cōfortare et sicut
molendinarius fluxus aque vel sistit vel
auertit vel liberū dimittit put vult. Sistr
sistit cū dē et retinet etiam ipm cum vult
facit inundare copiosus. Non est igr in
potestate nature vt fluat vel vt magis vel
minus fluat vel etiam vt stet fluxus eius
sed in sola potestate creatoris regentē em
sapientia sua cuius nō enarratio et po-
tentia sua imperiosissima moderantis eā
dem hec est veritas quā aperte viderunt
et scripserunt pphete illuminati splendo-
re qui vocatur pphetia. Hanc etiam co-
gnouerunt et scripserunt sapientes christia-
norum eiusq⁹ crudelitatem genus sue cōi-
tati doctrinis suis et exhortationibus nō
tanq⁹ veram tantū sed tanq⁹ salutarem
et creatori placitam firmare solcite studu-

erunt. Attribuunt ergo philosophis cau-
sis naturalibus in aliquib⁹ vltra quā om-
nis conpeteret. Sicut per me alibi didici-
sti. Fortassis autem aliquid veritatis sub
est sermoni auicenne licet habeat contra-
dictionem multā et fortem. Sermo autē
ipsius est quem dixit de duabus naturis
videlicet vniuersali et particulari. Intelli-
go inquit per naturam particulare virtu-
tem propriā regiminis vnius indiuidui
videlicet regitiuam vnius indiuidui et in-
telligo per naturam vniuersalem virtutem
infusam in substantias celozū quasi vnā
rem et gubernantē vniuersitatem genera-
tionū et adiecit quia motus qui intendit
in infinitū est vnus per continuatiōnē et
intellexit per infinitū durabilitatem in ter-
minatam ipsius motus celestis quā gene-
rationum immundo sublimari et in hoc
errauit. quia si verum ē quod intellexit de
natura vniuersali ex necessitate esset inten-
tio ipsius hoc est nature vniuersalis con-
tra ordinem et beneplacitū creatoris quē
dico posuisse terminū generationū sicut
scies in sequentibus. Manifestū eti-
am est tibi quoniam intentio nature vniuer-
salis q⁹ ponit in infinitū durabilitatis taz
motus celestis quā generationū non po-
test esse nisi altero duoz modozum hoc ē
vel particularis vel vniuersalis et intelli-
go intentionem particulare in infinite du-
rabilitatis vnius indiuidui et vnius mo-
tus vel vnius generationis. Hec autē in-
tentio non solum frustra est sed etiam im-
possibilis cū impossibile sit ad huiusmodi
indiuiduoz fm intentionē ipsius durare
in infinitū. Non enī de celestib⁹ indiuidu-
is sed de solis sublimariis loquit⁹. Si
vero vniuersalis est ista intentio non so-
lum impossibilis videtur sed etiam ridicu-
losa et hoc qm non intendit generatiōis
durabilitatē infinitā. Virtus illa quā dē
naturam vniuersalem necesse est vt intēdat
simul durabilitatē corruptionis infinitā.
Quapropter erit intentio hec non solū vt
generentur indiuidua infinita sublima-
ria et infinitū sed etiam vt corumpantur
Similiter quare erit intentio hec natura-
lis ad cōtraria et intendet hec natura nō
solū generare s⁹ etiā corrumpere et destrue-
re q⁹ generauit. Hoc autē non videt⁹ ēē pos-
sibile vt natura vna et eadē p̄traria inten-
dat. Ridicula etiam est qm intentio edifi-

Pars prima de vniuerso.

candi et destruendi vnam et eandem domum in edificatore ridiculosa est. Et quod edificat domum vnam et edificando destruit, perinde est, ac si eam non edificaret. Quod si dixerit quod durat per partem aliquam temporis indinidua generabilia et corruptibilia vicem tempore vite ea que viuunt et sic vnumquodque aliorum.

Manifestum est tibi quia vita ipsa non durat nec permanet. Quare recipiendo vitam amittunt eam et consequenter viuendo moriuntur et moriendo viuunt. De hoc etiam quod dixi quia virtus homini intendit in infinitum videtur quod eomodo posset dixisse quod similiter intendit in nihilum quoniam queadmodum intendit in esse per generationem continuam. Sic intendit in non esse per corruptionem continuam, quapropter in nihilum. De eo vero quod dixit virtutem homini infusam in substantias celorum. Scito quod habes dubietatem et inuolutionem multam. Primum de hoc quod dixit virtutem ac si intelligeret vnam virtutem esse in substantiis omnium celorum. Tu autem scis quia nec vna quantitas nec anima vna infusa potest esse in substantiis omnium celorum. Atque secundum sententiam ipsius cum ipsemet posuerit et se declarasse crediderit in libro suo quem scripsit de anima quod vnicuique corpori alicuius est anima propria et nulla eadem multum et de quantitatibus et alijs accidentibus nec tibi nec alij dabitur quoniam appropate sunt sigillatim suis subiectis. Substantiam vero separatam non intellexit virtutem infusam in substantias celorum. Tu infusio et separatio contraria sunt. Si vero intellexit virtutem istam ipsam essentiam creatoris et intellexit eam infusam in substantiis celorum quoniam in illis est ut in vnaqueque earum non queadmodum sensit abubacer sarracenus quod dixit in expositione auditus Aristotelis quod deus erat spiritus celes li appropinquavit ut cuius ad veritatem et hoc didicisti in primo tractatu magisterij huius ubi te feci scire quod creator benedictus et sublimis in vnaqueque substantiarum est et ex ipsa presentia est vnicuique earum quicquid boni habet. Omne enim bonum omnis virtus omnis pulchritudo velis quedam redudantia est primi et vniuersalis fontis. Quod si de hac virtute intellexit auicenne secundum predictum propter quod dixit eam infusam esse in substantiis celorum cum in alijs substantiis sit esse infusa non dubites. Non minore quoque dubietate aut inuolutione habet quod subiunxit in sermone suo vicem tanquam vnam rem. Vtrum enim intellexerit virtutem illam infusam esse tanquam vnam rem an ipsas substantias celo-

rum esse tanquam vnam rem. Reuertit eadem questio que prius videlicet cuiusmodi vnam rem intellexerit an vnam animam an vnam qualitatem an vnam substantiam separatam sicut per dixi tibi et vnum quodque istorum impossibile est sciri iam auduisti. Si vero ipas substantias celorum noluit intelligere tanquam vnam rem. Hec intentio indubitanter est magis erronea. Quis enim dicat substantias celorum esse vnam rem tanquam vnam rem. Nec minus erroneum videtur quod dixit virtutem illam gubernationis. Tu generationes in multis generibus animalium et vegetabilium tot casibus et pestibus exposite sunt et multis modis corruptionibus. quarum pars magna de celis venire videtur. Qualiter igitur gubernans est generationem virtus illa quam tam multipliciter destruit. Frigus enim superfluum et calor immoderatus. Similiter siccitas et humiditas destruit multas ex generationibus. Harum autem quantitatuum elementarum superfluitates et diminutiones ab homini virtute esse ipsemet posuit. In generationibus vero hominum eadem accidunt. Quod igitur intellexit generationem philosophus iste. Gubernatio namque per nauem descendit a piculis et naui prouidet contra ea. Nec gubernans aut gubernator nauis dicitur quod ea scelerum mittit sine immittit in picula vel naufragiorum vel alia. Si vero virtus illa non inducit pericula gubernationum que predicta sunt immo preter intentionem eius et contra voluntatem eueniunt gubernabilibus non potest dici gubernans earum simpliciter. Tu pericula generationum nec minora nec potiora sunt quam profectus ipsarum. Quapropter et in pericula commissa est homini gubernatio generationum utpote ignare tot et tantorum periculorum vel infirme dum ea eluere et eisdem occurrere non potest. Ipsa etiam virtus hominis gubernationem istam suscipit quam supra prudentiam suam et vires esse ignorare non potuit nisi et ipsa fecerit intollerabili ignorantia oblectata.

Contra originem et corpus anihilationis. Quod si autem iam patefactus est per tibi error iste quoniam posuerit quidam circulari renouationem generationum et corruptibilium et reuersiones mundi sublimium iuxta reuersiones celorum stellarum et luminarium adimidia motuum suorum et declarate sunt tibi absurditates et impossibilitates que ex homini errore proueniunt. Contra

sequens est ut alium errorem qui pene simili
 lis est huic incipiam tibi destruere et hic est
 error qui impositus fuit a quibusdam vni
 ex precipuis doctoribus christianorum et iste
 fuit ex sapientibus theologis grecorum
 et vocatus fuit origenes. Apparebit autem
 tibi ipsum nullatenus istud hoc sententia et
 asserione dixisse non solum ex verbis eius
 sed etiam ex incredulitate et impossibilitate
 erroris quo quattuor tate sapientie et eru
 ditiones inuolui pertinaciter finaliterque
 non potuit. Error autem hic est videlicet
 quod tota humana natura resolveretur in ni
 bilum quantum ad corpora quoniam glorifica
 tio animabus vsus corporum non erit neces
 sarius. Hunc errorem quoniam potius onero
 sus et cum opinione omnium retro phi
 losophorum corpora non sint animabus
 humanis data nisi ut sanctificentur et perfici
 antur in eis perfectionibus quibus prepa
 rantur ad felicitatem eternam digne fiant
 eadem ad quam et propter quam solam crea
 ti sunt. quare expleto isto ministerio et ob
 temperata ista utilitate per ipsa cessabit et esse
 earum tanquam ulterius inutile et superuacu
 um sed et obtemperata felicitate et gloria ani
 marum remanebit in animabus naturalibus
 mutabilitas separabilitas a gloria huius
 mundi tanquam eis aduenticia et acciden
 tes. Sicut immutatio in animabus nec peccabit
 desiderantes incorporari propter cuius
 modi peccati expiandum et sanctificatio
 nem animarum perficiendam erit vsus corpo
 rum necessarius quapropter fiet regenera
 tio corporum humanorum donec iterum pre
 parati et sanctificati anime nostre obtine
 ant denuo felicitatem predictam a qua ite
 ra cadentibus restituantur iterum corpora et hoc
 non habeat in eternum. Impossibilitas igitur
 istius erroris primum apparet ex eo quod in eo
 dicitur quia vsus corporum non erit neces
 sarius glorificatis animabus. Hoc enim ma
 nifestum est esse falsum. In primis quoniam nec
 perfectam possibile est esse gloriam animarum
 seorsum a corporibus quoniam vires quarum
 operationes sunt per corpus remanent
 quasi extincte naturalis aut molestia ani
 marum nostrarum quam patiuntur ab impe
 dimentis huiusmodi virium certissimum iu
 dicium est partem perfectionis et felicitatis
 earum esse perfectionem virium huiusmodi
 Amplius quid est aliud dicere animam be
 atam vel glorificatam esse amissio vsu sensu
 et aliarum virium quibus operatur per

corpus quam hominem plene beatum glorio
 sum esse cecum surdum et mutum aliisque huius
 iusmodi operationibus corporalibus omni
 nino ineptum. Ne attendas autem men
 dacis et deliramentis quorundam qui ne
 gant animas humanas videre audire et
 ceteras operationes que per corpus sunt
 exercere sed hominem iuxta verbum Aristo
 telis dicunt huiusmodi operationes exer
 cere in anima. Num manifestum sit operati
 ones que per infra fuerit sibi proprie ab
 ipso qui vivit instrumentis et ipsum pro
 prie operationes huiusmodi operari. Num
 igitur et corpus ipsum humanum totaliter
 instrumentum sit anime humane et mem
 bra singula similiter necesse est ipsas ope
 rari operationes que per ea fiunt et eius
 dem esse proprias propriasque de eadem dici
 Videre igitur et audire proprie operationes
 sunt animarum cuius autem actus eius des
 et potentia quare visus et auditus et cetera
 homini que vires sunt potentie animarum
 humanarum. Quapropter et opposita earum
 videlicet cecitas et surditas et cetera
 privationes huiusmodi opposita enim semper
 et maxime privatio et habitus et circa
 idem naturaliter. Manifestum autem est
 hoc in privatione et habitu. De hoc vero quod
 dixisse dicis quia corpora humana non
 sunt necessaria glorificatis animabus et pro
 pter hoc cessabit eorum esse omnino. Manifestum
 est quod non sunt necessaria ad esse earum
 et adiuvantia sunt et impediencia mul
 tum ad complementum bene esse earum est enim
 non nulla pars bene esse earum gloria vi
 rium predictarum quam scire te faciam in sequen
 tibus. Amplius si delectationes corporales
 extinguuntur in animabus humanis omne de
 siderium delectationum spiritualium quoniam
 fortius delectationes felicitatis eterne
 que incomparabiliter maiores sunt extin
 guentur in animabus nostris omne deside
 rium delectationum corporalium. Quare
 et desiderium in corporandi cum huiusmo
 di desiderium non sit nisi propter delecta
 tiones corporales. Nihil enim habet de
 siderabile anime humane pro statu presen
 tis vite nisi delectationes huiusmodi. Ce
 tera enim quecumque corpora sunt in ista
 miseria molesta et onerosa sunt anima
 bus. Amplius. Amor eternorum ac
 celestium gaudiorum animas humanas
 fasciare facit et debilitationes corporales
 et quod plus est pugnare contra eas

¶ Pars prima de vniuerso.

et earū desideria et insuper esse in hmoi corporibz atqz desiderare dissolutionē ab ipsis ppter innumerabiles molestias et impedimenta que pstant eisdem. **Quanto** fortius igr incogitabilis suauitatis illa felicitas non solummodo extinguet in animabus nostris desideriu tam moleste tā qz onerose habitatiōis qualis ē p statu miserie istius habitatio ear in corporibz nostris. **¶ Amp.** Manifestū est qz desiderium felicitatis illius facit odire aīas scias habitatiōē corporum nostrorū. licz permodicū sit z iuxta tepidum. **Quanto** fortius igitur amor habitatiōis z glie celestis quo supra omnē cogitatum ardebūt cum eam continebūt non pacietur hmoi terrene habitatiōis desideriu aduenire gloriificatis animabz. **¶ Amp.** amore illo in suo ardore permanente impossibile ē amorem contrariū seu contrariū desideriu aduenire vel esse in animabus beatīs. Si igitur aduenit necesse est amorem illum vel tepescere vel frigare. **Quare** necesse est vt hoc fiat vno trium modorum. vtz in facietate vl fastidio vel corruptiōe pueritatis que fiat in animabus ipsis. **¶** Si aut patefactus ē tibi alibi qz z si facietas z plenitudo desideriorū cumlantissima apō felicitatē illam sic non tamē per eam minuit aut tepescit amor. **Quēadmodū** cōtingit in corporalibus delicijs que ardenti amore z desiderio nō habite diliguntur z appetuntur. **Sua** rō facietate amorem sui minuunt et extinguunt. **Ibi** autem impossibile est sic se habere multis de causis. **¶** Prīmū quia suauitas pme bonitatis nō est prima aut perfecta ex omnibus mōis suis si hoc mō factatiua eēt vtz vt amor sui vel desideriu sui fruitione vel obtentu minueret. **¶ Amp.** hoc ipm videmus in multis bonitatibz que obtētu suo amorem sui augent donec plene ac pfecte obtineantur. **Quādiu** vero augent in subiectis suis augetur amor et desideriu earū in eisdem subiectis. **¶** Si autē in sua plenitudine et perfectiōe obtente fuerint z hoc certū fuerit obtinentibus quiescit quidez desideriu qd est motus spūalis in ipsas amor autem earū permanet in sua plenitudine et perfectione. **Quare** impossibile ē vel amorē pme bonitatis vel gaudium qd ex ea est in gloria ibidem extingui vel etiam tepescere. **Quare** impossibile est cōtrarium alterutrius eorum illuc vllō mo-

doz attingere. **¶** Contraria em ipmossibile est generaliter in eodem fm idem eē. **¶** Neqz pugna contrariorū neqz rebellione vllō modo patitur status ille. **¶ Amp.** sicut ignis corporalis materiam calefactibi lem in situ suo debito et coniunctiōe seu oppositiōe sibi conuenienter obuiante frigere non patitur. **Sic** et in igne spūali se habere manifestū est z quēadmodum quanto ignis corporalis fortior atqz peruerantior tanto oprationē eius fortiozem atqz perseverantiorē eē necesse est. **¶** Quia igr pma ac purissima bonitas ignis spūalis ē cuius calor est amor in ipam necesse ē substantias angelicas factas et animas beatas p magnitudine ignis istius atqz perseverantia ab eo calefieri z ardere. **¶** Rante igitur coniunctiōe illa conuenientissima qua tante fornaci sic coniuncte sunt impossibile ē eas vel tepescere vel frigare. **¶** Quare impossibile ē eis contrarium ignis vel ardorem ad illas attingere. **¶ Amp.** quoniam amor vinculi est z quanto maior et fortior quāto maius z fortius vinculum tanto aruptura et dissolutione longior. **¶** Quia igitur amor quo huiusmodi substantie prime ac pure bonitati alligatę sunt et astricte i vltimitate magnitudinis erit et necessitate in vltimitate elongatiōis a ruptura et dissolutione. **¶** Arit igitur omnino irripibilis et dissolubilis z ppter hoc in paciens cōtrarij amoris et desideris. **¶** Si dixerit qz desideriu eēndi in cope sue in corporandi vel corporalis in habitatiōis non est cōtrariū amorī celesti illius z gloriose habitatiōis. **¶** Pico qz fmo eius erroris ē in hoc qm desideriu istud ex necessitate aut ē desideriu vnde hmoi habitatiōis z qlis scz ē in statu miserie pientis et tunc desiderat statū illum erumpens. **¶** Ppter ipas eius miseria qz est impossibile aut ē ppter corporales delicias z tūc manifeste cōtrariū est amorī deliciarū glorie sciam alibi scire se faci vtz in capitulo de constructionis padm carnalis que gens sacracionē virium qbus operant p corpora sua et hoc ē indubitāter naturale desideriu et hret molestias diuissimas z afflictionē grauissimā nisi vel spes resurrectionis corporis in qua hmoi pfectionē obtineat re sunt eas psolare vel ipa in q sunt felicitatē suauitas omnē hmoi dolore ppetteret vel potius absorberet quāqz et tūc.

ta sit eis voluntatis rectitudo vt nihil eas
velle vel desiderare patiatur nisi q̄ fuerit
diuine beneplacitum voluntatis nec de-
sunt etiam ille due virtutes que paciētia
et longanimitas vocantur quarū altera
videlicet paciētia molestiarū amaritu-
dines dulcorat altera videlicet longani-
mitas dilationis et longe expectatiōis te-
dium cōsolatur. Vbi vero tanto spei gau-
dio tantaq̄ obtinenda certitudine tantū
perat cōsolatiōis solacium vt tedium
huiusmodi pcul pellat. propter igit̄ istas
causas manifestum est vllam ex carentia
corporum molestiam nullū ex dilatione
vel longa expectatione tedium apud illā
felicitatem penitus posse esse. **M**ani-
festum est tibi etiam ex hoc qd̄ audiūisti
hic ex alijs desiderium incorporandi si
naturale est hoc est ppter perfectiones vi-
rium quib⁹ anime nostre operant̄ in cor-
pore et per corpus non esse peccatum nec
culpabile vllomodo possibile. **Q**uare p-
pter expiandum illud non est necessarius
vlus corporeus hoc est corporis humano-
rum vel aliorum sed que ppter vtilitates
hominū creata sunt. Sed reuera ppter p-
fectiones virium animarū nostrarum que
per corpora operant̄ vlus corporee natu-
re necessarius est et erit semp̄ et hoc nulla
dubitat anima nisi que se et naturā suam
ignorat. **R**eminiscere etiā hic quia a pma
et pura bonitate postq̄ hmoi gloriōsa
punctione cōiuncte ei fuerint anime no-
stre nec violentia nec voluntate ppria ab
eadem separabiles sunt. **C**ausa aut̄ in hoc
est quia violētia sublime felicitatis illius
nullū modorū attingit sed neq̄ volūtate
pprie eas auerti ab eadē possibile est qm̄
omne qd̄ ab alio voluntate ppria separa-
tur non separatur ab eo nisi altero duorum
modorū siue alterutra dugarū causarū vicē
aut ppter hoc qm̄ aliquā sibi molestum
in eo sentit qd̄ impossibile ē ēē in pma ac
purissima bonitate aut ppter hoc quoniā
aliud suo placore seu sua suauitate illud
attrahit ppter hoc necesse est ipsum
esse manū cum placore et suauitate q̄
illō qd̄ pro eo dimittit qd̄ verum impos-
sibile est esse apud fontalem bonitatem.
Vides quia quēadmodum p̄dixi tibi qd̄
semo huiusmodi non est hominis q̄ vel
naturam animarū humanarū et diuine
bonitatis suauitatem et ad modicum co-
gnouerit adeo em̄ rapit in se diuina bo-

nitas et pulchritudo animas quibus se in-
tuen dam ac sentien dā exhibet et apponit
vt aliud eis cogitare vel non liceat vel nō
Et si enim aliud vel alia videant qui cum
in tanto humane que illuminatiōe intel-
lectus intuentur in ipso et per ipm̄ et pro-
pter ipsum hoc faciunt. **Q**uapropter nō
tanq̄ sperant et seorsum aspectuq̄ decli-
nato ab incogitabili pulchritudine crea-
toris illud intuentur in ipso intuitu pulch-
ritudinis ipsius quantoq̄ iam clarius tan-
toq̄ certius vniūquodq̄ aliorum cogno-
scunt et vident quanto in luce ac pulchri-
tudine creatoris magis est desit⁹ et a de-
clinatione elongati⁹ corū intuitus. **F**a-
ciam autem te scire in sequentibus quia
quicquid cognoscunt vel angeli sancti vel
intelligentie si tamen sunt qd̄ dico quia
eorum esse nondum stabilitum est apud
me. et iam super hec aliq̄n precedentibus
audiūisti. **D**ico igit̄ quia quicquid cogno-
scunt magis cognoscunt illud in creatore
id est intiendo creatores ipsum q̄ aciem
intellectus dirigentes in illud et idem di-
co de animab⁹ que secundū doctrinam
christianorū et gloria angelorum iam be-
ate sunt et de omnibus alijs gloriōsacis
sicut scies in sequentibus.

Nunc autē reuertar ad alias par-
tes promisse diuisionis et dicam
quia in fastidibilitas ē de pprijs
perfectionibus diuine bonitatis atq̄ su-
auitatis. **A**lioquin nec prima nec pura es-
set neq̄ ex modis suis omnibus perfecta
neq̄ enim mediocris perfectio est in bo-
nitatibus ac suauitatibus in fastidibili-
tas. **A**mplius. si fastidibilis esset. esset
necessario et molesta atq̄ contristans pos-
sessorēs suos fastidium enim longum ex
necessitate sequitur contristatio. **Q**uare
non esset delectans nisi propter sui desi-
derium vel famem hoc autē modo et cine-
res et carbones et lutum sordidissimū de-
lectabilia sunt quibusdam egrotantibus.
Similiter quibusdam mulierib⁹ pugna-
tibus et quibusdam paruulis. **M**a-
nifestum igitur est tibi qd̄ longe a verita-
te senserit de diuina bonitate si q̄s nun-
q̄ isto errore errauit. **D**e rāio hō mēbro
diuisionis vicē de corruptione qd̄ statum
illius felicitatis vllomodorū attingat
adeo palam. **S**i quis inde dubitat non
rationibus aut p̄bationibus tradendus

Pars prima de vniuerso.

in hoc sit sed magis supplicijs coherced?

Amp. si appropinquo ad creatorē elōgatio est ab omni corruptione et cōtagio

Manifestū igr est qz quēctiqz sunt in vltimitate appropinquant ad ipm sē in vltimitate elongatōis a corruptione p̄dicte aut substantie in vltimitate sunt appropinquant ad ipm cum sint p̄dictissime. Quare necesse est eas eē in vltimitate elōgationis a corruptiōe. Nulla igr est appropinquantio corruptioni ad ipas.

Amp. est ap̄ p̄pinquo ad creatorē. s. assimilatio sanctitatis et bonitatis que igr substantie sē in vltimitate p̄pinquant ad ipm sunt in vltimitate assimilatiōis ad ipas. Quare impossibile est ad ipas p̄tingere corruptiōz aut cōtagiū peccati.

Amp. si virtus et scientie sancte defendūt animas in statu miserie istius ab inqnamētis et cōtagijs vicioz et peccatoz vbi totz tam fortes insultus sunt et pene cōtio et tam longe repellunt ea ab ipis. Quanto fortius virtutes glorie que incōpabiliter maiores et fortiores sunt vitiis hūmōi vite p̄hibebunt accessum inqnamētis hūmōi ad substantias que in ea sunt presertim cū nullus insultus nulla pugna oīno sit ibi circa virtutes aut possessores eozū solius creatoris.

Quare manifestum est omnes angelos simul creatos fuisse non igitur incessanter continue creantur. Ad id vero qd dicit de largitate creatoris. R̄spondeo quia si continua ē generatio et corruptio et ipi ponūt nulla videt largitas creatoris. Si em̄ omne qd dat per generationē auferat per corruptionē pene idem est ac si nō daret. At insuper si resurrectio mortuozū nō est futura maior est ablatio ipsius incomparabiliter quā donatio ipsius cum donatio sit ad modicū tēporis. Ablatio vō ad perpetuū per generationē enim obtinet ea que generant vti sunt ad modicū et breue tēporis p̄ corruptionē vera amittunt esse perpetuo. Quia igr eozum esse tēpore breui finitur ipm vero non esse eozum infinitū est cum nō sit ipozum resurrectio futura verū ex necessitate qd dixi.

Amp. sicut indigent esse generabilia ita indigent p̄tinuatione et p̄petuatiōe ipsius eē et hoc possit eisdem dare largissim⁹ creator absqz vllō detrimento seu diminutiōe diuicias suaz aliquid igr in datū relinquitur apud ipm qd sine detrimento et diminutione rerū suaz dare possit quo et oēs ho-

mines indigere. **Manifestū** est igitur et oīa alia que generant et corrumpuntur.

Manifestū est igr p̄ncipius ratiocinationis hūmōi erronei eē falsum. Qd si dicitur quia non ē pueniens creatori dare immortalitatem seu perpetuitatem eēndi hominibus aut aialibus alijs aut etiā vegetabilibus. Verū vtiqz dicit sed causam p̄nit ignorauit. Si em̄ dixerit hoc qd hoīes nō sunt receptibiles immortalitati q̄ntum ē de statu qui nunc appet in natura hūana. Verū vtiqz dicit non tñ sic effugit. **Manifestū** est possibile esse creatori fieri nature hūane mutare in melius et firmare vitam in hoībus atqz p̄longare q̄ntum voluerit cū multū medicinis ad hūmōi virtutis dederit hoc ē virtutē renouādi et cōfortandi naturā humanā et progrediendū virā. Renouādi autem virtutem ineligit q̄lis apparet in thyro serpente et alijs rapacibus multis. Latet etiā et latuit hūiulmōi erroneos vtilitas mori in hoībus precipua nanqz et finalis vtilitas existētie animaz hūanaz in corpibus suis hoc est sanctificatio et purificatio eaz a passionibus que illas a nobilitate sua degenerare faciunt atqz deiciunt et in brutale ignobilitatē eas dētrāsuerunt sic dixit sermo p̄phicus quia homo cōparatus est iumentis inspicib⁹ et filis factus ē illis. Similit̄ d̄terio et eliminatio ab immundicijs vicioz qbus vel obtenebant vti multa sibi salutaria oīno non videant vel inconstantur vt ealminus videant atqz difficile cognoscant. Si hūis aut est exornatio ac decoratio virtutū ac scientiarū quibus adeo ac cepte placitoqz creatori efficiuntur vt eas dignas reputet felicitate et gloria eterna ad hoc autē tua mors corporū non modicoriter vtilis ē que a delicijs corporalibus et diuicijs honorib⁹ potētis et vanis laudibus qbus a hūane hūane obtenebant inebriant horribiliterqz deturpant atqz ipi creatori odibiles efficiunt ipsa sūc meditatione et timore homines abrumperet separat et amorem rerū hūmōi velut p̄stiferum mortiferumqz incendium extinguunt in ipsis. Si enim per mortē tam cito auferenda p̄nomiata hoīes tam furioso amore diligūt vt eis tā misabiliter captiuentur iebriat̄ desipe brutalit̄ p̄pellat qd d̄t si p̄petuo eis habēda p̄cederet a creatorē Deniqz ipse amor vite p̄sentis non solū carnalis ē que alligatas animas hūanas in

corpihus tener sed etiā ipam future vite se-
licitates vix cogitare vix sperare et diligere
vix ingere patitur et hoc in paucissimis
qui ad hoc diuine pietatis adiutorio q̄ gra-
na vocatur cōmuniter adiuuantur. **¶** Si
dixerit q̄s tādū igr̄ denneri debent a crea-
tore anime humane in corpibus donec p̄-
ficiantur in eis ista tria videlicet sanctifica-
tio purificatio et exornatio virtutum. Re-
spondi tibi in hoc iam in alijs tractatibus
et hic dico tibi quia multi culpa sua hoc ē
negligētia et defidia nō adiuuantur adiu-
torio antedicto. Multi auertunt se ab hu-
iusmodi adiutorio multi phibent illud a
se ab immanitate et multitudine offensio-
nū creatoris multi inditio ipius nobis oc-
culto et de hīs in tractatu d̄ cura et puidē-
tia ipius audies vnde tibi merito satisfiat
¶ Interim igr̄ antēde vtilitatē mortis in ho-
minib⁹ quā audisti. **¶** In qua et multe alie
sunt suo loco tibi nomināde et forsitan nu-
merande. **¶** Reminiscere autē eorū que au-
disti in alijs tractatibus p̄ me qualiter et q̄
de causa nascūtur homines in multa cor-
ruptione et pueritate nature sue. Et hanc
corruptionē doctrina xp̄ianorū et fides ori-
ginale peccatum nomināt circa q̄ speciali-
ter dātū sibi remediū ponūt. Sacramētū
regenerationis et renouationis quoniam
et ipam hōi corruptionē vetustatem res-
cit me vocant et de hoc in alijs sufficien-
ter edoctus es. **¶** Nec sola vtilitas mortis
vel sole vtilitates eius de q̄ que reuera ma-
gne et multe sunt phibet vite penititatem
ab hominibus hic. Sed et ipa nature illi-
us infirmitas atq̄ debilitas. Tercia rō cau-
sa mortis est in hominib⁹ translatio in al-
terā p̄tā que nisi p̄ mortē fieri non potest.
¶ Quare vero causam assignat nō imerito
sancti et sapientes ipm creatoris iudiciū.
sicut quidā ex eis dixit hoc iudiciū a do-
mino omī carni et quoniāquidē respoṃtū
est hōi ratiocinandi q̄ optuit. **¶** Reuer-
tar ad id in quo eram videlicet ad stabili-
endā resurrectionē hominū vniuersaliter
¶ Dico igitur quia bonitatis et sapiētie cre-
atoris ē non solū bona et benefacere s; eti-
am optima et optime prout vniuscuiusq̄
natura receptibilis seu capax est. **¶** Dico eti-
am quia vita immortalis vnius hominis li-
cet miseria melior ē innumerabilib⁹ et infini-
tis vitis hominū miseris equalis miserie
¶ Quare vnaqueq̄ sit centū annorū. **¶** In vi-
ta nāq̄ peniti seu immortalī ipsius ē inue-

nire nō solum vnā vitam centū annorū
sed etiā infinitas. **¶** Cum igr̄ hōi hō vix-
rit centū annis in tanta miseria et ali⁹ to-
tidem inequali miseria erūt ex necessitate
equales illi duo q̄ntū ad vitā. **¶** Dico et mi-
seriam de bonitate vel sanctitate nihil lo-
quor hic. **¶** Eodē mō si succedat illi mortuo
alius equalis vite et miserie inuenietur et
iste immortalis equalis illi toto centena-
rio annorū. equalis inq̄ quantū ad vitā
et miseriā ipi⁹ vite. et ita si infiniti succedūt
quorū vnusquisq̄ sit centū annorū erit iste
immortalis equalis omnibus. Quia igitur
neq̄ maiores neq̄ meliores sunt sigilla-
tim vni succedentes q̄ si simul sint omēs
vel p̄ milia aut centena milia alijs suc-
cedant. **¶** Manifestū est vñ hominem
immortale infinitis mortalibus eiusdē va-
loris in ista miseria equalem esse et nullo
mō minorem. Quare manifestū est addi-
ta ei gloria felicitatis eterne. de qua dubi-
um ē non potest intelligētib⁹ qn̄ euz in
infinitū efficiat meliorē vtpote bonitas cui
nulla p̄sentis vite bonitas comparabilis
est. **¶** Manifestū inq̄ ē vnus sol⁹ ho-
minis glorificationē in infinitū meliores
esse atq̄ prestatiōre omnium mortalū ge-
nerationibus et etiā durationib⁹. Multo
fortius igr̄ multitudo glorificationū omī-
bus generationibus hominū incomparabi-
liter melior. et multitudo glorificandorū
hominū omnibus alijs hominū multitu-
dinibus sup̄ oēm cogitatū et comparatiōē
p̄cellenti⁹ futura ē. Quare si tante gene-
rationes hominum facte sunt et tante vite
tpa data sunt illis p̄pter bonitatē p̄sentis
et immortalis vite atq̄ bonitatē hominum.
quā hic obtinēt bonitatē dico que est p̄ter
gratiā et gloriā. Quāto fortius multitudo
hominū aliqua glorificanda ē p̄pter infini-
tū et incomparabiliter maiores bonitates
glorificatorū et glorificationū. Idē est et si
equalitas in sanctitate ponatur in eis. **¶** Et
si dixerit q̄s q̄a si magnitudine bonitatis
vite gloriose et glorificandorū hōim attē-
dens creator sapiētissim⁹ et optim⁹ noluit
eam eē tpe suo et glorificare tūc quosdam
ex hominibus cū maior bonitas in mltō
esse glorificatiōis omnīū hominū q̄ pau-
corū. **¶** Debuit igr̄ velle glorificationē omni-
um hominū et ordinare vt esset. **¶** Respon-
deo in hoc quia si afforīs et a reb⁹ tūc sua-
sus vel inductus creator oparetur p̄cede-
ret ratiocinatio hec aliquaten⁹. **¶** Verū nō

¶ Pars prima de vniuerso

sic est. imo sola liberrima electione sapien-
 tie sue et mero bñplacito optime volun-
 tas sue. cui impossibile ē causā aliquā vllō
 modoq; esse. **¶** Cum ipa sit vt ait plato cau-
 sa omniū que sūt. Quapropter nō ē phy-
 losophantiū intentio vel officiū circa diui-
 nā voluntatē ingreere ppter quid. **¶** Ego
 hic hoc solum intendo declarare qā crea-
 tor operatur quicquid opatur ex pura bo-
 nitate sua. et quāuis supabundantia sint be-
 neficia sua seu dona siue iniuria hic nō ac-
 cipientiū et plurimū absq; vllō merito ac-
 cipientiū opera autē omnia ipius sic sunt
 vt decet ea esse et vt pulchre est ea esse. **¶** Sci-
 to autē q; in quibusdā opibus eius eundē
 tior est pulchritudo iusticie in alijs pulch-
 ritudo misericordie ipius. **¶** In vtriusq; autē
 cum adinuicē considerata et compata fue-
 rint et maior et magis elucescit vtraq; pul-
 chritudo. nec nō et vtilitas q; min⁹ bona
 maiorib⁹ q; sunt. et ipa que mala reputāt
 homines vt paup⁹ et mors et cetera hu-
 iusmodi adiūcta innumera et vtilitates
 incogitabiles prestāt bonis et hoc circa vi-
 cia et passionēs pestíferas animarum hu-
 manarū. Qualiter etiam et quantū etiam
 boni homines p malos licet psequētes et
 impugnantes et omni modo eis aduersan-
 tes pficiant iam multa tibi dicta sunt per
 me. **¶** Ipa etiam paup⁹ et pauperū non so-
 lum ad ea que nature sunt atq; fortune. s; etiam
 ad ea que sunt honestatis atq; virtu-
 tis pauperes em qui tāz multipliciter ope-
 ribus suis et operibus necessarijs et viles
 sunt diuinis eis dē nisi paup⁹ et compen-
 leret non seruirent. **¶** Ad ea vō que hone-
 statis et sanctitatē sunt quis dubitat quin
 paupertate puocentur diuites ad miserā-
 dum ad subueniendū et largiendū paupe-
 ribus. **¶** Hec autē virtutes scilicet pietas et
 largitas quē locū obtineant in bonis mo-
 ribus quis ignorat. **¶** Sic se habet et in affli-
 ctionibus omnibus. **¶** Si consideratiōez
 feceris de paupertate spūali que est defect⁹
 sapientie et virtutū et de afflictionib⁹ spū-
 alibus quas mali atq; pueri homines p-
 tim sensibiliter et partim insensibiliter pa-
 ciētur videbis compabiles ac pportiona-
 les vtilitates eas occasiōaliter auferre bo-
 nis hoibus et ipam maliciā maloz homi-
 nū si phas ē dicere multipliciter bonā hoc
 ē vtilē bonis et pconsiderata vniuersitate cre-
 aturariū videbis admirandā pulchritudi-
 nē in vniuerso et laudabilis sapientiam et

bonitatē creatoris q; ex puiis malis immē-
 sa bona et ex paucis malis innumerabilia bo-
 na elicit pua dixi mala pparatione bonoz.
 Jā ei alias didiciſti bonitatē incompatibi-
 ter ēē maiore malicia pauca dixi mala cō-
 patione multitudinis bonoz q; ex illis p-
 ueniūt occasiōalit⁹ et vt videas. **¶** Hoc autē
 dēius attendere ex vnius hois vnica pau-
 ptate quot miserationes siue ppassiones
 quot elemosyne pueniant quot vtilitates
 alie seruitorū erga diuites. **¶** Inde quot
 ipi paupi erant vtilitates pueniunt videl⁹
 puritas siue iudicie aliorumq; alibi nō
 noiatoz et mteratoz puenit etiā eisdē pie-
 tas in aliozq; paupes nisi vltra modū re-
 probus sit. **¶** Iuxta doctrinā vō ipianoz ex
 vnius tyranni seuiticia quot et quāta bona
 pueniūt patientib⁹ et ex vnius hois pā-
 tione salus innumerabiliū puenit. **¶** Hec oia
 induit vt indubitāt agnoscas qā oia q;
 in vniuerso sūt decēt collocata et vtiliter
 ordinata a creatore sūt. **¶** Sustinet igitur boni-
 tas creatoris et pmittit mala ēē et fieri nō
 tam vtiliter q; etiā decēt et pulchre et hoc
 in tractatu de cura eis dē circa vniuersum.
¶ Ubi etiā appēbit tibi qd vtilitatis et enos-
 pulchritudinis infern⁹ habeat tota q; or-
 natio et supplicia repozborū. **¶** Interim au-
 tē certū tene paucorū hominū sanctificati-
 onē atq; glorificationē ex diuine bonitatis
 et gratie electione ēē. **¶** Damnationē autē ex
 diuine iusticie iudicio. **¶** Questio vō quam
 pponit ad p̄sens sic soluetur. **¶** Quare ingit
 nō oēs sanctificat atq; glorificat. **¶** Respon-
 deo q; hoc nō faciēdo nulli eoz iniuriam
 facit. **¶** Vtitur em libertate sua quāq; verus
 sit quia et malis meritis suis multi dēme-
 reant et sanctificationē et glorificationē et
 mereant etiā eternā dānationē. **¶** Ips etiā
 q; damnādi sūt multa et magna bona lar-
 gitur et multis modis deseruiunt vtilitati
 bus hoim et glorie dei sic doceberit i sequē-
 tib⁹. **¶** Attēde vō q; q; explicuerit istā questi-
 onē qre potius quosdā de hoib⁹ eligit ad
 gratiā suā et gloriā q; alios nō inuenies
 aliud p eā queri nisi hoc. **¶** Quare eligit q;
 dā et nō alios nec aliud. **¶** Responddū est
 nisi q; voluntate sua optima vtrūq; facit
 et voluntate sua eligit istos et voluntate
 sua nō eligit illos. id ē eligere possiponit.
¶ Queri autem non potest nisi desipientissimē
 me quare vult eligere istos et non vult eli-
 gere illos et hoc est ppter causam quam
 diximus.

Et quoniam glorificatio animarum humanarum hijs qui norunt immortalitatem earum dubitationem non habet quin saltem si non omnes aliquae tamen earum glorificatio sine necessitate habet isti ponere resurrectionem corporum earum necnon et glorificationem corporum suorum. Si ei omnino non redderent eis corpora sua non glorificarentur eis ipse sed essent ut dixi tibi damnati et qui in morte quantum ad vires quarum operationes exerceretur per corpora et ut rememorationem ei tibi facia essent sicut homines surdi. muti. paralytici. omnibusque sensibus damnati. Quia igitur nec damnatio nec damnationis pars loci habet apud gloriam illam. Manifestum est non esse possibile istam quasi mutationem et reuera damnationem locum habere apud felicitatem illam. **A**mp. Aut meritis reddi huiusmodi gloria aut dare ex sola divina gratia largitate aut in quibusdam sit et in alijs sic. **N**o si meritis reddi tanquam ex divina iusticia. Cum igitur vires exteriores non minus ut ita dicam pugnaverunt contra passionem delectationum sensibilibum et molestias illis contrarias quam vires interiores contra suas nec minus vicerint quam ille non minus coronate sunt. **N**o si dixerit quia hoc fuit impio et auxilio virtutum interiorum atque sublimiorum. **D**ico quod hoc homo per sermonem istum remouet etiam meritum a viribus interioribus et hoc quoniam ipse per auxilio gratie longe maiori impio creatoris omnia facit et fecerunt. **A**mp. Tu scis quia sermo homo quo vires mereri dicuntur tropicus est et non proprius. Homo enim est qui per meritum apud deum vel anima humana. Quare sicut totus hoc est tam interior quam exterior videlicet ita sunt vires interiores quam exteriores placitis creatoris obsequijs ei seruit totus a deo hoc est per viresque vires remuneratur est. Quare totum ab eodem glorificandus. Si glorificatio remunerationis et merces homo obsequijs. Neque ei congruit diuine bonitati aut iusticie aliquid ex merito sibi obsequijs sibi placitis quod remunerationem relinquere aut hic minus quam se extendant merita mercedem pertrahere. Quia igitur in totum hominem tam interior quam exterior se extendant merita id est grata creatori obsequijs quia necesse est ut et in toto se gloria remunerationis extendat. **N**o si dixerit quia solis virtutibus donis creatoris qui apud christianos gratie creberrime nominat debet ista glorificatio de qua agitur cum ipsi non sunt nisi in animabus humanis oino nihil habentes in cor

poribus. **R**espondeo duobus modis. **P**rimus quod iste sermo cogit eum profiteri quod etiam placita creatori obsequijs nihil remunerationis penitus debeatur. **S**ed longe remotiora sunt huiusmodi obsequia a virtutibus et gratijs antedictis. **S**ecundo dico quia ex eis redundat in vires exteriores et membra et in totam vitam exteriori decor multiplex compositioque et ornatus que esse deo grata nemo intelligens ignorat. **Q**uartum si decor interior animarum humanarum qui virtutibus est et gratiarum congruentem sibi habet remunerationem pro utique quia creatori grata seu placita cur non et exterior ex eadem causa et hoc est quod aliquis ex sapientibus christianorum dixit videlicet quia ex interna gloria animarum humanarum redundabit in ipsa corpora earum sanitas incorruptionis que virtutibus non mediocriter congruit diuine iusticie et equitati videlicet ut proportionaliter sint merita gratiarum et premia gloriarum. **Q**uapropter quemadmodum ex abundantia gratiarum redundat in totum corpus totamque vitam humanam exteriori decor creatori acceptus et propositio eidem placita sic ex superabundantia gloriarum non minus redundare necesse est mercedem congruentem in corpore totamque vitam exteriori. **Q**uod si forsitan obijciatur de paruulis in quibus locum non habet vite decor exterioris et propter hoc non est necesse corpora eorum glorificari. **R**espondendum est ei quia largitas creatoris non intendit ad calculos meritorum humanorum. imo largitur dona sua iuxta magnificentiam glorie sue. et quemadmodum alibi didicisti quia totos licet ignorantes et aia et corpore pueros sacrat atque sanctificat sic integre tempore suo glorificabit eos. **R**esertat autem ut respondeas ei de rationatione ubi iam in parte respondi et dicam quia non omnia que possible sunt esse indiget ipso esse ea se indigentia propter quam pueniat largitati creatoris dare eis illud. **S**ed enim patefactum est tibi quia non minus bonum est vita penitus vni hominis in aliquo quantitate bonitatis naturalis sue etiam gratie generationibus infinitorum quorum vniuscuiusque vita inaequali quantitate bonitatis sic centum annorum. **Q**uare necesse est ut vita vnius gloriosa tanto maius bonum sit in finitis vitis centenarijs quanto vita gloriosa vita quacunque presentis hoc est sue nature siue gratie presentior. **E**t vni homo gloriosus siue glorificatus infinitis hominibus incomparabiliter etiam in infinitum maius bonum. **Q**uare potius eligendus fuit creatori et faciendum quam extendenda generatio hominum.

¶ Pars prima de vniuerso

In infinitū et vita eorum per successiones imperpetuum propagande. Magis igitur pueniens fuit largitati creatoris hoc bonū facere in infinitū maius quā illud in infinitū minus. **N**ico insuper conueniens esse sapiēti et bonitati creatoris illud min⁹ dimittere propter hoc si isti p̄staret impedimentū. Quia igitur nec infinitū glorificari possunt homines nec eē simul multos tamē glorificari necesse ē. ut quod prohibet infinitas et quod mala merita aliorū alieque cause quas audies in sequentibus bonū glorificationis cuius tota multitudo hominū non est receptibilis de diuina largitate in parte saltē aliqua suppleatur. **N** si interrogauerit aliquis cū omni potentie creatoris possibile sit omnes glorificari quod arctat vel angustat magnificentiā largitatis ipsius ita tibi multociēs multis modis responsū ē super hoc. Remunisce re igitur quia naturalis corruptio et acquisita per vicia et peccata licet in nullo obistere possint diuine potentie faciūt tamen ut diuina iusticia partim hoc prohibeat fieri partim autē diuina voluntas ē ut hoc nō fiat. **Q**uius sicut nulla causa ē nec in ea aut circa eam propter quod inquirendū. **A**lias etiā responsiones super hoc audiuit in capitulo de p̄p̄ritate suppliciorū infernalium ubi etiā audiuit quia questio hominū est quēadmodū illa qua queris propter quid luna nō habet splendore equalē splendori solis et quare nō oēs stelle eiusdē claritatis. **S**imiliter et ei qua queris propter quod nō oēs homines sunt reges aut principes terreni talis ē illa qua queris quare non oēs lapides p̄ciosi similes sunt et ille questiones quibus queris. **A**ur non oēs lapides carbunculi sunt vel smaragdi. **S**cito autē quia vulgaribus hominib⁹ atque simplicib⁹ nō lenia argumenta sunt scriptura resurrectionis corporū quod sumitur ex comparationib⁹ ipsorum corporū vel ad homines vel ad animalia aliq̄. **S**i ei corpora partes hominū sunt. **S**i sole anime glorificabūt dimidiū homines remunerabūt. **T**u vides quod ridiculosum sic seruū vel seruitore remunerare dimidiū. **S**i vō dom⁹ animarū sunt ipsa corpora. **D**omus in quā naturales earum sunt. **N**onueniens ē bonitati largitatis creatoris ut dū extra ipsa sunt suo tpe reficiant eis atque reparent imo p̄parent eis decore tur et ornent per congruentia glorie illi⁹ quā adp̄rue sūt. **N**odē mō si vestes animarū sunt vestes in quā naturales denudatio earū in

dubitater per miserie ē propter quod necesse ē ut reddatur eis vestes hominū non in venaestate et scissuris vilitateque saccina in quib⁹ mō sunt hoc ē in quā in vita ista habuerunt sed in gloria et decore quod felicitati future de seruiat et p̄corde. **S**ilr et ex cōparationibus regni illius et glorie ad ipsos homines vel animas ipsorum puenientia vulgarib⁹ hominib⁹ atque simplicibus sumit argumenta. **I**ndecens em̄ et illiberale modis oibus ē et inaudite hacten⁹ rusciditatis ut aliquis diues in hospitio suo siue in domū sua nolit recipere hospitem quē diligit nisi dimidium aut nūdum. **A**st em̄ gloria illa celestis domus gloriose habitationis beatificandorū hominū et animarū. et sic palaciū regis regū in qua domo habitat et manet creator vbi dictus tanq̄ p̄familias eiusque cū eo p̄clara familia. **M**ilia scilicet militū sanctorū angelorū et beatarū animarū quod ita ibi pietatis sue dignatiōe et recepte sunt intra fidē et doctrinā xpianorū. **I**bi sedet velut in palacio et solio glorie sue velut rex vniuersalis dñationis cuius magnificentiā nec attingit estimatio neque cogitatus. **A**n autē et alie substantie ibi sint quā arabes et greci philosophi intelligētiā vocāt audies locū suo. **E**x cōparationib⁹ igitur quod sunt dom⁹ ad hospitē siue palaciū ad eundē et ex liberalitate atque largitate creatoris quas necesse ē i vltimitate p̄fectiōis. **I**mpossibile ē et corpora hominū si partes hominū sunt excludat. **N**o a domo sua vel hospitio siue palatio. **S**imiliter si vestes animarū sunt. **N**odē mō si corpora hūana velut equi animarum sunt nō paciē ea excludi a domo sua vel palatio. **M**agnificentiā largitatis creatoris sublimis. hoc ei neque apud nos neque apud liberales hospites p̄mittit fieri id modicū quod apud eos est liberalitatis et largitatis. **Q**uāto fortius igitur nō paciētur istam illiberatitē fons ille abyssalis ac redundāssimē largitatis. **H**abet autem et gens xpianorū argumentū non solum fortissimū ad astruendā resurrectionē bonorū sed etiam auditu iocundissimū ex resurrectione filij dei quē credunt ineffabili largitate pietatis et gratie sue per salutē hominū factū hominē et etiā morte suscepti corporis motū quā hominū em̄ gloriose resurrectio per testes et multociēs apud eos claruit ita quod etiā a quingentis simul testibus visus est vna hora post mortē suam. **Q**uia igitur apud eundē iustissimū iudicem equalitū merito

nō equa sint p̄mia et similiū similia omni
um aut verorū et bonorū xpianorū merita
similia sunt meritis illius scōm qđ homo
fuit. Omnes em̄ veri et boni xpiani in eo
qđ tales sunt imitatores illius sunt. Quare
re omniū talium merita apud deū patre ius
simum iudicē meritorū et datorē largiū
mūp̄miorū simile p̄m̄um nō dico equale
obtinēbūt. Similitudo em̄ ē in meritis xpi
et suorū nullatenus aut equalitas. Simi
le igr̄ gloriofam resurrectionē ei quā xpus
obtinuit necesse est omnes obtinere et om
nes suos et ei similiter eē gloriificādos nō
dico equale vel equaliter p̄pter p̄dictam
causā. Quod si dixerit quis qđ ratio natio
ista nō p̄bat nisi resurrectionē bonorū et
verorū xpianorū et quia vniuersalē resurre
ctionem nō p̄bat hoc ē vniuersorū verū
indubitanter dicit. De paruulis vero san
ctificatis et in huiusmōi sanctitate decedē
tibus nō est dubiū quin similes sint ip̄o i
gratia. et p̄pter hoc ex necessitate similes
ei futuri sunt in gloria. De meritis autē ni
hil p̄tinet ad eos in etate illa. Merita aut
intelligo hic obsequia operū creatori pla
corū ad que manifestū ē paruulos in eta
te puula impotentes esse. De malis vero et
p̄uersis hominibus atq; mādatis creato
ris rebellibus. Ex p̄cedentibus appere ti
bi potest quia necesse ē eos resurrecturos
esse in corpibus vt satisfiat diuine iusticie
hoc vt quēa dmodū male et culpabiliter
se habuerūt in vita ista tam interius qđ ex
terius. Sic et vtrūq; p̄ iusticiā creatoris re
tribuat̄ eis dē retributione in q̄ peccatis
et viciis p̄gruente. Hec autē retributio ē pe
na tam spiritualis qđ corporalis. Qualit̄ au
tē corpora eorū et ignē eternū et alia tormēta
corporalia que eos expectat sustineat dices i
sequētib; cum gloria corp̄m humanorū ti
bi fuerit declarata videlicet stabilita in eē
sue et in qualitatibus suis. Debes autem
scire quia causam efficientē et radicē p̄ se re
surrectionis corp̄m nostrorū in natura no
stra siue de natura et siue naturā nostrā
esse impossibile est. Et hoc breui et leui cō
sideratione tibi patebit. Neq; em̄ animē
humane possibile ē reformare corpus suū
aut reparare cum p̄ mortē dissolutū aut pu
refactū seu in puluerem redactum fuerit.
Corpi v̄d sic se habēt multo minus cum
tunc nō sit. Ambobus autē simul cū alter
nō est certū ē nihil esse possibile nihil autē
amplius ē in natura hūana. Quare om̄i

no nature hūane impossibile ē p̄ modum
factionis resuscitatio corp̄m nostrorum.
Amp. Manifestū ē tibi qđ anima hu
mana nec retinere se potest nec etiā rema
nere in corp̄e suo circa morbus vel egritu
dinez mortālē nec defendere ip̄m a morte
vel vulneribus aut egritudinibus vl̄ alijs
causis mortis vniuersaliter. Multo igitur
fortius nec potest eripe de morte cum ias
mortuus fuerit similiter nec reintegrare nec
reformare. Si v̄o dixerit quis qđ in natu
ra seu virtute celorū est potētia ista resusci
tandiz repandiz corp̄a n̄ra post mortē ip̄o
rū. Manifestum ē hoc multipliciter es
se falsum quia nec virtus ea generandi in
eis est imo in parentib;. Preterea Null
hūmōi effect; adhuc ex celis vel stellis ap
paruit neq; em̄ adhuc auditū ē ab illis vel
vnū hominē generatū aut a mortuis susci
tatum. Dico igr̄ quia resurrectio corp̄m at
q; reformatio siue reparatio eorū opera
tio est solius sublimis et b̄ndicti creatoris.
Neq; em̄ dicere possunt qđ generatō seu
formatio p̄mi hominis ex celis vel stellis
fuerit. Quo em̄ si in eis esset virtus hūmōi
opationū vel vni soli vel taz paucos ge
nuissent. Quō etiā tam diu postmodum a
taz nobili ope destitissent. Manifestū
igr̄ ē ex om̄ib; hīs quia om̄ipotēti bonita
ti creatoris solius ē virtus vel potentia re
surrectionis seu regenerationis corp̄m
humanorū et p̄pter hoc apud ip̄am quere
da ē causa et p̄batio seu declaratio ipsius.
Dico igr̄ quia sicut sepe audiuiſti per me
quia bonitas et virtus creatoris nō opat̄
p̄ modū nature qđ modus ē seruientis atq;
seruiliſ. sed eius opatio ē p̄ electionē liber
rimā et beneplacitū voluntatis quā vl̄ cogi
vel impediri impossibile ē que nec suade
tur nec inducitur a foris. Consilio igr̄ sapiētie
sue ad qđ impossibile ē vel ignoratiā vel ero
rores attingere de purissima bonitate sua
facere qđ facit et qñ et quō facit. Sicut et nō
facere qđ nō facit. Necesse igr̄ ē ip̄am elige
re ea facere qđ meli; ē facere qđ non facere.
Similiter et de t̄pibus et modis se habet.
Quare necesse ē ip̄um et optimā et optimē
facere iuxta qđ decet ip̄um et scōm qđ res
ip̄e receptibiles sunt et eis ip̄is expedit seu
vtilē ē neq; etiā sapiētiſ hois et boni est vl̄
minus bona vel min; b̄nifacere cum opti
ma et optime facere equali facilitate possi
bile sit. Quia igr̄ i toto genere hūano opti
mū ē gloriificatio de qđ nō dubitat qñ crea
An iij

¶ Pars prima de vniuerso

toris bonitate deceat et quin homines illius id est glorificationes receptibiles sint necesse est bonitate creatoris in genere humana non tempe suo optimū istius efficere vel finem partē vel scōm totū. Et quoniam scōm totū non est possibile iusticia creatoris partim propter mala merita hominis obistente partim mereo et beneplacito suo et iudicio nobis occulto necesse est ut in parte tamen generis humani bonū istud prestantissimū operetur.

¶ Si quis dixerit homines nec scōm vniuersum suū esse receptibiles hominū glorie nec scōm animas salices nec scōm corpora vel saltem non scōm opera. **P**robo quia hominū sermo erroneus est et impossibilis et hominis ignorantis nobilitatem nature humane.

Probo igitur quia anima humana susceptibilis est omnium scientiarum philosophicarum naturaliter. Si enim aliquæ anime impeditæ sunt passionibus corporum suorum moriones vel defectu sensui ut qui ceci et surdi nascuntur vel alias occasionati hoc ex accidenti est et aduētiū et innaturale animabus.

Per alios vero animabus quibus passionibus huiusmodi siue occasiones impedimenta doctrine et discipline non prestant non est dubiū quin capaces seu receptibiles sint omnium philosophicarum scientiarum. Receptibiles etiam sunt quedam prophetici splendoris et propter hoc necesse est etiam quod omnes. Rursus receptibilitas naturalis in omnibus animabus humanis quæ admodum et generaliter omnia naturalia vniuersi individuorum cuiuscunque speciei ex necessitate naturaliter inueniant in vno quod aliorum individuorum eiusdem.

¶ Amplius. In prophetico huiusmodi splendore non stant naturali fixatione et prohibitione qua prohibeantur a sublimiori et nobiliori claritate.

¶ Amplius. Appet ex magis opibus maiorem que sunt diminutionum quod maioris aut nobilioris claritatis susceptibiles sunt quod sit cognitio naturalis. Claritas enim illa qua diuinat præterita vel futura et etiam vident præsentia abscondita maior est omni cognitione naturali quod habeant vel habere possint anime nostre in corporibus.

Naturaliter enim alia videre non possunt anime humane.

Si igitur hominū claritas et illuminatio est eis ex coniunctione demonum tanquam ex applicatione luminis quia reuera et ipsi lumina quedam sunt ex maioris luminis maiori applicatione magis eas illuminari necesse est.

Lū maioris luminis intellectum non obtine-

biet vel obscuret imo potest magis et illuminet. **L**icet aliter in sensibus se habeat quod et dixit Aristoteles propter quod dixit quod extrema corruptit sensum sicut vehementia solaris luminis vel obfuscat vel obtenebrat visum nostrum.

Quia igitur coniungibilis est anima humana luci prime ac purissime quæ est creator benedictus. necesse est ut ex eius coniunctione vel applicatione tanto amplius tantoque sublimius illuminetur anima humana quanto ipsa lux prima aliis luminibus hoc est sanctis angelis atque demonibus et clarior seu luminosior.

Necesse est etiam eam confortari scōm vim intellectuam et delectari in ea delectatione que merito beatitudo nominetur.

¶ Si dixerit quis quia anima humana non est sic coniungibilis destrues errorem istum multipliciter.

Primū quia non est dubitatum apud intelligentes virtutem intellectuam creatam esse ad intellectum seu visionem spiritualem prime lucis et non ad quemcunque intellectum vel visionem ipsam sed ad nobilissimam atque perfectissimam.

Per autem est coniunctio ad ipsam et applicatio sine medio. frustra igitur creata esset si ista perfectio non esset ei possibilis.

¶ Amplius. Non est coniungibilis ad alia nisi propter illam ergo magis illi.

¶ Amplius. Inaqueque virtus et vnaqueque potentia propter optimum suum actum nobilissimamque perfectionem suam creata est. Aliæ enim perfectiones propter optimam ac nobilissimam perfectionem sunt.

Quia igitur optimi cognoscibilis optima cognitio et nobilissima nobilissima optima ac nobilissima perfectio est virtutis intellective est talis cognitio creatori optimi autem cognitio datoris est illa quam prædixi.

¶ Amplius. manifestum est quia localis distantia nec est nec esse potest inter creatorem et animam humanam.

Distantia igitur spiritualem solam inter eos esse possibile est.

Per autem non potest intelligi nisi altero duorum modorum vel trium.

Primū dissimilitudine et hec est malicie que dissimulat animas nostras a creatore qui bonus est in vltimitate bonitatis et hec est que per se et directe prohibet sentiri suauitatem ipsius.

Quemadmodum contraria dispositio in palato corporis sentiri prohibet dulcedinem vel aliam suauitatem tibi.

Secundo et tanquam distantia spirituales facit aliud apprehensum cum via non fuerit ad apprehendendum creatorem.

Hoc autem etiam fuerit apprehensum virtus.

Reminisci namque debes sermonis quod

xit Aristoteles quia ymago leonis appre-
henditur quicquid ut res et quandoque ut signum
et cum apprehenditur ut res stat in ea et figit ap-
prehensio et non puenit ad leonem. **I**n apphe-
dit ut signum non stat in ea apprehensio sed tran-
sit ad leonem et apprehenditur per ipsam leo. **Q**ui-
des igitur quia ymago leonis est in
terpositum inter apprehendente et leonem et itaque
obseruans in seipso apprehensione et per
bens eam transire ad leonem. **A**lio vero modo
velut via non solummodo transitum perbens app-
hensione leonis sed etiam transire suae tras-
uebens apprehensione in leonem. **E**t iuxta
istos duos modos currit res in oibus crea-
turis et creatoris quoniam quilibet creatura et res
in se et via ad apprehensione creatoris et si-
gnum est ipsius intelligentibus. **T**ercio immersio
et incrassatio quedam animarum distantia est per
bibens puenitione luminis et irradiationis
ab ipso super illas nec mirum cum illuminationes
intellectus quod esse per sensus a parte corporis et
am perhibeat et incrassatio ista et immersio
facit homines moriones et pene brutales
In igitur ista tria sublata fuerint ab anima
bus animis tunc erit possibile descendere su-
per eas irradiationes quod sunt a lumine pri-
mo et etiam a parte sensibilium ut predictum. **Q**uia
igitur quedam irradiationes huiusmodi natu-
raliter descendunt super quasdam substantias
videlicet super angelicas. **U**nde et in quadam
perfectio sapientie naturalis creatas illas
et manifestum est. **Q**uidam vero cadunt iuxta be-
neplacitum creatoris etiam post illuminationem
et huiusmodi naturale et istis non est mensura ni-
si beneplacitum creatoris quod insit in lumine suo
quantum vult et quod vult. **P**ropterea autem sunt
quidam qui splendor propheticus est secundum recepti-
bilitate nature hoc est secundum dispositiones ani-
marum super quas descendit et propter hoc pauce
sunt anime humane super quas descendit et in
super non equaliter neque ymago super ipsas.
Quoniam ista non sunt indicia certitudinis quoniam
similis diuersitas inuenitur in istis illius
nationum quod gratia tamen sunt et nihil habentes omni-
no a parte nature quod vel eas augeat vel mi-
nuat siue expediat aut impediatur. **I**am igitur
manifestum est tibi per hoc quia gloria
intellectus anime humane est longe subli-
mior quam gratia prophetie et quam etiam illu-
minatio naturalis intellectus angelici. que
admodum et beneplacitum creatoris est
incomparabiliter super omnem receptibi-
litate nature et super omnem limitatio-
nem ipsius et iam scis quia beneplacitum

eius non habet limitationem aliunde sed a
seipso. **E**t limitatio ista est in ipso secundum se-
cum et potentia ipsius et diuine in ultimitate
sunt amplitudinis et copiositatis. **S**ed li-
mitatio est in muneribus eius siue sint na-
ture dona siue gratie et etiam in penis ma-
lorum siue supplicij que semper minora
sunt quam merita eorum requirant. **E**a enim
est superabundantia et diuicie misericordie sue ut
mali nunquam ab ipso totum quod merent recipi-
ant. **A**ggregata igitur rationatione. **D**ico
quod decet creatoris bonitatem adducere natu-
ram humanam ad optimum ubi non obstat
iusticia et percurrit receptibilitas eiusdem et per-
fertim ubi merita congruunt vel etiam hoc re-
quirunt hoc autem in oibus electis quos hic per-
lustrat donis gratiarum suarum atque virtutum quibus
et dat ut hic secundum beneplacitum suum viuant.
Amplius sicut nata est intellectiva cogno-
scere creatoris et videre veritatem seu clarita-
tem ipsius. **S**ic nata est vis affectiva seu de-
sideratiua superior et nobilis sentire bo-
nitatem ipsius. **Q**uare utraque vel ducenda
est ad hunc suum finem nobile iuxta mo-
dum quem predictum tibi. **A**mplius. **S**i-
cut illa nata est illuminari seu perfici lumi-
nosissima veritate creatoris. sic ista iocun-
dari seu beatificari suauitate bonitatis ipsi-
us. et nemo intelligens ignorat quin intel-
lectus principaliter atque finaliter ad lumen
prime veritatis intueundum creatus sit et
quin ipsa lumen eius sit et suum proprium
et principale visibile ipsius. **S**ic et prima
bonitas suum desiderabile et ut ita dica-
tur suum sensibile virtutis nostre affecti-
ue nobilis. **H**uiusmodi autem indicium
certissimum est quod neutra vel impletur vel
perficitur vel etiam quiescit citra ipsum. **S**i
enim creatori placeret omnia alia clarissi-
me ostendere virtuti nostre intellective se-
ipso aut eidem abscondito nemo dubita-
re potest quin adhuc et vacua et imperfecta
remaneret nec reputaret se quicquam co-
gnoscere vel videre ignorato vel non viso
creatoris sic se habet et de virtute nostra de-
sideratiua quam dixi quia si possibile es-
set ei haurire omnes suauitates que pre-
ter illam sunt adhuc se vacuum sentiret et
prime bonitatis suauitatem exuriret atque
sitiret. **C**orporales quidem delicias fasti-
diret hoc enim est earum proprium et na-
turale ut ipsa sua habundantia fastidium sui
generent. **S**pirituales vero fame sui siue
satiis sua ipsa habundantia vehementiorem
An iij

Ars prima de vniuerso

puocant et inflament et propter hoc impossibile est eis aliquē facere citra fontē ipsarū q̄ est indubitatē bonitas creatoris et inde permittitur eis facietas p̄ prophetas hebreos quorum unus dicit ad ipsos creatores loques. Faciabo: cum apparuerit gloria tua. Et alibi. Torrentē voluptatis sue potabis eos et inebriabuntur ab vbertate domus tue. **P**hīa v̄o pphete xpianorū dicit q̄a deducet eos ad vite fontes aquarum.

Manifestus igitur ē p̄ hoc q̄ p̄dictio hec siue approximatō ad creatorem felicitas est et gloria. et iterū plenitudo atq̄ facietas et p̄fectio earū. **A**mp̄. si citra sisterentur nō ex ipso fonte luminis hoc ē ex ipa p̄ma ac luminosissima v̄itate haurirēt et ore vt ita dicat pleno biberēt cognitionē siue scientiā ad quā nate vel create sūt anime humane nō solū imp̄fecte s̄ misere remanērent. cruciatuq̄ vebemētī famis et siti spūalis torquerētur. **H**oc autē app̄t euidenter in viris sanctissimis de quib⁹ apud te nō est dubitatio quin plus descendat super animas eorū et de lumine prime veritatis et de suauitate prime bonitatis q̄ sup̄ alios quoscunq̄. **T**ertū etiā est tibi quia quāto sanctiores sunt tāto magis esuriūt et sitiūt p̄dicta duo bona videlicet lumē p̄me veritatis et suauitatē p̄me bonitatis. et propter hoc magis affliguntur fame et siti huiusmodi et hoc sentiebat idem ppheta hebreos q̄ dicebat. **Q**uemadmodū desiderat ceruus ad fontes aquarum ita desiderat anima mea ad te deus. Et iterū. **S**itit anima mea ad deū fontē viuū. et alibi. **A**nima mea sicut terra sine aqua tibi. **I**n ipso igitur creatore et ex ipso immediate ē quies oīm desideriorū et plenitudo. **A**mp̄. **L**ū hanc virtutē et largitatē dedit de⁹ sub stantiis multis naturalibus vt applicatiōe sua seu cōtactu assimilent sibi receptibilia virtutū suarū et actionū p̄ modū receptibilitatis earū sicut app̄t in igne q̄ ferrū eo usq̄ sibi assimilāt vt nō solū ignitū s̄ ignis etiā nomine sicut et oīs facies speculū qd̄ ei obiectū fuerit si mundū tersumq̄ fuerit ipm sibi exp̄ssissime assimilāt similitudinē suā exp̄ssissime eidem imprimens. **S**ic in odoribus et in saporibus et alijs innum̄erabilibus se habet. **Q**uāto fortius igitur largitas et virtus creatoris quas manifestus est esse in vltimitate copiositatis ac redundantie eorūq̄ assimilabit sibi animas humanas vltimate illa approximatione sibi

p̄iunctissima vt non solū deificate sint. sed etiā deē et dii et sint et veraciter nominent et hoc indubitatē aliquo mō somnauit antiquitas. sicut app̄t ex phylosophorū antiquorū sermonibus et etiā poetarum. **E**t deos generaliter nominabant viros magnificos et strenuos vt herculem omnes q̄ illos qui scōm opinionem suā laudabatur et strenue in hac vita se habuerant translatos vel transferendos opinabant et deos eos fieri seu deificari credebant. **E**xemplū apparet quia et saturnū et iouem et mercuriū et appollinē et multos alios quos deos putabāt et vt deos colebāt homines aut mulieres fuisse ex hystoriciis narrationibus certū est. **U**nus etiam ex pphete hebreos ex p̄sona creatoris deos vocat aliquos de gente illa. **E**go inquit dixi dii estis. Et iterū ex p̄sona sua. **D**e⁹ sentit i synagoga deorū in medio autem deos dii iudicat. **Q**uod si ex tā modica appropinquatione ad creatorem quantū videlicet erat hominibus illis in vita ista quāto fortius ex illa futura que incompatibiliter maior: erit dii congruentius potuerunt nominari.

Amp̄. **C**um incompatibiliter maior: sit influentia ex largitate et gratia creatoris q̄ est post influentiam et largitionē donorum naturalium hic in hominibus seu in animabus humanis. **M**ulto fortius igitur maior erit influētia futura omni influentia nature q̄ et ipa nomina ostendūt. **P**resens ē influentia huiusmodi gratia nominatur. **F**utura vero que deo dilectis animabus permittitur vocatur gloria cōmuniter v̄sū cōmunissimo. **N**emo autē intelligens dixit ad hoc compabilem esse gratiam glorie. **H**oc autem inde manifestum est quod niam nec stillam glorie sustinere potest vite p̄sentis infirmitas. **S**ustinet autē gratiā pphetie que maxima inter gratias cōvidetur de hoc autē melius doceberis in sequentibus vbi de ipa essentia in veritate glorie inquiram inquisitione perscrutata si deus voluerit. **A**mplius. **S**i tantē sunt influentie donorum et gratiarum creatoris in eos quorū nulla sunt ad hoc merita nulla precesserūt ei obsequia quāte erunt in eos in quibus inueniuntur et digna merita et placita creatori p̄cessisse seruicia p̄sertim cum non ipse nitenda ad callos meritorū s̄ magis attēdat qd̄ debeat magnificētia largitatē suā q̄ qd̄ debeat meritis seruientū suorū. et p̄ hoc nō v̄

detur finitum id qđ addit supra cōdigna
pmita meritorū tunc enim vacare videret
ad calculos si finitum esset vel compabile
et qđ reddit et iusticia id qđ superaddit ex
sue supabundantia largitatis. **A**mpli
us si inimicos etiā qui quantū in eis ē ma
lis meritis suis nō solū restringūt sed etiā
penitus repellunt diuitias largitatis ipi
quante erit influentie bonitatis et munifi
centie ipsius in amicos et seruitores suos.
Amp. Si pulchritudines bonitates atq
suauitates sensibiliū ita rapiunt in se ani
mas humanas nec solū rapiūt sed etiā
vniūt tanta vnione amoris quanta appa
ret in passionibus et cōpassionib⁹ passio
nibus inqz dictoz sensibiliū et cōpassioni
bus animarū humanarū ad illa. quid fa
ctura ē pulchritudo creatoris et bonitas at
qz suauitas quas nec attingit admiratio
nec estimatio nec etiā cogitatus. sicut igit
amoris istoz ad amorē qui tūc erit creato
ris nulla est comparatio. sic neqz vnionis
pōdite ad vnionē erit beatarū animaz ad
creatorē. **D**iffert aut quoniā amor hmoi
vnio animarū nō strarū ad sensibilia ebi
as est imo infantia captiuitas insuper et
obsecratio earū. **I**lla vero illuminatio est
animarū nōstrarū et sapientia pfectiōis vl
time libertas simul atqz felicitas in vltimi
tate elongationis a miseria et sanitas ad
quā nec letio nec aliqd attingit contrario
ri vilo modoz. **A**mplius. Quā adamas
feruor attrahat tantaz velocitate rapiat
illud ad se et ptingat sibi a primo qđ nō
est nisi quodam occulto amore naturali
quid facient pulchritudo et bonitas crea
toris cū innotuerint animab⁹ nris et hoc
ablsqz velamine et interposito. **A**mp.
et pportione. Quz pulchritudo et bonitas
creatoris sup oēm mēsurā et compationes
maiores sint pulchritudie et bonitate quo
ructis alioz siue sint sensibilia siue insen
sibilia anime vō nre cū eqliter vtraz eis
innotuerint et libere atqz mude fuerint a p
uersitate corruptionis d qđ sepe audisti ne
cessario trahit ab eis pportionaliter cau
sis hoc ē fm pportione quā habet inuices
pdicta trahentia. Quia igr trahētū ad tra
hentia nulla ē cōparatio hoc ē pulchritu
dinis et bonitatis creatoris ad alias quas
cūqz nō erit compatio amoris et attractio
nis pulchritudinis et bonitatis creatoris
ad amorē et attractū aliarū. Quare super
mēsurā et compationes erit amor pul

chritudinis et bonitatis creatoris ad am
res et attractus alioz et ppter hoc nul
lus erit tūc talis amor aut attractus qntū
ad alias pulchritudines et bonitates. **E**t
quo manifestū ē paradysum caraelem in
altera vita impossibile esse. Sic em quoni
am ad modicum valde trahuntur anime
nostre a pulchritudine et bonitate creato
ris et hoc est quoniā ad modicū eis inno
tescunt. trahuntur etiā ab aliis pulchritu
dinibus et bonitatib⁹. Quia de causa im
pugna magna sunt hic anime multe. Quz
autem inualescit etiā hoc in hac vita no
ticia pulchritudinis et bonitatis creatoris
extinguitur amor aliarū amor inqz qualē
dixi. Quanto fortius igr cum plene inno
tuerint hoc autem est quemadmodum si
ymaginaueri mobile aliquod quo traba
tur duabus virtutibus in partes cōtrari
as exempli gratia nomine nobile huius
mōi c. et virtus mouens ipm in sursum no
minetur a. virtus vero trahens illud in de
orsum nominetur b. **M**anifestū est ti
bi quia si a. fortitudine pualuerit b. trahet
in partem suā hoc est in sursum ipsum b.
Quare si in infinitum pualuerit totaliter
trahet ipm in partem suam hoc est in sur
sum. Quia vero impossibile est aliqd mo
ueri simul cōtrariis moribus et hoc tota
liter. **M**anifestum est nullū esse motū
ipsius c. tunc ad partem b. Et quoniā mo
tus animarū nōstrarum desideria sunt.
Amor vero virtus est et radix huiusmōi
motū spiritualiū. **M**anifestū ē in altera
animab⁹ sic raptis et attractis amore pul
chritudinis et bonitate creatoris nullū ē
motum contrarium hoc est desideriū vel
enam amorē ad sensibiles pulchritudi
nes et bonitates et quoniam in nō amare
et non desideratis impossibile est delecta
tionem esse in sensibilibus pulchritudini
bus et bonitatibus delectationem in quā
qualem ibi somniat et delirat vulgus sar
racenoz. Non enim verisimile ē phyloso
phos gentis illius in pte ista tam erronee
sentire. Delectationē multiplicē ēē futuras
animab⁹ seu hominibus glorificat ex cre
atur q tūc erūt et etiā ex hijs q cūqz ēē defi
erit manifestū tibi fiet i sequētib⁹ bonitate
Clertū hmoi delectatio erit ex amore pme
pulchritudis atqz bonitatis et ppter hoc nul
lomō ei contraria vel repugnās neqz ipedi
ens vilo modoz eam delectationē que
erit in pulchritudine et bonitate creatoris

Partis prima de vniuerso

Amplius ymaginare mundū diuinū seu seculū altius qđ et patriā et ciuitatem deo dilectorū et ab eo electorū hominibus theologi xpianorū vocant et ymaginare in ea duos populos alterū sanctorū angelorū alterū scđorū et glorificatorū hominum ymaginare etiā infernū velut carcerem et locū tormentorū vbi in malos et creatorū volūtatē rebelles vindicant p iusticiā creatoris iniurie et cōtumelie quas et creatori et hominibus dum in hac vita viuerent irrogarunt ymaginare etiā locū aliū nihil habentē hmoi tormentorū et ibi positos paruulos qui nature corruptione originali peccatū aliqđ addiderūt nec cōtra eam mūdationis remediū pceperunt. **P**ro igr quia omnis generis homines sunt sic in statu cōuenientissimo eis ac dectēis sumo. **D**ecet em̄ modis om̄ibus creatoris famulos ac mynistros esse cum eo et iuxta eum quatinus hoc phas et possibile ē. **N**ihil em̄ indecētius regi inclito atq; magnifico qđ solitudo et paucitas milicie atq; familie. **N**ihil decentius glorie ipsius qđ multitudo milicie dico indute et ornate atq; decorate put decet regalem magnificentiā. **Q**uia igr iste status sic se habet et hmoi elitam in hominibus qđ in alijs substantiis nobilibus et creatoris milicia et eiusdez familia digni vocari sunt vel erūt. **P**ro quia iste status cōgruentissim⁹ ē glorie creatoris. **D**ecorū autē est qđ decet ppter hoc maxime decorū quod maxime decet. **N**ihil autem magis decet creatorē qđ qđ maxime decorū est maxime iuxta eū atq; in domo siue in aula siue in palacio suo. **Q**uare sic se habere magnificentiā domū ipsius et pclarissimā aulam nobilissimāq; miliciā eiusdem tpe suo necesse est. **S**i dixerit quis quia nō est cōueniens vt homines simul et substantie spūales in vna scđ domo vel palacio habitent cū homines corporei ille vero in corporee et incorpales sint. **R**espondendū est ei qđ multo amplius incōueniens videri debet ei dem qđ anime humane cum corpibus habitent cum inter ipas et corpa sua lōge sit maior differentia naturarū. homines em̄ et si corpei sint scđm partem est hoc partē dico inferiorem et ignobiliores. **I**n corpei autē fm partē p̄cipuam p̄dictisq; substantiis in statu illo illo glorie similitudinē. **C**ōuenientius autē est vt corpa hūana sequantur animas suas et trabant ab eis in sub

lime seculi altioris qđ ut ipse trabantur ab eis in locum inferiorem et habitationi earum minime cōgruentem. **D**ico etiā qđ sermo iste hominis est ignorantis gloria corporū glorificator. **S**i enim sciuisset qđ valde similis est nature spiritali sicut tibi patefiet in sequentibus nullaten⁹ hoc dixisset. **P**ro etiam quia sermo pphetia quo creator dictus ē rex glorie non habet dubitationem sue veritatis apud intelligentes. **N**on potest autem intelligi rectus rex glorie qđ vno istorum modorū videlicet vel vt intelligatur regnum eius glorie et quia p̄cipua pars regni ciuitas est in qua se des est et solum ipius quare illa tota gloria est et omnes inhabitantes in ea gloriosi seu glificati. **E**t ciuitas illa merito ciuitas glorie habenda est et dicenda et quoniam gloria perfectio est sicut alibi didicisti impossibile est in ciuitate illa glorie aliquid esse imperfectiōis. **A**lio modo intelligitur rex glorie quomō dicitur rex iusticie quasi iustissimus quemadmodū dicitur vas pulchritudinis vas pulcherrimū et qđ nihil habet indecentie vel deformitatis. **S**ic rex glorie rex gloriosissimus quasi cuius regnum est in vltimitate glorie et nihil habens glorie repugnans seu contrarium. **N**ecesse igitur est regnū eius totum qđ est vniuersitas hoc est vniuersa series seculorū sic se habere videlicet vt sit in vltimitate pulchritudinis scđm omnes p̄tes suas et hoc put cōgruit et expedit vni cuiq; earū tempore suo. **E**t ppter hoc necesse ē vt et vniuersitas angelica et vniuersitas hoim sic vno qđ tpe put decet eē et put decet est eaz esse in tpe vnoquoq; et quia decet ac decentissimū ē vt p̄ma ac sup̄ma habitatio habitatoribus seu quibus nobilitate eiusdem congruentib⁹ impleatur. qđ impossibile ē fieri nisi ex angelis et hominibus vtriusq; glorificatis. **N**ec enim phas est neq; cōueniens aliquis eē vestitus nisi gloria. omne enim aliud vestimentū vel operimentum indecens est et regi glorie et regno glorie. **I**mperfectus autem vestimentum et imperfectus ornatus in hominibus est gloria animarū necesse igitur est glorificandarum animarū corpora gloria cōmuni congruente suo tēpore vestiri. **T**ercio modo intelligitur rex glorie p̄ appropationē videlicet cui⁹ sol⁹ est et cui tota debet glia. **Q**uare necesse ē oīa suo tpe p̄ueniri gloria ipsi nō solū igr aīe

humane quatinus eis cōgruit p glorifica
tione suā cōuertende sunt in gloriā ipsius.
Sed etiā corpa earū. Quēadmodū igitur
anime totū glorie victurē sūt p gloriā quā
accepturē sunt ab eo. Sic et corpa totalitē
in gloriā eius et obsequiū pueritēda sūt tē
pore suo et ppter hoc adeptura gloriā q̄ illi
statim et officio pgruat. **A**mpli⁹. sicut
alibi didicisti. **M**ors plaga ē nō solum in
naturalis nature hūane sed etiā eousq;
cotraria vt eam etiā destruat. **H**omōi au
tem iudiciū certissimū ē q̄ naturaliter hor
retur et fugitur ab hominibus. **N**ihil autē
naturale naturaliter horretur et fugit. **N**a
tura igr hūana naturaliter nec ad mortē
tendit nec ad illā ducit homines naturali
ter. **Q**uare manifestū ē plagam hōi sa
nanda esse tpe suo. si em̄ i pecude sua siue
in grege vel armento nemo sustineret pla
gā mortis siue etiā mortalitatis si eā auer
tere posset. **Q**uāto fortius creator in gene
re humano q̄ velut grex eius est. imo nō
bilissima amabilissimāq; possessio ei⁹ nō
sustinebit plagam mortis quin eam curet
tpe suo. **A**mpli⁹. **Q**uis paterfamilias
pestem seu pestilentia necudibus suis si
possibile ei fuerit nō depellat. **Q**uis deni
q; rex in regno suo quē totū illud vastent
si hoc posset facere nō auertat. **E**t q̄a ma
nifestū ē q̄ gen⁹ humanū pars precipua
ac nobilissima est post substantias abstra
ctas et nobiles regni creatoris. **N**ecessē igr
tur ē bonitatis creatoris pestem istā et vasti
tatis abigere a regno suo. **M**ors igr et cor
ruptio finē habebunt in genere humano.
Eodē mō ē argumētari et de ruina dom⁹
q̄si em̄ domus creatoris ē vniuersitas ho
minū et aliarū substantiarū nobilū et ex il
lis velut duob⁹ pietib⁹ edificata seu pstru
ta ruit aut alter paries totaliter p mortē
Qualiter igr ista ruina in domo sua ppe
tuo sustinebit cū eā reedificare possit atq;
statuere stabilitate ppter q̄s p̄familias
ruinā hōi reparare negligeret et domū su
am stabile facere si posset. **Q**uid dixerit q̄s
q̄ ruina q̄ p mortē fit vel corruptionem re
parat creator q̄tidie p nouorū hoīm crea
tione. **D**ebes reminisci eius q̄ audisti i p̄
cedentib⁹ et in hoc eodē capitulo q̄a reedi
ficatio hōi p̄tinuo destruēda cōtinuēq;
ruens nō reedificatio ē m̄ ei destruere q̄n
m̄ reedificat ex altera pte. perinde est ac si
nihil reedificaret. ad alterā vō pte questio
nis nō responderet videlicet qualiter susti

net bonitas creatoris tantā ruinositatem
tantāq; instabilitatē tā preclari edificij sui
Quis em̄ paterfamilias ruinam p̄tinuā
in sua domo vel edificio sustineret maxie
cum eam aduertere preualeret.

Euertat autē et dicat quia creato
ris aula siue palaciū cum repletū
fuerit substantijs spiritualib⁹ et ho
minibus glorificatis erit fm magnificen
tiam regni et glorie creatoris erit et fm vlti
mū decentie et decoris p̄prij. **Q**uare et ex
parte creatoris et ex parte sua erit fm opti
mū vltra q̄ nec melius nec decenti⁹ possi
bile est esse. **S**ic dico et de inferno quia ni
hil magis decet carcerē et locum tormēto
rum q̄ malefici et iustissimi cruciatus eorū.
Quare scdm ymaginationem positā erit
infernus scdm vltimum decentie et deco
ris et hoc ex pulchritudine iusticie creato
ris que ibi et p magnitudine sua et pro rei
titudine lucidissime apparebit hoc est p
ut possibile erit glorificatis oculis tam spi
ritualibus q̄ corporalibus magnitudinē
rectitudinem et pulchritudinem illius cō
spicere et videre. **Q**uia vero paruuli q̄ ni
hil culpe addiderunt originali corruptione
ni nihil pene actuali⁹ iusticia diuina pas
suri sunt et hoc est quoniam pena actualis
non debetur nisi culpe actuali. **M**ani
festū est eis non deberi nec decere eos lo
cum alicuius pene actualis. **E**t quoniam
digni gloria non sunt vtpote qui circa ori
ginalem culpam remedium qd est gratia
sanctificationis non receperūt. locus glo
rie eos omnino non decet. **P**ecētissime igr
tur collocati sunt scdm positam ymagina
tionē in loco qui nec sit pene actualis nec
glorie. **Q**uid si dixerit quis quia impossibile
est huiusmōi homines fore sine pena actu
ali in quocunq; loco sint cum cognoscant
se fuisse creatos ad felicitatem et gloriam
et non adeptos illas. **D**ico quia sermo hu
iusmodi non est verus. **N**on enim creati
fuerunt ad illam nisi qui electi fuerūt cre
atoris predestinatione ad ipam. **S**um igr
tur videant se non esse electos ad illam vi
dent se nihil iuris habere in illa et sibi nō
deberi illam. **Q**uemadmodum igitur vi
des in multis hominibus q̄ absq; mole
stia et dolore sustinent se non esse reges p
hoc scz q̄ sciūt sine iūria sua et cōtumelia
hoc ee. sic et isti absq; vlla pena et cruciatu
sustinebūt se nō obtinere felicitatē et gliaz
regni illi⁹ sblimis atq; p̄clari. **S**i vō dixerit

¶ Pars prima de vniuerso

quia videbunt se potuisse obtinere illam et propter hoc dolebunt quia non obtinuerunt et hoc ipsum dissolues per predictum exemplum. Non enim est homo qui naturali possibilitate prohibitus vniuersum fuerit a regno. sunt tamen innumerabiles qui omnino non dolent pro eo quod reges facti non sunt. Non est igitur presequens ut si aliquis bonum aliquod obtinere naturaliter possibilis sit quod propter hoc doleat quod illud non assequitur. Jam igitur manifestum est tibi quod secundum positam ymaginationem status vniuersitatis hominum est secundum optimum suum et in vltimitate decentie et decoris nec non et in vltimitate sue pulchritudinis et quia per ipsam satis fit simul miscio creatoris et iusticie ipsius atque nature humane et meritis hominum. Nature quidem humane quia redditur ei sua perfectio naturalis quantum ad vires naturales exteriores quas exercet per corpus. Redditur etiam ei corpus secundum hoc. Redditur inquam quale congruit ipsi naturaliter quod est dicere immortale sicut alibi didicisti. Nec solus quale congruit ei naturaliter sed etiam quod le congruit meritis ipsius et statui. Statui quidem glorie congruit corpus gloriosum cuius gloriam in sequentibus audies. Statui vero eterne miserie congruit corpus quod eam perpetuo sustinere possit et tale redditur nature humane in vita futura secundum positam ymaginationem. Satis fit etiam secundum hoc statui per uulgo qui contra corruptionem seu maculam originale satisfactionis remedium non acciperunt. Sic igitur est status per omnia decemissimus et quantum ad gloriam creatoris tam ex parte miscio ipsius quam ex parte iusticie. Similiter et quantum ad salubritatem et utilitatem nature humane nec non et vltima eiusdem perfectione quantum humane nature possibile est cum egritudine et iusticia creatoris. Hunc igitur statum eligit. imo elegit eternaliter apud seipsum sapientia et bonitas creatoris. Quare manifestum est in eo statuendum esse finaliter naturam humanam. **Amp.** quia nullus moritur nature frustra et naturaliter neque naturali impossibilitate prohibetur ab eo siue inquam est. Quia igitur appetitus immortalitatis naturalis est. id est naturaliter inditum hominibus quemadmodum fuga mortis hoc est timor et horror illius. **Manifestum est** immortalitatem que est finis huius appetitus et euasione ab ipsa morte non esse naturaliter impossibiles hominibus nec aliud intendo in sermone isto nisi quod naturaliter possibiles sunt isti duo fines hominibus possi-

biles quidem per modum receptionis et insuper natura intenti siue intentati. Non enim sic intelligo possibilitatem istam quemadmodum dicis possibilitas vnicuique hominum essendi vel fiendi reges. Regalitas quippe non intenditur a natura humana neque directio humane nature aduenit sed magis ab accidente et indirecte sicut et causa eius que est voluntas siue electio hominum ad quos pertinet reges eligere vel constituere. Insuper per tota intentio nature perficitur et impletur absque hoc quod adueniat ei regalitas seu regia dignitas. Non autem sic se habet immortalitas ad naturam humanam non quoniam sine adeptione immortalitatis non perficitur natura neque intentio eius nec puenit natura ad finem in quem tendit per duos pronominatos suos motus videlicet appetitum immortalitatis et fugam mortis. **Amp.** Illus motus naturalis est hominibus in regiam dignitatem vel potestatem sed magis ex cupiditate et ambitione est desiderium huius potestatis hominibus autem quod rarissimum est ex creatoris dilectione vel hominum ipsorum et hoc est cum credis ab hijs qui potestatem hominum suscipiunt vel deo placere vel hominibus excedere ut ipsi regnent credunt et propter hanc solam causam regnare se sustinent. **Manifestum est** igitur quia hominum possibilitas non est possibilis per se et ordinata ad hominum finem. Quare presequens est quod possibilis est humana natura recipe immortalitatem possibilitate per se ordinata ad illam et quam tendit ad illam a naturali motibus pluribus suis que necesse est ut ad illam pueniat vel totaliter vel in parte quod si concesserit quia in parte pueniet ad illam. Jam audisti super hoc alias rationes propter quas impossibile est quod in preteritum non pueniat. **Amp.** Jam alibi audisti quod si contingat specie aliquam in aliqua preteritum duorum suorum perfectione sua vel perfectionibus puata esse impossibile tamen est ut vniuersaliter puenietur illa vniuersis. Similiter impossibile est vniuersaliter et perpetuo aliquam speciem remanere vniuersaliter et perpetuo in puatione seu potentialitate sue perfectionis. Alioquin frustra et vane creata esset a creatore. Hominum autem exemplum est in mineris metallorum et gemmarum aliorumque lapidum nobilium. Materia ei omnis que per se materia est non creatur ut sit materia tamen sed creatur propter perfectionem. creatur inquam in materialitate sua et in ea permaneat. Cuius expositio est vniuersalis quia minera auri non est minera vniuersalis

minera tñ neq; vt remaneat in hac mate-
rialitate q̄ ē mineralitas s; ppter aurū vt
aurū fūct ex ea fiat. Quia igr materia vt
materia nō ē vtilis nisi ppter id qd ex ea
extrahit̄ ē. **M**anifestum est qd nō crea-
tur vel est vt sit vel remaneat materia tñ.
qm̄ eius ē sic inutile ē. Sapiētia autē z
bonitas creatoris nō pmitit hōc vt cree-
tur vel sit inutiliter species aliq̄ totalit̄ hoc
ē fm̄ oīe indiuiduū suū. Quare impossi-
bile ē species aliquā remanere totaliter in
sua materialitate vel potētiatate. Necess-
se igr ē vñquāq; speciez vel in totalitate
sua vel in pte indiui duoz suoz ad id pue-
nire qd supra dixi supra pfectionē v̄ actū.
Quia igr species huana in hac possibli-
tate seu potētiatate creatur vt ex ea pos-
sint fieri imortales hoies. Quare necesse
ē salte aliquos fieri imortales. Hic igitur
morē q̄ nūc ē hoim. Sequetur ex necessi-
tate imortalitas. Hec autē ē vita imortalis.
Amp. nihil magis erigit hoies ad cie-
lone vicioz z passionū inordinatarū q̄
spes future imortalitatis z retributionis.
nihil magis eos animat atq; pfortat ad ac-
quisitionē virtutū atq; custodiā z ad cōpo-
sitionē morū suoz totiq; vite sue decorati-
onē q̄ spes future imortalitatis. z hoc ap-
paret in hīs q̄ nihil bonū sperāt in vita fu-
tura q̄ oīa credūt eūz ipa luce vite p̄sentis
relinquere. hīs ei nullū ē amor v̄tutū nul-
la cura pponēde vite sue. sed totos se tra-
dūt et exponūt instar iumētoz voluptati-
bus opalibus. Quare q̄ spem istā tollūt
de medio negantes eā virtutes etiā de cor-
dib; huānis extirpat totiq; vite humanē
decus atq; decorē in brutales delicias atq;
irpitudines transferūt z deformāt. **M**a-
nifestū igr ē hōc opinionē radicē ē p̄nici-
osissimā atq; pestiferā huāne vite et insup-
ipi creatori p̄meliosissimā q̄ z amorē vir-
tutū salubrit̄ extinguit in hoib; et crea-
toris cultū z honorificentia extirpat radi-
cims z laudē creatoris aufert ex ore hoim
Vita nāq; in mētina p̄p̄tata ē et infania
deliciarū carnaliū etiā ab anima huma-
na cogitātū abradit z abolet creatoris fer-
ro igr et igne p̄fligada ē z fundit̄ extermi-
nada huiusmodi opinio. **N**ō tā igr p̄ba-
tionib; cōtra eam pugnandū ē q̄ tormen-
tis. **S**i dixerit quis quia ppter diuitias
p̄sentes et corporales delicias pponēda ē et
omāda virtutibus z morib; vita p̄sens tu-
p̄e vides quia ista sūt q̄ totā turbāt z con-

fundit̄ vitā p̄sentē hominū z ipos etiā ho-
mines vsq; in infania subuertūt. et hec est
vna ex causis ppter q̄s sapientes ipas fu-
giūt tāq; pestes. **V**ides etiā quia hec sunt
que homines auertūt maxime a creatore z
ab omni cultu et honorificentia ipius. **N**ō
inducāt igr hoies ad honorificandū et co-
lendū creatore qn̄ pōtius obdurant. **I**sta
etiā sunt ex qbus sunt lites et iurgia. sedi-
tiones z bella ebrietates et furores hoim
inuicē. **Q**ualiter igr ppter ista que cultus
et honorificentia creatoris adō impediūt
q̄s maximi cultores creatoris maxime fu-
giūt et p̄temnūt ex quib; mala q̄ p̄dixi om-
nino sūt colēdus vel honorādus erit crea-
tor. **A**mp. si ppter hec sola hōnoran-
dus vel colēdus ē creator q̄ vtiq; esset si
alia v̄l meliora ab eo nō sperarent vel q̄
recti ē gratis cū colēdus ē q̄ igr eās nō
habēt absoluti eēnt oīno a debito cultus
z honorificentie creatoris cū apud eos cau-
sa huiusmōi debiti nō ē. **N**h̄ dixerit q̄
ipa vita p̄sens bonū magnū z ipa anima
bonū maximū. **S**imiliter z corpus totū
z mēbra singula bona et magna sunt. **Q**ue-
rū vtiq; dicit et reuera largit̄ de tantoz
bonoz obnoxios sibi nos fecit bonitas
creatoris z debitores obsequioz q̄ ex hīs
eidē impedere possum. **Q**uerū adeo lesa
sunt oīa hec z corrupta i nobis z origina-
li corruptiōe de qua tot z tanta iam audi-
uistis alijs causis q̄ de industria p̄tereo
vt ex eis neq; deceter neq; acceptabiliter cre-
atorē seruire possimus z ppter hoc neces-
sariū ē nobis vt mūdemur ab hōmōi z no-
uis adiutorijs a creatore adiunemur. **H**ec
autē adiutoria sunt q̄ virtutes z gratias et
dona doctrina xpianoz creberrime nomi-
nat. **S**cito autē qd nō ē hec intentio creato-
ris vt ppter obsequia n̄ra p̄dicta nob̄ mu-
nera largiat. **N**ō em̄ indiget hīs sed nos
eis indigemus vt p̄ hec creatori nos acce-
ptos et placitos exhibeam. z p̄ eadē ab
eodē incogabiliter meliora atq; sublimio-
ra obtineam. **H**ec igr ē intentio ipius ad-
iunare nos hic hōmōi adiutorijs vt nō so-
lū munificētia ei z miscōia ydoneos nos
faciat maiora ac p̄cellentiora accipe. s; eti-
am eiusdē iusticia nos dignos inueniat vt
talita nobis ex meritis debeā. **Q**uapro-
pter manifestum ē qd fuit bonitas nature
ex dispositionib; bonis naturalibus p̄pa-
rat et ydoneā facit naturā humanā sic ipa
adiutoria eandē p̄parāt nō solum vt ydo-

Pars prima de vniuerso

nea sit ad ea q̄ sunt eterne felicitatis et glorie, sed etia vt et digna ex eis de adiutoris de his aut licet multa p pphetas hebreo- rum et dicta et scripta sint genti illi, doctrina tam xpianorum de hmoi adiutoris digni- tatibus retributionibusq; creatoris refer- tissima et gratia adoptionis hereditateq; regni celestis studiosissime attollit et pdi- cat ex q̄ manifeste sequit resurrectio mor- tuorum et glorificatio eorum salte in pte. Sta- bilis aut gra ista exemplo vno p bonita- te et largitate creatoris. **P**ico igit q̄ si rex aliquis in hoibus haberet regnu diuinitu ac pclaru nec esset ei nisi vnicus filius. **R**e- gnu aut eiusmoi vel manere ei eet vt p m- litudinem heredu nulli minueret et ipi vni- genito regis gloria multa atq; pclaritas p multitudinem coheredu atq; psonu accres- ceret bonitas et largitas ipsius regis mul- tos filio suo piores aduocaret. et multos filios sibi gre adoptaret. **N**ec aut apud nos in hominibus multoties factu est qui cu filios ppos no habebat extraneos ad- optabat. nec dubiu e apud intelligetes qn etia si multos haberet filios postq; p qua- tamcuq; gratia adoptionis ac p quatacu- q; multitudinem adoptiuorum nihil deperit vni genito creatoris de diuitiis aut gloria regni sui. quin potius auget ei gloria exte- rior vltra omne admiratione. **S**i ex multi- tudine militaru ex multitudine et magni- ficentia principu auget gloria regis vniusu- iusq; quato fortius innumerabilis multitu- do regu celestiu erit ad decore et gloria re- gi regu oim. **S**i em dec regib; impare ta- ta gloria e imperatis regib; inq; terrenis et oibus terrenis regib; impare tato maior gloria terreni impatoris qnto maior e nu- merus atq; potetia regu terrenorum q; decet. **Q**uatomagis oim regu celestiu o edien- tia et subiectio erit ad gloria regis omniu- seculorum. **M**anifestu igit e quia dominan- tissimus ille impator que dei filiu dixi siue intedat ad gloria sua siue inutilitate homi- nu put decet diuitias bonitatis eius atq; iusticiaz ex necessitate aduocat et adoptat sibi co-sores atq; coheredes regni et glorie sue innumerabiles quos secu glorificatu- rus et coronaturus e in nouissimo et assila- turus sibi assimilatioe que debeat magni- ficentia largitatis ipsius et congruat meritis iporum. **P**ico etia si posset eos equales sibi facere in gloria. hoc e si ipi receptibiles es- sent vilo modorum eos de sibi in gloria adeq;

ret. **N**o optet aut doceri quia natura pos- sibilis p semetipam vilo modorum receptibi- lis e equalitatis ad euz q e necesse esse p se ex oibus modis suis quaq; receptibilis sit similitudinis. **N**ec a supereminetia ipi in- cogitabiliter longe distans. **N**ec aliter sen- tiendu e de largitate et magnificetia boni- tatis ipsius creatoris. **Q**ui em has diuiti- as hacq; pfusiones munificetia creatoris qua dixi negat vel ignorat psequeter et dei- tate ipsius negat et minimu sue largitati ei de relinquit. **Q**uicqd em largis bonitas creatoris modicu valde e ad nobilitate et gloria regni celorum et glorificatione atq; co- ronatione regu innumerabiliu. **Q**uigitur eam negat maximu sui qntuz ad munera largitatis auferunt creatoris et ppter hoc male de bonitate ipi sentiunt. imo no lar- gitate de ea sed auaricia potius restricti- ma de eade somniat et delirat. **A**mp- q; ex terrenis magnatibus siue principib; militib; q equu suu in bello eiusde amiserit illi no restituat siue reddat. **S**ilr et alia da- na quecuq; in seruicio eius incurrerit eide no refartiat aut refunda. **Q**uia igit electi creatoris atq; dilecti in seruicio ipsius corpora sua p eorum morte amiserit necesse habz cre- ator ex bonitate sua et iusticia restituere re- pore suo. **Q**u si uerit q; quia corpora illa ex dono receperit creatoris et sic eade eis donauit q eadem sibi retinuit no a se ab- alienauit quare que creatoris erat ammi- serit no que sua tm. **A**t ppter hanc causam no tenetur creator huiusmoi eis facere re- stitutiones. **A**tende igitur quia sermo iste hominis est erronei et hoc declarabit tibi duobus modis. **P**rimu quia fm hoc sub- lata est spes mercedis et retributionis sub- lata inq; dei seruitoribus vt nulla sit apud creatorem omnia nanq; bona siue sint vi- tutes et gratie siue grata creatori oblega- dona sunt creatoris. **S**i igitur ppter hoc quia corpora nostra dona sunt ipsius no est debitor retributionis iporum corpus multo- fortius neq; grator sibi quoruq; obse- quioru cum omni obsequio que in vi- ta ista pstaru possunt eide mors corpus sit- quado ppter eu suscepta fuerit. **A**lio mo- do destruitur deliramentu istud quia est humana corpora dona creatori sunt nostra tamen aliquo mo sunt et tantomagis nra quato illa in obsequiis creatoris occupau- nerimus. **E**t iam alibi didicisti p me quia obsequia que ex amore solo gratuito in-

renditur dona sunt apud eū cui impedi-
tur et ppter hoc obligat ipm ad redonati-
onē seu remunerationē siue retributionem
donant igit̃ a deo dilecti et deū diligētes
bonos creatori corpa sua cū ex amore solo
hmo illa morti p eo exponit faciūt igit̃
ipm puenientis retributionis sibi debitore
hec autē ē muni oīm hoīm opinione cō-
ueniens retributio vt in p̃mis restitua f dā-
nā corpis p morte amittit et de diuine boni-
tatis largitate q̃ vt iam dixi tibi nō vacat
calculis meritorū sed magis attendit quid
magnificētia et gloria eius debeat erga ser-
uitores suos et vt supra addatur gloria cor-
pori qualē audies in sequētibz. **Q**uod si for-
te dixerit quia ibi puenientissimū ē magni-
ficētie creatoris illis corpa restituere q̃ pro
eodē ea morti exposuerit. **I**n alijs tō q̃ ea
ppter mortē naturālē nō illi tam illa licet
in suo seruicio amiserūt nec dignū nec ius-
tū cor eis restitutio sic amissorū corpū fiat
cum nō p seruicio creatoris illa amiserint
Pico igit̃ quia hō iste dei liberalitatē et lar-
gitatē ostendit etiā infra nouissimā atqz cer-
tissimā hoīm bonitatē. **N**ullus ei ē homi-
nū qui damna seruorū suorū que in fuicio
suo incurrūt eis nō refarciat et qui nō tur-
pe sibi erubescendū reputet hmoī dam-
na nō refundetur eis dē. **Q**ue igit̃ erit li-
beralitas atqz largitas creatoris si q̃ ana-
ria hoīm vel vir vel vllomō sustinet ipa
i seruiores suos sibi gratissimos ac deuo-
tissimos opetur.

Alia habebūt corpa sancti post resur-
rectionem.
Gloria igit̃ ex eis q̃ pcessert̃ euident̃
eluxit et claruit tibi animabz suis
reddēda eē corpa sua invita q̃ erit
post hanc hec redditiō resurrectio est mor-
torū q̃ p̃mū ab ipso creatore pphet̃ reue-
lata deinde rōnibz et pbatōibz q̃s audi-
uisti scire fuit dignatōis ei⁹ dare intelligē-
tibz approbata relinq̃ pscrutādū de dis-
positōibz corpū hūanorū q̃ salz aut q̃les
erūt. **P**ico igit̃ qm̃ cū aie hūane qdā glori-
ficatōe sint q̃ illis ex necessitate reddenda
sūt corpa nō solū immortalia s; etiā ipassibi-
lia et nutrimento nō indigētia. **A**ut etiā eis
alie mirabiles dispositiōes ppter q̃s ipsa
corpa merito glificata nō iabūt. **S**i ei pas-
sibilia eēnta lesiōibz et alijs passioibz sen-
sibilibz essent aie ille glificate obnoxie do-
loribz sensibilibus cū necesse sit paciētibz
corpibz q̃as eorū comparī nō eēt igit̃ vera

sicut nec pura illa futura felicitas in tanto
rū dolorū miseria vel admixta eēt vel ad-
misceri possz. **V**era em̃ et pura felicitas nō
tam actū q̃ etiā potētia lōge ē in vltimita-
te elōgatiōis ab admixtione miserie alio
quin nō eēt ipsa felicitas in vltimitate sue
pfectionis nec eēt etiā gloria nōianda aut
status hmoī gloriosus q̃ cōtrarie miserie
susceptibilis eēt. imo q̃ verius p p̃triaz
miseriā destructibilis. **N**ihil ei corū q̃ sūt
glorie destructibile ē. **P**er eandē viā dare
re tibi p̃t q̃a nec mortalia erūt corpa aiaz
glificatarū eēt ei p mortē eorū aiaz gloria
destructibilis et etiā doloribus mortis ob-
noxia. **A**mp. scdm hoc nō differt vita
illa a p̃senti nisi fm̃ magis et minus hoc ē
nō eēt alterius et admirade supeminētissi-
meqz felicitatis s; essz finalis felicitatis vt
hec licet maioris quemadmodū accidit il-
lis qui paradysū deliciarū carnaliū possi-
erūt. **Q**uod si forte dixerit q̃a nulla felicitas ē
eius et utis aut potētie in rebus creatis q̃
phibeat ab eis naturālē passibilitatē seu
defectibilitatē. **P**ico quia hō iste dicit ser-
monē in p̃nente ad id de quo agis. **N**ō
ei hoc intēdit hic vt oīno p gloria futuram
destruatur defectibilitas naturalis vel in
animabus hūanis vel in corpibus. sed di-
co q̃a phibetur ab actu suo phibitiōe im-
possibilitatis p̃petue. **Q**uius rei exemplū
vnū licet longe distans dissimilitudinis ē
aqua in vase solidissimo et oīno ipetra-
bili circūclusa. **V**ides igit̃ ibi fluiditatē ipi-
us aque naturālē in nullo penitus iminū-
tā et modis oibz pmanētē illesā. **S**ubsta-
tiāqz ipius in nullo p̃fus mutata a fluxu
suo phibitā s; hoc idē exteri⁹ ē ei et i hoc
ē dissimilitudo exempli huiusmōi ad glo-
riā felicitatis de q̃ agis. **C**onueniētius autē
exemplū ē in cristallo. **S**i posueris aquas
vehementia p̃gelationis in cristallinā duri-
ciē solidatā et hoc ē qm̃ fm̃ hanc positionē
ipa cristalli suba mutata ē a fluiditate sua
et p̃phetica a fluxu. put possibile ē cristal-
line soliditati. **Q**uidēius autē exēplū est de
re ista i lapide q̃ dī dyamas. **S**ilr et in eo
qui adamas nōiatur. **T**āto autē cōuētiōra
sūt exēpla ista p̃senti negotio quāto sube
hmoī videlicet que p p̃gelationē idurate
sūt solidiores fuerint et a resolutiōe remo-
tiores. **Q**uapropter i celestibus corpibus
pueniētiora sūt exēpla que tāta soliditate
stabilita sūt atz firmata vt nec corruptioni
nec lesioni alicui obnoxia sint. s; naturali

¶ Pars prima de vniuerso

potētiā lītate seu possibilitate defectibilia
sint in se. put vñ ē Aristotelēz seq̃b? ip̃i
us sūt r platoni. Nō sūt igr p̃traria neq;
adinuicē eousq; sibi repugnantia vt se in
vno eodēq; subiecto nō copatiant. Sic
ecōtrario naturalis visibilitas seu vidēdi
potētia r p̃p̃etuitas cecitatis id est a subie
cto isto in vita ista isepabilitas. Q̃ autē
nec alimēto indigeāt ī statu felicitatis illi
corpa glorificata inde manifestum ē quia
om̃e nutrimentū sicut alibi didicisti restau
ratio ē eius q̃ fluit de corpe nutritibili per
motū et p̃sumptionem caloris naturalis.
Quia igr h̃mōi dissoluto vel cōsumptio
locū nō h̃z in h̃mōi corpibz. Manifestū
est qm̃ neq; nutrimentū. **A**mp. fames
et sit̃ miserie magne sūt qm̃ simul sūt pau
ptas r afflictio q̃re nullus ē locus illis vbi
vera ē ac plena felicitas. Si autē apud cor
pora illa eēt dissolutio seu p̃sumptio locū
haberēt ibi fames r sitis. **A**mp. etiā ha
beret locū ibi mors. **A**ū ei diuina esset ibi
deperditio seu p̃sumptio quā p̃dixi videli
cet q̃ p̃ nutrimentū restaurari h̃z necesse p̃
eā tandē venire corpa ad defectū q̃ mortē
īduceret. Quia igr extrema miseria est hec
hoc ē in vita ista mors corpm. Manifestū
ē vitā illā futurā glorificatioz h̃mōi a mor
te eē p̃sua libera r immunē. **A**ū si dixerit
q̃s quia sufficere d̃z r satis erit glorificatis
hoibz vt nūq; moriāt r quia nō ē eis ne
cessaria h̃mōi īpassibilitas. **P**ico ī hoc q̃a
iam declarati ē tibi quia sine īpassibilita
te corpm nō ē possibile eē illā gloriā aiari
qm̃ quacūq; passiōe corpm hoc ē sine lesi
ōne r dolore sensibili euacuaret tota atz
destrueret. **S** neq; etiā veri nois glia eēt
si ad eaz vllō modoz eēt accessus miserie.
Aū ei de p̃sequētib? ē h̃mōi gloriā vltimi
tatis elōgationis a miseria. **A**mp. di
co quia h̃mōi corpibz glorificatis cedēt
absq; vlla resistētia r difficultate qualibet
corpa alia alioq; īpassibilia eēt ab ip̃is.
Causa autē in hoc ē. q̃a oē corpus resistēs
aliū erit necessario agēs ī illud vel retardās
aut īpediēs motū illi? r si fuerit alterz alte
ro subtilioris subē ītrabit alterū ī alterz fa
cies in eo sectionē seu diuisionē. Si autē se
crabilia aut diuisibilia essent h̃mōi corpa
eēt necessario hoies glorificati mortales
dissecatio r diuisio corpm h̃mōi mortē
īducit homi corpalē. **A**mp. om̃e impe
dimētū r retardatio mor̃ voluntarij. oisq;
difficultas miseria ē nihil autē miserie ha

bitura ē illa felicitas. **M**otus igr voluntari
us in hoibz nec resistētia nec retardati
ōne nec difficultatis q̃cūq; habebit p̃ que
cūq; igr corpa erit eis trāsitus ab om̃i resi
stētia et difficultate liberrim? et īmunis p̃
quecūq; inq; corpa alia videlicet que non
sint glorificata. Si q̃s autē q̃rat an ip̃i ho
mines glorificati si moueri in celo vel p̃ ce
lū maluerint possint moueri. **D**ico q̃a ias
riderūt sapiētes xp̃ianoz in hoc q̃a corpa
glorificata poterūt eē in eis dē loci cū alijs
corpibz h̃z hec nulla p̃batiōe declarauē
rint. **D**ecaratio autē eius est hec. qm̃ si alia
corpa ī suis locis secū nō possent pati cor
pora glorificata. necesse eēt vt glorificatis
ingrediētib? loca illa eēicerēt alia de locis
lis in q̃bus antea q̃escebat. **Q**uare p̃ vio
lentia eēt exitus illoz a locis illis ex necessi
tate igr retardaret ingressū illoz in loca il
la r difficultatē ingereret motui glorifica
toz. **J**ā autē p̃hibiti ē hoc a motu eoz. **A**
si q̃s dicat q̃a glorificatis corpibz cedēt
alia sponte loca sua r hoc p̃tinet ad gloriā
am eoz vt tanq; honorabiliorib? atz nō
nobilioribz cedāt eis alia. **P**erū aristotē
r sequaces ei? estimant se p̃hibuisse
hoc dicētes diuisiones r sectiones non eē
possibiles apud corpa celi vel etia apud
quodcūq; ex alijs corpibz celestibus et
causas estimatiōis sue iā alibi audimū
p̃ me hoc ē igr verisimili? qd̃ supradixi nec
h̃z p̃tradictionē aristotē vel alicui? et seq̃
bus eius videlz q̃ corpus nō glorificatis
secū in eodē loco paciat glorificati absq;
vlla sui diuisione vel sectione. r hec ē vna
ex causis p̃pter q̃s lex r doctrina xp̃iano
rū corpus glorificati vocat sp̃itiale. videli
cet qm̃ quēdamodū sp̃itus totū corpm qd̃
minuat atz viuificat absq; diuisione secū
one absq; vlla etiā lesione ītrat. **S**ic cor
pora glorificata intrabūt alia r etia ītra
būt ab eis. **M**ulti crediderūt q̃ ignis
ignito r carbone ardēte opinātes q̃ ignis
totaliter intrat ferrū ignitū r totaliter ītra
tur ab eo. **S**imiliter crediderunt de ligno
ignito q̃ carbonē ītrat. **E**t hoc ip̃m opina
ti sunt de vīpa hoc est d̃ vinato siue vino
madefacto totaliter pane r de oibz simi
libus. **C**ausa vō secūda p̃pter quā sp̃itus
alia dixerūt futura corpa glorificata est qm̃
nō erit īdigētia nutrimento. **T**u vō ias di
didicisti quia nutrimentū restauratio ē dep
ditionis et p̃sumptiōis que fit in vita ista
in corpibz animalū mūdi hui? videlicet

sublimaris. Quia igitur apud corpora illa glorificata nulla omnino erit substantia eorum de perditio vel presumptio. nulla erit apud ea hominum restauratio quare nec nutrimentum. Debes autem hic remissum eorum quod alibi didicisti de nutrimento animalium videlicet quod nutrimentum hominum non fit nisi per multas digestiones ac depurationes ex quibus sunt generati omnes multiplici superfluitatu. Ex hijs autem sequitur inconuenientia quam audiuit in capitulo de destructione paradisi deliciarum carnalium. quareque ei amplitudinis et capacitatis sit regio illa paradisi non esset possibile ut sufficeret impetui etiam solis superfluitatibus corporum humanorum. Manifestum igitur tibi per illa et hec quod hic audis non esse possibile corpora glorificationis hominum nutrimentis vel epulis indigere. Utrum autem sit eis futura mobilitas illa seu agilitas quam eis ponit doctrina christianorum facile est declarare et hoc multo vijs. Et prima quidem via ad hoc est id quod audiuit in precedentibus de subtilitate seu spiritualitate ipsorum per quam absque ulla resistance et difficultate quibet seu retardatione est eis liber transitus per omnia alia corpora. Quare quemadmodum si motus esset possibilis fieri quodammodo sic visum est aristoteli esse motum absque mora et mensura in tempore. hoc est dicere subitum. Totum enim quod motus retardaret esset apud mobile. potentia autem omnis quod totum hoc apud se quod regit eius actus non debet habere mora in exitu ad inuicem actum et intentionem meam in hoc sermone. quod non debet esse mora inter potentiam hominum et actum ipsius quare subitus est eius exitus in suum actum ubi non resistetia est circa ipsam potentiam ubi non est mirum si mora et retardatio loci habet. Exemplum autem hominum est quod motus humanus non est nisi per violentiam et victoriam motus super id quod est motus scindentis ipsum et faciens sibi viam per illud. Quia igitur grossiora corpora maioris resistance sunt et difficilius dissolutionis quam subtilia ideo ex necessitate vniu-
 us et eiusdem corporis motus est tardior per grossa corpora quam per subtilia. Qui exemplum est quod tardior est motus corporis cuiusque quod per terra moueri potest quam per aquam. Sicut et per aquam tardior quam per aera quare iuxta positionem aristotelis motus permanet sicut omnino esset si ne resistance sic esset omnino sine tarditate et mora. esset igitur in non tempore et subito et hoc erat inconueniens tribus aristotelis quoniam nihil ad hoc auditum erat vel etiam cogitatum apud eum et sequaces eius de motu corporum glorificationis. Ipse etiam aristoteles de motum naturali

um corporum naturalibus agit et tractat in libris illis. Quod si quis dicere voluerit quod nec celum nec aliquod corpus celestium patitur resistance tamen aut difficultate in motu suo et propter hoc quilibet celestis motus deberet esse in non tempore et subitus. et propter hoc etiam equales omnes motus et reuolutiones eorum et tunc nec esset dies neque nox neque mensis aut annus neque ullum tempus cum omnis motus subitus esset et in uno solo nunc compleretur. Pico quia sermo iste non est declaratus et adhuc neque per se manifestus videlicet quod virtutes mouentes celos non habent impedimentum vel resistance motum suorum fortassis ei virtus que mouet celum lune non posset reuoluere eam de velocitate celum solis vel forte nec mouere ipsum villo modo dorum. et multo minus celum stellarum fixarum quemadmodum aia que mouet corpus musce vel pulicis non posset mouere corpus pyridinis aut equi et que posset mouere corpus pyridinis aut equi non posset mouere corpus aquile vel corpus elephantis. fortassis igitur proportionate sunt virtutes mouentes celos magnitudinibus ipsorum ita ut in maiora corpora motus tamen felicitatis non possunt. Si quis vero dicat quia eadem aia mouet corpus pueri in infantia sua cum valde modicum est et mouebit ipsum in iuuetute etiam si gigante stature et magnitudinis fuerit. Pico quia crescit ei adiutoria multa cum cremore corporis ipsius videlicet nervorum spiritum ossium cordarum et ligamentorum et inde est quod propter paucitatem ipsorum hoc est ad iumentorum hominum non potest mouere corpus parvuli. vel ad saltationem vel ad cursum apud celos aures nihil hominum est.

De eodem.

Reuertar autem ad id in quo eram et dicam quia naturalis motus naturalium corporum sequitur naturam ipsorum corporum que est continuitas et diuisibilitas in infinitum et propter hoc continuus est omnis motus naturalis naturalium corporum et in infinitum parabilis iuxta sermonem aristotelis quo dixit in quolibet moueri esse infinitam motam et in quolibet fieri infinita facta et declarauit hoc in libro suo quem vocauit auditum et post eum multi alij etiam tempore meo. Quoniam autem virtutes glorie virtutibus nature inconpabiles non biliores et fortiores sunt necesse est ut in operationibus suis et modis operationum precellat eis de super omnem operationem et mensuram. Quare necesse est ut motus ad motus similiter se habeat cum proportionales sint virtutes utreque et motus earum. Quia igitur nullus motus

Pars prima de vniuerso

continuu ad aliū prīnuū ē incōpabilis in velocitate necesse ē alterū istorū duorum motuū nō ēē prīnuū. Quare necesse ē ipm ēē in nō tpe sine subitu. Necesse ēi ē omnia duos motus ineq̄ales quoz vterq; est in tpe p̄pabiles ēē et si fuerint in ipib; equalibus erit p̄portio spaciōrū p̄trāsitorū quēz velocitatū motuū. Qm̄ igr nō d̄z ēē cōparatio motus ad motū nisi nō ē virtutis mōuētis ad virtutē mouētē nō erit p̄paratio motuū nature ad motus glorie in velocitate. Erūt igr motus glorie īfinitū in velocitate ad motus nature cū virtutes glorie mouebūt p magnitudinis et vehēmentie sue īmēst̄ate. Nō ei negandū ē qui et p voluntate ac bñplacito suo glorificati homines moueri possint in statu illo. Si v̄l decuerit vel optuerit et stat ille hoc p̄miserit moueri inq; motu prīnuo et nō subito h̄z ei nō leuē neq; facile determinabilē questione hoc sicut patefiet tibi in sequētib;.

Amp. impatiū et ministratiū correlatiua sunt. Similit̄ imperiū et ministratio siue obediētia q̄re necesse ē ēē ip̄a eq̄lia omnia ei correlatiua eq̄lia sūt et oīs relatiō sue correlatiō eq̄lis et reuēso. Nec obstat q̄ apud mathematicas positiōes q̄s vocat suppositiōes minores suis suppositiōib; dicunt et hoc tpe meo declaratiū fuit p me. Declaratio aut̄ h̄et ē q̄ quātū a. ē mai⁹ b; tāto b. t̄m b. min⁹ a. q̄re maioritas a. ad b. tāta ē quātā maioritas b. ad a. Eq̄les igr sūt oīs maioritates suis minoritatibus et ecōuerso. Q̄ igr dupla p̄portio maior d̄z apud eos q̄s sub dupla ad denotiatiōem refert et ita se h̄z in oībus aliis duplicitas enim a binario denotiata est et sub duplicitas ab unitate.

Item de eodem.

Ruertat igr ad id in quo e. h̄z et dicitur quia imperiū et obediētia eq̄lia erant et impatiū et ministratiū in suis cōparationibus quare q̄s imperatiua erit anima bñona siue q̄s potēs imperare corpi suo in statu illo glorie. taz ministratiū erit corpus et tam potēs ministrare eis dē. Quātū motū igr et quā velocē potēs erit impare aia humana corpi suo tūc t̄m et tam velocē erit tūc potēs erequi corpus ipius. Quare motū nō in tēpe sed subitū poterit imperare corpi suo tūc et illū erequi corpus. **A**mp. quātūcūq; velocē motū imperaret anime i statu illo corpi suis et quātūcūq; veloci motū

mouērent ea dum mō motus illi essent in tempe non essent illi motus glorie cum v̄l equales vel saltē cōparabiles inueniatur motus naturales v̄l ad minus q̄ nō sunt glorie qualis ē motus p̄mi celi. cuius transitū ē in actu oculi p̄ q̄s mille millia milliariorū q̄ apparet ex ip̄a magnitudine celi illius. Motus em̄ ipius ē in spacio. viginti quattuor horarū equalit̄ ē iter sexagintamillia annorū fere. Ita v̄l annus sit trecētorū sexaginta dierū. Iter vero dici quādraginta millia. Ita inq; ē iusta p̄bationes et declaratiōes quas scripsit quidā in libro suo de p̄funditatibus celoz. Qm̄ autē admirationi ē īspiciētib; ppter ignoratiōē glorie istius qualiter tanta stabilitate solidanda sint corpa glorificatorū hominū qualiter tanta sanitate incorruptiōnis firmāda. Respondebo in p̄mis ad miratiōi eorū et dicam quia sup̄ ista questione satisfecissent eis scripture rerū gestarū et hystorie si eas vel videre vel audire curasset. Notissima quippe est hystoria militū quē amazones nominantur quāru arma limita dicunt fuisse bitumine q̄ nec ferro nec igne soluitur. Q̄ali etiā bitumine portas caspias et ceteras usas linuissent reges alexandrū narrat hystoria gestorū eius dē. Simile bitumen apparet in archa noe q̄ stat adhuc sup̄ montes armenie a tot millibus annorū durante adhuc linitura et ligatura illius bituminis. Si igr natura illius bituminis in tantā solidationē potuit vel p̄p̄i subiecti vel eorū quibus applicata ē v̄l nec ferro nec igne soluat quid ex istimandū est posse gloriā circa corruptiōnem et passibilitatem subiectoū suoz.

Amp. Si creator dedit nature quē ad tam modicam est gloriā tantā virtutem soliditatis atq; fortitudinis quid putandū est creator esse daturus corpi bus glorificatorū hominū. quozū perpetuitas et incorruptibilitas erit ei ad incōparabilit̄ maiore ac nobiliores gloriā. Q̄ si forte dixerit hystoriographis atq; poetis nō esse credendū in omnibus satisfaciā eis per sensū oculorū suoz in parte ista. Quidē igitur oculis suis et diligenter intueantur riciem lapidis adamantis et soliditates lapidis dyamantis cui etias ferri duricia cedere dicitur. Attendant etiam ad quāta soliditatem ex tenerrima aque fluiditate cristallus operante natura pueniat et considerent quia nō ē limitatū creator solac

naturales fortitudines quib? voluerit largiri. imo etiam multo nobiliores atq; sublimiores tribuere in solo dignationis eius beneplacito est cui voluerit. **A**mplius si regem terrenorum ea est potentia et magnificencia ut plebeios imo natos seruos homines supra naturales conditiones eorum eleuent et exaltent dantes eis dignitates et potentias. qualiter abnegabis regni omnium conditori et dominantissimo seculorum omnium imperatori naturas ultra quam naturaliter sint posse extollere. et de electis atq; dilectis suis reges in regno glorificare facere quod nulla numerositate colorum minui possibile est vel villo etiam modum ledi queadmodum supra dixi quod potius augeri unicuique consortiis et ipsi creatori necesse esse est ex hoc gloriis ampliorum.

Item de eodem. **Q**uod autem merito queri potest de huiusmodi corporibus scilicet glorificatis. vtrum luminosa et colorata futura sint et de coloribus eorum atq; luminositate an sint notorum apud nos scilicet in hoc mundo. **g**emini perscrutandum est inquisitione qui magis possibilis est. **E**t quoniam huiusmodi luminositates atq; colores qui habentur apud nos visibiles sunt et visibilia faciunt corpora quorum sunt etiam oculis et visibus quales in vita ista habentur visibilia essent nobis corpora glorificata videantur forsitan alicui queadmodum et corpora mundi huius que videntur a nobis. **C**olor enim secundum rationem suam visibilis est sensibile visus et lux similiter vel forte pus et magis proprie magisque per se. **N**emo autem adhuc dixit ipsa visibilia humanis oculis quales sunt in vita ista in splendoribus et pulchritudinibus suis. **N**isi dixerit quis quia propter hoc solum non sunt visibilia propter vehementiam scilicet imo supereminetiam splendoris atq; coloris que infirmitas vel armonia secundum aristotelem visum nostrorum non patitur quemadmodum se habet in sole. tunc necesse est ea esse quantum in ipsis est tanto magis visibilia. **S**ol enim quantum in se est inter omnia quod luminositas nobis nota est maxime visibilis est. **U**trum autem colores medij tantam luminositatis seu splendoris vehementiam paciantur secum in eisdem subiectis merito dubitabit quis. non enim visa est apud nos adhuc nigredo vel nitor vel aliquis aliorum mediorum colorum qui nostri visus ar-

monias vel infirmitatem vel corrumpat vel ledat. **A**mplius. **I**n valde subtilibus corporibus color locum non habet. **S**icut apparet de aere et etiam de aqua. **S**i igitur tanta erit subtilitas corporum glorificatorum ut omnia eis alia corpora pervia sint quomodo colores in eis locum habebunt. colores in quibus qui apud nos sunt. **S**cito igitur in hoc quia in rebus tam subtilibus tanquam longe a consuetudine nostra et etiam ab aliorum corporum natura distantibus non est via declarationis necesse debet per vias rerum naturalium apud quos consuetarum hoc autem est propter longissimam ab eis distantiam et vix nobis cogitabilem dissimilitudinem. propter hoc igitur necesse est te recurrere ad prophetarum oracula et ad dei revelationes atq; eorum qui ex mortuis resurrexerunt testimonia. **U**nus quippe eorum dixit se in seculo illo nihil vidisse quod simile esset alicui ex rebus mundi istius preter lucem et illam longe nostre luci dissimilem. **Q**uare lux et color apud vitam alteram et apud hanc in qua sumus equivoce ex necessitate dici videntur et quod habent prophetarum sermones videlicet quod iusti fulgebunt sicut sol docti vero sicut firmamentum et quidam sicut stellas intelligendum est de splendore congruenti glorie vite illius vel quia vulgares homines sublimiores ac nobiliores splendores intelligere et capere non valebant dictum est sermonibus huiusmodi quid eos vicinque erigeret ad cogitandam sublimitatem glorie. quemadmodum sapientes christianorum scripserunt promissionem de terra lacte et melle manante factam habere propter epulentias atq; delicias spirituales que ab alijs sermonibus in rudi et pene puerili adhuc in rebus diuinalibus populo inlinguari non potuerunt.

Si quis autem iuxta planum littere ponere noluerit corpora glorificatorum hominum claritatem solis habitura vel maiores incidet in questionibus difficile explicabiles videlicet de medijs ipsorum corporum videlicet an futura sint eiusdem claritatis an diuersarum. **N**on enim videntur oculi et nasus eiusdem claritatis futuri cum magis congruat oculis claritas quam naso. **S**imiliter et de intestinis similis questio erit si habitura sint claritatem huiusmodi tanquam velut cristallina futura sint corpora eorum sed inconpabiliter magis.

Ars prima de vniuerso

foris claritatis q̄ cristallus. Quia igr̄ i huius
et similib⁹ nō ē certū et determinatū positū
fundamentū qd̄ vel declarare vel defede-
re parat⁹ eē m̄ p̄ possibilitatē paruitatis
mee nolo d̄ ingenio meo noui aliqd̄ po-
nere i talib⁹. Tu aut̄ generalit̄ i huius qui
bus nec fundamentū reuelatur p̄ pphetas
vel alias a creatore et nisi deficit hūane in-
geniositas inuestigatio noli p̄cipitare opi-
nionē tuā sine iudiciū. S̄ idubitatē certū
tene q̄ corpa gl̄orificatorū hoīm i tāta glo-
ria futura sūt in tātaq̄ pulchritudine et de-
core quantā regret gloria eorū q̄ nō solū
amici electi et dilecti dei. s̄ etiā filij eius des-
adoptiui filijq̄ eius dē p̄ gr̄as ipsi⁹ dicēdi sūt
nō eūctētiōis ē mee i tractatū isto nouā si-
dē astruere s̄ veterē atq̄ p̄munē t̄ritatē. hoc
ē cōiter ab oībus credēdas atq̄ tenēdam et
qm̄ nō ē dubitādū pphetas et oēs sapien-
tes q̄ p̄fundauerūt se i rebus diuinālib⁹
tenuisse et tanq̄ p̄ncipiū ac fundamentum
et religiōis seruasse et defendisse.

Contra errorem de resurrectione corpm̄.
Aspiciētib⁹ aut̄ nō solū admira-
tioni ē s̄ etiā incredibile videū r̄ q̄
de puluere seu cinere in quā reso-
luta fuit hūana corpa reformēt in rege-
neratiōe seu resurrectione vniuersali hoc
aut̄ eis ex ignorantia q̄ ignorāt oīpotentiā
creatoris et mirabilia atq̄ admirationē ex-
cedētia opa ei⁹. Latet ei⁹ eos indubitatē
q̄ celos creauerit d̄ nihilo oīpotētī verbo
suo. Sic declaratū ē tibi in pte p̄ma tracta-
tus istius. qm̄ ip̄e dixit et facta sūt mādanit et
creata sūt. latet etiā eos illa incogitabili s̄
impiofitas ubi sui q̄ vocat ea q̄ nō sūt tā-
q̄ ea que sūt. et q̄a ei obediūt ea q̄ nō sūt
vt ea q̄ sūt. et p̄pter hoc cū mādat vel iubet
ea eē statim sūt. Quāto fortī⁹ igr̄ obediūt
ei mortua corpa vt viuētia. Quia propter
eo vocāre adesse necesse est ea venire ad il-
lud et eo mādante seu iubēte vt resurgant
necesse habēt resurgere. Audiūt ei⁹ mortui
vocē filij dei q̄ vocat eos ad vitā vel iubet
eos viuere et p̄pter hoc viuūt ex necessitate.
Neq̄ ei⁹ ferramētis aut dolabris aut se-
curib⁹ aut maleis seu q̄buslib⁹ alijs instru-
mētis aut quocūq̄ humano artificio refa-
bricāda sūt corpa. S̄ oīpotētī impiofissi-
moq̄ ubi creatoris iussa resurgere reinte-
grata et reformata resurgerēt hoc ei⁹ mō et
celū fabricauit et terrā. Mirabile x̄o est de
admiratione h̄mōi hoīm q̄ ligna aridissi-
ma et quotidie salices reuiuiscere refon-

descere reflorescere et refructiferare vidēt
hoc de semetipsis desperāt vel etiā credere
p̄traditū. Tū tāto maiore curā necesse sit
ēē curatori oīm et singulorū creatori d̄ refor-
matiōe ac renouatiōe mortuorū hoīm q̄
mortuarū herbarū arborū aut arborū
quāto nobilior ē hūana natura naturis il-
lorū quātoq̄ in maiore gl̄oriā creatori est
renouatiō ac reformatiō hoīm q̄ renoua-
tiō aut reformatiō huiusmōi v̄getabilū.
Amp̄. cū videat tam multorū generum
aīalia et de puluerē de putredine genera-
ri que generatiō nō sit nisi oīpotētī x̄u-
te sapientiaq̄ et bonitate creatoris. Quia
stulticia igr̄ desperat posse fieri vel ea futu-
rā generationem humanorū corpm̄ ex pul-
ueribus in quos resoluta fuerint. p̄sertim
cū tam modica apparet h̄mōi generatiō
nis aīaliū vilitas tam modica ex eis gl̄o-
ria creatoris p̄patiōe vtilitatis hominū et
gl̄orie creatoris que ex hominū generatiō-
ne p̄uenturē sunt. **A**mplius. cū x̄ute
nature videat ex vilissimo cinere generari
vitū mundissimū ac nitidissimū. Similia
ter et gēmas choruscantissimas atq̄ vernā-
tissimas q̄liter desperat ex cinerib⁹ corpm̄
hūanorū reformari. posse seu regenerari et
etiā regenerāda corpa humana. p̄sertim
cum hoc requirat nō solū bonitas et largi-
tas creatoris s̄ et iustitia et gl̄oria ipsi⁹. Et
autē omnes gemme nō solū ex cineribus
vehementia caloris resolutis. s̄ etiā cinis
sunt iam in p̄cedentibus declaratus est
tibi nec ponitur alia causa dissolutiois eo-
rū cum eis quas audiisti nisi vt reformē-
tur in melius quia etiā corpa damnatorū
immortalia reformabūtur sicut audies in
sequentibus.

Incollerabilis aut̄ terror ē q̄ h̄mōi
hoīes p̄suetudinib⁹ oculorū su-
orū a d̄o p̄tinacit̄ innutit⁹ vt nō
posse facere creatorē credāt nisi oculis suis
videre p̄sueuerit tāq̄ alligata sit oīpotens
x̄tus creator reb⁹ q̄s vel nouerit v̄l nō
se credunt et tāq̄ angustata et limitata sit
bōitas et largitas ipsi⁹ auaricie velut q̄bus
dā repagulū vt v̄l nō velit vel nō possit no-
ua et eis incogita dona dare q̄cūq̄ quāta
cūq̄ et q̄cūq̄ decuerit magnificentiā gl̄ie
sue. Mirabile aut̄ ē valde si credūt h̄mōi
hoīes p̄tētā eē potētā bonitatē et sapiētiā
creatoris ista alternatiōe mortis et vite i ho-
mib⁹ atq̄ generatiōis et corruptiōis. Quā-
to longe melior vilitas sit hominib⁹

mortalitas etiā in vno quemadmodū i p-
cedēbus audiisti q̄ huiusmōi alterna-
tio in innumerabilib⁹ eorū z nemo potēs z
duēs domos ruinosas iaz tamq; casuras
edificaret si eas stabiles non quāq; ruitu-
ras eadē felicitate edificare posset nisi do-
mos illas veller eē ad tps tñi quemadmo-
dū tēroia seu tabernacula quedaz ad mo-
dicū tñi tps edificātur vel nisi aliq; ex cau-
sis p̄hiberet quarū nulla apud creatores
inueniri potest. **E**cclēsia est sponsa xpi

Iqs etiā sermonib⁹ autēticis z lan-
ctis qui sūt sermones vtorum p-
phetarū attēdere voluerit euiden-
ter z exp̄se videbit in eis q̄ totā p̄gregati-
onē electorū z dilectorū suorū creator sub-
limis z b̄dictus vocat ciuitatē suā domū
templi sponsam equū z vestimentū suū.
Ar quarū nominationū vnaquaq; sequi-
tur renouatio z reparatio glorioza eiusdē
ciuitatis siue domus. **N**emo quippe vult
bre sponsam nisi speciosam et que nunq;
veterescat z ornata ac decoratā ornamen-
tis similiter que nō veterescat om̄iq; appa-
ratu spectabilē z qui cōgruat glōrie mari-
ti. Quis autē nō videat q̄ immortalē sponsū
nō decet nisi sponsa immortalis z sponsum
glorie nō nisi sponsa glorioza et ei⁹ specio-
sitas que quantū possibile est pueniat z
p̄cedat pulchritudini sponsi que oēm ad-
miratiōē om̄eq; cogitatū erupat. **S**ic et
de domo z de equo et de alijs que p̄noia
ui tibi negociandus est. **N** si dixerit quis
q̄ ista ratiocinatio deducit rez ad hoc q̄
creator altissim⁹ ab initio debuit creare
sponsā istā in glōria immortalitatis z speciosi-
tatis hui⁹ z nō sustinere ruinas istas mor-
tis et altitū miseriarū. **R**ūdeo q̄a creauit
eā q̄lis decuit vt crearet z qualē eā decuit
etiā ip̄o initio existētie sue z in q̄daz glō-
ria quāsdā immortalitatis z i multo decore
ac p̄fectitate scientiarū z virtutū natura-
liū. z b̄cebat ordo decentissim⁹ vt p̄fectio
naturalis tāq; fundamētū p̄cederet perfe-
ctionē gr̄e z glōrie naturalia em̄ nra p̄ora-
tū nobis q̄a aduētia. **H**oc ē quoniā ina-
ta nobis. dona vō q̄ sūt gr̄e vel glōrie sup-
addit nobis diuine bonitatis largitate. **S**i
vō q̄sierit **Q**ur ergo postea creator mortē
alijs miseris z nō ad p̄noiatā glōriā illā p-
duxerit tot qd tot milib⁹ annorū i morte
tātsq; miseris eā detinuerit. z quid expe-
ctat bonitas creator z p̄t qd differt glō-
riā sponse sue. **R**ūdeo q̄a iusticia creator

hoc exposcit p̄t peccatū p̄mōi hoīm q̄
tibi alibi iā declarauit. **P**ico etiā sic i p̄cedē-
tib⁹ dixi q̄ innumerabiles vtilitates z bona
iestimabilia fac bonitas creator ex morte
z alijs miseris puenire hoīb⁹ et hec oīa
patefiēt tibi i tractatu q̄ sequet hūc absq;
medio sez de cura creatoris. **M**anifestus
vō tibi ē q̄ quotidie reuertit hoies a ma-
licijs suis z efficiūt boni multi. multi vō ex
bonis efficiūt meliores. **N**ec igr d̄z eē me-
rito vna causa duratiōis status istius gene-
ratio ei⁹ z vita quā nō bonitas z decore vna
tū illustraret ip̄is quorū eēt noxia esset licet
alijs forsitan p̄desse posset z iā dixi tibi q̄
vita malorū ac puerorū hoīm multipliciter
vtilis ē bonis et vtuosis. **N**osse autē des-
bes quia vnaqueq; species creata ē p̄pter
optimū sui sic totū qd i hoīe ē z tot⁹ hoī
p̄pter optimū sui z p̄pter p̄fectionē ei⁹ q̄ ē
in eo optimū hoc autē nō ē nisi illud qd p̄-
cellit brutis aīalib⁹ z p̄fectio illi⁹ vltima fu-
tura glōria ē aīarū. **S**ic tota species scilicet
hūana q̄ ē dicere totū genus hūanū cre-
atū est p̄pter optimū sui ac nobilissimū z
hoc indubitatē ē ceteris electorū atq; glōri-
ficandorū hoīm. q̄re p̄pter glōriā futurā in
hoīb⁹ tota species hūana creata ē pars
quidē vt ea obtineat. **P**ars vō vt adiuvet
obtenturā. **M**ali quippe ac pueri hoies
bonos adiuvāt et ad bonitatē quā habēt
z ad glōriā quā habituri sūt lz hoc ip̄i ma-
li ignorēt. **N** si quis quesierit q̄a aliq; m̄-
tudo hoīm ē vel aliq; populus i q̄ null⁹
ē nisi puerus. nec inde aliquis assumēd⁹
ē ad glōriā futurā. z p̄pter hoc tota ē inuti-
lis vel forsitan noxia vita illorū. **D**ū sibi nec
alijs p̄sit. q̄ntū ad hoc hoc ē q̄ntū ad p̄-
fectionē v̄tutū et scientiarū vel q̄ntū ad p̄-
fectionem future glōrie. nō vidēt igr crea-
ti hui⁹ homines vel ad hoc vt ip̄i futurā
glōriā obtineant. vel ad hoc vt adiuvēt
obtenturos. **R**espondeo quia sermo iste
nō est de sermonibus autēticis nec d̄ ser-
monibus p̄ se manifestis. nec de sermoni-
bus demonstratiuis p̄bationibus declara-
tis vel etiā declarabilibus. nec ē de sermo-
nibus legis alicuius p̄pter qd nō cogeris
sermonem huiusmōi cōcedere vel reape
qui etiā si verus eēt nō p̄pter hoc inuitiles
eēt aut inutiliter creati huiusmōi homi-
nes. **Q**uēadmodū em̄ luminositas solis
z si multis nō p̄sit nō tamē in p̄e inutilis
est aut inutiliter creata. **S**icut et multi fru-
ctus sūt q̄bus nec homines nec alia aīalia

ars prima de vniuerso

vescunt cum tamen comestibiles sint quia et si actu viles non sunt potentia tamen sunt. largitas aut bonitas creatoris non est tamen erga homines ad necessitates eorum. sed est profusa ulterius. put de cet magnificencia ipsius. Qui exemplum posui tibi in pcedentibus in viro diuite et dapili qui nec parat nec apponit cibos conuiuiis suis. put requirit indigentia vel fames eorum solummodo. imo put decet largitate ipsius. Et vult etiam largitas et magnas esse reliquias mense sue ne ipse pereat a creatore quod dixit scriptis et sapiens. Nihil inquit remansit de cibo eius

Reminisci etiam debes eorum hic qui dixi tibi et in pcedentibus in hoc tractatu et etiam alibi quia vniuersitas hominum velut materia est et filia et velut auri fodina siue minera alteriusmodi quam per multas excoctiones et depurationes tanquam aurum pulcherrimum ac purissimum extrahitur certe sapienter atque bonorum et in futuro glorificandorum. Tu autem vides quoniam non omnia ligna siluarum que apta sunt edificijs expendantur illis nec omnes minere consumuntur in extractioe metallorum. Qui igitur miratur diuinam largitatem maiorem esse circa nos quam sint necessitates nostre vel expenso nescit cogitare deum vel deum neque diuitias bonitatis eiusdem ad hoc vel saltem ad modicum apprehendit. homines igitur licet mali et pueri et inutiles etiam alijs quantum ad debita adiutoria in multa gloria sunt creatori quia circa mala eorum merita non obstat etiam in gratitudine ipsorum innumerabilia et inestimabilia eis beneficia largitur creando semper seruando et per creaturas eos multipliciter erudiendo et aduertere vellet. Flectis autem atque dilecti dei multa deuotione et gratiarum actiones in creatore prouocant cum eos vel videt vel audiunt in suis pueris etiam sustineri et expectari diuinitus a creatore et a donis et muneribus gratiarum et virtutum quibus obtinetur eterna felicitas defraudari. Se autem ad futura gloriam tanquam per ardua quando predictorum donorum electos quemadmodum eis possibile est cognoscunt. Quamquam autem de speciositate multa particularia supra nos sunt eorumque ut ad ea per hanc inuestigatio non attingat et honoranda potius silentio videantur quam per hanc perscrutatio indaganda. tamen in hoc et mihi et tibi euitandum est ut error et incredulitas rerum hominum tollat de medio quoniam presumptuosissimum est creatori debitas autem honores et gloria creatori fuerit per fidem verissimam atque rectissimam quam creditur innuenera numerabilia et fecisse et facere et facturum esse incessanter quam non sufficimus ad

certum et liquidum inuenire erroneum est intolerabiliter est limitibus nostre pueritudinis circumscribere atque restringere creatorem et tanquam metiri eum nostre intellectus angustijs. et eius immensitate nostra scindere puritate quam nec faciat nec facere possit nisi vel quam vel qualia videre pseruimus aut apprehendere pualesimus et hanc stulticiam non ignoras esse fuisse in quibusdam hominibus.

Quod autem querat propter quam causam differatur resurrectio mortuorum quam decesserit et ut quid imperfectio exteriorum virium quibus semper anime humane operantur per corpora tanto tempore sustinetur. et maxime animarum que purgatioe alterius vite non indigent quasi sicut totum humanum genus particulariter moritur. sic et particulariter resuscitaretur. et vniuersalis resurrectio non expectaretur. Nunc deo in hoc quia homo qui sic est ignorat pulchritudinem ordinis et ordine pulchritudinis in resurrectione mortuorum ignorat etiam unitatem atque societatem electorum atque dilectorum creatoris qui certum eorum vocat et sponsam suam habet. Qui igitur pulchrius est ut tota simul resuscitemur decoratur et exornetur glorificetur et recipiat pulchritudinem que congruat glorie tantum sponsae et ut tota simul introducatur in thalamum eiusdem et in solium glorie sue quam frustratim atque per partes ita et futurum est per electionem et bonitatem creatoris et eam admirationem et questionem huiusmodi ac si quereat de solis amore fortissimo et ingenti. propter quod alter alterum expectat nolens ingredi patriam ciuitatem solus vel etiam intrare patriam absque tota societate quamquam verum sit quia anime a boni labie vicio et peccatorum purgatissime atque donis virtutum et gratiarum decorate cum sanctis et beatis angelis iam sunt et in gloria simili gloria aliorum quantum possibile est siue corporibus et expectant gloriam virium suarum exteriorum gloriamque corporum suorum ut fiat totius sancte ac dilecte deo societatis gloriosa regeneratio ex qua sicut alibi didicisti propter ineffabilem incommensurabilem dilectionem unionem. erunt cuique tota gaudia que erunt si resurgentes in gloria quam tanta quanta erit charitas mutua in omnes altos et in singulos eorum ita ut nullus amor secularis istiusmodi possibilis illi sit propter hoc omnes amores vite istiusmodi si in vno amore pgerint vel diuinitati essent. non esset ille vnus minimo amor vite illius comparabilis quia igitur amores presentis vite licet tanquam parui tanquam debiles itaque

deuincit et pñectit seseq; amātes hie vt se
paratione abinuicē vel vix vel nulla ten?
admittat qd facere estimādu ē amor ille
beatarū animarū quē habent in creatore
et in animas iam sibi sociatas in gloria il
la nec nō et in confortandas in posterum
Quid mirū igit si simul cū eis recipiendā
expectat gloriā maxime tamē tot et tanta
gaudia sint eis exvniuersali resurrectione
et glorificatione totius illi electe societati
pñentura cū etiā nō ignorent hoc esse bñ
placitū creatoris vt totā illā sponfam dile
ctissimā sibi sublimet solio regni qd ei p
parauit. et introducat in thalamū abscondi
te et incogitabilis nobis pulchritudinis et
glorie. Certissimū etiā ē eisdē quāta sit pul
chritudo diuine iusticie quātaq; sit gloria
creatoris innotescat publice que maxime
clara et euidēs fiet p iudiciū vniuersale ne
q; alia via ē adeo cōueniēs manifestatiōi
ac declaratiōi ipsius q; iudiciū. Et iudiciū
perfectissima ac rectissima diffinitioe ac ratio
nē declaratio sit iusticie. Maior autē ē pul
chritudo sp in toto in totalitate sua cōsti
tuto q; sit in pñe impialite sua pñstenti
bus. Aggregata igit exvniuersis pñibus
suis iusticia dei foriseca ex oibus retribu
tionib; et vltiōib; aggregata inq; in vno
iudicio faciēdis vt tato magnificētius solē
deat ad gloriā creatoris in totalitate sue
pulchritudinis quanto maior est vniuersi
tas oim retributionū et vltionū vna quorū
q; ipsarū. Et aut nō nulla similitudo iudi
cij huiusmodi ad iudicia regū terrenorū
q; magnificētius putant magnā multitudine
ne maleficioz simil punire q; singularib;
iudicijs singulas et ppter hoc interdū re
seruent donec aggreget ex eis multitudo
magna vt ex iusticiatiōe tante multitudis
et magis et maior appareat iusticia regū
bñditiāq; ex aggregatis pñis lumib; ful
gur maior splendēat et bonitas ipsius pñci
pis tato fulgore maiori laudi et glorie pa
teat.

Nota solutionem questionis.
Et q; aut querat q; sit sine dolore
carentia corpū suoz sustineant aie
beate q; cū dolore magno amiserit
Similit et de societate pñdita q; sit festi
nei sibi differri vel gaudiū qd ex bñditiā as
sociatione sperat vel etiā in bonū societa
tē illi quā supra cogitatu ipm diligūt aut
ei desiderat gloriā corpū suoz et viriū su
arū q; p corpā opant aut nō desiderat.
Et si desiderat sine dolore igit nō differt

eis. Si vō nō desiderat hoc videt mirabi
lius q; tñ bonū suū et sibi etiā debitū nō
desiderat. Rñdeo i hoc et similib; genera
lit q; a dō ē eis recta volūtas vt i nullo dis
cordet a rectitudine volūtatē ipsius creato
ris. et hec ē ps potissima glorie ipari. Licet
igit desideret pñotatū gloriā nō tñ deside
rat eaz hñe nisi qñ eā dare vel reddere bñ
placitū fuerit creatori. Nō ignoras autē
q; q desiderat i tps nō affligit desiderio
illo an tps illud i q; hñe vult qd desiderat.
et q totalit vult impleri bñplacitū creatoris
neq; pñariū vult aut desiderat vllō mō
vllō desiderio affligit cū sp impleat deside
riū ipi sp ei i oimib; et p oia sit bñplacitū
creatori et hoc beate aie nō ignorat. Quā
tū em ad hoc notū ē eis totalit bñplacitū
creatori. Eodē mō rñdendū ē tibi d illo de
siderabili pñortio aiarū q; assumēde sunt et
nō dū assūpte ad gloriā in qua iste sunt
de quibus agitur.

Adā aut adhuc tibi duas manife
statiōes q; euidēter patefiet tibi
imortalitas corpū hūanorū q; red
des atab; glorificādis. Pñco igit q; etiā na
turaliter p magnitudie ac fortitudie virtu
tis ē magnitudo et fortitudo opatiōis et p
copiositate fontē ē magnitudo et vebemē
tia iundatiōis. Quare cū aie hūane omis
virtus incōpabiliter maior et fortior futura
sit i gloria de q; agis q; in ista vita vbi tot
miserijs affligis pñis debilitat. necesse ē
vt eius ois opatio i corpū suū lōge maior
et fortior sit. imo incōpabiliter q; sit hic hoc
ē i statu miserie istius vite vō corpū suū vna
sit ex opatiōib; ipi erit maior et fortior in
cōpabiliter q; mō sit. Nullo igit modorū
erit mortū obnoxia. si ei mortalē ēēt quē ad
modū hic nō ēēt possibile vt incōpabiliter
fortior futura sit ibi q; sit hic. Iuxta hunc
modū dico q; vita corpū hūani ad ipsas
aias hūanā ē vt iundatio ad fontē suū.
Quia igit aia hūana in statu illo erit vita
copiosior erit ex necessitate inundatio seu
redūdatia ei etiā corpū tanto copiosior ac
vehemētior quanto ipa tūc erit vita pleni
or seu copiosior. Quare sic ipa aia hūana
erit tūc ex vltimitate ppingtat imo pñcti
onis ad pñitiū fontē vite q; ē creator bñ
dicti vltimitate plenitudis ac copiositatis
vite sibi pgruetis erit ex necessitate vita re
dūdas ab ipa in corpū scs vita corpū i vlti
mitate sue vebemētie ac fortitudis et pñe
hoc i vltimitate elōgatiōis a morte pñia.

ars prima de vniuerso

Amp. Manifestum ē tibi quia ipse spiri-
rituales passionēs siue affectiones cuj ve-
hemētes fuerint mortē corpis inducunt. si
aut sunt amor et odiū. ira. tristitia. dolor et
gaudii et cetera huiusmodi. **I**n igitur incōpabili-
ter vehemētiōres atq; fortiores sint amor
et gaudiū in statu illo glorie q̄ possint ēē
hic vehemētia aut et fortitudine sua extin-
guūt vitā corpis qualis ē hec. **I**mpossibi-
le igitur ē vt eas passionēs sustineat vita fu-
tura corpis humani in statu illo glorie ni-
si fuerit incomparabiliter fortior q̄ sit hic.
Nō erit igitur morte vincibilis aut supabi-
lis. **N**ecessesse em̄ ē oēs duas vitas corpales
morti corpali obnoxias siue ea vincibiles
compatibiles adinuicē esse fortitudine. De
clatio aut huiusmodi ē hec quoniam necesse est
eas ēē aut equales fortitudine. et tunc ma-
nifeste compatibiles aut alterā alterā exce-
dere. **N** si altera altera excedit aut finite-
eum excedet. et tunc necesse est p̄portiona-
lē compatiōē inter eos esse aut infinito et
tunc erit infinite fortitudinis cū eius forti-
tudo cōtineat infinities fortitudinē alteri-
us. **I**am em̄ alibi didicisti omne aggrega-
tū ex infinito tanti sui generis quacūq; qua-
titate demonstrata infinitū ēē dubitari vō
nō potest ab aliquo intelligēte vitā infini-
te fortitudinis morte posse nullatenus su-
perari.

De glorificatione corporis.

Edam tibi et alia manifestationē
pulchritudinis similes et agilitatē ho-
minū glorificatorū q̄ntū ad corpora
et dicit quia indubitātū ē amorē et cō-
fortare animas hūanas in hoc statu i cor-
pibus suis vt ipa corpora eis longe leuiora
p̄pter hoc videatur et multo leuius ea mo-
ueat quāq; et in alijs passionib; ista etia;
manifesta sint vt i frenesi et mania huius ei
duab; passionib; laborātes quātoforti-
quātoq; leuius corpora sua moueant q̄ alij
hoīes licet sani ac robustissimi sensu forti-
tan edoctus es alioq; sup hoc sensu pote-
ris edoceri. **N**eq; em̄ ipemet q̄nī sani facti
sunt ab huiusmodi passionib; vel vincula
irrupe vel hoīes fortissimos lacerare pos-
sent aut ligatibus se resistere q̄ eos i ipsis
infirmatib; positos posse videm. **A**me
etiam alibi audiisti q̄ vires corpales in
animabus plurimū sue p̄fortationis et for-
titudinis hūca naturis et passionib; aia-
rū. **Q**uia igitur mille passionēs amor et gau-
diū q̄ in vita ista habeat compatibiles sunt

ad amores et gaudia future glorie animā
rū hūanay et hominū necesse ē vires mo-
tius humanorū corpū infinite siue i cōpa-
biles fortitudinis et futuras ad vires mo-
tius put se habēt in statu vite p̄sent. agi-
litas igitur corpū gl̄ificatorū siue mobilitas
sup oēm p̄portionē excedit agilitatem cor-
porū humanorū q̄s hūc hic. **N** si dixerit
q̄a tanta vehemētia motiū tantāq; exa-
gitationē sustinere nō possent corpora hūa-
na. **D**ico quia sermo iste ē hoīs etiā corpora
liter nō videntis. **S**i em̄ vere videns esset
videret vtiq; in infirmis corpibus p̄dictis
passionib; laborantiū quātos motus quā-
tasq; exagitationes sustineat q̄s nec sana
sustinere valerent. **N**ō attēdit et forte app-
hendere nō p̄ualet velocitatē motū cele-
stiu q̄ vir in nostrā ymaginationē cadit p̄-
pter sui magnitudinē. **N** si tū robur cor-
pibus licet egrotantibus p̄stant passionēs
huiusmodi que infirmitates tū sunt et nō vires
ac virtutes qd estimāde sūt facture amor
glorie illius et gaudiū q̄ nō solū virtutes
erūt imo virtutes p̄fectissime in vltimitate
p̄fectionū suarū et in actibus suis vltimis
intransmutabiliter stabite.

Pulchritudine vō ip̄orū hominū
gl̄ificatorū p̄ vltra estimationem
nostrā et ipa interna animarū hu-
manarū felicitate augēda sic iudiciū est id
q̄ appet in hoībus in vita ista in vultib;
eorū etiā ex modico gaudio cū fuerit i ani-
mabus eorū. **V**ides em̄ q̄ inde splendet
cunt oculi eorū et tota facies gratiori colo-
re suffundit dilatat etiā inde tanq; nouo
decore atq; pulchritudine venustat. **Q**uia
igitur p̄portionales sunt sp̄ cause similes su-
is effectibus erit ex necessitate p̄ immensi-
tate futuri gaudiū splendor et venustas in
facie vniuscuiusq; hominū gl̄ificatorū.

Amplius si ex sola bona dispositione
anime humane dispositiōe inq; sine stas-
tu naturali tanta redūdāt in corpus bona
dispositio sanitatis et roboris atq; mobili-
tatis siue agilitatis. quātoforti ex illo sta-
tu gl̄ie incōpabiliter modis oīb; meliori-
hoc ē fortiōri copiosiori redundantiōre
dandabit incōpabiliter maior sanitas et
agilitas expeditiōq; omimoda in corpus
humanū. et hoc quidē habet ipsa doctri-
na xpianorū hoc quippe dixit vnus ex sa-
pientib; et doctoribus eorū scz qm̄ ex bea-
ritudine anime humane redūdabit in cor-
pus humanū sanitas incorruptiōis. **Q**uia

¶ In parte vel non vident vel videre no-
lunt aut q̄ verius ē videre nesciūt ea que
in p̄fectu oculoꝝ habēt h̄mōi homines
¶ Manifestū est tibi p̄ ea que ingeniati
at p̄phati in corporibus celestibꝫ que ip̄i
posuerunt animata ēē et etiā incorruptibi-
lia et estimauerūt se p̄bationes adduxis-
se ad hec. Ex quo sequit̄ eos vt vel ponāt
animas h̄mōi corporum aut nobiliores
animabus corporū humanorū aut eque
nobiles aut minus nobiles. ¶ Si minus
nobiles consequēs igitur est vt si ex illis ē
corporibus celestibus vita p̄petua natura-
liter q̄ ex animabus humanis sit natura-
liter vita perpetua corporibus nostris ē em̄
de nobilioribꝫ redundātis animarū vita
nobilis. hoc aut̄ non est nisi immortalita-
te stabilitate hoc est immunitate a morte
¶ Si dixerit quia h̄mōi vita sc̄z immorta-
lis p̄q̄z redū daret ex animabus h̄uanis
in corpora h̄uana naturaliter si vite talis
ēēt naturaliter susceptibilia. ¶ N̄ideo in
hoc dico quia errat intollerabiliter si ei
corpus humanū ēē naturale vas fontis
h̄mōi emanationis et p̄pter emanationē
suscipiendā fontis naturaliter applicitū er-
rant igitur natura vas emanationis in su-
susceptibile fontis h̄mōi applicando. Natura
ra autē in hijs que naturaliter facit mani-
festū impossibile ē. Quare naturaliter cō-
gruit et necessitate vas humani corporis
per receptibilitatē fontis huiusmōi emana-
tionis. ¶ hec aut̄ emanatio est vita p̄petua
vt ip̄e ponit. ¶ Naturaliter igit̄ ex animabꝫ
humanis redundat vita p̄petua in corpora
humana et ip̄a naturaliter receptibilia s̄t
ip̄ius alioquin inepta valde esset et natu-
re prudentia minime decēs h̄mōi vasorū
ad h̄mōi fontis applicatio siue piunctio
¶ Si nō fuerint nobilitate equales anime
celestes et anime humane manifestū est
ex equalitate causarū sequi debere natu-
raliter equalitatē effectus. ¶ Fuit igit̄ redun-
dantia vite corporalis in corporibus hu-
manis immortalitate idē immunitate a
morte firmata naturaliter. ¶ Tam aut̄ audi-
uisti alibi p̄bationes et declarationes alias
ad hec. ¶ Si dixerit quia nobiliores sunt
anime ille celestes animabus h̄uanis et
h̄mōi iudicū est ipsa nobilitas corporū
hoc em̄ tam multi dixerūt. ¶ Dico q̄ longe
maior app̄et nobilitas in h̄uanis corpori-
bus in q̄bus apparēt tot organa et tā mul-
tiplicia operationū. ¶ In illis q̄ppe corpori-

bus nec vnū apparēt organū vnius op̄e-
rationis aut virtutis. ¶ Nobilitas autē aīaz
et omnium virtutū etiā apparēt ex multi-
tudine et nobilitate operationū p̄pterea
ar̄. et sequaces eiꝫ posuerūt celū stellarū
fixarū ceteris celis nobilius et solūz stella-
rum plurimā multitudinem insignitū. tan-
q̄ ip̄e stelle organa quedā sint et signa v-
tutum multipliciū quibus creator celum
illud p̄re alijs illustrauit. et in hoc astrono-
mi consētiūt illi. ¶ Verū ar̄. manifeste d̄t
organā mōtus nō ēē data stellis vtpote
qui eas posuit nō moueri per se sed in ce-
lis suis. ¶ Quia igit̄ tanta multiplicitas vir-
tutum apparēt in aīabꝫ h̄uanis tantaq̄ re-
dundantia siue emanatio op̄ationū. ¶ In
illis vō non apparēt nisi mōtus et virtus
motiua de qua nō leuis deceptio ē ap̄
phōs. ¶ Manifestū est aīas humanas
nobiliores ēē illis quas ponūt copibꝫ ce-
lestibus. ¶ Si vō dixerit quia alias habēt
multiplices virtutes nobilissimas que note
sunt apud astronomos et sc̄pte sunt in li-
bris eorū. Tu iam audiuiisti intentionē me-
am super hoc et declarationes q̄bus decla-
ratum ē per tibi p̄ me quia nō est possibili-
le virtutes tam nobiles atq̄ sublimes ēē ce-
lis et stellis et multi ex astronomis posue-
runt nec amplius eis relictū est a me de v-
tutibus et influentijs q̄s eis posuerūt nisi
super quatuor elementa et in ea que ex ele-
mentis sunt et hoc q̄tenus alligata sūt eis
et de rebus volutarijs apud hoīes qd̄ p̄-
sint et non possint qualiter et q̄tenus pate-
factum ē tibi p̄bationibus et rationibus
ad hoc igit̄ iā deuenit ista ratiocinatio q̄
maior nobilitas app̄et aīaz h̄uanarū na-
turaliter q̄ illaz aīaz quas ponūt celesti-
um. ¶ Si dixerit eas intelligētes ēē longe
nobiliꝫ et sublimiꝫ naturaliter quā pos-
sibile sit aīabus nr̄is quāq̄ ip̄si nec p̄bēt
nec declarēt hoc. ¶ Dico q̄ de intellectuā p̄
se nō fuit vita apud corpus. ¶ Si ip̄a p̄ se
nō sit corpori p̄iugibilis aut applicabilis
¶ Quare ēēt etiā ista nobilitas atq̄ sublimi-
tas virtutis intellectuē apud aīas illas nō
ēēt influētia vite corporalis ex illa p̄ se. ¶ Qua-
re imp̄tinenter illā ponunt q̄ntum ad in-
fluētia vite immortalis. ¶ Mōis igit̄ om-
nibus necesse est vitā corporū humanorū
tanq̄ naturalem redundātia naturaliter
¶ N̄ideo naturali fontis suo naturalis aut̄
fons vite corporalis humane aīa humana
est absq̄ vlla dubitatione ¶ Quare natura-

Pars prima de vniuerso.

liter sicut ipsa anima perpetue copiositate est ac redundante. Sic ipsum corpus humanum naturaliter perpetue receptivum est homini redundantie. Naturaliter igitur vita humani corporis perpetua est et de hoc etiam alibi alias probationes audiuit.

Capitulum de corporibus damnatorum.

Post hec autem reuertar ad corpora damnatorum de quorum resurrectione seu regeneratione non dicitur esse apud te dubitatio cum plures ex hijs rationibus et probationibus quas audiuit super resurrectione seu regeneratione glorificationem hominum sufficiant tibi certitudinem facere de illa. **M**arie autem probationes que sunt a parte iusticie creatoris hoc enim requirit iusticia ipsius ut effectus causis suis. **N**udeant et pene multis meritis. **Q**uapropter sicut duo precesserunt in malis genera meritorum malorum vicium et corporalia et spiritualia ita reddant eis duo genera penarum vicium spiritualia et corporales hoc autem fieri non potest nisi malis et pueris aliabus corpora sua reddantur que redditio non est nisi resurrectio seu resuscitatio ipsorum. **H**abet igitur merito questionem difficilem per scrutabile cum corpora illa damnandorum necesse sit immortalia esse et passibilia sicut paulum declarabo tibi quod iste due dispositiones vicium immortalitas et passibilitas se compadantur in eis. **P**ro igitur quia iam alibi declarata est tibi per vias multas perpetuitas penarum et quam aliter non esset satisfactum iusticie creatoris nisi mali et incorrigibiles hic perpetuo torquerentur in vita futura perpetuitas autem penarum non potest esse in subiecto mortali. **P**rofertim in ea magnitudine et vehementia quam future sunt in quibus eas sustinere non possent villo modorum corpora que non essent immortalitate firmata. **S**i vero passibilia non essent nulle essent penae corporales. **N**am dolores ut videtur. **N**am si dixerit quod quia dolor est solutio primum siue primum ut sit sicut posuerunt aliqui ex philosophis et profertim medici. **P**ro igitur quia iam risum est ad hoc per me in hoc eodem tractatu ubi dixi quia est spiritus ignis qui nec dissoluit corpus nec ledit vllatenus. **T**orquet autem intolerabiliter animam in corpore illo existentem. **S**i enim pene ille corporales eterne quam deficientibus per mortem corporum suorum subiectis pene corporales deficerent et ita non essent perpetue. **R**estat igitur homini corpora in se tabilia esse et incobustibilia. **A**lii questio nem habet utrum ex propria dispositione hoc

habeant an ex preiudicio diuine iusticie sic habent se in primorum hominum corporibus que non propria impassibilitate a sectionibus et diuisionibus immunia erant et libera ante quam peccassent illi primi homines. **S**imiliter ab omni dolore et pena hoc autem erat per ordinem diuine iusticie quo prohibebatur pena culpam precedere. **S**icut et ordo nature non patitur ut effectus causam suam precedat. **S**ic et ptegente diuina iusticia a lectionibus dissolutionum atque diuisionum in ipsis ignibus futurorum tormentorum libera et immunia persistet corpora damnandorum. **I**am autem multis experimenter didicisti ex narrationibus antientium de quauis veritate nephas est dubitare multos in medio ignium homines per bonitatem creatoris illos fuisse seruatos et tamen a lectione corporum suorum quas ab omni dolore tam corporali quam spirituali liberatos. **Q**uia igitur non est maius creatori ab altero duorum saluare vel liberare quam ab ambobus simul quod est admiratio aut incredulitas stultorum de hoc quod saluatis corporibus in medio futurorum ignium et illesis per omnia in ipsis per ignes hominum anime sint torquende. **F**acilius enim in se est non dico quam ad impotentiam creatoris sola corpora seruare quam animas et corpora simul. **N**am si dixerit quod ignes illi infernales incoparabiliter fortiores sunt ignibus seculi istius. **A**lii utique dicunt. **S**i ipsa corpora damnandorum erunt incopabiliter fortiora ad sustinendum ignes hominum quam nostra sunt hic ad sustinendum ignem seculi persistunt quamquam omnipotentie creatoris non sit villo modorum difficile presentis fragilitatis et infirmitatis corpora ignibus supple illis futuris seruare illesa. **A**mplius iam dixi tibi in precedentibus et pelle animalis quod dicitur salamandra et pluma. **Q**rundam autem in igne fortissimo apud nos fuerunt illesas et dicitur etiam quod ibidem purgantur et meliorantur. **A**lii etiam in fornace non tam seruatur quam etiam purgat et melioratur. **S**i igitur ista mirabilia sunt in naturis et virtutibus earum quomodo non magis creatori possibile est et etiam placitum propter adimplerentem iusticie sue seruare corpora perpetuo in medio ignium infernalium a dissolutione combustionem atque consumptionem. **E**t si talis ignis qui corpora non cedat et animas torqueat inuenit in naturis et facturis creatoris in mundo isto quomodo non multo fortius in altero seculo quod totum re fertissimum est numerabilibus creatoris et

ubi iam necessarius est propter executiones
iusticie sue non inuenies. **A**mp. cui ex
regibus magnis et inditis defuerunt vni
us instrumenta penalia ad executionem iu
starum vindictarum in maleficos. Quoties
huiusmodi non deerit regi regum omni
um. Quia igitur talis ignis necessarius est
ad executionem iusticie creatoris in pueros
et incorrigibiles qui sicut alibi didicisti pe
na perpetua est necesse est non solum ignem
huiusmodi futurum esse sed etiam ab eo tem
pore factum esse quo ipsum regnauit dei iu
sticia propter vltimum istum. Quare ab eo tem
pore quo ceperunt esse qui igne huiusmodi digni
essent. Pico etiam quia si factus ab eo tem
pore non fuisset facilius tamen esset crea
tori in iudicio futuro aliquando iusticia ipsius
desisset vel executio vel executionis ces
saret. Turpe namque esset non mediocriter
creatori et omnino non decens gloria ipsius
ut vel defectum instrumentorum huiusmodi vel retar
dationem executionis sue eiusdem iusticia
paciatur. Nec dubium est tibi iam ex aliis quam
pena huiusmodi bonum perpetua sit. Quia
propter necesse est neminem huiusmodi et parcere
eis a consumptione temporum suorum et non
parcere a tormento presentium cum ad hoc tan
tum creatur sit nec est mirabile hoc
cum etiam ignis qui apud nos est impurga
tione metallorum et non parcat ad mixtum eo
rum sordibus parcat aut puris substantiis
ipsorum. De huiusmodi etiam igne iam dixi tibi
quia sepe et corporibus et animabus per stum
tem creatoris peccat ut nec tormentum ani
mabus eorum nec corporibus aliquam lesione
intulerit. Alias etiam didicisti vix in tracta
tu primo sapientialis diuinalisque magisterij
virtutes omnes naturales sic teneri benepla
cito creatoris ut non influant operationes
suas nisi cum creator voluerit et quatenus et
quo voluerit et audiuerit eum tenuisset et
quam et igne ita ut non influerent operati
ones suas que sunt combustiones et influxio
nes et immersiones et hoc legis in finoni
bus autenticis prophetarum hebreorum. Multo
autem plura et maiora in lege et doctrina
christianorum et precipue in narrationibus mira
culorum suorum que sepe consului tibi inspi
cere quam multipliciter adiunxit philosophi
am nobilem et sublimem. Sens autem sar
racenorum ipso legis latore eorum testante non
habere nec habuit miracula et causa tibi no
ta est ex aliis que de lege gentis illius per
me didicisti.

Nys igitur ita se habentibus conueniens
est post hoc declarare tibi gloriam
corporum glorificandorum et hoc fa
ciam et ratione et partibus suis. Pico igitur
quia gloria secundum intentionem et doctrinam christi
anorum apostolorum quod solos de ea secundum est alijs
etiam gentibus nullatenus innotuisse videtur
in qua gloria statum seu dispositio omnium sta
tui nature in creatoris longe super eminens
et totus mirabilis. In corporibus autem spiri
tuali similitudine multa primus sicut au
diuisti in precedentibus quod propter hanc causam
in lege et doctrina christianorum spiritualia dicta
sunt corpora huiusmodi primum quidem propter
subtilitatem substantie ipsorum deinde propter
velocitatem siue agilitatem qua pari facili
tate se transferunt habentes eas si volue
rint quod spirituales substantie a cogitatu et cogi
tatum. De hoc tamen aliquid audies in se
quentibus. Tercio propter incomsumptibili
tatem atque stabilitatem substantie sue per quam
prohibentur indigere nutrimento. Quarto
quoniam in palpabilia et inuisibilia sunt et in
sensibilia omnino sensibus nostris putantur
in statu miserie istius nisi seipsi glorificent
homines modo quem ipsi norunt vel cogni
turi sunt se ad hoc accommodauerint et ad
aptauerint hoc enim quibusdam dei electis atque
dilectis etiam in ista miseria diuino mune
re concessum est vix ut nec viderent nec sen
tirentur nisi cum vellet. Sicut legitur in nar
rationibus miraculorum gentis christianorum et in
operibus magorum tam naturalium quam ma
leficorum de rebus huiusmodi multa inueniuntur.
Tu etiam vides in sole quod visui nostro per nu
bem interposita coaptatur ita ut melius in
dicent homines se videre illum quam de tecto
ad nudum fulgore suo. Quoniam si gloria
ficati homines apostolorum non euidens aut aliter sen
tirentur merito dubitari posset an ipsi ful
gorem suum si visibilis nostris temperarent ut
hoc solum sui fulgoris in oculos nostros in
flueret quod ipsi oculi pati possent. An noua
virtute ad hoc nostri visus et oculi iuuaretur
et forsitan ita est in spiritualibus visionibus
que sunt prophetice reuelationes et apparitio
nes quod nostris visus interiores id est nostre
virtutes intellective nouo adiutorio eleuantur
propter ut talia valeant iterueniri. Interdum
autem velaminibus signorum et figurarum reuer
sum fulgur eis et claritas temperat. De hoc
autem perscrutatus in gram in sequentibus
si deus voluerit. Interdum autem verisimile
valde est homines glorificatos siue glori
propter

Partis prima de vniuerso.

ficandis eousq; habere corpora sua in pace
vt ⁊ qualitates ⁊ quantitates suas p bene
placito suo habeant ostendere ⁊ exhibere
quibus voluerint ⁊ quō voluerint et quā
do et hmoi rei exempla multa inuenies
in p̄nominatis libris de miraculis xp̄ia-
norum. Quarta vero causa ppter quam
spiritualia dicuntur est ista potestas atq;
libertas apparitionis qua apparent quā
do volunt et quibus volunt et quomodo
volunt quēadmodū spirituales substan-
tie de qbus multa legunt tam in lege he-
breorum q̄ in lege xp̄ianorū. Vides igit̄
ga ista q̄tuo: longe valde sunt a quantū
libet sublima nobilitate nature. Sic se h̄
de immortalitate atq; impassibilitate cor-
porum hmoi videlicet q̄ longe pstantio-
res dispositiones sunt atq; sublimiores di-
sp̄siones aliorū corporum animatorū
tam mundi huiusmōi sublimaris q̄ etiā
superioris mundi corporei qm si ponant
celi ⁊ stelle animalia quēadmodū visum
est platonī et aristoteli atq; sequacib; eo-
rum nec immortalitas nec impassibilitas
similis est illis. Et de impassibilitate qui-
dem manifestū est. Dicit em̄ forsitan pas-
sibilia non sint a contrariis quia contra-
ria non habent vt hmoi phylosophi po-
suerūt tamē q̄ indiuisibilia ⁊ inseparabilia
atq; impenetrabilia sint non ē verissimile.
Scito autē q̄ omnes res create seu facte
naturaliter receptibiles sunt melioris sta-
tus atq; nobilitatis et p̄fectionis excellen-
tioris q̄ naturaliter habeat Creator vero
solus additionē non recipit et hoc est qm
nobilitas ⁊ p̄fectio ipsius in vltimitate su-
pereminente et altitudinis ē per omnem
modum. Q̄ si dixerit quia stelle celi ⁊ lu-
minaria non recipiunt additionē neq;
meliorationē. Verum vtiq; dicit si intelli-
gat a natura vel naturaliter. Natura em̄
non potest addere aliquid naturalib; p-
fectionibus iporū. Scire tamē debes q̄
sapientes doctorū xp̄ianorum docuerunt
⁊ sc̄pserunt in tractatibus suis ⁊ pphete-
is attestari videntur exp̄se quia meliora-
tionem recipient ⁊ nobilem valde reno-
uationē in renouatiōe seu regeneratione
hominū et causam hmoi audies p me in
sequentibus quēadmodū igitur vides in
hīs partibus glorie corporū q̄ longe pre-
cellunt naturalibus p̄fectionibus iporū.
Sic ymaginari et scire te oportet de glo-
ria animarū humanarū.

Merito vō inuestigandū est de ip̄is
sensib; humanis in quo statu q̄-
busue dispositionibus futuri sint
glorificatis animab; humanis atq; corpo-
ribus. Dico igit̄ quia glorificandi homines
totaliter glorificabunt. Si em̄ oculi non
glorificarent s; remaneret in ista miseria
et passibilitate possent cecutire vel penitē-
excecari. Sic ⁊ possent surdescere hoīes
glorificati. Similr ⁊ sensum tactus cōtin-
gere possent obstupescere vel extinguir ita
non esset vera ac pura illa felicitas que tā-
tā haberet partem miserie. **A**mp. non
se viderent inuicē glorificati hoīes p̄hibē-
te hoc subtilitate corp̄m iporū quomā q̄
nec aer nec ignis elementū visibilis est hic
oculis humanis. ppter subtilitatem sub-
stantie vtriusq; quāto fortius igit̄ illa corpora
glorificata non eēt ibi visibilia oculis hu-
manis in ista imp̄fectione p̄manentibus.
Amp. si electi dei atq; dilecti tunc fulge-
būt sicut sol iuxta p̄missionē pphetarū ⁊
vtriusq; dictarū legū. s. hebreorū ⁊ xp̄ianorū
non potuerūt homines glorificati se inuicē
intueri absq; lesione visuū suorū. Si
cut neq; modo solē. **A**mp. manifestū
est tibi quia sola vigilia deficit visus hu-
manus aut igit̄ erit somnus id ē dormitio
ac cōtinuitate vigiliarū necesse erit caliga-
re oculis hominū glorificatorū ⁊ tandem
obtenebrari oīno. Q̄ si fuerit ibi dormi-
tio erit ibi lassitudo ⁊ fatigatio nō erit igit̄
v̄a felicitas. Necesse igit̄ ē oculos hominū
glorificatorū glorificatos eē virtus vero vi-
sibilis p̄fectio ē oculorū. Quare nec ē vir-
tutem visibilem in omnib; glorificandis ho-
minibus glorificandā esse que igit̄ erit glo-
ria illius si p̄eam non vident hoīes tunc
equē longe vt ppe ⁊ equaliter remota vt
p̄p̄nqua. **A**mplius. si nō omnia cor-
pora eēt visuī glorificato p̄nqua possent ha-
bere impedimentū v̄tus visibilis in ope-
rationibus suis retardatiōes multas atq;
difficultates. Quare non eēt elongata in
vltimitate elongationis a miseria quā h̄
hic. Non eēt igit̄ dispositio eius aut stat⁹
aut dispositio glorie. Q̄ si dixerit quia re-
tardationes hmoi ⁊ impedimenta mira-
facilitate declinabit hoc est longe maior
q̄ possit hic declinare. Dico in hoc quia
qui sic dicit glorie virtutis visibilis contra-
dicit et remouet ab ea gloriam futuram.
S; reuera potuit ei lōge minore miseria
quā sic ea in qua nunc est hic. Qm igit̄

dedarati est tibi per hoc et alia que p̄cel-
serit homines glorificados totaliter glo-
rificandos esse hoc que ita glorificandos
ut nulla eorū pars remaneat in miseria.

Amp. qm̄ ipse anime humane q̄ glori-
ficade sunt totaliter glorificade sunt hoc
est fm̄ omnes vires suas necessarie glori-
ficandi sunt oculi hominū et aures et vir-
tutes animarū scz visibiles audibiles et ce-
tere exteriores non solū interiores et iam
audiuisti causam in hoc. Apparet igit̄ ex
his quāto p̄stantior atq; sublimior et visus
glorificat̄ visu adhuc existente in ista mi-
seria et obnoxio tot et tantis passionibus
ac lesionibus.

Questionē autem habere videtur
difficile explicabile; quis modus
vel videndi vel audiendi vel aliter
sentiendi erit tunc hominib; glorificatis.
Si enim p̄ passionē et immutatioēs or-
ganorū sensibilium. In huiusmodi autem
actionibus et passionib; p̄pinq̄uitas et re-
motio sensibilium euident̄ p̄stant imp̄-
dimentū vel adiuuant sensibilium em̄ que
p̄pinq̄uora sunt organīs sensui fortio-
res immutatioēs operantur in eis et vehe-
mentiores imp̄ssiones influunt et huic q̄
magis sentiendi se faciunt remotiora et eo
trano se habent. **Q**uod si dixerit quis q̄a or-
gana sensuum adeo erunt purgata tunc
adeo; facile immutabilia ut in quantā
eunq; remotione a suis sensibilib; immu-
letur necesse habet dicere ut ex appropin-
quatione sensibilium augeant immuta-
tiones huiusmodi et p̄pter hoc tandem in-
ualescant in lesionem ip̄orum sensuum et
becant in conuenientia que remouē tibi
in precedentibus a sensibus glorificatis.
Dico igit̄ quia facile est creatori ap̄d quez
nullo modo ē difficultas. Sic moderari
et mensurare immutationes istas ut nec
appropinquatioē crescant nec remotione
sensibilium minuant̄. Sicut em̄ multoci-
ens tenuit virtutem igit̄ ut omnino nō
combureret nec aliquatenus lederet com-
busibile in quo erat. Sicut modo vides
sepissime laxatum ardore ignis ut influat
combustione sup̄ ligna arida. Sic in be-
neplacito ipsius omni modo positum est
ut laxet virtutes sensibilium et resurgat mē-
sura qua voluerit ad faciendas immuta-
tiones in organīs sensuum elongatione
et appropinquatioē eorū nec addente ali-
quid nec minuente. Hoc autem dico si be-

neplacitum eius est ut iste sit modus sen-
tiendi. **S**i cui autē videatur quia mensu-
ra huiusmodi erit in diminutioē sensuum
quantum ad operatioēs ip̄orum p̄pter
hoc quoniam maiores immutatioēs hoc
est excedentes mensurā huiusmodi errat
indubitanter nec attendit etiā ea que ma-
nifeste accidunt hic in naturis. **Q**uidam
em̄ homines non vidēt subtilia nisi mul-
ta appropinquatioē eorū ad oculos su-
os et quibusdam necessaria est elongatio
eorū ab oculis suis et adiunat̄ visus eo-
rum per illam. In lapidebo qui dyamas
dicitur quāntūcūq; puus sit distincte ta-
men vident̄ ibi forme multe sil. **Q**uod ergo
mirum si modica immutatioē etiam cla-
rissime ac distinctissime videbuntur visi-
bilia in futura felicitate.

Quod si quis autē dixerit quia sicut tota
potencialitas virium animarum
humanarū exhibet et perpetuo ma-
nebit in futura gloria in vltimitate sue p̄-
fectionis et actualitatis. Sic et vires exte-
riores quib; opantur anime humane p̄
corpora liberabūtur tunc a malo poten-
cialitatis et erunt in vltimitate p̄fectionū
suarum et in vltimitate actualitatū suarū
hoc autē est dicere quia vis intellectiua in
statu glorie future erit speculum in effectu
omniū intelligibilium et erit speculū in-
telligibile hoc est exemplū in effectu vni-
uersitat̄ intelligibilis. Sic vnaqueq; vis
sensibilis erit speculum in effectu omniū
suorum sensibilium et p̄pter hoc non in-
digebūt organa sensui vel vires sensibi-
les immutatioibus nouis quēadmodū
nec vis intellectiua tunc quia dico q̄a ser-
mo iste non est improbabilis gloriam fu-
turam intelligentibus. **C**ausa autē in hoc
est quoniam omnis imperfectio reuera et
omnis obnoxietas ad miseriam tollēda
est per gloriam futurā. **Q**uod si passionibus
istis et immutatioibus obnoxie essent vi-
res predictę multe imp̄fectiones remane-
rent apud eas ex quibus vna est quia nō
omnia visibilia viderent glorificati homi-
nes simul et non viderēt ea que essent p̄
eos sed tantum ea que essent ante. quare
viderent particulatim vnū post aliud si-
cut et modo. **A**mplius. iocunditas seu
delectatio que tunc erit ex visu esset frustra-
tim atq; particulatim et non esset tota si-
mul. **A**mplius. deperiret particulatim si
cui et generaret quoniam cum desinerent vi-

Cursus prima de vniuerso.

deri quedam visibilia periret delectatio que foret ex visione eorum. Non congruit autē gaudijs nullomodo q̄ alia eorum pereat vel aliquid ex aliquo eorum. Congruit igitur iste sermo vt dixi glorie atq; perfectioni viriū predictarū. Querat autem fortassis aliquis de virtute gustabili et virtute tangibili et etiam odorabili. Si qua erit earū operatio vel vsus in futura gloria et reuera non est tibi dubitandū quia vires ille non recedent ab animab; hūanīs. Sed operatio virtus gustabilis que gustatio sine comestio est cum non sit necessaria nisi ppter nutrimentū et restaurationē corpis non erit ibi necessaria. Sicut neq; operatio virtutis generatiue que generatio est. liberabuntur autē iste vires a miserijs in quib; modo sunt. Tu enim vides qualiter hic affligitur virtus gustabilis fame et siti malisq; saporibus. Ne vi etiam generatiua notū est tibi que tormēta patiatur hic ab ardoribus concupiscentiarum et libidinibus ab hīs igitur erit libera tunc et immunis et erit decor eius et gloria castitas in violabilis. Sic non est tibi dubitandum quin ornatur tunc et glorificetur virtus gustabilis sobrietate et abstinentie que illi glorie congruat si phas est eas sic nominari. Non em̄ sobrietas aut abstinentia aut min; virtutes sunt aut minus arma animarū humanarū in pace spiritali q̄ in bello et hoc est qm̄ non solum arma sunt sed etiam ornāmēta et pulchritudines animarū mirabiles ac desiderabiles. In eo igitur q̄ virtutes q̄ ornāmēta q̄ pulchritudines animarū eius manifesti sunt in statu beatitudinis illius animas em̄ fortificant vt virtutes ornant eas et decorant vt ornāmēta et pulchritudines. Merum qm̄ par illa bella non habet nec ad illam attingere bella possibile est vilo modo in eo q̄ arma nullus est vsus earum hoc est dicere nullus est vsus protectionis earū nullus vsus impugnationis hī enim sunt duo vsus armorum in eo q̄ arma sunt.

Ruertar autē paululum ad ea que precefferunt et dicam quia reuera res felicitatis illius et glorie ppter elongationē suam a consuetudine nostra et a rebus seculi istius non est facile vt inueniantur per vias probationis ad certum et liquidum per singula. Sed indubitan

ter verum est q̄ felicitas illa nullam fecit paciatur miseriam in glorificari nullā imperfectionē que dedecet aut non deceat homines glorie illius. Num autē vires sensibiles sic perficiende sint quēmadmodum audiuiſti an alio modo creatori et q̄bus reuelare noluit noto nobis autē ad huc innoto cū ex sermonibus pphetarū vel alijs sermonibus autenticis pspicius non sit non facile afirmandū est. Si quis autem dixerit quia sicut nihil corruptibile habet vita illa glorie ita nihil habet enī corruptens vel corruptiū verisimile pculdubio dicit. Scio enī multas et maxime in rebus diuinis ad modicū exercitatos non facile posse videre q̄ omnia visibilia simul videantur in effectu visione lucida et distincta. Similiter et q̄ omnes armonie omnesq; concent; delectabiles ac tualiter simul audiant et sub distinctione clarissima non minus eis incredibile videtur. Tu vō audiuiſti quid rationis habeat. In eternū igitur causa exercitatiois ista teneas donec per me vel per alius acquiratur tibi certitudo rerum huiusmodi. Non em̄ parum habet admiratiois aut questionis an armonias habeat et concentus delectabiles vita glorie illius et tu scis quid senserit Aristoteles de sonis et generatione ipsorum quāq; autē plato posuit erit armonias in celis mobilibus. In celo tamen immobili ponende non sunt. fin ipsum ppter motum enim ipsorū posuit in celis armonia. Tu autē iam audis sermones hominū de cantibus angelorū. Audis etiam sermones pphetarū et maxime pphetias christianorū de hīs et reuelationes que apud eos sunt de quibus iam sepe dictus est tibi per me quia valde vtile ē videre eas et sepe inspicere. Hic enī q̄stionē q̄ future sint ibi armonie et voces hominū vtrū vniuoce vocibus q̄s hēmus hic et vtrū pueniat eis ratio quā posuit. Arist. vocis q̄ est dicere an sint vniuoce voces ille vocibus nostris. Generaliter ergo scito quia delectationes sensibiles hoc est p sensus quecunq; erunt ibi non erunt sensibiles per modum quo hic q̄ est dicere quoniam non stabunt anime nostre in rebus sensibilibus neq; herebunt eis p delectationes istas. Sed magis erunt ei vite ad bonitatem pulchritudinē atq; suauitatem creatoris omnes bonitates pulchritudines atq; suauitates creaturarū. Tunc

enim iuxta sermones sapientium et san-
ctorum creatore omnes glorificatis homi-
nibus intuentibus et sentientibus eas ma-
nifeste apparebunt vestigia vie intus et si-
gna creatoris ducentes ad ipsum et osten-
dentes ipsum et hic est error quo gens sarra-
cenorum involuta est miserabiliter et se-
ducta quoniam sic se credunt esse delecta-
dos in rebus sensibilibus et per sensum de-
lectabilibus sicut delectari se sentiunt hic
Lum indubitanter res sensibiles et per sen-
sum delectabiles non delineant tunc ani-
mas glorificatas hominum quin potius du-
cant eas et transferant in creatorem et per
hoc quod maxime delectabit homines
glorificatos in creatoris erit ipse creator et
forsitan quod proprie ac per se quemadmodum
inuestigis et alijs signis cum sint delecta-
bilia per ea solummodo quorum vestigia
vel signa sunt illa proprie et per se delectant
quorum signa vel vestigia sunt forsitan
non est delectatio veri nominis aut vere
rationis quam gens saracenorum somniat
aut quod inebriantur et captiuantur anime stul-
torum hoc autem tibi manifestum cum
rationes seu distinctiones delectationis
consideraueris. Delectatio enim est apprehen-
sio ut ait quidam ex philosophis virtuti
apprehendenti. Perfectius autem diffinitur
delectatio coniunctio conueniens pueni-
entis cum conueniente. Nam autem alibi di-
disti per me quia coniunctiones anima-
rum nostrarum cum sensibilibus delectabi-
libus in ista miseria neque naturales sunt
neque conuenientes cum sint abusive et adul-
terie hoc autem est quoniam sicut amor pro-
pter se ab animabus nostris non debetur
nisi creatori. Sic delectatio debet esse eis-
dem per se aut propter se nisi in illo aut per
illum. Et cum ymaginatus fueris animas
ex omnibus modis suis bene dispositam
atque perfectam inuenies hoc euidenter quod
omnia delectabilia vite sunt ei ad creato-
rem et nullus finis et propter hoc in nullo
eorum stat hoc enim reputat abusione finem
habere viam vel viam habere finem. Simi-
liter et adulterium cum amorem suum et
amplexus suos spirituales per se atque fina-
liter sciat se non debere nisi creatori que
etiam omnis anima erudita non dubitat
esse sponsus suum secundum id totum quod est in
ea est nobile atque sublime. Hoc autem est
totum quod preceit brutalibus animabus
hoc est tres vires superiores nobiles ipsi

anime rationalis et de hoc plura per me
in alijs tractatibus didicisti et quia philo-
sophi multi in hoc leniter errauerunt po-
nentes naturales et veras esse delectatio-
nes istas abusiones et adulteria.

Nunc autem reuertar ad id a quo tam
longe digressus sum et dicam quia
gloria animarum humanarum qua-
tum ad exteriores siue inferiores simuly
res suas siue sit per modum illum perfectio-
nis quo omnia visibilia delectabiliter vi-
deant per modum quo dixi videlicet ut ve-
stigia creatoris ut vias ad ipsum ut signa et
nuntius ipsius et ut refulgentia quando bo-
nitatis pulchritudinis et suauitatis ipsius
siue sit per modum alium congruentem be-
atitudini illi future qui nec impedimentum
habeat nec retardationem nec difficultatem
vllam nec periculum a lesionibus vni illa-
rum aut organorum suorum hoc enim con-
gruit felicitati illi videlicet ut ad ipsam non
attingat lesio vel corruptio vllum modorum
non video errorem vtrilibet dicatur nec
adhuc manifesta est certitudo in altero isto-
rum vel sermonibus autenticis ut predixi
nec probationibus. Meruntamen primum isto-
rum duorum magis philosophice est et
magis congruens perfectioni illi future. Se-
cundum autem minus eruditus credibilis
sed vtrum duorum verum sit propter nouita-
tem diffinire supersedeo. Tu igitur ex hijs
que audiisti ymaginare et considerare ve-
ritatem future glorie tam in corporibus quam
in animabus et reminiscere quia quatuor tu
ibi posita sunt in precedentibus velut partes
quatuor glorie future corporum. Propositio
scilicet siue agilitas impassibilitas sublimitas
cui non obstat soliditas aut duricia cor-
porum aliorum deinde claritas que vtrum
sit vniuersa claritatibus mundi istius ma-
gis est disputabile quam perspicuum. Non
est autem propositum meum hic stabilire que
expresse non continentur in sermonibus
autenticis aut que expresse in eis declara-
ri euidenter non possint. Proposita etiam sunt
tibi quatuor cause propter quas spiritualia
dicuntur corpora glorificata et hoc est quoniam
per illas multa similitudine spirituali na-
ture appropinquat. Proposui etiam tibi per
mibi possibile fuit quater et quibus oculis
visibilia futura sint ex quo apparere tibi
debet qualiter etiam tangibilia seu palpa-
bilia et quibus seu qualibus tactibus. De

Pars prima de vniuerso.

modulationibus autem et armonijs quales ibi future sint. **M**anifestum est indubitanter quia spirituales ibi erunt quales autem ipse sint et quales future referuo tractatum de substantijs spiritualibus qui sequetur istum. **D**e corporalibus autem modulationibus et gestulationibus et de choris siue choreis quas ibi futuras multi credunt determinandum est ex alijs et per alia quoniam perculdubio ante ea perscrutandum est an possibile sit ibi fore motum corporalem. Si enim non est possibile ibi esse motum impossibile est ibi esse cautiones aut gestulationes. Cum gestulationes euidenter motus sint modulationes autem corporales non videntur nisi per motum posse fieri villo modo. **H**anc igitur questionem videlicet an motum possibile sit ibi esse persequar in sequentibus primiti aliquibus dictis de natura seu dispositione corporum eorum quod damnandi sunt et de corporibus paruulorum qui absque remedio originalis corruptionis et immundicie decesserunt. **D**ico igitur quia corpora damnatorum immortalia erunt vt iam audiisti alioquin non essent fustigabilia cruciatibus perpetuis. **A**mp. nutrimento non indigebunt cum in consumptibilia futura sint. Si enim locum haberet apud ea consumptio nutrimento restaurabilis essent necessario mortalia et hoc est quoniam continuo defectu seu consumptione tandem necessario morerentur. **S**i dixerit quis quia ista duo sunt partes corporum glorificationem tu vides ex hijs que dicta sunt. quoniam ista consumptibilitas non excludit miseriam. ymo est in extrema miseria et verissimile est etiam quod non excludat miseriam fame et sitis quoniam iustissimum est vt quemadmodum peccauerunt virtute gustabili per eandem torqueantur et quemadmodum peccauerunt in glorie ciborum et in gurgitatione potuum fame et siti contrarijs crucientur. **V**erumtamen possibile est omnipotenti creatori igne illo de quo supra mentionem feci tibi eos in faucibus et linguis sufficienter punire. **D**e agilitate vero vel mobilitate huiusmodi corporum non aliud apparet ad presens nisi quod non est ibi necessaria quantum ad diuinam iusticiam quoniam magis decet corpora hominum hominum detineri grauata et illigata supplicijs quam illa agilitate quam audiisti superius ad loca varia euagari presertim cum de carcere infernali eis cure nec liceat neque etiam con-

ueniat. **D**e coloribus vero eorum verissimile est vt tales quod congruat deformitati animarum eorum videlicet thetri et aspectu horribiles vt quemadmodum imitantur per ueritatem malignos spiritus et homines horribiles. **S**ic et eos penali deformitate et aspectu horifico imitentur.

De corporibus vero paruulorum quos prenominaui tibi multas habeo questiones quas nusquam credo determinatas vel etiam propositas. **P**rima est vix in eis dispositionibus resurrectionis sint in quibus ex hac vita decesserunt. **V**idelicet illa infirmitate seu debilitate in qua erant quando decesserunt in illa desipientia quoniam nec loqui poterant nec intelligere quicquam aut si forte corpora eorum cum sint immortalia futura erunt et impassibilia et hoc idem debet esse tibi clarum ex hijs que precesserunt quia nulla pena actuali punibilia erunt sicut nulla culpa actuali tenebantur dum hic viuerent hoc autem ita est cogitare iusticie creatoris que non permittit alii quem actualiter puniri et actualiter non peccauit. **S**i enim in desipientia et parilitate in qua erant incurabulis ubi decesserunt permanerent multa inconuenientia sequerentur. **P**rimo quidem quoniam vita eorum oculo videret et omnino inutilis. **D**einde nisi immortalitate firmes villo modo durabilis. **T**ercio vtus tam spiritualis quam corporalis esset omni perfectione naturali paruulorum in eis propter hoc et alia verissimilius est in ea perfectione naturali secundum cursu miserie istius et in virili etate hoc est imperfectio ne virilis etatis quam adepturi erant si tamen viuerent et hoc eis prestabitur diuine largitatis beneficentia vt sic impleatur decore et perfectio humani generis quantum diuina iusticia patitur. **N**ec est mirabile si perfectio quam largitur erat eis creator propter successus etatum et temporum si eousque viuerent ipso resurrectionis momento eisdem largiatur et ita requirit ipsa materia paruulorum vt defectus adiumentorum nature diuina bonitas suppleat et quod naturalibus nutrimentis acceptura erat natura hoc vtus creatoris illis deficientibus largiatur. **S**imiliter et de perfectionibus atque perfectionibus animarum vt eis in resurrectione tribuantur quas si usque ad virilem etatem viuerent obtinerent. **V**erbi gratia naturalis prudentia et similes perfectiones quas virilis etas habere naturaliter consuevit. **S**i quis autem que-

rat de artificijs et magisterijs dignitatibus et potestatibus que omnia forsitan obtinissent in vita ista si in ea tanto tpe permansissent. **R**nde duobus modis. **P**rimum quia non est certum quia aliquis earum ex huiusmodi artificijs seu artibus magisterijs aut dignitatibus obtineret etiam si tamdiu in vita ista permansisset et hoc vti quod tunc certum erit quoniam manifestum erit tunc diuinam prouidentiam aliter de hominibus ordinasse. **S**ecundo respondeo quia magisteria et dignitates et artificia distribuit bonitas creatoris ad communes utilitates hominum quod ex inde apparet quia homines se inuicem indigent propter huiusmodi artificia et officia. **N**uis enim est qui textore et artificio texture non indigeat. **S**i militi fabro et arte et fabricandi. **M**agistratibus autem potestatibus iudicibus ad uocatis et bellatoribus quantum res humane indigeant quis non videat. **P**er hos enim iusticia et pax et sit et seruatur inter homines per quas pacissimum bene est hominibus bene in quibus secundum naturam. **S**icut et contra videlicet bella res et iniusticia res humane perturbant atque confundunt ipsamque vitam humanam destruant propagationem etiam et educationem generis humani multipliciter impediunt sicuti nosti.

Coniam autem multa in hoc capitulo aggregata sunt tibi quedam de beneficentia largitatis creatoris quodam de rectitudine iusticie ipsius. **Q**ueda vero de perfectione et decore status vniuersalis generis humani videlicet quod vltimitas pulchritudinis ipsius est in qua euidenter apparet beneficentia largitatis creatoris et rectitudo iusticie ipsius et perfectiones nature humane put conueniens est bonitati et iusticie creatoris et dictum etiam est tibi quod genus humanum est in istis dispositionibus put decet magnificentiam et gloriam creatoris et hic est status eius optimus atque pulcherrimus. **S**potre sapientie et bonitati eius conuenientissimus et per hoc clamat tibi resurrectio mortuorum tam maiorum quam bonorum tam paruulorum quam magnorum. **A**ut erit de cetero ex hijs studio se ac diligenter considerare an per hoc omnia sufficienter declarata sit tibi renouatio vniuersi corporis futura in ea parte sua que genus humanum vocatur siue vniuersitas hominum et siquidem acquisita est tibi certitudo huiusmodi renouationis per hoc

et destructi errores contrarii gratie tibi et mihi agende sunt bonorum omnium largitori. **A**lioquin saltem vie tibi multe a parte sunt et inicia tradita per me quibus et perscrutatus inuestigare et facilius inuenire super rebus a consuetudine nostra tam longe distantibus poteris veritate. **E**go vero put distractiones occupationum permiserunt secundum possibilitatem meam considero tu curauit satis facere in hac parte et certum est mihi quia exercitatus in rebus diuinis atque philosophicis et veritatis salutiferis amatoribus sufficiunt que audisti. **N**on sequenter igitur persequar alias que restant de questionibus que circa hec sunt. **Q**uarum prima est de reliqua parte vniuersi corporis an et ipsa renouatione vel meliorationem receptura sit. **S**cito igitur quia sermones prophetarum hebreorum hoc vident innuere prophetie vero christianorum expresse hoc testantur. **V**idi inquit vnus ex prophetis eorum celum nouum et terram nouam. **P**rimum enim celum et terra abiit. **I**n ipsa lege vero doctrina christianorum multa de hoc clara testimonia de ista renouatione poteris inuenire. **Q**uod si quis dicat quia celum et terra incorruptibilia sunt et immutabilia. **R**espondendum est ei quia nihil habet omnia hec nisi quod acceperunt ex solo beneplacito creatoris nec stant nec permanent nisi eo conseruante et retinente. **Q**ueda modum ipse etiam plato testatus est dicens ex persona creatoris loquentis ad eos et dicentis natura quod dem hos dissolubiles me autem sic nolente indissolubiles. **N**ulla igitur necessitate nec prophetica est omnipotens voluntas creatoris a renouatione et melioratione celorum et celestium corporum. **T**am autem testificati sunt prophete quia et terris et fluminibus et vegetabilibus atque animalibus et melius et deterius fuit propter homines. **C**ertum etiam factum est hoc experientia multiplici quia et celi non dabant pluuiam neque rorem aliquando propter malitiam hominum et sicut dixit propheta hebreorum terram fructiferam dedit in salsuginem a malicia inhabitantium in ea. **A**ndiuit etiam famosissimas subuersiones ciuitatum quoniam et totius regionis illius exterminium et qualiter cum esset ante sicut paradysus dei facta est postmodum vastitas horribilis. **N**ote et sunt tibi plage egypti antiquae quibus percussa est a creatore et in fluminibus conuersione. **E**t san-

¶ Pars prima de vniuerso.

guinem et in terra vastatione locustarum
et in aere tenebris palpabilibus. Sic et eco-
trario iuxta testimonia prophetarum terram
siue aqua credit creator in exitu aquarum
et fertilitate terris et vegetabilibus dedit
multotiens et reddidit. Si igitur propter pau-
cos electos et dilectos suos et breuem habi-
tationem eorum super terram beneplacitum fuit
bonitati creatoris sic meliorare et ornare
terram et congrua sibi venustate vestire pro-
pter modicum et paucis temporis seruicium quan-
to fortius propter incomparabiliter plures ele-
ctos suos et dilectos et incomparabiliter meli-
ores quam esse possent hic erit beneplacitum
eiusdem decorare celos et stellas et lumina-
ria que ab initio mundi seruiuerunt eis et tam
multiplicibus seruiciis. **¶** Amplius si benepla-
citum fuit creatoris declarare habitatio-
nem electorum suorum tam breuem tanquam mo-
dici temporis in terra quanto fortius deco-
rabitur celum propter inhabitationem eorum
perhennem. **¶** Amplius si verum est iuxta testi-
monia prophetarum quod cetum electorum habe-
at creator tanquam sponsam suam spiritualement
Nemo autem regum vel etiam inferiorum ho-
minum est qui domum suam non pararet et ex-
ornet quoniam creator sponsam hominum in effu-
biliter amplius sibi dilectam introducturus
in palatium illud preclarum atque magnificum
et in thalamum illud secretissimum incogita-
bilis felicitatis introducturus non predeco-
rabit et preornabit preter solitum decorem.
¶ Amplius quis regum coronatione vnius si-
lii sui non pararet et ornaret atque decoraret pa-
ladium suum nouo decore et ornatu. Quan-
to fortius igitur creator innumerabiles filios
adoptionis et gratie sue coronaturos pala-
cium illud nobilissimum ac preclarum in quo
cum eo regnaturi sunt et sessuri in gloria fu-
tura nouo decore et ornatu faciet solito spe-
ciosissimus propter honorem et gloriam ipso-
rum et suam. **¶** Si dixerit quia longe secus est
in natura quam in gratia quia incompatibiliter
plus diligitur filius nature quam filius gratie.
¶ Certum indubitanter dicit quia indubitanter
super omnem compactionem et etiam cogitatum
maioris glorie est et habet apud patrem fi-
lius nature quam filius gratie. **¶** Veruntamen
non est secus in hoc quoniam et coronationis na-
ture et coronationis gratie debetur et sequela
sit decoratio hominum et ornatus palatii. Si
vero dixerit quia tanta est speciositas atque
preclaritas celestis illius palatii ut coronatio
regum huiusmodi maiorem merito non re-

quirat. Dico quia maiorem requirit quan-
tatumque illa sit et hoc est ex congruentia ho-
noris et glorie coronantis. **¶** Decet enim regem
et dominum seculorum ita facere ut dixi et
iudicium huiusmodi est naturale exemplum
quod posui tibi de regibus et inferioribus or-
dinibus. **¶** Non enim otiose aut frustra pin-
git exempla natura exemplum huiusmodi
in manifesto. **¶** Sed obedientia causam quam
dixi auencebion. **¶** Scito in gens quia ma-
nifestum est iudicium occultum. **¶** Amplius
si propter hospites et aduenas sit appara-
tus huiusmodi domorum ut honorifice ac
festiue recipiantur et hoc ab hominibus ex
modica virtute hospitalitatis quid ab il-
lo patrefamilias creatore videlicet cuius
largitas ac liberalitas est in vltimitate per-
fectionis et hoc pro electis atque dilectis.
¶ Amplius cum eos gratia adoptionis
honorauit quo honore in creatura maior
cogitari non potest quo modo honores
minores et compactione istius nullus non
eis impendet. **¶** Vides igitur quoniam recte sen-
serint et docuerint sapientes christianorum
qui celos et stellas atque luminaria re-
munerandos esse dixerunt pro seruicio quod ele-
ctis impenderunt tam illuminando quam tem-
perando et aptando habitationem eorum ter-
renam remunerandos in quibus ob gratiam non
est ob amorem et honorem ipsorum. **¶** Si
dixerit quis quia nobiliores sunt celi stelle
et luminaria quam homines et propter hoc indi-
gnum est ut eis fuierint et ut motus eorum
et alie operationes propter homines fuerint
quod admodum dixit auicenna quia res igno-
biles seu minus nobiles non debent esse
cause rerum nobiliorum. **¶** Dico igitur quia
manifestus est error eorum in hoc. **¶** Vide-
mus enim euidenter quia homines seruiunt
ceteris animalibus ut pastores ouibus ouibus
bus et pastores equorum equis et ita de
alijs et quod magis est artifices omnium artifi-
cium artificijs non solum in fabricando sed
etiam decorando et exornando illa
etiam in conseruando et custodiendo illa
ipsi et reges et principes ceterique rectores at-
que doctores qui vident dominari subdi-
tis suis serui eorum sunt seruientes eis in
officijs a quibus huiusmodi denominationes
habent et ista nomina que audisti
uisti et cetera omnia huiusmodi nomina
sunt officiorum atque seruitutum. **¶** Verum
enim nihil aliud est quam seruus iusticie
et pugnationis pro subditis et propter hoc et

igitur ab eo iusticia quæadmodum a seruo debita opa. **U**nde vsualiter dicunt reddere iusticiam siue iura quæadmodum serui debitas opationes. apparet etiam dubitater tibi per huiusmodi exempla et similia quia non est in conueniens ut res nobiliores seruiant minus nobilibus. **E**t quo manifestum est ubi quæ verus est finis quæ quicquid voluerit maior inter homines fieri necesse habet et omnium seruus de mundo sublimari.

Aquitur autem post hoc ut persequar tibi de modo sublimari quæ status habitur est tunc. **P**roco igitur in primis quia necesse est ea elementa pacem habere inter se et ut non sit amplius pugna et conflictus inter ea. **C**ausa autem in hoc est quia pugna huiusmodi et conflictus non est apud elementa nisi propter generationem generabilium et corruptibilitatem que sunt sub spei lune. **Q**uia igitur cessabit generatio cessabit etiam et corruptio ut iam patefactum est tibi et patefiet tibi per remotionem aliquam que precesserunt. **S**um enim animalia et vegetabilia. **S**ilicet metalla et alia quibus utitur homines in habitatione ista non sunt necessaria nisi propter ipsos translatis autem hominibus in loca phœniti habitacionum suarum cessent utilitates rerum huiusmodi necesse est cessaturam tunc generationem et corruptionem ipsarum. **Q**uod si dixerit quia ignis non potest manere ignis et non punire cum aqua quæque hoc super satisfactum tibi debeatur esse ex precedentibus. **R**eminisci tamen debes qualem olim in egypto ignis in aqua magis ardebat quam extra aquam. **R**eminisci etiam debes eius quod audiisti per me quia philosophi plus attribuerunt naturis causalitatis atque influentie quam veritas habeat. **N**on enim naturas sic dimisit sibi ipsi creator benedixit ut earum virtutes et influentias non omnino in beneplacito suo retinuerit atque posuerit et hoc manifestum est ex miraculis hebreorum antiquis que iam diu est penitus cessauerunt apud eos propter infidelitatem et maliciam eorum. **S**ilicet et ex miraculis christianorum que a tempore incepte legis et religionis eorum incepterunt et adhuc non cessant tibi poterit elucere. **N**ec attendas sermonibus philosophorum in parte ista nec etiam in alijs si quis eruditus esse et absque errore in rebus diuinis nisi quatenus eos concordare inuenerit sermonibus prophetarum et alijs sermonibus autenticis. **M**irabilia enim creatoris que miracula non

minatur aut omnino non credidisse et hec est causa propter quam errauerunt in naturis et earum virtutibus errore quem duxi tibi. **E**t quæ etiam in alios errores plurimos incidit.

Propterea autem quia qui ponit generationem elementorum quatuor factam per motum celorum conservari ea per motum eundem videantur cogi concedere quod cessante motu celorum cesset ex necessitate esse quatuor elementorum. **C**ausa enim conservatiua cessante cessare necesse est esse quod per eam conservabatur. **A**mplius si quatuor elementa non erant nisi propter generabilia que generabantur ex hijs cessante igitur generatione videntur et ipsa cessatura. **A**mplius quod usus vel utilitas virtutum elementarium in statu futuro quod est dicere quis usus caloris aut frigiditatis in statu illo. **A**mplius si terra renouanda est et acceptura decoris et ornatum perpetuum quid fiet de alijs elementis.

Amplius quatuor elementa que sunt partes domus creatoris que totus mundus est. **S**i domus hec renouanda decoranda et ornanda est quomodo in vetustate sua per ista remanebit. **A**t de terra quidem aliqui et sapientibus christianorum dixerunt quod graminibus semper virentibus et floribus in marcescibilibus perpetuisque vernantibus et amenitate instar paradysi terrestres decoranda est et ornanda. **N**ec habet dubitationem apud intelligentes quin ornatus huiusmodi et perpetua conservatio ipsius possibilis sit creatori. **D**e alijs autem elementis nec perspicuum est ex sermonibus autenticis nec metum est nouum aliquid hic ponere sed veterem veritatem quam creator prophetis et prophetarum sequacibus innotuit quantum mihi possibile est astruere. **V**erisimile autem est nubes et nebula pluuias nives et grandines fulgura et tempestates ceterasque huiusmodi impressiones quibus aer deformari videtur cessaturas esse et ipsum aera decorandum esse puritate. **P**er agros vero nec lex nec doctrina aliquis legis quæ status habitare fuit aliquid statuit cui declarationem me intendere oporteat. **Q**uod si quis ornatu aquarum dicat per fœces et alia animalia que generantur in agris et viuunt in eis. **P**roco quia similiter idem potest dicere quod ornatus terre est animalia terrestria et uterque ornatus reuera pulcherrimus atque nobilissimus et nec terra nec aqua potest habere prestantiora. **Q**uia igitur non potest hoc esse nisi alterutro duorum modorum videlicet ut immortalia sint utraque animalia

Partis prima de vniuerso.

terrestria scz & aquatica aut vt cōtinues
impetuum generatio & corruptio. **P**ul-
la autē apparet vtilitas immortalis vite
animalium ea em̄ que ad esum & victum
hominū tantū vtilia sunt p̄ mores vtriq;
vsui deseruiūt ad euectiōes vō & medi-
nas nulla erit vtilitas eoz cum gloriā
dozū hominū corpora nulli onerū vel te-
dio sint eis futura cū labores & lassitudinē
ap̄ eos felicitas illa p̄cul ab eis in acces-
sibiliter faciat. **P**edicine vō nullus loc⁹
ibi ibi eē poterit vbi nec morbi nec vulne-
ra vbi tanta felicitas firmitas vt conforta-
tionē vel meliorationē non recipiat. **C**or-
pora quoq; dānatorū miseria omnino
immedicabili & irremediabili teneantur.
De corporibus vō paruuloz qui actuali-
ter non peccauerūt dum hic viuerent qm̄
immortalitate stabilienda sunt & diuine p-
tectionis impassibilitate nūtienda. Sic
dixi & quali dixi. **M**anifestū est q̄ nul-
lus vsus animalū apud ea locum habe-
bit. **Q**uapropter cōsequens ē q̄ si ppter
vsus & vtilitates hominū solummodo
vel creata vel creanda eēnt hm̄i anima-
lia. **C**onsequēs ē ea nec debere nec posse
esse cū vsus isti & vtilitates cessauerint q̄
vero ppter vsus & vtilitates hominū cre-
ata sunt ipsa natura testificat que homi-
nes omnibus vti docet & suggerit.

Si vō dixerit quis generationē et
corruptionē animalū cōtinuen-
dam esse impetū ne habitatio-
nes iste terrarū scz & aquarū & aeris va-
cūe sint & p̄petua ociositate inutiles. **R**e-
minisci debes eoz que precesserūt in isto
tractatu quoz vnum ē quia necesse est fi-
niri generationē et corruptionem aliasq;
mutatiōes omnes & motus qui in tpe ha-
bent fieri finiri & cessare cum tpe diffini-
tione t̄pis non est tibi relicta dubitatio.
Aliud vero est quia generatio animalū
cessatura est ex necessitate cū eius omnis
vsus & vtilitas cessabit. **N** si quis dixerit
q̄ depurabit aqua. quēadmodū et aer
depurabit inq; ab immūdijs suis que
sunt aliene cōmixtiōes nō im p̄babiliter
dic neq; incredibile est eā esse largitatem
& magnificentia creatoris vt electos suos
atq; dilectos non solū in seip̄s sed etiam
in oibus suis hoc ē quibus in obsequijs
creatoris beneyfi sunt honorificet atq; re-
muneret quēadmodū supra dixi de ipsis
corpibus & corpilib⁹ virtutibus animaz

hoc est quibus opantur per corpora p̄p̄-
hoc igr̄ non immerito sentiunt doctores
xp̄ianoz extendendā esse mercedē siue re-
munerationē largitatis creatoris non so-
lum in seruitores ipsius. **S**ed in ea etiam
qbus bene vtendo eidē laudabiliter ser-
uierunt & ppter hoc in terras & aquas et
aera quasi non frustra neq; inuanū tot &
tāta cōmoda siue seruicia electis & dilectis
dei aer aque et terre impederint qm̄ p̄t
debet largitiōz creatorū magnifica inde re-
munerabunt. **S**i vō dixerit quis q̄ fm̄
hanc rationē & causam extendendā est re-
muneratio siue merces in alia animalia
& etiā in vegetabilia. **R**ūdeo q̄ non sunt
receptibilia remunerationis cum irrefurgi-
biliter mortua sint & irrepabili corrupta.
Si vō dixerit quia resuscitari debent vt
sibi congruente remunerationē recipiant
Pico q̄ nec hoc possibile ē quia nec aq;
nec terre ea capere possent. **E**t iam alias
patefactū est tibi nec possunt nec eē debet
per hennes & multe vie ad declarationem
hm̄i ostense sunt tibi. **P**roinde autem q̄
quēadmodū nō eēt nobis in vegetabilibus
status vniuersi corpe nec etiā status gene-
rabilium & corruptibilium anteq; eēt. **S**ic
multo minus in vestigabilis ē nobis sta-
tus eiusdē futurus post cursum expleti p-
sentē & hoc est q̄ incorpabiliter admirabi-
lio: ē. **I**nvestigabile vero intelligo ad cer-
tum et liquidū. **M**axime cum de ingenio
tuo in talibus nemo aliq; nisi temere as-
firmare possit nisi ea q̄ sermonibus auten-
ticis expressa sunt aut ex hijs euidenter se-
quuntur aut saltē non p̄tradicunt et in asser-
tionibus etiā talium nisi vel necessarijs vel
multū verisimilib⁹ p̄bationibus non est
aliquid affirmandū.

Nec hēcāt reuertar ad inuestigā-
P dum de motu vtrū futurus sit in
statu illo futuro. **P**icam igr̄ in p̄-
mis quia si motus ē ibi futurus necesse ē
ibi futurū eē ip̄us. **A**u aut iam audiuitis
remotionē t̄pis in p̄cedentib⁹ q̄ ex neces-
sitate sequit remotio motus & omnium mu-
tationū que nō habent fieri nisi in tpe.
Amp. si nō p̄t ibi eē motus erūt igr̄
hōies glorificati mobiles & hoc videt esse
nō leuis miseria. **A**mp. san̄ corp⁹ sa-
na mebra & incompabiliter fortiora magis
q̄ expedita q̄ possint eē hic quis p̄hibet
bit moueri. **I**n hoc ergo r̄ndendū videt.
Si q̄s dicere voluerit q̄ mot⁹ nō erit ibi

q: motu nō p̄hibet infirmitas aut debili-
tas corporum. S; ipa dispositio status il-
lius qui erit eternitati similis? que nōn
p̄mittit ibi eē prius et posterius nec p̄tinui-
tatem successuā vllō modoz. Sicut in p̄-
cedentibus didicisti. Adiuuat autē respo-
nsonem istā perfectio status illius p̄ quā
prohibita est omnis indigētia ab illo. At
iam patefactum est tibi in naturalibus q̄
motus elemētoz et omniū animalū alio-
rumq; elemētoz ex indigētia ē seu ca-
rentia. Indigētia autem et carentia per-
fectio status illi omni modo remouit ab
illo. Si dixerit quis quia hoc non h̄z lo-
cum in motibus celoꝝ et celestiu corporū
q̄m per illos non intendit celi vel celestia
corpa p̄solere aliq̄b; indigētiis suis vel ca-
rentiis. S; ipi motus p̄fectiōes sūt q̄s itē
dū nō effugit qn et ipi motus h̄mōi ex ca-
rentia vel indigētia sint cū ipos intēdāt v̄ p̄-
fectiōes et ipis p̄fici querat. p̄fectio em̄ ois
ex indigētia et imp̄fectiōe querit. Si vero
dixerit quia quidā motus sūt velut iocun-
de deambulationes q̄ interdū sūt nō ex
indigētia aliq̄ vel ex necessitate quēadmo-
dum venatorie exercitationes nō ex indi-
gētia tibi sūt a potētib; et magnatib; sed
causa iocūdatiōis t̄m et sic se h̄z in oibus lu-
dis et imodulationib; q̄ causa delectatio-
nis querit et sūt. Pico in hoc q̄ s̄mo iste
ē sermo hoīs nō exercitati i reb; naturali-
bus et etiā nō intelligētis seipm. Indigen-
tia ei et carentia voluptatis idigētia et caren-
tia sūt veri noīs et vere rōnis nec querunt
nisi ab indigētib; illis et carētib; eis et hoc
ex indigētia et carētia obtēre ei nō querūt
s; tantumō dū nō habēt. Quia igr cessan-
tib; indigētia et carētia eam voluptatē q̄
p̄ hec acgrūt cessant hec et durāt h̄mōi vel mor-
gētia et carētia eam durāt h̄mōi vel mor-
vel actiones. Manifestum ē indigētia
et carentia h̄mōi voluptatū causa eē nata-
ralē h̄mōi motuū et actionū causa in q̄ eo-
mō quo carentia vel p̄uationē p̄ncipium
vniū naturalū mobiliū ponit aristoteles
in libro p̄physicoꝝ. Quia igr v̄ p̄dictū ē t̄i
bi p̄uenientissimū ē illi statui h̄re siml oia
delectabilia seu desiderabilia q̄ congruūt
nobilitati et p̄fectiōi felicitatis illi? alioqn
nō tota siml eēt neq; plena cū p̄ticularim
atq; frustratim eēt. Nō ei vere felix aut bea-
tus ē cui aliq̄ p̄s v̄e felicitatis aut beatitu-
dinis deest. Amp. Felicitas ammissibilis
siue p̄ totū siue p̄ p̄tes. imo q̄ v̄e amittere

tur q̄liter felicitas dici posset et de hoc iam
multa audiisti i capitulo de eternitate in
tpe. Nec dubiū ē alicui intelligēti ammissi-
onē etiā p̄t felicitatē p̄t eē miserie magne
q̄ ē amissio totius felicitatis. Amp. Si
deambulatio locū h̄ret ibi nō eēt nisi p̄p̄
obtinēda loca alia ab h̄is in q̄bus p̄m̄z
locati eēt hoīes aut p̄pter vidēdos ami-
cos seu aliq̄ delectabilia loca et alia si q̄
rerētur desererētur p̄ora. et tūc necesse est
v̄t vel eēt equalia nobilitate et iocūdita-
te v̄traq; aut ineq̄lia. Si eq̄lia frustra igr
eēt motus ab h̄is in illa cū nulla meliora-
tio nulla fieret additio felicitatis q̄ obtine-
bat i p̄orib; locis nisi forte q̄s dicat q̄ de-
ambulatio h̄mōi fieret p̄pter tollendū
fastidiū more longioris in eo dē loco. Dic
aut sermo valde erroneus ē cum nulli du-
biū eē possit felicitatē illā nec fastidiū h̄re
posse nec tedū. Si et dixerit loca p̄ora
equalia eē in iocūditate et nobilitate p̄orū
bus. Manifestū ē q̄ acq̄sūdōe posteri-
orū aut augebit aut minuet felicitas illā.
Utrūlibet aut fiat nec erit vera nec p̄fecta
felicitas illa vera quidē nō erit q̄ mutatio-
nes augmētī et diminutiōes et etiā ammis-
sionis saltē in p̄te patit p̄fecta nō erit que
augeri potest. imo augef s̄m hoc. Si dī-
xerit quia deambulationes erūt ibi p̄p̄t vi-
dēdos amicos aut aliq̄ delectabilia q̄ p̄i-
us nō videbant ea igr videre p̄hibebat
vel remotio vel interpositio aliqua quare
remotio ibi et interpositio p̄hibet vel ipe-
dūt delectationes que sunt ex huiusmōi
visitationibus omnes aut delectatiōes q̄
ibi sunt p̄tes sunt felicitatis illius. S; iam
dictum ē tibi q̄a non est vera aut p̄fecta fe-
licitas que v̄l minui p̄t vel impediri siue
in toto vel in p̄tibus et non ē perfecta que
tota simul non ē. hic ergo sermo est statui
eternitatis et statui eternitati sili modo cō-
gruentior et tā sublimia cogitare valētib;
et siliū. Sibi aut soli et eis q̄bus reue-
lare dignat; fuerit refuauit atq; retinuit cre-
atoꝝ sublim; ac b̄ndict; stat; illius claram
ac liquidam certitudinem et hoc insinua-
uit vnus ex nobilissimis p̄phetaz hebre-
orum h̄is v̄bis. Oculis non vidit deus
absq; te que p̄parasti diligētibus te. Et in
leget doctrina xpianoz inuenit s̄mo siliis
Abes aut scire q̄a sermo deambu-
lationis iocūde et visionib; ami-
corum aliozq; delectabiliū s̄mo
est hominū brevis intellectus et pauca ex
Dq

¶ Pars prima de vniuerso

exercitationis in rebus diuinalibus et maxie in rebus mirabilibus que sunt seculi altioris et habitatio gloriose nisi ciuitas illa id est cetus glorificationis hominum collocanda est et mensura perpetuo. **¶** Quod si consideraueris errorem hebreorum atque sarracenorum quibus sperant paradysum deliciarum sensibilem inuenies sermonem istum multum appropinquante errori eorum. **¶** Hoc autem est quod delectatio de ambulationis et visionis delectabilem sensibilem putant isti sentiunt ad carnale et sensibilem pertinet paradysum. **¶** Sicut et sermo de miseria quam somniat eisdem errori primus est. **¶** Si enim impossibilitas mouendi siue motus vel miseria esset vel pars miserie esset creator in parte ista miserum? hoc autem est quod tam longe est creator a possibilitate hominum quam longe est ab omni indigentia et carentia. **¶** Quare manifestum est motum et mouendi possibilitatem in vltimitate elongationis et impossibilitatem prophetica esse a creatore quem admodum omnem carentiam et indigentiam. **¶** Quod si dixerit quod in hominibus que sunt naturaliter voluntarie mobiles miseria est mouendi impossibilitas non effugiet quoniam cogas concedere quod copiositas et plenitudo omnium desiderabilium immunitasque omnium tristabilium sedibilium fastidibilium que sunt due partes totaliter constituentes veram ac plenam felicitatem miseria sit aut miserie pars. **¶** Quia propter ipsam felicitatem erit miseria vel miserie pars. **¶** Quia ei ac plena felicitas motum pati non videtur in statu suo villo modorum sicut neque carentiam aut indigentiam. **¶** Si quis autem dicat quod sanctissimi ac beatissimi angelii visi sunt venisse ad homines et ambulasse hominibus et ducatum eis prebuisse quandoque. **¶** Sicut euidenter legere potes in eorum legibus et doctrinis non ammissio neque imminuto statu felicitatis sue. **¶** Quod quia ad modicum edocti in talibus homines quam non est molestum angelis sanctis neque tediosum villo modorum per beneplacito creatoris secedere ab habitatione glorie sue et descendere ad homines ut eis consulat ut instruatur. **¶** Premonstrat interdum autem et defendat a malis angelis quos dyabolos vocant vel etiam ab hominibus malis. **¶** Interdum etiam ad malos ut eorum ciuitates subuertat et eos etiam perdat et de hoc predicte leges et doctrine multa continent testimonia. **¶** Doctores autem et eruditores in talibus gentis christianorum soli sensisse videtur angelos sanctos atque beatos cum ad hec officia vel misteria descendunt hos

et descendere vel vident vel dicuntur in angelicis et sanctis sermonibus beatitudinis et glorie sue nullum pati penitus detrimentum nec a visione pulchritudinis creatoris aut a fruitione suauitatis illius nullatenus elongari cum quocumque vadant quocumque mittantur presentissimum inueniant vel potius habeant creatorem. **¶** Ego vero dico tibi in hoc quod finis istius ex actissima ac diligentissima perscrutatione determinandi sunt. **¶** Similis questio est vides et de glorificatis hominibus quorum aduentus et apparitiones crebri habent in gente christianorum et iam de hoc in precedentibus aliquod audiisti et alibi plura quod deberet sufficere tibi. **¶** De angelis vero sanctis atque malis an possibilis et an conueniens sit eis mori et quis intellectus esse debeat in sermonibus angelicis et sanctis cum dicunt ibi vel moueri vel deambulare vel volare tentabo tibi satisfacere in tractatu singulari de eis quod sequetur istum si deus voluerit. **¶** De eodem

¶ Alterum autem scito quia non est possibile villo modorum omnipotentie creatoris neque incongruum felicitati et glorie future ut felicitas illa omnes partes suas sit habeat et ut viso glorificato quemadmodum dixi supra omnia visibilia videatur a glorificatis hominibus si hoc ad illam felicitatem pertineat videatur quod non obstat vel punitate vel magnitudine non prohibetur vel impediret hoc distantijs aut interpositionibus. **¶** Si quis vero dixerit quod delectatio quatenusque possit esse in presentibus quasi in vltimitate punitatis erit ad delectationem que erit ex aspectu et visione creatoris et propter hoc si detrahatur omnino vel quatenusque pars eius perinde est ac si nihil ei detraheretur quemadmodum si punctus linee vel corpus detrahatur. **¶** Istud exemplum adiuvat sermonem primum de descensu sanctorum ac beatissimorum angelorum ad homines. **¶** Interpolatio ei brevis felicitatis illius ad totam quam punctus est. **¶** Alius autem sermo sicut sepe dixi tibi quo dicit status felicitatis illius eternitatem sublimius et felicitas illa propter hoc omnes partes suas habere simul sapientie conuenientio et statui illi congruentior. **¶** Ratio autem ad hoc validior est quod si quis ita posuerit necesse haberet ponere prius et posterius in statu illo et propter hoc tempus quod iam vides ex precedentibus demonstratiua destructionis remotum. **¶** Secunda vero sermo quo ponitur angeli sancti atque beati propter misteria et utilitates hominum descendere ad homines et interpolare ad modicum beatitudinem illam videri potest finis impossibile.

pus em̄ h̄m̄i interpolatiōis erit tanq̄ di-
uino beatitudinis diuidēs beatitudinem
ip̄am in duas pres q̄rū altera terminatur
inicio t̄pis altera v̄o sine eius dē nec videt̄
dubiū eē posse apud aliquē intelligētium
omnē interpolationē diuisionē eē duorū
quorū alterū alteri absq̄ medio iungere
nisi interpolatio interueniens prohiberet
Frit igr̄ diuisibilis in pres 7 fm̄ pus et po-
sterius illa felicitas nec solū in ptes duas
s̄ etiā infinitas. Cū possibile sit qualibz p-
te t̄pis descendere 7 mitti angelos sanctos
multos ad homines ppter multa 7 varia
mysteria in multis 7 diuersis t̄pis parti-
bus erequitur 7 adimplēt erūt ex necessi-
tate tot interpolatiōes 7 tante quot 7 q̄n-
te t̄pis ptes h̄m̄i. Sequit̄ etiā ex hoc non
solū diuisibile eē felicitatē h̄m̄i s̄ etiā in
numerabiliter eē diuisam. Cum ab inicio
creationis generis h̄m̄i angelorū mis-
eria innūera 7 innūerabilibz vicibz fuerint
7 adhuc sint et singulorū mysteriorū ex-
plicationes singulas interpolationes atz di-
uisiones in illa felicitate fecerint. Frit igr̄
mirabiliter quasi dilacerata 7 in innume-
rabiles dirupta q̄ntuz ad angelos h̄m̄i
felicitas illa 7 scōm doctrinā xp̄ianorū eti-
am q̄ntū ad omēs sanctos angelos et bea-
tos cū fm̄ illā oēs sint ad ministratorij spi-
ritus missi in mysteriū ppter dei electos
homines 7 dilectos hoc igr̄ causa exorta-
tionis hoc posui in sequenti tractatu studi-
osius p̄scrutandū. At qm̄ q̄si p̄traria sūt felici-
tatis illa et infernalis miseria nō imerito
neq̄ improbabiler in multis s̄it se habe-
rez in multis ab inuicē discrepare dicūtur
Si ei illa ē vera 7 extrema miseria oēs ei-
pres simul eē vidētur. Sicut audiuitis d̄ p-
libz felicitatē oppositē alioqn nō eēt in fi-
ne sue vltimitate sue vt ita dicatur p̄fecti-
oñs ea dē icōnienientia vidētur sequi q̄ su-
pra audiuitis de diuisione 7 laceratiōe felici-
tatis 7 de cōtinuatiōe t̄pis hoc ē de du-
ratiōe ei- p̄petuū. Am̄ nō eēt leue reme-
diū penarū 7 tormentorū trāitus eorū vel
earū 7 multo plus cessatio tormētōz q̄ mi-
tigatio eorū. Quēadmodū igr̄ in illa felici-
tate nulla ē remissio vel diminutio gaudi-
orū. Sicut in inferno nulla ē mitigatio vl̄
aleuatio tormētōz. Qd si dixerit q̄s q̄ lō-
ge sup̄abundatiō ē misericōdia creatoris in p-
m̄is 7 retributiōibz q̄ sit iusticia ei- i sup̄-
plicis 7 tormētis. Neq̄ id dubitāter dic̄ ppe-
ritas q̄ntū 7 integritas p̄munes eē vidēt̄

ex necessitate extreme illi felicitati 7 extre-
me miserie 7 hoc ē ppter statū illū futurū
quē quātū videre datur hic eternitati op̄
I q̄s v̄o querat et esse similitū
q̄liter aīe h̄m̄i aneuel homines tan-
tis 7 tot gaudijs siml̄ gaudere pos-
sint vl̄ tot 7 tāta tormēta simul sentire. De-
bes reminisci eorū q̄ alibi de hoc p̄ me au-
diuitis. Vbi ostēdi tibi multis exemplis q̄
etiā in ista miseria 7 angustia p̄sentis vite
multe anime multis simul app̄hensionibz
vacāt 7 intēdūt 7 passiones simul multipli-
ces patiūtur. Quid igr̄ de eis in illa felici-
tate sentiendū 7 nisi instar substantiarū an-
gelicarū sublimiū dītatē de robore de ar-
bitrate et expeditiōe vir vob̄ cogitabili
donāde sūt. Addo etiā tibi magnitudo
gaudioz 7 claritas app̄hensionū 7 cogniti-
onū cogit 7 ea simul sentiri 7 illas simul eē
Juxta modū istū v̄isile ē se h̄re d̄ doloribz
7 supplicijs infernalibus 7 vidētur sermo-
nes facti et autētiā hoc innuere. Picatur ei
in quodā ex sancti 7 autētiis libris q̄ flu-
mina tūc p̄currēt duriter et intelligitur eni-
dēt̄ hoc d̄ fluminibus tribulationū illa-
rū ac si diceretur q̄ siml̄ nō p̄ ptes neq̄ p̄
successiōes torquēbūt dānatos. In alio
v̄o libro ex eis d̄: donec deus pluāt bel-
lū suū sup̄ eū. Insinuans q̄ quēadmodū
stille pluuie innūerabiles simul cadūt su-
per aliquē. Sic 7 dolores illi innūerabiles
simul affligēt dānatos. Scio tñ q̄ aliqui
aliter 7 incōtrariū smones istos interpreta-
būt̄ intoꝛquētes eos 7 trabētes ad intel-
lectū suū iuxta p̄tudinē suā. Attendere
etiā debes ppter qd dixerim q̄ felicitas
hec 7 infernalis miseria q̄si p̄traria sunt 7
nō dixi q̄ eēt h̄e p̄trarie q̄ reuera felici-
tas illa impossibile ē vt habeat p̄trarium
quēadmodū impossibile ē vt causa ei- effici-
ciēs 7 immediata impossibile est vt sit ali-
cui p̄traria vel aliqd ei p̄trariū. Neq̄ em̄
pulchritudo. neq̄ claritas. neq̄ bonitas
creatoris p̄trariū vllō mōz h̄re p̄t ex hoc
declaratū ē tibi sufficiēt̄ i p̄ma pte tracta-
tus isti. Si remiscer̄ aut̄ eius qd dixit ari-
sto. i. li. topicorū q̄ sciētia ex eo q̄ ē p̄sidera-
re q̄si dyamet̄ ē costea s̄met̄ non h̄z p̄tra-
riū adiuvabit te ad hoc cognoscēdū p̄t
hoc em̄ sciētia demonstratiua quēcūq̄ sit 7
vbicūq̄ ip̄a sit h̄z p̄trariū qm̄ res demo-
strabiles nō h̄nt p̄traria ppter necessitatē
sui eē p̄traria in q̄s que sint a nō entibz au-
tē sciētia neq̄ aliqd eē potest. Vbi insup̄

¶ Ars prima de vniuerso

audiuisti q̄ oīa veri nōis z rationis p̄tra
na sunt sibi inuicē e regione alterū cōtra al
terū in eodē gradu altitudinis z dignitatē
naturalis. Tu autē si es oblitus q̄b̄ de
claratū ē tibi creatori nihil posse ēē e regio
ne iuxta p̄dictū modū. imo vniuersitas s̄b̄
est ei absolute ip̄e x̄o sup̄ ei i vltimate sup̄
eminētie z altitudinis z p̄pter hoc in fmo
nib̄ autēctis rectissime nōiat altissimus

Ruertat autē vt audias id q̄d mul
tis faceret admirationē grandē si
qs̄ eēt q̄ hoc asserer. Si eivt for
titan alicui videri possit nihil potētiatē
hoc ē carētie indigētie ip̄fectiōis in virib̄
animarū hūanarū relinq̄t p̄fectio future
felicitatis tūc vis vocalis ex q̄ sunt modu
lationes emittere simul oēs voces atq̄ so
nos quos naturaliter emittere p̄t z etiam
quascūq̄ p̄fectio glorie illi sup̄addiderit
Erit igr̄ os vniuscuiusq̄ hoīs gloriā i si
cut cythara cordarū innūterabiliū et sicut
organū innūterabiliū fistularū z erit sono
ritas ex ore vniuscuiusq̄ gloriāti homi
nis cōcentus vocū siue sonorū innūterabi
liū mira z incogitabili nobis hic suauita
te sibi inuicē p̄sonatiū z aurib̄ p̄fectiōis illi
us simul audibiliū. Ratio x̄o q̄ aliquem
fortassis adhuc moueat ē gloriātio de q̄
audiuisti animarū n̄ray quā necesse ē for
re vt vides fm̄ oēs vires earū. Quia igr̄
virtus vocalis vna illarū ē q̄ alia existima
ri p̄t ei gloriātio q̄ hec vix vt ei possi
bilitas sic impleat z eius potētiatē sic p̄
ficiat oēs igr̄ p̄tes sue p̄fectiōis ex necessi
tate simul erūt hec aut nō sunt nisi voces
siue soni vocales aut inusitati aut articula
ti z intelligibiles. Amp̄. nisi simul eēnt
oēs ille p̄fectiōes p̄tes s̄ p̄ticularim z trun
catim ibi succederēt ex necessitate eēt ibi
dē z t̄pus vt audiui. Si q̄s dixerit de
v̄tute interpretatiua q̄ ē virtus loquendi
simile d̄z h̄re p̄fectionē hoc aut est vt vnus
ql̄q̄ hoīm beatorū oīa simul loquat sup̄
q̄ erit possibilitas v̄tutē ei interpretatiue nō
videret mirabile hoc si locutiones vel ser
mōnes locū haberēt ibi. Multis autē ex sa
piētib̄ de gēte xp̄ianorū vides nō fore ibi
necessario s̄mōnes z hoc ē p̄pter claritatē
stat̄ illius vt nihil aliq̄ue gloriātorū ho
minū ibi lateat q̄ videre vel scire ip̄m des
ceat z q̄ nosse ad gloriā illā p̄tineat. Sup̄
uacūū igr̄ eēt ibi interpretari alteri alteri cō
ceptos suos seu cogitatiōes suas cū ibi ne
minē lateat z a nemine abscondite sint cui

expediat illas nosse z manifestū sit q̄ in
notescere vel interpretari q̄ nosse non expe
dit nō solū oīosum sed etiam stultum est
Sqs̄ x̄o quesierit quē vna fistula
siue arteria tāte multitudinē vocū
taq̄ varijs modulatiōib̄ de s̄sire
possit p̄culdubio q̄ sic ponit necesse hab̄z
hoc attribuere glorie illi vltra ei omne ad
miratiōē n̄ram et cogitatū erūt virtutes
z potētie gloriātorū corp̄m sup̄ id q̄d sūt
hic. Sic dico z de p̄tib̄ z organis quorū
vltus erit ibi z nō ē mirabile si status ille q̄
totus ē mirabilis z miraculosus tot̄ plu
rima h̄z vel etiā oīa q̄ etiā v̄tute si dei sola
z ad modicū quo quō capiāt. Sicut igr̄
hic facit vnus hō i statu s̄z miserie istius in
eis q̄ sūt roboris z v̄tutis z agilitatē id q̄d
x. vel. xx. alij facere nō p̄ualēt. Sic nō ē
p̄babile vel icredibile vna fistula v̄tute
riā in gloria p̄fectiōis illius multa posse fa
cere que multa milia fistularū vel arteria
rū facere nō possent. Remissi etiā debes
questiōis in p̄cedētib̄ p̄posite que ē de
differētia vocū hūanarū hic ibi salis an
sint vniuoce id ē eiusdē nōis z ratiois. Si
igr̄ ita se h̄z veritas in hoc satisfactū sit de
fiderio tuo z p̄posito meo q̄ nō inermem
neq̄ indefensū cōtradictiōes veritatis
eā inueniat de cetero. Si x̄o aliter se h̄z re
uelabit hoc creator b̄ndictus si voluerit et
declarabit eam per quem voluerit.

Abs autē questiōē de choris siue
choris z gestilatiōib̄ an in statu
illo glorie futuri sint z h̄c questiō
nē p̄pte aggrauat z difficiliorē faciūt s̄mō
nes sapientū q̄ p̄cesserūt i gēte xp̄ianorū q̄
hoc euidenter sc̄p̄isse inueniūt ip̄a q̄z natu
ra z naturalit̄ exp̄ctia hec insinuare imo
aut testari videt. In hoc ei statu ista mo
dica gaudia q̄ i eo sūt hoies nō sustinent
absq̄ motu corp̄m suorū z pene sinḡlorū
mēbrorū. Manifestū ei ē tibi q̄liter ex gau
dijs q̄ in aīa tua ē mōnes os tūū motu q̄
risus vocat̄ ē z tota etiā tua facies imula
tur. Vides insup̄ viros z mulieres p̄gan
dijs h̄mōi dissiliētes trepētes saltantes z so
nis cātilenarū aut musicoū istrumētōz q̄
possūt effigiatiōē motū p̄cordare conan
tes. Multos q̄z vidisti ex vir̄ z mulierib̄
q̄ vel cātates vel cātus audiētes ab h̄mōi
effigiatiōē gestilatiōis corp̄a sua nequeit
ptinere. Quia igr̄ gestilatiōes iste erube
ratiōē sūt siue redūdantē p̄sentū gaudiōis
q̄ tā modica sūt. imo nulla cōpātiōē gau

diorū felicitatis future q̄liter possibile est i
copabiliter maiores eruberātas seu redū
danas puenientiū saltationū seu exaltati
onū puenientiū q̄ respondentiū nō eē
ex illis. **N**ūc dū igr videt hic vera ac spū
alia gaudia nō iundare i corpa hūana ge
sticulationes aut effigiationes hūmōi z hoc ē
qm̄ vt ait qdā ex sapiētibz. **A**lerū gaudiū
res seuera ē hoc ē nō frangēs nō emolies.
nō dissoluēs gaudentē qn poti? pfortans
z erigēs ipm. **C**orpalia vō z nō vera gau
dia merito hūmōi eruberātas influunt in
corpa sic gaudentiū. **A**t manifestū ē vnici
q̄ intelligēti q̄a magi videt hūmōi gesticu
lationes atz saltationes exagitationes ifanie
q̄ verorū gaudiū eruberātie. **I**n aut de
claratū ē tibi p me q̄a hūmōi gaudia falsa
sunt z gesticulationes q̄ ex illis foris perstre
punt velut motus petulētie sūt z iper? atz
pēpitationes iumētōz z aliorū hūmōi aia
liū. nō leuiter aut moueri p̄t aliq̄s. **S**i q̄s
dixerit q̄ ibi tacebūt ore laudes creator
cū decentissimū ac debitū modis omibz p
se videatur z **o**nde z ore ibi potissimū lau
dari creatorē ab hīs in quos incogitabili
ter p̄fusa erit beneficētia largitatis ipius.
Amp. ipa virtus gratitudinis nec pple
ra fore in opationibz suis videri p̄t si non
eripit i voces collaudationū bndictionū
z glorificationū creatori. **P**icet aut fortas
sis aliq̄s q̄a vocalis illa collaudatio sup
uacua eēt ibi ppter id qd i pcedētibz audi
uisti videlicet qm̄ virtus vocalis in terptiua
ad alterū tm̄ sunt z opationes ei? ppter in
digeniā z impfectionē alienā. **H**ec aut est
mutua ignorātia siue in alterutū apō ho
mines cogitationū seu passionū suarum.
Cessatura aut ē ibi causa hūmōi q̄re cessatu
rus videri p̄t z effectus. **A**t si dixerit q̄s q̄
nō parua neq̄ p̄cēnenda ps felicitatē deē
rit illi statui futuro. **S**i delectatio armoni
arū maxime bñ morale musice iuxta fmo
nē platonis z suauitatis p̄tentū armoni
ci generē cātilene ibi defuerit. **Q**uā iā instru
tus es ex pcedētibz? **Q**uā fmo hūmōi manife
ste vergit atz declinat fm̄ intēctionē loquē
tis ipm̄ in paradysū sensibiliū voluptatiū
iuxta errorē gēis sarracenorū. **I**n aut phi
bitus ē a te error hūmōi p me destructioni
bus demonstratiuis.

Quā immerito vō p̄scrutandū est
qd sit q̄ delectet aīas n̄ras in vo
cibz musicatū seu melicatis z forsi
tan videatur alicui nō irrationabiliter q̄

nō voces ip̄e delectet eas s; magis mūeri
z ppositiones musice q̄ nullaten? audiū ē
s; iterius solūmō cogitatur. **I**udiciū autē
hūmōi nō leue ē qm̄ videt aliquos absur
dissime canētes z in iocūda p̄cussione au
res audientiū offendētes suis cantibz nō
mediocriter delectari. **I**ntus igr apō aīas
corū ē cū tam insuauiter tanq̄ moleste fo
ris sonēt carus eorū q̄ si ita ē videlicet vt ea
q̄ intus sūt apud aīas delectatiōi ingerat
musicalē nō videtur necesse eē vt ppter il
lā sonēt forinsece voces. **R**ecte aut vienti
b? vel harmonijs vel alijs sensibilibz z po
tissimū in illo statu taz felicitis p̄fectiōis im
possibile ē futurū eē modū istū delectatio
nis sensibilis vel verius iumētīue. **R**ecte
bi dubitandū qn oīs pulchritudo omnis
apta p̄iunctio oīs pueniēs applicatio tūc
futura resonet i eo statu spūaliter pulchri
tudine bonitatē et sapientiam creatoris et
ipm̄ vniuersum vniuersalit? hoc ē in oibz
ptibus suis spūalibz z corpalibz erit qdā
resonātia creatoris z velut carmē pulcher
rimū arte creatoris z sapiētia ineffabili ar
tificio modulatū. **S**pūaliter vt dixi glori
ficatis hominibz audita iocūdisimū non
forinseco strepitu vllō modorū tumultuo
sum. **S**ciendū vō ē tibi q̄a sermo quē au
diuisti d hoc q̄ status future glorie hoīm
z animarū statui eternitatē erit similimus
questiōes diuinālit? phylosophātibz p̄les
ac difficillimas generat z silēcio foris ita po
tius honorādas q̄ p̄scrutatione attentan
das. **H**arū p̄ma ē hec q̄a fides veritatē sic
ē apud gēntē xpianorū notissimū euidentē
asserit quottidie aliq̄s assumi in gloriā il
lā quēadmodū z gētes antique reges su
os in deos trāsuehi siue trāsferri opinabā
tur et abēntes se vidiisse iactabāt. si credis
hystorijs earū. **I**sto igr exēpli grā aliquaz
ex hūmōi heri fuisse trāslatā in gloriā illā et
z aliā hodie sūt trāsferendā. **Q**uia igr spa
cio vni? diei distāt trāslationes seu assum
ptiones hūmōi necessariū videtur alterum
duorū vicē vt tm̄ distet i statu illo glorie aut
vt siml? fiat. **S**il? autē eas fieri impossibile vi
detur eē scdm̄ positionē istam. cum altera
alteram spacio vni? diei p̄cedere et etiam
subseq̄ positū sit. **S**i vō distāt igr essu al
terius i illū statū ab igrēssu alteri? i eundē
spacio vni? diei necesse ē ibi eē tps z p̄us
z posterius z añ et post vbi ergo silēdo
ipius ad eternitatē. **S**imiles q̄stionē gene
rat descensus aīarū ad iudiciū z ad corpa
Dq iij

Pars prima de vniuerso

sua resumēda. Iudiciū ei nō videt subitō
facturū p̄sertim cū credat habēda ibi dis-
ceptatio de meritis bonorū atq; malorū et
rapiēdi vtriq; boni scilicet in sublimē beati-
tudinis sibi p̄misse et p̄parate mali & o i p̄
fundū infernale. Illo igr̄ intervallo iudi-
cij hoc ē p̄te t̄pis qua totū cōplebit iudici-
um cū disceptatiōib; et sentencijs suis et
sententiariū ip̄arū executionib; videt ab-
esse a loco illo sublimi a quo descenderūt
cū ip̄o iudicē viuorū et mortuorū. Inter
descensum atq; istū et ascensum earū qn̄ tē-
pus vniū fuerit siue saturū sit aut plures tē-
poris p̄tes q; dico p̄pter hoc qm̄ nō siml̄
ascenderūt oēs q; inde tunc descēderūt du-
biū nō est. Habitatio igr̄ earū ab ascensu
seu ascensibus h̄mōi t̄pe vel t̄pibus termi-
nata ē. Necessario autē habitatio illa aut
tota ē habitatio eorū in sublimi illo felicitā-
tis aut pars. Q; si tota erit igr̄ finita et mē-
surata certo tēpe habitatio illa glorie non
erit igr̄ p̄petua. Si vero pars ē igr̄ partibi-
lis scdm̄ t̄ps nō erit igr̄ tota simul. Quali-
ter igr̄ erit eternitati similis. Q; si noluerit
circa hoc appropinq; negotiari poterit
inripe sic. Quoniā aut aliquid de illo statu
transit transitu vni; diei aut nihil. Si dixe-
rit qm̄ aliquid est igr̄ status ille status nō p̄-
manens ad modū t̄pis siue mori. Imo flu-
ens atq; dilabens quēadmodū alteruter
ip̄orū. Si vero nihil p̄terit de illo statu spa-
tio vni; diei cōsequēs ē sicut alibi didici-
sti q; nec aliquid inde p̄tereat spacio vni; an-
ni et sicut mille annorū. Quacūq; hora igr̄
id ē quacūq; tarda q; ingreditur status
illū nihil minus obtinet illo qui mille an-
nis ante eum ingressus ē et inibi morat̄ p̄
nihilō igr̄ habendū ē ibi habitasse p̄ mil-
le annos et sicut p̄ mille millia annorū. Exē-
plū aut declarans obiectionē istā q; in t̄pe
vni; diei vel quolibet alio determinato
Si enī nihil fluere de die nihil minus ha-
beret de die qui hora meridiana nascere-
tur q; qui summo diluculo et hoc ē qm̄ to-
tū diem simul inueniret. Eodē mō et etiā
manifestius se habet in aqua fluente et in
aqua stante. Si enī fluere ab initio diei
aqua de cōplectra et hoc p̄ tota diem plus
ex necessitate h̄ret de illa q; ab initio diei
illam excipe inciperet fluentem et exceptio-
nē h̄mōi p̄ tota diem cōtinuaret q; qui
hora qualibet alia eiusdē diei hoc faceret
Si vero nihil de aqua fluere nihil h̄mōi
diuersitas alteruter vel auferret vel auferret

Si ea esset aque h̄mōi conditio vt eā p̄ter
q; totaliter haberet. Vides igitur quia ni-
hil desipientib; dici posse videtur q; hoc
videlicet nihil esse hoc est nec p̄desse nec
valere quicq; per mille milia annorū.
fuisse in statu felicitatis illius. Istas igitur
questiones p̄posui tibi hic causa exercita-
tionis. Non eum facile ē determinare ea
in capitulo isto et hoc est p̄pter difficultatē
ymaginādi et declarandi statū huiusmo-
di cuius declaratio singularē tractatū de-
siderat diffusum ac p̄scrutari. Interim au-
tem tibi sufficiat quia sermones quib; sc̄s
vtimur hic intellectus seu passionēs que
sunt apud animas nostras in vita ista p̄-
senti multū longe sunt multumq; diferen-
tes et forte non equiuocantur ad illos vel
illas qui vel q; sunt vel future sūt apud sta-
tum illū felicitatis et maxime sermones tē-
poris et motus et questio est non facile cer-
tificabilis an sermones temporis sine in-
tentiones eorū hoc est p̄teriti p̄sentis et futuri
locum habeant apud felicitatem istā vel
apud eternitatem. Maxime cum manife-
stū sit in eternitate nihil fluere nihil eē an-
te et post. De hijs igitur que futura sūt in
tempore vel p̄terierunt in illo an possint vel
dici vel excogitari in eternitate qm̄ erūt vel
fuerunt merito dubitabit quis. Si enī de
vno quoq; p̄teritorum verum est quod sta-
it et de vno quoq; futurorū verū ē quoniā
erit quō ista vera non sunt ibi dicibilia vel
cogitabilia. Ampli;. Scdm̄ hoc nihil
scitur ibi de veris huiusmodi quoniā om̄is
scientia que ibi est ē scientia in effectu et nō
tanq; habitus dormiens. Scientia autē
in effectu non ē nisi cogitatio siue visio spi-
ritualis. Consequēs igr̄ erit ex hoc vt neq;
creator ip̄e b̄ndictus aliquid sciat de h̄mōi.
Sato igr̄ qm̄ ista t̄palia q; dixi cognoscit
ibi et cogitant̄ intempaliter quēadmodū
vides in temetip̄o q; quietus et immor; vi-
des moueri multa ex hijs q; mouētur et co-
gitas motū eorū et transitū aliquo et trāse-
untū ante te cu; tū nō transeas. Imo stes
fixus in loco tuo. Sic i immobilitate eter-
nitatis existēs creator in vltimitate stabili-
tatis fixissim; videt fluxus mor; successus
et mutationes t̄paliū et nō tangit eū vel sta-
tū ei; aliquid fluxū aut successiōnē h̄mōi
quēadmodū et nihil p̄inet ad te trāsire co-
rū q; vides trāsire corā te vt p̄ hoc opteat te
moueri trāsitu simili nisi hoc solū reuera
tangit te q; motū nō vides in istanti. Imo

necesse est ut videas ipsum in tpe. **S**ed apud in-
tellectum exemplum est de hoc conveniens quoniam
mortui qui reuera non est nisi in tpe apprehendit enim
et cogitat subito et in ista. **S**icut et ipse
Juxta hominum exempla opteat te conari ad
ymaginandum qualiter temporalia et in eternitate et
in statu ei simili modo cognoscant et intelligibiliter
videant et tamen seorsum a tpe hoc est intemporaliter. Et
quod admodum de localibus seu locabilibus lo-
quuntur homines extra loca in quibus illa sunt ex-
empli gratia homines qui sunt in alapia loquuntur de
rebus que sunt in yndia vel ethyopia et homines qui
sunt in terra loquuntur de stellis et alijs corpo-
ribus que sunt in celo et cogitant de eis et apprehen-
dunt eas cum tam longe sint ab eis. **S**imiliter
et homines qui sunt in statu aliquo cogitant de ho-
minibus qui sunt in statu longe alio et alterius
modi. Ipse et anime nostre dum hic sunt cogitant de
sanctis et beatis angelis et de statu ac felici-
tate ipsorum secundum possibilitatem suam. et homines
cum temporalia sunt et in tpe de ipsa eternitate co-
gitant et de creatore qui solus in ea est licet per dif-
ficillimum sit eis clare ymaginari et ad liquidum
comprehendere ea. **M**anifestum igitur est quoniam et
de eternitate est ipse et temporalia conspiciunt et de
ipso tpe eternitatem. **S**ed verum est quod de eterni-
tate ita quod in lumine et ex lumine ultra quod
non est lumine de tpe et ideo in tenebris et illud
admodum densis. **U**terque est sermo sancti et
sapientis duo dixit. **N**os quippe involuimur
tenebris. **I**am etiam audiuit alibi quoniam sensi-
bilia sunt nobis hic tenebre magne et hoc est
propter corruptiones et icrasationes que sunt anima
bus nostris a parte corporum et augentur evidenter
tenebre iste apte quorundam corporalium. **S**icut
vides a parte nutrimentorum quorundam corporalium
ut apparet manifeste in cibis et potibus qui
babeant inebriantem versus idispersionem anime nostre.
Item dum etiam est tibi hic quod felici-
tas illa tanta habet claritatem cognitio-
nis ut non magis videantur illi qui presen-
tialiter sunt quam qui preterierunt in tpe vel futura sunt
et in fine cordis vix sapienter ita est ibi que ad
huc in tpe futura sunt et presens ibi est que ita in
tpe preterierunt. **E**t illo igitur lumine videtur futura in
tpe et ex illo lumine neque per preteritionem exierunt
neque per adventum suum in tpe suo noviter illu-
cescunt. **H**ec est causa propter quam dixerunt aliqui
antiquorum quoniam in eternitate est et intra ipsas quod
non dum est in tpe quoniam sic audiuit in precedentiibus
in infinitas eternitatis circumdat et conti-
net angustissimam ipsam bonitatem quod admo-
dum si diceret quod quicquid est in terra est et in celo.
et circumdat et continet celo. **U**nus et posuerunt

hoc verbum est equivoce et diversum significati-
oni eius ponentes alteram eternalem alteram tem-
poralem et dixerunt quod secundum intentionem eternalem
non declinatur in fuit vel erit et hoc est intem-
tio secundum quam de solo dicitur creatore iuxta fide-
dem et doctrinam christianorum. **S**imiliter et hebre-
orum quorum utriusque nihil eternum ponunt propter
ipsum et positio ista est tibi verificata in prece-
dentibus. **A**testant autem isti distincti sacri
sermones et autentici quod manifestum est in li-
bris prophetarum et aliorum qui prophetas secuti
sunt. **S**ecunda vero intentione sua non congruit
nisi temporalibus et tpe sic neque inflexiones
ipsius. **V**ere tamen secundum communem usum loquendi
de hijs dicitur que tota simul sunt hoc est quo-
rum esse non fluere siue sunt simplicia siue com-
posita. in hoc eis non vicinans non nulla simi-
litudine eternitati propter quam secundum intentionem
eternalem quam dixi et etiam habeat ipse ve-
rissime dicitur non ens et non esse sed magis flu-
ens et fluere omnium enim que esse dicuntur quod
bet modo ab eternitate remotissimum est tempus
et hoc est quoniam eternitatem minimo sui tangit tan-
tum hoc autem est ipsum nunc seu presentem et de
hoc aliquid audiuit in prima parte tractatus istius.
Quod autem statum felicitatis future si-
milium eternitati sepe dixi necesse est
ut ita intelligas non quod in initium et
partes habeat felicitas enim sanctorum angelorum
cuius similitudo et equalitas promissa est electis et
dilectis dei ab ipso et per ipsum indubitanter cepit
et iuxta doctrinam christianorum qui soli de ea phantasi-
ant paulo pro creatione ipsorum habuerunt quod
ante hanc aliam felicitatem quoniam quod merito natura-
lis de quoniam ipsa fuit opulencia bonorum natura-
lium hoc est scientiarum naturalium et virtutum habens ex
necessitate multam iocunditatem cum tam lon-
ge esset a molestiis et miserijs et quoniam
non erat sine cognitione magna et luminoso-
sa creatoris habebat illa felicitas ex neces-
sitate gaudium ex cognitione ipsius licet in-
comparabiliter minus quam habeat illa que post
modum data est eis felicitatis. **P**ro igitur quia
hec felicitas in hijs que narrabo est eterna
et similia horum promittitur est quod omnia bona gaudiorum et
gloriarum similiter habet nec perit aut fluit quicquid eorum quod
permanet ipsa regit et quod decet apud eam
permanere. **S**ecundum est par placidissima ab
omni tumultu motionum corporalium atque afflictum
lege immunis et libera. **T**ercium est stabilitas
atque immutabilitas in primum vel in minimum
vel in deterius. **D**esurari autem eam nihil prohi-
bet sed hoc idem est alieno tpe non suo quod
admodum et mortui sublimares tpe quod est me-
um.

Sars prima de vniuerso

sura propria motus celestis mensurantur. Et tu vides etiā q magnitudines que no te sunt p alias notas mensurant. Sic longitudo panni p vlnā z altitudo villa p vmbra suā meridianā. Sic z p astralabiu et tabulas eius ac circulos aliasq descriptiōes q in eo sunt mensurātur. Attēde etiā quia sunt quedā de qbus feci tibi in pcedētibz mentionē videlicet quoz eē totuz ē simul in oibus z cū omnibz pūb⁹ suis sicut vnaqueq scientiarū atz virtutū se hz z mora seu mansio earū in ppijs substantiis. Nō ei incōueniēs ē vilo modoz dicere q aliq p duos annos fuit iustus vel p plures z in fine secūdi anni cecidit a iusticia z pseuerātia eius vel mora in ipa. iusticia mensurat tpe qd fuit inter iustificatiōnē eius z casum eiusdē a iusticia. Nam igr determinatū ē tibi p hec exempla qa mora siue mansio in felicitate angelica mēsuratur tpe. tpe vtiqz nō suo z manifestū est tibi quē ē fuisse in illa p mille annos. Quid aut recipiat diuisionē vel interruptionē p descensum futurū animarū que ibi tūc inueniētur ad iudiciū z etiā angeloz q descēsurū sunt cū ipo cōditoz z rege suo z quid ipe descensus sit reseruandū ē ex necessitate tractatui sequēti sicut p dixi tibi.

Nota p sermone de omnibz sanctis. Abet aut questionē vtrū illa felicitas mutationē saltē recipiat in maius qd ē dicere vtrū augeri possit. Videt ei nō parū augēda tribus de causis. Prīmū ē si tantus ē futurus gloriificatiō ho minibus amor diuine iusticie z exterminatiōis oīs iniquitatis z iniusticie oīsque miserie a sanctis et electis hoibus seu aiab⁹ q liter possibile ē eos ista videre fieri z noui eis gaudiū nō accrescere. omē em amatus obtentu suo siue adoptiōe aut nouū ingerit gaudiū aut pstinū adauget. Secundo ex receptiōe glificatoz corpm. Si ei tātus amor ē corpm suoz animab⁹ hūanis etiā i ista miseria z deformitate postorū. quō nō incōpabiliter maior amor ē eis corpm suoz cū ea viderint gloriificata p magnitudine aut amor in amati ē magnitudo gaudiū ex adeptiōe amati. Manifestū igr ē ex receptiōe corpm gloriificatoz ac accrescere eis gaudiū iestimabile. In ipa ei gloriificatiōe hūmōi pficiēz z ipse fm vires suas exteriores sic i pcedētibz audiūsti. Tercio cū tātus amor sit z angelis sanctis in aīas sanctas z aiab⁹ sanctū q iā i illa fe

licitate sūt in aīas gloriificādas hoc ē q ad illā felicitatē adhuc assumēde sunt. Quō nō ex aduētū z pfortio earū augebūt gaudiū vtrorūqz p magnitudine amor i eas. Debes etiā reminisci eorū q sup hoc alibi audiūsti z demōstratiue declaratiōis quā sup hoc feci tibi. videlz de hoc q gaudiū vniuscuiusqz beatorū angeloz de gloria vniuscuiusqz hūmōi gloriificatoz seu aiarū maius erit oibus gaudijs q i hoc mūdo vel vita sūt etiā si aggregaretur in vnum. Quia igr nō vnū tm s; innūerabilia milia hūmōi gaudiōz vniūqz tā beatorū angeloz q aiarū q tā pfortes sūt felicitatē ipoz q aiarū q tā pfortes sūt felicitatē z honorē tēdere qz noluerit i ipam gloriā z honorē q tūc multipl^r nō solū inotescet s; etiā p. Nō et hoc itelligo de gloria forinseca que erit appitio clara magnificētie suē z omni potētie iusticieqz eiusdē. Insup exterminatiōis iurie z pumelie ipi z inimicas vni dicta iustissima atz impiosissima videbis euidenter etiā p magnitudine eorū dē creatorē gaudiū accrescere eis dē ex oibz hīs pferitū cū amor oīs stat illius sit ipsectiōe ne vltimi actus sui et eq̄lis eidē. omis em amor status illi eq̄lis ē gaudiū q pmo z pncipaliter ē ex illa z ppter hoc amor creatorē eq̄lis ē gaudiū qd p se z pncipaliter ē amari ex illo. Secūdaria hō gaudia q ex alijs sunt licet ppter ipm creatorē z ad ipm possibile est esse minora foritan. Dico igr in hīs verisimile esse augendam esse felicitatem ipam pdictis causis z modis pferitū cū in ipsectiōe sit et multa ei deesse videantur ad pfectionē suā quē admodū audiūsti in pcedentibus qa pars glorie hominū est gloria corpm suoz z pars glorie animarū etiam gloria est virtū illarū quibus operant per corpa et in corporibus. Scis etiā quia nemo amicus p pa felicitate cōtentus est nec beatum se reputat cū in miseria videt amicos suos esse et semper sibi ad beatitudinē deesse reputat beatitudinem eorū quos amat. Quia igitur angeli sancti ac beatissimi tāto amplius tanto recti z sinceriusqz diligūt amicos suos qz boni homines diligere possunt in vita ista amicos suos necesse est tanto magis impleri ac perfici felicitatem eorū conforiō z cōmuniōe amicorū quāto

felicitatis illius amicitia ē amicitia vite p̄
sentis sublimior atq; p̄stantior. Nec dubita
dū tibi ē angelos illos amicos esse homi
nū amicorū dei altissimi cū z videat illos
ab eo dilectos z etiam semetipsos ab illis
Dico si q̄s dixerit q̄ gaudia felicitatē illi? ex
apprehēsiōe sūt sine cognitiōe cognitiōi x̄o
felicitatē illi? n̄ videt aliqd addēdū cū tāta
claritas sit stat? illi? vt ip̄a futura sūt ibi tāq;
p̄sentia videat et p̄pter hoc gaudijs illis
nihil ex futura glorificatiōe hoīm v̄l aīaz
augēt gaudijs felicitatis illi? Dico in hoc
q̄ nō cūctud ad certū z ligdū declaratum
adhuc et etiā si eēt verū multū distat inter
apprehēsiōē q̄ apprehēdit res eē futura z eā
q̄ apprehēdit eē p̄sens. Sicut z inter cogniti
ōē q̄ aliq̄s cognoscit se aliq̄s bonū habi
turū z eā q̄ cognoscit z sentit se iam h̄re
illud. Et dixerūt aliq̄ q̄ multū distat inter
gaudiū rei iā habite vel obtēte. Et si igitur
p̄noscat a sanctis ac beatis angelis certitu
dine indubitata societas eorū vel hominū
sc̄z vel animaz q̄ ad eorū cōsōtiū assumē
dū sūt nō dū tū habet nisi in spe z vt verū
dicat tū sperat habēda nō dū aut habet
Dico si q̄s dixerit q̄ nō ē futura eis maior
aut certior cognitiō q̄ iam habeat ab eis
de gloria associandorū sibi. Dico quoniam
nec verū ē. quia cū fixū ēit q̄mōq; immu
tabile q̄ creator statuit de glorificatiōe fu
tura hoīm vel animaz erit certior ac firmi
or cognitiō sanctorū angelorū v̄l illa. Quia
x̄o de multis pender adhuc q̄m multū qui
iusti sūt z sancti possunt z mali fieri z ma
li decedere ex hac vita z multū p̄parati sūt
z peccati ad gloriā illā q̄ possunt et nō esse
electi nūq̄ fuisse electi ad illum z hoc do
ceberet in sequētibz. **M**anifestus ē in
sup̄ q̄m sic aliud ē futurū rei alicui? aliō
p̄sentia seu p̄sentia litas eiusdē. Sic alia ē
cognitiō de ip̄a futuritiōe rei alicui? alia
de p̄sentia seu de p̄sentia litate ip̄i? apud
creatōrē aut nō sic ē cui z apud quē de hīs
q̄ sua sūt nihil deperit aut p̄terit. Verum
apud beatos angelos et animas sanctas
q̄ i cōsōtiū eorū iā assumpto sūt perit et p̄
terit spes quorundā bonorū futurorū. Si
militer z gaudiū de spe iporū q̄ cito ip̄a
adueniūt z ab eis p̄sentia litate obtinētur.
De gaudio future beatitudinis an secū
p̄paciā opationē aliquā corpale.
Trabitur aut quis nō imerito de
ip̄o gaudio future beatitudinis spū
al quo frui sunt aīe ex aspectu pulchr

tudinis creator etia sensu bonitatis actū
auitatis eiusdē an secūz paciā opationē
aliquā corpalem siue sensibilem in homi
nibus glorificatis. Cū em̄ degustatio tam
modica que nōnulli sanctorū viroū hic
terduz concedit ita rapiat in se et occupet
corda eorū vt aliud illa hora v̄l agere vel
cogitare nō liceat z ita etiā vel vere mor
tui sint vel mortui videātur sensibz et viri
bus corpis penitus destituti. Quid abyssa
lis illa suauitas z gaudiorū illorū immē
sitas factura ē in hoībuz tunc glorificatis
Deficiet igitur v̄l videt ex necessitate vita cor
poralis z vsus om̄ino corpis hūanorū.
Dico igitur in hoc q̄ sicut p̄dixi de plenitudi
ne illa z immēsitate erit redū dantia cōue
niens in ip̄a corpa hūana et erit ip̄a expe
diens z cōfortas vltra admiratiōē n̄raz
vite aut n̄re corpalis miseria z infirmitas
nec p̄sentē gratia aut virtutum opationes
absq; molestia et debilitate sua sustinet.
hoc autē ē nō solū p̄pter infirmitatē ac de
bilitatē suā sed p̄pter quādā quodāmodo
cōtrarietatem quābz ad bona spiritualia
hec autē est innata corruptio q̄ eis aduersa
tur z hinc ē q̄ cōualeſcentibz z p̄ficienti
bus bonis spūalibus hoc ē gr̄arūz donis
et virtutū ip̄a infirmatur et deficit. In sua
x̄o puritate z in sue incorruptionis firmi
tate confortabitur vt p̄dixi ex bonis spūa
libz future felicitatē v̄tpote in nullo discre
pans ab ip̄o spū in nullo tunc aduersans
eidē et hoc dignū et iustum est vt cessante
corruptione innata que causa cōtrarieta
tis atq; rebellionis istius sola est sit par in
ter carnē depuratam z spiritū illa felicitā
tis gloria sublimatum.

De loco iudicij.

Post hec autē tentabo de ip̄o loco
iudicij vniuersalis futuri q̄s futu
rus est. In quo reminisci debes ser
monūz p̄phetarū q̄ de hoc aliquid locuti
sunt et expressit aliq̄s q̄ in valle iofaphat
que est non longe a hierusalem ciuitate sa
mosissima. Verum hoc per methaphoras
more p̄phetico dictū esse forsitan q̄s opi
netur quoniam vallis illa posse cape nū
latenus videtur innumerabilem illā mul
titudinē omniū gentiū de quibz nō ē du
bitū q̄n in illo iudicio iudicande sint z nūe
rabile etiā ē si medietas toti? terre eas ca
pere sufficeret. Sapientes vero et docto
res gentis xp̄ianorū dicunt regem glorie
iudicemq; omnium descensurū in aerem

Pars prima de vniuerso

istum inferiorem et ibi disceptaturum cum bonis et malis et laturum sententias duas saluationis et electorum et damnationis aliorum. **S**unt autem hic questiones multe et prima tamen credas aperturus omnibus iudicandis et manifestum sit multitudinem illam longe plus quam centum milia per circuitum esse occupaturam qualiter a tam longe distantibus videri poterit et persertim in forma humana in qua creditur iudicaturus. **S**ecunda est cum disceptaturus sit cum iudicandis sicut expressum continet sermo propheticus et lex christiano hoc euidenter pertineat disceptatio autem nulla sit nisi disceptas audiat. **S**imiliter et nisi sententie audiant ab hijs contra quos vel per quos ferende sunt inuicem et insipientissime praefertur. **P**ro igitur quia non per metaphoram imo iuxta planum lre disceptatio iudicandis et sententiarum pertinet in telligunt in terra esse fieri de quo sit super terras et non longe a terra. **S**aluum igitur est planum lre per hanc expositionem huius aere inferiori super vallē iofaphat et non longe a terra factum esse ea quae dixi etiam si non tota multitudo hominum in valle illa futura sit. **I**bi ei disceptaturus est et iudicaturus iustus ille iudex ubi et futurus est. **Q**ualiter autem vel videndus est a tam longe distantibus hoc omnipotentissime virtuti eius ad tribuendum et glorie tam visus quam auditus electorum et de hoc multa audiuit in praecedentibus. **E**t quia credit ipsum dedisse se visum omnibus videntibus et etiam multo ceteris non potes dubitare quoniam facillimum sit ei eorumque clarior et amplior dare quantum tunc hoc requirit iusticia et iudicium hoc quod ita dixi licet manifestum sit omni intelligenti nullum esse locum difficultati apud ipsum. **D**amnatis autem non est dubitandum quin et visibilem et audibilem eis se tunc exhibeat hec enim pars non modica futura est videlicet aspectus tremendi iudicis quo tanto tremore commotissimi tanta erubescencia confundentur ut requireret tunc et magnitudo scelerum et feditas viciorum et maiestas terrificae iudicantis. **M**anifestum igitur est tibi per hoc quia hoc requirit illud iudicium ut iudex vel sua virtute se malis atque damnandis exhiberet visibilem et audibilem velut hoc operetur in visu et auditu eorum. **U**nde ipsum tunc et videre valeant et audire.

His autem peractis disceptatione scilicet et sententiarum plantatione nulla mora futura est et executioni nec aliquid restat nisi ut iudex in celeste palatio se recipiat et electi illam et precariam familiam suam

in ipsum introducat ibidem cum eo perpetuo regnaturam et gaudijs illis incogitabilibus fruaturam. **S**i quis autem querat virtutem totum celum ultimum quod sepe dixi tibi esse habitatum onem esse glorificandorum hominum et beatorum angelorum totum repletum an in aliqua eiusdem parte mansuri et pars illa que sit an orientalis an occidentalis an australis an meridionalis difficile inueniet conuenientem ac certam responsionem. **S**i enim totum celum illud quod magnitudinis sua excedit celum stellarum fixarum repletum sunt glorificandi homines quod licet capiet infernus omnes damnatos. **N**am et alibi didicisti totam terram in ultimitate paruitatis esse proportionem magnitudinis celli stellarum fixarum. **I**nfernum autem multo minorem esse terram totam dubitari non potest. **N**am manifestum sit ex praecedentibus ipsum esse in medio terre et propter hoc partem ipsius terre non magnam hoc est neque medietatem neque quartam. **D**e similitudine vero damnandorum omnis lex determinati habet se quod multo maiorem futura sit multitudo glorificandorum. **N**on videtur ergo possibile ut totum celus multitudo glorificandorum excessura sit nisi forte quis dicat eo tropo replendum esse celum hominibus huiusmodi quemadmodum diceretur terra repleta hominibus aut pedibus aut ipsum celum stellatum stellis huiusmodi enim sermones inueniunt in libris authenticis videlicet prophetarum. **N**um autem incimus ac percrutatus consideraueris sermonem huiusmodi videbitur tibi occurrere intollerabilis absurditas et hoc est propter distantiam stellarum ab invicem quae enim sibi inuicem propinquo videntur distant per multa miliaria et hoc apparere potest facile per omnia instrumenta quibus inuenitur distantia stellarum ab invicem. **S**i igitur tantis in tristicis distantes in illo celo collocandi sunt magis disperi appaerunt quam congregati vel etiam associati. **S**ed nec facile corda hominum hoc recipiant. **I**nter homines tanta sibi inuicem amicitia coniunctos tantas dispersionis distantias esse non penales. **N**um de hoc semper sit apud amicos dolor querulus quod ab invicem sunt elongati. **S**i vero in parte celi collocandi sunt homines non est dubium si proximi invicem futuri sunt quia magis apparebit celus vacuus quam huiusmodi hominibus plenus et hoc etiam apud homines turpe ac ignominiosum reputatur. **P**er amplam ac per magnifica palatia in parte

huius maxima vacua sp. eēt. Quātoforti igr
in illo pclaro nobilissimoq; palacio regis
regū hoc indecens et turpe estimandū est.

Amplius. regalibus mensis atq; pala
tis qd dubitat ignominiosissimā esse pau
citate cōuiuarii que aut ē paucitas vt ma
ior aut ignominiosior qd illa q nec palaciū
nec mense partē centesimā occupare suffi
cit aut implere. **A**mp. iam alibi didici
sti p me quia felicitas illa p magnificū est
atq; opulentissimū cōuiuiū spūalium epu
larū. Sicut expresse legere potes i lege xpi
anorū et i libris pphetarū hebreorū licz nō
adeo euideret. Qualiter igit p honore et
gloria hoc ē put decet honore et gloriā tā
ū regū nō erit ibi multitudo cōuiuarū. Que
aut multitudo deceri potest magnificētiā
et gloriā ipsius nisi que totū eius palacium
implere sufficit et mensam eiusdē totaliter
occupare. Et apud hoies quidē quanta sit
indecētia quātaq; deformitas mense etiā
in pie vacuitas manifestū ē pserim cuz ci
borū tāta sit habūdantia tantaq; ferculo
rū varietas vt oīū multitudinē nō solum
sufficiat. **S** etia ineffabiliter supabūdent
In hoc igr nō aliud video respondendū
nisi quia decētia et decor maxime hic pside
radus ē et plenitudinis intētio sp. respōdet
ei cui ē. aliter ei dō domus plena cōuiua
tibus aliter hoibus. **N**ō em sic implet cō
uiuiū vt pincerne et dapiferi aliq; epu
larū mistri inter cōuiuantes ad mensarū mi
steria itercurrere nō possint plenitudo igr
cōuiuantū mistros epularū non excludit
Similiter cū dicis plenā domū hominū
bus nō intelligis plenā assummo vsq; de
orsus neq; ei ad hoc domus facta est vt sic
repleat hoibus vasa vō aliquorū ea intē
tione plena dicitū videlz cū assummo vsq;
deorsū nihil vacuū habuerint et si forte li
quores aliqua euentatiōe idiguerint qm
inter tā liquoribus noxia ē nimia plenitu
do. nihilominus vasa plena dicitū vsuali
ter. licet aliqua picula eorū vacua sit cuz
plena fuerit iuxta pgruentiā hmoi qd pser
uatio liquorū regit. Aliud etiā vides in
oīū rerū collocatiōibus quedā ei regitū
ppingritatē summā et hoc ē cōtigitas. Si
cut dētes in multis aīaliū quedā vō distā
tiā adiunges vt manus vel pedes et ale et
hoc ē qm ipa ppingritas et deformis esset et
mētorū hmoi officia ipē daret. In structu
ris etiā et edificijs hoc idē vides qz colūne
recta regitū distātiā abinuicē lapides vō

in muris et parietibus p cōtigitatē ordinā
tur et ibi etiā multe sūt interpolatiōes maxi
me si lapidibus varijs aut preciosis fuerit
edificiū decorandū. **N**ō ei omēs lapides
marmorē eiūsdē coloris simul in eadē se
rie ordināt. **S** iterpositi aliorū colorū la
pidibus alternatim hmoi ei varietas et al
ternitas nō partū pulchritudis addit edifi
cio. **I**ste igr due cause vicz necessitas siue
vtilitas et pulchritudo ita opant in rerum
collocatiōibus et ordinibz et neutra appet
nobis p aspectū in celo stellato. Quā de
ceter ei et quāte pulchritudis ordine sic lo
cate sint stelle i illo nō aliq; via pbare pos
sum qd p sapientiā et bonitatē creatorū cui
placuit celū illō indubitātē ordinare et de
corare stellis. **U**trum aut hmoi ordinatio
stellarum necessaria ē vel vtilis sit ipi celo
nō ē nobis pspiciū de necessitate aut vtū
litate earū apud res sublimares multa et
multis capitulis iā audisti p me. **I**llate
nus aut dubites qz si daret nob celū istud
evidēcio pspicere appareret nob euidenter
pulchritudo ordinis ipaz stellarū. In col
latiōibus vō hoim vides differētiās mut
tas vicz i ordine fm aī et post fm superi
et inferius. **V**ides et aliā differētiā fm lō
ge et ppe. **M**agnates ei spaciofius sedere
solēt et abinuicē distātiū qd plebes. **V**ul
gus aut etiā apud nos eē pſuevit in angu
stia et pſura. **I**tem vñusq; magnatū
cū comitatu suo collocari pſuevit i maio
rū palacijs. **R**eges etiā q suberāt imperio
babiloniorū i babilone habebāt habitati
ōnes suas et ppa palacia abinuicē pgrua
remotiōe distātia. **I**tem foris apud vrbē ro
mā similiter se habuit res et verisimile ē ad
hoc specialiter edificatū fuisse palaciū ma
gnificū vt reges impio romano subditi in
eo cū ipo impatore pueniēter et honorifi
ce recipi possent. **Q**uāq; aut pncipatus et
potētatus hmoi qd officia hoim similiter et
sanctorū angelorū vt pote ibi nullo modo
necessaria cū ibi nec doctrina nec eruditio
ne nec disciplina neq; correctione siue co
bertiōe opus sit tāta claritate sapiētie illu
minatis hoibus tāta ppositiōe imo pfecti
one morū et virtutū vt illa decet gloriā de
corat erūt tū ibi gradū variū meritorū at
pmiorū spōlaq; varietas tā i sanctis et be
tis angelis qd i gloriificat hoibus et sic hic
appet i gēte xpianorū i q diligēt pſiderat
bz et talia itelligere valēt bz put possibile ē
ivita ista mltā resultat similitudo ciuitatū illi.

¶ Pars prima de vniuerso

nobilissime ac p̄clare cuius edificii ex p̄dictis angelis et hominibus tūcerit sua pulchritudine atq; p̄fectiōe p̄sumatū. Sic erit ad decorē ciuitatis eiusdē varietas p̄miorū et gloriarū. Sicut mō ē varietas ordinū et p̄fessionū ad decorez ipsius gentis xpianorū. Neq; diuersitas p̄fessionū contrarietatem h̄z repugnantiaq; decorē i toto suo vel deturpet vel minuat aut aliq̄tenus impediat. imo auget et qd̄ minus est ex ista varietate et in ista cōsistit pulchritudo totius. Sicut neq; varietas mēbrorū aut officiorū iporū ledit vllō modorū pulchritudinē totius corporis humani. Similit̄ neq; varietas vtutū aut opationū pulchritudinē animarū humanarū quin potius illaz exornat p̄ficiat et p̄ponit. Sic se habitura ē in totalitate ciuitatis illi speciosa illa gloriarū varietas. Quāadmodū etiam celestes ymagines ex q̄b; duodecim signa nominatur ipm celū stellatū tanq̄ multe ex illis abinuicē multū distent distinguūt atq; decorāt. Sic illi sup̄celestes ordines celū illud vltimū in quo collocādi sūt icogitabili pulchritudine decorabūt. Nec dubitandū ē tibi q; in celo saturni nō indecenter collocata ē stella vnica et i sequētib; celestis similiter. nec vllō mō arbitrandū tibi q; tāta vacuitas a stellis deturpet aut deformet vllō modorū aliq̄d ex celis huiusmodi quāadmodū neq; paucitas oculorū corpora hominū aut aliorū animalū q; sola frons in hominibus oculis ornata ē totū vō residuū corpm humanorū vacuum ē ab oculis nō deformitas ē eorū. imo decor atq; decentia. Sic et q; in fronte draconis sola carbūculi gignit natura. totū vō residuū corporis eius vacuū relinquit et a gemma huiusmodi et ab alijs. Nemo autē qui hoc imputare possit ad deformitatē. Sic et de celo vltimo ac nobilissimo quis existimare phibeat vt parte eius modica p̄paratione totius repleta sanctissimis ac beatissimis ciuib; illis maior eius ps vacua ab eis absq; vlla indecētia ac deformitate remaneat quāq; et ignotū nobis adhuc sit an ps ei? aliq̄ aprior sit imo specialiter aptata habitatoī h̄mōi q̄ alia. in eodē ei regali palatio mansiones multas et officinas esse. Quāto fortius in illo tam magnifici regis palatio multas māfiones ēē multaq; amplitudinē nec multorū tanq; variorū meritorū ciues collocādi sūt. Si qs autē dicat quia celū illud simplex ē et vnius nature p̄ totū et idō nō habēs diuersitatē māfionū attēdat hō h̄mōi q; in aere et in aq̄ inuenit diuersitas fm rari et densū subtilē et grossū licet sint corpora simplicia et nō si etiā nō apparent vtilitates aut necessitates similes eis quas requirit tāta varietas tantaq; multitudo inibi collocādorū. Et si dixerit quis qd̄ nihil ad gloriā sanctorū angelorū attendat h̄mōi hō q; multū p̄neat ad animarū gloriā nobilitas et tota gloria corpm suorū que et si in multis opationibus multis virtutib; deseruiēt aiarū habitacula tamē earū siue receptacula ēē nō dubitatur. Attēdat etiā regū antiquorū gloriā nō modicā reputatā thronos aureos lectos eburneos palacia deaurata multaq; varietate p̄ciosorū lapidū decorata omnēq; ambitionē vestitū corruarū velorū quorū nec vel corpora cupiūt vlt̄ p se corporibus cupiūt. Quin potius anime sunt q̄ ista desiderant et delicias in h̄is glorijs suā sentiūt vel somniāt potius vt sepe audisti. Si vō dixerit quoniam animab; hūanis dū in corporibus sūt talia vtrūq; agunt hoc ē corporales vel delicie vel glorie et cetera que noīaui ad angelos vō sanctos incorpales et abstractos nihil p̄tinet d̄ huiusmodi corporalibus. Dico tibi q; responsū ē in p̄cedētib; de hoc. Addā autē hic aliq̄. Dico igr q; fmo iste adhuc deducit istum erroneū vt dicat ad creatorē b̄ndictum nihil p̄tinere de celo vel de tota mūdi corporei multitudinē de q̄ nō ē dubiū quin eas inhabitet et repleat put decet h̄mōi inhabitatio magnificētia glorie sue et isti sūt sermones autēntici p̄phetariq; creator b̄ndictus in celo ē et habitat et celū et terrā implet. Sermones etiā antiquorū phylosophorū sunt mūdū corporeū ēē habitatio nē deorū et hominū. P̄ior autē si h̄mōi audiuit sermones vulgarissimos q̄bus dicit deū habitare in hoibus et etiam in templis et de hoc aliq̄ audiuit in p̄cedētib; scito igr qd̄ habitationes cōter sūt tribus de causis in rebus corporalibus vel in locis. Primū p̄pter indigentiam inhabitantū q̄ ob causam habitat in vō mib; et volucres in nidis et ferarū multa genera in speluncis vt p̄ hec p̄tegāt ab incomodis frigoris ymbriū et ventorū. Habitat etiā aues i aere et pisces in aq̄ p̄pter indigentia vite siue necessitatē sic scis. In turrib; vō et alijs monitiōib; habitat ob alia necessitatē scz p̄pter rapinaz atq; belloz p̄-

ture p̄ totū et idō nō habēs diuersitatē māfionū attēdat hō h̄mōi q; in aere et in aq̄ inuenit diuersitas fm rari et densū subtilē et grossū licet sint corpora simplicia et nō si etiā nō apparent vtilitates aut necessitates similes eis quas requirit tāta varietas tantaq; multitudo inibi collocādorū. Et si dixerit quis qd̄ nihil ad gloriā sanctorū angelorū attendat h̄mōi hō q; multū p̄neat ad animarū gloriā nobilitas et tota gloria corpm suorū que et si in multis opationibus multis virtutib; deseruiēt aiarū habitacula tamē earū siue receptacula ēē nō dubitatur. Attēdat etiā regū antiquorū gloriā nō modicā reputatā thronos aureos lectos eburneos palacia deaurata multaq; varietate p̄ciosorū lapidū decorata omnēq; ambitionē vestitū corruarū velorū quorū nec vel corpora cupiūt vlt̄ p se corporibus cupiūt. Quin potius anime sunt q̄ ista desiderant et delicias in h̄is glorijs suā sentiūt vel somniāt potius vt sepe audisti. Si vō dixerit quoniam animab; hūanis dū in corporibus sūt talia vtrūq; agunt hoc ē corporales vel delicie vel glorie et cetera que noīaui ad angelos vō sanctos incorpales et abstractos nihil p̄tinet d̄ huiusmodi corporalibus. Dico tibi q; responsū ē in p̄cedētib; de hoc. Addā autē hic aliq̄. Dico igr q; fmo iste adhuc deducit istum erroneū vt dicat ad creatorē b̄ndictum nihil p̄tinere de celo vel de tota mūdi corporei multitudinē de q̄ nō ē dubiū quin eas inhabitet et repleat put decet h̄mōi inhabitatio magnificētia glorie sue et isti sūt sermones autēntici p̄phetariq; creator b̄ndictus in celo ē et habitat et celū et terrā implet. Sermones etiā antiquorū phylosophorū sunt mūdū corporeū ēē habitatio nē deorū et hominū. P̄ior autē si h̄mōi audiuit sermones vulgarissimos q̄bus dicit deū habitare in hoibus et etiam in templis et de hoc aliq̄ audiuit in p̄cedētib; scito igr qd̄ habitationes cōter sūt tribus de causis in rebus corporalibus vel in locis. Primū p̄pter indigentiam inhabitantū q̄ ob causam habitat in vō mib; et volucres in nidis et ferarū multa genera in speluncis vt p̄ hec p̄tegāt ab incomodis frigoris ymbriū et ventorū. Habitat etiā aues i aere et pisces in aq̄ p̄pter indigentia vite siue necessitatē sic scis. In turrib; vō et alijs monitiōib; habitat ob alia necessitatē scz p̄pter rapinaz atq; belloz p̄-

cula. Secunda vero causa est indigentia locorum et rerum que inhabitantur et hoc modo habitat deus in hominibus non propter indigentiam suam cuius plenitudine et divitiis omnia indigent neque per se nullo omnino. Indigent quippe homines tali et tanto inhabitatore cum ex eius presentia et in habitatione influat in eos quicquid boni habet siue illud sit nature siue gratie siue glorie siue etiam temporale aut corporale bonum. In templis vero quoniam templa propter dei honorem et gloriam sunt et propter sanctificationes aliasque spirituales utilitates hominibus inhabitat deus propter utilitates hominum si militer. Quod enim ibi honoratur et glorificatur non sua utilitas est sed hominum. Sicut quod sol videtur non utilitas ipsius est sed videtur illi. Sic et dei glorificatio seu honoratio tota perfectio animarum nostrarum est et hominum perfectio cum fuerit in ultimitate sue compositionis que est felicitas futura. Tercia vero causa ex duabus istis proposita est et hec est causa habitationis animarum nostrarum in corporibus nostris et anime enim corporibus indigent propter multas operationes atque perfectiones et corpora animabus propter utilitates multiplices que notissime sunt et quas nec nominare opus est nec numerare. Et si igitur creator benedictus nec celo nec hominibus nec templis indigeat nec aliquid ei ex habitatione hominum rerum accrescat celum tamen et hominibus et templis multa et magna ex in habitatione creatoris adveniunt que alibi didicisti et hec est causa in habitationis eius in hijs. Sic et sanctis angelis et similibus eis ex habitatione suis vel receptaculis que habent in celo empireo accresceret vel adveniret propter utilitatem aliquam ipsorum receptaculorum inhabitare inibi possent tantus quippe ornatus tanquam creatori honorificus tanquam associatus sibi hominibus locundus vel utilis posset esse ex presentia et in habitatione sanctorum angelorum. Ut merito ipsa propter hec inhabitare deberet quemadmodum narrat lex hebreorum quod angelus predebat exercitum eorum in columna nubis quam et presentia sua illustrabat a parte ipsorum a parte vero egyptiorum obtenebrabat ut hebrei luminis egyptii vero in tenebris ambularent. Sunt alij ornatus qui luminis et de hoc feci tibi precedentibus aliquam mentionem. Quia vero terra deteriorata est et maledictioe quadam a creatore damnata propter peccata primorum hominum sicut narrat liber primus legis hebreorum non

leue neque invalidum argumentum est credentibus legis illius latiori terra liberanda a maledictione hominum cum causa hominum maledictionis omnino cessaverit hoc autem est dicere ut spinas vel tribulos amplius non generet si militet et in melius ipsas reformadas que ab iniuria constituta fuerit propter causas contrarias fortiter. Si enim apud creatoris iustitiam peccatum illud hoc potuit ut terra maledictionem istam incurreret ut spinas et tribulos in penam hominibus generaret panem vero non sine labore et dolore multiplici tanto fortius apud bonitatem ipsius atque misericordiam virtus et gratia hominum ne dicam gloria hec poterit non solum ut restituat ad statum pristinum sed etiam ut in meliorem ac nobiliores reformetur quicquid ille sit propter hoc peccatum vernantia et amenitate venustanda esse terram creditur a gente christianorum. Quod et floribus immarcescibilibus perpetuisque viridis gratiis a multis creditur exornanda. De lignis autem aut arboribus nihil expresserunt quod ad nos pervenerit sermones autentici.

Quoniam autem ista credulitas firma est in gente christianorum per sapientes eorum quos theologos vocant vide licet quod si primi homines non peccassent paradysum terrestri tota posteritas eorum remansisset ibidem permanens atque ad primum tempus a creatore quo transferenda erat in paradysum et consortium bonorum angelorum consequenter creditur habitatione ista non patria naturalis esse hominum. Sed magis ex illis et ob hanc causam tot et tantis miseriis et ruinis obnoxia et aspersam. Quia igitur primis non peccantibus cessasset originalis corruptio que causa radicalis est viciorum consequentium et peccatorum nullus nasceretur vel postmodum efficeretur peccatorum. Quare habitatio ista nec deseruiret hominibus ut patria cum in ea nullus nasceretur nec deseruiret ut exilium cum in ea nullus exulare mereretur. Animalia vero et alia vegetabilia que in usus solos et utilitates hominum creantur. Similiter metalla lapides et gemme nulli usui vel utilitati hominum in ea devenirent sed nec alibi de servitura essent quoniam nec in paradysum terrestri cum ibi nulla esset penalitas nulla indigentia tibi per ea occurreretur. Quis igitur esset usus quod status istius habitationis si primi homines non peccassent. Sequitur igitur ex hijs non moleste ferendum esse philosophantibus. Si ignorant statum habitationis istius qui indubitan-

Thars prima de vniuerso

ter erit naturali nobilioz et ppter hoc esse
debet occultior qm ipse stat? natural? q phy
losophicis ē inuestigatiōib? vicinior non
p̄t ēē p phāmvscq; pspicius. S; illō
indubitatē tenēdū ē q hmōi status talis
erit vt z gloriā creatoris deceat z future p
fectiōi vniuersi corporei cōgruat.

S quē aut forsitā moueat vis ge
neratiua terrarū et aquarū q ppe
tuo ociose ēē videbūt? z idō inuti
les. Rñdeo in hoc duob? modis. Primū
quia vsus vt iā p̄dixi tibi virtutis genera
tiue nō erit vltērius necessari? vsus dico
pluetus nec in hoibus nec aliis z causas
i hoc iam audiuiti in p̄cedētib? S; cū
do q; nouissima generatiō i vegetabilib?
lz vnica futura sit nobilitate sua ac ppetui
tate nō solū cōpensabit imo etiā supabit i
compabilitē. Adtra somnia vō stultorū
atq; deceptorū q inueniūt in gente sarrace
norū q vsuz z vtilitatē vtilis nre generati
ue futurā in sola voluptate carnali consti
tuūt i alio tractatu audiuiti p q sufficien
ter z euidenter destructa sūt et hoc ē qm vo
luptas hmōi paradysū spūale nullo mōz
sustinere p̄t ibi etiāz declarauit tibi q neq;
regio corpalis etiā solas spurcias egesti
oniū aliarūq; imūdiarū q hmōi erroz
sequēt cape nullaten? sufficerēt etiā si esset
celo vltimo centies milies maior.

R uertar igr ad id in quo eras z di
cam qā stat? mūdi inferiorē terre
ni futurus post famosū illud vni
uersale dei iudiciū nō dū ē inuentus p me
vel p aliū cuius inuentio ad me puenit
certitudine determinata. In vniuersali vō
p̄t traditū ē genti xpianorū a p̄rib? inue
niri p̄t p vias q s i p̄cedētib? audiuiti qd
erit idubitatē speciosior atq; prestantior
q mō sit z erit laborib? hūanis z agrico
lationib? oīno nō indigēs z omē gen? ho
minū cessabit ab hmōi laborib? deinceps
hoc ē ab expleto p̄dicto iudicio z p̄cordat
in hoc lex hebreorū z credulitas sapientūz
q manifeste intelligūt ab ipō legi p̄ncipio
hoc p̄mo hōi isictū fuisse laborē agricola
tionis qm dictū ē ei ab ipō creatore. In su
dore vultus tui pascēris pane tuo. Intelli
gūt etiā euidenter ex eodē legi capitulo ter
ram ab hmōi maledictiōe damnatā q in
digeret labore agricolationis.

S q s atq; querat cuiusmōi vsui vt
vtilitati deseruitura ē status illius
p̄dositus atq; p̄stantia fm opinioz

nē philosophorū. facilis ē responsio vide
licet quia p̄fectiōi deseruiēt vniuersi spūa
lit aut p̄fectiōi vniuersi corporei quā nullo
modorū decet negligere creatorē alias au
tē vtilitates audiuiti i p̄cedētib? S; z de
hoc vics de ipā pte terre tota q extra para
dysū terrestrē ēē dinoscūt hos vsus vl vti
litate habitura erat si p̄mi hoies nō pec
cassent z cui? etiā statū cū statū p̄sentē sta
tū maledictiōis z nō statū sue p̄me cōsti
tutionis seu p̄ditiōis ēē appeat ex lege he
breorū. Rñdeo i hoc q; reuera lōge nobili
or q s iste sit atq; p̄fectior. De vsib? vō z vtili
tatibus ipius planū ē iuxta opinionē phy
losophorū vt dixi planū etiā ē iuxta cōmu
nē fidē ac veritates q stat? ille deseruiet
glorie creatoris z appet in eo iuxta possibi
litate suaz largitas ac reditū dātia bificētie
creatoris. Iā etiā dixi tibi i p̄cedētib? d ve
nis auri z argētī z venis oīm metalloz z
de lignis seu arborib? z fructib? earū qm
bus omnibus nemo vris q̄liter seruit glo
rie creatoris z de omnibus aliis huiusmo
di.

De statu sanctorū.

D statu vō future glorie sanctorū
angelorū et sc̄torū hoīm. quātm? et
q̄liter similis futur? ē eternitati dei
xi tibi qd potui. Vbi posui tibi multa car
sa ereritātiōis z vt appareret tibi inspic
tia eoz q spem glorie illius i dei electis et
dilectis hoibus velut inanē irridendā z va
cuaz z vt etiā cognosceres qz et suāsiones
habes p̄ ista z defensiones q̄les possibile
ē in reb? arduis z a nra cōsuetudine itaz
remotis tanq; distatibus inueniri. In om
nib? aut sermonibus meis de reb? hmōi
z de aliis rebus diuinālib? ac intentiōe z
moderatiōe loquor vt in nulla opinione
vel inesse fixus et immobilis nisi q̄nus dei
auctoritas z patz doctrina atq; testimonia
me astringūt. Si igr vel p̄pā inuestigatiōe
vel cuiuscūq; alteri? declaratiōe alit se ha
bere veritatē iuenero me aliter sentisse do
lebo z veritati sp̄ adherere studebo hoc ei
verz ac recte philosophāns ē itētiō vt a de
phēsa falsitate statū recedat z errasse se do
leat atq; inuentā veritatē cū gaudio ample
ctat z hoc maxime i rebus ad veritatē rea
ligiōis p̄nētib? Diligēter igr ac p̄scruta
te itēde i hīs q i p̄cedētib? sunt. Disputata
p̄tra errorē aristotel? d eternitate mūdi cō
sidera etiā studiosi? de fine fine affinitate
tpis si forte aliter se haberet veritas inueni
ri possit. S; illz de p̄fectiōib? futuris virū

exteriorum animarum nram futurum in statu gloria illi ubi videtur magis abscondita veritas quam prima tibi reueletur deus et mihi parte oino ei periculosum est in rebus inuentis tam difficultibus et de quibus nihil habemus traditum a patribus aliquid temere affirmare.

Distat homo mundi supralunaris continentis celos mobiles noue quod reueram melior ad sit et quod eis nouus deus addidit sit splendore luminari ad augendum et prophetarum hebreorum insinuare videtur et doctrina christianorum doctorum affirmat et causas in hoc audiuit et rationes quas mihi sunt possibile inuenire et de ipse postquam celsi fuerunt morum celorum stellarum et luminari luxta doctrinam christianorum cum in celis ipsi tunc loci non habeant nec in terris aut aquis cum nulla eis mutatio remaneat. Sed de istis non propter varietatem et multitudinem tormentorum multis visum est tempus ibi futurum esse. Ita autem hominibus opinionis apud eos est credulitas quod credunt nec omnia simul esse vel aliquid eorum totum. Quod si quis dixerit ea simul futura et somnia et non quodque totum simul futurum in omnibus eis quod post iudicium ibi futuri sunt. Quodammodo partes future felicitatis et omnes rationes simul esse in glorificationis non videbitur erare multumque periculosum neque improbabiler dicere hec aut quoniam completa videtur futura esse infernalis illa damnationis miseria quodammodo et completa futura esse videtur. promissa sanctis felicitas neutra autem earum completa fore videtur si non omnes partes suas simul habuerit et de hoc nulla aggrediaris intentionem quoniam nulla est periculum in hoc nisi homo aliis autem tunc contrarium habuerit cum nullatenus contradicendum est tibi. Tunc ei vere ac recte prophetamur cum veritate sancti et sapientibus diuinitas reuelata vel per eos aliter declarata vel defendimus vel asserimus vel cum ipsam non declarata alias put nobis possibile est de daramus et intelligibilem facimus.

Tractatus de prudentia.

Post hec autem aggrediar loqui de gubernatione vniuersi corporis et maxime quantum ad res humanas et ipsos homines ethoc est quoniam circa homines ipsos et res humanas magis errat et periculosius et erratur ad huc multis ipsi etiam philosophi hebreorum parum intelligunt dubitare videri possunt de cura et prudentia creatoris et hoc legere potes in libris hebreorum. Nonnulli etiam ex nobiliores poetarum interdum dubitare se scripserunt in libris suis poeticis proponam igitur in primis tibi

questiones que sunt circa hec et tentabo determinare illas quoniam ex scientia scilicet sapientiali scientia est gubernationis dei altissimi sicut audiuitur ex sermonibus Avicene. Hanc igitur questionem primam est an curet creator benedictus et sublimis vniuersa et singula et de vniuersis et singulis. Secunda quoniam ille curet de malis que insunt et scitis hominibus accidit in hac vita et de aliis que circa hanc questionem sunt vides qualiter et quod utilitate vel vsum sustineat hic florere malos florere in quibus potentius diuinitatis deliciis. Sicut quod utilitate vel fructu sustineat bonos affligi hic et etiam opprimi a malis et ipsos malos dominari malis et multiplici tyrannide atque violentia grassari in eos post hec de ipso malo an per prudentiam creatoris ipsi eueniat loquar etiam hic de fato et fati quibus dicunt fatari homines vel esse fatatos et hic primo valde vulgariter et valde anilis loquar etiam de hiis que vocantur apud poetas prece et noianf ab eis doctos latibetis orophos et faciat te scire de scientia et prudentia creatoris qualiter ex eis non sit rebus contingit necessitas nec per eas villo modorum iudicis vel prohibet nostra libera voluntas neque arctat vel restringit nostra libertas quousque ad velle et non velle facere et non facere nisi quoniam nunc et quibus modis ostendam tibi.

Sic igitur in primis quod differt intentio scientie ab intentione prudentie quoniam intentio scientie amplior est et extensa tam super bona quam super mala futura eque ei prestat creator benedictus mala et bona et econuerse. Intentio vero prudentie restrictior est et non cadit nisi super bona futura. Communiter enim sola bona prouideri dicunt. Nemo ei dicit prouidere malum vel sibi vel alii prouidet ei quod consule intendit aliquid facere vel vtriquid fiat. Mala vero non intenduntur consule siue circumspecte imo per errorem. Quod quod prouidet aliquid procurat aliquo modo ex intentione vtriusque fiat vel eueniat. Non autem est bonitatis diuine intentio vtriusque mala eueniat vel fiat mala dico culpabilia. Sed neque eiusdem bonitatis est procurare vtriusque mala hominibus fiant vel eueniant. Quare manifestum est mala non esse prouisa a creatore. Sicut neque consule procurata quousque dubitare non debeas omnia et bona et mala prescita esse ab eodem et preognita ac prouisa et in intentione mea hic de malis culpabilibus. Prosequar igitur primam questionem. Pico igitur quoniam vniuersa et singula curat creator et vniuersa et singula bona nec non et mala quousque duo sunt genera culpabilia scilicet atque penalia licet

Rt ij

Ars prima de vniuerso

in diuerso hoc autē ē videre p ptes eadē
q̄ q̄ sūt ab ipso p creationē dubitari nō p̄t
q̄n curer. In eis sciētē z eē tribuat z p̄ser-
uet nō ei modica ē ista curatio. **¶** Si dix-
rit quis q̄a postq̄ dederit eis esse dimittit
ea sibi met nō ea de cetero gubernās vl̄ cu-
rās vltērius. attende errore istū quo multi
se inuoluerūt aut necatores rebus h̄mōi de-
dit vires sine v̄tutes q̄b̄ se ipsas regere seu
gubernare sufficerēt absq̄ ampliori cura
creatoris aut nō. **¶** Si sic z hoc fecē vtiq̄ sciē-
ter z p̄inde p̄ p̄udentiā igr̄ eiusdē regunt
cū p̄ curā seu p̄udentiā eius factū sūt ap̄d
eas vñ se regerēt hoc em̄ habēt ex cura z p̄
uidētia ipsius vt se ipsa regat atq̄ gubernet.
¶ Exēplū autē h̄mōi rei euidentissimū ē in
illo q̄ volēs regere p̄ se filiū suū elegit ei et
dedit rectore instrues ipm̄ q̄lter filiū rege-
ret z limitās et certis mādatis et regulis fi-
lij gubernationē. In hoc igr̄ exēplo mani-
festū ē q̄ p̄r nō dimisit filiū sibi p̄i imo po-
tius regedū p̄misi rectori instructo ab ipso.
¶ Nec dubitare p̄t quisquā q̄n p̄r curet filiū
nec q̄s andebit dicere q̄d negligat ipm̄ vl̄
neglexerit. Illa q̄ppe nō curari dicitur q̄
negligūtur. **¶** Amp̄. vires h̄mōi seu v̄tu-
tes q̄si gubernacula sunt q̄bus res ip̄e re-
gūt se fm̄ hoc. Nullus autē ex gubernato-
ribus nauū negatur gubernare nauē cu-
ius tenet gubernaculū s̄z d̄r eā gubernare
p̄ gubernaculū. Si igr̄ h̄mōi vires tenet
creator q̄ gubernacula sūt rerū h̄mōi q̄līē
negabitur res h̄mōi gubernare. **¶** Amp̄.
q̄ regit rectore aut gubernat gubernatore
in eo q̄ recto aut gubernato ē indubita-
ter regit et gubernat id q̄d regitur aut gu-
bernatur ab ipso. Gubernacula em̄ nauū
regūt et gubernatura rectoribus ip̄ay z
hoc p̄ manus eorū itaq̄ p̄ quedā guberna-
cula s̄z z manus ip̄e p̄ musculos cordas et
ligamenta. z hec iterū p̄ vires motiuas et
ita donec veniatur ad sapientiā guberna-
tis q̄ est gubernatiū p̄ se et gubernatore
alio nō indigēs si vera z p̄fecta ē. At iuxta
hūc modū se h̄re necesse ē in sapientiā crea-
toris que ē gubernās z dirigēs p̄ se ea q̄ i-
mediata sūt apud ipam et p̄ illa imediate
p̄sequētia z ita donec veniatur ad vltima
gubernata a creatore. Si q̄s ergo dicere
voluerit q̄ nō oīa creata regūt a creato-
re imediate hoc ē p̄ se solū nō contradico
cū innūerabilia regat p̄ rectores tam sp̄ūa-
les q̄ corpales. Multi ei ex hoibus recto-
res sūt aliorū z m̄lti ex angelis p̄sūt alijs

z etiā hominibus et in animalib̄ et ita in
uenitur in multis generibus q̄ parces re-
gūt filios et erudiunt. Sicut a quile erudi-
unt filios suos ad volandū z accipitres si-
militer. In volatu etiā multe aues duces
sibi p̄ficiūt vt grues. **¶** Amp̄. h̄mōi vires
aut egent naturaliter rectore aut guberna-
to aut nō. Si egent aut p̄uidit eis crea-
tor aut non p̄uidit. Si nō p̄uidit cū ege-
rent relinq̄t igr̄ eas casui et temeritati eas
igr̄ p̄clitari sciētē voluit q̄re ad casum si-
ue ruinā z periculū eas cōstituit. **¶** Si p̄
uidit eis rectores vel rectore q̄ indubitan-
ter sapientiē eius et bonitati cōgruit. **¶** Si
p̄uidit eis rectores vel rectore tūc vel se re-
ctore p̄ se z immediatū aut rectores alios
et p̄ eos ex necessitate regit illas. **¶** Ma-
nifestū igr̄ ē q̄ in eis q̄ p̄ creationē sunt a
creatore locū habet cura z gubernatio ip̄i
us. **¶** Amp̄. Illa nobilissima sūt in crea-
turis rationabilib̄. Similiter z corpalia
que ab ipso sunt p̄ creationē nobilissima
sūt in corpaliibus. **¶** Intellico autē de corpa-
libus quo mere corpalia sunt. Si non cu-
rat igr̄ ea que nobilissima sūt multo for-
non curabit ignobiliora z sic nihil omnino
curabit in vniuerso. Si em̄ nobiliora non
curat multo minus ignobilissima z si sup̄
ma multo minus neq̄ media neq̄ infima.
¶ Amp̄. oīs creatura indiget cura et gub-
ernatione creatoris q̄tū ad p̄seruationē
sui in suo eē. **¶** Si dixerit q̄a animalia q̄
p̄seruāt sūt eē p̄ nutrimentū nō indigent
ampliori cura creatoris s̄z sufficit eis natu-
ra quoniam q̄cūto natus est potius scit cur-
rere ad vbera m̄ris z inde suggere lac. Si
militer ad pascēdas herbas z ad alia nu-
trimēta sumenda nō indiget duce vel p̄re-
ptore z p̄pter hoc sufficiunt sibi ad cōsua-
tionē vite sue quāq̄ ias remouerim̄ illud
in p̄cedentib̄ addā et alia ad idipm̄ am-
plius z lucidius renouādū. **¶** Dico igr̄ q̄ na-
tura que docet animalia sic alimēta p̄rere z
vitā seruare gubernatrix ē eorū hanc autē
dedit eis creator sapientissim̄ et ad hoc de-
dit vtiq̄ vt ab ea z p̄ ea sic gubernarentur.
¶ Redit igr̄ iste sermo ad hoc vt cōfiteat q̄
hoc dicit creatorem gubernare h̄mōi ani-
malia sed p̄ mediū rectore alijū videlicet na-
turā p̄ naturā h̄mōi qui autē cōfiteatur crea-
tozē curare et gubernare aliqd̄ scilicet p̄
mediū rectore z gubernatozē alijs nō de-
struit curam aut gubernationem creatoris
sed magis declarat eam.

De motibus autem celorum stellarumque
et luminarium et de vicissitudinibus
temporum et de generationibus et
corruptionibus que vicissitudines temporum
sequuntur propter curam et prudentiam creatoris
sunt iudicia manifesta intelligentibus utilita-
tes que inde pueniunt hominibus et alijs
animalibus que nullo modo puenire possent nisi
per curam et prudentiam creatoris. Inutiliter enim
homines hoc est homines et alia animalia atque
vegetabilia creantur creator si non eis alimen-
ta et alia sine quibus durare non possunt pro-
vidisset. Exemplum autem homines in archite-
cto qui non solum inutiliter sed etiam insipienter
edificasset domum corruendo per se et statim si
non eisdem fulcimentis quibus stabiles adie-
cisset frequentia sibi siue perpetuitas et uniuersa-
litas iudicia certissima sunt cure et prouide-
tie et remouet casus et temeritatem que admo-
dum dicitur tibi in predictibus quod mors accidit
hominibus uniuersaliter et spem quam diu sunt hic. hec
igitur duo sunt iudicia certissima que per curam et
prudentiam creatoris mors est in hominibus.
E contrario vero raritas atque particularitas iu-
dicia sunt certissima casus et temeritatem que
ad nos. Quantum autem ad creatorem neque
casus neque temeritas aliquid est et istud ibi at-
tendendum est diligenter in omni genere animalium
generatio ei perditur alicui et etiam plura in
omnibus animalibus que naturaliter habent mem-
bra homines vel adunitas sicut plumas et
ignamas ex necessitate per curam et prudentiam
est creatoris quam pennas est ut ita dicam hoc
est durans quantum creator hic esse anima
lia prouidit. Est etiam uniuersalis unicuique
generi animalium homines. Sic se habet et genera-
tio pilorum in illis partibus animalium in quibus co-
sueverint generari. Curam dico intelligentiam
vel mediam vel immediatam vel mediatam vel im-
mediatam. Quanto fortius igitur motus celorum
tam frequens et tam inmutabilis erit per curam et prouide-
ntiam creatoris. Amplius non potest dubitari quoniam
creator prouiderit siue prouenerit quod bonum vel
erit vel brevis morietur celorum et quod propter illud dede-
rit vires ad homines motus prouidit igitur mo-
tus celis cum illi procurauerit propter bonum vel
quod est vel quod ex eo habet vel quod ex eo est hoc au-
tem est per curam vel prudentiam ut predictum tibi. Est
igitur homines motus ex prudentia que et omne
id quod per se naturaliter ex eo sequitur que di-
es et nox et generationes et corruptiones
vernales et autumnales hyemales et estiva-
les et vicissitudines ipse temporum quattuor
utilitates autem iste note sunt nobis multo

fortius igitur creatori. Quoniam igitur intentio
sapientis est intendere in ope suo omne bo-
num et omne utilitatem que puenire debet
aut potest ex opere suo erit hec intentio in-
tofortius creatoris sapientissimi. Quare om-
ne bonum quod est vel debet esse ex quocumque opo-
bus eius est per intentionem ipsius omne autem
bonum ad opus eius est aut ex ope eius omne
igitur bonum est per intentionem ipsius et effectus eius
vel mediatum vel immediatum quicquid autem est crea-
tum ab eo est creatum per sapientiam eius et propter hoc
omne bonum est prouisum ab ipso et per curam ac prouide-
ntiam ipsius. Facto autem quia utiliter predicti phi-
losophi iudicia vbi sunt ad declaranda curam et
prouidentiam creatoris circa uniuersum cor-
porum et circa corporalia que generantur et cor-
rumpuntur sub circulo lune. Verum non pos-
tuerunt per has vias extendere curam et guber-
nationem creatoris usque ad singula particu-
laria. Vt enim generetur hoc granum frumen-
ti vel corruptum per curam et gubernationem cre-
atoris nullo modo videtur declaratum
per vias istas hoc autem est quoniam non est patefactum
per eas que cura et gubernatio creatoris sit
mediate circa homines mediocum vero non est in-
tentio ad hoc verbi gratia. Intentio prius so-
cratis non fuit ad hoc ut generaretur socra-
tes. Sed magis ut generaretur proles in uni-
uersali vel fortiter ut dicat aliquis indiuiduum
vagum vbi igitur se habet et conueniens est
huic capitulo que tractare incepti inuestiga-
re de hoc. Debes igitur scire quia non est neces-
se ut media per que fit gubernatio intendat
generaliter vel intentione uniuersali vel in-
tentione particulari. Sicut manifestum est tibi
in armamentis navis hoc est in instrumentis
gubernationis ipsius que nihil omnino inten-
dunt vel uniuersaliter vel particulariter. Ne-
que etiam cum homines medij sunt gubernationi
necesse est ut intendat in omnia particularia sic
mynistri argonautarum siue archinautarum
intendunt in singulos fluctus vel vndas que
possunt nauem subuertere nec in singulas
guttas que possunt in sentina influere quo-
nia nec cogitat de illis cogitatione particu-
lari. Sic nec duces de singulis passibus nec
ipsi etiam ambulantes ex quibus exemplis for-
tassis alicui videatur que multo fortius non
est necesse omnipotentissimum creatori inten-
dere in singula eorum que per curam et gu-
bernationem ipsius fiunt vel gubernantur. Si
enim non oportet aurigam de singulis passibus
equorum trahentium currum suum aut de sin-
gulis revolutionibus rotarum currus quem

Partis prima de vniuerso

regit singulariter intēdere vlt cogitare quāto minus creatorem omnipotentissimū ac rectore vniuersorū deū nō optebit singulariter intendere de omnibus que p curam et puidētiā ipsius reguntur pferim cū incomparabiliter facilius sit ei vniuersū regere q̄ cuius a iurige currutū leuissimū.

Amplius. Ridenda z ridiculosa videri potest prouidentia circa athomos atq̄ arenarū calculos pferim cum nemo sapiens hmoi minucias curet vel etiā numerū earū sciat aut scire velit. Quātomagis igitur creatori ista curāda nō sūt hinc ē q̄ q̄dā ex sapiētibus et doctōribz xpianorū reputauit dei adulatores q̄ talia ip̄um curare dicerent. Tu igr attēde in hīs exemplis q̄ posita tibi sunt hic qm̄ in eis sunt sermones quorū intentiōes ibi diligēter intuen de sunt. videlicet q̄ auriga dicat regere currū aut equos trabētes ip̄m z dux itineris viantes. Nō em̄ ista dicat simpliciter z sm̄ totū equi nanq̄ gressus suos regūt sensibz suis zvi estimatiua ē maximo eorum z in minimo regūtur ab auriga sic se hz et de itineratibus z duce eorū. De patre vō familias vel sapiēte quociq̄ q̄ non curat minimā domus sue vt athomos et calculos arenarū. Qertū vtiq̄ ē hoc. Causa autē est quonā intentiō sapientis hmoi limitata ē circa ea que videt vilia sibi vlt expediētia domui sue vel hīs qbus hz ex officio suo psulere vel puidere. Hinc ē q̄ nec numerū athomoz vel aliarū minuciarū hmoi neq̄ aliqua ex eis curat sz ea sola i qbus ē spes aut certitudo quā intēdit vtilitatis.

Amp. Nec possibile ē hōi ista singillatim neq̄ p singula curare qm̄ nec cogitare. In creatore vō tam longe aliter tā q̄ dissimiliter cura z puidētia quantū lōge ē eius bonitas z sapiētia a bonitate humana et sapiētia quantēciq̄ ipe sint. Si cut em̄ sapiētia creatoris aut intuitus ei nō adiuvat magnitudo rez aut paucitas. Sic neq̄ paruitas neq̄ multitudo ipedit eam vllō modorū. Hoc em̄ declaratū ē in p̄ma pte scientie istz z causa in hoc ē quonā creator nō ē sapiens aliunde vel affort sz essentialiter p hoc qd ē scilicet z per hoc equaliter nouit futura vt p̄sentia z p̄terita similiter. Sicut parua vt magna z multa vt pauca z corporalia vt sp̄talia et econuerso. Similiter p̄ticularia vt vniuersalia. Quā ppter et singula que creauit z singula vti

lirates eoz in vltimitate claritatis et certitudinis intuet. Ex quo manifestū ē q̄ omnes bonitates creaturarū singillatim puidet z singillatim largit hoc autē ē esse p puidētia z curā eiusdē videlicet bonū esse vel vtile z cōsulte siue scienter factum esse.

Amp. In quolibet cōtinuo indubitanter sunt ptes infinite z si puidit z curauit creator vt eēt totū. Sic puidit et curauit eēt medietas z eodē mō se habet de medietate medietatis et ita in infinitū qui enī puidet et curat vt sit domus puidet et curat vt sit paries z etiā vt sit lapis in pariete. Qertū non oportet eū curare vt ptes lapidis sint in lapide hoc em̄ inuenit pter curā z puidētiā iam factā. Creator vō benedictus de hīs que facit vel fecit nihil inuenit vel inuenit factū alias vel ab alio. Intendo autem factum alias factum nō per curam et prouidentiam suam. Manifestum igitur est quia totum cōtinuu esse cum vniuersitate z infinitate partium suarum factum est per curam et prouidentiam creatoris apparet aut hoc euidenter p hoc q̄ generatio omnis naturalis hoc ē cuiuslibz cōtinui qd generat cū non sit nisi per virtutē generantē dōtā a creatore ad hanc vtilitatem videlz generandi. Consequens igr ē vt oēs z singule partes cuiuslibz p̄tū generati sint p curam z puidētiā creatoris z multo fortius et cuiuslibz cōtinui creati qd dico ppter celum vltimū videlz empireū z ppter terrā que forstā videatur creata et nō ppe generata. De nouem vero celis mobilibus qui in medio aquarū facti sunt forstā magis verisimile ē q̄ sint generati vel facti ex aquis hoc est ex media parte aquarū in cuius loco possit ordinati sunt.

Ruertar igitur ad id in quo gr̄a z dicā quia sicut partes in toto cōtinuo sunt non obstante numero sitate vel etiā infinitate earū sunt in q̄ p puidētiā creatoris sic et multo fortius in toto disgregato hoc ē in omni monte arenoso et litore vniuscuiusq̄ maris z in rōpa vniuscuiusq̄ fluminis. Neq̄ ei obstat infinitas aut numerositas sapientie sup̄ puidētie creatoris vt minus eaz videat q̄ finitate vt ita dicam aut minus infinita q̄ vniū. **A**mp. vniuscuiq̄ puiso domus sue scit aggregare festucas seu paleas ad sternenda inde domū vel construenda.

stratus licet nō videat vniuscuiusq; palee
vel festuce vtilitatē p se visione singulariz
determinata. In vniuersali vtiq; videt fa-
scē palearū necessariā eē ad alterā duorū
pdictorū. Quāto forti creator oīa intuens
et singula singulorūq; omnium vtilitates
videns ad certum et liquidū nouit aggre-
gare siue in totum continuū siue in totum
congregatum particulas minutissimas si-
ue corpora minutissima. Nouit enī nō mi-
nus vtilitatem vniuscuiusq; calculi arena-
lis quantūcūq; paruulus sit vt vtilitates
aggeris totius et innumerabilibus calcu-
lis arenalibus congesti necesse igitur est et
parua et minuta corpora in quantūcūq; p-
uitate sint esse p prouidentiam et curā creato-
ris. Merus ipse nouit vtilitates vniuscuiusq;
calculi arenalis quas habet in se et per se
et in cōpabilitate lucidius q; nos eas quas
habet in toto. Nos autem ppter ebetudi-
nem et obscuritatem intellectus nostri atq;
breuitatem ipsius ad hoc tam minuta nō
attingimus quāmodū neq; visu corpora
li videre tam parua possumus in sua parui-
tate donec aggregata fuerint i attritu vli ali-
am congeriem vel cōtinuitatē in totalita-
te aliquid colligata. Manifestū igr est
tibi ex hīs quoniam singula creator suo
rum et etiam singulorū partes curat crea-
tor singulorum partes singulas. Amp. Si
curauit de singulis vt essent et vt bona
essent et vt bene essent prouidens vniuiusq;
locum cōuenientes et salutarem sibi et et
am virtutem acquirendi ipm locū vnicui-
q; tribuit quomō non per prouidentiam et
curā eius nō sunt omnia que creauit sub
cura et prouidentia ipsius qualiter verisimi-
le est vt regere et gubernare negligat ea q;
esse voluit et curauit. Amp. Cum ppter
certas vtilitates vniūquodq; eorū q; sūt cre-
auerit necesse est vt ea dirigat et perducatur
ad illas vtilitates quantū in eo est et ad fi-
nes ppter quos ea esse voluit qd dico p-
pter homines malos et angelos malos q;
cū ad felicitatem nobilissimam scilicet per
peruam creati ab eo sint ad illā tamē non
perueniunt. Causa autem in hoc est mali-
cia voluntaria qua ab eius regimine atq;
directione se auertunt qntus ad hoc. No-
enim extra regnum ipsius sunt quos ta se-
pe cōpescit et laxat vt non noceat mali an-
geli quantū volunt neq; mali homines li-
bides suas aut cupiditates explere pos-

sint p libito neq; in alios grassari et hoc
perscrutatus et diffusius loquar in sequē-
tibus. Qualiter autem eos laxet et compes-
cat et quibus vtilitatibus audies tunc.

Manifestum autem est tibi q; equus
qui affessor interdum laxatur a cursu. In-
terdum autem frenatur ab eo in ambula-
tione. Interdum autem et ligatur omni-
no ita vt etiam nec moueri possit non ē ex-
tra regimen et curam fessoris. De parui-
lis vero quas vtilitates habeat quos vlti-
vel vtilitates habeat vel nauitates eorū
vel vita. Tam aliqua super hec dicta sunt
tibi. Reliqua vero expectanda sunt vsq;
in capitulum quod dixi. Alios vero homi-
nes et angelos amauit indubitanter diri-
git atq; perducit creator benignissimus ad
bonum propter quod et ad quod eos cre-
auit et adiuvat etiam illos multiplicibus
et pene innumerabilibus adiutoris ani-
malia quoq; que sunt ad vsum hominū
creata p industrias et artes quas ipsemet
dedit hominibus ad hoc cōuertuntur in
vsum hominum quare licet per homines
medios ad finem perducuntur ad creato-
rem ad que sunt. Tam enim alibi dixi tibi
q; quicquid est causa cause per se in eo-
dem genere cause est etiam causa causati
et intelligo causa cause per se. Cum igitur
industria hominū et voluntas vtendi ani-
malibus huiusmodi a creatore causate sint
efficienter siue effectius et ipse causet vsum
huiusmodi eodem modo causandi neces-
sario et vsum huiusmodi opus ē creatoris et do-
nū atq; beneficiū. Quicqd autē ē causatum
ab eo ita vt donati ē causati vel donati
ab eo per curam et prouidentiam ipsius.
quare vsum animalium huiusmodi erit p
curam et prouidentiam creatoris. Am-
plius. Certum est q; mors et vita totaliter
in voluntate sunt et beneplacito creatoris
neq; viuunt aliquis nisi ex dono et benefi-
cio ipsius et nec moritur aliquis nisi vel eo
faciente vel permittente quicquid autem
vel facit vel donat scienter facit et quicqd
permittit similiter promittit scienter quic-
quid autem scienter donat vel facit curam
indubitanter et facere et donare et curam
etiam finem et fructum qui ex hoc proue-
nire debet nisi forte sit vltimum donatum
qd est finis et fructus omnium precedenti-
um illud in ordine suo vel ordinatione p-
inde igr et curate siue prouideret omnia facit.

Ars prima de vniuerso

que facit et donat similiter alioquin velut ludo seu ioco ocioso aliquid faceret vel permitteret fieri quod nec bonitas nec sapientia eius ullo modo patitur. **M**anifestum igitur est tibi ex omnibus hijs quoniam a maximo creatore quod ad minimum omnia bona curat et prouidet creator et omne bonum aliud ab ipso est per curam et prouidentiam ipsius omnino enim indecens est bonitati et sapientie ipsius ea non curare vel quod ipsa faciunt vel quid de eis fiat que curauit facere alioquin iocose et ociose tamen ea fuisset creator quoadmodum si quis artifex artificius aliquod faceret et postmodum non curaret quid ipsum faceret vel quid de eo fieret vel quod deueniret ad iocum stultissimum atque ociosissimum opatus manifeste appareret. **N**isi dixerit quod quod de modicis et minimis non oportet creatori curam habere et quia ridiculosa esset atque ridenda homini cura siue curatio. Jam responde tibi in hoc quod postquam creator iudicauit bonum illa facere et non ridiculosum necesse est ut iudicet bonum illa curare et regere alioquin ut dixi iocose et ridiculose illa fecisset.

Autem erigam te atque dirigam ad sublimiorem ac nobilioris considerationem cure ac prouidentie creatoris in rebus minimis considera et inuestiga nisi discunt vel didicerunt aranee nere siue filare et telas suas atque recludulas texere ubi didicerunt si militer casuras esse muscas in recludula earum et quod musce prede earum esse naturaliter debent et esca anteque vel matres filantes viderent anteque cognoscerent ut fila vel telas vel recludula anteque apperet eis musca aliqua. Simile consideratione fac de anatibus quod quanto aqua videtur in eam statim insiliunt et natare incipiunt cum nullum animal natare viderint ubi natare didicerunt et aqua esse habitationem suam hoc est nature sue prouidentie. Similis est questio ac consideratio de formicis ubi didicerunt thesaurizare. et quod est mirabile ubi didicerunt grana tritici germinatura si ea integra relinquerent et ideo diuidunt ea in frusta. **D**e pedicibus vero habet admirationem non leuem quod mater agnoscit quam nunquam viderunt et relinquunt pedices quod furas oua mater fouit ea pediculi vero excludit si statim eis relinquunt et matrem que oua in gibus nati sunt posuit sequens inseparabiliter. **N**on est autem mirabile omnibus hijs est generatio scarabeorum. **S**carabei autem cum scarabeos alios generare non viderint miratio generat alios. **D**e stercore namque equi

non globos rotundos formant et ad receptacula sua eos portantes atque desuper incubantes alios generant. **S**unt et alia innumera artificia animalium quale est artificium pice quo conpingit nidum suum quem nemo carpentario vel architectorum effigiare potest. **I**dem autem et illud mirabile quod fateor me non probasse quia etiam pluries resisti structura illa arborum etiam cementario quadam vnde videtur vnde dines et quidam volucres alie et ut vltimum te dirigam quod docuit rosas texere stilosulos suos et cingere et lilia filis et de omni genere seminum finem quod dixit aristoteles quod virtus que est in seminibus similis artificijs et propter hoc quod genera artificiorum naturalium quare manifestum est omnia semina artifices esse nature vel naturales. **P**eruenit quod quod docuit gallinas et alia animalia ouata supincubando ouis suis generare animalia suarum specierum. **Q**uis docuit struthiones oua sua calefacere in sabulo ad solem et sic generari sibi pullos. **Q**uis vero docuit apes ut fauos suos peragorios operari quod quod docuit eas vel quem explanatore habuerunt quod mel esset in floribus et quod ostendit eis artificium illud colligendi ex illis. **U**bi didicit fenix ex aromatibus rogos sibi construere et in eo se cremare ut ex eius cineribus fenix alius generetur. **P**reterea de medicinis animalium occultis et saluberrimis si cur de buffone quod medicamentum veneni peruenit ostendit ruta et saluina et inuenerunt homines que legunt apud medicos et naturales philosophos. **S**uper huiusmodi igitur iocose multonem aliquos interrogauit et vna responsio omnium quod natura docet animalia hominum artes et artificia. **P**ostmodum autem quere ab eis vtrum natura hec liber sit an magister iterum cuiusmodi liber cuiusmodi litteris scriptus et quantum quantitas et cuius voluminis et descriptore iterrogo eos et nesciunt mihi respondere. **N**isi dixerint quod magister quia magister est. **Q**uero iterum ubi magister ille tot et tanta artificia didicerit si didicit. quoniam si non didicit hoc est si scientiam hominum ab alio non habet necesse habet profiteri quia magister iste creator est cum solus creator scientiam ab alio non habeat et quantum habet ab eo habeat. **M**irabile autem valde est quod simul artifex et magister aut similis liber apud nos non dum inuentus est. **N**isi si creator ipse qui docet hominum artifices quod nulla est artificiorum necessitas propter compactionem idigentiarii et necessitatum naturarum quod magis in nos deberet esse tante diuine bonitatis largitas ut in hominibus

essent arte naturaliter vel saltem artes
necessarie ut non cohererent homines tam vigilis
et laboribus artificia sibi necessaria discere
et agere. Mirabile autem est si liber in quo le-
gitur isti artifices artificiorum suorum scientiam quod
liber ibi legere possunt videtur quod si ille sunt
naturales si liber ibi sunt quoniam mille si natura
liber legatur ab hominibus et si non possunt esse na-
turales alioquin naturalia signa. Sed et hec
signa ubi imposita sunt et quasi imposita. Amper na-
tura quod ita docet hominibus artifices si non est ob-
iectum. Sed si subiecto quodammodo docet arti-
fices. Quia docet eorum ipsa nihil scire posse
videtur quod ei opinetur accidere vel scire aliquid
vel docere nisi quodammodo quod dicat albe-
dine vel alio colore dicere pulvis et calor et
tactum et unum quod aliorum sensibilibus doce-
re sententem se per sensum siue per sententiam sui.
Modus autem iste multum longe a cognitioni
bonorum videtur esse naturaliter in animalibus
antedictis et in multis aliis.

Descendit igitur videtur ut quodammodo
fuit esse a fonte primo et univ ersali
eandem et per beneplacito ipsius superesse
causam ab ipso et quodammodo bonitas et
pulchritudo et alia quod vocatur bona siue bo-
nitate super omnia creata et generata. Sic et a
lumine sapientie creator descendit siue flu-
unt per beneplacito ipsius naturaliter per benepla-
cito ipsius lumina predictarum cognitionum per
ut requirit necessitas et utilitas eorum quemad-
modum super formicam lumine quoddam pruden-
tia quod hoc requirit necessitas vite ipsius nisi ei
gregaretur in estate unum alere in hyeme cum
extra receptacula sua propter asperitatem frigi-
ris et tenebrositatem atque passibilitatem propter
corpi alimenter et receptacula sua parare si
valeret. Sic videtur aliud quoddam lumine quod
da venandi descendit super araneam velut aliud
quoddam lumine. Manifestum est quod venandi
one muscarum vitam suam sustentat aranea et quoniam
hoc lumine ipsa inutile esset per se superadditum est
ei ex prudentia creator aliud lumine videlicet
nandi siue filandi et reclinandi sua terandi.
Sic et receptaculum omnium suorum fortissimum
ubi ova sua ponit et cubat siue fouet. In
lapis autem et lapide astucia venandi non mo-
dica lumine quoddam naturale est quod mirabi-
lius videtur esse in casibus non solum hoc factis
nobilibus et quod in multis aliorum animalium sed etiam
velut quoddam lumine prophetie seu divinati-
onis quibusdam canibus a creatore inditus est
naturaliter ita ut et latrones et homines oc-
cultos hoc lumine inuestigent dinoscant et

apprehendant. Causa autem in hoc est quoniam canis
creatus est propter custodiam hominum et rerum ipsarum
quod ipsa sollicitudine sua et amicitia quod
da quam exhibere videtur hominibus nec non
latronibus et moribus quibus arcere nititur
ea que videntur eis vocitura hominibus omnia
suis vel rebus eorum evidenter indicat. Quia
igitur latrones et occulti homicide de hiis sunt
quod multum nocent hominibus et rebus eorum
lumine hominibus quod divinationis cuiusdam datus
est canibus. Quoniam paucissimis vel propter
nobilitatem ipsius luminis vel propter
tem dispositionis quod illos receptibiles illi lu-
minis facit. Quodammodo et quod dicitur de
splendore prophetie quia tanta bonitas
et perfectionis rarissime invenitur in homi-
nibus que receptibilis sit splendoris illius
us ideo rarissime invenitur in illis. Tibi ve-
ro certum potest esse splendorem istum non sequi
bonitatem et perfectionem quoniam potius ab ipso pro-
pter aliam potestatem quam multis datus est pro-
pter meritum sanctitatem ipsorum multis propter
alios instruendos et puniendos circa ma-
la ipsius imminencia. Multis ob alias cau-
sas quas audies solo loco et interdum val-
de male complexionatis etiam inveniunt
et datus esse et dari donum istud. Quodammo-
do igitur a primo fonte essendi siue a primo esse
ut esse sic descendit cuius esse aliud. Sic a
primo lumine sapientie ut est lumine sapientia
le descendit omnia hominibus lumina per beneplaci-
to creatoris et per prudentiam eiusdem ad utili-
tates quod dicitur et alias innumerabiles quod no-
minare et numerare et mihi difficile est ex
multe me latent et tibi forsitan esset tedio-
sum. Prebes in hoc etiam scire quia stulti-
cia augurum et opinio tam antiqua de
veritate auguriorum qua opinio multi ad
huc errare noscuntur an potest videri ha-
buisse occasionem sui esse et siue credulita-
tis tanquam super cornos et cornices aliosque
aves circa quas observantur auguria des-
cenderent quedam lumina presagiorum a lu-
mine antedicto et que per hec de eventibus
humanis presagirent aves huius generis et
volatilibus aliisque corporum suorum motibus
hominibus indicarent. Qualiter autem et
quibus vis error iste declaratur non solum
impossibilis sed etiam ridiculus patet
et tibi per me loco suo si deo voluerit. Causa
etiam deceptionis istius audies ibidem
et sicut tibi manifeste videtur etiam iuxta
hanc viam ut omnia que sunt virtutis et
fortitudinis et pertinent ad illas descendunt

Bars prima de vniuerso

similitudo a prima virtute siue fortitudine siue
potentia ut est virtus et fortitudo et potentia et sp
puidetur ipsius et put requirit necessita
tes et utilitates recipientium. **U**n in quibusda
sunt arma defensionis sicut bobus et vac
cis appeti cornibus quia per illa se defendunt a
lupis quedam vero sunt arma protectionis sicut du
ricia cutis in apris et cocodrillis licet et alie
sint utilitates istorum. **I**n aliis vero debet et
ungues ad impugnationem piter et defensio
nem sunt. **S**icut in vris et leonibus et alijs aia
libus quod de preda siue rapina sua nutriunt. sic
etiam de pulchritudinibus dicendum videtur
quod omnes descendunt a prima pulchritudine ut
est pulchritudo et bonitates a prima bonita
te ut est bonitas. **S**icut scientie vel sapientie a
prima sapientia ut est scientia et altitudines a p
ma altitudine ut est altitudo et suauitates
veri hominis a prima suauitate ut est suauitas
Causa autem in hoc est quod omnia hec refulcent
ad primum in quantum talia sunt ad primum in quantum in quoniam
tali tale quod de se maius tibi. sic omnes vero ad ipsos
in quantum est virtus et omnis bonitas refulcet ad
ipsum in quantum est bonitas et eodem modo cur
rit res in alijs. **Q**uia igitur omne quod refulcet
ad ipsum non refulcet ad ipsum nisi per id quod ca
dit super ipsum de irradiatione primi. **M**anife
stum est quod omne quod est potes et omne quod est bonum
non est tale nisi per illud quod cadit super ipsum de
irradiatione primi per predictas comparationes
omnes vero videtur esse causa et declaratio sermo
nis hominibus. **A**ue autem ne per hoc intelligas di
uersari primum apud se vltimo modo quod ad
modum et fons quantumcunque multitudine vel
diuersitate riuorum apud se non diuersas aut
multiplicas. **S**ic nec primum propter multitu
dinem aut diuersitatem influentiarum quod ex ipso
fuit. **A**ue autem intellige vbi quantumcunque notari crea
toris audieris fontem et creaturas riuos vel
flumina. **N**on ei est preter riuos nisi aqua quod flu
it in fonte vel per fontis id est aqua fontalis et per
pter hoc iueniret ex necessitate eius fluxus
vel exitu aqua fontalis nisi ei alia daretur. **R**e
mota ei iam a creatore est per me est peribitas
Nec super hoc est tibi relicta dubitatio. **E**t ab
vno et eodem calore est imolacio in cera et idu
rano in luto. **V**ides etiam quod ex eodem semine
tam modico pueniunt fructus flores et folia
frondes et cortices et etiam semen sile cum se
men vni et forte vni simplex hoc est vnius
nature sit. **I**n semine et humano quod vni na
ture non est videtur appere maior multitudo
maiorque diuersitas in effectibus suis hoc est in
eis quod ex ipso generat quorum est tanta multitu

do atque varietas ut pili ungues caro ossa
nerui cartilagine medulle et quatuor huius
res radicales et ipsa substantia cerebri. **Q**uoniam
toforti igitur a creatore per modum effectus per
imperfectissimum verbum ipsum erit multitudo
atque diuersitas a deo deorsum ab ipso a deo
discreta ut nec specie nec genere nec etiam per
dicamento promittet. **I**n hijs autem similitudi
nibus attende longissime distantem difficultate
nem. **S**emen enim licet fortissimum habeat virtu
tem operatiua causa materialis est et propter hoc
corripitur in generatione eorum quod ex ipso sunt
hoc autem non est cause efficietis namque per se scilicet
ut ipsa corripatur ipsa operatione sua quod est ei pro
prie et per se. **N**ec moueat te exemplum fenicis
quod posui quoniam ignis ille quem ipse succedit est
causa efficiens corruptionis ipsius ipse autem fenice
non est causa per se et propter ignis illius. **R**eminisce
re igitur sublimitatem ac supereminentiam creatoris
benedicti imperiositatisque verbi ipsius de quo
plura audiuisti in prima parte tractatus istius
et videbis quod longe est omnipotentissimus vir
tus ipsius et excellentia atque magnificentia
operationum ipsius ab alijs virtutibus et mo
dis operationum ipsarum. **R**eminiscere etiam
quia nomen et intentionem cause efficientis vi
dens merito philosophi extendisse ut ex
acta ac deputata eiusdem ratione fortissimi
enim sic non congruit nisi prime cause ef
ficietis que est creator benedictus

Quia vero similes illuminationes eis
que supra posui habere videntur omnia
alia animalia et quedam multo maiores
minusque nobiles. **Q**uedam etiam maiores
quodammodo vultures si verum est quod de eis
multi fabulati quod pudent strages futuras
ex plijs et propter hoc congregant in locis vbi fu
ture sunt strages hominibus tamque pvideant futu
ram escam cadavorum humanorum et quorum. **A**ppet
tibi ex omnibus hijs luminibus luminositates
sapientie creatoris penetrare atque perungere
non solum versus ad extrema animalium sed versus ad
extrema seminum lumina quod cadunt super semi
na filia sunt artificijs ut dixit aristoteles. **A**t
tende etiam quod lumina hominibus non sunt nisi sic
artes aut artificia operandi sed sunt velut im
peria creatoris quod necesse habet implere ipsa
semia. **N**on enim ex libero arbitrio operantur
ex necessitate per modum scilicet fuerint quod et arti
stoteles aliter alibi generaliter dixit de natu
ra scilicet quoniam ipsa operantur per modum fuerint. **N**emo
autem dubitat quoniam semina nec alia nec aliter ope
ri possunt quodammodo in ipsis est impediri in et
adiuari possunt ut melius et citius operentur

Sicut appet ex opib⁹ magice naturalis q^{ue}
sunt subita generatio pediculor^{um} ranar^{um}
verm^{ium} et alior^{um} multor^{um}. Impediunt^{ur} ho^{mo}
femina in agris multoties p^{er} natura agro-
ri^{um} errepugnante vt ex seminato tritico noⁿ
generet^{ur} nisi sinapis aut sigali. Tam igit^{ur}
declaratus est tibi q^{uod} ad oia hec puenit noⁿ
soli luminositat^e sapiencie creator^{is} s^{ed} et im-
periu^m q^{uod} oia hec q^{uod} sic fiunt vel generant^{ur} et
fiunt creatore sciencie et imperate fieri et sic he-
ri quare et p^{ro}videnter ab ipso et per ipsum
hoc q^{uod} q^{uod} querebat^{ur} cuiusmodi
cognitioes vel sciencie e^{ss}ent lumina
ista. Reminisci debes eoru^m q^{uod} ali-
bi audiisti p^{er} me vic^{is} q^{uod} scienciarum sue
cognitionu^m alie sunt descēdētes desup^{er} a lu-
minositate creator^{is} et hec vocat^{ur} scie^{ntia} idite vt
isule et idite q^{uod} naturalit^{er} isunt et cu^m hijs
creat^{ur} q^{uod} idite sunt et noⁿant^{ur} recte scie^{ntia} natu-
rales vel innate. Alie ho^{mo} q^{uod} post natura coⁿ-
pleta dono creatoris adueniunt coⁿter vo-
cant^{ur} isule. Tercio ho^{mo} reb^{us} ipis adueniunt
quodamodu^m ymagines refultates i specu-
lis ab inspicie^m facieb^{us}. Et iste sunt q^{uod} se-
quitur numerositate reru^m et varietate atz
diuersitate vt pote causate ab ipis. Nec mi-
ri cui^m videri debet si multitudinē aut va-
rietate reru^m sequetur ymagines earu^m et ve-
rifica^m ist^{ud} p^{er} augmentacionē a causa et a p^{ro}-
portione. Tu eni^m res omēs ad hmoi^m ymagi-
nes suas sūt se habeat^{ur} sue p^{ro}portionalit^{er}.
Consequēs est vt p^{ro}mutatim. sicut res ad iui-
ce se habet. sic et amagines earu^m se habeat^{ur}
ad iuicē et p^{ro}pter hoc vt est diuersitas i reb^{us}
ad iuicē. Sic et in ymaginibus p^{ro}pter hoc
igr^{um} sue res hmoi^m vniuersales fuerint sue
p^{ro}culares. Hodē mō erūt et sciencie vel vni-
uersales vel p^{ro}culares. Sciencie ho^{mo} alie vi-
delicet tam inate q^{uod} isule sequetur imita-
te cause sue et p^{ro}pter hoc vna earu^m est multo-
ri generu^m et multaru^m specieru^m et indiuidu-
oru^m hinc q^{uod} lumina q^{uod} mīseraui tibi et noⁿ
mīseraui sequēs hoc mō vnitatē ipi^{us} nec ha-
bent lineationes aut descp^{ri}ones libroru^m
nec aggregatioes vtrū^m quodamodu^m nec
sapiencia p^{ri}ma. Et idē dico de splēdore p^{ro}-
phetico q^{uod} vni^m noⁿ est diuisibil^{is} neq^{ue} aggre-
gatus ex p^{ro}cularib^{us} splēdorib^{us} et in illo et
p^{ro} illū visa est a p^{ro}phet^{is} ita reru^m et euentu^m
multitudo atz diuersitas. Sic dico et d^{icitur} ist^{ud}
lumib^{us} quāq^{ue} nec lumina dīcēda sunt p^{ro}pa-
ratioes splēdor^{is} p^{ro}phetici. i vno tū ei assimi-
lā^m vic^{is} hac vnitatē et indiuisibilitatē. Si
inueniēt^{ur} in hoibus lumina similia vi-

delic^{is} iuestigāda latrones et dinoscēdi atz
dephēdēdi eos aut nendi siue filiādi tere-
diq^{ue} rethia et venādi. Si inq^{ue} inueniēt^{ur} in
hoibus p^{ro}ter eruditionē et doctrinā splēdo-
res illos p^{ro}pheticos nemo noⁿiare vereret^{ur}
S^{ed} neq^{ue} sciencia illa neq^{ue} p^{ro} sciencias operari
atalia vel semina vsualiter dicim^{us} p^{ro}pter
paucitatē nre exercitationis in hijs et p^{ro}pter
nouitatē quā sp^{iritus} et mōstrat^{ur} et plurimū ab
hoib^{us} vulgares hoies et impiti p^{ro}pter q^{uod}
aristoteles dicere noluit q^{uod} artificia e^{ss}ent
in sermonib^{us} et itates similes artificijs p^{ro}-
pter q^{uod} et pueniēt^{ur} a comodato aptato-
q^{ue} sermone noⁿ dicim^{us} lumina ista scienti-
as aut artes seu artificia s^{ed} mag^{is} similitu-
dines scientiaru^m et artium et artificioru^m.
S^{ed} q^{uod} aut querat vtrū aranea sciat
se siue filare et reiacula tendere et
alia facere q^{uod} facit p^{ro}ponet questio-
nē noⁿ facile determinabilē impiti^{us} aut ei
sciēter facit aut casu q^{uod} facit et p^{ro}ter inten-
tionē. Q^{uod} si rīdeat q^{uod} nesciēter facit q^{uod}
fac. Qualiter igr^{um} declinat errorem omne^m
i opib^{us} suis. Amp^{li} si quēadmodū dic^{it} ari-
stoteles q^{uod} oīno sciēti signū est dicere posse et
n^{on} pot^{est} signū sciēti erit facere posse. Amp^{li}.
q^{uod} signū est muliere filare q^{uod} ipa filare sciat
q^{uod} noⁿ et meli^{us} et mag^{is} appeat i aranea. Si
ho^{mo} dixerit q^{uod} mulier hoc fac^{it} arte vel scia se
ue artificio oblit^{us} videtur huiusmodi ho-
mo sermonis quē dixit aristoteles. quia q^{uod}
natura tale magis tale. q^{uod}re naturalis ars
mag^{is} ars et natural^{is} sciencia magis sciencia
et natural^{is} artificiu^m mag^{is} artificiu^m et na-
turalit^{er} sciēs mag^{is} sciēs. Quare et mag^{is} sci-
ens est aranea hmoi^m opis et magis sciēter
opaf^{ur} fila et rethia q^{uod} mulier q^{uod} hoc p^{ro} doctri-
nā alienā aut p^{ro} p^{ro}am adiuentionē hoc scit
vel didicit. Q^{uod} si rīderit q^{uod} istinctu nature
hoc fac^{it} aranea inuoluit se difficultatib^{us} q^{uod}
stionib^{us} de instinctu scz et natura q^{uod} vtrū
q^{uod} illor^{um} sit. Eadē ei restat questio de natu-
ra vtrū sciēter instigat araneā ad ista facie-
da aut insciēter. Q^{uod} si sciēter noⁿ erit hmoi^m
natura i subiecto eis eni^m q^{uod} i subiecto sunt
nullo modo q^{uod} p^{ro}gruit scire vel sciēter aliqd
facere. Si ho^{mo} subiectū fuerit natura hmoi^m
sequetur alie questioes de hmoi^m subiecto
an p^{ro} se hoc faciat an alieno instinctu. Q^{uod}
si p^{ro} se restat questio qua vtilitate et cuius.
Si ei sua vtilitate hoc facit noⁿ erit hmoi^m
subiectū nisi ipa aranea. Menatio ei mul-
tati soli aranee q^{uod} illa exercet vtilis est vi-
des. Nisi forte q^{uod} dicat quia etiā vtilis est

Partis prima de vniuerso

homibus ad admirationē sapiētie creato-
ris et ad philosophandū de puidētia ipi?
Si nō alieno instinctu hoc facit hmoi na-
tura pueniet hec eadē ad creatorē et fiet p
hoc manifestior in rebus hmoi puidētia
diuina cū inuentū fuerit q p eius instinctū
et filant aranee et texunt fila sua et retia et
veniatur. **S**i aut nō puenit hoc vsq ad
creatorē; necesse ē vt veniat hoc ad aliam
substantiā nobiliores q sit aranea et hoc vlt
vnam vel multas que si fuerit vna sola ap-
parebit eē regitiua oim aranearū docens
eas hmoi viuēdi artificia vel instigas eas
ad hoc vt illa exerceat qd vel erit ei cōmis-
sū a creatore vel erit eidez innatū p vtrāq;
aut viariū istarū appet euidēter oia hmoi
artificia et esse et exerceri ppter videntiam
creatoris. **N**odē mō si multe fuerint hmoi
substantie regitiue aranearū nō poterit eē
dubiū qn regnū huiusmōi sit eis vel inna-
tū vel cōmissum a creatore. **E**rgo atten-
de in hijs et similibus q; nō ē contendēdū
recte philosophantibus de vocabulis aut
nominibus quin potius sine litigio et con-
tentione sicut vtitur cōmunitas hominū;
Extraneitas autem quam repudiat vsus
communis in vocabulis modis omnib;
fugienda est philosophantibus. **S**imilit̃
et vacuitas earum nisi forte defectus neces-
sitas cogat noua vocabula fingere aut sal-
tē circūuolutionibus vtendū est eis ppter
hoc igit aristoteles noluit dicere virtutes
que sunt in semibus artes eē vel artificia
sed similes artificijs quāq; absq; abusiōe
intollerabili dixisse potuisset eas eē quas-
dā artes seu quedā artificia nature. **N**eq;
ptendendū est tibi sup hoc q p dixi videli-
cet vtrū aranee sciant facere qd faciūt vel
vtrū scientie tibi faciant quod faciunt. **E**ū
vsus pmanis hominū recipiat eas et scire
opari et scienter opa hmoi et tantillum lu-
minis accepisse eas a luminositate sapiē-
tie creatoris ad acquirendū sibi sustentatio-
nē vite sicut dixi verū aut p mediū siue me-
dia an imediate nō diffinio hic qm eē et vi-
ta imediate vidēf pcedere a creatore et
creari ab ipso et ppter hoc fortassis vide-
atur alicui q in ista modica lumina sicut
et magna descendant ab ipso super hmoi
creaturas sicut et nobilissima lumina que
vocātur dona gratiarū scientieq; et vtutes
sublimes dicūtur ab ipso imediate descen-
dere sup homines et angelos beatos. **I**n-
tū igit determinatū sit tibi p bec oia hmoi

que p nōminata sunt p puidētiā creato-
ris et esse et fieri.

Nonā autē datū est a creatore oī
bus corpibus vt possint sibi acqui-
rere loca naturalia hoc ē naturis
suis congruentia et virtutes etiaz ad hoc eis
date sunt ab eodē qbus hec acquirat per
motū et quibus etiā in eis quiescant non ē
tibi dubitandū qn p puidētiā creatoris
sint motus eorū et getes pscrtim cū mor na-
tural vniuscuiusq; corpis nō tā fit ingitō
loci natural q etiā fuga inatural atz ptra-
riū. **V**ides igit euidēter q corpa naturalia
sibi pudent naturaliter ad cōseruationē
sui esse et a locis nociuis pfugā et de locis
salutaribus p motus et inclinatioēs natu-
rales et hec ē causa vt mihi videf que idu-
xit aristotelē naturā hmoi in corpibus na-
turalibus quasi quandā vitam eē quonā
in viuētib; hmoi puidētissima euidē-
tissima est videlicet qua declinat notia et
querūt sibi salutaria atz pficua. **E**t in qui-
busdam quidem animalib; naturalis pe-
ricia et ars innata medicinalis. **Q**uis em
docuit bufonē alieno morfu atq; veneno
vulneratū rutam adire et eidē locū vulne-
ris affricare et ppter hmoi affricationē a
periculo veneni curari et hoc idem de sali-
ua facere creditur a multis. **S**imilit̃ q;
docuit cattam p affricationē suam ad her-
bam que nephryta nominat concipere pos-
se et sic defectū masculi supplere. **E**odem
mō et equas exponere se statui ventū vt ex
eius afflatu atz attractu conciperet. **Q**uis
vero docuit pisces quosdā postq; in aqua
effusa fuerint oua eorū semine suo supfun-
dere alios aut generare nō posse. **P**eniq;
qs docuit aquilas et coruos reiuuenescere
et in iuuentutē suā modis qb; alibi au-
diuisti renouare. **Q**uis docuit scorpiones
exteriora tñ manū in hominib; pungere
palinis aut parcere vel qd verius credo ti-
mere ne forte ab eis inclusi capti detineat
q; ab exteriorib; manū minime timent.
Sunt et alia innūgra que hystorio graphi
nature de hmoi scripserūt in qbus omnib;
manifestū ē tibi et cōiter dici artes qsdam
et artificia et ingenia nature dici et nō im-
merito. **I**ta tamen vocabula vsq; ad na-
turas inanimatorū corpm nemiā adhuc
audiuim; extendisse etiā hoc ē ppter pui-
tatem suam et vt ita dicam tenuitatem lu-
minis. **N**ulli em philosophantiū audiū-
m; dixisse ponderosa corpa inclinari vel

moueri ad mediū mundi arte vel artificio
 Similiter neq; ignem cōburere ligna ar-
 te vel artificio nature licet cōiter receptus
 sit q; hoc faciat virtute nature sue sed hoc
 est vt dixi ppter longam distantia atq; dis-
 similitudinē ad artes et artificia. Creator
 autē pudentia sicut et virtute eiusdē pma-
 ria omnia ista fieri que nominauit tibi ita
 dubiū esse non debet nec in partibus nec
 in totis vt pdixi. Fortassis autē nō inten-
 dit singularia in hys nisi quis dicat eaz in-
 tendere singularia vaga. Nō em videtur
 intendere aranea hoc filiū determinare vel
 hoc reticulū. Nam autē audiuit alibi in-
 tentionem mea de indiuiduo vago quali-
 ter se habet in ipso sensu et in ipsa ymagina-
 tione. Et hmoi exemplū quoddā est in ho-
 mine qui videtur a longe veniens sed p-
 pter elongationem nō dū scitur eē homo.
 sed scitur esse hoc animal veniens deinde
 cū appropinquauerit cognoscitur esse iste
 homo veniens et nondū socrates. Et au-
 tem magis vagum si eousq; remotus fuerit
 vt nō deprehendatur animal eē s; hoc mo-
 uens. magis etiam vagum si nec moueri
 appareat. Tunc em nō cognoscitur esse
 nisi hoc corpale. Et hū igit apparet tibi
 quia denudatio a cōditionibus pcculari-
 bus et circūuestitio eorū facit indiuiduum
 vel vagum vel magis vagū vel expresse
 ac determinatissimū iuxta modos huius-
 modi exemplorum.

¶ **Q**uia vero sermōes phylosophe
 rii de animabus animalū nō ra-
 tionabiliū fuerunt eas apprehen-
 dere vniuersalia non posse et dixerūt hoc
 eē ppiū animarū rationabiliū et substan-
 tiarū intelligentiū. Nō videtur fm eos q;
 in animab; animalū similiter artificib;
 operationū sint ymaginatioes vel alie im-
 pressionēs vniuersalīus neq; q; possibilis
 sit eis abstractio circūuestitionib; indiui-
 duantibus vsq; quaq;. Quapropter diffi-
 cile erit eis determinare vtrū aranea yma-
 ginet muscā cū ipam nōn viderit vel qua-
 liter ymaginet eaz si vniuersaliter eaz ap-
 prehendere non posset fm eos. Si vō indi-
 uidualiter aut singulariter ymaginatur q;
 cōditione vel circūuestitione illam indiui-
 duet difficile posse videri videtur cum ipse
 pditiones pmo indiuidualiter necessario
 apprehendatur. Fiet autē euidentius qd di-
 co p exempla. Si em ymaginatur aranea
 muscā casuram volatu in telam suam iste

conditiones oēs cōmunes sunt et plurib;
 cōmunicabiles. Nō indiuiduat igit muscā
 et vt breuius dicam p has pditiones nō ē
 descendere ad hanc. Qualiter igit descen-
 det aranea ad quācūq;. ¶ Si nō descēdit
 ad hāc aliquā stabit igit eius ymaginatio
 siue apphensio alia in cōmuni siue in gene-
 rali. Nō erit igit ppa substantiarū intelli-
 gentiū apphensio cōmunionū siue vniuer-
 salū. ¶ **A**mp. De artificibus q non sunt
 apud nos nullus dicit se edificare. hāc do-
 mū indeterminate sed potius quandam
 domū. Similiter neq; textor aligs dicit
 se texere hunc pannū sed quendā pannū
 Nec aligs ex fabris dicit se fabricare hūc
 gladiū sed quendā gladiū. Multo mi-
 nus igitur in animalibus rationē carenti-
 bus erit possibile hanc indiuiduationem
 seu determinationē esse. ¶ **A**mp. cū ani-
 me rationales multo nobiliores et fortio-
 res sint in apphēdendo q; anime quomō
 extendent se in apphensione singulariū
 vires apphensue earum et vires apphen-
 siue animarū rationabiliū erūt adeo bre-
 ues et decurtate vt in suis artificiis vsq; ad
 particularia et vaga similiter indiuidua nō
 attingant. Si quis autē dixerit q; aranee
 operant quādamodū aliquis artifex opa-
 retur cecus vel clausis oculis nec sic etiam
 absoluit se a nodo questionis istius quo-
 niā q sic operatur quoniā et si clausos ha-
 beat oculos vel omnino obscuratos aper-
 tem tamē habet atq; reuelatam ymagina-
 tionē in ipm sensum cōmunem interiores
 Difficile autē ē inuenire exemplū dissimi-
 litudinis ymaginationis et intentionis hui-
 usmodi animalū in opibus suis apd nos
 et hoc ē qm ipa intendūt ab intus et ymagi-
 nātur insup. Nos autē a foris et deorsū i ar-
 tificijs que apud nos sunt. Et iam dixi ti-
 bi in plurib; capitulis et tractatib; sciētie
 istius quia lumina que desursū descēdūt
 et longius et latius se extendunt q; que de-
 orsum et a rebus animalib; nrīs in aiab;
 animalū irrationabiliū adueniūt ppter
 quod et mēsuratur et numeratur scdm res
 Vnius em vna ē visio et vnius soni vna ē
 auditio et duorū due et ita se habz de alijs
 et hoc est quoniā omnia hec ad modum
 passionū sunt a rebus agentib; i animas
 apphensiuas et ad modū resultationū a
 formis rerū sensibiliū i speculis anime vō
 apphensue et receptibiles hmoi passionū
 efficit specula hmoi resultationū. ¶ **T**ulus

Bars prima de vniuerso.

¶ **N**o et auditus habitus naturalis et ceteri
hmoī habitus ampliores sunt atq; latiores
licet imperfecti actu naturaliter et indigenti
bus passionibus et resultantibus quas di-
ximus. Sic se habet et de luminibus que nota
tu tibi et quanto amplius ascēderis et cogi-
tatu et consideratiōe tanto amplius eam
inuenies dilatari donec puenias ad puris-
simū lumen vicijs lumen luminū qd ē crea-
tor sapientissim⁹. Qui luminositatis est in
ultimitate latitudinis seu habet sanctus et au-
tenticus sermo vicijs qm̄ sapia attingit a fi-
nē vsq; ad finē fortiter et disponit oīa sua-
uiter. Hinc est qd splēdores prophetici p-
ut possibile ē mutates illud lūmē scz lumi-
num non solum in latu amplissime discē-
duntur sed etiā in longu ppter qd ipsi p-
phete non solum pma vident in splēdori-
bus istis sed etiā nouissima. Apparet igit
tibi per hec ista lumina naturalia nō im-
merito ēē extēsiōra apphensionib⁹ nostris
que afforis inueniunt ppter hoc necesse
est vt res pcedat apphensiones hmoī
tanq; cause earū. Splēdores vō ppheti-
ci et ista lumina sicut a rebus nō sunt. Sic
nec exigunt existētiā rerum pcedere se p-
pter hoc et non existētiā anteq; sint exten-
dunt. Ideo et splēdores prophetici pphē-
tis ostendunt preterita que iā nō sunt et futu-
ra que nondū sunt. Sic et ista lumina aq-
lis et ceruis ostendunt suas renouatiōes an-
teq; sint et causas earū et modum opatio-
nis quo eas faciant aut pcrent. Similiter
et araneis rectacula que non sunt et forte
muscas que nondū sunt et causas earū in
rectacula anteq; sint. Nisi quis dixerit qd
nec araneas nec hmoī aīalia scire vel vi-
dere que operantur vel vtilitates operum.
tunc magis accedit ad vt concedat ea non
sua sed aliena puidētia operari. et tandem
deueniet sermo iste adhuc vt pcedat oīa
opera hmoī fieri per puidētiā creatoris
sicut predixi tibi. Sequitur etiā hoc vt dicat
araneas alieno instinctu comedere mus-
cas qd capiunt. Et hoc ipm̄ habebit necesse
esse potest et omni generi animalū qd nō
instinctu pprie nature aut famis cōme-
dunt sed alieno instinctu vt qd em̄ potius
faciunt opationes hmoī alieno instinctu
et nō illas vicijs comedere et bibere qd finis
horū sunt et vtilitas. **A**mp. qcquid p-
in finem et in viā et quicquid in extremū et
in mediū naturaliter. Quia igit iste opera-
tiones filare texere rectacula insidiari ara-

neas capere eas media sunt et vie natura-
lis ad comestione earū et ad acquisitionē
nutrimēti ex eis similiter et media naturalia
sicut ad illa. Illa vō extrema ad hoc ordi-
natiōe naturali et araneis naturaliter pos-
sunt in finē vel extrema potuerunt multo
amplius in vias et media. **A**mp. hoc
est dicere qd aligs potest naturaliter in co-
medere qd nō est naturaliter nisi p mastic-
care et non p naturaliter masticari. Sicut
qd aliquid potest naturaliter nutriri cibo et
non potest coquere vel dirigere cibū. Vi-
des igit per me in hīs nō nullas vias ex-
ercitatiōis ingenij cui qd si melius videre
dederit tibi deus in hīs gaudere et velle
fieri mihi.

Motibus vō naturalibus qd sunt
a medio et quidā addunt tertium
vicijs circularē qui est circa medium
quāq; hoc improbabile merito valde vi-
deatur. **A**rt. et sequacibus eius. Similiter
de inclinatiōib⁹ et quibus sunt hmoī mo-
tus. **I**am dixi tibi quia nō motus p sci-
entiā fiunt eorū que mouentur sic neq; p
puidētiā. Neq; aristoteles voluit nota-
re pncipia motū istorū artes vel artificia
per aīas vel vitas sed quasi vitas et causa
in hoc fuit sicut predixi tibi distantia et elo-
gatio ab hīs quib⁹ hmoī nominatiōes
recta ac vera nominatiōe congruunt. **S**as
igitur apparet tibi ex hīs que pferunt
puidētiā diuinā attingere a pncipis crea-
tis vsq; ad minima. et intelligo hoc d sub-
stantijs et tā de partib⁹ qd de totis corpo-
reis substantijs. et quia nō est incōueniens
vel indignū sapientiā et bonitatem creatoris
ea curare. postq; sunt que curant cū non
essent et eorūq; curauit vt ea esse faceret
quia mōis omnibus decet eius sapientiā
et bonitatem ea deducere ad fines hmoī et
vtilitates qbus ea aptauit et ordinauit si-
ue sint nobis noti siue ignoti hoc autē est
sicut p dixi tibi indubitāter regere vicijs cō-
seruare et deducere ad fines vel vsum ad
quem res ē. Nisi quis querat qd qualiter cu-
rat musculas qd yrundines tā studiose ve-
nantur. **N**ec videat eas conseruare qd
potius videtur eas exposuisse deuoratori
yrundinū. Qualiter etiā videt deducere
ad finem ad quē sunt et an est alius finis
earū qd nutrimentū seu sustentatiō yrun-
dinum. **R**espondeo in hoc quia reuera hic est
vni⁹ finis et vna vtilitas muscularū hmoī
et ad hunc finem vel vtilitatem deducit eas

creato: p naturam ipaz yrudinū quā crea
uit esui earū nutritibile seu sustentabile. qd
et dedit lumē naturale de p̄dictis lumib⁹
quo becillo mō cognoscant ⁊ etiā ipas ca
pere sciāt quēadmodū ⁊ comedere. Non
nat igr eas creator vsq; ad vsū hmōi quā
q; ⁊ alie vtilitates sūt ⁊ alij vsus quos au
dies i sequētib⁹. Nec ē incōueniēs quedā
animalia i esū ⁊ sustentationē alioz creato
re creasse vel etiā ⁊ alios vsus multiplices
Sicut apparet de equis ⁊ asinis et mulis
qui non comeduntur ab hominib⁹ com
muniter. boum vero et ouium ⁊ caprarū
alie sūt vtilitates multe quibus adiunā
tur homines q; esus ⁊ nutrimentū ⁊ vt eui
denior tibi fiat dei prouidentia in omnib⁹
narrabo tibi et numerabo generales vtili
tates creaturarum. Prima igitur genera
lis est bonū quod ē vel quod habet vna
queq; siue illud sit esse siue aliud siue alia
siue ē cū alio aut cū alijs. Gratuita nāq;
bonitas creatoris nō intēdit pdesse sibi in
creato res in dādo eis ēē vel bēna alia s;
pdesse reb⁹ istis ⁊ hec ē sp̄ intēio gratuite
bonitatis vic; hmōi rectitudinis vt nec re
curret ea dāto: i se intēdēs sc; sibi p hoc
ē in p̄pitiū bonū vel honorē vel comodū
vel gloriā v; voluptatē vel aliqd ad hmōi
neq; defectēs ea ab hmōi rectitudine vel
in documentū inimicorū vel i p̄fectū ami
corū suoz vic; q; sui sūt. Nec em̄ p̄sideratio
vic; q; sui sūt declinatio ē a rectitudie gra
tuitatē ⁊ bz aliqd recuruatōis p̄dicte. Se
cūda causa ē creatōis i qbusdā ē vtilitas
aliena ⁊ hoc accidit i multis generib⁹ rez
Quedā ei sūt nata ēē p se ⁊ insup ēē vtilēs
alijs. sic iaz sūperi⁹ multonēs audiuit de
vegetabilib⁹ ⁊ animalib⁹ irrationabilib⁹
q; nata vidēt ēē vtracq; vtilitati ⁊ vni ho
minū. Alia vō sūt nō nata ēē p se vt ptes
⁊ mēbra animalū quēadmodū ocul⁹ nō
natus ēē p se ⁊ pes ⁊ man⁹ sūt. S; i toto si
militer ⁊ toti. Similiter os ⁊ nerui et caro
in animalib⁹ nō sūt nata ēē p se sed i afali
bus tū nata sūt ēē ⁊ vtilitati totalitatis eo
rū. Quapropt̄ finis qdā ⁊ vtilitas creatio
nis eoz vidēt ēē vtilitas totalitatē aīaliū
quoz ptes ⁊ in qb⁹ solūmō nata sūt ēē et
hic non itelligo nisi vtilitates naturales.
Sūt ei ⁊ alie vtilitates sublimiores at; no
biliiores ⁊ hec sūt qbus adiunā vites ⁊
tōpositio mox i hoibus ⁊ ea bona gratia
rū at; vtitū qb⁹ pennis ⁊ futura felicitas
obtinēt ⁊ hec oīm vtilitatū n̄ratū vltia at;

p̄fectissima vtilitas. Ex qbus manifestū ē
nibi q; vites ⁊ dona grātū vtiliora sūt oī
bus alijs qm̄ vtilitas istoz ad quā scilicet
sūt ēē ⁊ quā intendit creator ⁊ p̄ncipaliter
hoibus vtilitas ē vltra quā nihil querēdū
erit. Post hec v; fm̄ gradū vtilitatis obti
nēt in ordine isto ea qbus ista ac grātū nu
triunt adiunā cōsuant adaugēt ⁊ inter
hec p̄me sūt bone dispositiōes earū natu
rales siue bonitas p̄plexiōis ⁊ benignitas
naturalis ⁊ m̄suetudo naturalis. Qui ei
istis p̄diti sūt faciles sūt recipe gratiā ac
nobile vtitē paciētē et sancte dilectionis
nec nō ⁊ pacis at; seueritatē cordis cuius
cōtrariū ē turbulētia ⁊ ingetudo ⁊ d; hīs
oib⁹ satisfactū d; ēē tibi p ea q; audiuisti
de vtitū tribus generibus hoc ē naturali
bus gratuitis ⁊ cōsuetudinalibus ⁊ eis q;
circa ipas sūt terciū locū obtineret in ordi
ne isto doctrina studiositas ⁊ disciplina ⁊
ppter hoc gens xpianoz q; maxime place
re creatori nitit ⁊ studijs qb⁹ creatori pla
ceat ⁊ sum opere iugilat sacris doctrinis
⁊ p̄dicatiōibus singulariter insistere vidēt
cū alie gētes ista negligāt euidenter. Nec
dubitū ē apud te de sacris doctrinis ⁊ p̄di
catiōibus quātū incitēt ad cultū ⁊ honoz
ficientiā creatoris quātū illuminēt mentes
hoīm ad cognitionē ipsius ⁊ eoz q; aman
da q̄rēda tenēda ⁊ fūda sūt hoib⁹. Silt
ad cognitionē eoz q; eis fugiēda sūt et di
mittēda ⁊ etiā psequēda. ⁊ oīno non igno
rās quāta sit virtus doctrine ⁊ p̄dicatiōis
i immittēdis cordibus hominū ⁊ in auer
tēdis eis ab omni errore ⁊ prauitate et ab
omnibus aduersitatibus ⁊ cōtagijs merito
rū maxime cū grā creatoris ⁊ loquētib⁹
⁊ audientibus affuerit. Et tu iaz didicisti q;
reuerentiā que puritate intentionis sacre
doctrine et exhortationes ⁊ loquēdē ⁊ au
diēdē sūt et quō p irreuerentiā ⁊ impuri
tatē cōtrarias absq; fructu plurimū et au
diūtur et docētur. Studia vō que sūt lecti
onū meditationū lectionū quidē in sacris
libris. Meditationē vnicuiq; apud semet
ipm̄ et p se ⁊ deliberationū seu circūspecti
onū in eis que agunt aut sustinent. Quis
dā em̄ impati ⁊ improuisi parti; circūspe
cti p̄siliūt ad opa que cōsultissime agēda
essent ⁊ incauti irruūt in pericula aduersi
tatz prius deieci ⁊ leraliter vulnerati q;
de pugna deliberent q; armis se attingat
vel induant.

¶ Quia vero de disciplina aliquantū
Ss ij

Pars prima de vniuerso

lū diffusio: sermo habendus est ppter hoc quoniam minime cognoscūt homines vtilitates eorū que sunt discipline ppter quod ipam tanq; noxiam fugiunt et cum dolore et molestia p viribus illam plurimūq; sustinent. Res igitur discipline sunt que timorē aut dolorem aut opprissionē inferunt et que fomenta vicijs subtrahunt aut eis concludūt vel accessum ad ea omīno auferunt. Timoris autem vtilitates iā alibi audiuit in capitulo de openbus et mirabilibus ipius et p se manifestū est qd timor fuga spiritualis ē et resiliatio ab eo qd timetur. timor igitur bonus et sanctus ē quo fugitur ab omī qd iram puocat creatoris. hoc ē ab omī inquinamēto peccati mortiferi. ppter hūc igitur timorē incutiēdū mortalibus creator: et stellas cometes in celo gladiosq; igneos. et dracones flamineos creat et apparere facit i sublimi. Similiter et portēra in terra et in mari et mulas parere monstra in hominibus etiā nasci vt infantulos multorū capitū. ppter qd et mōstra dicūt. nō solū ppter admiratōnē nouitatis ea hoīes sibi inuicē mōstrāt sed quoniam iram dei mōstrāt in mūnere mortalibus vt scs turbatio rex ordine turbatus hoībus creator appeat. Sūt et alia innūera pter illa que lex xpianorū expisse cōtinet que scz futura sūt in sole et luna et stellis et in alijs inter que etiā terre motus enūerātur vt ipso temore suo terra tremore hominib; incutiat. et tremendū eis suadeat. ppter iminentē vindictā creatoris. Quia propter manifestum ē terre motū fieri p pvidentiā creatoris ppter tam euidentē vtilitatē que ex eo d; puenire hoībus mortalibus. et hec siue fiat p naturā quā didici in libro metheroz siue alias p volūtatē creatoris ppter hāc causam lex hebreorū data ē eis in tantis terroribus ignis caliginis et lampadarū ignis discurrentium clangorib; terrificis et ipam pcesserūt terribilia facta in egypto. vt timerēt a malo i obediētie. et a pessimis psetudinib; egypti qbus nutriti erāt. ppter qd elegant in terptatur doctrina xpianorū hebreos fuisse de egypto insequentibus egyptijs et eos fugantibus vt eo ipso intelligerēt fugiendū eis eē nō solū ab hominibus egyptijs. s; etiā ab egyptijs moribus ab erecratione sci licet ydolatrie et a vicijs qbus illi se creatori abhominabiles et odibiles fecerant.

Amp. cū diligentiorē p̄siderationē d; ti

more feceris inuenies ipm euidenter super omnia alia dona depmētē cor humanū et subicientē ei quē timet. cor inq; immobile durū atq; seruile. ppter qd sciens creator rebellionē cordis gentis hebreorum se eis timendū atq; tremendū tot tantisq; tremoribus legi datione exhibuit vt eos ab legis siue obediētia nō tam incuruaret qd etiam frāgeret. Sens enim illa sic ipse creator dicit in lege eorū gens dure ceruicē fuit. et ppter hoc inclinationē volūtariā nō suscipiēs terrorib; horrificis terrēda fuit ab initio. **D**e bono doloris.

Et vero q sūt dolor sicut scis mortificant et extinguūt p̄cupiscētiās voluptatū. desideriaq; carnalia ac secularia. ipasq; voluptates mortificāt et abradūt hominib;. Iā autē nō sūt ex alijs qd noxia sint hominibus voluptates hmoi et desideria qz videlz captiuitatē inebriat debilitat dissoluant excecant atq; dementat in omīe genus insanie aīas humanas seu hoīes. Dolor igitur qui oīa hec extinguit et abradit ab eisdem qd salutaris sit apparet ex hīs. et qz reuera medicina ē istar abstinētijs vermes hmoi mortificās et ē velut lūna abhominādi hmoi iniquamenta vitia ens. ppter hec igitur duo vicij mortificationē istā et abluōnē abstinētijs noīata videtur aqua tribulationis i sermonib; pphetarū. Sciendū etiā tibi ē q ipam auariciā atq; supbiā radicit; exterminat cū geminibus earū et quādāmodū ignis laterē et oīa alia vasa fictilia firmat atq; fortificat et obdurate quodāmodū armat. nō solū ptra aqua s; etiā cōtra se. lateres ei excocti nec ignem timēt nec aquā. Sic dolor p̄sentū tribulationū aīas hūanas armat atq; fortificat. et velut armaturā quādā eis paciētiā opat et p̄stat. et hoc expisse legis i vīra qz lege hebreorū scz et xpianorū. et in lege qdē hebreorū dixit ipse legis dātor ad gentē illā exorti te i camino paup̄tat. In lege vō xpianorū legis. Tribulatio paciētiā opatur. aīas etiā hūanas mirabiliter adiuvat et illuminat ad sapiētiā. Ipe vō sapiētissim; hebreorū et rex gentū illi; dixit quod ex libris suis. qd colligata ē stulticia i corde pueri. s; vga discipline fugabit eā. et in eodē libro. Virga ac correctio tribuit sapiētiā. Alii etiā ex sapiētib; antiq; dixit. qd sapiētiā nō inuenitur in terra suauiter inueniū. et ex p̄his archita carētū expisse dixit. **U**bi dñatur libido nullū esse locū tempe

rantie et i regno voluptatis et tunc non posse
 consistere. Quare nec sapientia cum sapientia ve
 ri nonis vult sit plus quam ars sicut dicit aristoteles
 de metaphysica ipse. Attende igitur istas vtili
 tates doloris et auerte quod eas nonit creator
 et quod bonitas creatoris ut diligat animas nos
 stras et propter hoc necesse est ut eis provideat
 bona iam salutaria. quibus a tantis malis libe
 rantur atque purificantur. **A**mp. cum omnia numerata
 mala a quibus per dolores predictos est libe
 ratio animarum morbi sunt vulnera fedita
 tes deformitates et ingratum abhominabile
 bilia animarum. et alia multipliciter noxia animarum
 nostris et ledentia illas. **N**emo intelligens du
 biter creatoris amare et velle sanitatem mun
 dicia pulchritudinem et fortitudinem. ceteras
 perfectiones animarum nostrarum qualiter dubitari
 poterit hec bona esse non providere animarum nostris
 quibus adeo efficaciter adiuvant ad obtinen
 dum perfectionis perfectiones quas non diligere in
 eis non est possibile creatori. **A**mp. si vi
 des egrum multipliciter egritudinem incomo
 dia laborante et videris ei exhiberi medici
 nam salutarem propter omnia illa cum ipse nec de sani
 tate sua cogitet. nec aliquid sibi medicatio
 nis procurat aut perquirat. dubitabilis ne al
 teri bonitate et sapientia medicinarum hominum
 eide prestari. **N**e illis vero quod dolores inferunt
 et mederi patientibus non intendunt. **M**ani
 festum est quod eorum providentia medicina ut medi
 cina non prestat hominibus. quoniam nec interiores eorum
 et ut sanet vel prestet alias sed magis ut ledat
 et nocent nisi forte sint eruditores atque do
 ctiores. **S**i si ymaginari volueris universi
 tate hominum providentis tibi egritudinibus la
 borare et attendes creatoris iugiter itueri mor
 bos siue egritudines hominum in genere huma
 no. **C**onsideraverisque divinitus pietatem ipsius
 non accedet ulli morbo in cor tuum ipsum negli
 gere tantam plagam in genere humano et relin
 gere irremediata seu inmoderata. **Q**uia igitur
 optimi et sapientissimi medicis ea sunt me
 dicina adhibere remedia. quae saluberrima
 esse conspiciunt et ad curandas egritudines effica
 cissima. providentis vero dolores videt crea
 toris benedictus adeo ut quos ad curanda predi
 cta incommoda. adeo salutare egro hominum
 necesse est ut eos eide adhiberi per ipsum. **N**on
 manifestum igitur est eas ex hoc dolores tribulatio
 num quae in hominibus sunt esse in eisdem per cu
 ram et providentiam creatoris.

Quod si dixerit quis quia ista eveni
 unt hominibus ab ipsis vel in se per
 semetipsos vel ab alijs in alios veni

bi gratia. **A**gritudo interdum ex crapula in
 terdum ex ebrietate. interdum ex cibo vel po
 tu non sano. interdum ex estu vel frigore ni
 mio. et alijs pluribus modis. **A**b alijs vero
 in alios ut verbera et plage. carceres vin
 cula damnificationes per fraudes dolos ra
 pinas. **E**odem modo et contumelie et que contu
 meliarum sunt hominum igitur omnibus non causa
 eundi vel adveniendi non videtur esse divina
 bonitas. quin potius humane iniquitates
 atque malicie et ignorantie agentes enim ec
 clesie sunt occasionum suarum et passionis ef
 fectus est illatio. et actionis propter hoc igitur
 dixerunt maiores ex sapientibus christianorum
 quia reuera actiones hominum hoc est malas
 quascunque atque perversas non causat directe bo
 nitas creatoris. sed sustinet eas siue permit
 tit. propter bonitates et utilitates passionum
 et propter hoc ipsas passiones cum causare di
 xerunt quoniam eas providet diligite approbat
 utpote tam multipliciter utiles. propter hoc
 igitur sustinet actiones perversas siue permit
 tit. Et quoniam longo maiores sunt et plu
 res bonitates et utilitates passionum. ele
 git providentia creatoris paucas et modicas
 malicias atque perversitates ut inde multo plures
 multoque maiores bonitates eliceret. quod il
 las omnino esse non fineret. **I**n hoc igitur et firm
 hoc a quibusdam dicitur se creator causa malarum
 atque perversarum actionum. quod et actores earum
 creavit et vires eiusdem dedit quibus abuten
 tes eas faciunt licet non ad hoc eas illis de
 derit. **N**um vero vides evidenter quod nomine cau
 se abutuntur et etiam cum dicunt a creatore esse
 malas actiones abutuntur a prepositione hac
 est ei hominum prepositio nota siue signum directe
 originis et recte causationis. **Q**ui exemplum
 congruentissimum est in rege iustissimo. et prefe
 cto eius iniquo siue prorege qui occidit inocen
 tem scienter inique. **I**n hoc igitur exemplo ne
 mo dicit hanc occasionem innocentis esse a rege
 vel per regem iustissimum. licet prorege pote
 stas per quam inique occisus est ab ipso rege sit
 hoc autem est quoniam et si potestas prorege a rege
 sit directe et per se occasio tamen innocentis non
 est ab illa directe et per se. quoniam potius per intor
 sione et abusione et inflexione in latum non ei
 descendit pena directe a potestate nisi per iu
 dicii rectitudinem et tunc sunt nocentes solummodo
 vel quod merito nocentes habent seu reputant
 quod dico propter probationes que interdum vel
 false sunt ut falsi testes vel falsa inscientia
 neutrorum tamen falsitas appetit iudici.
 Multoties etiam deest iuris probatio et ne

Partes prima de vniuerso

cesse huius iudex ex officio iudiciario cōdem-
nare inocentē. Qui exemplū ē in debitore
qui reuera soluit mutuū sed deficit impro-
batione solutionis. Quis itē autē se recepisse
mutuū stat ergo iudex merito cōfessio-
ni ei? quā p̄tra se facit cū p̄bationē soluti-
onis nō adhibet. Ex hīs igit manifestā ē
tibi q̄ male actiones atq; p̄ se nō p̄p̄e dici
possunt eē a creatore. Sicut neq; innocen-
tū supplicia aut falsa siue iniqua iudicia p̄-
toris a rege iustissimo vel p̄ ipsum esse. nisi
abusue imo nisi intollerabili abusiōe ne-
mo diceret.

Sed vero volueris vtilitates dolorū
inuenire et numerare. quō dolor
et aqua tribulatiōis vocat et ignis
in sanctis autenticisq; sermonibus cōside-
ra actus et opationes ignis naturalis et in-
uenies ad similitudinē et p̄portionē earū
opationes et vtilitates spirituales dolorū
et tribulationis in animabus humanis et
de hīs alibi plurima audiisti per me. Ex
hīs etiā ē manifestū tibi q̄ viles sint i ge-
nere hūano q̄ dolores inferūt siue ea ex q̄-
bus dolores sunt. quoniā tot vilitatum et
ministri et vasa sunt seu instrumenta. Iam nō
intendentes et scientes hec faciant et inter-
dū contraria intendētes. hoc est nocumē-
ta siue nocere. hinc est q̄ cū vtilitates my-
sticis eorū cessauerint p̄uidentur in locū
damnationis nisi interim resipuerint et p̄-
penitentiam fuerint emendati. Huius autē
tem exemplum ē in virga quā erudito ad
plēnū filio pater familias in ignem p̄icit
p̄pter hoc dixit sanctus et sapiens et in gē-
te xp̄ianorū doctor clarissim⁹. Quid glo-
riatur impius quia de illo flagellus mibi
facit pater meus. Si igitur nouisti adhuc
creatoris pietatem immensam erga gen-
tē humanū et diligētē scrutatiōe cōsideratio-
nē in reb⁹ hūanis fecerit. inuenies ipm pa-
terna sollicitudinē atq; dulcedine sic erudire
totū genus humanū p̄ malos quā dmo-
dum pater vnus vniciū filiū alijs etiā ma-
lis que non sunt p̄ malos. quā dmodum
sunt mors et pestes fames atq; sterilitates
innumeras vtilitates prestat bonitas cre-
atoris mortalibus et quoniā de hīs mul-
ta alibi dicta sunt et alibi etiā dicenda vi-
delicet in p̄dicationib⁹ et exhortationib⁹.
Reuertar ad p̄positū et dicaz q̄ bonitas
creatoris et sapientia cū nihil faciat aut fie-
ri p̄mittat sine causa et inutiliter. Quis nec
ala vnus mulce sit nisi p̄ curā et p̄uiden-

tia ipsius. Quāto forti⁹ ea et q̄bus tot et tā-
te vtilitates nobis pueniūt nō erunt nisi
ipso faciente vel fieri rationabiliter p̄mittere
et etiā ordinante. Quod si dixerit quis q̄ ma-
tis nō p̄sunt imo nocent mala hūmōi. Tū
respondum ē tibi sup̄ hoc in p̄cedētib⁹ p̄-
mensam cōuine dapsilis qui nō solus ad
mensurā facietatis p̄uiuantū. s; iuxta ma-
gnificentia largitatis sue mensam ornat et
pparat. et addo alia hic dico quia culpa
et defectus eorū est q̄ tam vtilibus auxilijs
viri vel voluerūt vel nescierūt. quāq; et hoc
nō facile concedendū sit q̄ videlicet flagel-
la hūmōi nō semp̄ p̄sint. Tū verisimile val-
de sit filium sub virga patris rebellantem
multo rebellantiorem sibi fore dimissum.

Manifestus etiam est intelligentibus
ipam mortem ad modū vtilem esse etiam
in malicijs suis pertinaciter p̄sistentibus.
Cum euidenter hūmōi hominibus expedi-
at maleficia cū amittere potestatem atq; li-
bertatem. quā dmodū et furentib⁹ et fur-
osis se habet de amissiōe seu ablatiōe gla-
diorū. Quis em̄ potestas abutentis ea in
perniciem suam et aliorū velut gladius ē
in manu furentis. **A**mplius. cum tot et
tantis vtilitatibus indigeat genus huma-
num. si malicia eorū ad eas reficiendas
nō sufficeret eas indubitanter procuraret
bonitas creatoris. Nullo em̄ modorū tā
perniciosum defectus in genere humano
sustineret. Quid mirū igitur si p̄uideat
sapientissime causas hūmōi malorū in ho-
minibus esse sustinet et permittit. **A**mplius.
p̄pter hūmōi vtilitates sūt iusti ca-
tiones iudiciales videlicet mulcationes pe-
cuniarie membrorū mutilatiōes latronū
suspendia. omēsque cruciatus p̄ociales. vt
ipī mali qui non iudicio sed malicia p̄cun-
q; mala que dixi inferunt hominib⁹ ne co-
usq; turbent suis insolentijs res hūanas
vt non solū bene viuere sed necetiā viuere
inter eos liceat compescatur. Ibi igitur
manifestū est p̄nominatos dolores atq;
mala p̄ diuinam p̄uidentia p̄curari ho-
minibus. Cum omnes rectores et indices
p̄pter has vtilitates dari ab eo dē manife-
stum sit hominibus. Non debet igitur esse
dubium alia mala dolorū et tribulationū
scz diuina p̄uidentia p̄mittere et ordinari p̄-
pter causas easdem. **A**mplius. Multa
de hūmōi malis licet non p̄sint patientib⁹
p̄sunt tamen alijs. Vnius em̄ pena male-
fici multos deterret a similib⁹. **A**mp

Quis nō videat qd si mūdus iste non haberet nisi pacem atq; delicias inseparabili adberentia detineret in seipso homines et a bonis futuris et virtutibus eousq; auerteret. vt paucissimi vel has vel illa curaret. Quia igitur hūana et magnis et multiplicibus respergenda sunt amaritudinibus et dolorib⁹. vt tū malum tantaq; noxietas auerteretur ab hominib⁹. Quis enim magis perniciosum magisq; noxium humani generi cogitari pot. eo q; auferat ei bonū propter quod solum creatum est. bonū scilicet felicitatis future. et malū quod nullū maius est videlicet supplicii dānaeionis eterne inferat eidez. Non immerito igitur vite istius dulcedinē amaricari velle debuit creator: hoib⁹ ne a bono ad qd eos creauerat illos auerteret et in malum contrariū eosdem traheret. Quomō igit opinādū est dolores tam viles tāq; salutare diuina puidētia vlt peurate vlt pmitte et ordinante non esse in hominibus.

Probatur hoc idem per exempla. **P**nam autē tibi ad hec exempla multa multo plura p̄mittēs declinās plixitatis redit et bonū p̄mū erit exemplum nutricis que tpe ablationis pueri que nutrit videns paruulum dulcedine lactis adeo illectū. vt ab eo se separari se nō paciat. nec ad solidiorē aut cōgruentiorē sibi cibum inclinari velle. summitates papillari aliqua aspgit amaritudinē quā puul⁹ sentiens in papillis sponte eas respuit et etiā refugit et ad mensam patris inhyat et postmodū comedit. Quid igit mirū si totū generis hūani creator: nutrit⁹ et nutritor a lacte nō dico puericie s; puerilitatis humane que turpissima ac p̄niōsissima ē separe nolēs et ad mensam futuram spūaliū epularū que in celo glorie sue parata ē inhyare volens homines atq; aspirare. amaritudinib⁹ multiplicibus aspgit carnales ac seculares dulcedines q̄ rū fallacia atq; fallacia adeo noxia adeo q; p̄niciosa est hominib⁹. vt et a mēsa illa deliciis in excogitabilib⁹ refertissima omnino aueriat hoies et in seipis eosdez inebriet et dementet. Res insup hūanas bellis lib⁹ omi⁹ inordinatiōe atq; ingrudine derurper pfundat atq; perturbet. Quid exēplū hūmōi rei ē paterfamilias q; videns filiū i loco periculoso arrepto flagello ipm crebro percutiēs illū asferret inde et diffuger. de quo dubitare nō potes. q; si multi

tudinē magnāz haberet filioz dyspam in multis locis periculosis. qn multiplicaret flagella et flagellationes ad idipm faciendū multitudini filioz q; faceret vnicū. Quia igitur vniuersitas hoim sicut multitudo sic filioz aliquo genere filiationis. Quid mirū si creator benignissim⁹ cui manifestissima sunt oia pericula omniaq; noxia habitacionis istius. et moram que per amores noxia ē hominib⁹. qd inq; mirū si multiplicat flagellis atq; dolorib⁹ eos nec huic habitationi sue mundo hereant absterret et diffugat. Qd si dixerit q; deū nec habere nec reputare homines filios suos vllō modū filiationis. quāq; in parte ista ipius creatoris oraculis hoc ē sermonib⁹ p̄phetis apte cōtradicat negare tamē non potest quin saltem aut vt boues aut vt oues aut in aliqua conditione seu comparatione sue possessionis eos habeat. Quis autem paterfamilias de ouibus suis aut boib⁹ si impericuloso aliquo loco eos eē cōspiceret non ita faceret vt dixi. apparet igit ex hoc puidētiā diuinā causam esse dolorum p̄sentium in hominibus. Tercium exemplū ē de vino fortissimo et inebriantissimo cui similime sūt vite hūmōi p̄sentis carnales aut seculares voluptates. Inebriant em vltq; in brutale desipientiā et insanissimā dementiā. Tribulationes vero et dolores p̄trarie similime sunt aque q̄ntā ad virtutē resp̄mendi maliciā vini hūmōi et obfistendi ne inebriet. Nemo autē intelligens ignorat omnes homines quosdam creatoris esse conuiuias vel saltem hospites. quin potius manifestū est etiā alumnos esse quā omnes cibet et potet. Quis autem paterfamilias conuiuiis suis vini tam noxium non temperet. Quis alumnis suis quib⁹ curā alendi et sumptis alimētorum impendit non pvideat a mortifera perniciē. si eam esse cognouerit in alimētis. Quis hospitibus suis a veneno mortifero non caueat nisi malignissimus p̄ditōr. et querens mortem hospitem suorum. Nullum autem venenum perniciosius est voluptatibus antedictis. imo ille tanto perniciosiores omniveneno pestifero quanto vita beata futura quā hoibus auferunt ē vita corpis quā solā venena extinguit p̄stariōr. Quia igit p̄ aquas tribulationū et dolorū supradictas tāl malis luberrime occurrit atq; picul. Nō relinquit tibi dubitatio. qn aque tribulationum et

¶ Pars prima de vniuerso

dolorum hominibus per prouidentiam et bonitatem creatoris admisceatur presentibus deliciis. Ut autem sine facili rationationis istius. Dico quod nec de minimo bono quocumque dubitare permittitur quod homo non noie tam se et noie. quoniam ipse sit a creatore. quemadmodum si non esset fons luminis nec esset posset propter solem quod hoc nosse non dubitaret de quocumque lumine vel quanta totum quoniam ipsum esset a sole. Quia igitur iam declaratum est tibi in prima parte magisterij huiusmodi. nec esse nec posse esse fontem boni vel bonitatem propter creatorem. Manifestum factum est tibi non posse esse aliquid boni vel bonitatis nisi ab ipso. Declaratum etiam est tibi in precedentibus. tribulationes et dolores hominibus non solum bona esse sed etiam valde bona. Nam magna ratio bona creatoris negligere quod nisi homo sine intellectu cogiter. negligere autem intelligo ut curet ea esse nec curet qualiter aut quo fructu. Sunt et alia innumera exempla hominibus innumerabilium utilitatum et fructuum dolorum et tribulationum hominibus. que alibi et maxime in exhortationibus sacris et dicende et exponende sunt. Si quis ratio dixerit quia reuera promunitati hominum et consilii per prouidentiam innumeris utilitatibus et fructibus per hoc. et quod creator gerit indubitate curas vniuersitatis non aut singulorum. Respondendum est hominibus illi quod rebus naturalibus singulorum eundem appetit cura creatoris et prouidentia ipsius videlicet in proposito formatione numerositate et colligatione membrorum atque per sectione. Quia la ei est natura in la virtute alia cui possibilis sit fabricatio humani corporis. et de natura quod corporali dubitatione non habet de natura vero spirituali breui consideratione id ipsum videre per quam illa non operatur instrumentis cum illa non habeat sed ymaginando siue intelligendo tam et volendo siue imperando. Non recipit autem intellectus rationalis ut esse subsit voluntati aut imperio alicuius creatoris. Similiter neque quod forme corporales et maxime corpus animae sunt subsint nisi soli imperio creatoris. quoniam quod non potest naturaliter impare esse multo minus non potest impare sic esse aut tale esse. Manifestum igitur est per hoc sola virtute creatoris posse fabricare et formare corpora humana. et etiam aliorum animalium ex quo manifestum etiam est persequenter et ipsam nutritionem vitam et peruationem totamque reliquam gubernationem ad creatoris prouidentiam pertinere. Nota ei minus est mirabile nutrimentum et clementum corporeum animalium atque vegetabilium nec minori difficultate inueniri aut potius estimatum quam genera-

no et fabricatio ipsorum. Quis enim admirari sufficiat tam studiose tamque diligenter decoqui nutrimentum tam crebra excolatione depurari tanta fidelitate ut ita dicatur distribui singulis membris et partibus per unicuique oportet est et puenit et put etiam iustum est. quod arte arismetica numerari possent nutrimentorum et nutrimentorum particule quod geometria diuidi mensurari et commensurari membris et aliis partibus atque aptari necessitatibus et indigentis earum. nulla ei conquiritur per quod minus iuste aut plus recipiat quantum est in virtute nutritiva et nutrimenti distributiva. nisi cum ei aut plus debito aut minus ei de nutrimento traditum fuerit aut ei de virtute inobediens. In hijs autem tribus casibus culpa est in superioris dispensatoris quemadmodum cuius aliquis vel plus iuste oneratus stomachum. vel minus ubi quod nature sufficiat infert in illum. vel cibum quem decoquere et depurare stomachi virtus non sufficit non culpa est stomachi quicquid viciationis aut corruptionis ex hijs accidit nutrimento vel corpori nutrimento. sed ut potius culpa est male dispensantis ipsi stomacho sed nec in hijs cessat prouidentia aut bonitas creatoris quod egritudines et dolores exinde puenientes tam multipliciter efficit fructuosas ut audiuisti. Appetitur igitur euidenter ex hijs tibi quia in corporibus animalium et partibus eorum quecumque naturaliter fiunt per diuinam prouidentiam et bonitatem vel fiunt et ordinantur. ut exinde multiplices utilitates pueniant et fiunt non est pilus in veste tua qui locum conuenientem in ea non teneat. licet propter paruitatem suam et utilitatem ipsius paruitatem hoc sensus perficere non sufficiat. Ita et de omnibus vniuersi cuiusque totius particulari cuiusque generis totum ipsum sic se habet. Ita enim declaratum est in tractatibus de primo et infinito quia omne aggregatum ex continuis id est ex partibus quorum unaqueque continua est ipsum ratio totum disgregatum aggregatum est de necessitate ex finitis. Quapropter ois partem cuiusque magnitudinis sit ex finitis partibus et ois acervus arene ex finitis lapidibus et si vnus pilus detrahatur panno detrahatur aliquid de totalitate ipsius. et per se certe ac determinate in se comparationis ad totum pannum licet neque comparatione hominibus neque detractione sensus percipiat leuioritas ratio sapientie creatoris oia hec et similia mensurat atque dinumerat neque cum sine causa dixit sanctorum et sapiens loquens ad ipsum omnia in numero pondere et mensura disposuisti.

Post hec autem veni ad ea que sunt
oppressionis et subtractionis mate-
rie malorum et prohibitionis accessus ad
malum et e converso. Pico igitur quod oppressio ipsa
intentione et notatione sua habet utilitates mul-
tas spirituales quoniam prima est circa insignem ele-
vationem superbie quam et imminente sanat et
circa imminente persuadet. Secunda utilitas est
est circa inconstantiam leuam; nobilitatem quibus
quodam ex hominibus a deo exagitantur ut nec in
vno loco corporaliter nec in vno statu spiritua-
liter persistere possint et prime utilitatis exem-
plum est compressio pellium inflatarum. Sicut et fol-
lium fabrilium et omnia alia que compressione detur-
mescent. Quidam autem exemplum est in buffonis
bus que generant in angustis fixuris petrarum
que intumescere non possunt donec inde ere-
ant. Secunde utilitatis exemplum est in leui-
bus tecturis domorum que lapidibus onerantur
ne a vento auferantur. Similiter et omnia illa que
bus ponderosa supponuntur ne vel flatu ve-
torum vel fluxu aquarum rapiantur. Tercia uti-
litas est cuius exemplum appetit equis quorum
nimia velocitas et impetus reprimis oneribus
et gressus ad suauitatem et modestiam rediguntur
et iuxta has vias cui erit videre et exco-
gitare multas alias. Que vero prohibent ho-
mines abscedere a peccato vel peccata ab-
scedere ab eis sunt carceres et vincula et cu-
stodie disciplinales atque circumsiones que vi-
ri sancti omnem aditus peccatis obcludere i-
ntendentes sequuntur atque discipulos suos ab abscef-
su eorum prohibere volentes sibi fecerunt et ad-
huc faciunt et ista apud gentem christianorum sola
inueniuntur. Nonnulli tamen ex his aliud vici-
um hominum custodis fecisse dicuntur eligentes
sibi habitationes deorsum et longe ab hominibus.
Sed quod periculosa sit societas indoctorum
atque inconstitorum hominum philosophari vole-
ntibus. Paupertas vero a deo salutaris est ca-
stitati et sobrietati ut in incendiis earum li-
gnorum subtractio opulentia namque ciborum
et potuum aliorumque temporalium que corpori deser-
uiunt obfunt ad luxum et luxuriam atque nimi-
as concupiscentias ciborum et potuum que ligna
ad ignem vel incendium. Secunda utilitas pau-
peris est vallaris munitio quod est vallum ad
arcem quam circumdat siue inuicem hec paupertas
ad pauperem siue hoc intelligat siue non et quoniam
quodammodum vallum arceat hostes non et quoniam
ab ingressu imo ab accessu. Sic paupertas vi-
cia luxus et luxurie comestationum et ebrietatis
ad accedere non sinit ad homines. Et incomodo

dis autem diuitiarum facile appebunt tibi fru-
ctus et comoda paupertatis et iam alibi per me
de vtriusque plurima didicisti.

Quia autem maxime errauerit et ad
hoc errant homines circa prudentiam et
curam creatoris in eis que casu inveni-
derunt accidere et hec sunt que ceteris et equaliter
eueniunt sapientibus et insipientibus iustis et
iniustis. Quia sunt pericula naufragiorum que in
statu et iniustitia propter absorbet et mores et in
alia incommoda fortuita. Secundo que in eis om-
ni non curari videntur tam a creatore quam ab
aliis quales sunt furiosi que furore suo solumma-
mo ferrivideant. Tercio in hijs que prohibent
vult hoc est ut volunt et non nisi male vivere
volunt. et ut ita dicatur stulta voluntate sua
dicunt vel potius aguntur villo rectore vel cu-
ratore ut videtur exterius. Quarto in hijs
que oino derelicti videntur quodammodo ca-
daver expositi canibus et auiibus per cuius
liberatione ad irripientibus et deuorantibus
nihil sit. Sic nonnulli pauperes diripiuntur et
multiplicantur affliguntur hic non solum villo
erripiente vel defendente vel etiam contradic-
cente aut saltem copaciete presertim cum san-
ctissimi atque iustissimi sint. Qualiter ergo
eos curat creator benedictus. Si vero hos
non curat qualiter alios curat. Scito ergo
in primis quia casus et temeritas tam longe
sunt a sapientia et bonitate creatoris quam
a stulticia vel ignorantia. et propter hoc quan-
tum ad creatorem nihil est casus. Apud nos
vero locus habet casus sed quantum ad nos hoc
autem est propter ignorantiam et improvisionem
creator enim omnia intuetur non intuitio-
ne que sit habitus dormiens quin potius
intuitu qui est in ultimitate vigilantie et actus
aliter neque aliquid est opertum vel ab-
sconditum villo modorum a visione ipsius.
Sed neque intuetur aliquid tam longe sit
ab eo neque tamque propinquum sit ei. et in-
telligo in hoc sermone meo quod propinquitas
et remotio rerum nec addit nec minuit
cognitionem ipsius. Quapropter videri
omnia ad nudum et tamque primo. Ma-
nifestum igitur est quoniam nihil euenit
ut sit in rebus quod ipse non sciat et etiam presciat
Et quoniam intentio est eius et ut bona fiat et fi-
ant et permaneat quod diu videt decere gloriam
sua et peruenire ex eis utilitates que vult ex
eis esse. Circa mala vero vnde quod vulgus mala
notat et hec sunt mala penalia que vulga-
les insipientes homines totum studijs ac viribus fa-
gere et declinare vel saltim minuire atque leni-

Ars prima de vniuerso

re conat qm reuera bona snt hmoi sic ali
bi didicisti z snt opa iusticie z misericordie ipi
multiplic vtilia ac salutaria hoib? circa in
qua hec eadē ei intēno q? z circa alia bo
na tpalia seu corpalia. hoc vno excepto q
ista pueniētia snt bonis correctōis z re
tractōis hoim a mal' vicioz z pctōz z pue
nitissima noiatiōe bona disciplinalia bo
naq; discipline z eruditōis creatorz noiari
possūt. alia vō bona tpalia scz et corpalia
bona attractōis z allectōis diuine beni
gnitatis dicēda sunt. Ea ei largit benigni
tas creatorz hoib? vel ad necessitatē sustē
tatiōis z hoc cōiter oib? vel ad blandimē
tū attractōis z allectōis. et hoc specialit
puerilis sensus hoib? a dō ei modica bo
na snt hec. vt ea sapiētes despiciāt z ea di
gnitate sua idigna oīno eē cognoscāt. pue
riles vō hoies eadē tāq; magna tota aui
ditate amplectūt. p hec igr qm blādis eis
bonitas creatorz vt eos ad amorē suū cul
tū attrahat z paulatim pficiētes ad subli
mia bona. ppter q? eos creauit puocet in
star matris atz nutrit z etiā boni pris par
uulos p munuscula piroz atz pomoz in
amorē suū puocātū. z deinde vl' ad stu
dia ltrari vel ad alia queq; maiora eis de
puocātū quo artificio erga gentē hebreo
rū creatoris bonitas manifeste vsa ē. Qui
vipote puerili z adhuc p mille bona subli
mia vel cognoscere vel amare nō valent
p obfuoatōe legis sue sola modica tpalia
tāq; puerilia munuscula z pmittit sola cō
traria videlicz paupertatē mortē corpālē mi
nat? eisdē tāq; puulis deterrēdis. Ad ei
iudicauit sapiētia creatorz cū gēte illa sibi
agendū eo tpe tāq; cū sapiētib? sciēs pue
rilitatē z niditatē ipi. pmissiōes ei hmoi
munusculoz sapiētib? illusiones z irrifio
nes eēnt si eis fierēt. Quis ei sapiēs nō se
irrideri cognoscat si ei mulier papillas dis
cooperiēs suggēda offerrat z si p munerī
bus magnis ac pciōsis duas eidē vel tres
auelanas porrigat ppter hoc igr paulatim
erudito genere hūano tā doctrina legē he
breoz z pphetariū qz phicis dogmatib? z
alijs creatorz eruditōib? atz miracul' bo
na sublimia pmissa sūt i lege vitat z pfe
ctiōis. z pmissa bona sublimia vicz bona
alteri? vite que sola digna sunt excellētia
generi hūani z pfectiōe eiusdē. In quo no
bilitati phōz satisfactū ē. Snt z aliorū sa
pientū q? z puerilia hmoi munuscula pte
nēda eē cognouerūt z docēt dei sapiētia p

legē z doctrinā xpianoz pmissiōes bono
rū desiderabiliū hoc ē futuroz tota auidi
tate receperit. Snt z pminatiōib? maloz
magnoz deterriti ad vtutes sublimes cō
fugerit. Intelligētēs i lege hmoi z euiden
tissime cognoscētēs pfectiōes qas quō qre
bāt. Intellige igr ex hīs q? lex z doctrina
xpianoz nō puerili pplō vt puerili data ē
qd manifestū ē ex pmissiōib? z cōicatiō
b? eiusdē qm earū cognitio nō cadit i ani
mos pueriles nec ab eis capiūtur. Appet
igr ex hīs q? dixi tibi intēno bonitatē crea
toris circa vtraq; bona p dīta q? p altera i
tēdit sustērationē cōiter oīm hoim. Spec
alit' aut blādiri puerilib? et eos attrahere
ad maiora futura vicz z p sēntē miserā ta
liter qūit solari. Per alterā vō intēdit bo
na discipline hoc ē retrahere z pseruare a
malis vicioz z pctōz. Et iā dixi tibi in pce
dētib? q? null' ē cui ipa mors corpāl' vtilis
si sit. Sact' ei z iust' liberatiō ē a p sēntib?
malis oib? qz piculis exitūq; de carceri
b? z vinculis z egressus ad regnū felicitat
is future. Multa etiā alia bona mortis cor
poralis p me alias gudiūsi. Malis vō z
qb? statim p mortē iminet isernale suppli
ciū i hoc mors vtilis ē qm malis meritis
is a qb? respiscere si pponit p sēntēdo i eis
maiorz dānatōis sibi supplicia cumulat
Dico at respiscere nō pponit qm qūq;
hoc pponit sactus z iustus ē ppositū ei nō
peccādi de cetero z recte viuēdi pūno in
posterū oīm maculā pcti mortalis aboler
z abradet a b animab? hūanis sic ē volū
tas q? hoc vult nō dico veller. Sic igr vo
lētib? restat iterdū aliq; satisfactiōe q? si mi
n' purgatio ē post mortē satisfactio et pur
gatio iusticiā et sactitatē nō extinguit aut
minuit qn poti' adiuuāt multiplicat atz
clarificant. sic alibi didicisti. Est z alia vtili
tas hui' mortis cōiter eueniētis iustis z in
iustis hoib? ē ei nō leuis admonitio mor
taliū ad p pationē finis sui z exit' d' hac vi
ta magna excitatio p torporē atz pigritias
hūana q? qdā i vita ista velut dormiētes sūt
z oīno nesciētes qd eis vel circa eos agat
neq; p cogitare volētēs qd eis imminet.
Est et ipa mors aliena adiūctū validū z
pceptū vite pntis de q? creator euidēt' oī
dit qz parū illā appciēs z qz pui nobiliss
eē debeat quātā facile exiguibile fecit tot
mōrt' generib? subiecit. Mala igr hmoi
bonis et malis cōiter eueniūt et oītib? in
dubitāt. S; nō eq'liter p sūt. Dico etiā

quia ipſis iniuſtis et peccatoribꝫ multo tñl
pſtatur vt horrore tēpeſtatis et metu mor-
tis imminet auertant a ſuis vicijs et pec-
catis. ē ei timor fortiffime et tutus ad expel-
lenda pctā et ad abruptūdū hoīes a vicijs ſuis
malis et puerſitate pſuetudis. **M**anif-
feſtū igit eſt qd expedit ſaluberrimū mul-
tis ex pctōribꝫ pīre naufragijs. Quāto
fortiꝫ ergo ſciſ et iuſtis hoc at fiet tibi ma-
niſeſtus teſtimonio eoz q frequēter na-
uigant et vſantur in maribꝫ. **I**pi em ma-
niſeſte narrāt atq teſtant nūqꝫ a deo ſibi
diſpiciuſſe vicia ſua et pctā. Nunqꝫ adeo
doluſſe vel penituiſſe de illis nūqꝫ adeo
deſideraſſe et amaſſe iuſticiā et ſancitātē
q cū ſibi videbat imminuere naufragi pe-
niculū q igit nulli incredibile vel ignotū ē
creatorē pnoſcere hec bona puenire bo-
nis et malis iuſtis et iniuſtis pmuniter ex
naufragioꝝ piculis. Quid mirū ſi creator
vult eiſdē eē pmunia hmoi piculaybi em
effectꝫ pmunis et vilitas non eſt indecēs
cauſam eſſe pmunem.

De furioſis vo rñdeo qz nō ſunt ex
tra curay et puidētiā creatoris
cum videamus quofdam religia-
ri vñ flagellari ne ſibi vel alijs noceāt. **A**ū
etiā videamꝫ eos paſci nutiri et veſtiri et
alia ncēaria eiſdē pſtari q ſue ex natura
li amore ſue expietate pſtantiū ſue etiā
ad cuſtodia vel rerū vel hoīm gbus noce-
re poſſent ſi dimitterēt per curā fiunt hec
et puidētia creatoris. **Q**uiꝫ dona ſunt
amor pietas et ſolicitudine pdicta. **N** ſi di-
xerit qz qz in hmoi ſatis appet curā et p-
uidētia creatoris. **S**z in furioſis q ſibi ipſis
dimittit nulla eē videf. **A**ū neqꝫ a ſeipſis
nec ab alijs poganf. **N** ſi quia in gbus dā
ipā dimiſſio q ſibi dimiſſi vident non ſo-
lū eſt p curā et puidētiā creatoris ſed
etiā per curā puidētiā hominū et hoc
qm quidā ppter hoc ſoluunt a vinculis
et liberi dimittūt qz ipā dimiſſio et liber-
tas diſcurſus et euagatio ptra furioſitatē
ſalutari ē eiſdē. nec ad huc puenit ad me
qz alia de cauſa dimittere ſibi ipſi furioſi
ſz ne pē hac ſ cauſa dimittit ſi eiꝫ dimiſ-
ſio atq libertas alijs piculoſa videf. **N** ſi
etiā de vinctis euaserit ſicut inſdū ptingit
Manifeſtū eſt ex hoc et ſibi et alijs bo-
na magna puenire et ei quidē puenit bo-
num cauioꝝ cuſtodie. **A**ū idēbꝫ aut illū
pē ſuo et alioꝝ piculo liberū puenit inde
pꝫoꝝatio ad pietatē et beneficētiā in ipſis

Que tria magna eē bona et creatori acce-
pta nemo rōnalis dubitat et ſi etiā aliqꝫ
leſerit aūqꝫ cōprehendat hoc ipſm vilita-
tes qz iam didiciſti et forſitā multas alias
Sivo ſemetipſm in aquā vel ignē pꝫipita-
uerit et hoc ipſm eidē vtile ē ſicut audiuiſti
eis etiā qz ledere poterat bonū pacē et ſe-
curitatē ab eo p mortē ipſis puenit. **N**e ipſo
etiā malo furioſis dico qꝫ plerūqꝫ ymo ſp-
ualō ē furioſis. **S**ive em boni et iuſti ſint
cū in furore incidūt. **I**n tuto ponit p furo-
re et ſancitās eoz ſive bonitas cū tpe furo-
ris peccare nō poſſint et ita nec amitti ab
eis nec minui eo tpe ſcītās et iuſticiā eoz
poſſit cū per ſola pctā ſancitātē et iuſticiā
poſſibile ſit vñ minui vel oīno tolli ſive eē
mali et iniuſti ſint in hoc eis p furore pſus-
litur vt maliciā eozū dē eo tpe nō augeat
et ppter hoc nec future dānatiōis ſuppli-
cia eis creſcāt. **N** ſi credis. **A**lieno adiu-
uat hūc ſimone id qd ſt in libro de melā-
colia viciꝫ qz qdā ex nimio deſiderio vidē-
di deū nimiaqꝫ ſolicitudine circa hoc inci-
dere i melācolia q non eē poſſibile apd
creatoris bonitatē viciꝫ vt ex tāto bono tā-
qz ei accepto qñtum eſt deſideriū vidēdi
ipſm et circa hoc vehemēter eē ſolicitū per-
mitteret eos in tñ malū incidere morbu
melēcolie niſi eiſdē ipſm pnoſtis vñ fo-
re multipliciter et ſalubre. **P**ebes at ſcire
qz tpe i eo multi fuerūt viri ſanciffimi ac
religioſiffimi gbus deſiderio magno erat
morbus melācolie ppter ſecuritātē ante
dictā. **U**nde et cū inter eas eēt quidā me-
lēcolicus et ſtātū eius mediocriter affecta-
rēt aperte dicebāt deū inſtimabile grāz
illi melēcolicō pſuliſſe in hoc viciꝫ q bona
eius ſpūalia a deo in tuto eidē pſtituerat
vt ea pmittere nō poſſet cū bona hmoi ni-
ſi p pctā vt pdiri amitti nō poſſint. **N** ſi
dixerit qz qz ſi ē impoſſibile apd volūtātē
creatoris vt ppter bona aliqꝫ mala reci-
pe pmittat neqꝫ rari eē imo frequētiſſimū
Quis em dubitat multos occidi p iuſti-
cia qz eā vñ fecerit vel deferere nolebat ab
ydolatrijs qꝫ milia hoīm inſecta ſūt qm
a cultura creatoris q dubitari nō pōt iuſtiſ-
ſima recedere nolebat et qm ydola colere
vel eis ſacrificare pteñebāt. **P**einde quorū
milia matronay et vginū inſecta p eo
qꝫ libidinibꝫ corruptoꝝ coīgnari renue-
bāt. **I**n hoc igit rñdeo qz nulla hmoi pena
lia a vulgaribꝫ et inſipientibus hoībꝫ et ma-
la falſe et etiā iniuſte dicūtur atq credūtur

Pars prima de vniuerso

Non enim possunt esse mala que iusta sunt
et que iudicio creatoris que errare vel falsi
impossibile est bona sunt ac eiusdem remitte
ratione dignissima. nec adhuc dubitatum est
a quo quam intelligere quam pati per veritatem et
iusticiam et bonum et iustum sit et apud homi-
nes gloriosius laudemque dignissimum. Apud
etiam iusticiam creatoris remunerabilissi-
mum. **V**ale igitur atque damnablem infli-
guntur mala per bonis. sed laudabilissime
tollerantur. **N**on norunt ergo virtutem pa-
cientie neque rectitudinem eius pulchritudinem-
que ipsius et gloriæ penitus ignorant quod nec
dum sciunt quod decorum sit pati per iusticiam et
quod ipsa patientia omnium aliarum virtutum
pectrix est et velut clypeus omnis ictus et
insultus quibus alie impugnantur cunctaque
iacula que in eis iaciuntur in semetipsa ex-
cipiens et elidens omnes elisos pregit et cu-
stodit. **E**t sermo iste de patientia que hic
dico determinatio est questionis quartæ quam
primo supra posui.

His vero qui voluptuose hic vi-
dere videntur et per voto tanquam vicis
positi et expositi per omnia qua-
liter sub cura et prudentia creatoris viuunt
et hoc intelliges quia qui donis creatoris
ad solas voluptates viuunt quique adeo de-
derunt voluptatibus molestias diuinarum
flagellarum nullatenus ferre possent. **A**mo-
occasionaliter per eas deteriores fieret quam
to enim dolore quamque iracundia turbesce-
rent et exardescerent si eis deliciae quam sum-
opere habent auferrent si eis deliciis infer-
rent inde manifeste videre potes quoniam
deliciarum ablatione insaniunt. **A**mp-
si eis donis que maxime amant et de quibus
maxime gaudent non puocant ad amorem
creatoris sed potius ingrati eorum ab-
tuntur eis in tanta animarum suarum perniciem
quid credit eos facturos in flagellis contra-
riis perculdubio insaniret usque ad blasphe-
mias creatoris et peruerterentur ad negan-
dum ipsum. et etiam nebandam ydolatri-
am corruerent sicut de multis iam audiui-
sti. **C**onsulto igitur sapientia et bonitas cre-
atoris elegit hominibus homines quantum in
se est puocare et attrahere ad se donis et
beneficiis que maxime diligunt quam propter
re flagellis et a se absterre tribulationum
doloribus quas maxime oderunt. **S**i enim
lactis dulcedine non puocatur puulus ut
papillas diligat et eis adhereat quanto mi-
nus attrahetur absinthii aut cuiuscunque al-

terius amaritudine. propter hoc enim et crea-
tor providentissimus dulcedinem in lacte
posuit mamillarum. ut ipsum appetibile atque
amabile faceret paruulis qui nutrirerunt
de substantia tota etate paruula indigeret.
Adhuc igitur dulcedo temporalium bonorum po-
tissimum creata est ut paruulos adhuc sapien-
tia nutriat in amore et obedientia creatori
non solum ut eas corporaliter nutriat et im-
pinguet. **N**ec phas est sentire de sapientia
et bonitate creatoris ut corpora humana in-
topere curet et animas negligat. et ut bo-
na corporalia que ingratas et insipientibus
per ingratitudinem et abusione suam adeo
noxia efficiuntur et tanta perfusione sue lar-
gitas tribuat que tam necessaria. tanquam
salutaria hominibus et sine quibus ipsa bona cor-
poralia perniciosa esse conspiciunt avaricia
et nihil crudelitate quareque utraque de ipso
cogitare nephas est omnino gladio et igne
ab ipso exterminandum largiri non curet.
Quod si dixerit quis hominibus bona corporalia
seu temporalia multum non esse puocatoria
aut nutritoria amoris et obedientie in cre-
atorem quin potius in peruersiorem et cor-
ruptionem animarum suarum videlicet in su-
perbiā et luxuriā ceterasque pestes viciorum
et ideo non diuina prudentia aut cura ea
dari hominibus cum intentio sapientie et
bonitatis creatoris. **S**ic ut dona eius pro-
fint recipientibus non autem ullo modo dum
ut noceant. **R**espondeo quia verissimum est
sermo ultimus hic videlicet de intentione
sapientie et bonitatis creatoris et per in-
tentionem ipsius et reuera est quod bona dei do-
na hominibus in perniciem vertunt per-
niciem quod indubitanter faciunt perniciem
intentionem date sibi a creatore libere po-
testatis. **H**ominibus rei autem exempla multa
sunt dedit quidem vinum creator hominibus
ut ad salubritatem quod multi ex eis inuerti-
inebrietatem. **D**edit igitur ignem multiplex
adiumentum salutis et conseruationis. **F**uri-
osi tamen in eum se precipitantes ipsum sibi fa-
ciunt instrumentum perditionis. **D**edit etiam
aquam eisdem ad utilitates tam multipli-
ces tanquam necessarias multi tamen per insa-
niam in eam se immergentes euocantur per
interdum paterfamilias filio gladiū ad ip-
sus defensionem qui tamen per furorem aut ira-
cundiam nimiam eodem se perimit. **S**ic et
lux solaris tanquam late tanquam longe ad illumi-
nationem oculorum radians sit eisdem in ob-
scurationem permenteratem siue supabundantiam

nam aspectus in eū vel lumē ipsius. **Q**uā
autem manifestū est omnes hūmōi abusi-
ones et intorsiones culpabiles eē atq; pec-
cata et prauitates vtpote ptra rectitudinē
dignum et iustū est atq; iusticie creatoris
conuenientissimū vt hec peccata pena seq̃
et dei dona que puerter in abusione cul-
pe sint eis causa eē iuste pene. **I**ustissimū
igr est vt abusione viui sequatur ebrietas
vel alia pena iuxta beneplacitū creatoris
quemadmodū interdū sequitur eā ydrol-
pisis interdū febris aliq̃ interdū sompn-
inexorabilis per quē datur opunitas la-
tronibus spoliandi aut etiā ingulādi ebri-
os. **S**unt et alij casus innumeri atq; mala
ex ebrietate puenientia. **A**pparet igr in
hīs omnibus penis euidenter scz abuten-
tium beneficijs creatoris ip̃i iusticia. **I**n
bene vero vicijs eisdē eiusdem plarga
benignitas. **U**traq; aut indubitanter ad
curam et pudentiā ipsius videlicet et que
iusta sunt et q̃ vrita dicat benigna. **N**ec
dubitat q̃ vinitū et iuste sua naturali quā
hā a creatore inebriet quāq; non adhuc
hūmōi virtutem creator ei dederit et per
occasione abusiōis male vicijs sit creato-
ri instrumentū iustissime vltiōis. **Q**uapro-
pter verissimū est quia q̃ sic beneficia cre-
atoris in suā inuertit perniciem ea dē ar-
ma creatoris faciūt et instrumenta iusticie
circa semetip̃os. **Q**uā aut placeat hūmōi
iusticia creatori ap̃o intelligētes dubium
non ē. **U**terq; igr homines id ē et bene et
male videntes dei beneficijs vel sub larga
beneficiētia recte se regūt atq; cōposite vel
sub eius iusticia vindictas eiusdē iustissi-
mas paciunt. **Q**uis autē non videat sub
eiusdē regis et q̃ gubernatione eē
et bonos q̃bus pacem et alia bona largit̃
et mōlicos quos iusto iudicio atq; iusti-
cia torquet et punit. **S**i vō dixerit aliquis
q̃ hūmōi penas non intēdit creator fa-
cile est tibi videre q̃a pmo hūmōi hominis
erroneus ē. **S**um cū manifestū sit penas
omnes hūmōi iustas esse et ppter hoc bo-
nās et creatori placitas necesse ē creatori
intentionē eā dē super illas. **C**ausa aut
in hoc est q̃m cum non sit fons iusticie pre-
ter ipsū creatorē nec stilla est reperire iu-
sticie que non sit donū ipsius q̃ igr iuste
sunt pene hūmōi ex dono ē creatoris quic-
quid aut dat creator dat sciens pudes et
vigilant atq; volens nō ignorans aut dor-
miens. **Q**uare sciēte nolite et dono suo

hoc faciente creatore iuste sunt et iuste hu-
iusmodi hominib; infligi de per curā igr
et pudentiā creatoris. **A**mp. certū est
q̃m in regno totaliter et immediate subie-
ctō regi suo iustissimo nec sit iusticia vlti-
dium nisi per pudentiā et curam ipsius
quia nec potestas iudicādi est in eodem
regno cuiq; nisi ab eo et per ip̃m et multo
fortius si nec volūtas faciēdi iudiciū aut
iusticiam nec sciētia cuiq; fuerit in hūmōi
regno nisi per illuz regē. **Q**uia igr vniuer-
sa series seculorū regnum est creatōis et
nulli est in ea pās vel voluntas aut sciē-
tia iudicium vel iusticiā faciēdi nisi a cre-
atore et per ip̃m nec iudiciū nec iusticia fit
in tota serie seculorū nisi ab eo et per ip̃m.
Iusticia igr qua abutores beneficiorū ei-
tam iustis penis iusticiant ab ip̃o est et p
ip̃sum et hoc vtiq; sciēter atq; volenter vt p
dixi. **Q**uicquid igr iusticie fit in totalitate
vniuersi siue in exemplis ppositis vel ali-
bi per curā fit et pudentiā creatoris.
Amp. q̃ salutaria sunt iudicia q̃ ne-
cessarie iusticie quot et q̃nta bona atq; vti-
litates ex eis pueniant rebus humanis.
Manifestū est etiam pauca intelligē-
tibus et est intentio mea in hoc sermone
de iudicijs et iusticijs que per iudices atq;
iusticiarios hoies exercentur. tanta at bo-
na vicijs iudiciū et iusticiaz eē in rebus hu-
manis vbicunq; sunt dubitari nō potest.
Sum incompatibiliter minusq; vltia reb;
hūanis puidere nec vnq; cessauerit nec
adhuc cesset. **N**ecesse igr est vt vbi pho-
mies iudiciū et iusticia nō sunt aut exercē-
tur diuinā sapientiā et bonitatē ista tanta
bona vel per se vel palias creaturas ho-
minibus supplere. **E**t hoc non solū pphe-
tarum historiariq; autenticarū testimo-
nijs sed etiā iugi experientia. **M**anife-
stum est per aquas siquidē diluuij vniuer-
salis in totū genus humanū velud vni-
uersale iudiciū et iusticiam exercuit. **U**bi
ab hūmōi inundatiōe atq; consumptione
oc o hominib; solis pendum duxit per
pluuiā ignis et sulphuris flagicia quinq;
ciuitatū vindicauit. famosissima sunt iu-
dicia que in egyptios et deos eorū et bestio-
las ranarū et cynisum per ignē et grand-
nem per cōuersionē aquarum in sangui-
nem per obtenebrationē eius partis egypti
in quā erant egyptij per illuminationē
ei; ptis quā inhabitat hebrei et nouissime
per submersionē regis egypti et tonus ex-

Bars prima de vniuerso.

erctus sui in mari rubro fecit altissimus. In ipsos etiam hebreos multoties vitiōes per ignem et interdū per ipsam terrā hya lu suo absorbentē aliquos ex ipsis creato rez fecisse certissime narrat historie pestes insuper fames et sterilitates siccitatesq; et pluuiarū defectus notissime sunt que crea toris iudicio et iusticia ppter peccata ho minū facta eē non dubitantur cuz in eas earumq; contraria solus habeat p̄tatem. Legentibus etiā historias manifestū est fieri et vrsas et alias bestias vīz locustas et mures in vindictā missas esse superna tiones iniquas. De tēpestatibus vō maris et terre hoc ē inundatiōibus et terre moti bus de merisōibus et cōfragatiōibus ciui tatum et regionū non ē necesse vt loquar tibi. Diligentē autem considerationē faci ens p singula inuenies nihil vacare a cre atoris iusticia. qm̄ et ipsas beluas et pene oīa genera animalū inuenies quondā ex ercere iusticiā et iura sua defendere. Attē de qualiter vrsa rapinā vel necem catulo rum suoz vindicet. Similr et leena quali ter p vxoribus puidis pro eis p pullis seu fetibus suis pugnet quāta iusticia la bores suos masculi et femine inuicē parci antur vt femina remanente in mūdo vel spelunca masculus ad perquirendū cibū atq; reportandū femine sue et fetibus egre diatur et regrediat. Et etiam meo cico nia tanq; de adulterio pūcta p̄fectus masculi sui. pgregata multitudine cyconi arum nescio qliter accusante masculo vel derēgēte crimē ei a tota illa multitudine deplumata atq; dilacerata ē tanq; p̄silio aut iudicio oīm rea eēt adulterij iudicata. Narratur etiā d equo q ignorāter ei ma tre sua p̄cubuerat postq; hoc dependit p̄p̄is dētib; sibi genitalia abscondisse tāqm̄ ipm̄ vindicās incestū quē commississe sibi videbat licet ignorās eo q; operimēto ab scōdita fuisset ei mater eius dū eam ascē debat. Angelos etiā scōs nec non et ma misos malos eē sepe i vindictā scelez legē potes in libris historiartū maxime gentis hebreoz atq; gentis xpianoz quarum gē tium historiis nemo sapiēs dubitat eē cre dendum. In narratiōibus autem gentis xpianoz et miraculis eoz quarū et ad modum salutaris et valde iocūda est in spectio inuenies innumeras et cōsolatio nes angelicas et vidictas magnificas sce lerotosq; p̄ncipes multos arreptos a de

monibus et miserabiliter cruciatos. Si quis autē dubitat de barbaris nationib; que omnino extra leges et extra regnum omne eē videntur. Scito qā nulla est na tio adeo barbara q maiores suos nō ha beat quibus paret et p quos vicinū regi tur. Similr et deos et sacra que magi ex ecrations dicēde sunt et ritus aliquos et ceremonias non tā impios q; etiam ridi culosos adiuvat et gubernationē earū ipa feritas seu veracitas barbarica qua se in uicem rep̄munt et castigāt nec permittitur barbari in barbarz senire absq; vindicta qualem quidē irrogare sufficit ipse qui pa titur et ppter hoc mutuo se inuicē timore compescit aliquatenus. Ipa et barbaries atq; in domabilitas atq; in credibilitas in stissime pene sunt nationū h̄mōi ex iustif sima disertione creatoris q nec duces nec rectores neq; doctores eis adhuc dedit q bus erudirent et componerent ad instar nationū que viuunt vt homines. Et qm̄ alibi didicisti aliam iusticiā esse naturarū aliam vero positūā et institutā per ho mines. Tertiā vero diuinā ab ipso creato re institutā et hoc ē de componēdis ad p̄ fectionem moribus hūanis atq; de cultu ei per se placidissimā atq; sanctissimā q; solum ipemet dignū reputat remune ratione felicitatē eterne. Verne et inuestiga vniuersūz mūdi sublimar et inuenies euidenter nihil vacare ab istis tribus ge neribus iusticie. Inuenies vnumq; re gi aliquo istorū trium generū vel duobus vel et omnibus tribus. Quia igr iste om nes iusticie siue leges a creatore sūt et per ipsum. Manifestū est nihil eise in mū do sublimari q; nō aliqua lege creatoris vel aliquibus eiusdē legib; regatur. Quia qd autem regis lege vel legibus cuiuscun q; cura et puidencia eiusdē regitur indu bitāter. Nihil igr est in vniuerso sublima ri vel hominū vel animalū q; non regatur cura et puidencia creatoris.

Ruertar autē ad id in quo eram et dicaz quia homines q voluptuo se et p̄voto viuere hic videntur et beneficijs creatoris abutunt in supbias auaricias luxurias suas ceterasq; pestes h̄mōi ipsa beneficia sicut dixi sibi faciunt penalia et instrumēta contra seipos diu ne iusticie et sic creatoris donis abutētes executores sunt licet nesciētes p̄tra seme ipsos diuine iusticie atrociissimi quippe li

tores sunt animarū suarū dū delicijs eas
inebriat et excecant. Mala vō superbie et
auaricie et aliorum vicioꝝ quos morbos
et vulnera seruitutes et vincula ois sapiē
tia philosophoꝝ ceteroꝝq; sapientū no
minat quis mediatur aut numeret. Quis
diuicias corpales thesauris honestatis et
virtutū diuicijs compet. Si igit ablatio
pecunie corpalis pena est et ablator eius
punitoꝝ amittentis eā. Quāto fortius ab
latio diuiciaꝝ p̄nominataꝝ ē pena et ab
lator eaz punitoꝝ amittentis eā et hoc tā
creatio q̄nto spūales ille diuitie ad hūc
modū qui corpalia mala inferūt vt mor
bos et vulnera virtutes carceres et vincula
verelictos sunt eoz quibus hec irrogāt
Quāto fortius in morbos et vulnera spūa
lia ceteraq; mala h̄mōi et inimici vel licto
res reputadi sunt facientiū. Cum nec ma
la cū deteriora sint malis corpaliꝝ quā
to aīe humane p̄cellunt corpibꝝ. Merus
igit est sermo quē dixi quia et creator be
neficia instrumēta sibi penaz faciunt et se
ip̄os executores diē iusticie licet ignorātes
cōstituunt dū creatoris iniurias et ptume
lias in aīas suas tā atrociter vindicat et
plēꝝq; in corpa sua sicut p̄terigi tibi Qua
re iustissimo creatoris iudicio et p̄ omnia
laudanda iusticia etādem seruūt in exe
cutione contra semetip̄os iusticie q̄ ingra
tos seip̄os de beneficijs exhibētes serui
voluntarij nolunt eē eiusdem iusticie.

Debes autē scire q̄ interdū impijs
atq; pessimis hoibꝝ p̄dest diuine
largitatē beneficiētia et a mal' suis
hoc est vicijs et peccatis. Sicut accidit tpe
meo de quodā diuite et magno dignitatē
auertit. Qui vita cū esset de tantis bene
ficijs creatoris ingratissimā luxuriaꝝ spur
cissimā et nihilomin' electus eēt ad hono
rem et dignitatē pontificalem oblata sibi
electio et statim dixit. Misisti me benignis
sime ac dulcissime deus infatigabili boni
tate et beneficiētia tua qui beneficia tua et
mibi semper largiri non cessasti cui et ego
mala semper reddere non destiti. Nunc
autem me omni bono indignissimū omni
dānatiōe et morte dignissimū ad iustitiam
oblatus ho noꝝe vocare fecisti cōclusisti
mibi et p̄clusisti me pietati tue trade d̄ ceto
dicās et hunc honoꝝe et omnia mala bona
tua temporalia quibꝝ tam ingrate tanq; dā
nabiliter abusus sum abiens igit relicto

oibꝝ arctissime religioni se dedit. Ibidē
perpetuo creatori victurus. Nosti etiā q̄
liberatio de periculis tēpestatum de car
ceribus obtentus victoriarū innumera
biles auertit a suis vicijs et peccatis et ad
emendationē vite eoz et morum cōposi
tionem induxit. Sic et alia beneficia crea
toris multos etiā de quibus nescitur ad
amōꝝ creatoris et obedientiā induxerūt.

Marta vō q̄ntio facile determinabi
lis est post hoc de hīs vicijs qui fla
gellis et tribulationibus omnibꝝ
q̄ corporalibus in cōmodis expositi sunt
Dico enim qm̄ aut paciuntur hec p̄ iusti
cia eccl' impijs hominibꝝ vitꝝ nolentes
eam seruare et uon deserere neq; iniquitatē
consentire et tunc manifestū est hoc nō es
se extra curam et p̄uidentia creatoris cū
nihil iustius nihil legi creatoris p̄sonati
nihil eidem accepti aut apud ip̄m remu
nerabilis. Si vō pro delictis suis et faci
noribus hoc paciuntur et hoc vtiq; iustissi
mū et non solū cura et p̄uidentia diuina
sed etiā eiusdem p̄curatione dignissima.

Amp. Cum nec sic resipiscāt nec a ma
lis suis reuertant. Manifestū est etiā
quia maioribus supplicijs digni sunt et iu
ste igit infliguntur eis ea que paciuntur et
misericorditer de meritis supplicis detra
hitur eis. Amplius. cū eozum malicia
tanta flagella nō auertant quāta essent et
quisq; p̄cederet nisi flagellis reprimere
et frenaretur. Manifestū igit ē quia nō
derelinquuntur a creatore quozū malicie
sic consulti vti per flagella saltē aliquate
nus reprimat. Alijs etiā hominibꝝ in hoc
vtiliter p̄uidetur q̄ tāta malicia p̄crebra
flagella repressa in eos grassari non sinis

Solcite igit ac p̄scrutate intellige
sermonē meum de malis penali
bus et de malis culpabilibꝝ et attē
de q̄a mala penalia et omnino culpa ca
rentia bona pp̄ie et vere sunt. Sed insi
pientia hominū et corruptio palati cordis
humani malicie nomē eis imposuit. Ins
ipientia quippe hominū et ea fugere fa
cit et etiā vt eisdem fugienda videant. Si
cut vides in equo vmbraico qui fugit q̄
fugiendū eideꝝ non est et ex eodem vido
vmbraicitatis periculū estimat vbi non ē
nisi securitas eodem modo quoniam huius
modi bona palatum cordis corruptū ha
bentibus male sapiunt et etiā mala bene

¶ Pars prima de vniuerso.

Malum bona nominat et bona mala dicentes bonum malum et malum bonum atque ponentes lucem tenebras et tenebras lucem sicut ait sermo propheticus homini ergo nominationes sunt quemadmodum si febricitates imposuissent nomina saporibus et nocti luci et tenebris. Non enim dubium est quod febricitantibus dulcia amaritudinem sapiant et amara dulcedinem similiter manifestum est quia noctuis et vesperilionibus ceterisque similibus lux tenebra videtur et tenebra lux. Similiter nox dies et dies nox. Attende etiam quia in errore epicuri perculdubia declinat quibus vel sola penalitas vel maxime bonum videtur. Causa autem in hoc est quoniam necessesse est ut eis deus vel sola voluptas bonum vel maxime videatur. Apparet igitur tibi euidenter ex hijs quia utraque ista bona cum dona creatoris sint et non nisi scienter et volenter donentur ab ipso non esse extra curam et prouidentiam ipsius licet per actiones iniustas atque peruersas mala penalia infligantur patientibus. Quod si quis quare qualiter malum homines per actiones malas suas causas efficiunt possint dici et ipse creator simul cum eis. Jam determinavi tibi quod creator causa est eorum per intentionem rectissimam faciens non tantum ut sint sed etiam ut bene et salutare multipliciter utiles sint. Quis exemplum est in impio qui vulnerauit alium gladio ubi manifestum est quia vultus exiit ab eo per malam voluntatem tamen per potentiam datam a creatore et ipsi et gladio et etiam per possibilitatem hoc est per possibilitatem recipiendi vulnus ipsi vulnerato. Intendebat igitur impius nocere vulnerato per vulnus. Creator vero per idem vulnus intendebat contrarium vicem eidem predestinare. Aliquit igitur impius expotencia bona malum velle malum actionem. Creator vero passionem bonam absit autem nec soli malicie infligendis attribuendum sit vulnus illatum. Et ut et potentia semetis et voluntas id est vis volendi et ipse gladius et ipsa possibilitas ut dixi patientis bona creatoris dona sint. Ipsa igitur malicia ferientis et ipsi vulnerato sint et predestinatio feriente et ipsi creatori et ob hanc causam esse permittit vel finit. An igitur tot dei dona adiunget et cooperentur ex ipsa intentione creatoris ipsum esse vulnere aut doloris ex vulnere cum ipsum esse vulnere et doloris creatori placeat si merito eius esse attribuendum est creatori. Malicia vero eidem nullatenus attribuenda. Presertim cum multi hoc opi-

nentur quod malum velle et malum agere hoc ipsum quod est a creatore est. Sed in ordinatio eius atque deflectio a debita rectitudine certitudine que et malicia est et prauitas tam ipsius agere tam ipsius velle a male agere et male volente est. Hic autem est intellectus eorum finem intentionem meam quemadmodum si diceretur idem esse finem essentiam et veritatem occasio huius hominis cum occiditur per iudicium et iusticiam et cum occiditur per iniquitatem et impietatem. Adeo igitur est eius esse vtrumque. Quare si eius esse est a creatore cum esse per iudicium et iusticiam erit et a creatore etiam cum fuerit per iniquitatem aut impietatem presertim cum iniquitas et impietas non videantur posse dare esse vel illi vel alij. **A**mp. inordinatio et prauitas quas dixi accidit et ipsi velle et ipsi agere non constituit igitur eius esse nec dant illis omnia aut alia ex quibus predestinat ipsum velle vel agere quod est malum bona dona creatoris sunt. Nec velle igitur nec agere quod dicitur non est nisi ex dei altissimi donis quod est et inquantum est et propter hoc non est nisi bonum omne agere et omne velle quod est et inquantum est. Non est igitur mirum si mala agere et mala velle sint quod sunt a creatore et per curam ac prouidentiam ipsius et si bona sunt passionem que ex illis sequuntur. Homini autem exemplum vnum est in motu navis qui non potest dici non esse a vento vel aqua vel ambobus si mul nec autem sit non rectus vel distortus potest esse vel a mala dispositione veli vel mala positione gubernaculi. **M**anifestum autem est quod nec dispositio veli nec dispositio gubernaculi causa est motus hoc est ipsius esse vel essentia motus. Sed distortum quere aut dirigere motum indubitanter possunt et faciunt. Sicut igitur motus navis distortus alitudo est motus et alitudo distortum. Sic et actio distorta siue praua aliunde est et aliunde est distorta siue praua et sicut nec vento nec eque attribuenda est distortio motus maris. Sed motus tantum ipsius. Sic creatori neque distortio neque prauitas actionum aut voluntatum nostrarum sed ipsum esse earum quo sunt aut quo sunt actiones et voluntates. Secundum istos igitur cum omnia sint a creatore non solum substantie sed etiam actiones et voluntates earum facile est videre omnia esse sub cura et prouidentia creatoris. An omnia sint omnia opera eius et omnia scienter et volenter atque sapienter ne-

cesse sit ipm operari neq; possibile sit ipm
aliquid opari sapienter et non puidenter
Dicat aut forsan aliquis ex potētis esse to-
taliter actiones et volutates. Sicut cursus
equi totus ex virtute gressibili ipsius et non
ex calcarib; aut freno nec ex cōpunctiōib;
calcarū aut freno. Sic non ex ipso velle
actu siue actuali ē aliqua ex actiōibus no-
stris q; ipm velle. Sicut cōpunctio tantū
est et passio in aīa agentis et suggestio fo-
rinsca siue imperātis siue mouentis siue
terrentis velud calcar tñ est. Jam aut di-
xerunt multi ex pphis velle et nolle timere
et sperare et cetera hmoi passiones tantū
esse et ideo fm sermonē istū sicut calcaria
non equos currere faciūt nec cursū eqrū
causae sunt vel dicunt punctiōes vero cal-
carum excitationes tantū. Sic predictae
passiones animarū nrarum excitationes sūt
ipsarum atq; viriū earundem ad actiones
suas et non causae. Quicqd igitur nomine
tur malicia fm hoc non erit causa actiōis
Sint igitur ista tibi in hoc capitulo mate-
rie exercitiōis ingenij qm declaratio ac
diffinitio rerum istarū tractatū diffusiores
ac perscrutatioē desiderat.

Trum aut venatiōes hominū et
animaliū sic in diuinā curam ca-
dant et puidentiā et actiōes vo-
luntarie que vident omino in differētes
et nō referre an fiat annon fiant questiōz
bz q; potius aliqui ridiculosas reputat q;
fructuosas aut inuestigatione dignā. Pu-
tūmōi sunt an p curā et puidentiā creatō-
ris cadat iste piscis in rete piscatoris po-
tius q; alius. et an euadat aliq; puiden-
tiā creatōris q; si parcat eis dē a captione et
deporatiōe. Et eadē est questiō de lepori-
bus et capredis et alijs redaculis vena-
torum. In animalū et venationib; filis
est questiō de onagris et leonibus viz an
per curas et puidentiā diuinā capiat aut
deuoret vn; onager et leone vno q; alius
et vnus mus a murilego poti; q; alius. Ea-
dem est questiō de araneis et muscis et hy-
ridinib; et musculis et deueniet iste qstio-
nes ad canes et ossa ad vulvures et cadaue-
ra ad galinas et grana et alias aues q; gra-
nis vescuntur. In rebus vero voluntariis
similes questioniōes sunt an p curam et p-
uidentiā creatōris comedat iste poti; hāc
buccellā panis q; aliam et pus hanc q; ali-
am. Eodem modo sebz de leguminib; an p

curam et puidentiā creatōr comedat hoc
granū pus q; aliud et hanc fabā poti; q;
aliam et an p curam et puidentiā creatō-
ris pares vel impares. Pico igr in hoc q;
sapientia creatōris nō minus attingit vl-
lo modo minima q; maxima vel media
vel econuerso nec min; cognoscit vtilita-
tes minimorū licet minimas q; maximorū
licet maximas et tā hee q; ille ex ipso sunt
et per ipm sapienter puidenter volēt et
sicut cura fuit ei vt eēt singula quemad-
modū pdiri. Sic ē ei cura ordinare singu-
la ad fines suos et vtilitates nec dubitat
venatores et piscatores et dicere deus de-
dit mihi hodie piscē istum vel feram istā et
quando nihil capiūt. Similr apte dicūt
hodie non dedit mihi deus aliqd capere
In q diuersitate siue alternatiōe capiēdi
vno die vel nō capiēdi vna euident est
vtilitas credulitas et admiratio diuine
puidētie et bonitatis. Similr excitatio ti-
moris et amoris creatōris. Similr et gra-
titudinis in ipm vt cū dat eidem gratia re-
feratur et cum nō dat timeatur offensus et
de ei; munere qd queris expectes. Debes
aut scire quia quantū pertinet ad id de q;
nunc agitur curare aut nō curare p duos
modos aut intētiōes dī. Et vna ex hīs
ptinens apud nos ad virtutē nostrā moti-
uam mobilē et est fm hunc modū non cu-
rare nō habere cordi eousq; aliqd vt nec
gaudeat si fiat nec offendat si nō fiat aut
econuerso et iuxta hūc modū non curare
dicitur creator apud vulg; oē id quo nec
offenditur nec plagat. Hoc aut est dicere
p quo nec penā infert nec remuneratiōē
largitur et hoc modo nec numerū musca-
rum que ab araneis capiunt aut ab hy-
rundinibus glaciunt. Similiter neq; nu-
merorū fabarū quas quis comedit neq;
ordinē quo hanc prius illā posteri; curat
creator et forsan pcorat ista intētiō ethy-
mologie nominis qua dixerūt quidam
quia cura dicitur quasi cor vrens vnde et
illa curare dicunt proprie quorū euentus
vel non euentus corda nostra vrunt hoc
est mouent quacūq; passioē vt ira vel pla-
catione dolore vel gaudio et ad creatorē
nō pertinet ista intētiō nisi per tropū que-
scis. Cum ipse sit in vltimitate impassibili-
tatis et immutabilitatē. Pic autē tropus ē
quia iratus dicitur cū facit ad modū ira-
ti videlicet cū infert vltionem et gaudens
cum largitur remuneratiōē p quocūq;
Liiij

Pars prima de vniuerso.

facto. Similiter placatus cum desistit ab vlciscendo et iste intentio alius finem aperius designatur vix cum ita dicitur quia noia vel vba homini cum de nobis dicunt affectus dici intelligitur quod est dicere quod affectiones nostras id est passiones animarum nostrarum significat. Cum vero ad creatorem referuntur effectus dicuntur hoc est dicere effectiones eius quas nominari significant. Hoc autem est quoniam passiones homini ad creatoris puritatem supereminetissima vltimo modo attingunt rectissime igitur dixit quidam ex doctorum christianorum sapientioribus quod iratum deum non facit dici turbationis affectus. Sed vlcionis effectus per modum igitur istum siue intentionem non curat creator captionem homini fere vel piscis vel euasione nisi cum vel ad necessitatem queris capientis aut alterius ea indigetis vel cum aut amor ipsius creatoris aut obedientia aut honor aut pietas ad querendum et venandum piscandum et capiendum homines inducit. In homini ei intentionibus et operationibus nemo quod bonitatem creatoris nouerit etiam adesse dubitat adiutorem cum hoc ipse qui nouit omnia viderit expedire et gloria suam decere. Nec mirum cum etiam tempore meo frumenta et legumina omnipotentie sue virtute atque largitate etiam in ipsis horreis ipse famis incensum et eo amplius multiplicauit satisfactiones simul et pijs desideriis religiosorum fame piculanti populo propicientium et necessitatibus egenorum. Leges etiam innarrationibus et miraculis christianorum ad quorum lectionem te sepius hortatus sum et hortor adhuc aureos multiplicatos in loculos virores sanctorum. Ipse etiam meo pisces iam coctos ad mensam cuiusdam veri sancti mihi notissimi multiplicatos fuisse benignitate et largitate creatoris quod cum vir rex conuiuatibus ministrari possit de illis in vno ferculo ministratus est per singulas scutellas in tribus ferculis toti multitudini conuiuantium epulenter ipse quicquid superauerit reliquie piscium maiores longe fuerunt paratis piscibus et apposis messis. Non est igitur mirandum si de piscibus aut feris iam creatis largitur creator circa cura et prudentia venationis exercet atque piscatio cum pisces iam coctos atque patos ad comedendum mirabiliter intendit in ipsis messis multiplicet. Secundo modo vel intentione dicitur curare attendere vel cogitare et hoc modo pertinet ad vim nostram

apprehensiuam mobilem et iuxta excellentiam nobilitatis sue ad ipsum creatorem nec est aliquid in rebus creatis vel earum euentibus quod per modum istum et intentionem non curet creator. Nihil enim est ex omnibus huiusmodi quod non videat et attendat non solum ipsum sed fines et utilitates quas inde putaturas sua ordinatione precognoscit et prouidet. Per modum igitur istum et numerum muscarum que capiuntur ab arraneis et muscularum que deglutiuntur ab hyrudinibus et omnium ordine captionis atque deuorandis earum omnia enim hec intuetur intuitu fixo ac lucidissimo cum utilitatibus ac finibus suis. Deuoratio enim vnius muscule per se est saturatio vnius virtutinis et ipsa muscula per se est totalitatis cibi illius. Quod si quis querat quantitatem vel fructum hec intuetur. Rursus quod tota utilitate vel fructu quod inde prouenit. Dico etiam quod rector navis vniuscuiusque si eius virtutis et claritatis esset ipse intellectus vel non solum gubernacula vela et remos sed etiam singulos naui asserses atque clauos atque funiculos perspicere simul sufficeret omnia hec simul hec intueretur. Quotofortis igitur rector vniuersitatis altissimus? nihil extra intuitum suum patitur. Dico etiam hoc est debitum per se omnium rerum passionum et euentuum vel omnia et singula sunt sub lucidissimo intuitu creatoris et quoniam non est possibile ipsum aliquid videre ignoranter vel inscienter necesse est ut attentum videat omnia et sic inteno eius in omnia et singula non enim videt ut nos qui nulla ex rebus totam simul aut plene videmus? immo multum ex rerum conditionibus innotescit nobis vna post aliam. Illi autem omnes simul et totae atque equaliter. Quia nobis multa in re vna innotescunt subito et propter intentionem apud ipsum autem e contrario est. Si vero quiesceris que est utilitas ordinis in comestione fabarum aut granorum. Dico quod etiam videt creator siue nos ignoremus? siue non quicquid in anima comedentis aliquid sit quod inclinauit et mouit ipsum comedentem ut habet prius vel potius comederet quam illam. Appet in hoc bonitas libertatis apud comedentem qui forsitan absque ulla cogitatione vel consideratione utilitatem ordinauit. De comestione sic ut hanc prius vel potius comederet quicquid illa volens solummodo liber comedere et usque a deo liber ac neque suus neque illectus faceret. Sed mero ac liberrimo imperio voluntatis quod mihi scio multotiens euenisse.

Sicut autem in eis que casualiter euenire videntur vicia in occurrionibus hominum in piscibus et in alijs que preter intentionem et cognitionem nostram eueniunt. Sic respondendum est de casu piscium in recia atque ferarum in reciacula vicia cur potius hic quam ille vel hec quam illa incidit in ea. Quemadmodum que sint causa que homini homo obuiauit isti i foro cum ab eo non queres nec de eo etiam cogitasset.

Manifestum enim est quia eadem hora eadem via quicunque duo e diuerso ambulantes necesse est sibi occurrere et potuerunt esse eis diuersae cause ambulationis. alteri enim negotiatione alteri repetitione debiti alij ex actione vestigalium alij receptio theloneorum alij inuestigatione latronum aut aliorum malefactorum causas homini ambulationis fuisse possibile est. Unitas ergo viae siue fori communitatibus in eo homini causis occurrere secum percursum homini hominem. Sic cum ibat piscis forsitan ad pastum per viam aliquam contingebat tunc trahi rethe per eandem vel forte fugiebat a clamore et strepitu quem faciebant socij trahentium rethe. Occurrere igitur sibi in uicem piscis et rethe occurrit aut causa est eundem captationis alia autem piscis eadem hora vel eadem via non ibat ad pastum vel forte non puenit ad eum et foris piscantium ut fugeretur aut forte fugit in profundiores latebras aut per aliam viam et ideo non occurrit rethi aut rethe illi et propter hoc non est retectus ab ipso. Causa quoque portat captationis sue manifesta est interdum propter velocitatem suam ad rethe vel maiorem naturam velocitatem vel portat pentionis terrois ad ipsum. Quasi autem id est non captationis plurime potest esse cause que premet ipsum videre tunc facile est quemadmodum maior hora vel tarditas natatus hoc autem est quod si fuerit collecta recia que possit in ea incidere vel fugit forsitan per aliam viam aut forsitan fugit retro cum ante eum extensum rethe aut irrupit forsitan rethe et fecit sibi aperturam eico per quam effugit aut exiuit desuper rethe et transiuit ipsum aut immerfit se et in fixit se in arenam vel lutum sub ipso rethi et ita transiuit sub ipso vel cum rethe traheret transiuit super ipsum et hec omnia vniuersa et singula intus et attredit sapientia creatoris et ordinat ad fines et utilitates convenientissimas et sibi soli perfecte notissimas. Ne dubitantes autem quod sicut omnes pisces filii capi omnes ferarum destructio est vniuersalis in piscibus et feris ita quidam et quidam quicunque capi

et comedi destructio est nature particulari in eisdem quantum ad aquam vnam vel ad regionem. ubi gratia cum pauci sint alicui pisces in flumine vel stagno alij paucos illos capi vel comedi est vastatio atque destructio generis illius in eodem. Non est igitur mirum si creator et preseruator naturarum per curam et providentiam suam preseruet naturam particularibus. Sicut et vniuersalibus ne ex toto vascens et pereat donec cessare debeat vel et utilitas eorum de qua in precedentibus audiuit. Si vero principes terrarum et minores domini earum de interdum interdum venationes et piscationes in agris et terris iurisdictionis sue avaricie sue solummodo per hoc presulere intendentes non nature de conseruatione prouidere. Quantomagis bonitas creatoris naturarum preseruacione que tantis utilitatibus creauit presulere non dedignabitur ne pereat vltimus que. Et motus est tibi ex lege hebreorum quod sit in archa illa famosissima preseruare precepit per binam et septem aialium genera circa agrum diuinum. Videns etiam quantas astutias effugie diuinitatis insidias quantasque vires piscibus dederit creator benedictus. Sicut et feris que laetitia quot refugia per venatores et eorum feris iudicat alijs prarias. Quis enim docuit ceruas in via calcata pere ad declinandas luporum insidias. Quis docuit eas quod lupi vias calcatas timeant et declinent. Quis docuit onagros sustinere vehementer sitim ardorem donec leones ab agris potant reuerfi sint ne si hora illa que leones ad aquam vadunt vel inde redeunt leonibus occurrentes ab ipsis duorarent. Quis eos fecit eos scire quod leones eisdem insidient. Sic et leporibus leuitatem pedum et cuniculis profunda et pene inaccessibilia alijs receptacula ad preseruacionem sui se dedit creator. Sic et yridinibus tantam velocitatem volat et multum alijs a vultibus et multi credunt hanc esse causam que nulli aut rapaci yrido nunquam preda fiat. ubi tamen vides quod acquisitio victus ei tota est per volatum quem per ipsum solummodo venat musculas volitantes et sic nobis multa ex aialibus tam gressilibus volatilibus que natantibus non sunt nobis in escam aut esum quod potius abboina murea et eis omnimodis veluti respicimus. Sic non mirum reputo si yridines ex causa filii ab auibus rapacibus non premeduntur. Admirari etiam me vendidisse cacti carnem auis que vulgo plumalia dicitur premedere nullatenus noluisse cum caro illa a deo gustu suauis sit et saporosa ut inter regalia ciborum deli-

Pars prima de vniuerso.

das computeſ hoc aut incidenter dixi ne multū ne facile credas hoibus pauce exercitatiōis in rebus naturalib⁹ ⁊ vt erigā et eleue intellectū tuum et cogitatū tuum ad pſiderationē mirabiliū creatoris in rebus naturalibus et radioſitatis ſapiētie ſue qua illuminant oīa animalia ad regē dum ſe ⁊ vitā ſuam licet luminib⁹ p modicis quāq; magna ſint et merito eē debeāt in admiratione nra ⁊ in p̄patione obtenebrationis animarū humanarū et obſcuratiōis quā patitur intellectus hūan⁹ ex corruptione originali et ſupadditis tenebris ex vicijs et peccatis hac quippe compatiōne ſplendorem prophetici reputaremus in animab⁹ hūanis eā ſagacitatē ſue ſenſum nature ſeu quodcūq; aliud lumē nominari libeat in canibus ⁊ tūc inueſtigādi et apprehendēdi latrones. Sic et puidentiā formicarū de qua dixi tibi ſi abſq; doctore abſq; libri inſpectione inuenireſ in hoibus. Sunt ⁊ alia innumera hūmōi lumina que nō dubitare⁹ ſplēdores vocare pphicos in hominib⁹ ſi abſq; doctina et eruditione inuenirent in eis quēadmodū inueniunt in aīalib⁹ inuenit etiā in corpibus inanimatū virtus regitiua q̄ declinant noxia ⁊ querūt ſibi ſalutaria p motus naturales. Vides aut in omib⁹ ſpeciebus lapidis magnetis virtus eſſe multum appropinquās ſenſui pene em̄ videri ſentire ferrū ⁊ vidi oculis meis q̄ p interpoſitam ſpīſitudinē peluiſ enee trahēbat ferrū magnetis tres nāq; ſunt ſpecies lapidis magnetis ſi credis mercurio. **P**rima eſt que ferrū attrahit hec ē notiffima. **A**ltera ⁊o ſpecies repellit illud a ſe. **T**ercia vero ſpecies ex altera parte ipm̄ attrahit ex altera vero repellit. Et et aliud de mirabilibus magnetis q̄ in pſentia veri ad amantis ceſſat ab hūmōi operationibus attractionis ac ſi ſentiat illū nobiliores ac fortiores ſe quaſi reuerentialiter deferēs ei. Et ſimile aliquid dicitur de palma maſculina et palma ſemina. qm̄ cum ramus alterius ramū alterius tetigerit ſe cōplacant immutū amplexum in quo virtus eius vitalis. Videretur aliquid habere aſpſionis de lumine ſituate vt ſenſibilis et forſitan hec eſt cauſa ppter quā **A**riſtoteles eam dixit nobiliſſimā plantarū. De virgulto quoq; q̄ corulus nominat ſimile aliquid dicunt loquētes videlicet q̄ cū diuiſa fuerit per mediū ſm̄ longitudinē

in ipſa recentia diuiſionis ptes ſibi ſuicē per ſe appropinquātes reiuungunt q̄ deceptores verborū quorundā virtuti ipſi decepti attribuunt cū hoc ſit ex virtute ⁊ ſenſu nature.

De flore ⁊o ⁊ dominatione malorū ac puerſorū hominū quantas vitilitates pſtet bonis qui per ipſos in hac vita premunt et multipliciter affliguntur et ipſis etiā malis atq; peruerſis quantā ingerat admirationē diuine bonitatis ⁊ largitatis quantāq; puocationem etiam amorem et obedientiam creatoris manifeſtū eſt cum dona que ipſi tam magnifica reputāt videlicet diuitiarū et deliciarum et hūmōi non ſolum immeriti ⁊ indigni ſed contra merita ſua peſſimi obtineant. Ipſi etiā et illud ſalutis eruditiōis erga bonos verosq; creatoris cultores vt ex hoc qd̄ taz vilib⁹ hominibus preſtant viliffima ea eē cognoscant et vir inter creatoris munera reputāda adſtātq; ex eodem mīma reputare creatorē ea que etiā inimicis preſtat et doceantur paciēter cārere donis tam vilib⁹ licet interdū huiusmodi dona ſuis etiā cultoribus largiat in conſolationē vel ipſorum vel aliorū bonorum ne deſertos ⁊ creatore aut derelictos ſe putent. In cōicationē etiam ⁊ adiutorium atq; deſenſionē indigentium et bonorū circa iniquos oppreſſores amicis ſuis bonisq; ſeruitoribus pſtat huiusmodi bona bonitas creatoris opulētia nanq; diuitiarū cum obtinetur a bonis alit indigentes atq; ſuſtentat et p̄cipue bonos potentia ⁊o ab iniuſtis oppreſſoribus defendit eoſdem.

Quoniam aut ex hijs que preceſſerunt credo ſatiſfactū eē tibi q̄ curā ⁊ puidētia creatoris qua ipſa eſt attingēs vniuerſa ſingula ⁊ ppter hoc tanta rationum exēploꝝ multitudinē aggregaui tibi ſc̄z vt firmaretur in te credulitas hic tā ſalutari⁹ ⁊ deſtrueretur error p̄nicioſiſſim⁹ quo quidā de inſpiciētib⁹ opinati ſunt creatore non curare iſta inferſora neq; etiā hoies aut res hūanas et agi oīa hec caſu atq; temeritate. **Q**uid em̄ iocundioris pſolationis poteſt eē bonis in ſuis oppreſſiōibus ⁊ aſſictionib⁹ q̄ firma credulitas de cura ⁊ puidētia creatoris circa ipſos ⁊ res eoꝝ qua credit ſapiētiā ⁊ bonitatē creatoris in oib⁹ curā eoꝝ cārere. **Q**uis em̄ non videat oīa q̄ circa eos

fiant in eo sciente ppter eius sapientiā et
vtiliter quantum in eo est ppter eiusdē bo-
nitatem eodē etiam nolēte aut pmittente
et etiā ad finem debitū ordinante ppter
eius virtutē omnipotētissimā. **A**uncta igr
circa se agi et bene et vtiliter nisi per ipos
steterit consequēter cognoscūt homines
apd quos ē de cura et puidētia creator
circa ipos fixa snia nec mediocriter iuitat
et puocat ad amorē et obedientiā creato-
ri ista credulitas. **Q**uis em credat magni
ficcissimū creatorē se et sua oia curare ac
si solū curare amorē suū atq; obedientiā
plineat amores etiā et pudores sanctissi-
mos in eisdem excitat ista snia et tam attē-
te curare et seipos actusq; suos atq; passi-
ones tā interiores q; exteriores tāq; vigi-
lanter intueri et etiā iugiter sentiūt. **A**lias
etiā vtutes plures in nobis vel puocat
vel nutrit vel roborat vel auget ista credu-
litas. **S**icut p dicit tibi de paciētiāq; et de
alijs pluribus leui p̄sideratiōe inuenies
Erroꝝ. **N**o p̄arius adeo noxius est adeo
q; p̄ncipiosissimus hoibus vt omnē curam
honestatis oēm bonorē virtutū omnem
spem future felicitatē radicē extirpet ab
hoibus. **N**enim restat hoib; erroꝝ isti
tenebris et ecatis ac demētatis et merce-
dem sanctis ac dei cultorib; non esse con-
stituta nec penā malis atq; pueris ei nec
hic nec in futuro dei iudicare vel iudica-
turi esse credētib; nisi vt in oia flagicia
et scelera se se p̄cipitēt et omni turpitudini
vicioꝝ et peccatoꝝ absq; vilo repagulo se
p̄stuent postq; enim nec creator a deo bo-
nus aut iustus ē vt curet quid agāt boni
vel mali vel qd paciant nec alius pro eo
vel ex parte diuis. **S**cōm erroꝝem istū ni-
hil est in rebus hūanis nisi p̄turbatio aut
p̄p̄ritas omnimodaq; inordinatio atq;
p̄fuso cū solū creator eas ordinare possit
et nec curet fm ipos nec velit etiā vt ordi-
nent atq; diligant. **S**ed potius casui atq;
temeritati eas p̄cipitēdas atq; subuerten-
das reliquerit. **V**ides igr euidenter in pte
ista quā salutare sit magisteriū quāq; vti-
lis sapiētia qua tā p̄ncipiosus erroꝝ destrui-
tur et tā necessaria tāq; fructuosa creduli-
tas stabilitur.

Consequēs igr est post hec q̄stio-
nes que sunt circa hec p̄seq deter-
minare. **Q**uaz p̄ma ē stultoz et in-
sapientiū querentiū qualiter possibile est
creatori tantā rerū multitudinē diuersi-

tatem regere et curare. **Q**ui q̄stioni r̄idet
apuleius platonis discipul; hoc mō quē-
admodū inq̄t rex vnus aut dux regit exer-
citum innumerabiliū bellatoꝝ et ad vnū
clangorē buccine alij ad arma alij ad eq̄s
alij ad machinas currunt et circa vnūq;
q; istorū tā multa tāq; varia opa fiunt.
Sic totā multitudinē creaturaz vn; mor;
creatoris ac si singule nature illū audiant
aut sentiāt exequit vnāq; vices suas sciēs
legē a creatore sibi indita quemadmodū
in exercitū q̄ntumcūq; magno scit vnusq;
q; eoꝝ qui ibi sunt qd ad deū p̄tineat ex
officio suo et illud exequitur dato signov;
clangoris buccine vt dixi vel alio. **S**ciunt
q̄ppe armigeri q; ad eos p̄tinet arma pa-
re militibus. **S**ciūt ipsi milites q; eos op-
tet armari et parare se ad plium. **S**ciunt
custodes equoꝝ q; ad eos p̄tinet sellare
scingula pare equos frenare et de frenatu-
ra p̄ alios puidere. **E**t per hūc modū p̄si-
dera tantam multitudinē tantāq; varie-
tatem officioꝝ vna voluntate regia quaz
buccine clangor vel aliū signū innuit ad
tā multa et varia tā cito tāq; facile p̄citari
et aggredi q; vnusquisq; cognoscit ad suū
officiū pertinere. **Q**uid igr mirū si rex et
oīs seculoz creator benedictus vniuersa
tatem creaturaz et singulas etiā illarū
omniū potentissima impioissimāq; volū-
tate sua cōmouet et cōcitāt aggrediq; fa-
cit opatiōes ad vnāquāq; p̄tinentes le-
gesq; quas ei imposuit vel potius edidit
et officia que eis dē iniūxit quasi studiosis-
sime atq; officiosissime adimplere. **N** si di-
xerit q; bellatores vtpote ratiōales in-
telligunt p clangores tubarū aut per alia
signa nature et maxime insensibiles q;
liter cognoscūt creatoris voluntatē quaz
q; ex p̄cedētib; hūc q̄stioni respon-
sum sit per exēpla animalū et artificioꝝ
addam tamē tibi declaratiōē euidentio-
rem ad hoc et dico q; vnicūq; nature na-
turaliter indita est diuine cognitio volū-
tatis et cū ea nascitur vnaqueq; et hūmōi
cognitiōes vocauit tibi modica lumina d;
irradiatiōe et asp̄sione luminositatē sapiē-
tie creatoris. **E**t hūmōi exēpli pueniētissimū
ac euidentissimū ē in substantijs spūalib; et
abstractis q; create sunt cū perfectiōe scie-
naturalis honestatē sū naturalis et hoc ē
cū inscriptiōibus natural' honestatē in vir-
tute sua intellectiua et cū imp̄sitiōib; siue
sigillationibus pulcritudinū virtutū natū

Pars prima de vniuerso.

ralius in sua virtute motiua siue affectiua et hoc est voluntas in ipsis. Quare manifestum est quod cum lege sua creata est vnaqueque ipsarum et quasi cum libro vbi legit quod ei naturaliter aut faciendum sic aut declinandum. Similiter quasi cum lucerna vel lumine ostendente sibi vias per quas ambulare debeat et de via que necesse habeat declinare quod in primis hominibus qui in simili perfectione per modum suo facti et formati fuisse non dubitantur ab illis qui prophetis sermonibus et diuinis oraculis non credere neque credunt. Manifestum igitur quia secundum hunc modum nascitur aranea cum lege libro et lucerna homini qui et lex est ei qua transgredi non potest et liber est in quo legit quodammodo qualiter ei et bene viuendum sit et qua arte vel artificio motus sit ei querendus et lucerna est ostendens eidem vias per quas debeat ambulare naturaliter. Manifestum autem est tibi quia omnis lex sermo est et designatio voluntatis eam iubens siue imponens quod via igitur omnis natura tam substantiarum nobilium abstractarum quam hominum tam ceterarum animalium et etiam vegetabilium nascitur ex necessitate cum iudicio et designatione voluntatis et beneplaciti creatoris quam cum lege sua habet vnaqueque ex necessitate in se et apud se non solum vna cognoscit voluntatem creatoris naturaliter. Sed etiam ipsam cognitionem naturalem eiusdem et hoc apparet ex prescripta definitione legis.

Secunda responsio ad hanc questionem dedit quidam ex sapientioribus sanctisque doctoribus christiano rum dicens quod cum preceperit rex aliquis edificari sibi ciuitatem de vna eius voluntate vno imperio ipsius de edificanda ciuitate preceperunt tam multa et varia opera operario necnon equorum mulorum asinorum omniumque animalium oneriferorum. Videbis ibi alios in lapidicinis eradicantes alios cedentes alios sculpetes alios polietes videbis alios comportantes eosdem lapides alios porrigentes illis cementariis alios collocantes eos in structura muro. Videbis ibidem quod drigas et drigarios alias onerari alias honoratas ad locum edificij venire. Videbis fabros ferrarios multiplicia instrumenta necessaria illi edificio fabricantes. Videbis et fabros lignarios quos vulgo carpentarios vocant suarum arcium opera facientes. Sunt et alia officia et opera innuera que premetipsum excogitare tibi facile est. At vna igitur voluntate regia vel iussu vides tam multos morum hominum et animalium quod drigarum et aliarum euectionum fieri tam multa genera artificum et operario tam et multis et variis generibus artificiorum occupari. Scitis operariis omnibus et ministris quid artis vel opis ad vnumqueque pertineat ad vnum iussu regium quod leuissimo signo agnoscant singulos opera sua aggredi et explere et ita ostendi tibi ex sermone. Atque virtutes seminales sunt artificij. Quare et ipsa semina artificibus. Appet igitur tibi ex hac consideratione quod licet sine labore et sollicitudine nutu voluntatis sue et tanta multitudinis varietateque creaturarum suarum mouet et regit creator altissimus quanto et rex nullo modo magnificentia et gloria nulla ex parte ei propandam tantam multitudinem animalium et hominum et artificum et operario instrumentorumque innumrabiliu mouet et regit et in fine intentionis sue dirigit et coniungit sedes in solio suo quietissimus. Quod si de toto ipso regno considerationem facere volueris inuenies exempli similitudinem exemplumque conuenientius quam regis ad regem et regni ad regnum et gubernationis ad gubernationem. Puidet ad iustitiam curam ad curam iusticiarum ad iusticias et iudicio ad iudicia pertinet si etiam adeo inclinat ymaginatio fuerit ut plenarie atque totaliter absque rebellione vlla sine resistencia sit ei subditum regnum suum eaque prout sapientia ut velut splendore prophetico illuminatus omnia cognoscat et videat quod agitur in eodem regno. Qui ea sit bonitas atque rectitudo et feruor rectitudinis ut toto studio et viribus omnem iniquitatem et iusticiam persequatur. Hic igitur constituet et ordinabit ab initio vel potius ornabit totum regnum suum magistratibus sapientissimis ministris obediencissimis et instruet eos mandatis vitantibus et iusticie leges iustissimos ac ferocissimos per omnes fines suos permulgabit. Sed et de alijs omnibus que ad pacem tranquillitatem defensionemque regni contra hostes sapientissime prouidebit. Hic igitur solo nutu optime voluntatis sue mouebit sibi assistentes demum prouides prouidentiarum suarum rectores et custodes finium magistratus ciuitatum iudices omnium ordinum. Videbis sub eo dispositissimam armatamque miliciam. In primis duces legionum deinde ciliarque quingenarios centuriones decuriones et ita usque ad extremum vel vnicum bellatorum totam armatam miliciam decetissime ordinas. Regem istud solio suo videbis

regentē et omes et singulos hoies regni
sui. **N**onne siquidem pacis regentē tribuna-
lia ne quid iniusticie vel iniqui iudicij ex
eis prodeat regentē singulos priuatos ac
suis legibus cohercentē ne qd iniurie vel
fraus alij ab alia irroget et vt ad vnum
dicam oia genera hominū sub eo legib?
pprijs regi seruos liberos rurales. **S**ilz
bellatores legib? sibi appropatis vivere
iuxta hunc modū se bz de alijs. **I**psū
in solio regni sui pacatissimū residere
Quēadmodū enim dixi tibi de seminib?
in regno naturali rez naturalij et de arti-
fibus in edificatiōe ciuitatis sic intellige
hic de officijs publici qbus respublica gu-
bernatur atq? defendit necnō et de artifi-
cijs qbus vnicuiq? puatorū motus acqui-
ritur sicut sunt artificia fabroz argēteario
rum lignarioz et etiā agricolaz que non
eis solis q ea exercent necessaria sunt. **S**z
publici vilitatib? multis mōis deseruiūt
Ars em fabricatoria et lignaria et cemetā-
ria defensionis reipublice defuiunt qm fa-
bricatoria ferraria fabricant lorice tela et
gladij et galce fabricatoria et lignaria ar-
tis baliste et lancee fabricant et machine
omniū generū extruunt. **C**emetaria vero
turrez et muri oīsq? generis lapidee mu-
nitiones edificant. **S**olo igr nutu volun-
tatis sue et tpe pacis per iudiciū et iustici-
am regit vniuersos subditos suos et singu-
los et tpe belli regit armatā miliciā a ma-
ximo bellatore vsq? ad minimū per belli
periciā defendit autē regnū suū regniq?
sui habitatores per armatā miliciā et vasa
sue instrumenta belloz et non ē dubium
tibi quin per pudentiā et curā eius omnia
bona et tpe pacis et tēpore belli regno suo
pneniant et quin mala oia exterminant
per ipsum ab eodē regno et hoc per iudi-
cium bona et tēpore pacis sunt pax et
tranquillitas subditoz custo diaq? rerum
eoz. **B**ona et tpe belli se defēso victoria
et aliaq? ex victoria pueniunt solē victoriū vt
spolia hostiū et subactio eoz vel fuitis vel
tributaria vlt cōis iudicari. **A**dhuc modū
creator in regno suo qd ē regnū omniū se
colorum quid mirū si disposuit vniuersas
seriem sēculoz nutu suo et sue beneplaci-
to voluntatis et singula que in ea sunt si-
ue naturalibus legib? suis siue legibus p-
pphetas aut per semetipm editis et hec
leges diuine merito nominant siue legi-
bus per homines pncipes editis que bu-

mane vocantur qbus ipemet creator peri-
ri vult quatin? legibus diuinis cōcordat
aut salte nō p̄dicunt vbi ei p̄dicunt nō leges
sz blasphemie nec mira sz creatorū iniurie
reputade sunt et ppter hoc igne et gladio
exterminande de medioq? tollēde. **S**i q
vero natiōes hmoi peruersis legibus re-
gi dicunt iustissimo dei iudicio et laudan-
da per omnia eiūsdē iusticia hoc fieri per-
mittitur ppter scelera eoz atq? spurcias
abominabiles vt talibus legib? non re-
gi sed opprimi dici potius debeat quoniā
nec legib? equitat? voluntarie subditos
se esse paciunt. **Q**uapropter nec iusto re-
gimine nec iugo luau. **S**ed oppōitione et
violētia quemadmodū fere aut belue in-
domite que magis ferro religande sunt et
flagellis asiduistondēde qz disciplinis et
legibus erudiende. **Q**uia igr quicqd bo-
ni quicquid egatis atq? iusticie leges hu-
mane continēt totum vult approbat totū
docuit et docere nō cessat altissimus vel p
se vel p homies aut libros eoz vel p res
ipsas que vt dicit **A**rl. mentiri nō nozunt
Perito per curā eius et pudentiā leges
hmoi in tm et condite et edite sunt. **Q**ua-
re manifestū est q? tota gubernatio gene-
ris humani ad curā et pudentiā pertinet
creator. **E**t etiā leges inique vt dixi ppter
iusticias iustissimā oppōitionē et afflictio-
nem beluinoz atq? in cōpositoz hominū
ad curam eius et pudentiā pertinet.

Si vō aliud exemplū gubernatio-
nis et cure creatoris bre volueris.
Considera domū regiam per oia
bene dispositā et primū regi assistētes se-
nes vitz sapiētes deinde iudices. **T**ercio
thesaurarios. q̄rto dispēsatores opū rega-
lium. **D**einde cubicularios. p̄hec dapife-
ros. deind cocos. deind eos q deputati sūt
deferēdis cimicijs aut lris regalib?. et p
hoc pincernas pānifices mensariq? rega-
liū varios mynistros. nouissime custodes
eqz quoz est eqs parare quotiēs regi eg-
tandū est et videb in tota domo regia oia
pnominatorū officiozū opa solo nutu fie-
ri regie volūtat. **Q**u igitur totus mūdus
velud dom? sit creatoris et aula ei? regia
in q habitat cū tota familia sua et opulētia
qd mirū si ad nutum oīpotētissime volū-
tatis ipi? oia in ea fiunt et singula volūta-
tis dico vel impant? vel phibētis vel vtz
libz permittētis et ordinantis vniūquodq?
maloz que fiunt cui p̄sit cui noceat ordi-

Partis prima de vniuerso.

nantis inq̃ lege equissima. **A**t prescriptus sapiens de gente xpianorū hoc exp̃lit in sermone suo dicens nihil sit in tota rerū vniuersitate tanq̃ in republica vniuersali q̃ nō ab intelligibili aula summi impatoris aut volendo et iubendo aut sinēdo seu p̃mittendo p̃cedat vbi sicut ex p̃cedētibz tibi patefactū est neq̃ finit aut p̃mittit fieri nec eos ip̃os q̃ hic male agūt a cura et p̃uidencia sua deorsum definit aut relinquit quin post ip̃os male agentes sic ordinat vt p̃dixi vt creatoris iudicium et iusticiā contra semenip̃os exequantur et ip̃e male actiones eorū creatoris sint arma vindicte iustissime ip̃is vero paciētibz si voluerint vtilitatē multiplicatū ad iumenta p̃stantes si milia exēpla denaui et rectore ip̃ius de ministris gubernatiōis ei instrumentis decurrū et auriga.

An omnia eueniāt de necessitate.

Non hec aut̃ prosequar antiq̃ illā questioz que multos antiquos exagitaui et multos etiā tpe meo inuoluit vtz vtrum p̃uidencia et cura creatoris rebus et euenibz necessitatē inferat et fere eadē questio est de sciētia et p̃scientia ip̃ius. **P**onā igitur in p̃mis ea que in errorem istū multos induxerūt. **H**orū autem p̃mū est quoniam inquitant impossibile est diuinam p̃uidenciā falli necesse est euenire quicqd̃ p̃uidit quicquid autē necesse est euenire necessariū est quicqd̃ igit̃ p̃uidit creator necessariū est p̃uidit aut omne q̃ est futurū seu euenturum. omne igit̃ futurū seu euenturū necessariū est omne igit̃ futurū est immutabile et inauersibile. **A**mp̃. inquitant aut̃ possibile est euenire aliquid eorū que p̃uidit deus aut non si est possibile eo igit̃ posito non accidit impossibile. **P**onatur igitur. **E**rit ergo verum q̃ aliquid eorū que p̃uidit deus euentura nō eueniet errauit igit̃ p̃uidēdo et verum ē p̃uidenciā eius falli in hoc hoc autem certū est omnibz eē impossibile vtz deum errare vel p̃uidenciā eius falli in aliquo id igit̃ ex quo accidit est impossibile. **I**mpossibile igit̃ est aliquid eorū que p̃uidit deus euentura non euenire. **N**ihil autem est futurū qd̃ non p̃uiderit. **N**ihil igit̃ est futurū q̃ nō sit necesse euenire. **Q**uia igitur de q̃ est euenturū p̃uidit deus euenturū omne qd̃ ē euenturū necesse est euenire q̃re omnia de necessitate eueniūt. **H**is igitur in b̃mōi que sopbisti

ca tendicula et intelligētibz exercitatiss̃ in rebz b̃mōi ridende ac puriles argucie volo te detinere diuti. **R**eminiscere igit̃ qz hoc necesse ē esse euenturū quicqd̃ eueniet vel necesse ē euenire quicqd̃ p̃uidit deus euenturū duas hz intentiones siue duos intellectus qm̃ necessitas pōt referri vel ad singula vel ad totū et alijs verbis fere idem dicitur compositū vel diuisū et intellectus. **P**rimū ē ac si diceret necesse ē hoc euenire q̃ p̃uidit deus et illud et ita de singulis. **M**ulta aut̃ de singularibz huiusmodi p̃culdubio p̃tingētia sunt et non euenire possibilia. **S**i vō necessitas referat̃ ad totū q̃ ē hoc q̃ hac locutiōe significatur. **Q**uicqd̃ p̃uidit deus eueniet de qua nemo dubitat qm̃ vera sit et necessaria. **S**icut et cōtradictoria eius impossibilis q̃ ē hoc aliquid p̃uidit q̃ hoc eueniet et hoc sopbiste italici vel latini dicūt esse duplicitatē locutiōis qua pōt intelligi vt dicunt de re vel de dicto. et intentio eorū est q̃ dictū q̃ per illā locutiōē dicitur quicqd̃ p̃uidit deus eueniet necesse ē siue necessarium. **S**icut et ip̃a locutio necessaria et eius p̃radictoria manifeste impossibilis. **I**ntellectū vō de re vocant id q̃ ergo dixi de singulis et hoc purili et vaga intentione. **I**n explicatiōe namqz b̃mōi duplicitatis defuerūt eis et defuit adhuc non tantum sermōes sed etiā intellectus clarus ac depuratus hoc aut̃ apparebit tibi p̃ hoc q̃ dicam manifeste. **P**rimū quia locutiōe omni dicitur res hoc aut̃ est quoniam omni locutiōe dicitur id q̃ ip̃a significat. **I**d vō q̃ vnaqueqz locutio significat res eius ē etiam si sermo sit vel signū aliud qd̃cūqz res dicitur ad sermōē vel locutiōē significante illū. dictū igitur per locutiōē res est. q̃re intellectus de dicto est intellectus de re. **A**mp̃. cōsidera ipsum p̃dicatum et videbis q̃ aliud non ē nisi necessitas eueniendi hoc autē de ip̃so dicto nullo modo vere dicitur quoniam dictū nec euenit nec eueniet. **N**on em̃ est de futuris cū ab initio seculorū et modo etiā verum sit et necessarium. **Q**uia igit̃ p̃dicatū istud non ē nisi de rebus et naturis non pōt intelligi illa locutio nisi de rebus ē ergo veritas vera distinctio quia ista necessitas pōt resbus p̃dicari vel rebus attribui in vniuersali siue vniuersaliter et hoc fit fm̃ veritatem qm̃ intelligitur de dicto fm̃ eos vel intelligi in singulari seu diuisū et hūc inq̃

tellectu vocant ipsi de re hoc igitur est quod fa-
cit dupliciter in re videlicet vniuersalitas et
singularitas. Nullomodo enim verum de sin-
gulis singulariter et diuissim quicquid prou-
dit deus euenturum euenire necesse est. Et
tamen verum in vniuersali et coniunctum
etiam si vnu quodque futurum esset contingens et
possibile non euenire. tamen verum esset hoc
et necessarium et hoc est quoniam necessitas est
cui competit necessitas. singularitati vero non
quodammodo cuius dixeris de duobus oppo-
sitis contingebus alterum istorum duorum esse
verum necesse est. In viroque enim contingen-
tia est et in neutro necessitas et quodammodo
si dicas sperit verum alterum. sempiternitas
veritatis non diuissim aut singulariter attri-
buitur alteri sed in comuni siue in vniuer-
sali. Eodem modo intellige et ibi quicquid prou-
dit deus euenturum euenire necesse est
Quodammodo et si quis dixerit omnes ho-
mines viuere necesse est cum de quocunque ve-
rum sit singulariter atque diuissim quod ipsum vi-
uere non est necesse cum ipsum mori possibile
sit. nec ista locutio omnis hominiui sem-
per vera est. per eisdem hominibus nec pro
eisdem etiam enunciat. Ideo sempiterni-
tas veritatis stat in vniuersalitate ipsius et
in vniuersitate hominum que non mutat mu-
tatione in diuissim. Sicut neque species
in ratione speciei. Amplius dictum hu-
iusmodi quicquid proudit deus euenire aliud
est. cum dictio refertur ad singula diuissim atque
determinate. aliud est cum stat in vniuer-
sali siue communi. Cum enim ad singula dictio
refertur singulariter ac determinate pinde est
ac si singula singularia diceret hoc autem
est ac si diceret hoc quod proudit deus neces-
se est euenire et illud atque ita de singu-
lis. Cum autem stat in vniuersali ut dixi non
dicitur illa singula singulariter ac determi-
nate et ideo manet eadem significatio locu-
tionis siue eadem maneat prout siue alia
prouideatur. Quodammodo et ista locutio
omnis homo vidit non mutat significatum vel
dictum mutatione in diuissim speciei nisi quod
dicto modo intendat de singulis singulariter
tunc enim pinde est ac si diceret singula di-
cta singularia hoc est in viuere vel in non
viuere et illud viuere et ita de singulis. hec
est igitur dupliciter predicta locutionum et hec
mutatio deceptorum siue sophisticarum in eis.
Cum ei accessit sit per modum per modum vniuer-
sali et huiusmodi quicquid proudit de euentu-
rum euenire necesse est. Tu scis per quem modum

conceditur. Antequam assumit quicquid necesse
est euenire est necessarium. iam transfert se ad
singula singulariter. Ista enim locutio. om-
ne quod est euenturum est necessarium vel immu-
tabile vel inueneribile singulis singulariter
attribuitur necessitas et immutabilitas et
pinde est ac si diceretur et hoc euenturum
et illud tota de singulis alijs est necessarium
vel inueneribile nec solueret sophisma istud
nisi ad hominem. Si quis diceret quia sit in hu-
iusmodi argumentatione mutatio tam subie-
cti quam predicati. Quia in hac locutione quic-
quid proudit deus euenturum euenire neces-
se est infinitum subiectum est et necessitas predi-
cati de re infinitum. In conclusione vero quod
hec quicquid proudit deus euenturum est neces-
sarium totum hoc quicquid de euenturum est sub-
iectum et necessitas predicatum. Mutatio igitur
predicati facta est. quia necessitas que predica-
batur de re infinitum que euenire in con-
clusionem predicatur de re homini circumlocuti-
onis quicquid proudit deus euenturum. Res
autem hec est vniuersitas eorum que vidit
deus euentura. Mutatio etiam subiecti fa-
cta est quia prout subiectum erat infinitum in
conclusionem vero predicta circumlocutio. hec au-
tem est quia non explicabit se homo quod hoc dic-
tum interrogatus fuerit an omni rei infinitum
prout ibi subijcitur conueniat predicata neces-
sitas. quod est an omni euentui future adeo prout
nisi conueniat. an non pueniat. et quia ma-
nifestum est quod non puenit. cum non omne homini
euenire necesse vel necessarium sit cogit non
obstante ista mutatione confiteri primam prout
positionem esse falsam omnimodo videlicet hanc
Quicquid proudit de euenire. euenire ne-
cesse est. Manifestum etiam est quia aliquo-
modo vera est non igitur liberat se ab homini la-
queo vel nodo sophistico. De hijs vero lo-
cutionibus si deus proudit hoc necessario
eueniet. vel necesse est illud euenire. Iam pue-
ri tpe meo nosceret duplicitates earum mul-
tos tamen video postmodum miserabiliter
inuolutos. Quis enim non videat quia ne-
cessitas potest fieri super conditionem. et tunc di-
citur et asseritur illa conditionali locutione
necessitas conditionis siue consecutionis. et
perinde est ac si diceret ista conditio vel con-
secutio. quia dicit si deus proudit hoc ipsum
eueniet est necessaria quod prout dubio verum
Alius vero intellectus ipsius est quo neces-
sitas fertur ad consequens prout et absolute
et est pinde ac si diceretur si hoc est verum de-
um proudisse hoc istud est necessarium. scili-

¶ Pars prima de vniuerso

et ipsum euenire qđ est dicere qđ si antecedeſ est verū pſeqnēſ ē neceſſariū qđi dice- retur ad veritatē antecedētis ſequiſ neceſ- ſitās cōſequētis hoc autē indubitātē ē fal- ſum. **S**cito autē qđ hāc eandē diſtinctionē alijs verbis alijs faciūt dicētes qđ illa orđe cōditionali. **S**i deus prouidit hoc neceſſe ē illud euenire poteſt vocari neceſſitas cō- ſequētis et hoc ē qđ dixi quia poteſt refer- ri neceſſitas ad cōſequens vel poteſt vo- cari neceſſitas cōſequēdi et hoc ē qđ dixi neceſſitatē referri ad cōſecutionē verum quoniam iſta puerilia ſunt et nec tollerabi- lis eſt ignorātia eorum in pueris tranſibo ad ipſam radicē quęſtionis iſtius.

Oico igitur quia ignorantia ſcientię ſi- ue cognitionis creatoris atq; mōi quo ipſe prouidet vel cognoscit de- dit occaſionē iſti quęſtionis et hec eſt etiam cauſa ppter quā opinati ſūt quia ſi aliqd prouidit vel ſciuit nō poteſt illud non prouidiſſe vel non ſciuiſſe vel non cognouiſſe. **I**nduxit etiam eis quedā alia radicē veri- tatis quę ē hec videlicet qđ diuinā prouiden- tiam falli vel errare vel nō eē verā impoſſi- bile eſt. qđ vtiq; indubitātē veriſſimū eſt alia fuit ignorantia diſpoſitionis ſue con- ditionis quorundā verorū atq; falſorū que nata ſunt habere alterū duorū videlz vel veritatē ſolam vel falſitatē ſolam. non ta- mē ita fixe vt neceſſario ſint in alterutra et hmoi conditionis ſue diſpoſitionis ſunt ppoſitiones ſingulares de contingenti in eis que ſunt de futuro vlt de dependentia ab hīs contingentibz qđ futura ſunt et horū exempla ſunt te fuiſſe comeſturum cras ſe- mel tū et eius oppoſitū. **M**anifeſtū ē tibi quia hoc vel ē verū vel ē falſū. **S**i au- tē eſt verū non tamē ex neceſſitate i ſua ve- ritate fixum imo poteſt eē falſum et econ- uerſo. **A**ccidit etiā in hmoi quia ſi ē verū ſp fuit verū et de falſitate ſimiliter ſe habz et hinc ē qđ nullū hmoi mutari poteſt ave- ritate in falſitatē aut econuerſo. **M**utari ei pōt poſt vnā diſpoſitionē hēre aliā aut an- te vnā diſpoſitionē habuiſſe aliā. hoc au- tē nō ē poſſibile in hmoi. qm ſi aliquid de hīs ē verū nūq; fuit in diſpoſitōe p̄raria et de falſitate ſi ſe hz et ppter hoc nō ſequi- tur hoc ē verū et p̄t eē falſū ergo p̄t mutari a veritate i falſitatē. **S**ilr neq; argumēta- tio econtrario valet. **C**auſa vō in hoc ē qm verbiū mutadi duas diſpoſitiōes dic ſcilz alterā añ et alterā poſt hmoi añ et nō ſūt

receptibilia veritatē et falſitatis ſimul ſicut ſcis neq; etiā diuerſis tpibz videlz vt alie- rā p̄us habeāt alterā vō poſt. **I**uxta hunc modū ſe hz diuina prouidentia qđi prouidet aliqd prouidit aliud ab eterno et ſi ſcit ali- qđ ſciuit illud ab eterno. et ſi nō prouidet vlt ſcit mō nec prouidet nec ſciuit ab eterno. **N**ec tñ illō ē qđ ſcit aliqd de hmoi et tñ nō p̄t ſci- re illud et qđ min⁹ videt inſpiciētibz. **S**i ſci- uit aliqd ab eterno vel prouidit et tñ poſſi- bile ē ipm nūq; vel prouidiſſe illud vel ſci- uiſſe. **D**eclaratio autē hmoi manifeſta ē qđ ſi verū ē te cras comeſturū fuiſſe ſemel tū et verū fuit etiā ab eterno. **M**ine autē verūz qntū ē verū ē et qđ dū verū ē et ſciatur a crea- tore et ſciūt ē qđ ſi hoc verū ē ſciuit illō de- us ab eterno nō autē ſi ē verū ppter hoc ē et neceſſariū qđ ſi ſit verūz poſſibile tñ eſt ipm nō eē verū. et ſi nō eē verū nec mō ſci- ret a creatore neq; vnq; ſciūt fuiſſet ab eo. **C**omitat ei ſe ſp veritas in vnoq; dicibili- um et ſciētia creatoris ita vt ſi ē verū ſit ſciūt a creatore et ſi nō ē verū nō eſt ſciūt ab eo- dē. et ſi fuit verū qntūq; fuit verū ē ſciūt et econuerſo. **Q**uia igitur accidit in exēplo poſi- to vt tñ ſit verū ſc̄z te cras comeſturū ſe- mel poſſibile ē illud nō eē verū et etiā cum ſp fuerit verū poſſibile tamē ē ipm nūq; fuiſſe verū. **C**onſequēter verū ē ppter dictā ante comitantiaz vt cum ſciatur a creatore modo non ſciat poſtea et cū ſciūt ab eter- no fuerit a creatore poſſibile tamē ſit ipm non fuiſſe ſciūtum ab eodē. quādmōdum et poſſibile ē ipm fuiſſe nūq; verū tu eni- non dubitas qđ nō ē poſſibile cadere ſci- entia vel prouidentia aut prouidentiam niſi ſup̄vex et hīs igitur appet tibi ſilitudo quā p̄dixi. **N**on em ſi prouidit deus aliquid et poſſibile ē non euenire illud ergo poſſibi- le eſt ipm falli vel errare. et hoc ē ppter comitantiaz antedictā ſc̄z ſcientie diuine et veritatis in prouiſo vel p̄uiſo.

Qualiter autē et qđ de cauſa verū ſit vt de? prouiderit vel ſciuerit aliqd qđ tñ poſſibile eſt ipm nec ſciuiſſe nec prouidiſſe. **D**ico qđ hoc ē p pfectionē et luminofitatē ipius creatoris cui a p̄re- rū nihil accidit vel aduenit p qđ ſciat. **S**i- militer nec aliqd ab eo recedit vel colitur vllō modo vlt p qđ efficiat non ſciēs hoc ē p cui⁹ reſcuſ et ideo cū ſit ſciēs aliqd abſ- qđ vllō modo vlt mutandi id ē p̄t qđ ali- qđ ab eo recedat vel in eo eē deſinat p̄t effici non ſciēs illud. **A**liud autē mirabi-

le in scientia creatoris ē. quia ea scientia z
eodē intuitu p modū omnē quo scit vel vi
det alterū oppositorū cū ē verū erit sciēs re
liquū si erit verū. **L**onge autē aliter se ha
bet apud nos. **D**is ei scientia nra omnis
etiā cogitatio nostra aliqd ē nouū z adue
ticiū z sup additū sup essencias animarū
nraū z ppter hoc nō absqz mutatiōe eo
rū efficiuntur sciēs eoz que pūs nō scieba
mus aut nō sciēs eoz q pūs sciebamur.
Neqz vna et eadē scientia q sciūtus alterū
oppositorū possum? scire reliquū. **C**ausa
autē in hoc ē quoniā scientie hmoi in no
bis cū a rebus ipis sciūt sūt sequūt diuersi
tate rerū tanqz causarū suarū z ppter hoc
affirmatiōis aut negationis aut quocūqz
q aliorū duoz nō ē vna nūero scientia actu
alis apud nos. **S**cientiarum habet vna
fortitan est contrariorū z vna disciplina
qd ppter hoc dico quia sermonē istū Ari
stoteles absqz masticatorē pscrutatiōis de
glutit. **I**n em quocūqz duoz contrario
rū vtrūqz pās habeat passionē z dispo
sitiones sepatas et fortitā cōtrarias habe
at passionē et dispositiones. a dispositio
nibus z passionibz alterius non videt vt
tam bonū eadē eēt scientia p se s; fortitan
p accidens z ex psequēti intelligendus est
sermo ille Aristol. quoniā qui nouit per se
ac ppe hoc est ex ppter passionē z dispo
sitionibus aut etiā rationibz nouit p acci
dens z psequenter reliqz. **S**i si scientia nō
stra fuerit ex lumibz naturalibz qlis natu
raliter ē in angelis aut ex irradiatiōe no
biliori qles sūt splēdores pphetici. **S**icut
res cognite nō sūt cause ipoz. **S**ic nō seq
tur aut imitat eas in vnitāte sua vel multi
tudinē neqz in ydemptitate sua aut diuer
sitate. quocūqz tamē mō fiat in nobis sciē
tie actuales v; etiā habituales nō sūt
tū sine imitatiōe noua animarū nraz. hi
s qz istare velut in sciētis naturalibz z ha
bitudinalibus q fm platonē cōcreāt ipis
animabus nris. **M**anifestū igr est ex
his oibus qliter et quā abcausam verū ē
qz creator aliquid sciuit ab eterno z tamē
possibile ē ipm nunqz sciuisse illū der quaz
liter et quaz obcausam scit aliqd modo et
tū possibile ē ipm nūqz postea scire illud z
vtrūqz itoz absqz vllō mōz mutationis
z ppter qd nō sequit si puidit aliqd enen
turi qd tū possibile ē nō euenire qd ideo
possibile sit ipm falli vel errare. qz verbus
fallēdi z verbū erroris notat duplicē statū

z discrepantiā siue sepationē inter eueni
rent aut res ipas z puidentiā vel scientiā
creatoris cū inter eas z illā comitantiā isē
pabilis sp sit sicut audiuiti declarati igr
ē tibi p hec ppter qd et qualiter nō est ne
cessaria hoc mō puidētia creatori vt si ali
qd sit puius ab ipo ppter hoc necessariū
sit illud eē puius ab ipo imo possibile est
sicut ostēdi tibi illud nūqz fuisse vel sitū v;
puius ab ipo tū verū ē indubitanter q
ipa ē ineffabilis z imutabilis infallibil q
dē propter necessariā comitantiā ipi? z re
rū p quā nō ē possibile vt discrepet vel dis
cordet a rebus. hoc autē ē dicere qz non est
possibile vt aliter puidet qz eueniat vel
ecōuerso. nec ē possibile vt puidet aliqd
euenturi z nō eueniat quāqz p se de mul
toz puiorū quolibet possibile sit ipm nō
euenire et de eoz sit quolibet verissimū ē
possibile eē ipm nō fuisse puius. **C**omi
tantiā autē prouisionis z eueniōis in nullo
genere rerū sepabilis ē qm se inuicē sequi
tur vt si puius ē de vno qz q ipm eueni
at ac si nō eueniat seqtur nō eē puius qd
eueniat imutabilis etiā ē puidētia creato
ris ppter duplicatē quā p dixi tibi statui
z cōditionū. **E**odē mō z de scientia eiusdē
se bz qm imutabilis ē. hoc ē nō est recepti
bilis duplicatē illius quā p dixi tibi z pro
pter hoc neqz nouitatis. **N**ō ē possibile ē
vt dicat se de creatore ipm aliqd vel scire
vel puidere de nouo qm si scit aliqd sp sci
uit illud z si puidet aliqd ab eterno proui
dit illud. **N**ouitas igr procul ē ab ipo in p
te ista hoc autē ē ppter duos status v; duas
pditiones qz bz intellect? z intētiō noui
tatis. **S**ic z intētiō mutationis z mutadi.
Hij autē duo status sūt nouitatis eē scilz et
nō fuisse. **M**utationis vō aliter eē qz pūs
vel aliter se hre vtrāqz autē istarū diuersi
tati pcul ē scientia z puidētia creatori p
pter eandē causā nec discere vel fieri scien
tē dici pōt vllō modorū de ipo qm intētiō
discēdi et discēti in duos status ē videlicz
in scientiā z ignorantia. **S**cientiā in qz pre
sentē et ignorantia pterita. **E**odē mō se bz
z de eo qz est fieri scientē qm similis dupli
catis intentio ē i eo qm nemo d; fieri sci
ens nisi eius qd antea ignorabat. **A**t hec
oia exempla ideo aggregauit tibi vt caue
as in pdicatiōibz q sūt de creatore ab hu
iusmōi sermonibz ne p eos ad creatore re
ferat aliqz hmoi duplicitas. **H**oc autē di
co qz nisi ad ipm creatore referat v; ad id
Civ ij

Pars prima de vniuerso

qđ ē ipse creator hoc ē ad scientiā vel prouidentia et nō habet hmoi periculū quem admodū cū dicis creare aliquid nō nouel mutare impios iniustos nouitas ista non refertur ad creatorē ne p. refundit in ipsū sed in id cuius de ipa ē vicz in id qđ creat. Illud ei de nouū ē. ē ei cū pūs nō fuerit et mutatio in ipso ex pto nō refertur in creatorē sed in eos quoz de ē. Ipsi aut sūt qbz auferre malicia quā pūs habebāt et pstat iusticia quā pūs nō habebāt. de creatōe vero qđ creator aliquid creare dicit et de oibus alijs qđ p modū agēdi de eodē dicunt qđ significat et in quo ēē nō debeat qđ significat satisfecit tibi in tractatu pmo huius magisterij qđ tractat de pmo pncipio a sepe dictis quoqz duplicitatibz similiter cauendū ē in eis qđ dicuntur de futuro aut de pēdēt a futuro de qbus dixi tibi qđ non sunt susceptibilia dñarū hmoi dispositiōnū aut pditionū et debes ēē circūspectus circa intentiōes sermonū qđ hmoi duplicitates quo quō significāt. Sicut dixi tibi de sermone nouitatis cuius intentiō nō explicatur nisi designatōe duoz statūū siue cōditionū qđ sunt pēns existētia et pterita nō existētia nec abhorreas siue existētia vel aliā quācūqz puationē dispositiōnē vel cōditionē vel statūū noie. Usualiter aut pauertas status aliqz dicit et etiam nuditas alias. Ipe etia aristoteles in phico auditu nō ē veritus carentiā vocare pncipium naturale nec in hmoi vim aliquā cōstituas cū vel propter defectū sermonū vel ppter euidentiorē rerū explicationē noia plurimūqz fingere opteat sermōes aut hmoi sūticipes desinere. Similiter et pmo aliqui ēē. Nō sequitur ergo si te ēē comesturū cras semel tū ē vez et potest ēē falsū qđ ipso possit vel desinere ēē verū vel incipere ēē falsū vel aliqñ pmo ēē falsū. Hoc aut est ppter antedictā causam qm si ē verū sp fuit vez et si ē falsū sp fuit falsū. Si autē incipet esse verū aut falsū ēē verū cū pūs fuisset falsū aut ēē falsū cū pūs fuisset verū apđ ipm autem nō habet locū statum ista diuersitas vel duplicitas. Eodē modo cauendū ē tibi in omnibz que significāt additionē vel minutionē vel cremenū. Si em dixerit quis qđ multa potest creator puidere que nō puidit et multa nō puidere vel etiam non puidisse. pōt igr addi et detrabi nūero puiſoz a creatore vel potest crescere vel crescere nūerus puiſoz ab ipso. Scito cō-

clusionē ēē impossibilem. Si ēē possibilibz ea posita nulli accideret impossibile potest igr aliquid addi nūero puiſoz. Pico igr qđ illud nō erat pūs de numero puiſoz nō erat igr puiſum. additur autē nūmero puiſoz ē igr de nūero puiſoz cū pūs nō ēē de illo quare est prouisum cū pūs nō ēē puiſum. Tam aut patefactū ē tibi quia si aliquid ē puiſum a creatore ab eterno fuerit puiſum ab eodē. Quidā festum igr ē pdictā conclusionē ēē impossibilem. Iuxta hāc viam declarabis impossibile ēē aliquid detrabi nūero puiſoz a creatore. Si ei possibile ēē sequeret illud qđ detraberetur de nūero puiſoz effici non prouisum cū pūs ēē puiſum et hmoi iposibilitas iam patefacta ē tibi qđ eas numero prouisoz a creatore crescere vel dē crescere impossibile sit ex hīs. Tertissimū em est impossibile ēē numerū crescere vel dē crescere nisi p additionē aut detractiōnē. Quia igr manifestū est tibi tam additionē qđ detractiōnē tibi esse impossibilem manifestū est tam cremenū qđ decremenū ibidē impossibile ēē. Qui em causa impossibilis et ipm impossibile ēē necesse ē. Causa vō cremenū et decremenū additiō et detractiō sunt alia tamen via impossibilitas hec cremenū scilicet et decremenū declarabilis ē videlicet quomā si aliquid adderet nūero puiſoz contrariū eius detraberet eidem et ita quantū adderet illi tū detraberet. et ita quēadmodū cresceret ex additione nec minus tū decrederet ex detractiōne contrariū. Maneret igitur in eadem quantitate. Ante de igitur diligēter hec exempla ne inuoluas ris tendiculis sophistarū et ne pueris ista scientibus te exhibeas deridendus.

Et quoniā manifesta ē tibi iam diuersitas et differentia multiplex inter scientias que nobis a rebus et inter modos nostros sciēdi in hoc et ipis quoniam ista est essentialis ipi et nullo modorū aduenticia et vna p omne modū neqz aliquo modorum multiplicabilis et quoniam nō sequitur diuersitātē vel multitudinem rerū quarū est et vna numero et eadem p omne modū ē alterius oppositorū si est verū quod esset reliqui si ēē verum. Nostri aut scientis eō contrario se habet p oia et ex hoc declaratur tibi consequenter quod qđ ē ad numerationem. Et incredibile insipientibus. Hoc autem ē

pter ignorantia istarū differentiarū. Cum
immutabilior inquit et fixior sit incom-
pabiliter creatoris scientia vel prudentia
necessariū autē est ut si aliq̄s ex hominibus
vel scit vel sciuit aliqd̄ ipm̄ sciuisse illud p̄
hoc sit necessariū ut vllō modō possit nō
sciuisse illud. Qualiter igr̄ possibile est de
aliquo q̄ creator scit nūc vel sciuit ipm̄ nō
sciuisse illud et qualiter potest de cetero nō
sciuisse illud. Intende in hīs que dixi q̄
hoc ē ppter mutationē omnes apud crea-
tores ita ut ex hoc qd̄ aliqd̄ scit vel sciuit
non intelligatur aliqd̄ aduenisse vel acces-
sisse ei et si nō sciat v̄l nō sciuerit nō intelli-
gitur aliqd̄ amississe vel recessisse ab eo ali-
quid. In nobis autē ecōtrario se h̄z p̄ mo-
dū omnem et hoc ē quoniam scientia qualē
dixi aduenit nobis p̄ doctrinā aut discipli-
nā aut experientia aut inuestigationē propri-
am nec potest ptingere ut sim⁹ nō scientes
nisi p̄ recessum ei⁹ a nobis et p̄ amissiones
ipius que ē obliuio aut cōtraria sciētie dis-
positio quemadmodū p̄ dubitationē pos-
sibile ei⁹ ē aliqd̄ etiā p̄ modū demonstrati-
onis scire aliqd̄ et p̄ argumentationem ali-
quā sophisticā postmodū dubitare illud
aut opinare vel etiā credere contrariū. Tu
autē vides quoniam istę tres dispositiones
videlicet dubitatio quā q̄ sciebatur opi-
natio contrarij illius atq̄ credulitas ipius cō-
trarij dispositiones sūt p̄trarie scientie eo-
modo sc̄z q̄ eam ab animabus nostris ex-
pellunt nec secū eē in eisdem illā patiuntur
obliuio v̄o p̄uatio ē scientie et abasio ei⁹
a memoria vel intellectu quēadmodū ab-
rasio scripture siue oblituratio ei⁹ a libro
vel tabula. Manifestū igr̄ ē tibi quia q̄
sciens ē vel fuit apud nos nō p̄t eē non sci-
ens absq̄ aliquo istorū modorū mutatio-
nis et absq̄ ammissione scientie q̄ ē p̄ ob-
liuionē vel acquisitionē alicui⁹ ex cōtrariis
tribus dispositionib⁹ istis q̄s noiāui tibi
obliuio aut et acquisitio h̄mōi dispositio-
nū ammissioq̄ scientie mutationes sūt ha-
bētes duplicitatē de q̄ tam sepe locut⁹ sum⁹
tibi. Nō ei⁹ possibile ē quēq̄ amittere sciē-
tiā nisi et aliqd̄ illā habentē et q̄ aliqd̄ ap̄
nos illā h̄z apud nos non p̄t illā nō habē-
re nisi amittat illā. In creatore autē sec⁹ ē
quia creator h̄z mō scientia multorū q̄ fu-
tura sūt tamē p̄t nō scire illā id ē nō scire il-
la absq̄ amissione scientie illius. Nunc autē
ut sapē intelligas hoc quia reuera creator
nō p̄t nō h̄re scientia aliqua quā vel habē

at vel habuerit vnq̄ s̄z compatiōē ipius
scientie qua dicit sciēs aliquid et que quo-
quō p̄t noiari casus scientie ipius sup̄ illō
vel respectus aliq̄s scientie ipius aliō et tā-
casus h̄mōi q̄ respect⁹ iste licet eos habē-
at creator p̄t tamē eos nō h̄re absq̄ amissi-
sione alicui⁹ q̄ sit apud ipm̄ et nō ē istud
mirabile in creatore. Quā apud nos incom-
parationib⁹ ac relocationib⁹ atq̄ respecti-
bus eodē mō res se habeat. qd̄ ei⁹ ē equa-
le aliq̄ vel simile potest eē nō equale et nō
simile illi absq̄ vlla mutationē sui atq̄ sine
amissione alicui⁹ q̄ sit apud ipm̄. Imō ē
autē exemplū ē in duob⁹ equalibus quorū
alterū augeat vel minuat q̄ causa euidentē
volo noiari b. alterū v̄o remanet immuta-
tū in sua quātitate et illud noiet a. Vides
igr̄ q̄ a. cū eēt p̄us equale b. mō ē nō egle
vel ineq̄le et hoc absq̄ vlla sui mutatione
vel amissione alicui⁹ qd̄ eēt apud ip̄s. Sic
se habet de duob⁹ similib⁹ quorū alterū
alterat reliquo releuante immutato scōz q̄
litate. Quēcūq̄ igr̄ mutatio fiat in rebus
sup̄ quas cadit diuina scientia vel p̄uide-
tia nō ppter hoc apud diuinā scientia vel
p̄udentiam mutatio aliqua fit. non p̄t
hoc aliqd̄ addit aut detrahāt s̄z reuera
si ista duo cōpossibilia essent ut creator sci-
ret aliqd̄ mō et postea nō sciret illud neces-
se ē mutationē aliquā fieri circa scientia
vel p̄udentia ipius. Jam autē audiuit i
p̄cedētib⁹ duplicitates h̄mōi non eē cō-
iungibiles hoc ē simul p̄dicabiles de ip̄o
creatore nec scōm idem tempus nec scōm
diuersa. Et ei⁹ imutabilis p̄ omnē modū.
Si quis autē querat de aliquo falso q̄ ta-
men p̄t eē verū qd̄ exempli grā nomine
a. vtrū creator nūc habeat scientia a. et p̄-
cedat sic. Creator mō nō scit a. ergo nō h̄z
mō scientia a. Amp. a. nō ē scibile mō
cū sit falsū ergo nō ē mō scientia ei⁹ vel de
eo nec creator igr̄ nec aliū h̄z mō scientia
eius et p̄t h̄re scientia ei⁹ imo habebit quā
do erit verū ergo p̄t h̄re vel habetur ē sci-
entia quā non habet. Manifesta ē hic
deceptio. Nō em̄ si p̄t h̄re scientia cui⁹ mō
non habet. Consequēs ē ut possit h̄re sciē-
tiā quā nō habet. Quēadmodū rex aliq̄s
ex potestate sua regia qua rex est et domi-
nus omnīū subditorū suorū si nascat in re-
gno eius aliq̄s vel efficiat alter de nouo
subditus eius h̄z potestātē illius cui⁹ p̄us
potestātē nō habebat nō tamē habet po-
testātē quā p̄us nō habebat quia ex pote

Pars prima de vniuerso

state hori est potens super istuz vel domi-
nus ipius habet igitur dominiū ipius cu-
ius p̄us non habebat nō tamen aliud do-
miniū quemadmodū rex est eius cuius p̄-
us non erat non tamen habet regnū qđ
prius non habebat. **D**e diuino em̄vniuer-
sali questio est. rex ē intentio mea hic non
de diuino singulari qđ for̄sā habet i istuz.
Si vero processerit vlti⁹ et dixerit qđ cre-
ator habet mō scientiā huiusmodi qđ non
est veruz et primo nō habuit scientiā hu-
iusmodi nosci in pre ista iñdicias 3 op̄bista-
rum et quia ip̄smet distiguit hic concedē-
tes quia sciētiam huiusmōi habuit prius.
Nec tamen concedunt qđ p̄us habuit sci-
entiam huiusmōi quia comparatio predi-
cta quando p̄cedit verbū p̄teriti tempo-
ris qđ est habuit liber refertur vt dicūt ad
p̄sens vel p̄teritum tempus quando ve-
ro sequitur verbū illud nō refertur nisi ad
tempus ip̄ius verbi hoc est ad tempus p̄-
teritum ⁊ tunc scđm hanc positionem nō
cadebat scientia diuina super ip̄m cū esset
falsum. **S**i vero dixerit habet mō creator
scientiam huiusmōi ⁊ p̄us non habuit sci-
entia huiusmōi ergo habet modo scien-
tiam huiusmōi et prius non habebat illā. **A**-
ue tibi in hoc quia cum dicitur creator nō
habebat p̄us scientiam huiusmōi nō ne-
gat simpliciter ip̄m habuisse scientiā hāc.
Sed in comparatione adhuc vel potius
comparatio adhuc quia p̄pter ip̄am com-
parationē qđ ibi negari intelligit recipiunt
eam cum autem dicitur habeat illam vel
non habebat illam negatur simpliciter et
vnde vel affirmatur simpliciter ⁊ vnde sci-
entia vel habitus scientie de ip̄o creatore.
Obluiscaris autem opinionem
eorum qui dicant omnia vera esse
huius vt non cadant iste duplici-
tates circa ea vel super ea videlicet altera-
tio a veritate in falsitatem vel econuerso.
Similiter inceptio essendi verū et desitio
contraria. **H**orrendum enim reputant et
non immerito creatorem nunc p̄mum sci-
re aliquid quicqđ illud sit et incipe aut de
finere scire illud. **M**ultum quippe sonare
videtur in iniuriam et contumeliam sapi-
entie creatoris nec ista effugere possunt qđ
ponunt vera et falsa quedam. **S**ic altera-
ri et mutari. **N**um enim non possit sciri a
creatore aliquid nisi cum est verū et qđ diu-
est verum necesse est vt tunc incipiat ip̄m
scire creator cum incipit esse verum ⁊ cose-

quenter tunc definit illud scire cum ip̄us
definit esse verum. et tunc sciat p̄mo ali-
quid cum illud p̄mo est verum. **V**idetur
enim consequens esse vt si incipit aliqđ sci-
re vel definit scire illud discat illud vel ob-
liuiscatur et si nunc p̄mo scit aliquid qđ p̄-
us non sciuerit qđ vel doceat illō ab alio
vel inueniat illud per se de nouo vel alio
modo de nouo venerit ad noticiam eius.
Tu vero debes scire quia non solus vere
blasphemie in creatorem id est queveras
iniurias aut contumelias creatoris signifi-
cant cauende sunt omni generi hominū
sed etiam omni igne ⁊ gladio exterminā-
de. **N**aufam vero vel occasione dedit huius
errori alia stultissima et creatori cōtumeli-
osissima opinio qua posuerūt innumera-
bilia hoc est omnia ⁊ falsa omnia ab eter-
no fuisse et habere suum modum existen-
di per se seorsum a creaturis ⁊ ab om̄ibus
dei opibus nec eē facta aut creata a crea-
tore s; esse eterna et ab eterno fuisse. **Q**ua-
p̄pter nihil debere creatori. **V**el qđ tūm ad
suum bene esse. **Q**ualiter autem compo-
sita sunt huius et subiectis et predicat qđ
vtrūq; temporalia sunt et ex tempore ceperūt
p̄ maiori parte et quomō p̄cesserūt par-
tes suas non solum tempore sed eternita-
te. **P**reterea cum p̄posita sint et non a cre-
atore neq; a seip̄is qui fuerunt composito-
res corū aut quis compositor vel quomō
do cōposita nullo cōponente pertransire
destructionem erroris istius quā incogita-
bilis intellectus imbecillitas somniavit.
Quertar igitur ad id in quo eram
et dico quia affirmationibus ⁊ ne-
gationibus non affirmantur neq;
negantur nisi res que per p̄cata signifi-
cantur et nisi de rebus que per subiecta et
nisi ex hīs id est ex rebus subiectis compo-
sitis potest aliquid vnum componi com-
positione naturali imo huiusmōi compo-
sitiones rationis sunt et intellectus in cu-
ius potestate est et componere intelligibi-
liter seu rationabiliter que per modū na-
ture cōponibilia nō sunt et diuidere simi-
liter per modum suū que p̄ modum natu-
re diuidi impossibile est et compositiones
iste atq; diuisiones intellectuales seu rati-
onales nō sunt nisi affirmationes et nega-
tiones de quarū vtrūq; inueniuntur vere
et false possibiles et impossibiles necessa-
rie et contingentes et p̄pter hoc gramati-
cū musicum esse de quo audisti apud loy.

tam aristotelis nec factum est nec eternum
quonia nec affirmatio nec negatio fac af-
firmatum vel negatum quoniam non dat
et esse neque compositio intelligibilis coniun-
git res nisi apud intellectum neque propter ea
minus sunt in sua diuisione vel sua contra-
rietate apud semetipsas. Similiter neque pro-
pter negationem minus sunt in sua coniu-
ctione. Si enim dicas quod oriens est occidens
aut econuerso non minus longe est propter
hanc coniunctionem oriens ab occidente
et si dicas de eo quod est in oriente quod ipsius est
in occidente aut econuerso non propter hoc
non recessit hoc ab oriente aut appropin-
quant etiam occidenti. Similiter neque econ-
uerso.

Tab huiusmodi errore non lon-
ge est ille qui posuit tria predicame-
ta et tria genera rerum videlicet na-
turalia moralia vel civilia et rationalia et
de rationabilibus quidem si solos sermo-
nes vocauerunt rationalia nihil periculi vel
periculosi est foris habuit opinio eorum nisi
forte ante illa declinauerint insania ut idem
desirarent de vocibus quod predicti erronei
de veris et falsis et hominibus. Huiusmodi enim
errores videlicet quod dicebatur voces fuisse
se ab eterno et eternos aliarumque falsissima
et insaniarum circa hec ubi non latet te qua-
ta fuerit ignorantia eorum in rebus naturalibus
et quanta imbecillitas intellectus eorum et
in his rebus in quibus exercitatos se autem
habunt et de quarum sapientia se iactabant
eorum vero destructio facillima est tibi ex
alijs. Reuertar igitur ad id in quo eram et di-
cam quia orationes de preterito et de futuro
per ista tria non diuersant significationi-
bus aut significatis. Sicut neque ipsa verba
est quod et fuit et erit rem vnam significat vide-
licet esse vel entitatem et disputat et disputa-
uit et disputabit non significat nisi disputa-
tionem licet modis varijs. quemadmodum
ipsa disputatio cum est preterita et cum est
futura et cum erit preterita non aliud est
aut alia res autem sunt ea que sciuntur in-
dubitanter et ea que significantur et ea que
apprehenduntur. In omnibus scientijs de re-
bus agit illarum et in omnibus querit vel esse
rerum vel dispositiones earum prope siue pas-
siones. Scientie igitur res de rebus sunt et
creator etiam dicitur sciens. Sicut et reuera est
preterita presentia et futura et hec non sunt nisi
res. Illa enim que ipsi vocant enunciabilia affir-
mabilia scilicet et negabilia vera et falsa secundum

errorem eorum sunt semper et ideo nec preterita
sunt que perpetuo manent nec futura cum se-
fuerint secundum eos nec presentia cum eorum esset ipse
presens non limitet aut meturet. Responde-
bo autem primo ad ea que per errorem hominum
facere videntur et eidem dedisse occasionem. Si-
cam igitur non solum quod veritas habet hic et quod
alibi declaratum per me tibi est videlicet in pri-
ma parte tractatus de vniuerso et etiam in pri-
ma parte hominum scientie sapientialis. videlicet
quod ipse solus et eternus est et ab eterno et ipse
nouit ab eterno et vidit et videt intuitu vi-
gilantissimo ut dixi tibi in precedentibus omnia que
iam preterierunt et que futura sunt et que pre-
sentia sunt. et hic est sermo fidei communis
atque veridice qui iam declaratus est tibi si-
cut audiisti scientia eius et prouidentia flu-
xus sunt cui subest tota series seculorum et
vniuersi cuius sus eorum immutabilis est. et om-
nino prenominate duplicitates statum non
habent locum ullo modo apud ipsum et vides
ex his quodlibet et quas ob causas sciuit aliquid
quod tamen non potest sciuisse et qualiter in no-
bis non est possibile quoniam non est vna nunc
ro scientia actualis et per se apud nos du-
orum contrariorum alterius post alterum et quoniam
non est possibile apud nos ut aliquis sciat
aliquid quod possit non scire nisi per aliquam
mutationem quas dixi et ideo nemo nostrum
potest aliquid scire scientia hominum quod pos-
sibile sit postmodum ipsum non sciuisse pro-
pter mutationes quas dixi tibi et dualita-
tem scientiarum de duobus oppositis. In
creatore vero propter dictam mutabilita-
tem ipsius et vnitatem ac singularitatem sci-
entie ipsius ut autem euidenter videas quod
dico intende in exemplum quod pono tibi
de rebus que sunt apud nos et si posuerim
inter me et te quod aliquis homo prius omni-
bus alijs locuturus est mihi et sit nomen ipsius
a. dico igitur quia a. nomen est cuiusdam
ex hominibus videlicet illius qui primo locuturus
est mihi. possibile tamen est ipsum a. nomen fuisse
se nomen illius et hoc est quoniam possibile est
quod alius prius mihi loquatur. Si est vide-
licet ut alius primo mihi loqueretur a. esset no-
men illius non autem posui. modo modo si demon-
strauerim illud ad intellectum et dixerim iste
homo loquetur mihi prius possibile erit per eadem
viam me non demonstrasse illud quoniam si alius
est mihi primo locuturus quod vtrique esset prius ma-
nifestum quod illud demonstravi secundu[m] se. ma-
nifestum igitur est tibi quoniam in his duobus acubus me-
is que sunt notatio et demonstratio accidit quod

Ars prima de vniuerso

Dicebā ga noīani et demonstraui hoīem
qđ tñ possibile ē me nec noīasse nec demō
strasse hoc aut ē qm sup quē hoīem cadat
noīatio vel demonstratio pñerit comitās
actui vel statui futuro hominis illius. **N**o
dē modo casus scientie vel puidētie crea
toris comitans ei veritatē siue euentum
rei ad quā referē ita vt si nō subsit veritas
vel euentus non cadat sup illud et qā nō
cadit aliqd sup quod ab eterno non ceci
derit pendet ex ipa veritate vel euentu quo
dammodo non solum vt cadat vel nō cadat
sup illud scientia creatoris s; etiā vt cecidit
sup illud vel non ceciderit quēadmodum
pdicta nominatio et demonstratio super
quē ex hominibus cadant vel non cadāt
pendet ex actu futuro ad hoc vic; ex locu
tione pmo habēda mecū. **S**ilr z sup quē
cecidit vl nō ceciderit alterutra eorū pen
det etiā postq; vtrāq; facta est z ideo su
per quācūq; alterutra eorū ceciderit pōt
non cecidisse sup illū quēadmodū z actus
ille cuiuscūq; futurus sit potest non fore il
lius et fore alterius.

Dclaratio autem euīdens qā pro
uidētia creatoris non infert ne
cessitatem rebus nec ex ea sequit
necessitas apud res. **S**i em hoc esset nihil
ēēt contingens z possibile nō euenire. **L**ū
dubitari non possit oīa que futura sunt et
quecūq; vnq; futura fuerūt sub puiden
tia diuina et cadere z ab eterno cecidisse.
Tam em declaratū est tibi per me in pmo
tractatu hui; sapientialis ac diuinal ma
gisterij oīia tam pñentia q; pñerita q; fu
tura ēē notissima creatori z ab eterno fuis
se notissima nec minus fuisse ei nota cum
ēēt futura q; cū ēēt pñentia nec min; p
us q; pñerita q; cum sunt pñentia z causas
in hoc audiuiti quoniā nec res nec dispo
sitiones earū; nec rerū tpa qđ ē dicere qā
nec est futuritio nec pñeritio nec pñentialis
tas rerum addit aliqd vllo modorū scien
tie vel puidētie creatoris. **S**imiliter ne
q; minuit apud ipm oīia igit ex necessi
tate euenirent et nihil ēēt contingēs de fu
turis sed vnūquodq; ess; vel necessarium
euenire vl impossibile euenire. **P**moī au
tem destructionem iam nosti ex libris yta
licorū phylosophorū et aliam destructi
onem audies per me in sequentibus.

Amplius. **S**i ex puidētia creatoris se
queretur necessitas euentū futurorū aut
lequeretur ex ea tanq; ex causa et tunc ne

cesse est ipam esse causam coniunctam re
rum huiusmodi videlic; posita consequē
ter ēēt res ex necessitate z tunc cū bona
z mala hoc est furta adulteria homicidia
et cetera huiusmodi mala culpabilia eque
cadant in creatoris scientiā z in puidēti
am quēadmodū ad cognitionē necesse
ēēt diuinam scientiam vel puidētiā cau
sam ēē omniū et singulariorum huiusmo
di malorum hoc autē nephas ē sentire de
creatore vel scientia vel puidētia ipsius
nec solūmodo causas ipam ēē necesse ēēt
hmōi malorū sed etiā causam agentē z
efficientem z ppter hoc ipm creatorem au
ctorem hmōi omniū malorum et etiā p
pter hoc non solum malum sed pessimū
Si vero non sequitur ex puidētia crea
toris pdicta necessitas in reb; tāq; ex cau
sa que igitur erit causa consequētie istī
duo em equorū neutrum est causa alteri
z que non habent communē causas neq;
colligationem relatiuam adinuicem im
possibile est ēē huiusmodi comitantiā
vel consequētiā. **I**ta autem est inter di
uinam puidētiā et res quas nomina
uimus hoc est mala culpabilia. **S**i si dīe
rit hanc ēē causam huius consequētie q;
si creator scit vel sciuit aliquid euenturum
ipm eueniet et necessaria est ista conditio
vel consecutio duobus modis destruitur
error iste. **P**rimus quia sicut necessaria est
ista psecutio si et conuersa videlicet si eue
turum est hoc creator scit vel sciuit euentu
rum. **N**on minus igitur erunt res inferen
tes necessitatem puidētie creatoris q; p
uidētie creatoris in rebus. **S**ecundo qā
etiā similis conditio vel consecutio ē ne
cessaria de te ipso et vnoquoq; hominum
quia si scis aliquid euenturum illud eue
niet non propter hoc tamen ipso tua facit
vt illud eueniat nec vt necessarium sit sit il
lud euenire ergo neq; scientiā creatoris fa
ciēt res euenire per modum quo est scien
tia vel cognitio. alioquin scientia qua tu
scis solem ēē in celo vel super terram face
ret solem ēē ibi vel necessarium ēē ipm ēē
ibi. **M**anifestū autem est tibi vt vtrum
q; impossibile ēē videlicet vt quia tu scis
solem ēē in celo vel super terram vel neces
sarium sit ipm ēē in altero duorum locorū
illozū. **A**mplius. diuina scientia vel
puidētia a deo sepata ē a reb; hmōi z oī
bus etiā temporalibus q; ipa pñerit eas to
ta eternitate in qua erat cum nulla earū;

adhuc est. **P**pa igitur erat sine rebus ipse deo
non possunt esse quoniam illa precesserint precessio vero
per modum quo est precessio nulla dat necessitate
sequenti licet enim non possit esse occasus
solis quoniam ortus eius precesserit tamen ortus non fa-
cit esse necessarium ut sequatur occasus vel econ-
uerso precessum cum sicut alibi didicisti relati-
uorum alterum non sit dignius causa esse alteri
aut econuerso neque alterum contrarium simili-
liter ortus igitur non dignior esse causa occasus
quod econuerso nec precessio ut sit causa conuersi-
onis neque econuerso neque igitur scientia diui-
na per modum quo est scientia dat necessitate
sens. Sicut neque visio tua qua vides sole
in celo dat necessitate soli eundi in celo ne-
que tanquam causa dat providentiam creatori ne-
cessitate rebus neque per modum quo est scientia
vel visio. Sicut neque visio tua neque neces-
saria comitantia est inter illam et res per hoc quod
ipsa sit causa earum cum inniterabilia sint quoniam
ipsa non est causa videlicet omnia mala culpabi-
lia omnia vicia et peccata neque per hoc quod omni-
ne habeat causam cum rebus cum ipsa causas
non habeat villo modorum. Sed neque ipsa ne-
cessaria est in ea compatere et quam potiri tibi
hoc autem est dicere quod casus est super quasdam
res est possibile et contingens vires super pluri-
mum quod possibile est euenire et non euenire.
Et iam dixi tibi et odis convenientissimum
exemplum ad hoc quia ipsa cecidit super res
multas ab eterno possibile tamen ea non
cecidisse vnde super aliquam earum et hoc est
quoniam possibile est nullam earum eueni-
re et si vlla earum eueniret vnde super aliquas
earum cecidisset providentiam creatori. **P**a-
tesci etiam tibi quod vna est scientia creato-
ris et quomodo non multiplicat multiplicati-
one rerum nec diuersatur diuersatione ea-
rum et propter hoc vna et eadem omnem mo-
dum manens cadit super alterum absque vlla
necessitate cadere super alterum absque vlla
diuersificatione et mutatione que fiat apud
ipsam. **D**edecaravi etiam tibi quod econtrario
se habet in scientiis que vnde adueniunt a re-
bus vel accipiunt nobis per ipsas. **I**ntende
igitur diligenter in hoc et non inuolueris errori-
bus que sunt circa hoc neque perturbabit te v-
llo modorum pueriles argutie sophistarum
quia deo et per alias vias quam per
q creatoris providentiam visum est non
nullis erroribus omnia ex necessitate
fieri vel euenire in mundo isto et nihil esse
omnino in potestate nostra libere sed potius
impelli nos necessitate ad omnia que

facimus et prohiberi impossibile ab omni-
bus que non facimus. **C**onuenientissimum
arbitror negociari aliquantulum circa hoc
et intendere ad destructionem errorum isto-
rum quos tu vides tam perniciosos. **P**ro-
pter igitur quia quattuor sunt que inducunt
eos in errorem huiusmodi primum fuit puiden-
tia diuina per comitantiam quas audiuisti
sive comitantiam mutua inter ipsas et res
faturas vel non faturas et odit eorum de-
ceptionem ridiculositas arguerunt quas
dissolui tibi in precedentibus et non est necesse
vel ut repetamus que dicta sunt de hoc vel
ut alia supradamus eis cum illa sufficere
tibi debeant. **S**ecundum fuit motus celorum
atquefigurationes ceteraque dispositiones stel-
larum et luminum de quibus consueuerunt astro-
nomis qui omnes euentus omnesque actiones et
passiones que sunt in mundo inferiori et
maxime in hominibus et rebus humanis.
Tercium fuit ymarmene quos vocauerunt
alii ex philosophis inplem seriem cau-
sarum et indeficienter currentem dependentem
amque necessariam vnius ex alia. **Q**uartum
fuit fatum sive fatatio. **D**e tribus igitur hijs
tentabo satisfacere tibi per viam quoniam
consueui probationum et satisfaciam si de vo-
lueris. **Q**uoniam si inter motus celestes et
res antedictas est huiusmodi causalitas que ne-
cessariam consequentiam faciat in rebus
cum duorum quorumlibet quorum alterum
sequatur ad alterum vel alterum ex altero
si antecedens est necessarium necesse est ipsum
consequens esset necessarium non esset effi-
gere quin quemadmodum motus celestes
necessarii sunt et immutabiles et adeo se-
orsum et longe a potestate nostra ut nec cir-
ca eos omnino possumus quin currant per
omnem modum sicut currunt erit ex neces-
sitate ut nihil possumus etiam circa cursum
rerum antedictarum quare nihil erit nobis
imputandum de cursu earum. **I**n omnibus
igitur que in rebus huiusmodi accidunt cri-
mus per modum omnes inculpabiles quod
enim non est imputandum alicui non est
culpabile apud ipsum neque ipse propter illud
similiter neque laudandus. **Q**uare nemo be-
ne aut male agit cum nemo male agat nisi
si culpabiliter et inuituperabiliter et nemo
similiter bene nisi laudabiliter. **N**ihil igitur
erit vicium vel peccatum et nihil vicio-
se agetur et peccare quemque impossibile
erit. **N**on peccantes autem punire iniquum
et iniustum est ipsa igitur iusticia qua rei

Ars prima de vniuerso

puniū vel erit iniq̄ vel iniqtas et iudicia
oia quib⁹ hoc decernit vt rei puniāt iniq̄
erunt et iniustissima. **T**ū oēs hoies necesse
sit esse innocētes. **T**um impossibile sit qua
libet modorū aliquē vel reū esse vel pecca
re. **I**ste igr̄ error destruit iusticiam et iudi
ciū que tam necessarie tanq̄ salutare sūt
et hominib⁹ et rebus hūanis totiq̄ ordi
nem subuertit totiq̄ pacem atq̄ tranquili
tatem rerū humanarū. **A**mp. nihil erit
correctio nihil disciplina cum correctio ni
hil aliud sit q̄ auersio a malo culpabili et
conuersio ad contrariū. **U**trunq̄ aut̄ ē im
possibile fm̄ errorē istum necessitas em̄ in
auersibilis ē et inuitabilis et impossibili
tas incōuersibilis. impossibile enī est fm̄
errorē istū aliquē auerti ab eo ad qd̄ im
pelli ipm̄ necessitas motū celestīū nec mi
nus impossibile ē eū cōuerti ad id a quo
prohibet ipm̄ contraria predice necessita
ti impossibilitas. **C**ōtra errorē igr̄ istum
non ē tam ratione disceptandū q̄ igne et
gladio pugnandū. **T**um oia vicia et pecca
ta descēdere asserāt omia ēē inculpabilia.
et nullaten⁹ habētib⁹ ea vel faciētib⁹ im
putada et ppter hoc nec illos nec illa vlla
pena vel punitiōe ēē digna. **N**uricē hōi
ciōz oim̄ peccatoz vicē ipunitatē adō de
fēdat et nutriat vt penas oēs ext̄minet nec
aliquā infligi nec infligēdā ēē paciat. **U**bi
nō ē dubitādū vllō modoz qn̄ penis ma
xime indigēt et illis solis edoceri possint.
Si ei vndiq̄ flagellē cōtumelijs afficiāt
rebusq̄ suis spoliē mirū ē si tāta tāq̄ er
ronea p̄tinātia vt de nullo ista eis irrogā
tiū cōquerāt si neminē sibi iniuriari dicāt
vel etiā posse iniuriari hoc em̄ necesse ha
bēt cōfiteri vel respiscere ab isto errore et
hic est vnus de trib⁹ modis qbus phylo
sophia cōsulit errorib⁹. sicut etiā audiuit
alibi p̄ces et ammonitiones inter homies
inutiles erunt aut supuacue. **P**ulchre aut̄
irrisit quēdā ex hōi erroneis qdā ami
cus me⁹. **T**ū em̄ cōstanter assereret omnia
que eueniūt ex necessitate euenire et oia q̄
nō eueniūt in potestate p̄hibita non eue
nire. **F**actaretq̄ se hoc posse p̄bationib⁹
irrefragabilib⁹ astruere nec posset ab ista
p̄tinacia illū auertere quin potius errone
us ille rogabat eum vt cū eo iret ad quen
dā q̄ inter sapientes et doctores p̄cipu⁹ ha
bebat et pmitteret q̄ illū sapientē p̄bati
onib⁹ validissimis ad hoc ipm̄ conceden
dū cogeret. **R**espondendū illi erroneo di

cēs. **T**u credis q̄ omnia que eueniunt ex
necessitate eueniūt vel eueniant et que nō
eueniūt vel eueniant impossibile ē vt non
eueniant stultissime igr̄ rogas me vt eam
tecti quia vel impossibile est me facere qd̄
petis si nō sum facturus illud et tunc inuti
les sunt p̄ces tue vel necesse ē me facere il
lud si facturus sum illud et tūc p̄ces tue su
puacue sunt cūz siue roges me siue nō ro
ges ex necessitate sim factur⁹ illud. **S**ic er
go illatus et irrifus cognouit errorē suū
et destitit a p̄cib⁹ illis. **A**mp. fm̄ erro
rē istū nulla vi vel virtute poterit impe
diri volat⁹ multale vniū quemadmodū
neq̄ causa ipius id est motus celest⁹ et co
natus omnes ad quecunq̄ opera frustra
essent apud homies hoc ē vel supuacui vt
inutiles frustra ergo laborabitur vt fiant q̄
cunq̄ bona vel vt declinent aliqua mala
cum declinatio venturoz vel imminentiū
maloz sit impossibilis et assecutio nō ven
turoz bonoz sit impossibilis. **L**audūz
autē est tibi ne decipiaris et erres respon
sione quam facit quidā ex philosophis
yalicis dicens. **T**um queritur de egro an
sit conualiturus de egritudine quas pati
tur an non et si dirigit quis q̄ sit et ei ob
iectum fuerit ergo superuacua sunt ei me
dicamenta. **S**i vero dixerit quia nō est cō
ualiturus et obiectum fuerit ergo inutilia
responderet quia nō bene arguit quia si di
cit cōualitur⁹ est ergo superuacua sit me
dicamenta quoniam medicamenta sunt
per que conualitur⁹ est et est perinde ac si
diceret hoc est futurū ergo causa superua
cua est per quam est futurum vel si dixerit
hec domus erit ergo superuacua est edifi
catio illi⁹ vel si dixerit istam scientiam ob
tinebis vel habebis ergo supuacuum est
tibi dare operam vt illam habeas vel sup
uacuum studium per quod illam acquiris
vel superuacua inspectio libroz aut au
ditus magistrorū vel aliud quodcunq̄
per quod illa sciētia acquireretur tibi nemo
intelligens dubitat. huiusmodi argucias
magis irrisione q̄ solutione dignas foris
tan enim illusioni predice et alus que in p̄
cedentib⁹ induxi ad hoc conabitur aliq̄s
respondere ad similitudinē responsionis
istius et dicit quia licet aliquid sit et neces
sitate futurum vel faciendum non tamē p̄
ces vel superuacue vel inutiles sunt apud
factorem istius et hoc est quoniam per p̄ces
obtinebit ab ipso qd̄ faciat illud. **S**icut

dixi de medicamentis et sanitate futura. **S**o
 de modo se habet et de correctione quam licet iste co-
 uertendus sit ab errore suo et ignorantia ex
 necessitate non tamen obiurgatio vel pena
 corrigentis superuacua est quam obiurgatio-
 nem et pena homini correctio eius futura est. **S**o
 de modo videtur posse respondere ad alia similia.
In igitur attende quam ista exempla et cause mul-
 ti longe distat hoc est multa dissimilitudine
 a motibus celestibus quibus ad res humanas
 et voluntarias et hoc est quam causa scientie
 quam acquirere in nobis est vel nos sumus illa et
 ipsa acquisitio ex nobis est et propter hoc libe-
 ri non nobis acquirere illam et non acquirere
 motus vero celestis secundum positionem errone-
 am istorum extra nos est et in eis per se nihil pos-
 sumus neque quod ad eam ipsius neque quod ad
 aliter se habere eiusdem. manifesta igitur est tibi dis-
 similitudo causarum per nominatarum in cau-
 salitatibus suis facia aut scire quam in rebus vo-
 luntariis hoc est in rebus que per voluntatem no-
 stra vel sunt vel acquirunt nihil potest natu-
 raliter et per se motus celestis. **H**omini autem
 declaratio est per ipsam libertatem nostre volun-
 tatis. **D**ico igitur sicut et alibi per me audisti
 quia tanta est libertas homini ut non patiat eam
 cogi ad suum actum per se est velle neque prohibe-
 ri ab eo in vita hoc est dicere si velit illum
 esto ei que cogat in vita vel subiectum ei? in-
 uita velle aliquid et nomine illud a. **S**ecundum
 hanc positionem igitur ipsum subiectum est volens a.
 inuitum et volens ipsum velle quia igitur ipsum
 velle a. est volens et hoc propter a. magis est
 volens ipsum a. quoniam propter unumquodque
 illud magis est igitur volens a. non est igitur
 volens illud ergo nec coactum nec inuitum
 vult a. **S**ed dico quod non potest prohiberi velle a.
 si vult velle a. **E**st enim que prohibeatur si
 possibile est. **D**ico quia prius vult velle a.
 quod velle simpliciter non sit nobile nisi per
 propter a. neque aliud quodcumque velle volitum
 esse potest nisi propter illud in quod aut su-
 pra quod cadit aut transit. **Q**uapropter vel
 le a. non est volitum ab ipso subiecto nisi per
 propter a. **Q**uapropter erit a. non solui volitum sed
 magis volitum. **U**ltimo igitur a. non ergo per
 hibitum est a volendo a. positum autem erat
 ipsum esse prohibiti. **M**anifestum igitur iam
 feci tibi quia non est possibile aliquem cogi
 ad volendum aliquid cum nolit velle illud
 neque prohiberi a volendo ipsum. **I**n velis vel
 le illud et est intentio mea hec in hoc sermo-
 ne de voluntate qua aliquis veraciter dicit
 volo vel nemo vaciter dicit quod non facit il-

lud si potest de voluntate quam dicit quis velles
 non est intentio mea in hoc sermone hec enim
 voluntas magis est desiderium quam voluntas
 quam magis optativa est quam imperativa. **I**lla
 autem est imperativa qua quis vult aliquid fieri im-
 perat eis quorum obedientia est necessaria
 ad faciendum illud ut unumquodque faciat
 quod suum est sicut vides in opere scribendi
 quia si vult aliquis scribere huiusmodi
 voluntatem imperat et oculis et manibus
 motus ad scribendum necessarios atque in-
 cisionem calami et alias preparationes ad
 hoc. **T**am igitur declaratum est tibi per hoc
 quod voluntas nostra secundum intentionem quam
 dixi non subest necessitati motus celestis
 nec cuiusque alij necessitati. quapropter neque
 ea que subsunt voluntati aut que ab ea fi-
 ne per eam. **S**i enim libera est voluntas
 per semetipsam necesse est libera esse que
 subsunt eius imperio et ab illo et per illud
 quod subsunt eius imperio. **H**oc autem di-
 co propter hoc quoniam motus membrorum
 nostrorum interdum non subsunt imperio
 voluntatis. **S**icut apparet in eis quorum
 manus ligate sunt siue pedes de quibus
 manifestum est quod non soluitur per motum
 celestem neque ligantur per ipsum. imo per
 voluntatem potestatem habentis in hoc.
In hijs igitur et huiusmodi que possunt
 non subesse imperio nostre voluntatis et
 vim et violentiam et necessitatem pati potest
 voluntas nostra et nos ipsi. **S**ed in sua pro-
 pria operatione et immediata que est velle
 liberrima est ut dixi. **S**imiliter et in seipsa
 hoc enim impossibile est ut velit coactum vel
 inuita vel velit aliquid. **M**anifestum
 igitur est tibi quoniam nec voluntas nec
 res voluntarie subsunt alicui necessitati.
Sed nostre voluntati vel aliene vel par-
 tim. **N**os enim ipsi vel paciendo vel etiam
 adiuvando impedire possumus volunta-
 tes nostras ab operibus exterioribus que fi-
 unt in corpore vel per corpus salva per om-
 nia libertate ipsarum quantum ad primam et
 immediatam operationem ipsarum nisi ma-
 nifestum est quod prohibitio homini operis non est nisi
 si voluntaria vel nostre voluntatis ut dixi vel
 aliene vel partim. **P**otest enim quis liga-
 re siue manus vel pedes aliquo adiutorio
 vel artificio vel adiuvare ligantem. **M**a-
 nifestum igitur est tibi per hoc ex celesti mo-
 tu nulla esse necessitatem in rebus volun-
 tariis. **I**n ex voluntatibus humanis om-
 nino ut dixi dependant et sint.

Ars prima de vniuerso

Amp. Voluntas humana non inclinatur in aliquid violentia vel necessitate ut dixi sed per suasio vel suasio metu et spe et alijs passionibus et hoc etiam non nisi sponte et propter hoc per apprehensionem vel vnam vel plures. Ex motibus vero celestibus mille sunt ei apprehensiones sed magis a rebus nisi fortiter cogitet de ipsis motibus sed rerum voluntariarum mille sunt eis apprehensiones ex illis. Quare nulla inclinatio est voluntatibus nostris ex hominibus motibus ex inclinationibus autem voluntatum nostrarum sunt voluntaria nostra hoc est actiones et ea que ex illis sequuntur aut per illas fiunt nihil igitur ad motus celestes de rebus hominum. **A**mp. Apprehensiones omnes circa res voluntarias aut similitudines sunt hominibus rerum aut per similitudines earum sunt apprehensiones autem sicut alibi didicisti cause sunt generantes affectiones aut alio modo eas impetantes. Quia igitur motus celestes non sunt cause apprehensionum non erunt cause affectionum causatarum ab illis et propter hoc consequenter neque operum quorum ille cause sunt. Si enim neque principio ex quo per modum affectionis sunt et media et postrema non esse causa non erit causa alicui mediorum et multo minus postremo. hominibus autem puenientissima lucidissimaque exempla multa sunt quorum vnum est in motu solis et die et anno solari. Si enim celum quod solem inuoluit non daret causam motui ipsius vel esset causa motus ipsius non esset causa diei vel anni. et ad hunc modum se habet de alijs et quod non est causa efficiens ignis vel in hoc ut sit vel in hoc ut calidus sit non erit causa efficiens calefactionis vel combustionis que ex illo est. Nec moueant te sermones vulgarij hominum et rationes causalitatis ignorantiam que causam combustionis dicunt vel illud quod ligna applicat igni vel ignem lignis aut alij combustionibili. Similiter dicunt homines impetiri quia qui subtrahit calumniam edificio vel suffodit fundamentum illius cause est ruine eiusdem et reuera causa quedam non autem efficiens. imo ponderositas edificij causa est efficiens casus ipsius qui est mortis naturalis in deorsum cuius principium naturale et efficiens ponderositas est huiusmodi causam vocauerunt non nulli causam sine qua intelligentes non fieret ruina edificij et reuera non est causa in aliquo genere causarum que alibi audiuit. Sed est de his que dicuntur adiuvantia causas ipsas vel tollendo im-

pedimentum prohibens eas operari vel prestando aliquid quo causa ipsa indiget ad hoc ut sit operans in effectu quemadmodum vides in exemplo columne. primo posite et in exemplo fundamenti edificij reuera nihil nouum prestat ponderositati que est causa efficiens ruine illius sed tollit impedimentum quod erat prohibens operationem ponderositatis edificij hoc est descensum siue ruinam ipsius edificij prohibebat enim columna vel fundamentum motui edificij in deorsum et tenebat illud in alio circa naturam ipsius edificij. Similiter et fundamentum hoc ipsum faciebat. Qui vero vel ligna applicauit igni vel lignem lignis donec sese contingerent constituit indubitanter nouum adiumentum et ipsi igni quantum ad actionem combustionis et ipsis lignis quantum ad passionem videlicet contiguitatem siue contactum vel appropinquationem siue quorum altero non periclitatur adeo fortes atque vehementes actiones. In motu autem celesti et voluntariis actionibus et passionibus nostris nec etiam possibile est fingere hominibus adiumenta nisi quod forte dicat quod sol luminositate sua adiuvat voluntarias operationes nostras et maxime illas in quibus actum videndi requiritur. Saturnus adiuvat venditores lignorum venditionibus eorum ex prolongatione frigoris et augmentatione ipsius facit enim secundum positionem astronomorum ut et facilius et carius et copiosius vendantur. Similiter et mercures nauigantes quoniam est dominus ventorum secundum ipsos et interdum non minus impediuntur per eos. Similiter et ventiles in aeris adiuvat et ad hunc modum se habet de alijs secundum opinionem eorum et de hijs et hominibus multos libros impleuerunt videlicet omnes libros iudiciorum astronomicorum. **A**mp. manifestum autem est tibi quoniam hominibus adiumenta non sunt digna ut debeant planetas facere esse causas efficientes rerum voluntariarum nostrarum videlicet quarum voluntates nostre sunt principia effectiua. **A**mp. Si celi luminaria et stelle per motus suos et alias dispositiones sunt cause rerum voluntariarum nostrarum quas diu aut erit hoc per intentionem et voluntatem ipsorum aut per intentionem eorum et voluntatem ipsam cum vicia et peccata sint voluntaria apud nos alioquin nec vicia essent nec peccata neque villo mortuorum aliquid imputanda nec causas antedictis ipse igitur sole erunt omnibus huius-

nis vicij et peccatis presertim cū scdm er
rorem istū non sit possibile hominib⁹ cau
sis hmōi resistere que p naturales disposi
tiones suas et motus necessarios operan
tur naturales em dispositiōes eaz nec au
geri nec minui vel vllō modorū mutari p
nos possunt quare nec ea que ex hīs na
turaliter et p modū effectiōis sequuntur

¶ Amplius. sequit ex hoc maliciā stella
rū luminariū et celis innatam esse et eos
esse naturaliter malos et ad mala hominū
incendere quare nō solum malos esse sed
et deteriores hominibus quib⁹ sunt mali
ciarū omniū voluntarij actores. Tam au
tē destruxi tibi hoc in alio capitulo de hac
eadem materia iudiciorū scilicet astrono
mie. Si vero preter intentionem et volun
tatem eorū sunt voluntaria nostra. Sunt
igitur a casu siue casualiter q̄stum ad ipos
casualiū autē nec ordo est nec certitudo
nec perennitas nec etiam frequentia qua
re nec scientia ergo nec ipi astronomie sup
hmōi credendum est neq⁹ eius p̄fessores
super talibus consulendi. Et hoc est qd in
tendebam videlicet declarare qd mor⁹ ce
lestes nō sunt cause vllō modorum neces
sarias apud res humanas.

¶ Quoniam autē alibi circa hoc mul
ta tibi et dicta et scripta sunt per me
pcedam ad destructionē hymne
ne p̄out eaz isti erronei posuerūt. Hanc
igitur dixerunt esse implexam seriem causa
rum iuxta quod intellexit mercurius et ex
p̄fessit in libro suo de deo deorum. Primū
igitur querendū est ab eis vtrū intelligat
istam seriem sic implexam et continue flu
entem a primo causante vsq⁹ ad vltimum
ita vt aliquod causatū p̄mo fluat a primo
causante qui est creator benedictus fluat
in q̄ immediate et per necessitatē et ab illo
aliud similiter immediate et hoc donec ve
niatur vsq⁹ ad vltimum causatum vel cur
rat hoc in infinitū aut non est ita. ¶ Si di
xerit quoniam a p̄mo causante fluat p̄mo
et immediate vni causatū p necessitatē
tunc necesse est vt fluat ab ipso per modū
nature aut p voluntatem et de modo na
ture iam scis q̄longē sit a nobilitate et glo
ria creatoris quoniam sicut didicisti apud
Aristotelem naturā operatur p modū ser
uientis et ideo seruiliter. ¶ Amplius. nō
est liberum nature non facere qd natura
liter facit nec ei potestas aut libertas ne
q̄ electio sup facere et non facere q̄re mo

duis operationis nature vllō modorū cō
gruit creatori. Sicut neq⁹ seruitus aut ser
uilitas neq⁹ magis decet magnificentiam
ipius atq⁹ prestantiam aliqd q̄ libertas.
Est igitur causatio p̄mi ex operibus crea
toris p̄voluntatē ipius liberrimā quare
non p necessitatē. Non igitur ē cōtinua
causatio ista implexio p totam seriem cau
santiū et causatorū continua in q̄ id ē con
tinue necessitatis. ¶ Amplius. Si p̄mu
opus ipius creatoris est substantia intelli
gens erit idem ostendere de illa tamē om
nis sapientia intelligens nō op̄ret nisi p
electionem et voluntatē alioquin nec bñ
agere nec male posset nec recte agere nec
peccare nec aliquid eis imputandū ēē ad
meritum vel ad culpam ad laudem v̄l vi
tuperium p̄pter hoc em nec bene nec ma
le agere posse nec culpabiliter aut lauda
biliter quicq⁹ facere posse dicitur quoniam
non est potestas sup facere et non facere.
Sed necessitate ferunt ad ea que cupiūt
et necessitate auertunt ab eis que timent
non libertate se illis applicant aut cōtra
ria declināt quare si hmōi substantia fers
retur simili necessitate ad aliqua vel resili
ret ab eis neutrū esset ei imputandū hoc ē
neq⁹ inclinatio siue applicatio ad illa ne
q⁹ resiliō ab illis. ¶ Amplius. intellect⁹
ess⁹ supuacius et omnino inutilis in hmōi
substantia intellect⁹ in qua quo cognosce
ret que ei agenda que declinanda ēent. Cū
ista cognitio esset in huiusmodi substantia
nulli vsui vel fructui. ¶ Amplius. nec ea
que virtutis sunt essent agenda hmōi sub
stantie nec ea que viciorū declinanda nec
vlla eidem lex imponēda neq⁹ cū eodē de
moribus agendū. Sicut neq⁹ cum brutis
animalib⁹ aut lapidibus cū necessitas le
gem non habeat nec legi subdita esse pos
sit quare nec intellectus virtutū aut vicio
rū neq⁹ cognitio boni et mali intelligibilis
esset in ea nisi frustra. ¶ Si dixerit quia p
pter bona et mala sensibilia adipiscenda
vel declinanda. hoc non est verū cum ad
hoc ipi sensus cum virtute estimatiua suf
ficere possent et deberēt eidem. ¶ Amp.
hmōi intellectus videlicet agendū et de
clinandorū quem vocāt practici non ē ni
si ad hoc agēda scilicet intelligibilia bona
et declinanda intelligibilia mala hoc autē
ei impossibile quare intellectus huiusmo
di erit in ea ad finem impossibile et hoc em
frustra. frustra em ē omnis virtus et omis

Pars prima de vniuerso

potentia cuius opatio est impossibilis et res ista curret per totum ordinem ac seriem substantiarum nobilium abstractarum. In toto igitur ordine illo non erit propter predictam puenientiam implexio causarum necessaria et ineuitabilis atque immutabilis hoc est nec in toto ordine intelligentiarum quas posuit Aristoteles et sequaces eius nec in omnibus noue ordinibus angelorum sanctorum quos ponit doctrina christianorum et est intentio mea in hoc sermone de necessitate qua natura naturaliter opatur. Sicut predictum tibi et hec est necessitas seruitutis siue seruitutis. In causis vero que per sapientiam vel prudentiam et electionem operantur libertas est super operari non operari et nulla necessitas impellens vel cogens eas ad operandum nisi forte quod dicat voluntate siue imperium creatoris cogere causas hominum adimplere vel exequi iussa eius vel beneplacita ubi cauendum est tibi a sermone coactionis et intentione eius de non enim proprie intentio sermonis huius currit in eis causis que voluntarie operantur quamque vulgaris usus atque certissimus hec habeat ut cogi se dicat amore imperari quod amore fortissimo eadem est obnoxius et astrictus. Dicitur etiam secundum hunc modum aliquis operari amore cogente quod maxime voluntarie maximeque libere atque gaudent operatur. Causa autem in hominum sermonibus est quod quemadmodum violentia cogentis virtutes seu vires coacti totaliter sibi subiectas habet ita ut contra ipsum nihil possint hoc est nullatenus resistere violentie ipsius. Sic invehementer amate tota voluntate eiusdem amor occupat et possidet ut contrarium voluntati iubentis non velit et si amor fuerit fortissimus atque firmissimus nec etiam velle possit quod amor est in sanctissimo angelorum consortiis erga creatorem ubi dubium non est quod quemadmodum amor ille nec minui nec ullo modo remouere potest apud eos. Sic neque voluntas adimplendi quicquid iubere eiusdem fuerit dignatio creatoris et huiusmodi voluntatis fortitudo atque immutabilitas ex immutabilitate et fortitudine est amoris in creatorem. Quia autem certum habes quod coactio omnis ex debilitate atque defectu patientis illa et maiori cogentis virtuti propter hoc resistere non valentis. Manifesta igitur est tibi diuersitas inter propriam coactionis siue violentie intentionem et istam vulgarem et improbam cum illa propria scilicet sit ex infirmitate virtutis illam sustinentis ista vero ex fortitudine ipsius et ex hoc quod cogens

illo modo coacti virtute impedit et ad contrariam operationem sua virtute impellit. Voluntas autem iubentis insit amanti virtutem eius amore scilicet et obediencia nullo modo impedit quoniam potius eas auget et confortaret si augmenti et fortificationis eam susceptible inueniret. Certum enim est quia gaudent vere ac perfecte amanti non timere eorum quos amant necessitatibus subuenire. Sed etiam eorum de parere beneplacitis et mandatis.

Sic etiam debes quia quemadmodum bonitas creatoris per hoc ipsius quod nec potest minui nec mutari et per hoc ipsum quod non potest nisi bene agere non solum non minus libera est imo hoc est ei ex voluntate ac supereminetia libertas. Sic nec peculiaris illis ac nobilibus substantiis quod non possunt vel amare creatorem vel non velle quod sciunt ipsum velle vel non facere quod intelligunt ipsum iubere eas facere non est ex debilitate sue virtutis ullo modo vel ex debilitate vel lectione aliquid libertatis. Vale igitur agere aut seruire? est aut ex seruitute aut etiam serui fieri sicut alibi didicisti. Sicut igitur aliquis non potest seruus fieri vel seruire siue opus facere seruitutis ex perfectionibus eadem est libertatis videlicet ex magnitudine et fortitudine ipsius. Sicut se habet in creatore in prenotatis substantiis hec ei omnia sunt ex elongatione vel etiam ipsa elongatio a seruitute ex elongatione aut a seruitute impossibile impediri libertatem vel ledi quolibet modo. Jam igitur manifestum est tibi per hoc quod impossibile causarum non currit cursu causalitatis naturalis atque necessitatis huiusmodi in substantiis intelligentibus abstractis neque in aliis quibus aliis substantiis sunt actiones voluntarias et quod necessitas obediencie voluntarie non contradicit libertati nec ledit eam vel loquendo quod potius perficit eandem et quod non possunt obedire iussis creatoris et non naturale subire nobiles non est ex debilitate vel impotentia vel defectu virtutis in potentia ex fortitudine habundantiaque et perfectione ipsius. Quod si dixerit quis quod non obstatibus huiusmodi currunt res sicut currunt et quia ista non faciunt debere ut non sit cursus causarum necessarius hoc est aliter non est vel non se habere impossibile. Dico in hoc quod voluntas creatoris sublimis aut benedicti non est super huiusmodi cursu causarum nec ita se habet et non aliter quod quemadmodum non est super virtutes mouentes celos ut si ita eos moueat neque super mores.

reorum aliorumq; corporum celestium vel ut
semper sint vel ut ita semper sint quin po-
tius cessaturi sunt motus huiusmodi et vir-
tutes mouentes eos si virtutes intelligen-
tes sunt et mouentes eos voluntarie. Si
aut posuit Aristoteles et sequaces desinere
eos mouere in fine seculorum currentium
intelligentes voluntatem creatoris esse in
hoc sic dico et de sanctissimis angelis qui
ad multiplices utilitates hominum domina-
tissimo seruiunt creatori cessantibus autem
utilitatibus huiusmodi cessabunt et myni-
steria eorum que propter eas adimplebant
quapropter in eis etiam inuenitur non so-
lum aliter posse esse sed etiam aliter mul-
tatiens non fore quoniam que operantur mo-
do angeli sancti circa homines quandoque
non operabuntur. **M**anifestum igitur est quod
in operationibus eorum huiusmodi neque imple-
tio necessaria prenomina neque etiam sem-
pernitas aut perpetuitas locum habet.
Iam etiam patefactum est tibi in prece-
dentibus quod in rebus voluntariis que apud ho-
mines sunt. Similiter locum non habet ne-
cessitas aut implexio cum tanta sit libertas
voluntatis humane neque cogi possit ad
suam primam ac propriam operationem que
est velle vel prohibere ab illa inuita. In eis
autem voluntariis que sunt ex velle et pro-
pter ipsum corporalibus scilicet actionibus locum
habet prohibitio et coactio antedicta inquam
sunt motus corporis aut membrorum ipsi-
us aut contrarii motus. **I**nuitio est vno
quoque hominum in statu miserie istius pos-
sunt moueri corpus eius et membra et pro-
hiberi a motu per ligationes aut alia impe-
dimenta. **S**cias autem me dixisse in quantum
motus corporis aut membrorum et noluisse
dicere in quantum sunt actiones voluntarie pro-
pter hoc quoniam in manu alicuius potest
poni ibi eo omnino inuito et penitus ob-
nitente seu renitente et moueri manus hu-
iusmodi ad pedes ydoli et poni ibi ante
ydolum per manum ipsius. **S**ed positio ista
non erit thurificatio neque actio voluntaria
quoniam ad ipsum nec etiam motus voluntarius
sed violentus erit aut thurificatio fortassis
et veneratio ydoli quoniam ad ipsum qui violentia
inferi huiusmodi et hoc si intentio eius
fuerit in hoc ut scy dolum veneretur.

Dixit autem dicat aliquis quidam
ista implexio est iuxta sermonem
quem dixit quidam ex ytaliciis philo-
sophis occupatio in qua serim. **I**psius

huiusmodi aut exemplum est quod cum in aliquo con-
current scribendi voluntas et opunitas
ceteraque omnia que requiruntur ad hoc
ut potentia scribendi exeat in actum exhibet
necessario in actum et eodem modo se ha-
bet de hijs quorum causa est actus scriben-
di cum alijs quoniam sequuntur ex actu scri-
bendi cum alijs et hoc necessitate simili quod
actus scribendi secutus sed ex sua causa et
alijs adiutorijs et ita in infinitum vel usque
ad nouissimum causatur. **Q**ua de causa cum
inscunq; singularis vel existentia vel euen-
tus erit necessarius et hec ratio induxit ali-
quando me in adolescentia mea ut mihi
videretur nullum ex singularibus contin-
gentibus habere causam huiusmodi vel
vnum vel plura simul aggregata causam
inque coniunctam scilicet qua posita de ne-
cessitate ponat audies et alia a me in hoc
presenti capitulo. **S**cito igitur hic quoniam
fortassis verum est quod posita huiusmodi ag-
gregatione cause scilicet efficientis et eam
ad hoc quod operetur adiuantium necesse est
operationis initium esse vel operis non au-
tem opus ipsum vel eius perfectionem et
hoc dico in hijs que generantur vel per suc-
cessionem temporis fiunt et hoc est quoniam
am aut consummationem vel perfectionem
operis huiusmodi possibile est vel ipsam
causam efficientem omnino non esse vel
aliquid de aggregatione illam adiuan-
tium sicut vides in edificatione domus cu-
ius causa efficiens est voluntas edifican-
tis vel edificari facientis quam voluntatem
possibile est mutari in contrariam volun-
tatem antequam perficiatur domus hec et om-
nino desinere esse similiter possibile est fa-
cultates ei auferri seu furto subripi possibi-
le etiam est prohibitionem ei fieri ne edifi-
cet et alia multa impedimenta euenire qui-
bus impediatur perfectio domus. **E**odem
modo se habet et de scriptura siue actu scri-
bendi quia igitur huiusmodi rerum vel euen-
tuum perfectio pendet ex aggregatione mul-
torum possibilium quorum quolibet non
existente impeditur eius perfectio. **N**on
est igitur necesse ut cum fluentibus siue ag-
gregatis causa efficiente et omnibus eam
adiuantibus necesse est ut dixi opus vel
operationem incipere seu inchoari et quo-
niam ad eius perfectionem seu consumma-
tionem stabilitas totius aggregationis hu-
iusmodi si illa concurrent sequetur consum-
matio. **C**eterum quoniam ipsa stabilitas ut

¶ Pars prima de vniuerso

Ita dicam nō est necessaria stabilitate stabilis ymmo non esse possibilis non est necesse vt expdicta aggregatione sequet. necessaria psumptio et ppter hoc generalit nō est verum in rebus huiusmodi qd ex aggregatione sepe dicta sequat. consumatio nisi in ea intelligat. totius aggregationis permanentia. Similiter nō est necessarium vt sit etiam hoc est cōputata ibi stabilitate sequatur psumptio seu pfectio necessaria nisi ipsa pmanencia necessitate firma intelligatur et adhuc modū se habet in omnibus causis opantibus in tpe siue p successionem. Sicut euidenter apparet in claritate diei qd tū sit ex reuolutione solis sup terrā tāquā ex causa efficiente tamē non ē necesse vt sit ex illa licet necessarium sit illā esse qm lux solaris p impediri quātū ad opationē istāz vel p nubilūz aut nubes vel p eclipsum solis vel p aduentū multitudinis locustarū si erit plerūq; sit in terra palestinez in ptribus egipti. Lux igit solaris nō ē necessaria aut necessitate stabilis. Sciendū etiāz est tibi qm actiones multe et etiā innumerabiles pendētes sunt ex ipis faciētib; qm nō sūt cōtra voluntatē paciētiū multoties ymmo quēadmodū vides in illūinatione hominum a solez in calefactione eorū ab eo dem possibile nāq; multis hoibus ē auertere se a lumine et a calore ipsius et multi hoc faciūt abscondētes se ab eo vel in siluis vel in antris vel in locis subterraneis vel in aliis ad hoc edificatis et aptis. Sic audire potuisti de ethyopib; et in libijs et si intenderis in hoc erit tibi facile soluere questionē que aliqui mihi difficilis visa est ad solūendū. Hec autē questio illa. Si causa nō ē in potestate nra causa in qua quā posita ponit effectus nō erit effectus in potestate nostra et est intētio mea in fōmone isto qui est eē vt nō ē in potestate nostra vt tūc dicatur eē in potestate nostra causa cum facere possum; vt vt sit vel opef. aut phibere vt vel non sit vt ne opef. Quare psequens videt vt causa non est in potestate nostra vel quātū ad eē vel quātū ad operari nec effectus sit in potestate nostra. Quis exemplū est in sole et die de quo manifestum est qd non est in potestate nostra dies quia nec sol quātūz ad esse suū neq; quātū ad opari opatiōe qua diem opatur que operatio est lucere sup terras. Neq; eī phibere possum; eē ipius solis neq; eius lucere sup terras aut

omnino auertere aut nullatenus impedire et ideo manifestū est quia non est in potestate nostra vt dies non sit. Eodem neq; vt dies sit quia sole existente sup terras non possum; facere vt sit vel vt luceat sup terrā. Manifestū igitur est quia si causa huiusmodi non est in potestate nostra neq; effectus. Quare si effectus est in potestate nostra et causa quare et causa cause. Quā quelibet causarū vsq; ad primāz effectus sit alicui; cause. Quare si aliquid est in potestate nostra erit ipsa prima causa in potestate nostra. Quia igit ipsa non est in potestate nostra p destructionē psequentis sequit nihil oīo esse in potestate nostra. Quare nihil eorū que sunt vel sūt est in potestate nostra vel vt sit vel vt non sit. Nihil ergo possumus auertere de his que sunt vel sūt vt possumus auertere vt phibere ne sint vel fiant aut facere vel pcurare vt sint vel fiant. Quare omia erit vel sient vel eminent ex necessitate quantū ad nos. Nulla igitur erit libertas nostra nulla omnino potestas. Scito igitur in hoc quia non solum cauendū est tibi ne falsum aliquod dicas vel sentias de creatore benedicto sed etiā timorāte et reuerenter et circūspectis examināssimiq; sermonibus loquendū est nobis de ipso. qui nec speciem vllāz nec suspicionem erroris habeant. Quia igitur causas primas esse in potestate nostra sonat in subiectionem ipsius quem constat non solum esse liberum. sed etiam omnium seculorum dominatorem dominantissimum in dubitatē male sonat sermo huiusmodi speciem habens erroris pessimi. Clerici tamē illud manifestum est et non habens dubitationem quia quemadmodū non possumus facere vt radius solis intret per fenestras aliquam tamen possum; prohibere ne intret possum; etiāz facere aliqd. quo facto intrabit. Sicut aperire fenestras vel aliud obstaculum amouere et ob hanc causam interdum dicitur in potestate nostra esse domus nostre illuminent a sole quia videlicet presto sunt lux solarē et bona dispositio aeris si cōcurrerit eūz eis amgno prohibentis obstaculi totaliter enim nihil de forinsecis actionibus est in potestate nra vs neq; comedere neq; bibere neq; ambulare et hoc est quoniam vita nostra et duratio nra requirit ad vniūquodq; istonū. Non est autē in potestate nostra vt daret

ad comestione buccelle vnius vel ad hau-
stum modici vini vel donec pficiam? vnu
passum. Eodem modo se habet et de sa-
nitate membrorum atq; virtutis gressibilis
non enim possumus cōseruare sanitatē pe-
dum donec ptransuerimus etia; passum
dimidiū via etia; requirit circa quē quid
possumus et non possumus manifestus est
tibi. Quare manifestū est tibi de omnib;
huiusmodi q; nihil eorū est totaliter in po-
testate nostra hoc ē cum omnib; adiūme-
tis et impedimētis suis. Intende etiam in
opa creatoris que opatur in nobis qua-
lia sunt dona gratiarū atq; virtutū. Pico
igitur quia in potestate nostra est auertere
nos a largitate et beneficētia ipsius quan-
tus ad hmodi quēadmodū possibile est re-
nenti vas auertere illud et desup; cadente
pluuia vel obstruere eius orificiū aut ob-
uertere fundū ipsius ad pluuiam. Sic enī
stulti et mali homines faciunt dum corda
sua que sūt vasa virtutū et gratiarū recepta-
cula cōuertunt ad vicia et peccata auertūt
enī vasa hmodi a largitate et beneficētia creato-
ris que pata est descendere velud ymber
descendens a fonte redundāntissimo que ē
bonitas creatoris et sicut vides homines
auercentes oculos suos corporales. Sic ple-
rūq; oculos cordis auerterea lumine pi-
mo qd est deus altissimus du; virtutes su-
as apprehēditas nobiles ad alia cogitan-
da et inquirenda intendūt atq; cōuertunt.
Manifestus igitur ē tibi p hec et huiusmodi
exempla quia multe sunt de opationib;
prime cause quas possumus auertere vel
phibere ne fiant in nobis. Verumtā non
circa voluntates creatoris. i. eo inuito et p-
pter hoc nō ē verumtā intinū ac diligen-
tius consideres. non ē hoc proprie atq; to-
taliter in potestate nra cum hec ipsa auer-
sio vel pueritas sit et adeo sit in potesta-
te creatoris vt eam prorsus a nobis tollat
cum voluerit et dispositiones contrarias
et preparationes ad dona sua recipienda
nobis dare possit quando cūq; sue fuerit
dignatio bonitatis. Eo igitur sinente vel per-
mitente sic ab eius munerib; manus no-
stras siue vasa cordium nostrorum auerti-
mus. et propter hoc eadem non recipim;
et hoc facimus ex viribus siue virtutibus
naturalibus qis ipse nobis donauit. Nō
igitur ex aliq; potestate q; ei resistere possu-
mus adeo peruerse agimus. Vides ergo
quia proprie non debet dici ēē in potesta-

te nostra contra quem nihil possumus ex
cuius viribus ab ipso nobis donatis per
abusionem ipsarū eo tamen non iniuste
sed iusto iudicio pmittente non ipsū cre-
atorem impediētes sed nos ipsos grauissi-
me ledentes dona eius optima a nobis
repellimus. quemadmodū si quis eruat
sibi oculos non cōtra solem cuius lumen
a se repellit. hoc fac neq; in lesione aut de-
trimentum ipsius sed in ppriam lesionem
Apparet igitur tibi ex omnibus antedictis
cū ea diligenter cōsideraueris quia inten-
tio eius q; est esse in potestate nō dicitur
pprie et simpliciter et fm totū nisi de crea-
tore qm in eius potestate ē vniūq; qd eorū
que sunt vt sit vel nō sit vt fiat vel nō fiat
et etiā vicia et peccata destruere et extermi-
nare oīo qm hoc ē eximie ac dñantissime
potestatis ipa autem facere vel pcurare
vt fiant nō ē vllomō potestatis eiusdē q;
hoc ē debilitatis ac vilissime fuitur. Vtrū
igitur aliquis sit in potestate nra iam tibi
determinatū ē qm pprie ac vere ac nos ipsi
in potestate nra sumus et ppter nihil tre-
ac pprie in ptate nra qm nihil vel facere vel
esse facere siue pcurare vt sit sufficim;
ostensum est tibi in actibus q; maxime vi-
dentur ēē in potestate quales sunt actus
comedendi bibēdi ambulādi. Causa autē
in hoc ē qm ad hoc vt vniūq; talium sit
vel fiat requirit agregatio multa ammū-
culorum adiuantū ad hoc vt illud sit vel
fiat. Ea vero intentione qua dicis interdū
aliquis esse in ptate nra vt scōm quid vel
quia possum; aliquid facere quo facto il-
lud fiet vel non fiet nō sequit vllō modo
rū necessitas aut impossibilitas circa nos
neq; lesio vlla nre libertatis. S; neq; eti-
am sequit vt si aliquid possumus circa ef-
fectum aliquē creatoris vel alteri; cause
qd ppter hoc possum; aliquid circa ipm
vel circa illam. Manifestum enī ē quia
aliquid possumus in illuminatione que fit
in nob; aut circa nos a sole nec tñ aliquid
ppter hoc in sole possum; vel circa ipm.

Post hec trāsibo ad vestigationes
fati et fatationis et earū psonarū
que vulgo dicunt fate et fatādi po-
testatē bre vtrū sint l nō sint et quid sit ipa
fatatio scōm intentiōem eorū qui ea posu-
erunt. Scito igitur quia fatū fm intentiōem
vnā ē fortuna vel infortuniū aduersitas l
pispitas exaltatio vel depressio pordina-
ta seu predestinata aut preparata alicui

Ars prima de vniuerso

ipsa natiuitate sua vel ante et hec est inter-
fio fm quam astronomi sciētias iudiciorū
suorum fatidica nominant et dicitur fatū
abusiue a foris tanq̃ constellation nati-
uitatis vel cōceptionis vel etiā alteri ho-
re precedenti et conceptione et natiuitate
hec fata siue loquuta fuerit presignādo si-
ue presignificādo. Quomodo et alia inten-
tione fatum intellexerūt cultores multu-
dinis deoz preordinatū et predictum ab
ipsis dijs q̃s colebant predictū inq̃s denū-
ciatiue opinabantur enim deas tripliciter lo-
qui v3 commonitorie et comminatorie et
denunciatiue. **E**t q̃ que cōminatorie vel
commonitorie dixisset posse auerti ne eue-
niant denūciata vero necario euenire tā-
q̃ decreta et statuta deoz. **U**nde et fata tā-
q̃ dicta et predicta deoz ipsorum q̃s men-
tiri impossibile ēē credebant nominauerūt
fatū igit fm intentionem istā est sentē-
tia et assertio deoz ipsorum dicēdo vel fan-
do exp̃sa et denūciata mortalibus d̃ ma-
gnis euentib⁹ alicuius. **N**ō enim dicūt fa-
tum de quotidianis et modicis euentib⁹
Dedit autē casum huic opinioni multiplex
narratio et assertio hominū et maxime mu-
lierum dicentiū se audiuisse deos loquen-
tes in natiuitatib⁹ hominum et mulierū
euentus istos. **E**t v3q̃ hodie apud mul-
tas nationes ē huiusmodi opinio et forsi-
tan apud oēs et multos ex egregijs militi-
bus fatatos sic dicūt id ē magnos euent⁹
eorū a dijs vel deab⁹ anteq̃ euenirēt pre-
fatos siue p̃dictos. **E**t posuerūt quidā de-
as ēē. que talia prefarent aut predicerent
maxime in natiuitatib⁹ hominū forsitā
similibus narrationib⁹ et assertionib⁹ ho-
minū dicentiū se audiuisse deas colloquē-
tes d̃ euentibus nascentiū vel forsitā arbi-
trati sunt conuenienti⁹ deas assistere pa-
rentibus hominūq̃ natiuitatib⁹ q̃s deos
et hoc licz superstitiose et pene anilif dicit
videatur q̃ vel famose vel fabulose tñ pe-
ne communif dicitur et fatati multi d̃ anti-
quis et quidā etiam huiusmodi temporis
non multū lōge a terra natiuitatē mee nō
est pretermittendū quin de hoc aut ṽitas
si deus voluerit aut veri similitudo quera-
tur et tentetur an per me valeat inueniri.

Sciendum autē est tibi q̃ fuit ex ita-
licis p̃bis cuius eloquentiam vsq̃
hodie tota latinitas non immeri-
to admirat et inf̃ italicos sapientiā ei⁹ re-

puto et arbitror admirandā q̃ dixit fatū et
ymanuenes idē ēē nec distinxit int̃ ea nisi
nominibus tantū dicēs fatū ēē causas col-
ligatas p̃ q̃s res reb⁹ cōnexē serie oriuntē
vel fiūt. **E**t iterū alio fmone dixit q̃ fatū ē
ex oī eternitate fluēs ṽitas se. mpiterna q̃
bus sermonib⁹ et si veritatez explicare sibi
ṽilus fuerit rationē tamen et explicationē
preterit nominationis nec apparet nobis
nec fac nos scire q̃re fatū sit nominatū sic.
Reminiscere igit eorum q̃ audiuiti in p̃ce-
dentib⁹ hoc ē in p̃ma parte tractat⁹ istius
qui ē d̃ vniuerso et in p̃ma parte toti⁹ sp̃it-
tualis ac diuinalis magisterij d̃ verbo p̃-
mo seu p̃mo genito. q̃ p̃m⁹ genito p̃m⁹
q̃ loquutor semetipm dixit eternalit̃ ante
omnia tēpora et anteq̃ aliquid crearet et ēē
dixit eodē verbo quecunq̃ factur⁹ erat et
quecunq̃ futura erat siue in reb⁹ siue d̃ re-
bus itavt nullū ex euentib⁹ vel rez vel ho-
minum qd nō in eo ṽbo et p̃ ipsuz dixerit
Sic nec ordo nec mod⁹ in tota serie secu-
lorum ab eo p̃ermisus ē vel tacit⁹ quare
quicqd tūc erat futur⁹ tūc fat⁹ est et loquū-
tus et p̃pter hoc fatū tūc siue dictū ēse bu-
ius. **N**ō igit videri p̃t nominat⁹ fatū
p̃mogenitū verbū quia dictū ab ip̃o p̃-
mo loquutore p̃moq̃ genitore. **S**cis enī
quia dictū aut fatū non solū res dicūt sed
ipsa factio siue dictio ipsi. q̃ res dicta vel
fata dicēda ē. **H**ec igit ratio videt esse no-
minis seu nominationis fati et congruere
soli verbo creatoris in q̃ et per quod con-
stituit et ordinauit apud semetipsum ante
secula totam seriem seculorum atq̃ causa-
rum omnesq̃ euentus hominū. q̃ dicunt
tur fortune vel infortunia et bona quides
omnia tam nature q̃ gratie q̃ future glo-
rie et etiam tēporalia siue corpora de quo-
rum numero sūt pene et afflictiones depas-
perationes contumelie ipsaq̃ paupertas
omniaq̃ tormēta h̃mōi et etiā mors que
oīa vulgaris stulticia mala notat et tanq̃
mala fugit ea dē et p̃t p̃t repellit. **N**ā
la vero culpabilia que vicia dicunt atq̃
peccata dixit apud semetipm futura atq̃
p̃vidit nec voluit nec ēent ex ip̃o vel ab
ip̃o vel per ipsum quoniam non decet glori-
am eius et bonitatem vt sit causa talium.
Statuit igit apud se in verbo suo om̃ip̃o-
tentissimo et per ipsum non p̃hibere ea et
se. **S**ed limitare atq̃ ordinare et modera-
re limitare quidem ne eo vsq̃ p̃filiere
quocunq̃ mali homines vel mali demō-

nes vellent aut suggerent. **N**oderari to
multiplicibus cepſionibus ac reſiſtentijs
quas omnes ſola totaliter nouit ſapien-
tia ipſius ordinare quoq; vt non ante vel
prius fierent q̃ ipſe vtilitates illas ex eis
elicere ppter quas ea permittenda poti⁹
elegit q̃ cominus eſſent auertenda ſeu p-
bibenda.

Hys igr̃ ita determinatis caue dili-
genter ab intellectu et intentione
ſermonis cōmunis quo dicunt homines
valde incircumſpecte ſato euenit hoc vel
per ſatum quoniā ſi ſatum intelligat ibi
verbum dei altiffimi non poterit vere di-
ci niſi de bonis vel nature vel gratie vel
glorie vel temporis ſeu fortune et nomie
fortune intelligo ipa bona antedicta que
vulgus inſipientius in fortuna nominat
cum nemo ſapiens dubitet illa eſſe bona
dei dona multipliciter fructuofa bene vrē
libus et inestimabiliter precioſa. **V**erbo
quippe dei atq; per ipm facta fuiſſe omnia
et fieri quecunq; operat̃ creator et fienda
quecunq; factur⁹ eſt. **D**eclaratū ē tibi
in prima parte tractatus ipſius et hoc ha-
bet vſus autenticorum ſermonū ppheta-
rum gentis hebreorū. **P**horum enim vnus
dixit. **V**erbo dei celi firmati ſunt lex vero
et doctrina xpianorū reſeruiſſime ſunt hu-
iſmodi ſermonib; hoc aut̃ eſt quoniam
verbi iſtud illis maxime innotuit et ipm
legis ſue latozem auctorem doctore et pre-
dicatore indubitata fide tenent ipm q; pa-
tri cultus honorificentia cū ipſo genitore
ſuo in vnitate deitatis tota deuotione ac
ſtudio venerant nec apud eos qui docti
ſunt ſō gente xpianorū recipitur ſermo hu-
iſmodi ſato euenit hoc vl' per ſatum quo-
niam nec intentionis hmoi quas dixi vicz
qua ſignificet verbum dei nomen ſati eſt
apud eos et etiā ſi eſſet non acciperēt abſ-
q; diſtinctione expreſſa atq; declaratiōe
cauet enim ſibi non immerito non ſolū
ab erroribus impietatis cuiuſcūq; ſed etiā
ab ipſa ſpecie et ſuſpitione eorū in ſermo-
nibus et colloquutionibus ſuis hinc eſt
q̃ ſati nomen abhorrent tanq; ſonent vl'
in ima eius ydolatrā quā ſumope dete-
ſtantur vel irrident tanq; anilis ſeu vetu-
laris inſipientie deliramentū. **N**ec te con-
turbare poterunt aut debebunt argucie
phicorum dicentiū poſtq; creator dixit

eternaliter omnes euentus futuros et ver-
bum eius immutabile eſt per omne mo-
dum et omnis dictio vel aſſerſio neceſſa-
ria et omnino impoſſibile eſt ipm menti-
tum fuiſſe neceſſe eſt igitur euenire vel ve-
rum eſſe quicquid dixit. **S**i reminiſceris
ſimilium argutiari quas in precedentib;
de prouidentia creatoris audiuiſti per om-
nia enim ſimiliter te habere debes in om-
nibus que circa verbum dei vel dictū obij-
ciuntur quemadmodū et in hijs que circa
prouidentia et cauere tibi a ſermonibus
duplicem ſtatum aut duplicitates de quib;
audiuiſti vel expreſſe ſignificant vel in-
ſinuunt vel diſcrepantiā ſiue diſſimilitu-
dinem inter verbum dei vel dictum quas
le eſt verbum mendiendi vel dicendi falſa
vt falſitas verbi dei aut falſum verbi dei.
Iſta em̃ dicunt diſcrepantiā inter verbum
dei et res dictas et hmoi diſcrepantiā in-
dubitanter impoſſibilis eſt. **I**mpoſſibile
enim eſt aliter eſſe in rebus vel ſe habere
res q̃ deus dixerit et ſicut non eſt neceſſe
de vnoquoq; prouidit deum ipm prou-
diſſe illud ymo multa prouidit quoz vnū
quodq; poſſibile eſt ipſum non prouidiſ-
ſe et de ſcientia ſimiliter ſe habet ſic et de
verbo ſeu dictione ipſius veriſſimum eſt
ipſum multa ab eterno dixiſſe de quoz
vnoquoq; poſſibile eſt q̃ ipſus non dixe-
rit. **Q**uemadmodū etiam dixi tibi cauendū
eſſe ab vniuerſitate et particularitate
et compositione atq; diuiſione et a re et
dicto iuxta ſermones loquentium de pro-
uidentia creatoris. **S**ic et in ſimilib; lo-
cutionibus circa verbum eiudem vel di-
ctionem tibi cauendum eſt in ſimilib; ſer-
monibus. **E**t vt clarioꝛa ſiant tibi que au-
diſti circa verbum creatoris et prouiden-
tia et intende diligenter in exemplū qd̃ pro-
pono tibi. **S**i q̃s dixerit de duob; oppo-
ſitis contingentibus quorum neceſſe eſt
ſemper alterum eſſe verum hoc eſt verum
demonſtrato eo q̃ eſt verū et firmauerit in-
tentionem ſuam in hoc q̃ aliud non de-
monſtraret. **M**anifeſtum eſt ipſum nō
poſſe mentiri hac oratione hoc eſt verum
in hac intentione quā dixi cauendū poſſibile
eſt non eſſe verum id de quo dicit hoc eſt
verum quoniam de vtroq; poſſibile eſt
ipſum non eſſe verum. **Q**um ſecundū po-
ſitione iſta vtrunq; continget ſit q̃ntofoꝛ-
tius nō debet eē mirabile deū non poſſe

¶ Pars prima de vniuerso

mentiri verbo suo licet multoꝝ quodlibet eorum que dicit vel dixit possibile sit non esse verum. Causa autē in hoc est qm̄ quē admodum intentio vel demonstratio istius non cadit nisi super illud de duobus quod est verum. Similiter hec loquutio vel hoc verbum ipius que est hoc est verum non potest eē falsum vel falsa licet falsum eē possit qđ p̄ eam significatur. Sed si falsum eēt non significaretur p̄ eam vel p̄ illud. quāto fortius igit̄ verbum dei eē falsum non potest licet multa subint̄ ei q̄ possibile est eē falsa. Evidentius autē erit inuentib⁹ si dixerō de morte vel vita alī cuius ita erit de isto cras demonstrato id qđ erit de morte vel vita eius nescio iamē quid erit hoc ē an moriet̄ an viuat. Sed illud qđ erit demonstrato. Quides hic manifeste quia non possum mentiri ⁊ verbum meum verum est q̄cquid accadat de morte vel vita eius. Sic verbū dei non cadit nisi sup̄ ea que vera sunt aut vere futura l' preterita. Sicut audiuiſti de prouidentia ipius ⁊ sicut hoc eodem verbo. s. hoc erit si aliud eē futurum de vita vel morte istius dicerem illud fore. Sic ē ⁊ de verbo dei q̄tinus in rebus tam longe ab inuicem distantibus fas ē vel dici vel inueniri similitudinem quia creator benedictus eodem verbo p̄ omnia que dixit hoc eē futurum qđ reuera est futurum dixisset illud ipsum non eē futurum si in veritate non eēt futurum et illo vnico verbo dicta sunt omnia que oib⁹ orationib⁹ nris dicibilia sunt.

Quia vero error quē predixi tibi de dicibilibus et enuntiabilibus occasionem habuisse videtur ex hoc quia innumerabilia fuerunt ab eterno et hoc per vias quas ostendam tibi. aut em̄ vera fuerunt veritate que erat et que erat in eis aut non. Si sic erat igitur veritas eorum et erat in eis erant igitur et ipsa. Iuxta in non entibus. nec veritas nec aliud esse possit. Si vero non erat veritas eorū nec erat in eis quomodo igitur vera erant ea veritate q̄ nec erat nec erat in eis hoc enī ita dici vides ac si diceret q̄ aliqd erat albiū albedine que nec erat nec erat in eo. Nec minorem forte difficultatem habet sermo quo dicuntur vera esse ea que de futuro sunt siue sint necessaria siue contingentia. quomodo enī verum est solem eē orturum cras si veritas ei⁹ non est. Non ali-

tervt vides qđ si dicas socrates ē philosophus aut sapiens sapientia vel p̄bia que non est. Si dixerit quia veritas illa futura est hoc est ac si diceretur quia socrates est sapiens sapientia que non dum ē. sed futura ē. Si vero dixerit q̄a veritas illa ē vbi ergo ē. non pōt dici q̄ in sole quoniam etiam si sol non eēt dummo cras eēt orturus vera esset enuntiatio q̄ diceretur cras orturus. Si si voluerit de hoc calumniari quia sol ē. et propter hoc habet veritas illius enuntiationis subiectū in quo sit et a q̄ sustentet errat multa inbecillitate intellectus deseret enim etiā ista solutio. Si dixeris ei aliqd dies p̄terijt. que modo non ē vel aliqua dies erit que non dum ē manifestum ē tibi quia neutra istarum enuntiationum habet subiectū quod sit. Quare non habet subiectum in q̄ sit veritas cum neutri⁹ subiectū sit exagittati q̄daz vel hīs vel similib⁹ rationib⁹ ⁊ inbecillitate intellectus deficientes ab inuentione veritatis eiusdē iamē tanq̄ cecī et errabūdi nō inueniētes dixerūt primā veritatē eē quā vā sunt oīa huiusmōi. Sic autē error destruet vijs qđ ostēdas nbi q̄az p̄ma ē aut em̄ intel ligunt q̄ p̄ma veritate vā sūt oīa huiusmōi formalit̄ aut effectiue q̄ ē dicere quoniam aut intelligūt q̄ p̄ hoc nomē vā predicet prima veritas q̄ nō ē nisi creator benedict⁹ ⁊ tūc ponēt eaz ex necessitate in oī vō. aut intelligūt q̄ p̄ hoc nō vā predicet quidaz effect⁹ p̄me veritatē cadēs sup̄ oīa vā que admodū lumen sp̄sū a sole sup̄ oīa illa minata ab ipō. Si manifestus ē intelligib⁹ bus q̄ veritas huiusmōi lux ē intelligibilis ad virtutē nram intellectū. quē admodū lux corporalis ad virtutē nram visibilem ⁊ ppter hoc om̄z sol verisicibile ē nobis quē admodū solū lucidum actū v' l' luminata visibile necessitate igr̄ hunc ponere p̄me veritatis essentia fm̄ intentionē hanc in om̄ino non entib⁹. quoniam innumerabiles substantie tam corporales q̄ spirituales vite humane ⁊ passioes earū ⁊ habitus future sūt et nec dum tamen verum est de qualibet earum. quoniam hec res erit quantūq̄ eaz demonstrata hāc rem aut forte nihil ē quoniam subiectum huiusmodi enuntiationis non ē neq̄ predicatum fore enī predicat esse q̄ non dūz ē. Sed neq̄ cōpositio ē subiecti et p̄dicati nō entia em̄ illa nullomō coniuncta sūt p̄ctiōe reali et fm̄ veritate imo reuera diuisa

quoniam reuera hec res non est vel non-
dum est quare hanc rem fore de non enti-
bus est. est autem verus hanc rem fore fm
intentiones posita huiusmodi nominis ve-
rum qua dicit primam veritatem in eo de
quo predicatur. Quare prima essentia erit
in hoc non ente et in omni simili vero et p-
pter hoc similiter non ente. Quis autem in-
telligat hoc qd ens sit in non ente. Neq; em
liquor in vase qd non est neq; anima in cor-
pore qd non dum est neq; scientia in anima
que non est neq; vllum genus rerum po-
test cogitari esse in aliquo quod non sit.
Amplius manifestus est multa et innume-
ra modo esse vera que possunt esse falsa et
ecouerso qd si cōtingeret recedere ab eis
prime veritatis essentia et intraret opposi-
ta eorum quasi ergo locus mutare vel ha-
bitaculum eam sequetur et hoc. Amp.
sequetur maius inconueniens. quia vel fal-
sitate vel alio illuz expellente fugabitur a
vero in quo erat tanq; non potens ibi re-
manere. non em potest remanere veritas
vbi inierat falsitas. Amplius siue falsi-
tas aliquid sit siue nihil impossibile est qd
expellat primam veritatem. Si enim ali-
quid est impossibile est vt sit et fortitudine
comperabilis. quomodo igitur expelletur p-
ipsum si nihil est falsitas. Multo minus po-
terit contra primam veritatem. Tertia hoc
inconueniens et alia inconuenientia non tam
impossibilia qd irrisione dignissima. Si ve-
ro dixerit qd veritas hec qua se sunt entia
etiationes vel vera eorum significata est ve-
lud lumen sparsum a prima veritate super
omnia vera huiusmodi non effugit quia ne-
cesse habet concedere et confiteri qd lu-
men illud spargitur sup non entia et qd eo
illuminata sunt. et eo lucent infinita non
entia. Hanc autem positionem nec ymagina-
tio recipit nec intellectus. Si em lumen il-
lud accidens est quomodo est in subiecto
non ente. Amplius istud accidens erit
eternum et immortale et incorruptibile vni-
uersaliter impossibile etiam in contingē-
tibus veris. Impossibile em nullum con-
tingentium dicibilium verum in esse. Necess-
se em est quorūcūq; duorum contradicto-
rie oppositorum alterum verum esse.
Amplius. si in eadem propinquitate sint
ad veritatem primam. duo huiusmodi op-
posita qualiter non cadet equaliter super
ambo lumen istud veritatis que admodum
si duo luminabilia in eadem propinqui-

tate et alijs dispositionibus fuerint vel se
habuerint ad soles et eque illuminabilia
fuerint equaliter illuminabunt et vt verū.
qd illuminabitur vel neutrum. Ampli.
qualiter recedit huiusmodi lumen verita-
tis ab altero eorum aut prima veritas re-
trahit ad se radium et hoc non accidit in
aliquo genere naturalium operationum
aut ipsum qd erat verus recedit a lumine
illo et hoc non est possibile nisi illud mo-
ueatur. Quis autem intelligat dicibilia mo-
ueri qualiter intelliget quis enunciatio-
nem moueri vel ipm enunciatum cum nec
voluntarie nec naturaliter possibile sit ea
mouere. Amplius. huiusmodi lumen
erit vel pibile vel impibile in omni entia
ciato. Si pibile erit igit pars eius in sub-
iecto et pars in pdicato. Quare alterutro
eorum destructo destruet pars illa hoc autem
manifeste impossibile est et ponā tibi ex-
emplum ad hoc. s. Socrate disputare vel
non disputare. hoc em semp est verus siue
socrates sit siue non et eque verū destructo
socrate. Si autem pars veritatis istius esset
in socrate destrueret illa pars veritatem de-
structo socrate. destructa autem parte non re-
maneret totum integrum nec etiam maneret
Manet autem integra veritas eius qd est so-
crate disputare vel non disputare manet
etiam illud non minus vllomō verū quā fue-
rat socrate pmanente. Quare manifestū
est nec totam veritatem illius nec partem in so-
crate esse. quare erit in pdicato qd est dispu-
tare vel non disputare. Quia igit in eo qd
est non disputare nec veritas nec aliud ēvel
esse potest cum ipsum etiam sit non ens et ni-
hil vtpote pura negatio erit ex necessitate
tota in eo qd est disputare. Quare eo destru-
cto destruet. Iuz igit non erit disputare so-
cratis non erit veritas in toto illo qd est socrate
disputare vel non disputare. Socrate igitur
non disputare non erit verū socratem di-
sputare vel non disputare. Amp. ista in-
fluentia huiusmodi habens a prima veritate
descendentis et super oia sparsim aut ē na-
turalis aut ē voluntaria ipsi prime veritati
qd si fuerit naturalis vt preterigi erit seruū
lis siue seruitutis hoc autem non patitur
nobilitas prime veritatis sicut multoci-
ens audiuit. Si vero fuerint voluntaria
per voluntatem igitur ipsius erunt vera
omnia vera. Quare istum rapere. illum
furari. illum blasphemare. illum negare
deum erunt vera p voluntatem eius et ipso

Pars prima de vniuerso

faciente vt vera sint. Erit igitur voluntas eius causa omnium furtoꝝum et rapinaꝝ. Quicquid enim facit vt verum sit furari illū facit vt iste furetur. **A**mplius. Ista influentia nō ē vel essentia creatoris vel creatori essentialiter. Quare potest separari ab eo actu vel saltē intellectu. **S**epem igitur intellectu eā ab ipso. id ē intelligamus non influere vel spargere cum istud lumen aliā nō habeat nō erit omnino postq̃ non erit a creatore. Quare nulla erit veritas ꝛ ppter hoc nihil erit verū. Erit igitur hoc ipsum verū sc̃z nullā veritatē eē ꝛ hoc aliud nihil esse verum et innumerabilia huiusmodi.

Amplius. hmõi veritas cum nec sit p̃s eius sup̃ quod cadit nec sit ipm̃ totū separabilis ē ab eo saltē intentione vel intellectu.

Amp. ammissibilis est ꝛ irrecupabilis in multis id ē multa sunt vera que possūt nō esse vera ꝛ multa nō sūt vera que possunt esse vera. De omnibꝫ aut̃ hmõi dicitur vniuoce verū accidit igitur omnibus hmõi.

Amp. Socrate disputare nō recipit in ratione sua vel essentia veritatē. Si enim essentialis erit ei veritas nullo modo potest recipere falsitatē nihil em̃ receptibile ē alicuius qđ sit contrariū vel p̃uatio aut totius essentie sue aut alicuius essentialium suozū. Est autē receptibile falsitatis nō est ei igitur veritas eēncialis. **A**mplius. Socratem disputare nō aliud ē nec alteriꝫ rationis si sit verū qđ si sit falsum. Esset autē aliud vel alterius rationis si veritas eēncialis.

Manifestū igitur ē fm̃ hāc intentionē cum sit influentia a luminositate p̃meveritatis descendens sup̃ omnia vera et vniuoce dicatur de omnibus illis erit separabilis saltē intellectu ab vnoqꝫ eozū et hoc indubitanter. Sic se habet in omni eo qđ nec est tota essentia eius in quo est neqꝫ pars sed est receptū super totam et completā essentia. Quare ab vnoquoqꝫ hmõi erit actu vel ratione saltē in separabilis veritas hec. hoc autē manifeste impossibile est in numerabilibus quozū vnum ē socratem disputare vel nō disputare. Nullus em̃ intellectus potest ab eo separare veritatem et eodem modo se habet in omnibus similibus hoc est que sunt disiuncte contradictionis. Eodē modo se habet in eo qđ est aliquid esse verū vel aliquam veritatem esse. Nullus enim intellectus admittit vt non sit verū aliquid esse verū neqꝫ vt sit verum nihil esse verū

Similiter nullus intellectus recipit nullā veritatem esse. **A**mplius. Cum manifestum sit multa fuisse vera ab eterno diuersa et maria et omnino ad inuicem non contingentia multa inq̃ contingentia de futuro et alia nihil autem ab eterno fuerit p̃ter creatorem. Non fuit igitur veritas essentia cum ipse creator non sit imo lumen sparsum ab ipso super omnia vera sc̃m hanc opinionem. aut igitur non erant vera aut erant vere veritate que non erat. **N** si dixerit quia veritas illa fuit q̃ cito fuit p̃ma ac luminosissima veritas que est sol spiritualis intellectus ꝛ omnium substantiarū intelligentiū quemadmodum q̃ cito fuit sol siue luminositas eius tā cito fuit ꝛ splendor ex ipso emicans et sparsus per totū orbem receptibilem ipsius. **P**roco quia totum celū vltimū luminosum esset ad instar solis. Nihil luminis caderet vel spargere ab eo extra se et hoc est quoniam extra celū non est aliquid receptibile vel luminis vel alicuiꝫ influentie nisi quis deliret nō ens aut nihil esse receptibile alicuius impressiōis aut influentie hoc autē est quemadmodum p̃dixi nbi ac si quis dicat vas qđ non est recipere liquorē aliquem ꝛ aerā qđ nondū est illuminariā sole atqꝫ subiectū non ens sustentare accidens quodcūqꝫ. **Q**uod si dixerit quia splendor a celo spargeretur super inane vel vacuum. **T**am autē disti semp̃ hoc Aristotelem ꝛ expositores eius qui opinati sūt se destruxisse inane siue vacuum.

Tendū igitur est tibi in hijs quoniam veritas sc̃m multas intentiones ꝛ vna intentio que signum siue significatio et veritas opposita sunt et hoc modo veritas non est nisi res ipsa significata. **S**ecundo modo veritas oppositur falsitati que est apparentia rei alicuius que non subest et sc̃m hunc modum dicuntur falsi homines qui p̃tendunt exterius contrarium eius. qđ habent interius et vt communi et noto nomine nomen eam tibi vsualiter stimulatio vocat. **T**ercio modo veritas ipsa ē puritas ab admixtione quemadmodum dicitur verum argentum quod est purū et tanto verius quanto purius huius ergo veritati puritas opposita est siue vt contraria siue verius videtur vt p̃uatio. **Q**uarto modo ipsum esse rei vniuscuiusqꝫ hoc est residuū a tota varietate et circūuestitione accidentiū

et hoc est esse quod explicat definitio in qua non cadit aliquid de accidentibus sed ea sola que vel sunt rei essentia siue substantia. Unde et ratio substantie notata est vera definitio quam explicatio est ipsius substantie integra ac pura absque admissione vel admissione alicuius ex accidentibus et notata est substantia propter hoc quod stat sub tota illa veritate ac circumscriptione accidentium sustinet eam alioquin caderet in non esse propter quod accidentis nominatum est tanquam ad substantiam cadens querens inniti ei et sustentari ab ea tanquam per se subsistere non valens vel dictum est accidentis quasi ad non esse cadens quantum in se est. hoc est quantum est ex natura accidentis talis tanquam per se hoc est propria firmitate scilicet naturaliter subsistere non valens. Quinto modo dicitur veritas esse creatoris siue ipse creator et omne aliud compositionis ipsius dicitur falsitas sicut dicit Aristoteles in libro metaphysicorum dicens unum esse solum cui nulla est causa et illud est veritas omne autem aliud est possibile est illud esse falsitas vel vanitas et intentio est similis est aliquatenus uni ex precedentibus intentionibus. Causa autem in hoc est quoniam quodam modo non dicitur verum argentum quod exterius solummodo argentum est neque symea vel pylosus dicitur homo quoniam exterius homo est interius autem brutum. Sic unum quodque eorum que sunt propter creatorem exterius tamen est et affors habens esse de foris et aduentitium quoniam sicut declaratum est tibi in prima parte totius sapientialis ac diuinalis magisterij esse quod predicat per hoc verbum est et hoc est esse quoniam unum quodque est hoc in quantum est de uno quod aliorum dicitur accidentaliter siue secundum participationes de solo autem creatore dicitur essentialiter siue secundum essentiam aut secundum substantiam ab omni quod per alio est separabile actu vel ratione siue intellectu a creatore vero solo nullo modo. rursus separabile est alioquin esset ei acquiritum vel aduentitium huiusmodi aut impossibilitas manifestata est quoniam si esset ei acquiritum aut esset ei acquiritum a se vel ab alio et ita vel esset causa sui esse vel causa haberet aliam et ita nec esset primum nec principium et non oportet ut preter hunc destructiones erroris istius de quo est tibi in prenominate tractatu plenissima certitudo. Quia igitur omne aliud a creatore exterius tamen hoc est esse foris in se et aduentitio utpote accidentaliter. Solus autem creator inus vel potius intime merito falsum ens dicitur omne aliud aut falsitas. Solus autem creator verum siue vere ens et verus atque veritas. Huiusmodi autem

exemplum convenientissimum est in aere luminoso siue lucido fallo enim lucido siue lucens compositione solis dicendum est et maxime compositione lucis solaris quod essentialiter lux est et eius esse lucere. Sexta vero intentio veri et veritatis qua vera dicitur enunciata et vere enunciationis et hoc ut ait Auicenna est adequatio orationis et rerum id est affirmationis et negationis et intelligendum est si sermone auicenne quod orationem vocat tam exteriori scriptam scilicet vel vocali quam spirituali siue intellectuali. Siue autem dicas enumerationem siue equalitatem siue similitudinem non refert quantum ad intentionem auicenne. Quartum igitur est secundum hanc intentionem adequatum ut dixi sue affirmationi vel negationi et ista adequatio est non secundum unum tempus tamen immo secundum omne et extenditur etiam in eternitatem oratio igitur vera est quod dicitur quod est aut non esse quod non est vel fuisse quod fuit vel non fuisse quod non fuit et similiter se habet de futuro. Debes etiam scire hoc quia non est enunciatio alicuius enunciabilis que vel aliud aut plus aut minus aut aliter quolibet modorum asserit vel negat quam habeat vel contineat ipsum enunciatum abile et hec est similitudo vel equalitas vel adequatio quam intendit auicenna siue dicas convenientiam siue concordiam inter ipsum enunciabile et suam orationem vel negationem suam inquam sicut exposui tibi prius hoc ipsa convenientia vel concordia enunciabilis et enunciationis. Veritas est veritas atque et contrarium siue puatio illius est falsitas utriusque. Verum igitur est enunciabile quod a sua affirmatione vel negatione disconuenit vel discordat. Unde manifestum est quod veritas et falsitas secundum intentiones istas velut respectus sunt aut compositiones compositionum atque diuisionum ad affirmationes et negationes suas et veritas atque falsitas affirmationum et negationum comparationes sunt siue relationes aut respectus ad compositiones et diuisiones rerum quas significant. alibi autem declaratum est tibi per me quia comparationes et relationes nec addunt nec minuunt rebus in semetipsis nec ponunt aliquid in illis neque comparatum aut relatum per hoc quod est comparatum aut relatum non habet aliquid in se sed habet aliquid ad se vel sibi. Sic dictum vel significatum apprehensum cogitatum amatum per hoc quod significatum cogitatum aut apprehensum aut amatum non habet aliquid in se nec iste dispositiones seu compa-

¶ Pars prima de vniuerso

tionem requirunt esse illud in quo sunt vel
de quo sunt. Significat enim plurimum id quod
non est nec significatio quod significatur est aliquid
in eo. Si autem amas etiam id quod non est et desideras
tunc fili? quod non dicitur et desideras aurum quod non
dum generatum est nec unquam erit. Apprehendit igitur
res apprehensione quod in ea non est et amas amo-
re qui in eo non est et desideras filius deside-
rio quod in eo non est et generaliter verum
quod denominationes passive siue predicatio-
nes sunt de rebus in quibus non sunt quoniam
sunt in eas vel ad eas vel de eis ab albedi-
ne autem vel alias quacumque sensibilibus qua-
litate non fit denominatio vel predicatio
nisi de rebus in quibus sunt albi enim ni-
hil dicitur nisi quod habet in se albedinem vel in
quo est albedo. Amatum autem dicitur non in
quo est amor sed id in quo est vel de quo est
nisi forte supradictam amatum a seipso tunc ei-
dem est amans et amatum et ad hunc modum
se habet de significationibus apprehensionibus
et affectionibus nostris quoniam predicantur
de rebus in quibus non sunt. et de rebus in quibus
sunt. hoc autem ne extenderis ad apprehen-
siones sensibiles. Similiter neque ad ef-
fectiones sensibiles quoniam quemadmodum
non sentit nisi quod est ita non sentit nisi quod
est. Lausa autem in hoc est quoniam non sentit
nisi quod presentia agitur in sensu hoc est in
organu sensus. Similiter non delectatur sen-
sibilibus nisi quod est neque delectatur id quod non est
In ymaginationibus autem et in hijs que su-
pra eas sunt dispositionibus animarum nostra-
rum currit res quemadmodum dixi.

Ruertar igitur ad soluedas questio-
nes et argumentationes supra po-
sitas et dicam quia enunciabilia
de futuro vbi nec subiecta sunt nec predica-
ta presentia vera sunt huiusmodi veritate hoc
est convenientia siue concordia siue adequa-
tione siue equalitate et dico multas convenien-
tias multasque huiusmodi copationes nec esse ali-
quid in rebus nec ponere aliquid in eis et esse etiam
puationes quasdam earum vel dici secundum puatione-
nes. Usualiter ei dicitur oia non entia conue-
nientia esse vel convenire in non esse et omnia im-
possibilia convenire in impossibilitate et oes
cecos similes esse in cecitate et nudos in nu-
ditate et pares etiam et equales dicitur quibus ad
hoc. Manifestum autem est nihil horum aliquid
esse secundum veritatem. Si et foramina dicitur equa-
lia et vasa similia vel equalia in foraminibus
et eque nudi dicitur homines et nuditates eorum
equales ymago etiam cecis vel herculis di-

cis similis illi cum nec cesar nec hercules sit
Quia igitur convenientia inter orationem et eius
significatum vel puationem est vel secundum puatione-
ne dicitur. sicut appetit ex ratione adequationis
quod posita est veritas que non aliud aut aliud aut
aliter quam per aut minus quam ipsum enunciatum con-
venit hoc est asserit vel negat nihil igitur prohibet
secundum hoc aliquid esse verum veritate que non est.
Sicut neque aliquid esse nuditate que non est et
convenire non entia convenientia que non est et
impossibilia sunt. Debes etiam scire cum dicitur
enunciabilia vera esse id est convenientia siue ade-
quata affirmationibus aut negationibus suis non
intelligit hoc quod dicitur de affirmationibus
et negationibus suis secundum actum sed secundum poten-
tiam et hoc est dicere quod non intendit affirmatio-
nibus vel negationibus suis quod presentia sit ha-
beat hoc est cui presentia agitur aut actualiter si-
gnificat sed potius quibus possibile sunt affir-
mari vel negari. Vera igitur fuerunt ab eterno
non innuerabilia id est convenientia siue ade-
quata orationibus suis quibus scilicet erat affirmabi-
lia vel negabilia. Non cogis igitur per predi-
ctas argumentationes innuerabiles verita-
tes vel innuerabilia enunciabilia actu fuisse
se ab eterno.

De fato.

Res autem dicere voluerit quoniam
primo verbo oia affirmabilia vera
et oia vera negabilia affirmata et
negata sunt ab eterno et illi spiritus convenientia
atque adequata. Verum quid dicit sed non sol-
uit nodum questionis quoniam non exponit veri-
tatem de huiusmodi convenientia vel adequatione et hoc
est quoniam claudicabit ex necessitate secundum ipsum cum
non habuerit a parte enunciabilium vbi pedem
geret. Quia res et si essent enunciabiles non essent
in veritate eundi. Qualiter igitur intelligit con-
venientiam relationem esse cum correlationem ha-
bere non possit rebus propter non existentiam
earum nisi recurrat ad ea quod dixi. Sic igitur ali-
quid est veritas quod non est vel chimeras non est cuius
nec predicatum nec subiectum est. Sic non est mirum
si aliquid est verum veritate quod non est maxime cum
veritas huiusmodi veritas rationalis siue logica sit
et convenientia enunciationum quod non magis exigit
res esse quam non esse et converso. Nec magis ad
entia quam non ad entia affirmatio enim quod affir-
mas chimera esse equum venit cum affirmato
suo et eque adequata est ei vel quod affirmas crea-
tor esse convenit cum suo affirmato vel adequa-
tur eidem. De relationibus autem et predicationibus
et modis predicandi expediui te et me in tracta-
tu singulari occasione predicationum quod fuit in
ista doctrina christi horum et rebus divinalibus.

potius diuinis. Et si reminisci volueris eorum
q̄ dicta sūt tibi p̄ me adiunaberis nō parū
ad declaracionem questionū & declarati
onum propositarū quanquā ea q̄ hic au
diuisti merito tibi sufficere debeant.

Post hec aut̄ reuertar ad fata & fa
tationes. Scito igr̄ q̄ tam lex he
breorū q̄ christianorū in hoc cōcor
dat q̄ & in natiuitatibus et ante natiuita
tes facte sunt reuelatiōes magnorū euen
tuum de viris nascētib⁹ & lex hebreorum
narrat ab ip̄o creatore reuelatiōes h̄mōi
factas et maxime de p̄ncipibus et patrib⁹
gentis illius. Lex autem xp̄ianorū p̄ angē
los narrat reuelatiōes factas h̄mōi. In
narrationibus etiā eorū legunt̄ multe res
uelationes h̄mōi facte ēē p̄r sompnia et
ēē p̄ p̄phās siue p̄ p̄pheticos & os. H̄mō
fati vel fate vel fatatiōis apud vtrāq̄ gē
tem sicut p̄dixi tibi horificum ē & abho
minabile nec in alterutra dictarū legum
legitur vel auditur & qm̄ vtrāq̄ lege anti
quorū est cultura deorū at̄ dearū & ydo
latria velud relique quedā et sequela ali
qua h̄mōi culture remansit opinio fatati
onis. Potissimū autem circa annos sex
vetulas que vel curiositate faciente mulie
briq̄ leuitate vult q̄ uatione p̄ qua mē
tiri non verētur nondū recesserūt ab eis
Quia igr̄ si creditur eorū hystorijs credu
litas vtrūq̄ tollerabilis ē eo tpe quo cō
lebatur multitudo deorū hoc ē demonio
rum pessimorū. Sicut p̄mittebāt cultori
bus suis dare respōsa & multa alia facere
Sic poterūt & in multorū natiuitatibus
colloquētes audiri et p̄dicentes q̄ opine
bantur de euentibus nascētib⁹ et que ip̄i
met forsitan nesciebāt et suggererūt hoī
bus collocutiōes suas h̄mōi esse fatatiō
nes hoc est firmas ordinatiōes euentū il
lorū. Similr̄ et fata q̄si decreta irretra
ctabilia haberi. oīa autem hec faciebant
intentiōe malignissima at̄ neglissimavicz
vt cultorib⁹ suis et etiā alijs se deos & os
esse suaderēt et q̄ in p̄tate haberent solo
verbo vel dicto magnis ac p̄claris euenti
bus p̄spicere et p̄claris honorib⁹ subli
mari vt insipientes hoīes ad culturā suā
p̄uocarent in quem nihil intēdere pote
rant vbi vel contumeliā creatoris vel sub
uersionem ac perditionē colentiū vel va
nissimā honoratiōē suā hoc em̄ putaf
esse vt vehemēter p̄cupiscant nominari
et haberi dij et diuinis honorib⁹ venerari.

ri. Eodēmodo sentiendū est et de fatib⁹
hoc est defalsissimis et vanissimis deab⁹
quia nō sunt nisi demones cū aliud sunt
et cū in veritate collocutiōis corū audiu
tur seducere intēdentes eos quibus p̄mit
tuntur talia et taliter loqui. Interdū vero
fictiones sunt et adinuentiōes vetularū
aliquid per h̄mōi mendacia ab insipien
tibus obtinere volentiū. Quistulositas ei
et adulatio a vetulis et maxime paupib⁹
non facile recedit sed & d̄ diuinatiōibus et
sompnijs vt exponēdis vel fingēdis est
eis tanta auiditas mentiendi itaq̄ au
daciavt nec etiā flagellis ab eis exteri
possint alias etiā ē mulierib⁹ generaliter
tāta certa h̄mōi credulitas vt vetulas res
istas mēciētes at̄ fingentes frequētare
desisterē nō pōssint licet et multociēs mē
daces eas p̄bēt et in nullo veridicas. In
super et h̄mōi mendacia at̄ figmēta p̄ci
pijs magnis ēmere audacissime sunt.

Nihil aut̄ habere firmitatē aut ne
cessitatis dicta deorū h̄mōi inde
manifestū est qm̄ nec verbum nec
dictū creatoris omnipotentis infert firmita
tem vel necessitatē euentibus p̄iungētib⁹
Sicut sepi⁹ in p̄cedētib⁹ audiuit̄ qm̄
to minus dicta falsorū deorum aut dicta
vanissimarū dearū alicuius firmitatē aut
necessitatis erunt. Amplius. quociens
mendaces & illi et ille probati & inuenti
sunt ab ip̄is cultorib⁹ suis q̄ si de men
dacijs eorum vel earū certitudinē habere
volueris lege narrationes christianorū
lego etiā responsa eorum et inuenies
innumerabilem multitudinem menda
tiorum nec non et ambiguitatem in res
ponsis ipsorū que in vtrāq̄ partem cō
tradictiōis interpretari possunt in q̄ appa
ret vel eos ignorasse veritatē et ea astucia
huiusmodi dedisse respōsa vt q̄cquid eue
nirer illud predixisse viderentur. Amp̄.
iam declaratum est tibi in aliō tractatu et
scriptum est tibi de cultura eorum quoniā
nihil possūt statuere vel destituere p̄ mor
talibus vel contra illos quin potius totū
benē esse tota prosperitas totū male esse
q̄ est aduersitas in beneplacito est creato
ris omnipotentis. Si ergo nulla vi vel vir
tute sua siue potentia possunt prodesse vel
nocere h̄mōinib⁹ quanto fortius nullo di
cto suo vel loquutione aut loq̄la. Am.
si natura vel virtute eorū est vt scirēt euen
tus hominū quātomagis deberent p̄nos
yr.

¶ Pars prima de vniuerso.

se suos presciderūt igitur extermīniūz sui cultus. Quomō ergo illud nō auerterūt.

Amp. si solo dicto honores et potentia dare possūt hoībus et auertere ab eis omne genus infortunij quomō seipos exonerari et deprimi atq; cōculcari passi sunt et adhuc patiuntur. vt omīs honorificentia culture sue exterminata sit a regno christianoꝝ et a regno sarracenoꝝ et aliqñ a toto orbe romano an fatauerūt impatores romanos in tantā sui contumeliā et depressionē.

Amp. certum ē gentes iudeoꝝ et gentē christianozum gentesq; sarracenoꝝ ignominiosissimas ēē omni cultui eoz et eos ex lege sua totj studijs ac virib; psequi. Quō ergo solo dicto cū hoc possint non adeo infortunāt siue infaustāt vnumq; eozū qui nascunt in aliqua istaz gentiū vt nihil possit circa eos. Ne hīs autē alijs qui circa eos sunt expediat me et te in tractatu primo post istū si deus voluerit.

¶ Quoniam autēz mūdo sublimari retores multos posuerūt et philozophi et alij aiām mundi vt plato et sequaces eius alij vō virtutē alij eiusdē mundi totius regitiū necnō et alias vtutes occultas et demones etiā pfulere reb; hūanis. Conueniēs est perscrutari de hīs q̄ntum p̄tinet ad presētē tractatū et p̄mū circa aiām mundi negociandū mibi vide tur aiā enim corpis q̄ aiā gubernatrix in dubitanter ē reginaq; atq; impatrix ipius Imperiū autem ipius et dominatio super illud appet ex obediētia tam ipius totius q̄ membroꝝ. Similr et puidētia ex ingfitione eoz que corpi ipsi et mēbris neces saria sunt sicut tectū et tegimē cibis et pot; Abusamar etiā astrolog; totā fabricatio nem atq; formationē corporū animalū at tribuit aiabus eoz siue naturis eaz quasi aiā leonina ex materia de qua generatur corpus leonis assumit vñ format sibi dentes et ungues. Silr et aiā vřina. Nec mir est si hoc attribuat aiabus cū **¶** Ar. similr sentire vidēt de seminū virtutibus cū p̄ dixi tibi. Quid em̄ in seminib; virtus ēēt formandi flores et folia et fructus corpaq; omnia vegetabiliū et non potius in seminibus vegetabilib; ēēt virtus formandi cor pora hominū cū tanto nobilioꝝ debeāt esse semina animalū nobilioꝝ virtutes seminū ipsoꝝ: um q̄nto nobilioꝝ sunt cor pora animalū cor poribus vegetabiliūz. Nota igitur gubernatio mūdi ex aiā ipsius

erit. Presertim cum plato exp̄sse posuerit ipm esse animal intelligēs diuine prudē tie sanctionē. **¶** Aut induxit eū ad hoc vt vtrum totū mūdū id est vniuersū cor poreum posuerit ēē animal an solū celus id est partem illā vniuersi corporei que est a luna supra et tota mobilis circulariter q̄ scz continet nouē celos mobiles de q̄ in pcedentibus audiūsti an totū vniuersum qd̄ constat scz ex nouē celis istis et q̄tuor elementis dubiū esse potest qm̄ **¶** Ar. et sequaces eius solū celum id ē partem illāz que ē a luna supra vel for̄sita celū stellarū fixarum aiā esse posuisse vidēt et auicē na euidenter dicit q̄ celum est animal deo obediens. Quattuor autē elementa aiāta ponere non videt tanto p̄bō congruisse quis em̄ dicat ignē vel aera aiātum esse. Similr aquā vel terram neq; em̄ vita in eis apparet nec aliqua spēs motus p̄ter motum locale nisi violentus q̄ nullomōdo vitalis est. In oībus autē vegetabilib; apparēt motus clementi et decrementi et **¶** Ar. dicit q̄ clementi atq; determinat. Cū detur autē ex hīs que apparent in terra et aquis virtutē quandā generatiua vegetabilium et etiā animalū habere viraq; et lex hebreoꝝ atq; doctrina assentiūt in hoc et doctrina xp̄ianoꝝ atq; fides nō dissentit ab hoc. Ego autē iam dedi tibi causā et p bationē in hoc in pcedentib; et dixi q̄ terra per hoc q̄ est terra nō habet virtutē generatiua animalū aut vegetabilū. Aut lum em̄ corpus per suā corporeitatem pot̄ generare nisi corp; sue sp̄ei terra terrā solam et aqua aquā solam. **¶** Q̄ igitur alia cor pora generāt vicz animalia et etiā vegetabilia ex alia virtute super addita est vīri q̄ et hoc confitent p̄noiate leges q̄ scz ex benedictione creatoris datum ē vīriq; generare nobilioꝝ q̄ ip̄e sint et ism̄ aut lex hebreoꝝ in p̄mo suo verba creatoris quibus intelligit ista benedictio vicz quibus dicit pducant aque et tibi producat terra zc. Tu vō debes scire q̄ in animatio q̄tuor elementoz non est causa q̄ de beat p̄hibere esse animal quēam modum in aiatio q̄tuor humorū in corpore humano non p̄hibet hominē esse animal et ē iūto exemplum sn̄e isti platōis puenientissimū. **¶** Qū inter hominē et mūdū quādam posuerit ēē similitudinē vt homines mūdū minorem nō dubitauerit notare. Secundū platōēz etiā sciendū est tibi

quia mundus circūdans q̄tuor: elemēta mundo nō indiget sublimari q̄n potius ecōuerso et hoc iā nosci ex alijs. Scis etiā qualiter q̄tuor: humorib⁹ qui q̄tuor: elemētis assimulant̄ q̄liter nutriunt membra humani corpis et ptes illorum et qualiter ex illis sit generatio supfluitatū et ini micoz quorundā aīalium in eodē. Sicve gerabilia aīalia metalla et liquores generantur ex q̄tuor: elemētis et ea que nutri bilia sunt ex hmoi generatis nutriunt ex ipis elemētis. Dixerūt etiā sequaces pla tonis in cōfirmatiōes opinionis ipius qz effluxiōes et refluixiōes sunt mariū spirati ones et respiratiōes ipsius mundi. Unde et quasi nares ei posuerūt vbi maiores sūt inundatiōes siue effluxiōes mariū qz est vel in abyssō magna quā matricē omniū aquaz dicit Ar. vel in marib⁹ illis vbi ve bementiores maiorezqz apparēt hmoi in undatiōes.

Num autē error facile manifest⁹ sit si consideraueris qualr spirati ones et respiratiōes fiant in ani mabus et primū quidē quia non fiunt sine motu dilatationis et constrictiōis quarū dam partū in eis videlicet vētris atz pul monis. Nihil autē tale apparet in parti bus terre hoc ē in omnibus pfunditatib⁹ ipsius terre que ē velud venter cōtinens maria omnia. **A**mp. spirationes et respirationes augent̄ in animabus ex ve bementia motus et fortitudine et minuūt̄ ex contrarijs. Nullus autē motus ap parer in corpore terre. Inundatiōes vero mariū hyemales atz vernaes maiores sunt ac fortiores inundatiōibus que sūt alijs temporib⁹. **A**mplius. maria occi dentalia et septentrionalia vebementiū sunt ac maiorum inundationū qz orientalia vel meridionalia qre viciniōra videntur esse in talibus ipius mundi quemadmo dum que viciniōra sunt palmoni et cordi in aīalibus spiratiōibus et respiratiōib⁹ fortius mouent̄ pib⁹ remotiorib⁹ ab eis dem. Apparet autē euidenter fm Ar. et se quaces eius qz sonauitalis caloris ad orē tem ē atz meridiē. Virtutes etiā ex quib⁹ ponunt̄ ēē generationē et vitā animalium ad meridiē ponūt vicz solē et alios plane tas et duodecim signa. **A**mp. manife stum est qm aquas mariū aut sinuositas atz pfunditas terre attrahit et ea reicit aut aliō cum aque nō nisi violenta motu ita

etundat. Si dixerit qm aqua attrahit eas intra sinus suos atz pfunditates hoc mul tis modis apparet ēē impossibile. Primū qm non possunt attrahi nisi vbi aque nō erunt qre aliqua pfunditas terre vacua ēēt ab a quis ymo tāta sinuositas tantaqz pfunditas que capere sufficeret aqz re uertētes hoc autē est manifeste impossibi le qz locus ille quē intrāt vel ēēt oīno va cuus a corpe qz est impossibile vel ēēt ple nus aere. Per hō nō posset phibere aqz quin intrarent et diuiderēt ipm et eicerēt de loco illo p̄sertim cū locus ille tā multi plices habeat sin⁹ et exitus. **A**mp. nō aliter attrahūt aera nisi dilatato pulmōe et extenso vētre. Nihil autē tale sit in pfū ditatibus terre. **A**mp. spiratio et respi ratio non sunt nisi spūs id ē aeris a quo et denotiānt. Manifestū autē ē qz si oīa interiora alicui⁹ aīalis vicz vēter et pulmo plena ēēt aquis respirare non possent qn pon⁹ obcluso spū et via spiratiōis obstru cta suffocaret̄ siue extingueret̄ appet autē inde spirationē et respirationē esse aeris qm sola animalia spirantia et respirantia aera viuūt in illo ppter qd et pisces in eo viuere nō possunt nisi qui in aera capita eleuant et natantes capita sup aquas ptāt. Pisces vero qz semp inter aquas morant̄ non respirāt ppter qd neqz pulmōnē ha bere dicunt. Nec optet qz ampli⁹ imorer in destructiōe fantasie istius cū preter hec qz hic dixi tibi reminisci possis eorū que di dicisti in scia metheroz vbi declaratū est tibi causa motus mariū. Vbi et declaratū ē tibi qz motus hmoi motus ebullitionis tantū est. Cū et feruor maris vsualiter di citur. Et tu iam nosci qz motus ebullitiōis est ex vaporib⁹ resolutis p calozē atz mul tiplicitatē et ascendētibus multitudinez sua et ascēsu aquā impellētibus atz sursum eleuātibus exundareqz eam cogentibus.

Ruertar igr et dicā quia plato et q cunqz sic posuerūt aut intellexerūt vnā animā esse omniū celozum nouē aut non. Si sit dico qm eadem iudi cia que iudicant vnū celozum ēē animatū iudicant omnes ēē animatos vicz motus. **A**mp. diuersas motozes illoz indicat diuersitas motū ipsorū. Motozes aut eozum nullus posuit nisi aīas ipsorū. Nō erit igr anima vna aīans omnes nouem celos. Si dixerit quis qz multitudo ce lozū non phibet vnā animā animare

Pars prima de vniuerso.

eos omnes. **Q**uod euidenter appareat in corpore humano tanta esse multitudinem membrorum atque diuersitatem et animam vincam animare omnia illa quanto fortius non prohibebitur anima vnica tam nobilis corpora tam similia ut sunt noue celi animare. **Q**uod si dixerit quia motuum diuersitas hoc prohibet in celis. **C**ur non et in animalium membris tanta quippe motuum diuersitas est in animalium membris. **C**or enim non habet motum similem motibus aliorum membrorum et motum eius dixerunt sistholen et diastholen hoc est elevationem et depressionem et motus homini non est voluntarius aut impulsus nec est in potestate vel voluntate hominis vel aliter animalis motui homini reprimere vel prohibere motus vero oculorum videtur volubilis motus brachiorum adiutus motus pedum in aere. **Q**uid vero aliis posse videtur de epate splene corde genitalibus lingua labijs que tam longe ab invicem esse videtur tamen nemo posuit ad hoc vnicuique istorum animam esse propriam. **S**ed anima vna viuificari administrari et regi cõiter omnia hec que est anima totius corporis.

Amplius si plato sensisset diuersis animabus celos oculos moueri et regi totumque modum sublimare simul ad quod posuisset eas compositam et presertim ex eodem et diuerso nisi quia istas duas naturas regrebat ipsa mundi diuersitas que et partem hanc quasi eandem in vno seculo statu persistentem ac permanentem vicem partem celestem que noue predictos celos continet et partem sublimare cuius tanta mutabilitas tanta diuersitas maxime quantum ad statum inferiorum elementorum et eorum que in eis sunt ut nihil fere in eodem statu apud eos permaneat.

Amplius corpora animalium et vegetabilium elementa sunt et ex diuerso composita quoniam ex contrariis elementa enim contraria sunt si cut alibi didicisti non est igitur mirum cum vnaqueque anima congrue obbeat corpori suo utpote perfectio illius et forma tanquam materie proprie non est mixta si partem a se totius mundi quidam posuit et partem diuersum propter congruentiam quod dixi eas oportere breue ad idem et diuersum. **A**mplius cum ipsi noue celi mobiles indiuidua essent aut eiusdem speciei aut diuersarum qualiter posuit plato vnicam illis animam esse potius quam multam hominibus aut multis alijs animalibus. **A**mplius non videtur nosse naturam anime per hoc quod anima est neque naturam forme per modum quo for-

ma est qui ponit vnam animam diuersis corporibus per se esse natis aut vnam formam diuersis materijs similiter esse natis. **Q**uod dico propter membra hominum et aliorum animalium que non sunt nata esse per se sed in totis suis et de illis et propter hoc anima totius vnicuiusque sufficit toti et partibus persertim cum partes omnes colligantiam habeant adinuicem mediatam vel immediatam quod admodum se habet res in omnibus animalium membris. **N**eli vero non habet a se inuicem colligantiam nisi contiguitatis. **C**ontiguitas non est colligantia que sufficiat efficere ut vna anima sufficere debeat multis corporibus. **Q**uare nondum dicit qui hoc dicit causam propter quam debeat esse vna anima nouem celis mobilibus. **Q**uod si dixerit alias esse colligantias illorum celorum que non immerito ignorant ab hominibus propter suam longe distare ab ipsis. **D**ico in hoc quoniam motus iste ignorat motus istorum celorum et diuersitates motuum ipsorum ea enim est diuersitas eorum ut et contra diuersa habeant et polos et propter hoc etiam plagas. **I**nsuper motus vnicuiusque continuus est et indeficiens atque totalis id est secundum vnam partem nulla enim pars inuocatur illarum quod scit. **I**n hominibus autem et animalibus alijs aliter se habet nulla enim pars motui habet propriam et per se de interioribus nisi cor que admodum dixi. **E**tere enim de interioribus non mouetur nisi motu totius. **E**xteriores vero partes mouentur imperio totius et in se causa motuum illarum. **M**anifestum igitur est ex hijs quia celi non sunt adinuicem ut membra vel partes superiorum mundi mobilis. **C**um adeo inuicem diuisi sint et motibus et motorum centris et plagis et polis ut nec partes nec membra illius villo modo dorum reputari possint. **A**mplius cum alias corporum ponat hanc solum operari in corporibus suis vicem ut circulariter moueat. **N**on enim vitam nutritibilem operantur in ea sed solum motus homini. **Q**uia igitur tam diuersi motus tanquam diuisi abinuicem tanquam appropriati motoribus suis utpote immediati et per se effectus eorum necesse est motores esse diuersos ex vna enim virtute per se et immediate non est possibile actus exire diuersos speie operatione naturali. **M**otus autem isti sunt operationes naturales et solo homini motorum in corporibus suis. **N**ihil enim aliud operatur in corpora sua hoc est non aliud influunt in ea nisi si forte dicat que non videntur alio esse que

non videt aliud esse quam motus. Conseruatio
enim non indigent corpora huiusmodi vel restau
ratiua que nutrimento perficitur vel alia cum
incorruptibilia naturaliter esse ipsi sumer po
nunt qui hec senserunt. Ad hoc igitur deducit
eos ista ratiocinatio ut necessario cogantur
multos motores celis antedicti pone
re per multitudinem ipsorum. Quapropter et mul
tas animas cum motus circularis ois animarum
sit siue ab anima. Si dixerit quia nihil per
bibet et in membris animalium esse virtutes
motiuas multas et unicuique membrorum mo
bilium propriam virtutem licet anima una sit
ex qua tanquam ex una stella multorum radio
rum procedunt omnes vires illorum velut qui
dam radij. Sic ex anima illa primi celorum mo
bilium procedunt virtutes octo motiue in
octo celos inferiores. Pico in hoc quod primo
iste discordat ab opinione platonis in pre
ista cum ipse posuerit contrarietatem in moti
bus celorum. Celos enim septem planetarum po
suit moueri ab occidente ad orientem econ
trario motus octauum celi ab uno autem princi
pio per se et immediate impossibile est esse
contrarietatem. Si vero dixerit quia animam
illam non posuit plato unum propriam et vere
primo posuit eam multa atque contraria cum
posuerit ea posita in ex eodem et diuersa
lo que non est dubium esse contraria. Pico
igitur in hoc quia vel vtraque pars compositio
nis istius est in celo uno vel sunt in diuer
sis celis due partes ille. Si fuerint in celo uno
ita quod neutra in aliquo alio debet igitur
moueri celum illud duobus motibus con
trarijs hoc autem nec inuenitur in aliquo celo
rum et manifestum est ipsum esse impossi
bile. Si dixerit partem esse in uno celorum et
partem in alio non erit ex illis anima una
quodammodo nec ex corporibus hoc est ex
celis in quibus sunt. Quia proinde hoc
ac si diceret quod ex anima que est in corpore socrate
et illa que in corpore platonis est posita anima una
Quia in corpore uno anima una cor
pore dico animato et per se uno ac diuiso
ab alijs. Quia igitur secundum ipsos omnes celi anima
si sunt erit hoc non anima una numero sed
aiabus quot ipsi celi sunt
quodammodo se habet in alijs indiuiduis anima
torum tam hominum scilicet quam aliorum animalium
et etiam vegetabilium. Quia celi qui mo
uentur ab occidente ad orientem econtrario
primo motui ut ipse posuit non habet diuer
sitate aut contrarietate in motibus suis quia
positus motus eorum idem sunt et vniformes

mes secundum tempus sua quemadmodum et motus
primus. Non est igitur ratio quare dicatur
motus diuersus vel ediuerso motus eorum
quod motus primi nisi forte dicere velit hoc esse
propter stationes et retrogradationes elema
ntales et de passionibus ephicidos et motum
eorum et aliorum motus quos ptolemeus
ibi posuit ex causa quam audiuit et per mo
dum quem alibi didicisti. Rideo in hoc et
dico quia qui hanc diuersitatem motuum
posuerunt in motibus planetarum et circu
lorum posuerunt similiter multas diuersi
tates in stellis fixis et posuerunt motum an
te et retro in capite arietis in capite libere.
Si vero totam animam istam ponat in celo
mobili primo ponet igitur inferiores inania
tos. Unde igitur eis motus. Si autem posuerit
eam totam in unoquoque celorum mobilium.
In unoquoque igitur debet esse motus idem et
diuersus cum isti duo motus et duas partes
anime illius que sunt idem et diuersum
causas habeat atque principia sui esse. Si vero
intellerit idem et diuersum in anima velut
duos respectus aut compatitiones que anime
illi sunt altera scilicet ad idem creatoris hoc est
ad unitatem et immutabilitatem creatoris
ipsius altera vero ad diuersum hoc est ad di
uersitatem et immutabilitatem mundi sublima
ris in quo est tanta rerum varietas et multi
tudo atque diuersitas et diuersa cum per motum
et mutationes tam multas ac si intenderet ipsam
vnam vel unum esse ad partem creatoris in qua
et secundum quam non diffurcat vel diuidit vel
tutibus vel operationibus ad partem vero
mundi sublimaris diffurcat atque diuiditur
innumeris. Tutibus et operationibus tam secundum
platonem quam secundum Aristelem et sequaces eius omnes
illos qui astrologum iudicium crediderunt omnes
enim huiusmodi totam diuersitatem rerum gene
rabilium et corruptibilium omnium quoque
eventuum qui in mundo sublimari fiunt a mu
ndo superiori siue celo fieri posuerunt et hoc
propter animam ipsam vel animas. Corporis enim
per modum quo corpus est impossibile est ef
fectu virtutem effectiuam tam nobilium tanquam
multiplicium operationum propter istud igitur
idem atque diuersum angulare et diffurcata
plato posuit anime isti et hoc ptolemeus so
lummō iuxta consuetudinem suam qua sicut
dixi Aristelem sequebatur parabolas. Ita etiam
didicisti alibi quia nulla anima nobilis siue
intelligens publicis est partitio aut diui
sione corporali nec vllomorum congruit for
ma angulata aut diffurcata. Difficile autem
yy iij

Ars prima de vniuerso

Intellectu videtur quia anima in corpore vno
existens operari possit in corpora remotissi-
ma et anime quidem nostre potius pacien-
tur a corporibus alienis atque remotis quam im-
pressiones in illa faciant. Qualiter igitur in
terris et in aquis et in aere iam multiplicia
tamque nobilia opera fient per animam istam nisi in
tellectu et voluntate. Corpus enim anime homini
sive sit vnum sive multa ut dixi tibi non
est tamquam instrumentum fabricatoris ut actu
vel impressione vel consensione vel alio modo
rum homini fiat fabricatio animalium et ve-
getabilium. Manifestum igitur est sicut
alibi ostensum est tibi quod operatio anime il-
lius in ea que dixi et eorum hoc est animalium
et vegetabilium non est nisi spiritalis hoc est
non est nisi per
et voluntatem
quodammodo in precedentibus audisti de
operatione creatoris qui vno omnipoten-
tissimo atque imperiosissimo dixit et facta sunt
et omniantissima voluntate sua mandauit et
creata sunt. Accidit autem secundum hanc positionem
motus celorum stellarum atque planetarum non
operari res sublimiores neque eas nisi quan-
tum ad quatuor elementarias et radicales
naturas seu qualitates que sunt calidi-
tas humiditas siccitas et frigiditas. Cum
enim anima illa operetur per intelligentiam et
voluntatem tamen neque indigeat celis aut mo-
tibus eorum aut stellis aut planetis vel
motibus eorum omnibus illis statibus et quod
etiam easdem operationes operabatur in mu-
do sublimari destruit igitur opinio hec iudi-
cia astronomie que in motibus et prenoia-
torum corporum et in motuum consequentibus
que sunt coniunctiones opposiciones aspe-
ctuum figure ortusque et occasus omnino
constant et propter hoc astronomici iudi-
ces hec omnia considerant et obseruant et ex
eis iudicant dubium insuper esse non potest
intelligentiam et voluntatem anime illius vel
lo modum pendere ex predictis motibus
alioquin omnium animarum in constantissi-
ma esset ac mutabilissima cum homini cor-
poribus nihil mobilius sit et figuris stella-
tionum nihil inconstantius. **A**mplius cum
anime humane longe proximiores sunt
et mutationibus propter passibilitatem corporum
suorum et propter hoc multipliciter passibi-
les per illa et non sequuntur motus corporum
suorum intelligentie et voluntates earum ymo
potius e contrario impossibile erit ex neces-
sitate ut intelligentia et voluntas anime
illius sequantur motus antedictos. **Q**ua-

re nec operationes homini sequuntur ipsos cum
sint per intelligentiam et voluntatem ab ani-
ma illa. **A**mplius quis diceret hoc quod ipsa
figuret
angulares quadratos et alios vel quod ipsa
intendat in eos cum ipsa non intendente
non cogitante per motus celorum ex neces-
sitate accidant. **S**uperuacuum enim esse mani-
festum est eam vel intendere vel cogitare quo
absque intentione et cogitatione nihilominus
fiunt. **A**mplius secundum hoc faciet stationes et
retrogradationes eleuationes et depressiones
ceterasque figuras omnes constellationum et
hoc non faciet nisi per intelligentiam et vo-
luntatem. **Q**uare scienter turbabit et con-
funderet motus celestes per intelligentiam et
voluntatem cum eius intelligentia errare non
possit nec eius voluntas esse nisi recta.
Amplius de animabus nostris manifestum est quod
motibus suis hoc est corporum suorum non
intendant aliquam exfigurationibus supra
dictis nisi forte figuratio homini sit necessa-
ria ad aliquam aliam operationem. **I**nterdu-
m enim se invicem aptant homines in figuram
circularem quodammodo ad choros ducendos
vel ad honorem quod huius figura homini supposita
dum sibi se aptant et in figuram parallela-
ram in figuram longitudinis tamen vel etiam aliam aliam
putant necessitas operationis quam exercere in-
tendant requisierit. **T**riangulari vero vel
quadrato aut alterius figuracionis aspectu
in nullo iuuare potest operationem que est ex
intelligentia et voluntate per se et sola. **A**li-
oquin non esset operatio homini per intelli-
gentiam et voluntatem per se. **S**icut neque
operatio extendi aut edificandi de quibus ma-
nifestum est tibi quia licet sint intelligentiam
sive imaginationem et voluntatem non
sunt tamen per ea sola aut ex eis solis ymo
ex eis per instrumenta. **A**mplius quid esset
quod dicitur Aristotelem et quod etiam sensum attestatio-
ne manifestum est de virtutibus semini quod
rum operationes a deo euidentes sunt si vel
non essent in seminibus vel non operarentur
in eis quorum alterum esse necesse est
anima illa quam plato dixit animam mundi
omnia hec que generant et corrumpunt
sub sphaera lune videlicet homines anima-
lia et vegetabilia per intelligentiam solam
et voluntatem anime illius generaret. **S**uper-
uacue enim et inutiliter essent homini virtutes
in seminibus si intelligentia et voluntas anime
mundi per se
ad homini opera-
tiones. **N**isi si dixerit quis quia vires mo-

siue et aliarum etiā operationū effectiue sunt in mēbris animalū licz sit vna anima in corpore vniuscuiusq; animalis nec tñ vires ille supstant. Dico in hoc quia sūmo iste destruitur duobus modis. primū qm scdm hoc homines et alia animalia erunt membra animalis istius cuius anima illa anima ē hoc est mundi et ppter hoc. Sicut nullum mēbrū animalis animal est. ita nec homo nec aliud aliqd ex animalibus animal erit sed erūt mēbra animalis illius magni mōstruosiissimi et horrificissimi et psequēti ex hoc accidet in nullo hominū vel animalū aliorum animam esse nec animā humana animā erit nisi equiuoce cū nulla pfectio cuiuscūq; ex membris hominū vel animalū aliorum anima sit vel etiā dicat sed neq; homines erūt animalia plura vel animalia vnu et ppter hoc neq; vnus homo neq; multi homines. Secūdo destruitur sūmo huiusmodi p hoc q; anima que est extra corpore qd cūq; impossibile est vt animam vel viuificet illud siue perficiat cum pfectio omnis essentialis pars pfecti sit atq; de ipso et in eo de necessitate ec habeat. Quare quemadmodū anima que est in socrate nō potest animare aut viuificare platonē neq; vllō modo esse pfectio eius. Sic neq; anima occūti vel siue alterius corpore potest esse pfectio vel alicuius ex hominib; aut animalibus aut vegetabilibus q; sunt apud nos hoc est sub circulo lunari.

Uoniam autē dixi tibi in precedentiibus de anima ista qd in retrogradationib; exaltationib; et de pfectionib; alijq; huiusmodi v; obfessionibus planetarū et eclipsis alijq; omnibus quibus virtutes eorum et operationes impediri posuerūt astronomi et non dixi in hoc sūmo completum per quem firma fieret ratio seu pbatio quā intende bam supplebo hic et firmabo pbationes hanc. Dico igitur quia si anima illa efficit ea que numeravi et nominavi tibi vel efficit illa scient et nolenter et ignoranter et ppter hoc non volent aut inuita. Et si scietur operatur impedimenta virtutū et operationum planetarū qualiter igitur mouet eos cum p motus et motū figurat opari ponant omnes astronomi et omnes philosophi cōsentiētes astronomis. Amplius vt quid eas retrogradi facit an quia plus iusto pcesserunt vtrūq; q; ipa imperasset an quia nimis celeriter moti sunt

an quia peniteat ea eousq; nonisse. Quare ppter imperium eius et voluntatem eius moniri eos necesse est vel in parte vel in toto. Amplius qualiter obfidet eos constituens aliquid eorum inter duos malos vbi mirabiliter ligatam virtutem eius scripserunt astronomi. Et qua de causa eclipsat solem et lunam et interdū alios frequenter quo fructu siue vtilitate tot et tanta mala querit atq; pcurat corporibus huiusmodi nec et in animam brutalem cadit ista malignitas vt corpus in quo est vel membrū v; aliquod ex membris eius scietur moueat ad impedimentū ipsius vel lesio virtutis eius. Multo fortius igitur non est possibile vt hoc cadat in anima illam nobilissimā ac sapientissimā. Si vero nesciens hoc operatur hic etiam sermo valde erroneus est qm etiam si ista ignorantia in ea naturalis esset tamen longa tamen assuetudine millesies ablata esset ab ea et contraria eidem scientia acquisita. In brutis em animalib; videm; per assuetudinem naturales ignoratias multas tolli et ipsa in multis quasi disciplinabiliter erudi ita etiam vt quedā ex illis loqui siue dicere videamus si loquela dicenda ē locutionis humane tales effigiationes. Qualliter igitur durasset ista ignorantia in anima mundi. Amplius ipsi astronomi qui hoies fuerunt et sunt causaq; breuius vite et tam longe a motibus istis etfigurationibus eorum et alijs que numeravi et notavi tibi hec oia inuenerūt inuestigationibus et obfandibus suis. Qualiter igitur ignorare pōt anima mundi aliqd omnistorum. Amplius cū animabus nostris notissimi sint motus corporū nostrorum atq; membrorum et hoc ē qm per ymaginatioes siue intelligentiā et voluntatē earū qualiter motus oēs celestes vel motū figuratioes latere possunt animā mundi cum fiant p intelligentiā et voluntatē ipsius. Si vō dixerit q; ea inuita accidunt

impedimēta virtutū suarum planetis est igitur alia virtus mouēs celos et planetas q; ipa anima mundi. Multus autē phōz posuit aliquod horū moueri nisi ab anima neq; etiā plato ipse. Quare erit alia anima mouēs celos vel alie anime mouēs eos q; anima illa mundi quā plato posuit et de hac erit adhuc qstio eadē et difficultas eadē. Segitur etiā hunc errorem per vias multas et violentias atq; conflictus et verum

¶ Pars prima de vniuerso

lut pugna atq; rebellio sit apud celos hoc autem nemo philosophorum adhuc dixit.

Nys igitur causa exercitatiois et declarande veritatis propositis circa opinionem platonis. Dico quia secundum sententiam meam non fuit opinio platonis mundum totum corporeum animal vnum esse sed celum solum hoc est totum quod est a luna supra vel vltima sperarum mobilium superiorum quam plato forsitan credidit esse speram stellarum fixarum forsitan enim nona spera latuit eum quem admodum et decima et ipsum et alios philosophos. Sola quippe christianorum doctrina decimum celum ponit quod et vocat empyreum hoc est preclarum siue prefulgurum et videtur hoc ipsum sensisse auicenne et platoni concordasse ubi dixit quia celum est animal vel mundum a precellencia mundicie et puritatis aut ab vltimitate mobilitatis secundum hoc nominatur. Abubacer vero sarracenus in libro expositionis auditis Aristoteles dixit deum esse spiritum celi quod si de creatore intellexit errauit intollerabiliter ignorantia etiam damnabilissima eius execratum fuisse non dubites. Creator enim in supereminencia nobilitatis vltimitate et libertatis sue sic est in rebus ut neque vnus neque alligatus sit aut eis alicui earum spiritus enim omnis vnus corpori quod vere dicitur sic alligatus corpori suo vinculo naturalis ut vel non possit esse extra illud vel non possit bene esse ex omnibus modis suis nisi in illo et cum illo hoc assero dico propter animas humanas que in consortio beatissimorum angelorum sunt quibus quidem bene est non autem ex omnibus modis suis quod est dicere quia nondum completa est beatitudo earum aut gloria cum restent adhuc eis perficiendo et glorificando omnes ille vires earum quibus ille operantur in corporibus suis et per illa. Quam longe autem sit a creatore omnis in completo omnisque defectus. Manifestum est tibi ex vltimitate glorie illius. Quia ergo de tanto philosopho tantus error facile credendus non est. Magis mihi simile arbitror primo nem suum ipsum intellexisse per transpositionem ita videlicet ut censuerit ipsum spiritum celi propter nobilitatem suam et appropinquacionem ad nobilitatem atque diuinitatem creatori deum esse non ea intentione vel intellectu qua creator deus dicitur. In illa enim nihil ei communicatum primo nomine illud nomen est proprium et incommunicabile creatoris propter quod nec plura

rale habet quam non multiplicatullo modo eius diuinitas. Qui uoce igitur et deus et deus de omni alio et de omnibus aliis dicitur et nullatenus illa ratione vel intentione. Sic igitur spiritum celi deum dixisse opinandus est abubacer sicut Iouem aut appollinem et etiam eodem modo quo quidam mundum ipsum deum dicere non veriti sui. quos quidam ex philosophis ytalicis irridentes dixit in libro suo hoc. Quod pulchritudo potest esse isti rotundo deo. Quod autem queris de aliis celis vtrum illa eadem anima animati sint an habeant vnum quodque eorum animam propriam. Aduenienti dicens dum vides secundum platonem quod vnum quodque eorum anima propria animati est et quoniam vnum in tellerit in compositum ex eodem et diuerso totam aggregationem animarum illarum propter colligationem quam habent celi ad inuicem. Quod admodum ipse idem plato posuit caput et cor et matricem in hominibus animam esse nichilominus cum homines vnum quodque animam vnum quodque esse. Sicut et mundus vnum totum et vnum vniuersum commune ab hominibus nuncupatur vnum vero siue vnitatem quod posuit in anima illa posuit in celo quod ipse opinabatur principale ac nobilissimum inter celos. Diuersus vero anime illi videtur intellexisse aggregationem animarum aliorum celorum. tamen propter multitudinem aliorum diuersitatem earum. tamen propter diuersitatem que apparet in motibus eorum. nec non et contrarietatem admodum celi illi quod nobilissimum ac principale opinatur est. Propter etiam scire quod caput in homine plato posuit hominem esse. residuum vero sicut columnam ad supportandum atque gestandum in alto hominem. id est caput ipsum. Sic et nobilissima partem vniuersi corporis totiusque residue eiusdem supereminet animam esse posuit. et residuum velut quoddam vehiculum ac sustentaculum in sublimi habere et deferre animam illud. Nec negaret plato membra hominis pres hominem esse. propter commune usum nominandi hominem. Propter enim nominat commune et vsualiter. non caput solum sed totum. quod ex capite supposito quod componit et ipse intelligit et plato intellegebat quod a parte illa supereminet totum nominaret homo. quod admodum apte corporis tanquam ab humo. pro eo quod terrestris est siue terrena totum nominat homo. Quod autem igitur platonis consuetudo esset sequi methaphoricas istas tamen videtur mihi similior intentionis sermonis eius de anima mundi. Debes autem scire quia eousque execrati sunt. consque intellectusque deficientes ut crederent vnam animam

mundi innumero. quicquid in mundo est
animatum animare nec aliud esse fm ef-
fentiam et veritatem animam socratis q̄
animam platonis. Sed aliam animam
et hoc ex alietate animationis et animati.
ex quo necesse habent recipere non aliud ef-
se socratem quā platonem fm essentiam et
fm veritatem. sed aliū ex predictis alietatib?
Qua ppter generatio et corruptio fm eos
non erunt in hominibus vel in alijs reb?
Cum generatio sit ingressus fm Aristoti-
lem in substantiam et corruptio egressus
ab illa nec fiant fm accidentia q̄n potius
fm substantiales formas. huiusmodi em
mutationes v3 que fiunt fm accidentia vel
accidentiales formas alterationes sunt.
non autē generationes aut corruptiones
Amplius. neq; homines neq; alie res
numerant fm accidentia neq; dicuntur.
Unus et alius aut vnū et aliud neq; enim
socrates quondā puer et modo senex nu-
meratur vnus et alius aut duo homines
quāuis ipse senex differat a se puero. mltā
numerofitate accidentiū. Quare si nō est
inter homines alteriusmodi differentia
quā fm accidentia. nō cadet numerus apud
eos. neq; erunt multi vel multa sed erunt
vnus et idē homo quēadmodū socrates
quondā puer et modo senex. In destructi-
one autē huius erroris nō rationibus aut
p̄bacionib? vtendū est sed igne et gladio
omniq; penali genere exterminij. Nec te
cōturbet fmo cuiusdā ex ytaliciis philoso-
phis qui dixit quia sola accidentiū varie-
tas facit differentiam numero. q̄m intentio
eius non fuit in hoc nisi vel excludere dif-
ferentiam specificam et alias substantiales
differentias. nec retulit intellectū fmonis
sui ad nos. intelligens differentiam ipsam
distinctionē nostrā. fuit igr intentio ei? in
hoc sermone qd sola accidentiū varietas
idē nō spēs aut differentia substantialis
aut aliqd cōp̄nitiū oīm eēcialiū facit diffe-
rentiam numero hoc est diuersat ipā indi-
uidua vel facit distinctionē numeralē no-
bis indiuiduoz. Non em in spē distingui-
mus indiuidua sed magis vñimus simili-
tudine eēciali oīmōda que est eis spēs vñ
potius est ipā spēs fm ipm. Ipemet di-
xit qd spēs est substantialis similitudo indi-
uiduoz et debes intelligere qd dixit sub-
stantialis hoc ē fm totā substantiā p̄t em
rationē spēs nihil bz substantiā in diui-
duum. Scito aut quia huiusmodi simili-

tudo nominatur cōmunit? idēptitas in
specie. Nec dubites qd si intellectus n̄ il-
luminat? esset hic illūatione glorie sue vt
time distingeret et numeraret in ipā spē sua
non qdem dissimilitudine quia nulla est
eis in ipā specie sed diuersitate qua vide-
ret hoc non esset illud et cōuerso et verissi-
me numeraret. Diceret vnū et aliud et ter-
cium. In statu vero huiusmodi tam tene-
brose miserie non illūiatur a dea numerā-
da et distinguēda nisi p ipas accidentium
varietates accidentiū dico sensibilitū nisi
forte splendore p̄phico aut alio desup ve-
nientis irradiacionis humane. hoc ei fa-
cere posse donec. Pico etiā qd quēadmo-
dum et alibi didicisti sicut anima brutalis
non est pfectiua hūani corporis aut hois
et ppter hoc multo fortius anima ista ce-
lestis quāz plato posuit non erit pfectiua
humanorū corpus aut aliorū animalium
aut vegetabilium. Cum multo maior di-
uersitas sit inter corpus celeste et corpora
humana quā inter humana et bruta
At eodē mō se h̄re necesse ē de aīab? aliorū
celoz si aīas eis vel aīatos ipos posuit.

¶ Quertar igr et dicam quia animā
istam non videtur plato posuisse
nisi vel in celo vno vel in ipō vni-
uerso nouē celos mobiles p̄tincte qd aut
in p̄cedētib? p̄trahmōi sermonē platonis
dixi de diuīsiōib? atq; diuersitatib? celoz
v3 qd p eas p̄hibebat aīa vna aīari eos
omīs. Scito qd facile est et naturis multis
et aīab? nobilib? colligaciōes h̄re ad in-
uicē et firmare eas atq; roborari p cōtactū
corpus suoz. In naturis aut vnū exem-
plū ē tact? ferri et adamāt vel etiā magne-
tisq; lōge minoris vtut? quā adamas in
p̄tē ita. Si em ferrū tetigerit adamātē
vñ etiā magnetē attrahet aliqd ferrū et illd
aliud et forsitā nō bz istd finē. Qñ et si ac-
tetigerit h̄mōi lapidē recepit ex ipō tactu
h̄mōi vtutē attrahēdi et qñ aglutinādū si-
bi acūm aliā et scōa similis faciet de alia et
tercia eodē mō opabit in quartā et quarta
in quintā. Nec ē exp̄gencia pbatū adhuc
apud me an fines h̄eat hoc. an stet in aliq
numero acūi. Videbis em an stet in aliq
certo numero. Videb? em acūi p̄mā sic
ordinatay p̄dere ex lapide isto quē tāgit
dein scōaz acūi adherere illi p tactūz files
et cīā et q̄rit et ita d alijs. P̄ igr vñ ada-
mātq; sibi facit adherere acūi p̄mā trāsfi-
di ē i oēs ac? Quid mīx si vñ viuifica i aīat

Pars prima de vniuerso

primi celi transfunditur in scdm et a scdo in tertium et ita donec veniat ad ultimum celorum nobilium quod est celi lune etiam si non sit alia ligatura vel ligatio inter eos quod contiguitas sine tractus. **Q**uemadmodum apparet in exemplo proposito. **A**mp. in sitionibus arborum manifestum est tibi ipso sensu quia transfunditur vitus vitalis a trunco in surculum in situm illi cum alia ligatura quod contactus sibi inuicem non hereat. **E**rgo mirum si vita illa primi celi se transfundit in secundum et ita de alijs. **A**mp. in ipsius vite contrarijs inuenies transfusiones numerabiles quemadmodum in morbis quod non est per me neque leuis admirationis quia vno laborante morbo caduco cadente cadunt multi. **V**ides igitur quod morbus iste se transfundit in stantes et maxime pueros etiam propter appropinquationem contiguitatis ipsa etiam medicina laxatiua et purgatiua solo aspectu virtutem suam transfundit in aspicientem et humores noxios illi et euacuat ipsos. **N**otissimum etiam est tibi de virtute ignis et alijs actiuis qualiter transfundat operationes suas in contigua sibi passibilia atque receptibilia operationum suarum et quia tractus via est ad hominum operationes. **Q**uare si primum illud ac nobilissimum celum secundum platonem sedes anime est illius et propter hoc necessario est habens in se maximam redundantiam vite et ipsa presentia fontis illius. **Q**uid mirum si in corpora sequentium celorum influit vita et motus aliasque animarum operationes cum hominum corpora ex ipsa similitudine celi illi et nobilissimis suis dispositionibus. **H**as influentias recipiendas naturaliter aptatissima sint eorumque captatissima. **S**ic enim quantum mihi videtur secundum intentionem platonis fontem vite et motus habere in se celus illud. **S**icut sol fontem luminis et caloris et simili largitate in receptibilia illos influere. **Q**uod si dixerit quod influentia ille aut anime sunt aut tantum influentia animalis non refert opinor secundum platonem hoc est non videtur inconueniens esse concedere quod reuera anime sint. **A**um ipsemet quasdam partes animalium animalia esse dixerit **A**ristoteles non abhorruit dicere quod quod anima oculi visum esse suam virtutem visibilem. **S**i vero quis obijciat quod secundum hoc erit anima ex anima nec hoc inconueniens est apud multos videtur quod virtus visibilis ex anima totius animalis suae hominis suae alterius sit. **N**ec dubitatur ab aliquo intelligente quin perfectio

oculi quia est instrumentum visum et naturale viuendi sit perfectio corporis naturalis potentia viuentis siue vite habentis. **Q**uare erit ex necessitate anima secundum hanc diuisionem **A**ristotelis nisi forte **A**ristoteles intelligere voluerit de corpore perfecto quod natum est esse per se vel in alio vel de alio et hoc fortasse non irrationabiliter quis intelligat animam vero filii ex anima patris esse impossibile esse iam declaratum est tibi per me alibi apud **A**ristotelem vero et sequaces eius non reputat inconueniens intelligentiam esse ab intelligentia donec veniat ad ultimam quam dicunt esse motorem celi siue sphaeram lunaris. **P**rimam autem intelligentiam solam a creatore esse per viam creationis. **S**ecundam vero a prima sicut alibi iam dixi tibi. **C**onsequens igitur est ut nec reputent inconueniens animas secundum celi esse ab anima primam vel ab intelligentia primi celi. **A**nimas etiam nostras creari ab aliqua ex intelligentijs dicere verum non sunt intollerabiliter abutentes verbo creandi et creatione ipsam que operatio est propria et possibilis creatori benedicto creature errore pessimo tribuentes.

Quod innumeros forme anime illius plato applicuit et aptauit et quasi in compositionem ipsius venire illos asseruit ex ipsa mundi fabrica cui animam hominum posuit accepisse videtur. **P**osuit enim distancias que sunt a terra usque ad celum nouum ymouensque ad octauum secundum ipsum proportionales esse numeris quos posuit in figura sua et totum mundum esse posuit musicalem proutque prius iuxta quod de eo intelligere potuit proportionibus musicis sibi inuicem naturaliter consonas et pneras et propter hoc ipsam animam mundi que corpore suo concordare necesse haberet atque congruere similibus nexibus esse naturaliter unitam quodammodo compactam quemadmodum tetigi tibi supra cum loquor de eodem ipsius et diuerso. **I**nduxit etiam eum vis virtutisque musicalium proportionum quod adeo ut ipsemet dixit potentes sunt in anigas nostras vires anime nostre in parte earum posite videantur immutari quippe eas mira facilitate secundum dispositiones illas que sunt secundum virtutem percipibiliter irascibile et hoc pro volo seu libito musicatur. **S**i in arte musica exercitauerit reuidentur per a dolore namque in gaudia

et conuerso et ab ire turbatiōe in tranquillitatem atq; serenitatē a timore in spēs siue fiduciam a pusillanimitate in magnificentiā et ecōuerso incredibili velocitate eas trāserunt atq; demutant hinc est q; cū plato credidisset nihil nisi suo simili delectari naturaliter credidit anias nostras ppter vehementissimas delectatiōes quas habent anime nostre in consonantijs simili mas esse ipsis et ppter hoc cōpositas esse ex consonantijs musicalibus et inde etiam idem de aia mūdi sensist addens ipsi mūdo velut musicam duplicē. Quia em̄ musica humana bis dyapason nō excedat musicam celestes vsq; ad q̄ter dyapason alcēdere affirmavit philolaus quoq; philosophus hac eadem ratione p motus aiam humanā posuit armoniam et cōsequētē ipsam animā mundi. Multis aut vijs et modis positio ista destruit et primū quia similia non solū fastidiunt sed etiā contristāt animas nostras. Neq; em̄ calore delectatur nisi qui frigidus ē nec frigore nisi qui calidus nec cibo vel potu nisi qui esurit vel sitit sic quietē delectabilem facit motus et ecōuerso et ad hunc modū est respirare in multū altis. **A**mp. fm hoc i solis numerabilibus et innumerabilibus eēt delectatio aiabus nostris. Quare in simplicibus et in corporalibus q̄ntitatē non habētibz nulla eēt eis delectatio q̄re nec inscientijs nec in brutis nec etiā in ipso creatore in quo constat eē vltimitatē delectationis et aiaz nostrarū beatificam suauitatem. **A**mp. quēadmodū anime nrē tantis studijs consonantias exquirūt et instrumenta musicalia sibi fabricant amore musicalis suauitatis. Sic et multo amplius anima illa consonantias istas exquiret et possimū nature sue et cōpositioni cōgruentissima ita vt si possibile eēt armonicas melodias omnes celos faceret resonare. **T**am autē declarauit aristoteles musicālē sonum vel aliū quēcumq; celos resonare vel habere non posse voces em̄ ibi locum non habent. Sicut neq; localia instrumenta. Sonus vero omnis ex violenta collisione perficitur. In celis vero nec violentia nec collisio locum habet et ppter hoc neq; sonus presertim cū sonū emittat aer collisione hmoi compressus. Aerem vero in celis esse impossibile est cū locus eius naturalis intra speram lune sit et sub speie ignis. **D**eclarauit etiā aristoteles q; so-

nus est dispositio per collisionē imp̄ssam in aerē et ppter hoc tam diu portat imp̄ssionem hmoi hoc est tam longe ipm collisione impellit vnde nec vterius audis hinc est q; nec pilus nec capill⁹ nec lana sonus perficit vel imprimit nisi densatus vel globatus quoniā aliter collisionē aeris efficere non sufficit nec in aqua sonus posse fieri videtur et sonitus qui auditur maris nō est ex collisione aque ad aquā absq; imp̄posito aere neq; aque marine ad littoria vel scopulos omnimodo em̄ istius dispositionis receptibilis ē et ppter hoc multi ex antiquis sonū diffinierunt aera ictum vel alulum quē ratio euidenter materialis est. **I**ncōuenienter igr̄ collocata esset anima in parte superiori mundi corporei in tanta scs nature sue dissimilitudine vt cū ipsa composita sit ex numeris armonicis nihil armonie eēt in illa regione sua. **N** si dixerit quis quoniā armonia spūalis siue intellectualis ē ibi in numeris motuū et pportionum iporum. **D**ico quia sermo iste ē euidentis impossibilitatis. **P**otus em̄ octauē spere ad motum spere vel stelle saturni est in pportionē triginta annoz ad vnum diem motus dico diurnus. **U**naquaq; em̄ die naturali octaua spera quasi se totam pfecte describit siue pertransit. **S**tella vero saturni fm platonem non minori tēpore q; triginta annis ptransit eandem. **S**tella vero iouis in duodecim annis ptransit totum circulum signozum. **M**anifestum autē est quoniā iste pportiones armonice non sunt. **I**pe etiā posuit q; musica celestis non excedit quater dyapason quater vero dyapason non est nisi sex decupla pportio vel fm eam. **S**exdecupla enim pportio quattuor duplas continuetinet quartū pma est a sex decim in octo. **S**ecunda ab octo in quattuor; tertia a quattuor in duo quarta a duobus in vnu prenominate autem pportiones multo maiores sūt. **N** si dixerit quia inter speras planetarum siue motus earū sunt pportiones armonice et iste fmo similiter manifeste erroneus est proportio enī motus spere siue stelle saturni ad motum spere vel stelle iouis proportio ē triginta ad duodecim hec autē est dupla sesquialtera fm cursus eoz mediū. **S**ed cursus eq̄tus facit aliam longe pportionē inter eos et oīno non armonica fm veritatē. **S**i em̄ cursus

Pars prima de vniuerso.

equatus et cursus medius eiusdem quantitatē essent precise eēt reuera pportio inter motus istorum duorum planetarū. Saturni videlicet et iouis armonicis cōposita ex dyapason ex dyapente. In ceteris quodque planetis cū examinauerit motus eorū equatione verissima inuenies pportiones motuum omnino non eē armonicas et si diligentiorē considerationē feceris p retrogradationes et stationes inuenies motuum pportiones ab armonicis dispositionibus etiā si alias essent inter motus illos multipliciter illos auertere. **¶** Autē posuit de distantis et pportionibus earū an conuideret pportionibus ptholomei et aliorum tuū erit videre quāque pportiones distantiarū magis videantur debere eē. Sicut tetigi nbi in pcedentibus. **¶** Teli em omnes mobiles pportionales eē videntur ex magnitudine siue spissitudine seu profunditate. **¶** Contrariū enim hoc est contraria habitudo videtur indecens immūdo superiori deformitas. **¶** Non erit igitur ille pportiones distantiarū quas plato posuit et hec et similia relinquēda arbitror cōsiderationi tue. **¶** **A**mp. diuersum illud quod partē anime istius posuit aut est diuersum **¶** fm essentiam suā habens scz in seipso partem et partem aut est diuersum tantū fm virtutes et opationes. **¶** **¶** Si fm essentia erit de ipsis pibus eadem questio videt an partibiles sint et aggregate ex multitudine aut nō et qm illud diuersum nō est ppositū conuatiōe siue punitate partū hmoi enim cōpositio corpis tantū est et per se. **¶** Quare erunt aggregate ptes ille ex simplicibus seu inptibilibus et illis utique finitis alioqn esse anime illius esset infinitū et intelligibile atq in intellectu interminabile et in trāsibile hmoi autem ppositiōes respuit ista pbia et omnis alia. **¶** Nemo em recte sapiēs phatur d nō intelligibilis. **¶** **¶** **E**rit igit diuersū istū aggregate ex finitis simplicibus et illa erūt ex necessitate substantie cum sint ptes substantie illius que ē diuersum hoc. **¶** hec igit substantie aut erūt viuentes aut nō viuentes et iterum intelligētes vel non intelligētes. **¶** **¶** Si fuerunt intelligētes et viuentes est igit substantie nobiles et erunt vel aīe intelligentie vel spūs angelici. **¶** Quare pars anime illius erit cōposita ex aīabus vel intelligētis vel spiritibus angelicis hoc at q inconueniēs sit et q inauditū hacten?

plene nōsti. **¶** Si vero fuerint ptes ille non viuentes erit igit multo fortius totū non viuens ex nō viuis em vel mortuis viuū esse impossibile est. **¶** **¶** Si dixerit qā diuersum illud nō est diuersū diuersitate partium aggregatarū in cōpositione ipsius s diuersitate virtutum et opationū que ex ipso sunt tunc pars reliqua eiusdē anime non erit multo fortius diuersum cū ea ex necessitate sit maior diuersitas et multitudine operationū tanq ex superiori ac nobiliori q sit illud diuersum omnis nāq virtus quanto superior est quātoq nobilior tanto est virtutibus et operatiōibus multiplicior et maxie si p iuncta fuerit corpi. **¶** **¶** Si cut appet euidenter in aīa rationali que longe multiplicior est in virtutibus et opationibus q brutalis et brutalis q vegetabilis. **¶** Qualiter aut aliquis ponere possit ex aliquis substantiis vel vtanbus vnā eē vel aggregatā vel alio quolibet modo cōposita nisi ex defectu et inbecillitate intellectus videre non possit. **¶** **¶** Hoc aut dico ppter ibecilles et erroneos q vel aīa rationalem vel aliā quācūq ex substantiis nobilibus aggregatā ponere audent ex simplicibus vel substantiis vel virtutibus ex quarū opationibus vel virtutibus vnā aggregari vel alio quolibz modo cōponi impossibile est hoc em est ac si qs diceret vnā virtutē aggregatā esse vel alio modo ppositā ex virtute visibili et virtute audibili. **¶** **¶** **A**mp. si fm veritate numeri venirent in cōpositionē anime mūdi esset cōposita fm veritate essentie sue ex illis que ex necessitate numerus in vitate eēntie sue et ppter hoc nō esset vera substantia ymo eēntia sua et vitate atq genere quantitas et ppter hoc esset in subiecto et nō esset in subiectū veri nois. **¶** **¶** **A**mp. vnitates ex quibus eēt numerus ille vel eēnt substantie vel accidentia. **¶** Si eēnt substantie redit qstio quā pmissi qz vel minime et intelligētes vel non tē. **¶** **¶** Si eēnt accidentia ex illis impossibile eēt fieri nisi accidens

et eēntia nō esset sba ymo accidēs. **¶** **¶** **A**mp. sic in numeris illis sunt ppositiōes armonice. **¶** Sicut ppositiōes contrarie. **¶** Sicut em sunt ibi nouem et octo et sex et quatuor tria et duo et vnū habentes adinuicem pportiones armonicas. **¶** Sic sunt et ibi nouem vel septem et quinque et tria et nouem et quāque et septem et quattuor quorum pportiones oīno contrarie sūt

armonijs. Quare sicut pcedentes numeri adinuicē resonantia faciūt in aia illa. Sic isti contraria dissonantia in eandē et etiā maiores dissonantia vtpote plures dissonantium pportionū q̄ illius pportionibz armoniis adinuicē connexti sunt. Nō minus igr inepta est compositio ista ratione hmoi dissonantiaz q̄ apta ratioe psonarum. Manifestū est igr tibi per ea que pcederūt nec fm rem z veritatē plationem posuisti hmoi compositionē aie celesti z hoc apparet euidenter ex alijs sermonibus ipius. Cum em dixerit ea omnibus intelligentibus pstantiorē euidenter intellexit eam simplicē esse cum simplices substantie ex necessitate pstantiores sint cōpositis. Similr apparet ex mixturis z diuisionibus ex quibus illam esse compositam. Spūales enim substantie nec mixtibilis sunt nec secabiles sed neq; corporales substantie mixtibilis in corporeis aut ecōuerso sicut alibi didicisti z quocūq; modo pūngibiles sūt ad vnū efficiendū illō m̄ q̄ eis componit impossibile est diuisibile esse quemadmodū homo vt homo diuisibilis non est aut secabilis quocūq; em modo diuideret necesse ēt in aliq; ex partibus cedere illa em indiuisibilis ē diuisione hmoi. Apparet igr euidenter fm rez et veritatem nec platonē nec aliū intelligētē ita sensisse de aia. Parabolās vero platonis psequi per singula que ipse enūmerat diffusiorē expositionē desiderat q̄ paciatur in eū in hoc ppositū neq; aliud i hoc q̄ formā corporeā anime ille posuit intelligendū puto nisi q̄ vtutes anime illius extēsas z dilatatas esse in corpus celestia iuxta figuras illas celestes ymaginatus est quemadmodū si qs dicat aiaz humanā figurā hīc duarū lineaz rectarum eq̄līum sese inuicē ortogonaliter secantiū qm̄ et corpus humanū hmoi figurā euidenter habet hoc autē est ac si q̄ poneret eas compositā ex virtute intellectiua pma ac superiori parte et vtute operatiua in fima operatiua inq̄ in corpe et per corpus. De dijs autem vtutibus concupiscibili et irascibili tanq; partibus altera dextera altera sinistra et virtuti quidē incupiscibili sedē quidam posuerūt ep̄ar siue in epate et sedē amoris ep̄ar dixerunt. Virtuti vero irascibili cor. Qm̄ et magnifici cordis z pui cordis eos dixerūt in quibz magnificētia et pusillanimitas sunt q̄s non est du-

bium dispositiones ēē virtutis irascibilis nostre. Si quis igr ista de causa scz quoniam anime humane vtutes extendunt velut ab alto in deorsum et sinistro in dextrum et ecōuerso iuxta figuram corporis sui posuerit eam spūaliter habere figurā huiusmodi in hoc ponere videbit ad modum platonis et si vterius in hmoi positione pcedere voluerit etiā totam figurationem corporis humani aptare eidem per viam istā poterit. Diffundunt autem et extendunt vires sue vtutes eius per oīa mēbra vsq; ad oēs extremitates ipius corporis quemadmodū manifestū est de sole quia luminositas eius in orbē circa ipam circūquaq; et in omnē partem effundit sequens formā ipsius corporis solaris z generaliter verum est quia vtutes corpales sua extensione operationūq; suarum diffusionē formā sue originis hoc est corporis a quo oriuntur mutant sic visum ē forisā platonē de virtutibus spūalibus originis id est substantiarū a quibus exeunt imitant. Quidam est etiā multis ex philozophis quia virtutibus et substantiis spūalibus que coniungibiles sunt corporibus et perfectibiles eoz corpora aptantur p exigentia seu congruentia operationū ipsarum et q̄ etiam cōfigurent eis hoc est figuratione assimilentur et in hoc vtiq; recte senserunt videlicet de aptatione figurarū anime nanq; serpentina vel alterius reptilis nō posset esse in corpore eleuato z ad gradiendū naturaliter apto. Sicut neq; anima humana in corpore serpentino ipse igr virtutes et operationes animarū requirunt figuras corporum sibi congruentes. Quare potēcialiter siue virtualiter videntur ipse anime aut figuras huiusmodi habere aut nō nullam similitudinem earum. Potuit etiā esse q̄ plato considerauit in anima humana vtutē vitalem seu viuificatiuā quasi centrū vel medium anime ipius deinde virtutem intellectiua pcedentē ex illo medio in sublimē virtutem vero operatiua per corpus velut pcedentem ex illo medio in deorsum virtutem vō concupiscibilem et irascibilem pcedentes iterum ex illo medio alteram in dexteram partem alteram in sinistram. Et forsitan ppter hoc opinatus est figuram corporis humani huiusmodi lineationis esse debuisse hoc enim expresse videtur in orbibus celestibus.

¶ Pars prima de vniuerso.

Quattuor em sunt numerositate virtutes
et videtur esse principales in anima humana
Si quis vero dixerit virtutem gressibilem esse
velut vnam ex hominum lineis vicis que a virtute
vitali penditur in deorsum. Virtus vero
operatiua artificiorum vel aliorum quorum-
cunque necessariorum penditur in utrumque la-
tus ad instar brachiorum et indubitanter in
brachijs et manibus est virtus hominum. **U**n-
non leue argumentum humane salutis et re-
formationis in hominum figura possint lex et
doctrina christianorum quam reformatio forme
sive formationi respondere debet atque con-
gruere. Quia igitur plato motum circulare in-
tellexit esse primum ac nobilissimum motuum
et hunc opinatus esse difformem vnum siue
eundem et diuersum siue rectum et obliquum
iuxta rationes. **A**rt. forma congruentem huius
motibus et figuris eorum posuit anime mu-
di superioris quasi ex anima potentialiter iux-
ta exempla posita apud primum suam virtutem
ac persistentissimam esset vna et eadem et poten-
tialiter circularis hoc est potens naturaliter
in motu circulari hominum posuit ex ea pri-
mum motum esse illum rectum scilicet vnum et eu-
dem et equalem in quo nulla diuersitas.
Secundo vero parti posuit similiter formam cir-
cularem sed diuersam atque obliquatam ut
pote in motum obliquum multisque diuersi-
tatis obnoxium naturaliter potentem. **S**u-
per huius que de motibus ipse sensit et seque-
tes eius audiuit contra dictionem. **Q**ue-
si vera est neque secundum veritatem neque secundum para-
bolam stare potest positio hec platonis.
Audiuit etiam intentionem meam in hoc hoc
est in motibus celestibus prout sustinuit bre-
uitas capituli. **A**udiuit perbatorem
et ymaginationes tholomei. **E**x
quibus omnibus facile est tibi destruere
positionem platonis et ex huius que audiui-
sti a me hic licet adiungat parabolas eius ex-
emplis quibus potui et ista sufficere arbi-
tro: hic ut fiat tibi certitudo de ista positi-
one platonis tam famosa et que tam profun-
da et a grecis et a latinis usque hodie hauri-
tur. **M**undus autem ille superior
animal vnum sit an plura et utrum
celi ipsi animati sunt et an anime
eorum rationales apud aristotelem et seque-
tes eius determinatum habetur et etiam apud
multos ex italicis philosophis doctrina
vero hebreorum atque christianorum hacten-
talia non curauit. **S**ens enim hebreorum con-
tenta solebat esse libus sui legis et prope

tarum a tempore autem multo ad fabulas
in credibiles sue conuerit et illis se totaliter
dedit paucis duntaxat exceptis qui commu-
ni genti sarracenorum probati sunt. **S**ens vero
christianorum virtutibus et sanctitati atque ver-
nerationi creatorum totaliter se subiciens
philosophiam ad modicum amplexata est nisi
quantum errantiori perversitas et insipi-
entium contradictio eos coegit et ad dese-
sionem legis et fidei et destructioni eorum
quibus vel salus quam sperant vel honor cre-
atoris impugnabatur. **A**d de animabus
suis homines huius legis solliciti animas
celorum attendere noluerit pro eo scilicet quod nec
professioni eorum nec saluti scientia earum
prodesse vel ignorantia earum obesse vi-
sa est ipsis et siue mundus ille animal sit
vnum et siue celum animal siue celi anima
lia horret tamen gens illa hoc tanquam mo-
strum. **S**ic penitus ignotum et tanquam noui-
tatem de qua ad se nihil pertinere arbitrat
stupet et etiam refugit quamquam aliquis de no-
bilioribus ac sapientioribus inter doctores
gentis illius ignorantiam eius in quodam
libro suo non erubuerit confiteri et in alio
etiam hoc se dubitare dixerit. **A**redere igitur
in parte ista. **A**rs. vel tui vis alij nihil picu-
li est legi vel fidei vel doctrine christiano-
rum. **I**llud autem non leue piculum huius vicis sen-
tire de animabus illis quod gubernatrices sint
regum inferiorum et maxime humanarum et hominum.
Similiter et quod effectrices sunt siue per se siue
per corpora sua euentuum humanorum legumque
perfectarum vel aliorum que astronomi posuerunt
eis nec mihi etiam videtur vllomodo quod si-
gna sint rerum hominum neque per rebus huma-
nis nullomodo consulenda corpora celestia
et de hoc audisti intentionem meam satis in
multis capitulis. **I**llud cum dubitandum tibi
non est quia si celi vel animati vel etiam
animalia sunt animabus eorum naturaliter com-
missum est regnum corporum suorum et motuum.
In alia vero nihil ad eos de gubernatio-
ne naturalis. **N**ihil enim faciunt eorum que
sunt gubernatorum siue rectorum quam nec le-
ges condunt neque promulgant nec quicquam
precipiunt aut prohibent neque consulunt aut
suggerunt neque suadent aut dissuadent quod-
cumque. **Q**uare genus humanum arbitrio suo com-
missum est et gubernationem cum adiuto-
rijs que sunt ei a parte creatorum preter natu-
ralia. **S**icut sunt iudices reges principes et
consules et magistratus consilij et do-
ctores. **S**acerdotes et sacerdotum offi-

fida et de hys adiutorijs sunt lex et doct-
na atq; pphetia et intelligo in pphetia vi-
siones et reuelatiões. In adiutorijs etiā
creatoris que numerare nō sufficio ymo
nec intelligere intelligo miracula flagella
et terrores hysq; ptraria.

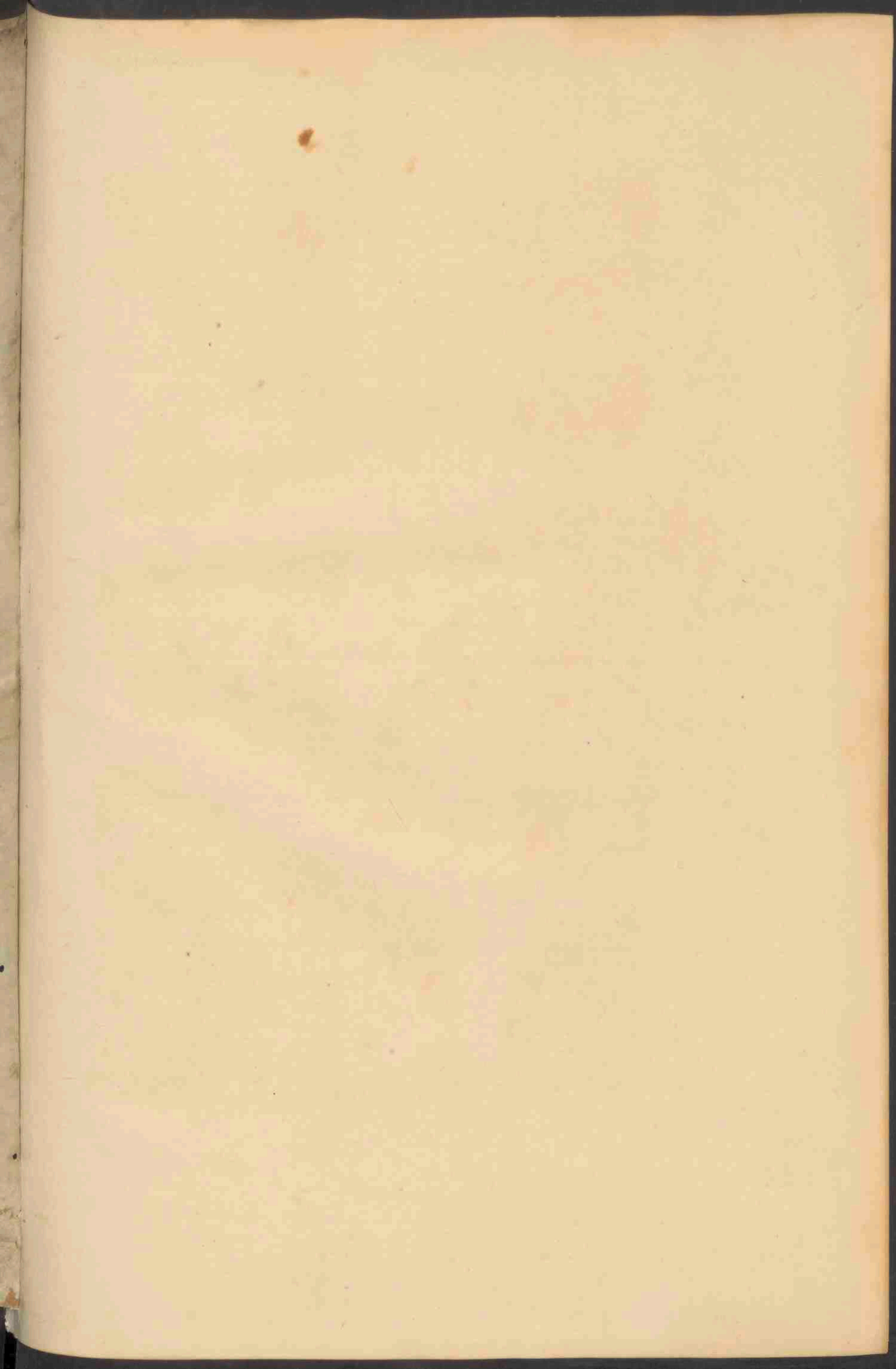
Qui aut posuerūt vniuerso vim re-
gitiuam preter ipm creatorē z ad-
iutoria ipius iuxta q; ea nomina-
ti et insinuati supuacue posuerūt illam
cū ista sufficiat ad regimē vniuersi. De ad-
iutorijs vō creatoris etiā ipsi sancti ange-
li sunt qui multiplicib; officiis rebus hūa-
nis consulūt homines que dirigūt et ad-
iuuant. Sicut audies in tractatu sequēte
istum. At de huius vi regitiua an sit sub-
stantia an accidēs z vbi sit et que est eius
opatio preter eas q; nominavi qrendus
esset ab hys qui hac posuerunt. De quo si
pscrutari volueris inuenies eā vel omīno
supuacua ociosa q; z nihil agentē vel
esse figmētū errore incredibili sompniatū
At cū partes gubernatiōis numeraueris
atq; diligēter psideraueris nō inuenies de
hui; figmēto q; aliquā eaz efficiat vel ad-
iuuet vī fiat. qm neq; mandatū neq; pb-
hibitionem neq; aliq; aliorum que predixi
eam inuenies opari.

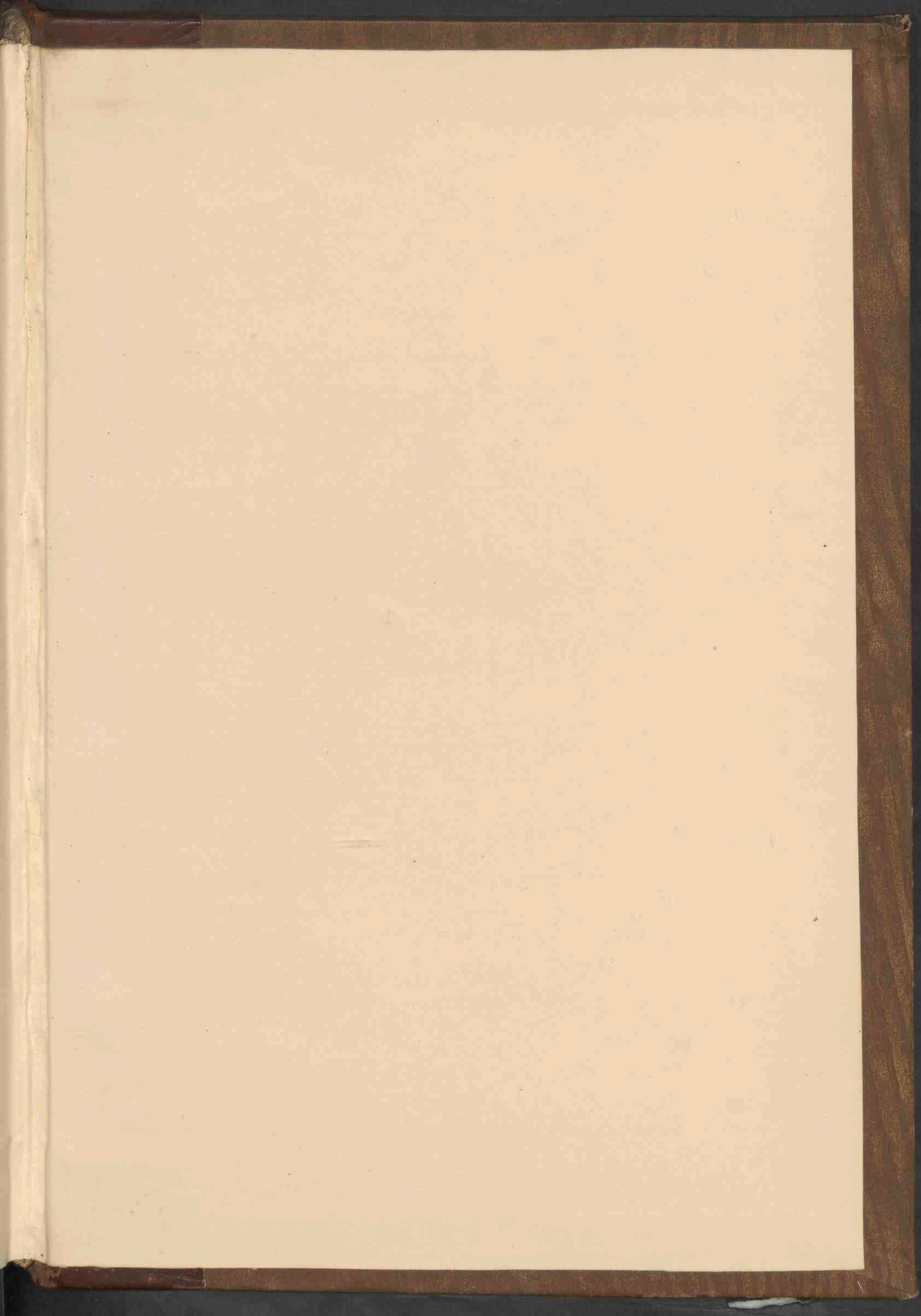
Qui vero spm sanctū terciā scz in
beata et gloriola trinitate psonā
animā mundi posuerūt et ipsum
spm sanctū omnino nō nōssēt naturā ac
rationē anime ignorare euidentē se osten-
derunt. Cū anima oīs perfectio sit et pars
animati sui et alligata corpori q; animat.
Sp̄s vero sanctus tā longe sit ab vnoq; ī-
istorum qntum vtilitas libertatē et glorie
qua deus verus ac solus ē eum vel alliga-
ri vī includi nulli corporū pmittit. Et in p-
ma parte tractatus istius declaratū est ti-
bi declaratiōibus certissimis trinitatem
vnum solum ac verum deū esse et vnā
quāq; trium personarū puram verum ac
solum deum eē. Et si illud in errore istus
induxit eos qui opposuerūt quia videlicet
spm sanctus dator est vite et fons vbi cū-
q; vita sit et quia tota vita mūdi ab eo ē
ides ne esse habebat sentire de vna q; tri-
um illarum psonarū cum vnaq; illarum
vitā per omni viuēti ppter qd et dicē
vita serulbz id est fons vite et datur omi-
bz q; viuit in vnoquoq; seculorū Amen.

ExPLICIT scda ps p̄mē ptis de vniuerso.

n. 5835-6

[illegible]

colorchecker DIGITAL SG

